

İslam Hukuku Açısından
TEKFİR
Şartları ve Ahkâmı

Yazar: *Faruk Furkan*

Kapak Tasarım: *Mustafa Erikci*

Baskı: *Dizgi Ofset (0332 342 07 42)*

Baskı Tarihi: *Temmuz/2010*

Sipariş Hattı
mevakitap@livemail.com
Tel: 0 332 350 63 62
Konya

İslam Hukuku Açısından

TEKFİR

Şartları ve Ahkâmı

Faruk FURKAN

İÇİNDEKİLER

Hutbetü'l-Hâce.....	15
Önsöz.....	17
Birinci Bölüm	
Yapılması Zorunlu Olan Bazı Uyarılar.....	23
Giriş.....	23
Birinci Uyarı: İslam Ne İle Sabit Olur?.....	25
Kişi Ne İle Müslüman Olur?.....	26
Konuya Dair İslam Âlimlerinin Görüşleri.....	28
İkinci Uyarı: Müslüman Olmak İçin Şirkten Teberri Etmek Şarttır.....	35
Allah'ın Rasûlü Putlardan Beri Olmaya Davet Ediyordu.....	43
Üçüncü Uyarı: Tekfir Kuralları İslam'ı Yakînen	
Sabit Olan Kimseler Hakkında Uygulanır.....	45
Yakînen (Kesin Olarak) Sabit Olan Bir Şey	
Şüphe İle Zail (Yok) Olmaz.....	46
Dördüncü Uyarı: Tekfir Bir Olgu Değil, Şer'i Bir Hükümdür.....	49
Beşinci Uyarı: Tekfircilik Bir Hastalık Mıdır?.....	51
Altıncı Uyarı: İrtidat (Dinden Çıkış) Dört Şeyden	
Biri İle Meydana Gelir.....	55
Yedinci Uyarı: Şirkin Haricindeki Günahlar Affedilebilir.....	59
Sekizinci Uyarı: Muteber Bir İhtilafın Olduğu Yerde	
Asla Tekfir Olmaz.....	61
Dokuzuncu Uyarı: Bin Kâfiri Terk Etmek Haksız	
Yere Bir Müslümanın Kanına Girmekten Daha Evladır.....	65
İkinci Bölüm	
Küfrün Sebep Ve Çeşitleri.....	67
Küfür.....	67
Tekfir.....	68
Küfrün Çeşitleri.....	71
Üçüncü Bölüm	
Bazı İtikadî Fırkaların Görüş Ve Değerlendirmeleri.....	75
“Fırka” Kelimesinin Manası.....	75
Fırkalaşma İslam Tarafından Yasaklanmıştır.....	75
Havaric/Haricilik.....	79
Haricîlerin Doğuşu.....	80
Haricîlerin Görüşleri.....	83
Haricî Grupları.....	84

Harcîlerin Vasıfları.....	85
Harcîlerin Tekfir Edilme Meselesi.....	87
Bir Fetvanın Eleştirisi.....	90
Değerlendirme.....	92
Bazı Karşılaştırmalar.....	95
Mürcie.....	99
Mürcie'nin Tanımı.....	99
Bu İsmi'nin Veriliş Nedeni.....	99
Mürcie'nin Doğuşu.....	100
Mürcie'nin Görüşleri.....	101
Mürcie Fırkaları.....	102
Değerlendirme.....	104
1) Mürcie'ye Göre Küfür Sadece Kalpte Olur.....	106
Mürcie'nin Çağdaş Uzantıları.....	106
Allah Ve Rasûlüne Söven Kimsenin Hükmi Ve Bunun Delilleri.....	108
2) İlk Dönem Mürcieleri İle Şimdiki Mürcielerin Farkı.....	116
3) Haricîlik Ve Muasır Mürchie Karşılaştırması.....	117
Ehl-i Sünnet.....	121
1) Ehl-i Sünnet Günahlar Sebebiyle Tekfir Etmez.....	121
1) Dinden Çıkaran Günahlar (Mükeffirât).....	121
2) Dinden Çıkarmayan Günahlar (Gayr-i Mükeffirât).....	122
2) Ehl-i Sünnet Mükeffirâtta Niyetin İyi Olmasına	
Bakmaksızın Tekfir Eder.....	125
Ehl-i Sünnet'in Delilleri.....	128
3) Ehl-i Sünnet Ameli İmandan Ayırmaz.....	133
1- İtikadın İmandan Sayılması.....	135
2- Sözün İmandan Sayılması.....	136
3- Amelin İmandan Sayılması.....	137
Amelin İmandan Olduğunu İfade Eden Hadisler.....	139
Dördüncü Bölüm	
Bazı Kavramlara Bakış.....	142
1-) Küfür	147
A-) Küfrün Tanımı.....	147
B-) Küfrün Çeşitleri.....	147
C-) Küfrün Sebepleri.....	148
D-) Zahir Ve Hafî Olması Açısından.....	148
E-) Aslî Ve Hâdis Olması Açısından.....	149

F-) Dinden Çıkarıcı Ve Çıkarmayıcı Olması Açısından.....	149
Küfür Olan Lafızlara Örnekler.....	151
Küfür Olan Fiillere Örnekler.....	151
Dinden Çıkarmayan Küfür.....	152
1-) Allah'tan Başkası Adına Yemin Etmek.....	153
2-) Müslümanlarla Savaşmak.....	153
3-) Kocaya Nankörlük Etmek.....	153
4-) Nesebe Sövmek Ve Ölüye Feryat Ederek Ağlamak.....	154
5-) Babasından Başkasına İntisap Etmek.....	154
6-) Müslümana “Kâfir” Demek.....	154
Büyük Küfür İle Küçük Küfür Arasındaki Farklar.....	155
Küfürden Korunmak İçin Nelere Dikkat Etmeli?.....	155
2) Şirk	157
Şirkin Tanımı.....	157
Şirk Tüm Amelleri Boşa Çıkarır.....	158
Şirk Bağışlanması Mümkün Olmayan Bir Gunahtır.....	158
Peygamber (s.a.v) Şirkten Sürekli Allah'a Sığınmıştır.....	158
Müslüman İhtiyatı Elden Bırakmaz.....	159
Günümüzde Yaygın Olan Şirk Çeşitleri.....	160
1) Hâkimiyet Şirki.....	160
2) Velayet Şirki.....	160
3) Yardım Dileme Ve Medet Umma Şirki.....	161
4) İtaat Şirki.....	161
Şirkin Türleri.....	162
Büyük Şirk İle Küçük Şirk Arasındaki Farklar.....	164
Şirkin Zararları.....	166
3) Riddet/İrtidat	167
Riddetin Tanımı.....	167
1- Söz İle İrtidat.....	167
2- Fiil İle İrtidat.....	167
3- İtikad İle İrtidat.....	168
4- Şek Ve Şüphe İle İrtidat.....	169
A) Riddet-i Mücerrede.....	168
B) Riddet-i Ğalıza.....	168
İrtidâtın Sabit Oluşundan Sonraki Hükümler.....	169

4) Nifak/Münafıklık	171
A) Nifakın Tanımı.....	171
B) Nifakın Kısımları.....	171
1) İtikadî Nifak.....	173
2) Amelî Nifak.....	173
İtikadî Nifaka Örnekler.....	173
Amelî Nifaka Örnekler.....	174
İtikadî Nifak İle Amelî Nifak Arasındaki Farklar.....	174
Nifak Ne Zaman Ortaya Çıkar?.....	174
Münafıkların Sonu.....	175
5) Zındıklık	177
A) Zındıklığın Tanımı.....	177
B) Zındıklığın Hükümü.....	177
6-) Fısk/Fâsık	179
A-) Fıskın Tanımı.....	179
B-) Fıskın Çeşitleri.....	180
Fısk Kelimesinin Dinden Çıkarıcı Manada	
Kullanıldığı Kur'an Ayetleri.....	180
Fısk Kelimesinin Dinden Çıkarmayan Manada	
Kullanıldığı Kur'an Ayetleri.....	181
7-) Zulüm/Zalim	183
A-) Zulmün Tanımı.....	183
B-) Zulmün Türleri.....	184
1- İnsanın Allah'a Karşı İşlediği Zulüm.....	184
2- İnsanların Birbirlerine Karşı İşledikleri Zulüm.....	185
Adam Öldürmek.....	185
Hırsızlık Yapmak.....	185
Erkeklerin Erkeklerle Temasta Bulunması (Homoseksüellik).....	185
Zina Yapmak.....	186
Suçlu İnsanları Bırakıp Suçsuzları Cezalandırmak.....	186
İnsanın Kendi Nefsine Karşı İşlediği Zulüm.....	186
C-) Zulmün Kısımları.....	186
1-) Büyük Zulüm.....	186
2-) Küçük Zulüm.....	187
8) Velâ Ve Berâ	189
A) Tanımı.....	189
Velâ ve Berâ Kelimelerinin Sözlük Anlamı.....	189

Velâ ve Berâ Kelimelerinin İstilah Anlamı.....	190
Bir Uyarı.....	190
Müminlerin Birbirlerini Veli Edinmeleri Vaciptir.....	190
Müminlerin Kâfirleri Veli Edinmeleri Haramdır.....	191
Velâ ve Berâ İmanın En Sağlam Kulpudur.....	192
Velâ ve Berâ Konusunda İnsanların Kısımları.....	193
1-) Her Yönüyle (Mutlak Olarak) Sevmeyi Hak Edenler.....	193
2-) Bir Yönden Sevgi Ve Dostluğu Hak Ettikleri	
Halde Başka Bir Yönden Düşmanlığı Hak Edenler.....	193
3-) Her Bakımdan Buğz Ve Düşmanlık	
Edilmeyi Hak Edenler.....	193
Allah İçin Dost Olmanın (Velânın) Gerektirdikleri.....	194
Allah İçin Düşman Olmanın (Berânın) Gerektirdikleri.....	195
Kâfirlere Düşmanlık Etmek İle Onlara İyi	
Davranmak Arasındaki Fark.....	196
Kâfirlerle Dost Olmanın Dereceleri.....	197
1-) Muvâlât-ı Kübra.....	197
2-) Muvâlât-ı Suğra.....	202
Beşinci Bölüm	
Tekfirin Şartları.....	205
Şart Kelimesinin Manası.....	205
Altıncı Bölüm	
Kavâidu't-Tekfîr (Tekfir Kâideleri).....	213
Birinci Kural	
Umumî Tekfir Her Zaman Muayyen Tekfiri Gerektirmez.....	217
Muayyen Bir Kişinin Tekfir Edilebilmesi İçin	
Dikkat Edilmesi Gereken Şartlar.....	225
1-) Tekfirin Engellerinin Ortadan Kalkması.....	226
2-) Şüpheye Mahal Vermeyecek Nitelikte Bir Araştırma Yapmak.....	226
3-) Huccet İkame Etmek.....	227
Sonuç.....	227
Muayyen Tekfirin Engelleri (Mevânî'ü Tekfîrî'l Muayyen).....	231
1. Teklifi Hükümler (Emirler, Yasaklar, Mubahlar).....	231
2. Vaz'î Hükümler (Sebepler, Şartlar, Maniler).....	231
1-) İkraha.....	232
İkraha'nın Kısımları.....	233
1. Maddi İkraha.....	233

2. Manevi İkraha.....	233
İkraha'nın Mahiyeti Hakkında Mezheplerin Görüşleri.....	234
1-) Hanefi Mezhebi.....	234
* Tam İkraha/İkraha-1 Mülci.....	234
Tam İkraha'nın Hükümü.....	234
Eksik İkraha/İkraha-1 Gayri Mülci.....	235
Eksik İkraha'nın Hükümü.....	235
2-) Şafii Mezhebi.....	235
3-) Malikî Mezhebi.....	235
4-) Hanbelî Mezhebi.....	236
İkrahta Söz İle Fiil Arasında Fark Var mıdır?.....	237
İkraha'nın Gerçekleşebilmesi İçin Gereken Şartlar.....	238
Bir Hatırlatma.....	239
Sonuç.....	240
2-) Muteber Tevil.....	240
1) Dinin Aşlını İptale Yönelik Olmayacak.....	242
2) Karineleri Olacak.....	242
A) Lugavî Karineler.....	242
B) Şer'î Karineler.....	243
C) Örfî Karineler.....	243
3) Dinde Şöhret Bulmuş Meselelerde Olmayacak.....	243
Sonuç.....	244
3-) Hata/İntifâu'l Kast.....	245
Lüzûmî Tekfir Ve İltizâmî Tekfir.....	250
4-) Giderilmesi Mümkün Olmayan Cehalet.....	252
Tevhidi Bilmeyen Kimsenin Durumu Ve Hükümü.....	252
1) Cehaleti Sebebiyle Mazur Görülen Kâfirler.....	253
2) Cehaleti Sebebiyle Mazur Görülmeyen Kâfirler.....	253
Kendisini İslam'a Nispet Eden Kible Ehli Kimseler.....	254
İlim Elde Etme İmkânının Varlığı Cehalet	
Özrünü Bütünüyle Ortadan Kaldırır.....	256
Cehalet mi Yüz Çevirme mi?.....	258
Cehalet Meselesinde Dâr Ayırımı.....	260
İkinci Kural	
Küfre Rıza Küfürdür.....	263
Zahir-Bâtın İlişkisi.....	263
Küfre Rıza Göstermenin Karineleri.....	267

A-) Lafzî Karineler.....	270
B-) Amelî Karineler.....	271
1) Din İle Alay Edilen Ve Küfür Ameli İşlenen Meclislerde Oturmak.....	271
2) Şaka Yere Dahi Olsa Din İle Alay Etmek.....	272
3) İkrâh Olmaksızın Küfür Ameli İşlemek.....	273
4) Tağuta Muhakeme Olmak.....	273
5) Allah'ın Şeraitine Muhakeme Olmaktan Yüz Çevirmek.....	274
6) Küfür Olan Şeylerde Kâfirlere İtaat Etmek.....	275
7) Allah Ve Rasûlü'nün Verdiği Hükme Rıza Göstermemek.....	276
8) Zahiren Dinin Emirlerine Bağlanmamak.....	279
9) Müslümanlar Aleyhinde Kâfirlere Yardım Etmek.....	280
10) Küfür Ve Kâfirlerle Mücadele Etmeyi Bırakmak.....	281

Üçüncü Kural

İman Ve Küfür Meselelerinde Zahir/Dış Görünüşe İtibar Edilir.....	283
Önemli Bir Mesele.....	288
Zahiren Üzerinde İslam Alameti Taşıyan Kimsenin.....	289
Müslüman Olduğuna Dair Getirilen Deliller.....	289
Bu Delillerin Değerlendirilmesi.....	290
Sonuç.....	299

Dördüncü Kural

Küfür Sözü Söylemek Ve Küfür Fiili İşlemek Küfürdür.....	303
Meseleye İlişkin Ulema Kavilleri.....	307

Beşinci Kural

Haramı Helal, Helali Haram Yapan Kâfir Olur.....	311
Önemli Bir Mesele.....	320
Helal ve Haram Kılmanın Şekilleri.....	320

Altıncı Kural

Sarih İslam'ı Ancak Sarih Küfür Bozar.....	325
Yakînen (Kesin Olarak) Sabit Olan Bir	
Şey Şüphe İle Zail (Yok) Olmaz.....	326
Bu Kaidenin Delili.....	326
Konuyla Alakalı Bazı Örnekler.....	332
Sonuç.....	333

Yedinci Kural

Müslümanı Tekfir Eden Kâfir Olur.....	337
1) Allah'ın Hükümünü Hiç Sayan Kimse.....	338
2) Şakacı ve Alaycı Kimse.....	338

3) Tevilde Hata Eden Kimse.....	339
4) İctihatta Hata Eden Kimse.....	340
Sonuç.....	341

Sekizinci Kural

Kâfiri Tekfir Etmeyen Veya Onun

Küfründen Şüphe Eden Kâfir Olur.....	346
Kâfiri Tekfir Etmeyen Kimsenin Küfründeki İlet.....	346
Âlimlerin Bu Kaidenin Sıhhatine Dair Söylemiş Oldukları Sözler.....	346
Bir Uyarı.....	348
Yahudi Ve Hristiyanları Tekfir Etmemek.....	349

Yedinci Bölüm

Tekfirle Alakalı Muhtelif Meseleler.....	353
1-) Ehl-i Kiblenin Tekfiri Caiz Değildir.....	353
Küfür Ameli İşlediği Halde Namaz Kılan Birisi	
Ehl-i Kiblede Sayılır mı?.....	354
2-) Tekfirden Silsile Meselesi.....	356
1-) Delaleti Ve Sübutu Kati Olan Meselelerde Silsile.....	356
2-) Delaleti Ve Sübutu Kati Olmayan Meselelerde Silsile.....	357
3-) Tekfire Kim Yetkilidir?.....	359
1-) Herkesin Bilebileceği Zahir Meseleler.....	361
2-) Yalnızca Âlimlerin Bilebileceği Hafî Meseleler.....	361
4-) Tekfirci Veya Haricî Kime Denir?.....	362
5-) “Tekfirin Faydası Var mıdır?”.....	364
6-) Kişi Dinin Hangi Kapısından Çıkırsa	
Tekrar O Kapıdan Girmedikçe İmanı Sahih Olmaz.....	367
7) Küfrü Kesin Olan Birisini Tekfir Etmemenin Zararları.....	369

Sekizinci Bölüm

Tekfirle Alakalı Bazı Fıkî Meseleler.....	373
1-) Küfre Düşmüş Birisinin İmamlığı Caiz Değildir.....	373
2-) Kâfirin Cenaze Namazı Kılınmaz.....	375
3-) Kâfir Ana-Babaya İtaatin Hükümü.....	376
A-) Şirk Ve Küfürde İtaat Caiz Değildir.....	377
B-) Günahta İtaat Caiz Değildir.....	379
C-) Farzların Terkinde İtaat Caiz Değildir.....	379
D-) Revâtib Olan Sünnetlerin Tamamen Terkinde	
İtaat Caiz Değildir.....	379
4-) Kâfir Yöneticiye İtaatin Hükümü.....	380

A) Dinden Çıkaran İtaat.....	380
B) Harama Sokan İtaat.....	380
C) Mubah Olan İtaat.....	380
5-) Kâfirin Velâyeti.....	381
6-) Kâfirin Nikâhı.....	382
Son Söz.....	385
Bibliyoğrafya.....	386

HUTBETÜ'L-HÂCE

Hamd Allah'a özgüdür. O'na hamd eder, O'ndan yardım ister ve O'ndan bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerrinden, yaptıklarımızın kötülüklerinden O'na sığınırız. Allah kime hidayet ederse onu saptıracak yoktur. Kimi de saptırırsa onu doğru yola sevk edecek biri bulunmaz. Allah'tan başka hiçbir (hak) ilahın olmadığına, O'nun tek ve ortağı bulunmadığına şahitlikte bulunur, Hz. Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in O'nun kulu ve Rasûlü olduğuna tanıklık ederiz.

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve sizler kesinlikle Müslüman olarak ölün."
(Âl-i İmrân, 102)

"Ey insanlar! Sizi bir tek canlıdan yaratan, ondan eşini vücuda getiren ve o ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üreten Rabbinize karşı gelmekten sakının. Adını anarak birbirinizden dilekler dilediğiniz Allah'tan korkun. Rahimlerin haklarına saygısızlıktan da sakının. Şu bir gerçek ki Allah, Rakîb'dir, sizin üzerinizde sürekli ve titiz bir gözetleyicidir." (Nisa, 1)

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve sağlam söz söyleyin ki Allah amellerinizi hayra ve barışa yarayışlı kulsın, günahlarınızı affetsin. Allah'a ve O'nun resulüne itaat eden, gerçektede büyük bir başarıyı elde etmiştir." (Ahzâb, 70,71)

Emma ba'du:

En doğru söz, Allah'ın kalamı ve en doğru yol, Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in rehberlik ettiği yoldur. Yoldan saptıran en şerli şeyler, bidatlerdir (dine sonradan eklenen şeylerdir.) Dine sonradan eklenen her şey bidattir. Her bidat sapkınlıktır ve her sapkınlıkta azabı gerektirir.

ÖNSÖZ

Hiç şüphesiz ki tekfir meselesi, İslam'ın en önemli konularının başında gelmektedir; zira bu mesele sayesinde kişi kâfir olan ve dinden çıkarak irtidat eden kimselere karşı konumunu belirler; onlara karşı nasıl muamele edeceğinin sınırlarını çizer.

Fıkıh kitaplarını gözden geçirdiğimizde birçok ahkâmının tekfir meselesi üzerine bina edildiğini görürüz. Örnek verecek olursak;

1) Yöneticilerle Alakalı Hükümler: Müslüman yönetici ile beraber olmak, onu desteklemek, ona itaat etmek, açık bir küfür işlemedikçe ona isyan etmemek veya itaatsizlik yapmamak, İslam dairesinde kaldığı ve İslam şeriatını uyguladığı sürece iyi veya kötü olsun arkasında namaz kılmak ve beraberinde cihada çıkmak vaciptir. Yine Müslüman yönetici, velisi olmayan Müslümanların velisi konumundadır.

Kâfir yönetici hakkında ise ona bey'at etmek, onu yönetici edinmek, desteklemek, yardım etmek, onu dost edinmek, sancağı altında onunla beraber savaşa çıkmak, arkasında namaz kılmak, onun hükmüne başvurmak caiz değildir. Böylesi bir kâfire itaat yoktur. Aksine ona karşı çıkmak, yönetimden uzaklaştırmak ve yerine Müslüman yöneticiyi getirmek vaciptir.

2) Velayet İle Alakalı Hükümler: Kâfirin Müslümana velayeti geçerli değildir. Kâfirin, Müslümanlara veli (yönetici) yahut namaz imamı olması caiz değildir. Müslüman kadına nikâhta veli olması, Müslüman çocuklara veli yahut vâsi olması yahut onlardan yetim olanların malları hakkında velayet makamında olması caiz değildir.

3) Nikâh İle Alakalı Hükümler: Kâfirin Müslüman kadınla nikâhlanması caiz değildir ve nikâhta ona veli olamaz. Müslüman erkek, Müslüman kadınla evlendikten sonra mürted olursa, aradaki nikâh bâtlı olur ve ikisi birbirinden ayrılır.

4) Miras İle Alakalı Hükümler: Bütün âlimlere göre din farklılığı mirasçı olmaya engeldir.

5) Kısas ve Kan Diyetleri İle Alakalı Hükümler: Kâfirin kanına karşılık olarak Müslüman öldürülmez. Muharip kâfirin veya mürtedin bilerek veya yanlışlıkla öldürülmesi kefarettir ya da diyet vermeyi gerektirmez. Öldürülenin Müslüman olması halinde ise, durum bunun aksinedir.

6) Cenazeler İle Alakalı Hükümler: Kâfir için cenaze namazı kılınmaz, kafir yıkanmaz, Müslüman mezarlığına defnedilmez, kendisi için istiğfar caiz değildir ve kabrinin başında durulmaz. Müslümana karşı uygulanan hükümler ise böyle değildir.

7) Yargı İle Alakalı Hükümler: Kâfir kişi Müslümanlar için yargıç olmaz, Müslüman hakkında kâfirin şahitliği geçerli olmaz, küfür yasaları ile karar veren kâfir yargıcın mahkemesine başvurmak caiz değildir. Bu yargıcın verdiği hükümler uygulanmaz ve o hükümlere gereken sonuçlar terettüp etmez.

8) Savaş İle Alakalı Hükümler: Kâfir, müşrik ve mürted ile savaşmak, Müslüman bâği ve asiler ile savaşmaktan farklıdır. Kâfirler ile savaşırken kaçanları kovalamak ve öldürmek mübah olduğu halde, asi ve bâğilerden kaçanlar izlenmez, yaralıları öldürülmez, malları yağmalanmaz, kadınları esir alınmaz. Müslümanın imanı sebebiyle kanı, malı ve namusu diğer bir Müslüman için haramdır. Hâlbuki kâfir hakkında asıl olan, kanı, malı ve namusu, Müslüman olmadıkça mubah olduğudur.

9) Vela ve Bera (dostluk ve düşmanlık) İle Alakalı Hükümler: Müslümana velayet vacip olup tümünden onunla ilişkiyi kesmek caiz değildir. Sadece günah olan fiillerinden uzak durmak gerekir. Kâfire velayet ve Müslümanlara karşı kâfire destek vermek veya Müslümanların sırlarını kâfire bildirmek haramdır. Kâfirden ilişkiyi kesmek ve ona buğzetmek vacip olup onu dost edinmek caiz değildir.

Bu ve buna benzer nice ahkâm hep tekfir meselesi üzerine bina edilmiştir. Bu nedenle tekfir meselesinin fıkhıdaki yeri basite alınamayacak kadar büyüktür. İşte bundan dolayı meselenin ciddiyetini kavramış olan İslam uleması, bu konuya son derece önem atfetmiş ve onunla alakalı olan meseleleri çok geniş bir çerçevede ele almıştır.

Bu önemli konu hakkında insanlar, tarihte olduğu gibi günümüzde de üç gruba ayrılmış durumdadırlar.

1-) İfrat Ehli İnsanlar (Aşırıya kaçanlar)

Bunlar, hiçbir kaide ve kural tanımaksızın işlemiş oldukları günahlar nedeniyle Müslümanları tekfir edenlerdir. Tarihin en çalkantılı dönemleri, hep bu fikrin temsilcilerinin sahnede olmaları nedeniyle yaşanmıştır. Bunlar "Havâric" diye adlandırılan ekolün müntesipleridir. Bu gün küfre götürme-

yen bir takım günahlar nedeniyle Müslümanları tekfir edenler de -her ne kadar kendilerine bu ismi yakıştırmasalar da- onların uzantısı mesabesindedirler. Tekfirdaki menhec ve metotları onlarla bir olduğu için hükümde de onlarla birdirler.

2-) Tefrit Ehli İnsanlar (Olması gerekenin gerisinde olanlar)

Bunlar da Allah'ın koymuş olduğu ahkâmı işlevsiz bırakarak küfürleri güneşin parlaklığı kadar açık olan kimseleri bir takım sebeplere binaen tekfir etmekten uzak duran kimselerdir. Şüphesiz ki Allah'ın hükümlerini âtil bir vaziyette işlevsiz bırakmak asla caiz değildir. Dolayısıyla Allah *celle celâluhu* bir şeyi küfür olarak adlandırmışsa, bizim de kaçınılmaz olarak o işe küfür adını vermemiz gerekmektedir. Bunun neticesi olarak ta o küfrü işleyenlerin hak ettikleri ismi almaları kaçınılmazdır. Hakikat budur. Gerçek budur. Hakikat ve realite bu olmasına rağmen mezkûr sınıfta yer alan insanlar; "Tekfirin ne faydası var? Bize ne? Biz mükellef miyiz?" demek sureti ile kendilerinden istenilen seviyenin çok gerisinde durmuşlardır. İşte bu fikir tarihte "*Mürcie Ekolu*" olarak kendisini göstermiştir. Bu ekolün uzantıları günümüze kadar ulaşmış; hatta dünyada ki mevcut fikir akımlarının büyük birçoğunu etkisi altına almıştır.

3-) Vasat Ehli İnsanlar (Orta yolu takip edenler)

Bu gurupta yer alanlar ise ne ilk guruptakiler gibi işlemiş oldukları günahlar sebebiyle Müslümanları tekfir ederler ne de ikinci guruptakiler gibi küfrü açık olan kimseleri tekfirden geri dururlar; aksine onlar, vasat seviyeyi yakalamış oldukları için her hak sahibini hak etmiş olduğu ad ile adlandırılırlar. Bu guruptaki insanlar Kur'an ve Sünnetin öğretilerini birbirinden ayırmadan telakki ettikleri için tenakuza düşmeyerek orta bir yolda ilerlemişlerdir. Bunlar Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in kendilerinden övgüyle bahsetmiş olduğu sünnet ehli insanlardır.

Burada önemine binaen bazı noktaların altını çizmek istiyorum.

1-) Bu kitap ele alınıp birkaç saat içerisinde alelacele okunacak bir kitap değildir. İçerisindeki konuların ağırlığı, mevzuların ehemmiyeti ve içeriğin ilmiliği nedeniyle anlayarak ve dikkatlice okunması zorunludur. Aksi halde, İslam'ın en önemli konularından birisi olan bu mesele yine hakkıyla anlaşılmayacak ve hâlâ ümmetin kanayan yarası olarak kalmaya devam edecektir.

2-) Kitap içerisinde yer alan konuları birbirinden ayırarak okumak bir dizi hataları beraberinde getirecektir. Bu kitabın amacı -müteaddit yerlerde de ifade etmeye çalıştığımız gibi- hem Haricîlerin ifratından koruyarak hem de Mürcielerin tefritinden muhafaza ederek Ehl-i Sünnet'in bakış açısını

Müslümanlara kazandırabilmektir. Eğer okuyucu konuları birbirinden ayırarak okumaya kalkışırsa bizleri iki aşırı uçtan birisine nispet etmek gibi bir hataya düşer ki, bu durumda Rûz-i Mahşer’de âlemlerin Rabbinin huzurunda hesap vermek gibi bir pozisyonla karşı karşıya kalabilir.

3-) Bu meseleyi hakkıyla anlayabilmek için kitap içerisinde yer alan konuları hiçbirini atlamaksızın, tamamıyla okumak gerekir. Aksi halde bazı konular anlaşılmazlığını ve kapalılığını sürdürmeye devam edecektir. Bunu şöyle örneklendirebiliriz: Okuyucu, kitaptaki “*Bazı İtikadî Fırkaların Görüş ve Değerlendirmeleri*” bölümünü okumadığında, bizim kitapta sürekli atıfta bulunduğumuz Mürcie ve Haricîlerin kimler olduğunu anlayamayacaktır. Ya da “İntifâu’l-Kast” konusunu okumadan geçerse “Luzumî Tekfir ve İltizâmî Tekfir” meselesinin ne olduğunu bilemeyecektir. Böyle olunca da tekfir konusunda net bir bilgiye ulaşılmayacak ve vardığı sonuçlarda mutlaka hataya düşecektir. İşte bu nedenle tekfir meselesini etraflıca öğrenmek isteyenlerin kesinlikle bu konuları bağlamlarından ayırmaksızın okumaları gerekmektedir. Aksi halde işaret ettiğimiz hatalara düşmek kaçınılmaz olur.

4-) Kitabı, atıfta bulunduğuz noktalara dikkat etmeksizin okumak isteyenlere tavsiyemiz; bu kitabı okumamalarıdır. Zira İslam’ın en önemli meselelerinin başında yer alan bir konuyu bu şekilde değerlendirmeye kalkışan birisine yapılacak en iyi tavsiye kanımızca budur.

5-) Kitap içerisinde yer alan tercihe açık bazı konuların dışındaki tüm hatalarımızdan -bi iznillah- vazgeçeceğimizi ve ısrarcı davranmayacağımızı kardeşlerimizin şimdiden bilmesini isteriz. İlmî bir üslupla, usulüne uygun olarak hatalarımız bize iletildiğinde bu hatalardan döndüğümüzü en azından kitabın diğer baskılarında belirtir ve gereken düzenlemeleri yaparız. Hz. Ömer der ki:

“En sevdiğim insan, bana kusurlarımı hatırlatan insandır. En çok takdir ettiğim insan, haksız bir iş teklif edildiğinde, kendi menfaatine bile olsa bütün varlığıyla “hayır” diyebilen insandır.”

Son olarak kardeşlerimize bir tavsiye de bulunmak istiyoruz. Unutmayalım ki, tekfir meselesi şartları, sebepleri ve engelleri gözetilmediği zaman insanı gerçektende tehlikeli bir girdabın içerisine çeker. Bu girdaba kapılan bir kimsenin oradan kurtulması çok zordur. Günümüzde -Allah’ın merhamet ettikleri hariç- bazı insanlar bunun neticesinde dinlerini dahi terk etmişlerdir.

Bu tehlikeli girdaba kapılmamak için gereken tüm tedbirleri almamız gerekmektedir. Bununda yolu tekfirin şartlarını ve manilerini iyi bilmekten

geçer. Şayet bilmeye gücümüz yetmiyorsa, o zaman yapacağımız en iyi şey bunu bir bilenine havale etmek, aksi halde susmaktır.

“Hakkında ilim (kesin bir bilgi) sahibi olmadığım şeylerin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve kalp (evet) bunların hepsi ondan sual edilecek/hesaba çekilecektir.”
(İsra, 36)

Kaleme aldığım bu çalışma içerisindeki tüm doğrular, Allah-u Teâlâ'nın yardımını ve inayetiyledir. Bütün hatalar ise nefsimin eseridir. Bundan dolayı kitabımın içerisindeki hatalarımdan berî olduğumu, delil üzere ispat edilen hatalarımdan mutlak surette rucû edeceğimi bildirir, kitabımı okuyan herkesten lehimde âlemlerin rabbine dua etmelerini, hatalarımı ise tarafıma bildirmelerini istirham ederim.

Hiç şüphesiz başında ve sonunda hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAPILMASI ZORUNLU OLAN BAZI UYARILAR

Giriş

Tekfire dair konulara girmeden önce zaruri bazı başlıkların mutlaka izah edilmesi gerekmektedir. Zira bu başlıklar iyi bir şekilde anlaşılmadan tekfire dair verdiğimiz veya vereceğimiz tüm hükümler haliyle tutarsız olacaktır.

Tekfir meselesi son dönemlerde ne yazık ki hep işe ehil olmayan insanlar tarafından gündem edilmektedir. Maalesef bu alanda eser veren yazarlar bile meseleyi hakkı ile ele almamakta, tekfirin can alıcı noktalarını hep ihmal ederek kitaplarını piyasaya sunmaktadırlar. Oysaki üzerinde titizlikle kalem oynatılması gereken bir mesele varsa, o da hiç kuşkusuz tekfir meselesidir. Bu meselede yapılacak bir hata diğer meselelerde yapılacak hatalara asla benzemez. Bu nedenle bu mesele üzerinde *-müspet veya menfi-* son derece titizlikle durulmalı ve verilen hükümlerin kesinlikle ehil olan kimseler tarafından verilmesi gerekmektedir.

BİRİNCİ UYARI

İslam Ne İle Sabit Olur?

Tekfir meselesi günümüzde insanların çoğu tarafından karıştırılan meselelerden bir tanesidir. Tekfir; İslam'ı sabit olmuş, şirk ve küfürden beri olan muvahhid insanlar hakkında sakınılması gereken bir hüküm olduğu halde kimileri bunu şirk içerisinde yaşayan, hayatına Allah'tan başkalarının karıştığı, yaşantılarında İslam'ın yalnızca sureti olan ve sadece "kimlik Müslüman'ı" diyebileceğimiz bazı zevat hakkında sakınılması gereken bir olgu olarak lanse ederek tekfirin kural ve kaidelerini bu gibi insanlar üzerinde tatbik etmekte ve içerisinde bulundukları şirk ve küfür amellerinden dolayı onlara Müslüman muamelesi yapmayan insanları "*tekfircilik*" ve "*harricilik*" ile suçlayabilmektedirler.¹ Oysa tekfirin kaide ve kurallarını böylesi insanlar üzerinde tatbik etmeden önce tekfirin kimin hakkında geçerli bir hüküm olduğunun tespit edilmesi gerekir. Gerçektende hayatında İslam'ın "i" si dahi olmayan ve şirk bataklığına bulaşmış insanlar için bu kurallar geçerli midir? Yoksa bu kuralların haklarında işletilmesi gerekli olan insanların Allah'a teslim olmuş ve kendisini şirkten uzak tutmaya çalışan mü'min kimseler olması mı gerekir? Bu sorunun çok iyi tespit edilmesi gerekmektedir. Aksi halde küfre giren birisine Müslüman hükmü vermek veya mü'min birisine tekfirci damgası vurmak gibi bir hataya düşmüş oluruz. Her iki durumda da mahzurlu bir iş yapmışız demektir.

¹ Nitekim ileride de geleceği üzere tekfirin tanımının genel olarak "İslam akdi sabit olan bir kimsenin küfürle nispet edilmesi" şeklinde yapılması tekfire dair bütün kaidelerin İslam'ı sabit Müslümanlar üzerinde icra edileceğini göstermektedir. Bu özellikle dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Zira bugün bu önemli noktanın ihmal edilmesi aslen Müslüman olmayan, üzerlerinde İslam akdi sabit bulunmayan kimselerin Müslüman olarak isimlendirilmesi gibi büyük bir hataya yol açmıştır.

Biz şimdi burada öncelikle kişinin Müslümanlığının ne ile sübût bula-
cağını tespit ederek konuya giriş yapacağız. Bu tespit edildikten sonra tekfir
hükmünün kimler hakkında verilip, verilemeyeceği ve kimlere bu hükmü
verirken sakınmamız gerektiği açığa çıkmış olacak. Şimdi tekrar başlığa
dönerek bu sorunun cevabını arayalım:

Kişi Ne İle Müslüman Olur?

Gerek Kitap ve Sünnet'in nasları gerekse İslam ulemasının kavilleri fert-
ler ve toplumlar için tevhid kelimesi La İlahe İllallah'ı ikrar etmeleriyle bir-
likte İslam akdinin başladığını ortaya koymaktadır. Bu hususta herhangi bir
tartışma söz konusu değildir. Allah'ın Rasûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem* kendisi-
ne gelenlerden bu kelimenin ikrarını onların İslam'ı için yeterli görmüş ve
bu kelime sayesinde onların mal ve canlarını koruma altına almıştır. İbn-i
Receb el-Hanbelî şöyle der:

"Kesin olarak bilinen şeylerden biride şudur: Peygamber *sallallâhu aleyhi
ve sellem*, İslam'a girmeyi isteyerek kendisine gelen kimseden yalnızca
şahadeteyni kabul eder ve bu sebeple onun kanını korur, kendisini Müslü-
man addederdi."²

İbn-i Ömer *radıyallâhu anh'*den rivayet edildiğine göre Rasûlullâh *sallallâhu
aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi oldu-
ğuna şahitlik edinceye, namaz kılincaya ve zekât verinceye kadar insanlarla
savaşmakla emrolundum. Şayet bunu yaparlarsa -İslâm'ın hakkı hariç- kanla-
rını ve mallarını benden korumuş olurlar, hesaplarını görmek ise Allah'a
aittir."³

Ebu Hureyre *radıyallâhu anh'*den nakledilen diğer bir rivayette ise şöyle
geçer:

"Bana 'Lâ ilâhe illallah' deyinceye kadar insanlarla savaşmak emredildi.
Artık her kim 'Lâ ilâhe illallah' derse -İslâm'ın hakkı müstesna- malını ve canını
benden korumuş olur. Artık onun hesabı Allah'a aittir."⁴

İmam Nesâî'nin Sünen'inde ise şöyle bir farklılık vardır:

"Bana Allah'tan başka (hak) bir ilâhın olmadığına ve Muhammed'in Al-
lah'ın kulu ve Rasûlü olduğuna şahadet edene kadar müşriklerle savaşmak
emredildi..."⁵

² "Câmiu'l-Ulûm ve'l-Hikem", sf. 118.

³ Buhârî, Kitabu'l iman, 17; Müslim, Kitabu'l iman, 20.

⁴ Müslim, Kitabu'l iman, 21.

⁵ Nesâî, hadis no: 3903.

Hadis kitaplarında bu konuya ilişkin birçok rivayet bulmak mümkündür. Maksat hâsıl olduğu için biz bu rivayetlerle iktifa ediyoruz.

Tüm bu hadisler yukarıda da söylediğimiz gibi Tevhid Kelimesi'nin ikrarının İslam akdi için sabit olduğu, bu kelime ile insanların mallarını ve canlarını koruma altına aldıklarını göstermektedir. Bununla beraber hadisin zahirinde bir müşkilatın varlığı da aşikârdır. Zira verdiğimiz hadislerin zahiri savaşı sadece Tevhid Kelimesi'ni ikrar etmeyen, namaz kılmayan ya da zekât vermeyen kimselere hasretmekte, tevhid kelimesini ikrar edip namaz kılan ve zekât verenler nübüvveti ya da ahireti inkar etseler dahi savaşlamayacağını göstermektedir. Halbuki Rasulullah'ın risaletini ikrar ettiği halde risalet iddiasında bulunan taifelerle savaşılacağı hususunda sahabe icması mevcuttur.

Diğer taraftan hadislerin zahirine göre bütün insanlarla bu şartlar tahakkuk edene kadar savaşmak vaciptir. Ancak bilindiği üzere cizye ödeyen ve anlaşma yapan bazı taifelerle savaşılmamaktadır. İşte hadislerin zahirinde mevcut bu müşkilattan dolayı İslam alimleri tarafından hadis tevil edilmiş, diğer naslarla beraber anlaşılmıştır. Bundan dolayı Hafız İbn-i Hacer *rahimehullah* "Rasulullah'ın risaletine şahitlik etme şartı onun getirdiği şeylerin tamamına iman etmeyi gerekli kılar. Aynı zamanda hadiste geçen – ancak İslam'ın hakkı müstesna- ifadesi bunların tümünü kapsamaktadır"⁶ dedikten sonra hadisin teviline dair 6 görüş getirmiştir. Bunlardan en çok kabul gören yorum şu ikisidir:

Hadiste geçen "...insanlar..." ifadesinin orijinal metnin başındaki – Elif Lam- harfi umum ifade eder. Buna göre her türlü kafir ve müşrik ifadenin kapsamına girer. Ancak bu umum ifade diğer naslarla tahsis edilmiştir.

İkinci olarak ise "...insanlar..." ifadesinin orijinal metnin başındaki – Elif Lam- ahdi zihni bildirir ki, bununla genel ifadeden özel bir şey yani ehli kitap dışındaki müşrikler kastedilmiştir.⁷

Sonuç olarak hadisten anlaşılanın Tevhid Kelimesi La İlahe İllallah'ın ikrarı ile İslam akdinin sabit olacağı kaidesi tüm toplumlar ve tüm fertler için geçerli olmadığıdır. Bu noktada bir ayrım kaçınılmazdır. Yeryüzünün neresinde ve hangi akideye sahip olursa olsun herkes sadece Tevhid Kelimesi'ni ikrar etmekle Müslüman olarak addedilemez. Ayrıca kişi sadece Tevhid Kelimesini ikrar etmekle Müslümanlara uygulanan hakların tamamını da elde edemez. Buna karşılık bu kelimenin ikrarı kâfirlerin aleyhine olan bazı hükümlerin –kılıç hükmü gibi- uygulanmasını durdur.

⁶ İbn-i Hacer el-Askalânî, "Fethu'l-Bârî", 1/114.

⁷ Daha geniş bilgi için bkz. "Fethu'l-Bârî", 1/114.

Konuya Dair İslam Âlimlerinin Görüşleri

Gerek seleften gerekse haleften konuya dair açıklamalarda bulunan İslam alimlerinin tamamı yukarıda vermiş olduğumuz sonuç paragrafındaki cümlelerimizi sarıh bir şekilde eserlerinde belirtmişlerdir.

İmam Hattabî der ki: “Malumdur ki bununla ehli kitap değil putperestler kastedilmiştir. Çünkü ehli kitap olanlar Allah’tan başka ilâh yoktur derler de yine de onlarla savaşılar ve tepelerinden kılıç inmez.”⁸

Kadı İyâz der ki: “Mal ve can dokunulmazlığının “La İlahe İllallah” diyenlere mahsus oluşu imana icabetin ifadesidir. Bu sözle kastedilenler Arap müşrikleri olan putperestler ve bir Allah’ı tanımayanlardır. İlk defa İslam’a davet olunanlar ve bu uğurda kendileri ile harb edilenler bunlardır. La İlahe İllallah kelimesini telaffuz edenlere gelince onların dokunulmazlığı için yalnız “La İlahe İllallah” demeleri kâfi değildir. Çünkü onlar bu kelimeyi küfür halinde iken söylemektedirler. Zaten Allah’ı birlemek onların itikatları cümlesindendir.”⁹

İbn-i Battâl şöyle der: “Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu babın hadisini Allah’ı birlemeyen ve kendilerine “Lâ ilâhe illallah” denildiğinde büyüklük taslayan putperestlerle savaş ortamında söylemiş ve bunun akabinde onları Allah’ı birleyerek putları terk etmeye davet etmiştir. Onlardan kim bunu ikrar ederse zahiren İslam’a girmiş oluyordu. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* Allah’ı birledikleri halde kendi peygamberliğini kabul etmeyen küfür ehli diğer insanlarla ise savaşını sürdürmüştür.”¹⁰

İmam Beğavî der ki: “Bu tevhidi kabul etmeyen putperestler hakkındadır. Böyleleri kelime-i tevhidi ikrar ederlerse onların Müslüman olduklarına hükmedilir. Tevhidi kabul ettiği halde peygamberliği inkâr eden kimseye gelince; bu kimse “Muhammed Allah’ın Rasûlüdür” demediği sürece sırf “Lâ ilâhe illallah” demesi sebebiyle İslam’ına hükmolunmaz. “Muhammed Allah’ın Rasûlüdür” derse o zaman Müslüman olur. Ancak bu kimse “Muhammed yalnızca Araplara gönderilmiş bir peygamberdir” diyen kimselerden ise Rasûlullâh’ın tüm insanlığa gönderildiğini ikrar edene kadar yine İslam’ına hükmedilmez. Sonra ahirete inandığını ve İslam’ın haricindeki tüm dinlerden uzak olduğunu ikrar etme noktasında imtihan edilmesi güzel görülmüştür.”¹¹

⁸ Bkz. İmam Nevevî, “Şerhu Sahîhi Müslim”, 1/167.

⁹ Bkz. İmam Nevevî, “Şerhu Sahîhi Müslim”, 1/167.

¹⁰ İbn-i Battâl, “Şerhu Sahîhi’l-Buhârî”, 2/53.

¹¹ İmam Beğavî, “Şerhu’s-Sünne”, 10/243. 2562 nolu hadisin şerhi.

Bedreddin el-Aynî şöyle der: “Hadisin zahiri müşrik(ler) hakkında söylendiğini gösteriyor. Bir müşrik “Lâ ilâhe illallah” derse bununla, onun Müslüman olduğuna hükmolunur. Şayet ölünceye kadar bu hâl üzere devam ederse cennete gider. Fakat şahadet getiren kimse Allah’a inanıp da, Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in Peygamberliğini tasdik etmez yahut onun hassaten Araplara gönderildiğini iddia ederse sırf “Lâ ilâhe illallah” demekle Müslüman olduğuna hükmedilmez. Mutlaka “Muhammedün Rasûlullah” demesi gerekir.”¹²

İmam Muhammed “es-Siyeru’l Kebîr” adlı değerli eserinin 4510. bendinde şöyle der:

“Daha öncede belirttiğimiz gibi kâfir, üzerinde bulunduğu inancın hilafına bir şeyi açığa vuracak olsa onun Müslüman olduğuna hükmedilir. Bu konuda temel dayanak Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in “İnsanlar ‘Lâ ilâhe illallah’ deyinceye kadar onlarla savaşmakla emrolundum” sözüdür. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* bunu söylemeyen putperestlerle savaştı. Nitekim yüce Allah onlar hakkında şöyle buyurmaktadır:

“Çünkü kendilerine “Lâ ilâhe illallah=Allah’tan başka ilâh yoktur” denildiği zaman kibirle direnirlerdi.” (Sâffât/35)

Dolayısıyla Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* kişilerin “Lâ ilâhe illallah” demelerini imanlarına alamet saymıştır.

Ayrıca Medine’de Yahudileri İslam’a davet ettiğinde peygamberliğini ıkrar etmelerini imanlarına alamet saymıştır...”

İmam Muhammed 4519. bentte de şöyle der:

“Bu gün Müslümanlar arasında yaşayan Yahudi ve Hristiyanlardan biri “Lâ ilâhe illallah Muhammedün Rasûlullâh” diyecek olsa, o bu sözü ile Müslüman olmaz.”

Kitabı şerh eden büyük Hanefî âlimi İmam Serahsî ise bu metni şöyle açıklar:

“Çünkü herkes biliyor ki aramızda yaşayan her Yahudi ve Hristiyan bunu söylemektedir. Kendisinden bu sözü ile ilgili açıklama istediğimiz zaman: ‘Muhammed Allah’ın size gönderilmiş Rasûlüdür, İsrailoğullarına değil’ derler...” “... O halde onlardan birinin Müslüman olduğuna hükmedebilmemiz için bu söze ilave olarak kendi dininden teberri ettiğini (beri olduğunu) da ifade etmesi gerekir. Mesela Hristiyan ise ‘ben Hristiyanlıktan beriyim’, Yahudi ise ‘ben Yahudilikten beriyim’ demesi gerekir. Kendi

¹² Bedreddin el-Aynî, “Umdetü’l Kari Şerhu Sahihi’l Buhârî”, 8/5970.

inancına muhalif olan bu sözü ilave etiği zaman ancak Müslüman olduğuna hükmedebiliriz.”

İmam Muhammed şöyle devam eder:

“Hristiyan biri: “Allah’tan başka ilâh bulunmadığına şahitlik ederim, ben Hristiyanlıktan beriyim” dese bu sözle Müslüman olmaz.”

İmam Serahsî bu bendin şerhinde der ki: “Olabilir ki bu sözüyle Yahudiliğe girdiğini anlatmak istemektedir... Ancak kişi, bu sözü söyledikten sonra İslam’a girdiğini belirtirse, söz konusu ihtimal ortadan kalkmaktadır. Artık o kimse Müslümandır.”¹³

Burada oldukça dakik bir nükteye dikkat çekmek isterim. İbn-i Abidin “Haşiye”sin’de İmam Serahsî’nin bu sözünü zikrettikten sonra şöyle der:

“Bir putperest ‘Ben Müslümanım, Muhammed’in dini üzerindeyim...’ derse bu sözü ile Müslüman olur. Aynı şekilde bizim beldemizdeki Yahudi ve Hristiyanlarda bu sözleri ile Müslüman olurlar. Zira bizim beldemizdeki Yahudi ve Hristiyanlar (kendi dinleri üzerinde iken) ‘Ben Müslümanım’ demezler. Nitekim onlar bir işi yapmamaya azmettikleri zaman ‘Eğer böyle yaparsam Müslüman olayım’ derler.”¹⁴ Burada dikkat çekmek istediğim husus şudur: Yukarıda vermiş olduğum nakillerde İmam Muhammed ve İmam Serahsi bir Yahudi ve Hristiyan’ın “Ben Müslümanım” demesiyle Müslüman olmayacağını belirtirlerken aynı mezhepten olan İbn-i Abidin zahiren muhalif bir fetva vermektedir. İmam Muhammed ve İmam Serahsî’nin fetvalarının illeti o dönemde yaşayan Yahudi ve Hristiyanların kendi dinleri üzerinde iken “Ben Müslümanım” demeleridir. İbn-i Abidin’in fetvasının illeti ise kendi döneminde ve kendi beldesinde yaşayan Yahudi ve Hristiyanların bu lafzı kullanmamalarıdır. Bundan anlaşılan ise şudur: Bir kimsenin Müslüman olarak kabul edilebilmesi için, Müslüman olmadan önce taşıdığı akidenin önemi büyüktür. Bu noktada temel kural İmam Muhammed’in de yukarıda vermiş olduğumuz sözünden anlaşılabileceği üzere kişinin mevcut akidesini terk ettiğini ortaya koyan söz ve ameli ile Müslüman olarak isimlendirilebileceğidir. Nitekim bunun açıklaması oldukça geniş bir şekilde bir sonraki başlığımızda ele alınacaktır.

Burada son olarak İmam Tahavi’nin konuya dair oldukça nefis açıklamalarına yer vermek isterim. İmam Tahavi konu hakkında yukarıda vermiş olduğumuz bilgilerin benzerlerini zikrettikten sonra şöyle der:

¹³ Bkz. “Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebîr”, 4510. madde ve devamı.

¹⁴ Haşiye İbn-i Abidin 4/228

"Kafir bir kimse, Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Rasulü olduğuna şahitlik getirmediğe, İslam'ın dışındaki bütün dinleri reddedip onlardan uzak kalmadıkça Müslüman olmaz, onun lehine ve aleyhine İslam'ın hükümleri tahakkuk etmez. Rasulullah (*Sallallahu Aleyhi ve Sellem*) kendisine İslam'ın alametine dair soru sorulunca Muaviye b. Hayde'ye "Kendimi Allah'a teslim ettim ve (onun dışındaki her mabuddan) uzaklaştım deyip namazı dosdoğru kılman, zekatı vermen, müşrikleri bırakıp Müslümanlara katılmandır" diye cevap verdiğine, terk edip uzaklaşmak ise bütün dinleri terk edip Allah'a yönelmek olduğuna göre, bununla İslam'ın dışındaki her türlü inançtan uzaklaşmayan kimsenin sadece bu kadarı ile İslam'a girdiğinin bilinmeyeceği de sabit olmaktadır. İşte bu İmam Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in de –Allah'ın rahmeti hepsinin üzerine olsun- görüşüdür."¹⁵

Yukarıda "Ayrıca kişi sadece Tevhid Kelimesini ikrar etmekle Müslümanlara uygulanan hakların tamamını da elde edemez. Buna karşılık bu kelimenin ikrarı kafirlerin aleyhine olan bazı hükümlerin –kılıç hükmü gibi- uygulanmasını durdur" sözümüze dair İbn-i Hacer'in şu sözünü de nakletmek yerinde olacaktır:

"Bu hadiste La İlahe İllallah diyen bir kimsenin –buna başka bir şey ilave etmese dahi öldürülmesinin engelleneceğine dair bir delil vardır. Bu böyledir ancak kişi sırf bununla Müslüman olur mu? Tercih edilen görüşe göre bununla Müslüman olmaz. Denenene dek öldürmekten el çekmek gerekir."¹⁶

Sonuç olarak üstte Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den naklettiğimiz hadislerde yer alan "insanlarla savaşmakla emrolundum" ifadesinde ki "insanlar"dan kasıt tüm ulemaya göre putperest Arap Müşrikleridir. Zaten bu, İmam Nesâî'nin rivayetinde açıkça ifade edilmiştir.¹⁷

Hadislerin yorumuna dair âlimlerden yaptığımız alıntılar ise son derece önemlidir. Onların tamamı "Lâ ilâhe illallah" şahadetini -putperestler gibi- aslen onu kabul etmeyen kimseler hakkında geçerli saymışlardır. Haddi zatında onu kabul ettiği halde halen şirk inançlarında devam eden kimseler hakkında ise bu kelimeyi onların İslam'ı için yeterli görmemişler, bununla beraber üzerlerinde bulundukları şirki reddeden sarih ifadeler kullanmalarını da şart koşmuşlardır.

Burada bazı noktalara işaret etmekte fayda vardır.

¹⁵ "Şerhu Meâni'l Âsar", 5/212-213

¹⁶ İbn-i Hacer el-Askalânî, "Fethu'l-Bârî", 13/392

¹⁷ Bkz. Nesâî, 3903 nolu hadis.

1-) Allah'ın Rasûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem* kendisine gelen müşriklerden sadece "Lâ ilâhe illallah" demelerini onların Müslüman olmaları için yeterli görüyordu. Bunun nedeni ise "Lâ ilâhe illallah" şahadetinin içerdiği harflerin söylenmesi ile İslam'a alamet değil bilakis şirkten tevbe etmeye sembol oluşuyla İslam'a alamet olmasıdır.¹⁸ Yani o zamanın insanı bu kelimeyi telaffuz ettiğinde bununla üzerinde bulunduğu akideyi terk ettiğini ilan etmiş oluyordu. Bu nedenle de Hz. Rasûlullâh onları Müslüman kabul ediyor ve hem canlarını hem de mallarını güvence altına alıyordu. Daha sonraki dönemlerde aynı kelimeyi telaffuz ettiği halde üzerinde bulunduğu şirk akidesini terk etmeyen insanların türemesi sonucu Rasûlullâh'ın varisleri olan müctehid âlimler bu meseleyi ele almış ve şirk halinde "Lâ ilâhe illallah" diyen kimselerin İslam'ını geçerli saymamışlardır. Bu noktada Kadı İyaz'ın tespitini tekrar hatırlatmakta gerçektende çok yarar vardır. Ne diyordu o değerli İmam?

"La İlahe İllallah kelimesini telaffuz edenlere gelince onların dokunulmazlığı için yalnız "La İlahe İllallah" demeleri kâfi değildir. Çünkü onlar bu kelimeyi küfür halinde iken söylemektedirler. Zaten Allah'ı birlemek onların itikatları cümlesindendir."¹⁹

Haydar Hatipoğlu şöyle der:

"Onlar (yani Ehl-i Kitap) tevhid kelimesini Müslümanlığı kabullenmek üzere getirmezler. Putlara tapanlar ise Allah'a bir takım ortaklar koşarlar ve bunların hepsinin ilâh olduğunu söylerler. Bu itibarla putlara tapan müşrikler Tevhid kelimesini getirmekle Müslümanlığı kabul ettiklerini itiraf etmiş olurlar."²⁰

2-) Üstte Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den nakledilen hadisler de bazı farklılıklar vardır. Bu hadislerin bazısında insanların sadece "Lâ ilâhe illallah" demelerini yeterli görmüşken bazılarında da "Muhammedün Rasûlullâh" demelerini şart koşturmuştur. Diğer bazı rivayetlerde de bu iki şarta ilaveten bizim kıldığımız gibi namaz kılmayı, bizim kiblemize yönelmeyi ve bizim kestiklerimizi yemeyi de ayrıca zikretmiştir. Bu farklılıkların sebebi ise İmam Taberî ve başka âlimlerin belirttiğine göre şöyle izah edilebilir: Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* birinci şartı, haddi zatında Allah'ı birlemeyen müşriklere getirmiştir. İkinci şartı, Lâ ilâhe illallah'ı kabul ettiği halde Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in peygamber oluşunu inkâr edenlere

¹⁸ Bkz. "Güncel İtikat Meseleleri", sf. 18.

¹⁹ Bkz. İmam Nevevî, "Şerhu Sahîhi Müslim", 1/167.

²⁰ Haydar Hatipoğlu, "İbn-i Mâce Şerhi", 10/133.

şart koşmuş. Üçüncü şartı ise, bunların her birini kabul ettiği halde İslam'ın emir ve yasaklarına boyun eğmeyenlere getirmiştir.

Bu taksimattan anlaşıldığına göre, Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* her insanın eksik olduğu noktayı tespit ediyor ve onun bu eksikliğini giderme adına onun için şartlar getiriyordu. Örneğin Lâ ilâhe illallah'ı kabul eden birisinin Müslüman olabilmesi için ona "Lâ ilâhe illallah de" demiyor; aksine böylesi biri için "Muhammedün Rasûlullâh" demesini zorunlu kılıyordu. Ya da şehadeteyni kabul ettiği halde İslam'ın ahkâmına boyun eğmeyenlere hükümlere itaat etmelerini şart koşuyordu. Bu da gösterir ki, bizlerinde aslen "Lâ ilâhe illallah Muhammedün Rasûlullâh" dediği halde hayatından şirki atamamış insanlara Müslüman muamelesi yapabilmemiz için onların şirki reddeden cümlelerini duymamız gerekmektedir. Bu, hadislerden elde edilen güzel bir çıkarımdır.

3-) İmam Serahsî ve Aynî gibi âlimlerin belirttiği üzere, Allah'ı birleyip Rasûlullâh'ı kabul ettiği halde şirk içerisinde olan bir insan "Lâ ilâhe illallah Muhammedün Rasûlullâh" dese, böylesi birine Müslüman hükmü verebilmemiz için kesinlikle onun ağzından var olan şirkini reddeden bir cümle duymamız gerekmektedir, aksi halde ona İslam hükmü veremeyiz.

İmam Aynî der ki: "Âlimlerimizin çoğunluğu "Lâ ilâhe illallah Muhammedün Rasûlullâh" diyen ehli kitap birisinin İslam'ının sahih olabilmesi için şehadeteyni telaffuz etmesinin yanı sıra birde "İslam dininin dışındaki tüm dinlerden beri oldum" demesini şart koşmuşlardır..."²¹

Tüm bu nakillerden sonra diyoruz ki; bu gün "Lâ ilâhe illallah Muhammedün Rasûlullâh" dedikleri halde şirk bataklığında boğulmuş, hayatlarının geneli küfür üzere olan, yaşıntılarına helal ve haram sınırlarını Allah'tan başkalarının çizdiği, tâğuta kul ve köle olmuş insanların bu kelimayı söylemiş olmaları neticesinde kendilerine, İslam'ı yakînen sabit olmuş Müslümanlara yapılan muamelenin aynısının yapılması son derece tutarsızdır. Bir kere bunların bizim nezdimizde İslamlarının sabit olması için kesinlikle kelime-i şehadeti telaffuz ediyor olmaları yeterli değildir; çünkü onlar bu kelimayı -Kadı İyaz'ın da belirttiği gibi- küfür ve şirk halinde de söylüyorlar. Bizim onların İslamlarını kabul etmemiz için kelime-i Tevhidi ikrar etmelerinin yanı sıra birde şirk akidelerinden uzaklaştıklarını gösteren açık karinelere şahit olmamız gerekmektedir. Bu karineler olmaksızın onlara İslam hükmü vermemiz ve bu tezimizi de Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den nakledilen hadislerle dayandırmamız hadislerin maksat ve muradını göz ardı ederek zahire yapışmamızdan başka bir şey olmaz. Üstte gö-

²¹ Bedreddin el-Aynî, "Umdetü'l Kârî Şerhu Sahihî'l-Buhârî", 8/5971.

rüldüğü üzere “Lâ ilâhe illallah” diyen hatta buna “Muhammedün Rasûlullâh” cümlesini ekleyen Kitap Ehli kimselere ulemadan hiç birisi -sırf bu şahadeti sebebi ile- Müslüman hükmü vermemiştir. Onların Kitap Ehli olması ile asrımızdakilerin hüküm açısından hiçbir farkı yoktur. Onlar Rasûlullâh’ın nübüvveti noktasında şirke düşmüşken bu günküler Allah’ın en bariz hakkı olan “teşri” hakkını kendilerinde görerek veya bu hakkı insanoğluna vererek şirke düşmüşlerdir. Her iki taifenin de ortak noktası şirktir. Aralarında illet birliği olduğundan dolayı onların ehl-i kitap olması, bunların ise kendilerini İslam’a nispet etmesi sonucu değiştirmez. İmam Muhammed der ki:

“Kim daha önce üzerinde bulunduğu bilinen itikadının aksini ifade edip (Müslümanlık iddiasında bulunursa) onun İslam’ına hükmedilir.”²²

Bizim, akidesi bozuk olan ve şirk içerisinde hayatlarını idame ettiren insanlara İslam hükmü vermemiz -İmam Muhammed’in de belirttiği gibi- içinde bulundukları itikadın hilafına bir şey ortaya koymalarından sonra mümkündür. Örneğin Hâkimiyeti Allah’ın elinden alıp başkalarına veren ve Allah’ı göklere hapsedip yeryüzünde ilâhlık taslayan çağdaş Firavunlara itaat eden birisinin bizler yanında Müslüman muamelesi görebilmesi için bu inancından vazgeçtiğini izhar etmesi ve bizimde bunu bir şekilde öğrenmesi gerekmektedir. Aksi halde sapkın itikadının hilafını izhar etmediği için sırf kelime-i şahadet getiriyor diye tarafımızca onun İslam’ına hükmedilmesi söz konusu değildir.

Bu hususu dile getirmemizin gerekçesi ise; kitabın ilerleyen sayfalarında detaylıca ele alınacak olan tekfir kaidelerinin bu gibi insanlar üzerinde uygulanmayacağı, aksine bu kaide ve kuralların uygulanabilmesi için kişinin kesinlikle ve kesinlikle yakinen İslam’a girmiş ve şirkten tamamen kendisini arındırmış birisi olmasının zorunlu olduğunun bilinmesidir. Bu mesele iyice anlaşılmadan tekfir meselesi hakkında kesinlikle isabetli bir sonuca varmış olamayız. İsbetli bir sonuç elde etmek istiyorsak, şirk üzere hayatlarını sürdüren insanlarla bir maniden dolayı şirke düşmüş muvahhid Müslümanları muhakkak birbirinden tefrik etmeliyiz. Bu tefrik edilmeden ne tekfir meselesi vuzuha kavuşacaktır ne de insanların hükmü.

²² “Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebîr”, 4510. madde.

İKİNCİ UYARI

Müslüman Olmak İçin Şirkten Teberri Etmek Şarttır

Bir önceki başlıkta Tevhid Kelimesi'nin ikrarının kişilere ve toplumlara fayda verebilmesi için üzerlerinde bulundukları batıl inancı reddettiklerini ortaya koymaları gerektiğini izah etmiştik. Burada ise üzerinde duracağımız husus ise kişilerin üzerinde taşıdıkları dinden çıkararak bir ameli terk etmeksizin Tevhid Kelimesi'ni ikrar etmelerinin kendilerine bir fayda sağlamayacağıdır. Diğer bir ifade ile La İlahe İllallah'ın ikrarı kişinin her türlü küfür ve şirk ameline tevbe etmesi, kendisini dinden çıkaracak tüm söz ve fiillerden uzaklaştığını beyan etmesidir.

Bilindiği üzere dinimiz İslam, şirk ve küfrü yok ederek tevhidi hâkim kılma maksadıyla Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e gönderilmiş bir dindir. İslam'ın temel gayesi yeryüzünde var olan şirk yok etmek ve şirkin insanların gönüllerine uzanan dallarını kökünden kurutmaktır. Bu nedenledir ki Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de birçok ayetinde bu hakikate dikkat çekmiş ve şöyle buyurmuştur:

“Fitne kalkıp din (hâkimiyet) tamamen Allahın oluncaya kadar onlarla savaşın.”
(Bakara/193)

“Hiçbir fitne kalmayınca ve din (egemen düzen) bütünüyle Allahın oluncaya kadar onlarla savaşınız.” (Enfâl/39)

Tefsir ulemasının tamamı ayetlerde geçen “fitne” kelimesinden muradın şirk, “din” kelimesinden muradın da “hâkimiyet, egemen düzen ve şeriat” olduğu hususunda ittifak etmiştir.²³

Tekrar belirtmek gerekirse İslam'ın temel hedefi yeryüzünden şirk ve küfrü yok etmektir. Bu nedenle de Rasûlullâh'a yeryüzünde şirk hâkim kılmak isteyen insanlarla mücadele etmesi emredilmiştir.

²³ Geniş bilgi için bkz. el-Muharraru'l Vecîz; Tefsiru't-Taberî; Mefâtihu'l Ğayb; Fethu'l Kadîr; Beydâvî ve diğer tefsir kitaplarının ilgili bölümleri.

İslam'ın temel hedefi bu olmasına rağmen bu gün şirk yeryüzünde süslü gösterilmekte ve tüm vesilelerle insanlar adeta ona yönlendirilmektedir. Bunun neticesinde de karşımıza şirke bulaşmış büyük bir insan kitlesi çıkmaktadır. Bu insanların kahir çoğunluğu maalesef içinde bulunmuş oldukları korkunç durumun farkında bile değillerdir. Şirkten beri olmadan insan İslam'a giremediği halde bu insanlar kendilerini –tüm şirk ve küfür itikatlarıyla birlikte- İslam'ın bir neferi olarak addetmekte ve kendilerini ahirette ehl-i necattan kabul etmektedirler. Gerçektende bu insanı hüzne boğan çok acı bir durumdur. Allah böylesi insanlara şuur, İslam davetçilerine de onları hidayete ulaştırma aşkı nasip etsin. (âmin)

Bilinmelidir ki bir insanın Müslüman olup kanının ve malının güvence altına alınabilmesi için kesinlikle şirk ve küfürden teberri etmesi şarttır.²⁴ Şirk ve küfürden beri olmaksızın kişinin ne söylemiş olduğu "Lâ ilâhe illallah" kelime-i tevhidi ona yarar sağlayacaktır ne de Allaha sunmuş olduğu amellerden bir fayda görecektir. Bunların hiç birisi kişinin kurtuluşa ermesi için faydalı olmayacaktır. Kişi eğer bir kurtuluşa nail olmak istiyorsa her şeyden önce üzerinde bulunduğu şirk itikatlarını terk etmelidir. Aksi halde ne bir kurtuluş söz konusu olur ve ne de cennet... Allah *Celle Celaluhu* şöyle buyurur:

"O haram aylar çıkanca, artık müşrikleri nerede bulursanız öldürün. Onları yakalayın. Onları alıkoyun. Onların bütün geçit yerlerini tutun. Eğer tevbe edip namaz kılar ve zekât verirlerse, yollarını serbest bırakın. Gerçekten Allah Gafur'dur, Rahimdir." (Tevbe, 5)

Ayetin baş tarafında haram ayların hemen akabinde Allah'a şirk koşan insanlarla savaşılmaması emredilmekte son kısmında ise bu insanların tevbe etmeleri halinde artık onlarla savaşılmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Burada ayetin delil olma yönü "*eğer tevbe ederlerse*" ifadesinde mevcuttur. Acaba kendileri ile savaşılacak bu insanlardan neye karşı tevbe etmeleri istenmektedir? Yollarının serbest bırakılması ve İslam'ın bir neferi olarak kabul edilmeleri için kendilerinden istenilen tevbenin mahiyeti nedir? Bu soruyu müfessirlerin görüşleri çerçevesinde ele alarak cevaplandırmaya çalışalım.

Mukâtil b. Süleyman derki: "Eğer onlar şirkten tevbe ederler ve namazı kılp zekâtı verirlerse onların yollarını serbest bırakın ve onlara zulmetmeyin."²⁵

²⁴ Abdurrahman b. Hasan der ki: "Sahabe, Tabiîn, İmamlar ve Ehli Sünnet ulemasının tamamı bir kişinin şirkten tamamen soyutlanmadan Müslüman olamayacağı hususunda icma' etmiştir." bkz. "ed-Dürerü's-Seniyye", 11/545.

²⁵ "Tefsiru Mukatil b. Süleyman", 2/50.

Kadı Beydâvî der ki: "Eğer onlar iman etmek sureti ile şirkten tevbe ederler ve hem tevbelelerinin hem de imanlarının doğruluğunu kanıtlamak için namaz kılar ve zekât verirlerse onları bırakıverin..."²⁶

İmam Taberî ise şöyle der: "Eğer onlar Allah'a şirk koştuktan ve Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in peygamberliğini inkâr etmekten, Allah'ı birleyerek ibadeti diğer ilâhlara değil de yalnızca ona has kılmaya ve Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in peygamberliğini ikrar etmeye rucu' ederlerse onları bırakın, sizin beldelerinizde gezsinler ve Beytullah'a girsinler."²⁷

İmam Kurtubi şöyle der: "Asıl kaide şudur: Öldürme her ne zaman şirkten kaynaklanıyorsa şirkin son bulmasıyla öldürme fiili de yok olur. Tevbe Suresi'nin 5. ayeti "*Tevbe ettim*" diyen bir kimsenin fiilleri arasına tevbenin hakiki bir tevbe olduğunu ortaya koyan hususları da eklemedikçe bu sözü ile yetinilmeyeceğine delildir."²⁸

Yukarıda yapmış olduğumuz nakillerde de görüleceği üzere müfessirler ayette geçen "...eğer tevbe ederlerse..." ifadesini açık bir şekilde şirkten uzaklaşırlarsa şeklinde tefsir ederlerken İmam Taberî *rahimehullah* konu üzerinde sözünü daha sarıh kullanmış ve fertlerin ya da toplumların can güvenliğine ulaşmalarının ancak açık bir şekilde üzerlerinde bulundurdukları şirkten beri olma şartına bağlamıştır. İmam Kurtubi'den naklettiğimiz alıntı ise gerçekten konuya mükemmel bir şekilde ışık tutmaktadır. Zira İmam Kurtubi İslam'da kanın mübahlığının sebebinin şirk olduğu durumlarda bunun ancak şirke tevbe etmek ve bu tevbenin hakiki olduğunu ortaya koyan emareler göstermekle zail olacağını söylemektedir. Yani aslen müşrik olan bir kimsenin kanı ve canı bu şirk nedeniyle mübahtır. Bu kişinin kanının ve malının haramlığı ise ancak kendisinde şirkin son bulmasıyla yani şirke tevbe etmesiyle mümkündür. Allah *Subhanehu ve Tealâ* yine aynı surenin 11. ayetinde şöyle buyurmaktadır:

"Eğer tevbe ederler, namazı kılarlar, zekâtı verirlerse dinde kardeşleriniz olurlar.

Biz ayetleri bilen bir kavme açıklarız." (Tevbe/11)

Allah *Subhanehu ve Tealâ* bu ayette de dinde kardeş olmayı yine şirkten teberri etme şartına bağlamıştır. Nitekim bu ayetin tefsirinde de hemen hemen bütün müfessirler bu hususu vurgulamışlardır.²⁹

²⁶ "Envaru't-Tenzîl", 1/396.

²⁷ "Tefsiru't-Taberî", 14/135.

²⁸ "el-Cami li Ahkâm'l Kur'an", 4/12,13.

²⁹ Geniş bilgi için şu tefsirlere müracaat edebilirsiniz: Tefsiru Rûhi'l-Meânî; Tefsiru'l-Kurtubî; Tefsiru Ebi Suud; Tefsiru'l-Hâzin; Fethu'l-Kadîr; Zadu'l-Mesîr; Elmalılı ve diğerleri.

Bu iki ayette dikkat çeken bir diğer husus ise ayetlerin tamamıyla zahiri İslam'dan bahsediyor olmalarıdır. Böylece İrca ehli tarafından dile getirilen "*La ilahe illallah*"ın şartlarına dair gelen bütün haberler hakiki İslam'a dairdir. Kişilerin zahiren Müslüman olarak kabul edilmeleri ise sadece bu kelimayı ikrar etmelerine bağlıdır" şeklindeki görüşlerinin de batıl olduğu açığa çıkmıştır. Zira ayetlerden ilkinde müşriklerin yollarının serbest bırakılmasından ikincisinde ise dinde kardeş olmalarından bahsetmektedir ki, bunlar tamamen zahiri İslam hükmü için şirkten teberri etmenin vucubunu ortaya koymaktadır.

Kişilere zahiren Müslüman muamelesi yapabilmenin şirkten teberri etme şartına bağlı olduğuna dair bir diğer delil Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu sözüdür:

"Kim Allah'tan başka ilah yoktur der ve Allah'tan başka ibadet edilenleri reddederse malı ve kanı haram olur. Hesabı ise Allah'a kalmıştır."³⁰

Bu hadis de yukarıdaki ayetlerde verilen mesajı tekid etmektedir. Hadise göre fertlerin ya da toplumların Müslüman kabul edilerek kan ve mallarının dokunulmazlığı sadece tevhid kelimesini ikrar etmelerine değil bununla birlikte Allah'tan başka ibadet edilenleri reddetmelerine bağlamıştır. Ki burada Allah'tan başka ibadet edilenlerin reddedilmesi esası yukarıda müfessirlerin tanımladığı şirkten beri olmanın ta kendisidir. Nitekim İmam Kurtubi de Tevbe Suresi'nin 5. ayetinin tefsirinde Kadı Ebu Bekir İbnu-l Arabî'den "Bu şekilde Kur'an ile Sünnet birbirini desteklemektedir"³¹ ifadesini nakletmektedir. İbnu-l Arabî'nin kastettiği hadis ise "İnsanlarla Allah'tan başka ilah yoktur deyinceye kadar savaşmakla emrolundum" hadisidir.³²

Bu konuda İmam Ebu Batîn şöyle demektedir:

"*La ilahe illallah*"ı söylemekten kasıt, Allah'tan başka ibadet edilenleri reddedip onlardan beri olmak ve her türlü büyük şirki reddetmektir. Arap müşrikleri kendi lisanları olduğu için Arapçayı çok iyi bildiklerinden dolayı *La ilahe illallah* kelimesinin ne manaya geldiğini çok iyi biliyorlardı. Onlardan herhangi birisi *La ilahe illallah* dediği zaman bu sözü, şirki ve Allah'tan başka ibadet edilenleri reddederek söylerdi. Eğer bir kimse hem Allah'tan başkasına ibadet etmeye devam eder hem de *La ilahe illallah* derse, bu kelime onun canını ve malını koruma altına almaz."³³

³⁰ Müslim, İman, 23.

³¹ "el-Cami li Ahkami'l Kur'an", 4/12.

³² Müslim, İman, 23.

³³ Mecmuatu-r Resail Ve-l Mesail.

Sonuç olarak zikri geçen iki ayetten ve o ayetlere ilişkin müfessirlerin görüşlerinden anlaşılmaktadır ki şirk üzere olan birisi İslam dairesine girmek ve Allaha iman eden bir kul olmak için her şeyden önce bünyesinde barındırdığı şirklerden uzaklaşarak tevbe etmelidir. Böyle bir tevbe ilan edilmeden şirk üzere olan birisinin İslam'ı asla geçerli değildir.

İçinde yaşamış olduğumuz toplum maalesef birçok açıdan şirk bulaşmış bir toplumdur. Hayat kurallarını Allahtan başkalarından alarak, Allah'ın en önemli hakkı olan teşri' (yasama) hakkını kendisi gibi aciz kullara vererek, kâfirlere velayet hakkı tanıyarak, onlara Allah'ın izin vermediği konularda itaat ederek ve daha sayamayacağımız birçok konuda şirk bulaşarak Allah'tan uzaklaşmış bir topluluktur. Aynı zamanda bu toplum *-tüm bu şirkleriyle beraber-* "Lâ ilâhe illallah" diyen bir toplumdur. Böylesi bir toplumu "İslam toplumu" kabul etmek gerçekte büyük bir yanılgıdır. Şimdi bu insanlar sadece bir kere "Lâ ilâhe illallah" deyivermeleriyle şirk akidelerini terk etmeden hemen Müslüman mı kabul edilecekler? Oysaki bu Allah ve Rasûlü'nün muradı ile çelişen bir durumdur. Çünkü Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* "Lâ ilâhe illallah" demeyi kişilerin Müslümanlığına alamet sayarken bunu şirkten beri olma ve tüm tâğutlardan uzaklaşma aracı kabul ediyordu. Nitekim yukarıda vermiş olduğumuz hadis bunun en güzel delillerindendir.

Hadisin mefhum-u muhalifinden anlaşıldığına göre, bir kimse "Lâ ilâhe illallah" der ama Allah'ın dışında ibadet ve itaat edilenleri reddetmezse o zaman onun malı ve canı korunmuş olmayacaktır. Malı ve canı korunmuş olmayan bir insan da malum olduğu üzere Müslüman değildir.

İmam Müslim'in bu hadisi "Bana 'Lâ ilâhe illallah' deyinceye kadar insanlarla savaşmak emredildi. Artık her kim 'Lâ ilâhe illallah' derse -İslam'ın hakkı müstesna- malını ve canını benden korumuş olur. Artık onun hesabı Allah'a aittir."³⁴ hadisinden sonra getirmesi de gerçekten manidardır. Demek ki her zaman "Lâ ilâhe illallah" demek kişilerin İslam'ı için yeterli değildir; bununla beraber Allahın dışında ibadet ve itaat edilenlerin yani tâğutların ret ve inkâr edilmesi lazımdır.

Konuya tevbenin şartları açısından da yaklaştığımızda ortaya çıkan sonuç ayndır. Zira gerek Tevbe Suresi'nin adı geçen ayetlerinde gerekse de vermiş olduğumuz hadiste kan ve mal dokunulmazlığı şirkte tevbe etmek ile ilişkilendirilmiştir. O halde burada makbul bir tevbe nasıl olmalıdır sorusunun cevabını bulmakta fayda vardır. Allah *Celle Celaluhu* şöyle buyurur:

³⁴ Müslim, İman, 21, 22.

"İndirdiğimiz apaçık hükümleri ve doğru yolu, insanlara biz Kitab'da beyan ettikten sonra, gizliyenler (var ya), şüphesiz Allah onlara lânet eder. (onları rahmetinden kovar) ve bütün lânet edebilenler de, onlara lânet okur. Ancak tevbe edenler, ıslâh olanlar ve gerçeği ortaya koyanlar müstesna; onları ben bağışlarım. Zira ben tevbeleri kabul ederim ve merhametliyim." (Bakara 159-160)

Ayetten anlaşılacağı üzere hakkı gizleyenlerin gelişi güzel bir tevbe ile bu gûnahtan kurtulamayacakları, tevbe etmeleri ile birlikte gizledikleri hakkı beyan etmeleri ve kendilerini de ıslah etmeleri şartları getirilmektedir. Nitekim ayetin tefsirine dair müfessirler aynı noktayı vurgulamışlardır. Fahreddin Razi bu ayetin tefsirinde şöyle der:

"Böylece bu ayet tevbenin ancak caiz olmayan her şeyi terk etmek ve caiz olan her şeyi yapmakla meydana geleceğine delalet eder."³⁵

Razi'nin bu ifadesini konumuzla ilişkilendirecek olursa kişilerin La İlahe İllallah diyerek tevbe etmeleri caiz olmayan her şeyi yani şirki reddetmekle, caiz olan her şeyi yani Tevhid'i ikame etmekle mümkündür. Aynı ayetin tefsirini dair İmam Kurtubi şunları söylemektedir:

"Bizim ilim adamlarımıza göre kişinin tevbe ettim demesi bu sözünden sonra önce yaptıklarının aksi kendisinden görülmedikçe yeterli değildir. Eğer kişi irtidat etmiş ise islamın şeri hükümlerini açıktan ızhar ederek ıslama döner. Eğer kişi çeşitli günahları işleyen bir kimse ise ondan salih amelin açıkça görülmesi ile fesad ehli ve önceden işlemiş olduğu hallerin sahibi kimselerden uzak kalmasıyla olur. Şayet putperest kimselerden ise onlardan ayrılır. İslam ehli ile oturup kalkar. Böylelikle daha önceki halinin aksini açığa vurarak tevbe gerçekleşir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır"³⁶

İmam Kurtubi'den yaptığımız bu nakil de kişilerin La İlahe İllallah diyerek şirke tevbe etmelerinin ancak önden yaptıkları şirkin aksine bir şeyler söylemeleri ile mümkün olacağını ortaya koymaktadır. Bundan dolayı İslam alimleri her günahın kendisine has bir tevbe şekli olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Bu hususta Elmalılı Hamdi Yazır şöyle der:

"Her günahın kendisine mahsus bir tevbesi ve her çeşit inkarın bir tevbe tarzı vardır. Bir kayda bağlı olmamak üzere gelişigüzel her tevbe her günahın tevbesi olamaz. Kısaca apaçık bir gerçeği gizlemek küfürdür. İmanda gerçeği açıklamaktır. Küfürden sonra da gerçeği açıklamak suretiyle tevbe ve iman makbuldür."³⁷

³⁵ "Tefsiri Kebir Tercümesi", 4/115.

³⁶ "el-Cami li Ahkami'l Kur'an Tercümesi", 2/419.

³⁷ M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, 1/462.

Gerek tevbenin şartlarına dair ayetin açık metni gerekse de ayete dair yaptığımız nakiller gelişi güzel bir şekilde La İlahe İllallah demenin şirkte tevbe etmek anlamına gelmeyeceğini, bu ikrarın sahih olabilmesi için kişinin kendisinden tevbe ettiği şeyi bütünüyle terk etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Örneğin bir kimse içki içse ve Arapça olarak ve anlamını bilmeden “içki içmeye tevbe ediyorum, kesinlikle bir daha içkinin bir yudumunu dahi ağzıma almayacağım” dese, fakat bu söylemi ile beraber ne söylediğini bilmediği için içki içmeye de devam etse acaba bu kimsenin içki içmeye tevbe ettiğinden söz etmek mümkün müdür? Nasıl ki böyle bir tevbe zerre kadar bir itibara sahip değilse aynı şekilde La İlahe diyerek neleri reddettiğini bilmeden, İllallah diyerekde neleri kabul ettiğini bilmeden, tamamen cahilane bir şekilde La İlahe İllallah diyen, bununla beraber cahil olduğu için şirk ve küfür söz ve davranışlarına da devam eden bir kimseye Tevhid Kelimesi'ni ikrar etmesinin hiçbir faydası olmayacaktır.

Burada şöyle bir soru sorulabilir: "Bir kimsenin İslam'a girmesi için ne demesi lazımdır."

Bu soruya muhakkik İslam âlimleri şöyle cevap vermiştir: Eğer bu kişi “Lâ ilâhe illallah” kelimesi ile şirkten tamamen teberri edildiği anlaşılan bir toplumdaki ise onun İslam'ı için bu kelimeyi telaffuz etmesi yeterlidir. Yok, eğer o kişi “Lâ ilâhe illallah” kelimesi ile şirkten uzak olmayı murad etmeyen bir kavimden ise o zaman bu kelime onun İslam'ına hükmetmek için yeterli değildir. Bu kelimenin yanı sıra birde şirkini reddedecek bir söz duymamız gerekmektedir. Buna şöyle bir örnek verebiliriz: adam “Lâ ilâhe illallah” demelerine rağmen içkinin helal olduğunu iddia eden bir topluluk içerisinde yaşıyorsa o adamın Müslüman olduğuna hükmedebilmek için kesinlikle ağzından içkinin haram olduğunu ifade eden bir cümle duymamız gerekmektedir. Eğer böyle bir cümle duymazsak onun sırf “Lâ ilâhe illallah” demesi ile İslam'ına hükmedemeyiz; zira o bu kelimeyi içkinin helal olduğuna inandığı zamanda söylemekteydi. Yani küfür halinde iken de bu kelimeyi telaffuz etmekteydi. Onun “Lâ ilâhe illallah”ı telaffuz etmesi içkinin haram olduğuna inandığını gösteren bir alamet olmamasından dolayı bu söz onun İslam'ına hükmedilmesi için yeterli bir karine görülmemiştir.

Dolayısıyla böyle bir insanın Müslüman olarak kabul edilebilmesi kesinlikle içkinin haram olduğunu ifade eden bir cümleyi ağzından duymaya bağlıdır. Aksi halde o, her ne kadar -Lâ ilâhe illallah dese de- şirkinden tevbe etmemiş bir insan olmaktan öteye geçmez.

İşte bu ince anlayıştan dolayıdır ki Hindistan ve çevre bölgelerde ika-
met eden âlimler ineğe tapan insanlara Müslüman olmak istedikleri zaman
“Lâ ilâhe illallah” demelerinin yanı sıra birde inek kesmelerini veya inek eti
yemelerini şart koşmuşlardır. Eğer o şahıs inek kesmemekte ve onun etini
yememekte diretiyorsa onun İslam’ını kabul etmemişler ve “Lâ ilâhe illal-
lah” demesini onun Müslümanlığı için bir alamet saymamışlardır, çünkü o
adam bu tavrıyla kendisinin tâğutu olan ineği reddetmemiştir. Tâğutu red-
detmediği için de Allah’a olan iman iddiası havada kalmıştır.³⁸

Eğer bizde bu ince anlayışı iyi kavrarsak o zaman içinde yaşamış oldu-
ğumuz toplumun sıkıntısını daha iyi anlar ve gereken tedaviyi daha iyi
uygularız.

³⁸ Üstat Mevdudî’nin bu meseleyle alakalı çok önemli bir fetvası vardır. Kendisine, Hin-
du birisinin Müslüman olmak istediği zaman ona sırf Hindistan ile Müslümanların ara-
sını kaynaştırmak için inek kestirilmesinden vazgeçilmesinin faydalı olacağına dair itiraz
vâri bir soru sorulur. Üstat bu soruya fıkhnın inceliğini ortaya koyan şu cevabı verir:

“Sizin bu meseledeki görüşünüzün, İslâmî görüşe tamamen zıt olduğunu üzüler-
belirtmem gerekir. Size göre bu meselede asıl önemli olan nokta iki millet arasındaki
ihtilaf ve çekişmelerin ne şekilde ortadan kaldırılacağıdır. Ama İslam’a göre asıl önemli
olan husus, tevhid akidesini seçmiş bulunanların, şirkin muhtemel her tehlikesinden
kurtarılması meselesidir.

İneğin tanrı olmadığı, mabudlardan sayılmadığı ve kutsallığına inanan var olmadığı bir
ülkede ineği kurban etmek caiz bir iştir. Kurban edilmemesinde herhangi bir sakınca
yoktur. Ama ineğin mabud addedildiği ve kutsal bir mevkiye sahip olduğu bir yerde,
Ben-i İsrail’e buzağıyı kesme emri verildiği gibi, ineğin kurban edilmesi hükmü vardır.
Eğer böyle bir ülkede Müslümanlar belli bir müddet için maslahat icabı inek kurban
etmeyi bırakırlar ve inek eti de yemezlerse, ileride Hindu milletin inekperest inançla-
rından etkilenirler ve ineği kutsallaştırırlar. Dolayısıyla inekperestlerle birlikte yaşaya
yaşaya, “buzağı sevgisinin kalplerine sindiği” Mısır’daki İsrailoğulları’nın düştükleri
duruma düşmeleri tehlikesi doğar.

Yine bu çerçevede, İslam’ı kabul eden Hindular İslam’ın diğer inanç esaslarını kabul
etseler de ineğin kutsallaştırılması içlerinde aynı şekilde var olmaya devam edecektir. Bu
yüzden ben Hindistan’da inek kurban etmeyi vacip olarak görüyor ve bununla birlikte
yeni Müslüman olan herhangi bir Hindunun Müslümanlığını en azından bir kere inek
eti yemedikçe muteber saymıyorum. Buna Rasûlullah’ın (s.a) şu hadisi delalet etmekte-
dir:

“Bizim kıldığımız gibi namaz kılan, bizim yöneldiğimiz kibleye yönelen ve bizim kestik-
lerimizi yiyen bizdendir,” Bu “bizim kestiklerimizi yiyen” ibaresi başka bir deyişle şu
mânâya gelmektedir. Herhangi bir şahsın Müslümanlara katılabilmesi için cahiliye dö-
neminde bağlı olduğu vehimleri, sınırlamaları ve bağımlılıkları parçalayıp bir kenara at-
ması gerekir. Bkz. “Fetvâlar”, 1/216, 217.

Allah'ın Rasûlü Putlardan Beri Olmaya Davet Ediyordu

İbn-i İshak Hz. Ali'nin İslam'a giriş hadisesini şöyle anlatır:

"...Hz. Ali iki gün sonra geldi. Onları namaz kılarken gördü ve:

- 'Ey Muhammed! Bu da nedir?' diye sordu. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*:

- 'Allah'ın kendisi için seçtiği ve kendisi ile peygamberlerini göndermiş olduğu dinidir' diye yanıt verdi ve şöyle devam etti: 'Ey Ali! Ben seni bir olan Allah'a, O'na ibadete ve Lat ve Uzza'yı reddetmeye davet ediyorum' dedi. Bunun üzerine Ali *radıyallâhu anh*:

- 'Bu, benim önceden işitmediğim bir şeydir. Ebu Talib'e danışmadan bir şey yapamam' dedi.

Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* daveti alenen ortaya çıkmadan önce bu gizli işinin ifşa edilmesini hoş görmemişti ve bu nedenle Ali'ye:

- 'Ey Ali, eğer Müslüman olmayacaksan, o zaman bu işi gizli tut' dedi.

Hz. Ali o gece bekledi. Allah o gece Ali'nin kalbine İslam'ı sevdirmişti. Sabahleyin erkenden Rasûlullâh'a gelerek:

- 'Ey Muhammed! (dün) beni neye çağırmıştın?' dedi. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'de ona:

- 'Allah'tan başka hiçbir (hak) ilâhın olmadığına, Onun tek olduğuna ve hiçbir ortağının bulunmadığına şahadet etmeye, Lat ve Uzza'yı reddetmeye ve tüm putlardan beri olmaya davet ediyorum' buyurdu. Ali bunu yerine getirdi ve Müslüman oldu." ³⁹

Halid b. Said Hz. Ebu Bekr'in telkinleri sonucu İslam'dan etkilenir ve Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile görüşmeye karar verir. Bu kararından sonra Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'i aramaya koyulur. O'nu Ecyad bölgesinde bulur ve hemen sorar:

- "Ey Muhammed, Sen neye davet ediyorsun?"

Bunu duyan Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* hemen davetini aktarmaya başlar ve ona:

- 'Seni, bir olan, hiçbir ortağı bulunmayan Allah'a, benim O'nun kulu ve Rasûlü olduğumu kabule ve işitmeyen, zarar veremeyen, göremeyen, fayda sağlayamayan ve kendisine ibadet edenle etmeyi bir birinden ayırt edemeyen putlara ibadet etmekten vazgeçmeye davet ediyorum' diye cevap verir. Bunun üzerine Halid b. Said Müslüman olur ve şahadet getirir. ⁴⁰

³⁹ "İbn-i İshak", 1/44.

⁴⁰ "Siyretü İbn-i Kesir", 1/445.

ÜÇÜNCÜ UYARI

Tekfir Kuralları İslam'ı Yakînen Sabit Olan Kimseler Hakkında Uygulanır

Tekfir meselesinde doğru bir sonuca ulaşabilmemiz için tekfire dair tüm kaidelerin İslam'ı yakinen sabit olan kimseler hakkında geçerli olduğunu bilmemiz gerekir. Bu aslın bilinmemesi tekfire dair kuralların Müslüman/kafir ayırt edilmeksizin herkesin üzerinde tatbik edilmesini ve doğal olarak aslen kafir olan kimselerin Müslüman olarak isimlendirilmesine yol açacaktır. Bundan dolayı böyle bir hataya düşmemek için "Tekfir Kuralları İslam'ı Yakînen Sabit Olan Kimseler Hakkında Uygulanır" şeklinde verdiğimiz bu üçüncü uyarının iyi bir şekilde bilinmesi gerekmektedir. Konuya dair Ahmed Bukrîn der ki:

“Ehli Sünnet, bidat sahibi kimselere günah veya küfür ile hüküm verme ile kendisinden bir bidat sadır olmuş İslam'ı kesin olarak sabit olan muayyen bir şahsa günahkârdır, fasıktır veya kâfirdir diye hüküm verme arasında kesinlikle ayırım yapmıştır...”⁴¹

Yani kendisini şirk ve küfür bidatinden arındırmamış sıradan insanlarla, şirkten kendisini temizlemiş, küfrü reddeden ve Allah'ın dinine teslim olmuş insanların arasını ayırmamız gerekmektedir. Bu, Ehli Sünnet yoludur. Aksi bir tutum Ehli Sünnet yolundan sapmak demektir.

İşte bu mesele hakkında günümüzde yapılan hatalardan biri -belki de en önemlisi- budur. Allah'ın dini ile uzaktan-yakından alakası olmayan, şirki ve küfrü artık normal gören, sözlerinde, fiillerinde ve inançlarında onlarca şirk uzantısı olan müşrik insanlar “Kavidu't-Tekfir” ile muhatap tutulmakta ve sırf bu gerekçeden ötürü kendilerine İslam hükmü verilmek-

⁴¹ Ahmed Bukrîn, “et-Tekfir Mefhumuhu-Ahtaruhu-Davabituhu”, sf. 72.

tedir. Buna karşılık şirk içerisinde olmaları nedeniyle onlara Müslüman demeyenler ise “Haricî” veya “tekfirci” damgasıyla damgalanmaktadırlar. Hâlbuki bu ayrımı yapmak –bırakın tekfirci veya Haricî olmayı- ilmin gerektirdiği ve mutlaka uygulanması gereken zorunlu bir kuraldır.

Yakînen (kesin olarak) Sabit Olan Bir Şey

Şüphe İle Zail (yok) Olmaz.

Burada, İslam ulemasının dinin temel ilkelerinden hareketle ortaya koymuş oldukları bir kuralı hatırlatmada yarar görüyorum. Ulema, “el-Kavaidu’l-Fıkhiyye” ya da “el-Kavaidu’l-Külliyye” diye bilinen fikhî kuraların içerisine şöyle bir kaide yerleştirmiştir:

“اليقين لا يزول بالشك” = Yakînen (kesin olarak) sabit olan bir şey şüphe ile zail (yok) olmaz.”⁴²

Bu kaide gerek fikhî meselelerde gerekse diğer meselelerde gerçekte son derece önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Bu kaideden hareketle fıkhi, akaidi ve daha birçok alanı ilgilendiren onlarca hüküm konulmuştur.

Bu Kaidenin Delili

Bu kaidenin temel dayanağı Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’den nakledilen bazı hadislerdir. İmam Müslim, Sahihinde şöyle bir rivayete yer verir:

“Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e namazda iken; abdestinin bozulduğunu zanneden bir adam şikâyet edildi. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*: ‘Böyle bir kimse ses işitmedikçe veya koku duymadıkça namazdan çıkmaz’ buyurdu.”⁴³

Yine Müslim’in rivayet ettiği başka bir hadiste Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“Biriniz namazında üç mü kıldı yoksa dört mü diye şüphe ederse şüpheyi terk etsinde (namazını) yakînen (kesin olarak) bildiğinin üzerine bina etsin. Sonra selam vermeden önce iki secde eder! Şayet beş rek’ât kılмышsa bu iki secde onun namazını çift yapar. Eğer dördü tamamlamak için kıldıysa bu iki secde şeytanı çatlatmak için yapılmış olur”⁴⁴

İmam Nevevî ilk hadisin şerhinde der ki:

“Bu hadis İslam’ın temellerinden birisi ve fıkıh kaidelerinden büyük bir kaidedir. Şöyle ki: aksini kesin olarak ortaya koyacak bir şey olmadığı zaman eşyada asıl olan onun asıllığının bekasına (devam ettiğine) hükmet-

⁴² Bkz. Abdulkerim Zeydan, “el-Vecîz fi Şerhi’l Kavaidi’l Fıkhiyye”, sf. 35.

⁴³ Müslim, Kitabu’l-Hayz, 98. (361).

⁴⁴ Müslim, Kitabu’l-Mesacid, 88. (571).

mektir. Sonradan husule gelen şüpheler ona zarar vermez. Konumuzla alakalı hadisin varit olduğu babda ki meselede aynıdır. (yani) kim abdestli olduğuna kesin olarak inanır ve abdestsizliğinden şüphe ederse onun abdestli olduğuna hükmedilir...”⁴⁵

Hadisler, kesin olarak sabit olan bir şeyin şüphe ile zail olmayacağı noktasında son derece açıktır. Abdest aldığı kesin olduğu halde onun bozulup bozulmadığında şüphe eden sahabesine Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* böyle fetva vermiştir. Bu hadislerin medlulünden hareketle ulema bu gerçeği “Yakînen (kesin olarak) sabit olan bir şey şüphe ile zail (yok) olmaz” cümlesi ile kaideleştirmiş ve bunun üzerine sayılamayacak kadar çok ahkâm bina etmişlerdir.

Bu ahkâmıdan birisi de İslam’ı yakînen sabit olan bir Müslüman’ın şüpheler sonucu tekfir edilemeyeceğidir. İslam o kişi hakkında kesin olarak sabit olduğu halde küfrün sabitliği kesin değildir. Bundan dolayı, bizim bir insanın -gerçektende küfrü reddedip Allah’a iman ettiğini bildikten sonra yapmış olduğu küfrî bir amel neticesinde hemen onun dinden çıkmış olduğuna karar vermemiz çok zordur; çünkü böylesi bir insan yapmış olduğu küfür amelinin ikrah sonucu yapmış olabilir ya da o amelin küfür olduğu noktasında bir bilgisi yoktur veya o amelin kendisini küfre götüren bir amel olmadığını zannedebilir.⁴⁶ İşte bu ve ileride de detaylıca ele alınacak olan “Mevani’-t-Tekfir” dediğimiz tekfir engellerinden bir engelin o adamda bulunması şüphesi bizim onu tekfir etmemize manidir. Bu noktada Müslüman’a düşen o şahsın ortaya koymuş olduğu amelin küfür olduğunu söylemesi ama o şahsın bu ameli işlemesinden dolayı kâfir olup-olmayacağına dair her hangi bir hüküm vermemesidir. Üstat Ebu Basir “Kavaid fi’-t-Tekfir” adlı eserinde şöyle bir kaideye yer vermektedir:

“Sarih İslam’ı ancak sarih küfür bozar.”⁴⁷

⁴⁵ İmam Nevevî, “Şerhu Sahîhi Müslim”, 4/38.

⁴⁶ Şeyhu’l İslam İbn-i Teymiyye der ki: “...Sahibini tekfir ettiren sözlerin durumu da böyledir. Hakkı bilmeyi gerektiren nasslar bir kimseye ulaşmamış olabilir yahut nasslar ulaşmış da onun yanında sabitlik derecesinde olmayabilir. Veya nassları anlamak onun için mümkün olmamıştır ya da Allah’ın mazur göreceği başka şüpheler olmuştaki olabilir. Müminlerden herhangi bir kişi hakkı elde etmede çaba harcar da bununla beraber hata ederse Allah onun hatasını affeder. Mecmuu’l-Fetâvâ”, 23/346.

⁴⁷ Abdulmun’im Mustafa Halîme, “Kava’id fi’-t-Tekfir”, sf. 219. Bu kaidenin şerh ve açıklaması, kitabın ilerleyen sayfalarında Allah’ın izni ile gelecektir. Oraya müracaat edebilirsiniz Bu kaide hakkında Abdullah el-Eserî der ki: “Ehl-i Sünnet imamları bu kaide hususunda ittifak halindedirler; çünkü Müslüman bir şahsiyetin tekfiri gerçektende çok tehlikeli bir durumdur. Elde açık deliller ve burhanlar olmadığı sürece bu konuya dal-

Yani her kimin İslam'ı kesin ve sarîh olarak sabit olmuşsa onun dinden çıkması da ancak o kesinlikte bir delil ile mümkündür. Hiçbir şüpheye mahal vermeyecek şekilde Müslüman olan birisi küfür olduğu (kesin değil de) muhtemel olan şeylerden birini işlemek sureti ile kâfir olmayacağı gibi kâfir olduğuna da hüküm verilmez; zira onun İslam'ı kesin iken küfrü kesin değildir. Yakînî şeyler şüphelerle zail olmayacağından ötürü böylesi biri Müslüman olarak kabul edilir.

İmam Şevkanî "es-Seylü'l Cerrâr" adlı eserinde şöyle der: "Bilinmelidir ki, Müslüman bir şahsiyetin dinden çıktığına ve küfre girdiğine hüküm vermeye kalkışmak -elinde güneşten daha açık bir delil olmadıkça- Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kul için münasip bir şey değildir."⁴⁸

İbn-i Hazm der ki: "Şüphesiz ki İslam akdi, hakkında sabit olan bir şahsiyetten bu vasıf ancak bir nass ya da bir icma ile kalkar. (bu vasfın ondan kalktığına dair ortaya atılan) iddia ve iftiralar sebebi ile bu vasıf ondan kalkmaz."⁴⁹

İmam Nevevî'nin üstte anlatmaya çalıştığı kaide usul ilminde "İstishâb" olarak adlandırılmaktadır. Usulcülere göre istishâb; "geçmişte bir delil sonucu sabit olan bir durumun -değiştiğine dair her hangi bir delil bulunmadığı sürece- hâlihazırda da varlığını koruduğuna hükmetmek" demektir.⁵⁰ Bu kuralda bizim meselemizle yakından alakalıdır; şöyle ki: bir insanın İslam'ına hükmettikten sonra onun bu hali olduğu gibi kabul edilmelidir. Onun bu halinin değiştiğine (yani küfre girdiğine) dair elimizde kesin bir delil olmadığı sürece biz o şahsa Müslüman hükmü vermeye devam ederiz. Ama her ne zaman ki onun bu halinin değiştiğini yakînî bir şekilde bilirsek işte o zaman elimizde bir delil olmuş olur ve onun küfre girdiğine kanaat getirebiliriz. Burada onun küfrünün de -her hangi bir şüpheye mahal bırakmaksızın- yakînî bir şekilde sabit olması gerekmektedir. Eğer bu yakînen sabit değilse biz yine onun Müslüman olduğunu kabul eder ve hükmümüzü şüpheye değil de kesin bir bilgiye dayandırmış oluruz. Her şeyi en iyi bilen Allah'tır.

mamak gerekir." Bkz. "el-İman Hakikatuhu-Havarimu ve Nevakiduhu inde Ehli's-Sünne ve'l Cema", 1/122.

⁴⁸ Şevkanî, "es-Seylü'l Cerrâr ala Hadâiki'l Ezhâr", 4/578.

⁴⁹ İbn-i Hazm, "el-Fisal fi'l Mileli ve'n-Nihal", 3/138.

⁵⁰ Mustafa Said el-Hinn, "el-Kâfi'l Vâfi fi Usulî'l Fıkhi'l İslamî", sf. 203. Arapça bilmeyen kardeşlerimiz şu eserlere müracaat edebilirler: Zekiyyuddin Şaban, "İslam Hukuk İlminin Esasları", sf. 217; Fahreddin Atar, "Fıkıh Usulü", sf. 75; Abdülkerim Zeydan, "Fıkıh Usulü", sf. 251.

DÖRDÜNCÜ UYARI

Tekfir Bir Olgu Değil, Şer'î Bir Hükümdür

Bu gün bazı çevreler tekfir meselesini sulandırmakta ve ona olmadık manalar yüklemektedirler. Kimileri bunun çok anlamsız bir şey olduğundan dem vururken kimileri de ifrata kaçarak sınırı aşmaktadırlar. Oysa tekfir, dinin diğer hükümleri gibi bir hükümdür. Nikâh, talak, köle azadı ve benzeri fikhî meseleler nasıl ki şer'î ahkâmdan ise tekfir de aynı şekilde şer'î ahkâmındır. Kimi çevrelerin dillendirdiği gibi ne boş bir lakırdıdır ne de anlamsız bir mesele. Şeyhu'l İslam İbn-i Teymiyye der ki:

“Tekfir şer'î bir hükümdür ve ancak şer'î delillerle sabit olur...”⁵¹

Takiyyuddin es-Subkî der ki: “Tekfir şer'î bir hükümdür. Onun sebebi ise, ya Allah'ın rububiyet ve vahdaniyetini inkâr etmek ya (peygamberlerin) peygamberliğini reddetmek etmek veya şari'nin, küfür olduğuna hükmettiği söz ve fiil (lerden birini işlemek) dir.”⁵²

İmam Ğazâlî “Faysalu't-Tefrika adlı eserinde üstteki ibarenin aynısını kullanarak tekfirin şer'î bir hüküm olduğunu belirtir.⁵³

Abdurrahman b. Fuad der ki: “Tekfir; dinin hükümlerinden bir hükümdür. Tekfirin bir takım sebepleri, kuralları, şartları, engelleri ve (üzerine terettüp eden bazı) neticeleri vardır. Tekfirin konumu dinin diğer ahkâmı ile aynıdır”⁵⁴

Yaptığımız nakillerden de anlaşılacağı üzer tekfir başı sonu belli olmayan, kural ve kaidesi bilinmeyen sıradan bir mesele değil; aksine dayanağı Allah ve Rasûlü olan dini bir hükümdür. Dolayısı ile tekfir, şartları oluştuğu ve engelleri kalktığı zaman uygulanması gerekli olan bir vecibedir, ama eğer şartları oluşmamış ve engelleri kalkmamış ise o zaman herkesin eline alıp oynayabileceği bir meselede değildir. Böylesi bir durumda yalnızca

⁵¹ İbn-i Teymiyye, “Mecmuu'l-Fetâvâ”, 17/78.

⁵² Ebu'l Hasen Takiyyuddin es-Subkî, “Fetâvâ's-Subkî”, 2/586.

⁵³ Ğazâlî, “Faysalu't-Tefrika”, sf. 128.

⁵⁴ Abdurrahman b. Fuad, “Kavaid fi't-Tekfir”, sf. 1.

buna ehil olanların konuşup karar vermesi gerekir. Tekfirin kaide ve kural-larını bilmeyen ya da *-tabir yerinde ise-* tekfirin “t” sinden bile haberi olma-yan kimselerin bu mesele hakkında ağızlarını tutmaları ve haddini bilmeleri gerekir. Aksi halde küfrü reddedip Allah’a iman etmiş bir kulu haksız yere dinden çıkmış sayarak Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem’*den nakledilen kor-kutucu hadislerin muhatabı olabilirler.

Bu gün bazı çevreler tekfiri mutlak olarak kaçınılması gereken bir “ol-gu” olarak kabul etmektedirler. Oysaki tekfir bir “olgu” değil *-üstte de be-lirttiğimiz gibi-* şer’î bir hükümdür. Mutlak olarak kaçınılması da doğru de-ğildir; çünkü bunun neticesinde Allah’a açıkça kafa tutan, şeriata küfreden, beşeri ideolojileri İslam’dan üstün tutan, Allah’ın emrettiği şeyleri yasakla-yıp, yasakladığı şeyleri serbest bırakan, Kur’an ve Sünneti göz ardı ederek kanunlar çıkaran kısacası şirkinde ve küfründe aklıselim tek bir kimsenin dahi şüphe etmeyeceği nice şirk ehli kimselerin Müslüman kabul edilmeleri gibi bir risk vardır. Dolayısıyla tekfir meselesini ele alırken orta yolu tutmak ve her hak sahibine hakkını vermek gerekir. Gerçektende Allah’a iman et-miş bir kulu dinden çıkmış kabul etmek ne kadar tehlikeli ise akidesi kesin olarak bozuk olan birisini Müslüman addetmekte aynı şekilde tehlikelidir. Her iki pozisyonda da Allah’ın verdiği hükümden başka bir hüküm veril-miş ve varlık Allah’ın taktığı isimden başka bir isimle isimlendirilmiş olur.

Burada önemli bir meseleye atıfta bulunmak istiyorum. Eğer bir kimse kendisini küfre sokan bir amel işler ve bu noktada tekfirin şartları onda oluşup engelleri de ortadan kalkarsa onun tekfiri zaruridir. Tekfirin tüm şartları oluştuğu halde kâfiri tekfir etmeyenler o zaman İslam’ı sabit olan insanlara da Müslüman hükmü vermesinler, çünkü İslam şartları oluşan bir insana Müslüman hükmü vermek ne ise küfür şartları oluşan bir insana da kâfir hükmü vermek aynıdır. Eğer birileri bazı şahıslarda İslam’ın küçük alametlerini görür görmez hemen İslam hükmü verebiliyor da küfrün en uç noktasında olan kimseleri ise tekfir edemiyorlarsa o zaman ortada bir tena-kuz olduğu kesindir. İslam’ı hak eden bir insana “Müslümandır” demek ne ise küfrü hak eden bir insana “Kâfirdir” demekte odur. Arasında nitelik olarak en ufak bir fark yoktur, çünkü ikisi de şer’î bir hükümdür. Küfre girdiği kesin olan birisini eğer tekfir edemiyorsan o zaman İslam alameti gördüğün kimselere de “Müslüman” dememelisin. Ama şayet İslam’ına dair alameti bulunanlara “Müslüman” hükmü veriyorsan o takdir de Allah düşmanlarına da hak ettikleri hükmü vermelisin. Bir tarafı tam yapıp diğer tarafı ihmal etmek adil insanlara yakışmaz. Her hak sahibine hakkını ver-mek ise insaf ehli kimselerin menhecedir.

BEŞİNCİ UYARI

Tekfircilik Bir Hastalık mıdır?

Burada bu başlığı mutlaka hatırlatmamız gerekmektedir. Öncelikle unutmayalım ki tekfir müspet ve menfî olmak üzere ikiye ayrılır.

1) Müspet tekfir; şartları oluşan ve manileri gözetilerek yapılan tekfir-
dir ki bu bırakın bir hastalık olmasını aksine vacip olan şer'î bir görevdir.

2-) Menfî tekfir; şartları oluşmamış ve manileri gözetilmeyerek yapılan
tekfirdir. İşte tekfirin bu kısmı caiz değildir ve bunu adet edinenler için ger-
çektede bir hastalıktır.

Bu alanda eser veren yazarların⁵⁵ bazıları hariç neredeyse tamamı bu ayırımı gözetmedikleri için tekfiri hep sakınılması gereken kötü bir amel olarak nitelendirmiş ve onu icra edenleri *-isabet etseler dahi-* hastalığa bu-
laşmakla vasfetmişlerdir. Hâlbuki böyle bir nitelendirme, mutlak olarak kullanıldığı zaman doğru değildir. Bunun bir takım kayıtları vardır. Bu kayıtları zikretmeksizin eğer tekfire hastalık dersiniz, o zaman şartları oluşmuş bir tekfiri yapan kimseleri de doğal olarak “tekfircilikle” damgala-
yabilirsiniz. Bu da hak etmediği bir vasıfla bir Müslüman'ı itham etmek olduğu için sizi Allah katında sorumlu yapmaya yeter.

⁵⁵ Şeyh Ebu Muhammed el-Makdîsî'nin tekfirdeki hatalardan sakındırma adına kaleme aldığı bir eseri vardır. Bu eser yakın bir zaman önce Türkçeye çevrilmiştir. Maalesef Şeyh'in tüm uyarılarına rağmen bu eserin ismi *-kasıtlı veya kasıtsız- sapıtılmış* ve üstadın murad etmediği bir mana ile tercüme edilmiştir. Eserin orijinal adı “Tekfirdeki Aşırılıktan Sakındırma Konusunda Otuz Risale” şeklinde tercüme edilmesi gerekirken bu isim “İslam Ümmetini Tekfircilik Hastalığından Sakındırma Konusunda Otuz Risale” olarak değiştirilmiş ve tarafımızca kabulü mümkün olmayan bir hata yapılmıştır. Oysa üstad tekfirden değil sadece tekfirdeki hata ve yanlışlardan sakındırmaya çalışmıştır. Hatta kitabının 43. sayfasında şöyle der: “Bundan amacımız mutlak olarak tekfirden sakındırmak değil, bölümün başında da belirttiğimiz gibi, sadece tekfirdeki aşırılıktan sakındırmaktır...” Umarız ki eserin ismi diğer baskılarında tashih edilerek Şeyh'in mu-
radına muhalefetin önüne geçilmiş olur. Başarı yalnız Allah'tandır.

Bilinmelidir ki, tekfir bazen aşırılık olabileceği gibi bazen de imanın bir gerekliliği olabilir. Örneğin yaşadığı dönemin tâğutlarını tekfir etmeyenler iman iddialarında ne kadar doğrudurlar? Onları tekfir etmeksizin ortaya atılan akide iddiası ne kadar tutarlıdır? Elbette ki böylesi bir şey “boş bir iddiadan” öteye geçmez. Çünkü Rabbimiz kendisi için geçerli olan imanı ancak tâğutların red, inkâr ve tekfirine bağlamıştır. Bu şart tahakkuk etmeden ortaya atılan iman iddiaları hep geçersizdir. Rabbimiz şöyle buyurur:

“Dinde hiç bir zorlama yoktur. Gerçekten iman ile küfür apaçık meydana çıkmıştır. Artık her kim tâğutu tekfir⁵⁶ eder ve Allah’a iman ederse o, kopması mümkün olmayan sapasağlam bir kulpa (urve-i vüskaya) tutunmuş olur. Allah işitendir, bilendir.” (Bakara, 256)

Görüldüğü gibi tâğut tekfir edilmeden Allah’a olan iman iddiası geçersizdir. Bugün bırakın tâğutları tekfir etmeyi onları Müslüman kabul eden insanlar bile mevcuttur. Oysa tâğutu reddetmeyen Müslüman olamıyorsa o tâğutların bizzat kendileri hayli hayli Müslüman olamazlar, çünkü kişilerin imanı onları reddetmeye bağlanmıştır. Bu gerçektende ince bir noktadır.

“Gerçekten İbrahim’de ve beraberindeki müminlerde sizin için çok güzel bir örnek vardır. Hani onlar kavimlerine ‘Biz hem sizden hem de Allah’ın dışında ibadet ettiğiniz şeylerden uzağız. Biz sizi tekfir ettik.’⁵⁷ Bir olan Allah’a iman edinceye kadar bizimle sizin aranızda ebedi bir düşmanlık ve kin baş göstermiştir’ demişlerdi.” (Mümtahine, 4)

Burada da bizler için “çok güzel bir örnek” olarak takdim edilen bir peygamberin, tekfiri hak eden kavmine karşı takınmış olduğu tavrı ile karşı karşıyayız. Hem o hem de yanında ki müminler hak ettikleri için onları tekfir etmiş ve bu bize “çok güzel bir örnek” olarak sunulmuştur.

Şunu bilmemiz gerekir ki küfrü sarîh kafirlerin tekfir edilmesi Allah Subhanehu ve Tealâ’nın kesin bir emridir. Allah Subhanehu ve Tealâ şöyle buyurur:

“Deki: ey Kafirler!” (Kafirun/1)

Allah-u Tealâ Nebisine bizzat Mekke müşriklerine “Ey Kureyşliler! Ey Mekkeliler” şeklinde değil bizzat “Ey Kafirler” diye hitap etmesini emretmiştir. Bilindiği üzere emir aksi bir karine olmadığı sürece vücut ifade eder. Her ne kadar burada hitab direkt Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’e yönelik olsa da bu noktadaki temel kaide ise bilindiği üzere Rasulullah’a yönelik

⁵⁶ Ayetin bu kısmı “Kim tâğutu redd ve inkâr ederse...” anlamına da gelebilir, ama biz bazı âlimlere ittibaan bu tercümeyi tercih ettik.

⁵⁷ Ayetteki “Kefernâ biküm” ifadesi “sizi reddettik” anlamına geldiği gibi, “sizi tekfir ettik” anlamına da gelir. Biz ikinci görüşü tercih ettik.

tüm emirlerin aksi bir delil olmadığı müddetçe tüm ümmete şamil olduğudur. Bundan dolayı kafirleri tekfir etmek dinin emirlerine sarılmanın kendisidir.

Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in siyerine baktığımız zaman O'nun Allah'ın kendisine verdiği bu emri hiçbir çekince göstermeksizin aynen uyguladığına şahit oluruz. İbn-i Hişam'ın naklettiğine göre bir gün Utbe b. Rebîa Rasûlullâh'a gelerek şöyle demiş:

“Ey kardeşimin oğlu! Sen aramızda bildiğin (gibi değerli bir) konumdasın. Ama kavmine öyle bir şey getirdin ki bununla onların birliğini bozdun, akıllılarını aptallıkla suçladın, ilâhlarını ve dinlerini kötülerdin ve babalarını tekfir ettin. Şimdi beni dinle sana bir takım tekliflerde bulunacağım...”⁵⁸

İbn-i İshak “Ebu Bekr Sıddîk'ın Müslüman Oluşu” başlığı altında şu rivayete yer verir:

“Hz. Ebu Bekr Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile karşılaşır ve ona ‘Ey Muhammed! İlahlarımızı terk ettiğin, akıl(lı)larımızı aptallıkla suçladığın ve babalarımızı tekfir ettiğine dair Kureys’in söyledikleri doğrumudur?’ der. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’de ona bunun doğru olduğunu anlatır...”⁵⁹

Yaptığımız nakillerden anlaşılacağı üzere tekfir, mutlak mana da bir hastalık değildir. Eğer böyle olsaydı o zaman Hz. İbrahim *aleyhisselam* ya da önderimiz Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem* gibi bir peygamberin bu hastalığa yakalandığını söylememiz gerekirdi. Bu da Kur’an’ın bize örnek olarak sunmuş olduğu iki şahsiyet hakkında haksız bir niteleme olur ve bizi Allah katında mesul etmeye yeter de artar bile. Böylesi mutlak bir ifade yerine “Menfî tekfir hastalığı” dememiz veya “Usulsüz tekfir bir hastalıktır” diye nitelemede bulunmamız daha uygun olacaktır.

⁵⁸ “Siyretü İbn-i Hişam”, sf. 293 vd.

⁵⁹ “Siyretü İbn-i İshak”, 1/44. ayrıca bkz. “Delailü’n-Nübüvve”, 2/33, 468 nolu haber.

ALTINCI UYARI

İrtidat (dinden çıkış) Dört Şeyden Biri İle Meydana Gelir

İrtidat lügatte, bir şeyi bırakıp başka bir şeye dönüş yapmak demektir. Istılahta ise; gerek niyet, gerek küfre götüren bir fiil gerekse bir söz sebebi ile (ister bu sözü alay ederek, ister inat ederek, isterse inanarak söylesin fark etmez) İslam dininden çıkıp küfre dönmek demektir.⁶⁰

Kişi, İslam'ı nakzeden (hükümsüz kılan) hususlardan birisini işlediği takdirde irtidat ortaya çıkar. Bunları dört kısımda inceleyebiliriz:

1- Söz ile İrtidat: Allah-u Teâlâ'ya, Rasûllere, meleklerle veya kitaplara sövmek ya da şeriati küçük düşürücü cümleler kurmak hep bu kabildendir.

2- Fiil ile irtidat: Allah-u Teâlâ'dan başkasına secde etmek, ondan başkası için kurban kesmek, kasten Mushaf'ı tahkir etmek, sihir yapmak, onu öğrenmek ve öğretmek. Allah'ın indirdiklerine alternatif hükümler koymak ve benzeri durumlar bu kısma girer.

3- İtikad ile irtidat: Allah ile beraber bir ilâhın varlığına inanmak, haram şeylerden herhangi birisinin mubah veya mubah şeylerden herhangi birisinin haram olduğunu itikat etmek, dinden kesin olarak bilinen ve farz olduğu hususunda üzerinde icma' bulunan bir şeyin farziyetine inanmak gibi şeylerde bu kısma dâhildir.

4- Şek ve Şüphe İle İrtidat: Allah'ın varlığından, birliğinden, Kur'an'ın Allah tarafından gönderildiğinden, İslam'ın hükümlerinden ve buna benzer bir takım inanç esaslarının doğruluğundan şüphe etmek ve tereddüte kapılmak gibi inançlar bu kısımda mütalaa edilir.

Bu uyarıya burada yer vermemizin nedeni ise, Ehl-i Sünnet ile diğer sapık mezhepler arasındaki ihtilafa dikkat çekmektir. Ehl-i Sünnet kişinin dinden çıkmasını üstte verdiğimiz taksimata göre dört ana başlık altında

⁶⁰ Bkz. "el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletuhu", Vehbe Zuhayli, 7/501.

incelemiş ve kişinin bazen bir söz, bazen bir amel, bazen bir inanç, bazende bir şüphe ile dinden çıkabileceğini ifade etmişken Ehl-i Sünnet dışı sapık fırkalar ise bu noktada aksi bir yöne saparak dalalete düşmüşlerdir. Şimdi mezheplerin bu noktada ki görüşlerini serdedelim.

1-) Küfür Sadece Dil İle İnkârdan İbarettir Diyen Kerramiyye Görüşü

Bu mezheb bir kişinin dinden çıkmasını sadece dili ile inkârına hasretmiş ve kalbi ile inkâr etse bile dili ile inandığını söyleyen insanları “mümin” kabul etmiştir. Bu görüş neticesinde tüm münafıkların “Müslüman” olması gerekir ki, Kur’an ve Sünnetin temel öğretileri ile çeliştiği için bunun kabul edilmesi mümkün değildir.

2-) Küfür Sadece Kalp İle İnkârdan İbarettir Diyen Mürcie Görüşü.

Bu mezhebe göre kişi kendisini küfre sokacak bir ameli işlese ya da ağzından bu meydana sözler çıksa kalbi ile buna inanmadığı sürece asla kâfir olmaz. Örneğin bir insan Allah’a sövse, Kur’an’a hakaretler yağdırsa, Şeriatı küçümse, putlara kıyam ve secde etse ya da dili ile bir Müslüman’ın söylemeyeceği nice lakırdıları telaffuz etse, kalbinde iman bulunduğu sürece bu sözlerin onun imanına hiç bir zararı yoktur! Böyle birisi hem Allah katında hem de kendileri yanında Ebu Bekir *radıyallâhu anhu* gibi mümindir! Tahavî şarihi bunun, diğer görüşler arasında en fâsit görüş olduğunu söylemiştir.⁶¹

Bu günde kendisini Ehl-i sünnete nispet eden nice Mürcie kafalılar aynı görüşü benimsemektedirler. Hatta bırakın avamı, üst düzey kelim bilgileri bile maalesef bu görüşe meylenmişlerdir.⁶² Evet, bu fikir hızla yayılmakta ve İslam’a meyleden bilgisiz insanları bir tufan gibi kuşatmaktadır. Bu görüşün fesadından Allah’a şikâyet ederiz.

⁶¹ “Şerhu’l-Akide’t-Tahaviyye”, İbn-u Ebi’l İzz, sf. 332.

⁶² Şerafettin Gölçük ve Süleyman Toprak tarafından Konya’da kaleme alınan ve birçok ilim talebesi ile ilâhiyatçıların kütüphanelerinde yer alan “Kelim” adlı kitapta Ehl-i Sünnet inancı ile taban tabana zıt olan şu görüş yer almaktadır ki, bunun kabul edilmesi mümkün değildir. Müellifler tasdik bakımından insanları üç gruba ayırdıktan sonra 3. Maddede şöyle derler: “Kalbiyle tasdik ettikleri halde diliyle tekzip edenler. Bunlar ise Allah katında mümin oldukları halde insanlar nezdinde kâfirdirler; bunlara mümin muamelesi yapılmaz...” Bir insan kalben inandığı şeyleri -ikrah olmaksızın- dili ile tekzip ederse bütün âlimlere göre kâfir olur. Bu konuda Ehl-i sünnet âlimleri arasında hiç bir görüş ayrılığı yoktur. Bu konu birçok kişi tarafından basite alınmıştır, oysa konunun hiç de basite alınacak bir tarafı yoktur. Allah bizi haktan ayırmasın. (Âmin)

3-) Küfür Hem İtikat Hem Dil Hem de Amel İle Olur Diyen Ehl-i Sünnet Görüşü

Konunun girişinde de belirttiğimiz gibi Ehl-i Sünnet'in meseleye bakışı bu şekildedir. Kişi inandığı bir itikat, söylediği bir söz ve işlemiş olduğu bir amel ile dinden çıkabilir. Bu konuda tüm Ehl-i Sünnet âlimler icma' etmişlerdir.⁶³ Bu gün kendisini Ehl-i Sünnetten addettiği halde küfür sözü söyleyen ya da küfür ameli işleyenleri "kalben helal görmediği sürece kâfir olmaz" diyenler Ehl-i Sünnetten daha ziyade Mürcie fikrine meyletmişlerdir.

Bu konuyu buraya almamızın nedeni ise; iman ve küfür hükümlerinde baz alınacak temel noktanın kalp değil, söz ve amel olduğunun bilinmesidir. Bu bilinmezse tekfir meselesinde hep yanlış yapılacak, neticesinde de verilen hükümler hep hatalı olacaktır.

Bugün bu meselenin hakikatini kavrayamamış ilim ehli nice insan maa-lesef, açıkça küfür sözü söyleyen ya da küfür ameli işleyen kimselerin bunu kalben helal kabul edip etmediğini tam kestiremediklerinden dolayı onları Müslüman kabul etmektedirler. Oysaki küfür amelini işleyen küfre düşer. Bu noktada onun bu ameli helal sayıp saymadığına bakılmaz. Helal sayıp saymadığını öğrenmek ancak Mürcie tarafından ortaya atılmış bir iddiadır. Ehl-i Sünnet böyle bir iddiayı geçersiz saymış ve küfür ameli işleyenlerin niyetlerine bakmaksızın küfre girdiklerine karar vermiştir.

⁶³ Ahmed Bukrîn, "et-Tekfir Mefhumuhu-Ahtaruhu-Davabituhu" adlı eserinde birçok âlimin bu hususta icma' naklettiğini bize bildirmektedir. Bkz. sf. 8.

YEDİNCİ UYARI

Şirkin Haricindeki Günahlar Affedilebilir

Şirk, herhangi bir ibadeti Allah'ın dışında veya Allah ile beraber bir başka varlığa yapmak demektir.⁶⁴ Allah, tüm günahları -tevbe etmeksizin- dilerse affedeceğini bildirmişken şirki kesinlikle affetmeyeceğini söylemiştir. Allah, şirkin affını tevbeye bağlamış ve bu cürümden tevbe etmeyenleri ebedî azap ile uyarmıştır. Rabbimiz şöyle buyurur:

“Doğrusu Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez. Ondan başkasını da dilediğine bağışlar. Allah’a şirk koşan kimse büyük bir günah ile iftira etmiş olur” (Nisa, 48)

Şirk koşan kimse hangi salih ameli işlerse islesin kendisinden asla kabul edilmeyecek ve önceden yapmış olduğu ameller tamamen boşa çıkacaktır. Rabbimiz şöyle buyurur:

“Eğer onlar (peygamberler) dahi şirk koşsalardı, yaptıkları her amel boşa giderdi.” (En’am, 88)

“Andolsun, sana ve senden öncekilere vahyolundu ki: Eğer şirk koşarsan, yemin olsun ki amelin boşa çıkar ve muhakkak zarar edenlerden olursun.” (Zümer, 65)

Şirke düşmüş bir insanın -tevbe etmediği sürece- affedilmesi mümkün değildir. Eğer bu şekli ile ölürse kesinlikle cehenneme gider ve orada ebedi kalır. İmam Nevevî der ki:

“Tevhid üzere ölen birisi ne kadar günah işlemiş olursa olsun cehennemde asla ebediyen kalmayacaktır. Aynı şekilde küfür üzere ölen biriside ne kadar sahih amel işlemiş olursa olsun asla cennete giremeyecektir. Bu

⁶⁴ Şirkin tanımı, kısımları ve zararları hakkında ilerleyen bölümlerde detaylı bilgi verilecektir. Oraya müracaat edilebilir.

açıklama Ehl-i Sünnetin mesele hakkındaki görüşünü kapsamlı bir şekilde özetlemektedir...”⁶⁵

Bu hakikatin bu şekliyle bilinmesi zorunludur. Binaen aleyh, bir kimse eğer şirk koşmuş olarak Allah’ın huzuruna giderse onun bağışlanacağını ümit etmek ayet ve hadislerle muhalefetin yanı sıra duygusal bir temennide bulunmaktan başka bir şey değildir.⁶⁶

⁶⁵ İmam Nevevî, “Şerhu Sahîhi Müslim”, 1/175.

⁶⁶ Bu gün bazı cahiller sırf elektriği bulmasından dolayı Edison’a rahmet okumakta ve Allah’tan onun için bağışlanma dilemektedir. Oysa Edison genel kaniya göre Allah’ı kabul etmeyen ateist birisidir. Onun ateist olduğunu bile bile rahmet okumak veya Allah’ın onu affedebileceğine inanmak -Allah korusun- kişiyi küfre sokmaya yeterlidir. Bu ve benzeri yanlışlardan halkı sakındırmamız ve Allah’ın müşrik kimseleri asla affetmeyeceğini onlara bildirmemiz gerekmektedir.

SEKİZİNCİ UYARI

Muteber Bir İhtilafın Olduğu Yerde Asla Tekfir Olmaz

İhtilaf insanoğlunun özünde var olan ilâhî bir kanundur. İnsanlar en ufak meselelerde dahi ihtilaf edebilecek bir tabiatla yaratılmışlardır, öyle ki “bu kadarı da olmaz” dedirtecek tartışmalara bile şahit olabilmekteyiz. Bu nedenle insanoğlunun benliğinde var olan bu hakikati göz önünde bulundurarak onların anlaşmazlıklarını şer’î bir çerçevede ele almalıyız.

Müslümanlar arasında vuku bulan ihtilaflar mezmum (kınanmış) ve memduh (övülmüş) olmak üzere ikiye ayrılır.

1) Mezmum ihtilaf; ihtilafın bu türü kendi arasında tekrar ikiye ayrılır:

a) Sahibini dinden çıkaran ihtilaf. Bu, imanın aslı ile çelişen meselelerde yapılan ihtilaftır. Şia’dan bazı grupların Kur’an’ın eksik olduğunu iddia etmesi ve Kur’an’ın tahrif edildiğini söylemesi buna örnek olarak verilebilir.

b) Sahibini dinden çıkarmayan ihtilaf. Bu da imanın aslı ile çelişmeyen bir takım kalamî meselelerdeki ihtilaflardır. Günah işleyenin dinden çıkıp-çıkmayacağı tartışması buna örnek gösterilebilir.

Bu iki maddeden her biri mezmum ihtilaf çerçevesinde değerlendirilmiş ve içerisine düşenler kınanmıştır.

2) Memduh ihtilaf; bu da şer’î delillerin farklı şekillerde yorumlanması neticesinde meydana gelen bazı fikhî meselelerde ve fer’î hükümlerde olur.⁶⁷ Başın ne kadarının mesh edileceği, kadının ne kadar iddet bekleyece-

⁶⁷ Bilindiği üzere şer’î deliller subut ve delalet açısından ikiye ayrılır. Bunlardan da her biri ayrıca kendi içerisinde kat’î ve zannî olmak üzere ikiye bölünür. Bu ayrımların neticesi olarak karşımıza subutu ve delaleti kat’î; subutu kat’î, delaleti zannî; subutu zannî, delaleti kat’î; hem subutu hem de delaleti zannî olmak üzere dörtlü bir taksimat çıkmaktadır. Kur’an ve mütevatir hadisler subut (sözün sahibine nispetinin gerçekliği) açısından kat’î delillerdir. Bununla beraber gerek Kur’an ayetleri gerekse hadisler delalet (hangi manayı içerdiği) açısından kat’î veya zannî olabilirler. Subutu ve delaleti kat’î

ği ve benzeri konular hep memduh ihtilaf çerçevesinde değerlendirilmiştir.⁶⁸

Bu girişten sonra hemen belirtmeliyiz ki, muteber bir ihtilafın olduğu yerde asla tekfir olmaz; tekfir ancak üzerinde icma' bulunan meselelerde muhalefet eden kimseler için söz konusudur.⁶⁹ Fehd Abdullah der ki:

“Anlattığımız şeylerden şu önemli kaideyi formüle edebiliriz:

“Tekfir ancak hakkında icma' olan meselelerde olur.”⁷⁰

Kitabının başka bir yerinde de şöyle der: “İhtilaflı meselelerde tekfir etmek caiz değildir. İslam âlimleri bu gerçeğe dikkat çekmiş ve şöyle demişlerdir: ‘Zannî delile dayanan meselelerde tekfir olmaz’ (...) ‘Tartışmalı meselelerde (karşı tarafı) kınamak dahi mümkün değilken ya (ona) kâfir hükümü vermek nice olur?’”⁷¹

“el-Mevsuatu'l Kuveytiyye” adlı eserde İbn-i Abidin'den naklen şöyle denir:

“Sözünü güzel bir şekilde yorumlamak mümkün olduğu veya küfür olduğunda –zayıf bir rivayet dahi olsa– ihtilafın bulunduğu şeylerde Müslümanın tekfir edilmesi uygun bir şey değildir.”⁷²

olan bir şeyi inkâr eden küfre düşer. Eğer subutunda zannilik varsa bunu kabul etmeyen hemen küfre nispet edilmez, ama yerine göre dalaletle düşmekle suçlanabilir. Âlimlerin ihtilaf ettikleri meseleler hep bünyesinde zan barındıran delillerden kaynaklanmıştır. Kat'î delillerde asla ihtilaf etmemişlerdir. İşte Memduh ihtilaf hep zannî delillerden naşı olarak gündeme delmiştir. İki yönden de kat'î olan delillerden naşı olan tek bir ihtilaf dahi vuku bulmuş değildir. Buna binaen zannî delillere dayanan ihtilaflarda iki tarafın birbirini itham etmesi asla söz konusu olmamıştır. Bu nedenle de bu tür ihtilafa “Memduh ihtilaf” denmiştir.

⁶⁸ Burada şu noktalara temas etmemiz yerinde olacaktır:

- 1) İhtilaf kaçınılmaz bir şeydir. Onu tamamen yok saymak mümkün değildir.
- 2) Fikhî ihtilaflar bir rahmet ve ümmet için bir genişlik vesilesidir.
- 3) İhtilafın bu türünde karşı tarafı suçlamamak ve itham etmemek esastır,
- 4) İhtilaflı meselelerde isabet eden taraf genelde kesin olarak bilinmemektedir. Fehd Abdullah, “et-Tekfir Hukmuhu-Davabituhu-el Ğuluvvu fîhi”, sf. 109 vd.

⁶⁹ Bu kaydı burada zikretmemizin sebebi muteber olmayan ihtilafın olduğu yerde –eğer bu ihtilaf küfür derecesine ulaşıyorsa– tekfirin olabileceğidir. Unutmayalım ki tarihin her devrinde küfre sapan insanların basitte olsa ellerinde bir delili vardır. Kendince delilsiz bir şekilde küfre sapan neredeyse yok gibidir. Bu nedenle İslam âlimleri elinde muteber bir delili olduğu halde hata işleyenlerle muteber bir delile sarılmadan hata işleyenleri hep birbirinden ayırt etmişlerdir. Eğer bu ayırım yapılmazsa o zaman tarihteki en azgın kişilerin bile itham edilmemesi gerekir.

⁷⁰ Fehd Abdullah, “et-Tekfir Hukmuhu-Davabituhu-el Ğuluvvu fîhi”, sf. 113.

⁷¹ A.g.e. sf. 111.

⁷² “el-Mevsuatu'l Fikhiyyetu'l Kuveytiyye”, Tekfir maddesi, 13/227.

Ulema ihtilaflı meselelerde karşı tarafı tamamen haksız kabul etmeyi bile uygun görmemişken bu meselelerde tekfirleşenler acaba hangi insaf ilkesine göre hareket etmektedirler ki? Bunu anlamak gerçektende mümkün değildir. Oysa âlimlerimiz böylesi tartışmalı meselelerde “Hata ihtimaliyle birlikte bizim mezhebimiz doğrudur; doğru olma ihtimaliyle beraber muhalifimizin mezhebi yanlıştır” diyerek karşı tarafında -az bir ihtimalle bile olsa- haklı olabileceğini kabul etmişlerdir. Muhalifin haklı olabileceği ihtimali dahi -bırakın tekfirleşmelerini- birbirlerini itham etmelerini bile olanaksız kılmıştır.

İslam tarihinde nice büyük ihtilaflar olmuştur. Hatta kabul edilmesi asla mümkün olmayan görüşler bile ortaya atılmıştır, ama buna rağmen hiçbir âlim karşı taraftakini sırf kendi görüşüne muhalefet ettiği için tekfir etmemiştir. Bu meseleye şöyle bir örnek verebiliriz: Kur’an-ı Kerimde ki surelerin başında yer alan “Besmele”nin bir ayet olup-olmadığı mezhepler arasında bir hayli tartışılmıştır.

a) İmam Şafiî, bunun bir ayet olduğunu belirtmiştir.

b) İmam Malik, bunun bir ayet olmadığını savunmuştur.

c) İmam Ebu Hanife ise bunun tam bir ayet olduğunu ama sure başlarından bir ayet olmadığını söylemiştir.⁷³

Bilmemiz gerekir ki Kur’an üzerine bir harf ilave etmek veya ondan bir harf çıkarmak tüm ulemaya göre küfürdür. Şimdi, İmam Şafiî’nin içtihadına göre İmam Malik Kur’an’dan tam 113 ayeti⁷⁴ yok saymıştır. İmam Malik’e göre ise İmam Şafiî Kur’an’a tam 113 ayet ilave etmiştir. Her iki âlime göre de Kur’an’a ilave yapmak veya ondan bir şeyi çıkarmak küfürdür. Fakat burada bir içtihat söz konusu olduğu için ne İmam Şafiî İmam Malik’e “sen kâfir oldun” demiştir ve ne de İmam Malik İmam Şafiî’ye “sen dinden çıktın” diye bir ithamda bulunmuştur. Onlar ihtilafın olduğu yerde tekfirin olmayacağını iyi bildikleri için asla birbirlerine böylesi ithamlarla suçlamamışlardır.⁷⁵

⁷³ Bkz. Ali Sabunî, “Tefsiru Ayâtî’l Ahkâm”, 1/34.

⁷⁴ Tevbe suresi besmele ile başlamadığı için buradaki ilave veya çıkarma 113 olacaktır.

⁷⁵ Buna şu ihtilaflı da örnek gösterebiliriz: Temyiz yaşına girmiş bir çocuk kendisini din-den çıkaracak bir amel işlese veya -hâşâ- Allah’a sövse Ebu Hanife ve İmam Muhammed’e göre kâfir olur. Ebu Yusuf ise böyle bir çocuğun -buluş çağına girmedikleri için- kâfir olmayacağına fetva vermiştir. Bkz. “Hukuku İslâmiyye Kamusu”, 4/8

Şimdi ne Ebu Hanife “sen benim kâfir dediğime kâfir demedin” diye Ebu Yusuf’u tekfir etmiştir ne de Ebu Yusuf “sen benim Müslüman kabul ettiğimi kâfir görüyorsun” diye Ebu Hanife’yi suçlamıştır. Kesinlikle böylesi bir suçlama vuku bulmuş değildir. Hâlbuki birinin “kâfir” dediğine öbürü “Müslüman” demekte diğerrinin “Müslüman” dediğine

Bu günde küfür olduğu ihtilaflı olan meselelerde asla Müslümanların birbirlerini tekfir etmemesi gerekmektedir. Kişi her ne kadar o mesele hakkında sakınmayı esas alsın ve o işi işleyenlere kendince tavır takınsa dahi yine de meseleyi tekfir boyutuna taşımamalıdır. Unutmayalım ki tekfir, delaleti ve sübutu kat'î olan meselelerde olur. Delaletinde veya sübutunda zannîlik varsa o zaman Müslüman –her ne kadar tercih yapma hakkına sahip olsa da- kendisi gibi düşünmeyen diğer Müslümanları asla tekfir etmemelidir.⁷⁶

ise öbürü “kâfir” gözüyle bakmaktadır. Aralarında muteber bir ihtilaf söz konusu olduğu için iki taraf arasında hiçbir surette tekfirleşme söz konusu olmamıştır.

⁷⁶ İbn-i Abidin der ki: “Bir meselede tekfiri gerekli kılan birçok yön olsa, bununla beraber birde tekfire mani tek bir vecih olsa müftünün –tehlikesinin büyüklüğü ve Müslümana hüsnü-ü zan beslemesi gerektiği için- tekfire mani olan o veche meyletmesi gerekir.” bkz. “el-Mevsuatü'l Fıkhiyyetu'l Kuveytiyye”, Tekfir maddesi, 13/227.

DOKUZUNCU UYARI

Bin Kâfiri Terk Etmek Haksız Yere Bir Müslümanın Kanına Girmekten Daha Evladır

Bu başlık gerçektende çok önemlidir. Allah’a iman etmiş muvahhid bir Müslümanı haksız yere küfürle suçlayarak kanına girmek, öldürülmeyi hak etmiş binlerce kâfiri terk etmekten daha kötüdür. Çünkü Müslümanın kanı Allah katında Kâbe’den daha değerlidir.⁷⁷ İbn-i Hacer, İmam Ğazalî’nin “et-Tefrika beyne’l İmani ve’z-Zendeka” adlı eserinde şöyle dediğini nakleder:

“Yol bulunduğu sürece (Müslümanları) tekfir etmekten uzak durmak gerekir. Çünkü tevhidi kabul ederek namaz kılan kimselerin kanlarını helal saymak bir hatadır. Bin kâfirin hayatta kalmasında yapılacak hata bir Müslümanın kanını dökmekte yapılacak hatadan daha ehvendir.”⁷⁸

Üstat Ebu Basîr, bunun nedenlerini şöyle açıklar:

1-) Hata sonucu bir Müslümanı tekfir etmek İslam’ın onun için korumuş olduğu tüm hakları haksız yere çiğnemeyi gerektirir. Ve bu, onunla diğer müminler arasındaki tüm sevgi ve velayet bağlarının koparılması manasına gelir. Müslümanı (haksız yere) tekfir etmek onu öldürmek gibidir. Nitekim bir hadiste şöyle buyrulur:

“Kişi (din) kardeşine (haksız yere) ‘ey kâfir!’ dediği zaman, adeta onu öldürmüş gibidir. İman etmiş bir kula lanet okumak onu öldürmeye benzer.”⁷⁹ (...)

⁷⁷ Rasûlullâh *sallâllahu aleyhi ve sellem* bir gün Kâbe’ye bakarak “Merhaba sana ey Kâbe! Sen ne yücesin, dokunulmazlığın ne de yüce! (Ama) iman etmiş bir kulun Allah katındaki dokunulmazlığı (hürmeti) seninkinden daha üst seviyededir. Allah senin hakkında bir şeyi haram kılmışken mümin hakkında üç şeyi haram kılmıştır. Onun kanını, malını ve hakkında su-i zan beslenilmesini haram kılmıştır.” buyurdu. “Silsiletü’l-Ehadisi’s-Sahihâ”, 3420.

İbn-i Ömer *radıyallâhu anh* bir gün Kâbe’ye baktı ve şöyle dedi: “Ey Kâbe! Yemin olsun ki Allah seni şerefli kılmış ve seni yüceltmıştır, (ama) mümin bir kul (Allah katında) senden daha çok hürmete sahiptir.” (Kenzü’l-Ummal, 1/164. 817 nolu hadis)

⁷⁸ İbn-i Hacer el-Askalânî, “Fethu’l-Bârî”, 12/321. İmam Ğazalî’nin buna benzer bir ifadeyi için bkz. Ahmed Bukrîn, “et-Tekfir; Mefhumuhu-Ahtaruhi ve Davabituhu”, sf. 108; Yusuf el-Karadâvî, “Tekfirde Aşırılık”, sf. 83.

⁷⁹ Hadis için bkz. “Sahihu’l-Camii’s-Sağır”, hadis no: 710.

2-) Bir Müslümanın tekfirinde yapılacak hata birkaç yönlü hatadır:

a) Müslümana, Allah'ın verdiği hükmün hilafına küfür hükmü vererek Allah'ın hükmüne isabet ettirmemek sureti ile Allah hakkında bir hatadır.

b) Küfürle itham edilmesine, İslam'ın ona tanıdığı tüm hakları ortadan kaldırmak gibi bir takım sonuçlar terettüp ettiği için o kul hakkında bir hatadır.

3-) Bir Müslümanın tekfirinde yapılacak hata tekfir eden kimse için bir takım problemler meydana getirir. Belki de -eğer Müslümanı tekfir ederken şer'î bir dayanağa ve muteber bir teville dayanmıyorsa- bilmeden onu helak ve küfrün eşğine düşürülebilir.

4-) Şeriatın kaide ve nassları -yol bulunduğu sürece- af yolunu tercih etmeye daha meyyaldir. Dolayısıyla, affetme ve hoş görmede yapılacak hata ceza vermede yapılacak hatadan daha ehvendir..."⁸⁰

Buhari ve diğer hadis imamlarının Üsame b. Zeyd *radıyallâhu anh'* den rivayet ettikleri şu hadis meselenin önemini vurgulamada oldukça önemlidir. Üsame b. Zeyd *radıyallâhu anh* der ki: "Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* bizleri "Huraka" denilen bölgeye gönderdi. Sabahleyin onlara baskın yaparak kendilerini hezimete uğrattık. Ben ve Ensar'dan birisi onlardan bir adama yetiştik. Onu yakalayınca adam hemen "Lâ ilâhe illallah" dedi. Ensardan olan kişi ona ilişmedi. Ben ise öldürene dek mızrağımı ona sapladım. Medine'ye gelince bu olay Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e ulaştı. Bunun üzerine Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: 'Üsame! La ilâhe illallah dedikten sonra mı onu öldürdün?' Ben: 'Ama canını kurtarmak istediği için böyle yaptı' dedim. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* sözünü o kadar çok tekrarlardı ki sonunda ben keşke o günden önce Müslüman olmamış olsaydım diye temennide bulundum."⁸¹ Bazı rivayetlerde: "Sen kıyamet günü (onun söylemiş) olduğu Lâ ilâhe illallah'ı ne yapacaksın?" şeklindedir.⁸²

Bu ve benzeri korkutucu nasslar sebebiyle Allah'a iman etmiş bir kulu haksız yere tekfir etmekten son derece sakınmalıyız. Eğer onun tekfirine engel olacak -mercuah dahi olsa- bir delil varsa bu delili değerlendirmeli ve o kulun İslam dairesi içerisinde kalmasına özen göstermeliyiz.

⁸⁰ Abdulmun'im Mustafa Halime (Ebu Basîr), "Kava'id fi't-Tekfir", sf. 226, 227.

⁸¹ Buhârî, Meğâzi 45. Hadis no: 4270.

⁸² Müslim, İman, 97. Hadis no: 160.

İKİNCİ BÖLÜM

Küfrün Sebep Ve Çeşitleri

Bu bölüm içerisinde yer alan konuların bilinmesi tekfir meselesi açısından çok önemli bir yere haizdir, zira tekfir hükmünde doğru bir kanaate sahip olabilmek ancak küfrün sebep ve çeşitlerini bilmekle mümkün olur.

Küfrün sebepleri Ehl-i Sünnet ile Mürcie arasında hararetle tartışılmıştır. Ehl-i Sünnet bunun sebeplerinin “söz” ve “fiil” olduğunu savunurken Mürcie bunu sadece kalbe hasretmiştir. Aynı şekilde küfrün çeşitleri/türleri hakkında da bu iki mezhep arasında çok hararetli nizalar, tartışmalar ve görüş ayrılıkları meydana gelmiştir. Biz burada bu meselenin tahliline geçmeden önce “küfür” ve “tekfir” kavramlarının kısaca izah edilmesini uygun görüyoruz. Ta ki bu sayede okuyucu meseleyi hakkıyla kavramış olsun.

Küfür

Küfür sözlükte örtmek, gizlemek ve setretmek anlamlarına gelir. Bu nedenle çiftçiye, geceye ve kabre “kâfir/örtücü” denmiştir. Rabbimiz şöyle buyurur:

“(Bunların) örneği ekini çiftçilerin hoşuna giden yağmur gibidir.” (Hadid, 20)

Ayetin orijinalinde yer alan “el-Küffar” (kâfirler) kelimesinden kasıt çiftçilerdir. Çiftçiler tohumu toprak ile örttükleri için bu isimle anılmışlardır. Aynı şekilde her şeyi gizlediği için “geceye”, içerisine defnedilen ölüleri örttüğü için “kabre” kılıcı setrettiği için “kınına” ve yıldızları örttüğü için “buluta” da “kâfir” denmiştir. Birtakım günahları örttüğü için bazı ibadetlere de keffâre(t) denilmiştir. Kâfir kişi de Allah'ın varlığını, ayetlerini, nimetlerini veya hükümlerini görmezlikten, bilmezlikten gelip örtterek inkâra gittiğinden bu ismi almıştır.

Şer’î ıstılahta ise küfür kelimesi imana aykırı olan inanç, söz veya ameldir. İman ve küfür birbirinin zıddıdır. İkisi asla bir arda bulunmaz.

Birinin varlığı ile diğeri yok olur. İki zıt şeyin bir arada bulunamayacağı aklın kabul ettiği bir kuraldır.⁸³

Küfür; zahirî ve gizli, büyük ve küçük, aslî ve arızî olması bakımından birçok kısma ayrılır. Küfür meselesi ilerleyen bölümlerde etraflı bir şekilde ele alınacağı için detaylı bilgi orada verilecektir. Burada ise sadece tarifi ile yetinilmiş ve detayı ileriye bırakılmıştır.

Tekfir: Bu kavram sözlükte “Ehl-i Kible den bir kimseyi küfre nispet etmek⁸⁴ ve onun kâfir olduğuna inanmak” manasına gelmektedir. İstilahta ise işlemiş olduğu bir amel veya söylemiş olduğu bir söz sebebiyle bir kim senin kâfir olduğuna hükmetmektir. Bu meselenin de detayı ilerleyen sayfa lar da ele alınacak ve gereken bilgi orada verilecektir.

Küfür ve tekfir kavramlarının kısaca izahını yaptıktan sonra şimdi asıl konumuz olan küfrün sebep ve çeşitlerini anlatmaya geçebiliriz. Konumuza öncelikle “sebep” kavramının izahıyla başlayacağız.

Sebep: Bu kavram, Usûl-u Fıkıh ilminin kavramlarından birisidir. Vad’î hükümlerden birisi olması hasebiyle bu kavramı en iyi şekilde öğrenebileceğimiz kaynaklar usûl kaynaklarıdır. Usûl kitaplarında “sebep” kavramı şu şekilde tarif edilmiştir:

Varlığından varlık, yokluğundan da yokluk gereken şeydir. Diğer bir deyişle “Şari’nin⁸⁵ varlığını hükmün varlığına, yokluğunu da hükmün yokluğuna bir alamet kıldığı her şeydir.”⁸⁶ Bunu şu misallerle açıklayabiliriz:

Allah *celle celâluhu* zinayı had cezasının uygulanması için bir sebep kılmıştır. Zinanın varlığı onun hükmü olan had cezasının da varlığını gerektirir, zinanın yokluğundan da had cezasının yokluğu anlaşılır. Yine Allah *celle celâluhu* zeval vaktini (güneşin gökyüzünün ortasından batıya doğru yönelmeye başlamasını), öğle namazının farziyeti için sebep kılmıştır. Eğer zeval vakti girmişse, öğle namazı farz olur; şayet o vakit girmemişse o zaman öğle namazının farziyeti de söz konusu değildir. Varlığından hükmünde varlığı, yokluğundan hükmünde yokluğu gerekir. Usul kitaplarımızda “sebep” kavramı kısaca bu şekilde açıklanmıştır.

Konumuz olan “küfür” kavramının da sebebi asıl itibariyle dört⁸⁷ olmakla birlikte dünyevi hükümler açısından ikidir; bu da söz ve fiildir. Bu-

⁸³ “Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat’e Göre İman”, 442.

⁸⁴ “el-Mevsuatu’l-Fıkhiyyetu’l-Kuveytiyye”, 13/227. Tekfir maddesi.

⁸⁵ “Şâri’” ile kast edilen Allah ve Rasûlüdür. Hakiki Şâri’ Allah’tır. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem’e de “Şâri’” denilmesi mecazendir.

⁸⁶ “el-Kafî’l-Vâfi fi Usulî’l-Fıkhi’l-İslâmî”, 51; “el-Vecîz fi Usulî’l-Fıkıh”, sf. 55.

nun üçüncü bir yolu yoktur. Yapılması imanın olmazsa olmazı diyebileceğimiz bazı söz ve fiilleri terk etmekte buna dâhildir.⁸⁸ Küfrü gerektiren bir sözü telaffuz eden veya aynı bağlamda küfür gerektiren bir fiil işleyen kimse küfrün sebeplerinden birisini işlemiş olur. Bu iki sebebin bir arada bulunmasıyla veya bu ikisinden birinin mevcudiyetiyle bir kişinin küfrüne hüküm verilir. Kişi kalbinde meydana gelen ve küfrü mucip kılan bir itikada sahip olursa onun küfre düştüğüne hüküm verebilmek için yine bu iki unsurdan birisinin aracılığına başvurulur.⁸⁹ İşte tam burada Mürcie'nin, kendi içerisinde ne kadar da çelişki içerisine düştüğünü anlarız. Onlar bir insanın kâfir olması için sadece kalben inkâr etmesini şart koşmuşlardır.⁹⁰ Sözlü ve fiili küfrü kişilerin kâfir olması için yeterli görmemişlerdir. Oysa bu şart kabul edildiğinde bir insan hakkında hüküm vermek mümkün değildir, zira bir insanın kalben kâfir olup-olmadığını bilmek ancak ondan sadır olacak söz ve fiil ile mümkündür. Bu olmadan kalben küfür itikadına sahip birisine hüküm vermemiz asla söz konusu değildir. Abdulkadir b. Abdulaziz der ki:

“Sahibinin durumunu tespit etmeyi mümkün kılan zahirî delil kişinin kalbinde olan değil, onun sözü ya da fiilidir.”⁹¹

İşte bu nedenle Ehl-i Sünnet âlimlerinin tamamı dünyevî hükümlerin sadece zahire göre verileceği hususunda icma etmişlerdir. İbn-i Hacer der ki:

“Dünyevî hükümlerin zahire göre verileceği hususunda âlimlerin tamamı icma etmiştir.”⁹²

Kitabın giriş bölümünde “Altıncı Uyarı” başlığı altında dinden çıkışın dört sebepten biri ile meydana geleceğine atıfta bulunmuştuk. Burada ise küfrün sebeplerinin “iki” olduğunu söyledik. Akla “acaba bu iki başlık arasında bir çelişki mi var?” diye bir soru gelebilir. Bu soruyu şu şekilde cevaplandırırız: Bir insanın kâfir olması dünyevî ve uhrevî açıdan ikiye ayrılır. Dünyevî hükümler açısından düşünüldüğünde bir insanın küfrüne hükmedebilmenin söz ve fiilden başka bir yolu yoktur. İtikat bu bağlamda bizim

⁸⁷ Bu sebepler şunlardır: 1- Küfre düşüren söz, 2- Küfre düşüren fiil, 3- Küfre düşüren itikad, 4- Küfre düşüren şek/şüphe.

⁸⁸ Bkz. “Ehli Sünnete Göre İman ve Küfür Hükümleri”, sf. 31.

⁸⁹ Bkz. age. Aynı yer.

⁹⁰ Bu mesele kitabın üçüncü bölümünde etraflıca ele alınacaktır. Oraya bakabilirsiniz.

⁹¹ “Ehli Sünnete Göre İman ve Küfür Hükümleri”, sf. 17. (Bu kitap el-Cami'nin bir bölümünün tercümesidir.)

⁹² “Fethu'l-Bârî”, 12/383.

için bir delil değildir, çünkü bir kimse sözlü veya fiilî olarak kalbindeki şeyi ortaya koymadığı sürece bizim onun kalbinde yer eden inancı bilmemiz mümkün değildir. Bu yalnızca Allah'ın deruhte ettiği bir şeydir. Bu nedenle böylesi bir kimsenin küfre girdiğine hükmedebilmemiz onun ortaya koya-cağı söz ve fiile bağlıdır. Dünyevî ahkâm açısından mesele böyledir. Uhrevî hükümler açısından meseleye baktığımızda bir kişinin küfre girmiş olduğunun tespitinde yegâne unsur onun itikadıdır.⁹³

Yani dünyada söz ve fiil ile yargılanacak iken ahrette bununla birlikte bir de itikadından hesaba çekilecektir. Dolayısıyla bu iki mesele arasında her hangi bir çelişkinin varlığı söz konusu değildir.

Küfrün sebeplerinin iki kısımdan müteşekkil olduğunun altını çizdik-ten sonra şimdi de küfrün çeşitlerinin tafsilatına geçebiliriz.

Bilindiği üzere Mürcie küfrü sadece kalbe hasretmiş ve kişinin ancak kalbinde var olan inkâr veya yalanlama ile kâfir olacağını belirtmiştir. Ehl-i Sünnet ise Kur'an ve Sünnette yer alan ifadelerden hareketle küfrün birçok kısmı olduğunu dolayısıyla bunlardan birisinin işlenmesi durumunda irtidatın meydana geleceğini söylemiştir. Şimdi onların ortaya koyduğu bu taksimatı ve delillerini zikretmeye geçebiliriz.

Küfrün Çeşitleri:

⁹³ Burada önemli bir hususun altını çizmek istiyorum. Bizim bu ibarelerimizden küfrü gerektiren bir söz veya fiil ortaya koyduğu halde kıyamette sadece kalbindeki itikada göre yargılanacaktır şeklinde bir anlam çıkarılmamalıdır. Biz bu şekilde düşünmüyoruz. Bizim meseleye bakışımız Ehl-i Sünnet'in bakışıdır. Malum olduğu üzere Ehl-i Sünnete göre bir kimse küfrü mucip bir söz veya amel işlese hem zahiren hem de batınen kâfir olur. Abdulkadir b. Abdulaziz der ki:

"Ehl-i Sünnet'in bu konudaki mezhebi şudur: Kim küfre düşürücü bir söz söyler yahut bir fiil işlerse bizzat bu söz ve ya da fiil nedeniyle dünyevî hükümde zahiren, hakiki hükme göre ise batınen kâfirdir, çünkü şer'î delilin küfrüne hükmettiği kimse zahiren ve batınen kâfirdir. Allah-u Teâlâ'nın bildirmiş olduğu şer'î delil, batını bunun dışında bırakarak sadece zahiri kapsamaz, bilakis hem zahiri hem de batını içeren hakiki hükmü ifade eder." (Ehli Sünnete Göre İman ve Küfür Hükümleri, 36.)

Üstteki ifademizden kişilerin yalnızca kalplerindeki itikatlarına göre yargılanacağı şeklinde bir anlam çıkarılmamalıdır. Bizim orada kastettiğimiz, dünya da yargılamanın sadece söz ve fiil ile ahretteki yargılamanın ise bu ikisinin yanı sıra bir de itikat ile olacağıdır.

Kur'an ve Sünnette yer alan ifadelerde küfür, büyük⁹⁴ ve küçük⁹⁵ olmak üzere iki kısama ayrılmıştır. Büyük küfür sahibini dinden çıkarıp ebedi cehennemlik yaparken, küçük küfür dinden çıkarmaz. Küfrün bu kısmını işleyen kimse cehennem de ebedi surette kalmaz, sadece cezasını çekerek sonunda cennete girer. Küfrün bu taksimatı ve buna dair geniş bilgi kitabın dördüncü bölümünde yer alacaktır. Bizim küfrün çeşitleri dediğimizde kastettiğimiz büyük küfürdür. Büyük küfür -biraz öncede dediğimiz gibi- sahibini dinden çıkarır ve birçok kısma ayrılır. Bu kısımları şu şekilde maddeleştirebiliriz:

1) Yalanlama Küfrü (Küfrü't-Tekzib): Küfrün bu çeşidi, Allah'ın haber verdiği şeylerin aksini savunmakla meydana gelir. Örneğin, ahiretin var olduğunu Allah-u Teâlâ Kur'an'da açıkça ifade etmiştir. Bu hakikatin yok olduğunu söylemek veya "Böyle bir şey olamaz" demek onu yalanlamaktır ve tekzib küfrüne girer. Aynı şekilde Allah'ın haram veya helal kıldığı bir şeyin aksini iddia etmekte bu kabildendir. Yalanlama küfrüne şu ayeti örnek verebiliriz:

"Allah'a karşı yalan uyduran veya kendisine hak gelmişken onu yalanlayandan daha zalim kimdir? Cehennem de kâfirler için bir yer mi yok?" (Ankebut, 68)

2) Kibirlenme Küfrü (Küfrü'l-İstikbâr): Bu, Allah ve Rasûlü'nün söylediklerinin hak olduğunu bilmekle beraber kibirlendiği ve gurura kapıldığı için hakkı kabule yanaşmayan kimselerin küfrüdür.

"Onlar şöyle dediler: Sana düşüğe seviyeli kimseler tabi olup dururken, biz sana iman eder miyiz hiç?" (Şuara, 111)

Şeytanın küfrü de bu kısım içerisinde değerlendirilir.

"Hani biz meleklere: 'Âdem'e secde edin' demiştik de, şeytan hariç hepsi secde ettiler. O reddetti, kibirlendi ve kâfirlerden oldu." (Bakara, 34)

3) Şek ve Şüphe Küfrü (Küfrü's-Şekki ve'r-Rayb): Allah'ın buyurduğu ve Rasûllah'ın getirdiği şeylerin doğruluğunda şüphe etmek veya tereddüt geçirmek küfrün bu kısmında değerlendirilir. Rabbimiz şöyle buyurur:

"Derken kendine zulmederek bağına girdi ve şöyle dedi: 'Bunun sonsuza değin yok olacağını sanmıyorum. Kıyametin kopacağını da zannetmiyorum. Şayet Rabbime döndürülsem bile andolsun bundan daha iyi bir sonuç bulurum.' Arkadaşı, ona cevap vererek: 'Seni topraktan, sonra bir damla meniden yaratan, sonra da se-

⁹⁴ Küfrün bu kısmına "Dinden çıkaran küfür ve küfrü ekber" de denir.

⁹⁵ Küfrün bu kısmına "Dinden çıkarmayan küfür, küfrü esğar ve küfrün düne küfür" de denir.

ni (eksiksiz) bir insan şeklinde düzenleyen Allah'ı inkâr mı ediyorsun?' dedi." (Kehf, 35-37)

Onlara peygamberleri mucizeler getirdiler de onlar (öfkeden parmaklarını ısırarak için) ellerini ağızlarına götürüp, 'Biz sizinle gönderileni inkâr ediyoruz. Bizi çağırdığımız şeyden de derin bir şüphe içindeyiz' dediler. (İbrahim, 9)

4) Yüz Çevirme Küfrü (Küfrü'l-İ'râz): Hakkı küçük görerek veya basite alarak öğrenmemek, gereğince amel etmemek ve ona teslim olmamak küfrün bu çeşidine dâhildir. Bu da üçe ayrılır.

- a) Kalben yüz çevirme
- b) Söz ile yüz çevirme
- c) Davranışlarla yüz çevirme

"Kâfirler uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmiş olanlardır." (Ahkâf, 3)

Buna göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in Rabbinden getirdiklerinden, "ben ona uymam, onu yapamam" ya da "benim buna ihtiyacım yoktur" demek sureti ile yüz çeviren yahut hakkı işittiği vakit onu işitmek için kendisi konuşmaya başlayan ya da parmakları ile kulaklarını tıkayan kimse gibi, fiiliyle buna karşı çıkan ya da hakkın zikredildiği yerlerden kaçan yahut hakkı işitmekle birlikte kalbini ona iman etmekten başka tarafa döndüren, organlarını da gereğince amel etmekten uzak tutan ve bunu haktan hoşlanmadığı için yapan bir kimse de hakta yüz çevirmek sureti ile küfreden bir kâfirdir.⁹⁶

5) Münafıklık Küfrü (Küfrü'n-Nifâk): Bu da kalben İslâm'ın öğretilerini inkâr etmekle birlikte zahiren ona tabi olan kimselerin küfrüdür. Böyleleri dilleri ile İslâm'a bağlılıklarını söylerken aynı zamanda kalplerinden ona buğzeder ve nefretle onu inkâr ederler.

"İnsanlardan bazıları vardır ki, iman etmedikleri halde 'Biz Allah'a ve ahret gününe iman ettik' derler." (Bakara, 8)

6) Taklit Küfrü (Küfrü't-Taklîd): Kişinin küfrün önder ve liderlerinin yolunu takip ederek düşmüş olduğu küfür çeşidi bu kısma dâhildir.⁹⁷

"Gerçekten Allah, kâfirleri lanetlemiş ve onlar için çılgın bir ateş hazırlamıştır. (...) "Ve dediler ki: Rabbimiz, gerçekten biz, efendilerimize ve büyüklerimize itaat ettik, böylece onlar bizi yoldan saptırmış oldular." (Ahzab, 64-67)

⁹⁶ "Pratik Akait Dersleri", sf. 130.

⁹⁷ Burada taklidin tekfirin engellerinden olmadığı ve kişiler için bir mazeret teşkil etmeyeceğine dair ince bir nükte vardır.

7) Sövm ve Alay Etme Küfrü (Küfrü's-Sebb ve'l-İstihzâ): Alay etmek, kâfirlere hoş görünmek, tartışma sonucu, öfke halinde veya bunlara benzer durumlarda İslam'ın mukaddes addettiği şeylerden birisine hakaret etmek veya bunlardan birisi ile alay etmek küfrün bu kısmına girer.

“Andolsun, onlara (Tebük gazvesine giderken söyledikleri o alaylı sözleri) soracak olsan, elbette şöyle diyeceklerdir: “Biz lafa dalmış şakalaşıyorduk.” De ki: “Allah ile O’nun ayetleri ile ve Rasûlü ile mi alay ediyorsunuz? Özür dilemeyin. Siz iman ettikten sonra gerçekten kâfir oldunuz...” (Tevbe, 65, 66)

8) Buğuz ve Nefret Etme Küfrü (Küfrü'l-Buğd): Bu da İslam dininden, onun ahkâmından veya Allah'ın indirdiği şeylerden hoşlanmamak ve bunlardan nefret etmek sureti ile olur. Rabbimiz şöyle buyurur:

“Bunun sebebi, onların Allah'ın indirdiğini kerih görmeleri/beğenmemeleridir. Allah ta onların amellerini boşa çıkarmıştır.” (Muhammed, 9)

Küfrün türleri dediğimiz bu şeyler sahibini küfür sebeplerinden olan kavli veya fiili her hangi bir küfrü işlemeye sevk eden batınî etkenlerdir. Batınî etkenler olarak saydığımız bu şeyler kalp ile alakalı amellerdir ve her birisi imanın aslına giren kalp amellerinden birisine ters düşer. Örneğin; kalbin Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in getirmiş olduğu şeyleri tasdik etmesi imanın aslına giren kalbî bir ameldir, bunun zıttı ise kalbin yalanlamasıdır (tekzîbu'l-kalb). Aynı şekilde kalbin Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bildirmiş olduğu şeylere şüphesiz bir şekilde inanması kalbin bir amelidir (yakînu'l-kalb). Bunun zıttı ise şek ve şüphedir. Diğerleri de bu şekilde imanın aslına giren kalp amellerinin zıttıdır. İnkıyad kibirlenmenin, muhabbet buğzun, ta'zim de istihzanın zıttıdır.

Bizim bu taksimatı vermemizin en önemli sebebi toplumumuzda - bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde- terviç edilen İrcâ/Mürctie akidesinin yanlışlığını ortaya koymaktır. Defalarca ifade edildiği üzere Mürctie'ye göre küfür sadece “yalanlamak” tan ibarettir. Ehl-i Sünnet'e göre ise küfrü sadece bu kısımla sınırlandırmak Kur'an ve Sünnete aykırı olmasının yanı sıra akla da terstir. Ayrıca küfrü bu kısma hasretmek ahkâmı da işlevsiz hale getirecektir. Bu nedenle bu ihtilafın etraflıca bilinmesi ve delillerinin iyice öğrenilmesi gerekmektedir.

Burada son olarak bir noktaya daha temas etmek istiyorum. Son dönemde yazılan bazı Türkçe akaid kitaplarında küfrün sebepleri ile küfrün türleri/çeşitleri birbirine karıştırılmıştır. Bu karışıklığa dikkat etmezsek bir dizi hataya düşmemiz kaçınılmazdır. Küfrün sebeplerini işlediği halde sırf küfrün çeşitlerinden birisini belirtmedi diye bir kâfire İslam hükmü verme gibi bir yanlışın yanında ayrıca böylesi birisine Allah'ın bizlere farz kılmuş

olduğu şer'î cezayı da işlevsiz hale getirmiş oluruz. Bunların hepsi ciddi problemlere neden olabilecek hatalardır. Biz -üstte de belirttiğimiz gibi- küfrün sebeplerinden birisini işleyen kimseye şartları tahakkuk ettiğinde - küfrün çeşitlerinden hangisini yaptığını bilmesek bile- küfür hükmünü vermek zorundayız. Böylesi bir adamı bu küfür amelini işlemeye iten sebebin ne olduğuna bakmaksızın hükmü vermemiz kaçınılmazdır. Burada bir misalle konuyu biraz daha açıklayalım. Kasten adam öldüren birisini düşünelim. Onu bu işe sevk eden şey ya düşmanlıktır, ya öldürdüğü kişinin hemen mirasına konmaktır, ya öldürme karşılığında ücret almaktır ya da çektiği hastalık ve acısından dolayı acıdığı için sırf onu kurtarmaktır. Burada sebep ne olursa olsun hâkim kısas hükmünü uygulamak zorundadır. Hâkimin kısas hükmünü vermede dikkate aldığı temel unsur nedir? Hiç şüphesiz hâkim burada ki hükmünü fiile yani öldürmeye ve bunun kasten yapıldığına bakarak vermiştir. İşte bu, hükmün sebebi olan şeydir. Bu nedenle sebeplerle bunlara iten etkenlerin birbirine karıştırılmaması gerekir.⁹⁸

Son olarak tekrar ifade edelim ki, küfrün sebebi dünyevî hükümlerde esas alınır, çünkü o açık ve belirleyici bir unsurdur. Küfrün çeşidi ise dünyevî hükümlerde dikkate alınmaz, zira o, belirleyici olmayan gizli bir durumu ifade eder. Şeriatın hükümleri ise belirli şeyler üzerine bina edilir.⁹⁹

⁹⁸ Bkz. "Ehli Sünnete Göre İman ve Küfür Hükümleri", sf. 213, 214.

⁹⁹ A.g.e. sf, 215.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bazı İtikadî Fırkaların Görüş Ve Değerlendirmeleri

Tekfir meselesinin doğru bir şekilde değerlendirilebilmesi için bazı fırkaların mutlaka bilinmesi gerekmektedir, bu fırkalar iyice tanınmadan tekfir meselesini doğru bir şekilde ele almamız mümkün değildir. Konuyu etraflıca ele almadan önce “fırka” kelimesinin lügat ve ıstılâh anlamını verecek sonrada meseleyle alakalı bazı önemli noktalara temas edeceğiz.

“Fırka” Kelimesinin Manası

“Fırka” kelimesi lügatte insanlardan bir taife, bir grup, bir cemaat ve bir topluluk anlamına gelir. İstilahta ise Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* döneminden sonra kendisini İslam’a nispet eden ve asıl itibarı ile ehl-i kible olan gruplardır.

Fırkalaşmak İslam Tarafından Yasaklanmıştır

Allah *celle celâluhu* Müslümanların ayrılığa düşmelerini kesin bir dille yasaklamıştır.

“Allah’ın ipine topluca sarılın ve ayrılığa düşmeyin” (Âl-i İmran/103)

“Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. İşte bunlar için büyük bir azap vardır.” (Âl-i İmran/105)

Allah Rasûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem*’de mesele hakkında aynı yasaklamalarda bulunmuş ve Müslümanların birbirleri ile anlaşmazlığa düşerek ihtilaf etmelerini ve birbirleri ile münasebetlerini bitirmelerini nehyetmiştir. O *sallallâhu aleyhi ve sellem* Enes b. Malik *radıyallâhu anh*’den rivayet edildiğine göre şöyle buyurmuştur:

“Birbirinize buğz etmeyiniz, hasetleşmeyiniz, birbirinize sırt dönmeyiniz, birbirinizle münasebeti kesmeyiniz. Ey Allah'ın kulları, kardeşler olunuz.”¹⁰⁰

Allah'ın ve Rasûlü'nün bu kesin emirlerine rağmen kendilerini İslam'a nispet eden fırkalar ayrılığa düşmüş ve tarihte sonu hiçte hoş olmayan birçok üzücü olaya imza atmışlardır.

Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* daha hayatta iken ümmetinin kendisinden sonra birçok gruba ayrılacağını haber vermiştir.¹⁰¹ Ebu Hureyre *radıyallâhu anh'*den rivayet edilen bir hadis-i şerifte Rasûlü Ekrem *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“Yahudiler yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Hristiyanlar yetmiş bir fırkaya bölündü. Benim ümmetim ise yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır.”¹⁰²

Tarihin sayfalarına bir göz attığımız zaman bu fırkalaşmanın gerçek-tende efendimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in haber verdiği gibi meydana geldiğini rahatlıkla görürüz. Mutezilesinden Kaderiyesine, Haricîliğinden Mürciesine kadar birçok sapkın fırka tarih sahnesinde yer almış ve kapatılması çok zor olan derin yaraların açılmasına vesile olmuştur.

Bizler burada tarihin bir döneminde yerini almış itikadî fırkaların hepsini anlatmayacağız elbette. Bizim anlatmaya ve üzerinde bir takım mülahazalar yapmaya çalışacağımız; bu fırkalar içerisinde -konumuzla direkt alakalı olduğu için- sadece ikisi olacaktır. Haricîlik ve Mürcie...

Bu iki fırkanın tekfir meselesinde çok önemli ve bir o kadar da büyük bir rolü vardır.

Bu iki fırkadan birisi aşırı ucu/ifrata temsil ederken diğeri de olması gerekenden çok daha düşük seviyede olan diğer tarafı, yani tefriti temsil etmektedir.

Ümmet içerisinde yer alan birçok fert -maalesef- genel itibariyle vasat çizgiyi yakalamakta problem yaşadığı için ya ifrata ya da tefrite meyletmiştir. Hâlbuki Allah'ın bizden istediği vasat olmak ve hep orta yolu takip etmektir.

¹⁰⁰ Müslim, 2559.

¹⁰¹ Bazı hadislerde Rasûlü Ekrem *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu fırkaları –daha zuhur etmeden- adları ile zikretmiş ve onları bozuk inançlarından ötürü zemetmiştir. Örneğin Kaderiye hakkında şöyle buyurmuştur: “Kaderiye bu ümmetin Mecusileridir.” (Hadis bu şekli ile “hasen”dir. Bkz. “Sahihu ve Daifu'l Camii's Sağır”, 7892. Bazı turuklarla “zayıf” olarak ta rivayet edilmiştir. Bkz. “Sahihu ve Daifu'l Camii's Sağır”, 4785.)

¹⁰² Ebu Davud, Kitabı's Süne, 1; Elbarî hadisin “Hasen-Sahih” olduğunu belirtmiştir. Bkz. “Sahihu ve Daifu Süneni İbn-i Mâce”, 3991.

Bizlerin bu vasat çizgiyi yakalayabilmesi için öncelikle ifrat ve tefrit içerisinde olan grupları bilmesi gerekir. Şayet yanlış olanı bilmezsek o zaman doğruyu tam manasıyla tespit edemeyiz. İşte bu nedenle bu iki fırkanın incelenmesi ve objektif bir bakış açısıyla tetkik edilmesi gerekir ki, bu sayede kendimizi hem o fikirlerden hem de o fikrin müntesiplerinden koruyabilelim. Araplar arasında dilden dile dolaşan şu şiir ne de güzeldir!

*“Şerri, işlemek için değil,
Ancak korunmak için öğrendim;
Zira her kim şerri bilmezse,
İçerisine düşer!”*

Bizde bu fırkaların fikir ve görüşlerini onlara benzemek için değil, aksine onlardan sakınmak ve korunmak için öğreniyoruz. Onları hakkıyla tanıdığımızda kendimizi muhafaza etmemiz daha kolay ve daha etkin olacaktır. Onları tanımazsak o zaman bilmeden onlarla aynı fikri paylaşıp ve Allah korusun haklarında varit olan tehditlerden bizde payımızı alırız. Bu nedenle onları tanıma adına aşağıdaki bilgileri sizinle paylaşacak ve en sonunda bir değerlendirme yaparak söylenmesi gereken şeyleri dile getirmeye çalışacağız.

Öncelikle Haricîlik ve ona taalluk eden meseleleri ele alarak konumuza giriş yapacağız. Yardım ve başarı yalnız Allah'tandır.

HAVARİC/HARİCİLİK

“Haricetün” kelimesinin çoğulu olup (itaatten) çıkan, ayrılan, uzaklaşan anlamında bir taifeye verilmiş addır. Bu fırkaya mensup olan ve onun görüşlerini benimseyen birisine “Haricî” denir. Haricîler Bağdadî’nin beyanına göre yirmi fırkaya ayrılmışlardır.¹⁰³

Bu Ad İle Anılmalarının Sebepleri

Grubun bu isimle anılması hususunda birkaç görüş vardır:

a) Bazıları Hz. Ali’ye itaatten çıktıkları için bu ismi onlara vermiştir.

b) Bazıları gerek Hz. Ali olsun gerekse bir başkası olsun meşru olan bir halifenin emrinden çıktıkları için bu ismi onlara vermiştir. İmam Şehristânî bu görüşü tercih ederek şöyle der:

“Müslüman toplumun, imamlığı üzerinde ittifak ettikleri hak imama başkaldıran kimseye Haricî denir. Bu başkaldırı, Sahabe devrinde olduğu gibi, Tâbiûn ya da sonraki imamlar devrinde de olabilir.”¹⁰⁴

c) Hariciler “kâfirler arasından Allah ve Peygamberine kaçan, kâfirlerle her türlü bağ ve ilişkiyi koparan” anlamında bu ismi kendilerine kullanmışlardır.

Haricîler bu isimle anılmalarının yanı sıra Siffin olayının ardından taraflarca benimsenen hakemlere rıza göstermeyi reddetmelerinden dolayı “*Muhakkime*”, Hz. Ali’den ayrıldıktan sonra ilk toplandıkları yer olan Harura’ya nispetle “*Haruriyye*” ve buradaki reisleri Abdullah b. Vehb er-Râsibî’ye izafeten “*Vehbiyye*” adı ile de anılmışlardır. Onların kendileri için kullanmış oldukları “*Şurât*” şeklinde başka bir isimleri daha vardır. Tevbe suresinin 111. ayetinden hareketle konulan bu isim “cennet karşılığında mallarını ve canlarını satanlar, feda edenler anlamına gelmektedir.”¹⁰⁵

¹⁰³ Bkz. “el-Fark beyne’l-Firak”, sf. 54.

¹⁰⁴ “el-Milel ve’n-Nihal”, 1/113.

¹⁰⁵ DİA, 16/169.

Tüm bu isimlerin yanı sıra Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bazı hadislerinde yer alan "Muruk" kelimesi ve türevlerinin zahirinden hareketle dinden çıktıklarına inanıldığı için onlara "dinden çıkan" anlamında "Marika" adı da verilmiştir.

Haricîlerin Doğuşu

Haricîlerin bidatlerinin ilk çıkışı genel görüşe göre Hz. Ali dönemine rastlamaktadır. Kökleri ise Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* dönemine dayanmaktadır.¹⁰⁶ Ebû Saîd el-Hudrî *radıyallâhu anh* şöyle anlatır:

"Biz Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanında bulunuyorduk. Kendisi de ganimet taksimi yapmaktaydı. O sırada yanına Zu'1-Huveyrisa (denilen bir adam) geldi. Adam, Temîm oğullarından birisi idi. Derken adam:

—Yâ Rasûlallah! Adaletli ol, dedi. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*:

—Yazıklar olsun sana! Eğer ben adaletli olmazsam kim adaletli olur? Eğer ben adalet etmezsem (sen âdil olmayan bir insana tâbi olduğun için) muhakkak eli boş kalmış ve ziyan etmişsindir, buyurdu.

Bunun üzerine Hz. Ömer:

—Yâ Rasûlallah! Bana izin ver de onun boynunu vurayım, dedi.

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*:

—Onu bırak! Onun öyle arkadaşları olacak ki, sizden biriniz onların namazı yanında kendi namazını, onların oruçları yanında kendi orucunu muhakkak küçük görecektir. Onlar Kur'ân okuyacaklar, fakat Kur'ân onların gırtlaklarından öteye geçmeyecek. Onlar okun avı delip çıktığı gibi İslâm'dan (itaatten) çıkacaklar, (avı delip geçen) okun demirine bakılır, orada kan namına bir şey bulunmaz. Sonra okun yaya giriş yerine bakılır, orada da bir şey bulunmaz. Sonra okun ağaç kısmına bakılır, orada da bir şey bulunmaz. Sonra okun tüyüne bakılır, orada da bir şey bulunmaz. Ok, avın işkembesi içindeki şeylere ve kana girip çıkmış, fakat onlardan hiçbir şey oka yapışmamıştır. Onların alâmeti iki pazusundan biri kadın memesi gibi yahut öteye beriye gidip gelen büyük bir et parçası gibi olan siyah bir adamdır. Onlar insanlar (Müslümanlar) arasında bir ayrılma olduğu zaman ortaya çıkacaklardır."¹⁰⁷

Haricîlerin doğuşu hemen hemen bütün tarihçiler tarafından Sıffîn Savaşında hakem meselesinin ortaya çıkışına bağlanmıştır. Buna göre Havaric, hakem tayinini (tahkim) kabul etmesinden dolayı Ali b. Ebi Ta-

¹⁰⁶ Bkz. "er-Risaletü's Selasînîyye", sf. 442.

¹⁰⁷ Buhârî, Menakib, 25. Hadis no: 3610.

lip'ten ayrılanların meydana getirdiği bir fırkadır. Fırkanın doğuşunun böyle bir olaya bağlanması isabetli gibi görünse de tahkimden çok önce Hz. Osman'ın hilafetinin son yıllarında vuku bulan sosyal karışıklıklar sebebi ile Müslümanların zihinlerini meşgul eden bazı fikir ve davranışlar göz önünde tutulduğu takdirde, Haricîliğin tahkim olayı üzerine birden bire varlık kazanmış bir fırka olmadığı anlaşılır. Esasen Haricîlerin "Osman'ı biz öldürdük" şeklindeki sözlerine ve daha o dönemlerden itibaren ihtilalci unsurların devamı oldukları yolundaki iddialardan hareketle menşelerinin Hz. Osman'ın 35 (656M.) yılında şehit edilmesinden önceki zamanlara kadar götürülmesi daha isabetli olur.(...)

Hicrî 37 yılının Safer ayı başında (Temmuz 657) başlayan Sıffîn Savaşı 10 Safer (28 Temmuz) sabahına kadar bütün şiddeti ile devam etti. Ali b. Ebi Talip, ünlü kumandanı Eşter vasıtası ile Muaviye ordusuna son darbeyi vurmaya üzere iken Mısır fatihi Amr b. As Muaviye'nin imdadına yetişti ve çarpışmayı durdurarak çözüm için Allah'ın kitabının hakemliğine başvurulması şeklindeki meşhur önerisini ortaya koydu. Hezimete doğru giden Suriyeliler, Amr'ın tavsiyesiyle büyük Şam Mushaf'ını beş mızrağın ucuna bağlayarak Iraklıları Allah'ın kitabının hakemliğine davet etiler. Bu hareket, savaştan yorulmuş ve karşısında kendi kabilesinden olanlara, dindaşına kılıç çekmede tereddüde düşmüş bulunan Iraklılar üzerinde Amr'ın beklediği tesiri gösterdi. Hz. Ali tereddüde düşen ordusuna bunun bir tuzak olduğunu, gerçekte Şamlıların Allah'ın kitabını bir kenara ittiklerini söylediye de etkili olamadı, hatta tehdit bile edildi. Bunun üzerine savaşı durdurup Eşter'i geri çağırarak zorunda kaldı. Hz. Ömer döneminde çeşitli fetihlere katılan, Hz. Osman ve Ali zamanında valilik yapan Eş'as b. Kays tahkime gidilmesinde ısrar etti ve Ali'nin karşı çıkmasına rağmen kendisine katılanlarla birlikte Ebu Musa el-Eş'arî'yi Iraklıların hakemi olarak ilan etti. Muaviye'nin hakemi ise Amr b. As idi. Hakemlerin anlaşmayı imzalaması üzerine Eş'as anlaşma metnini kimseye danışmadan askerler arasında okumaya başladı. Askerlerin pek çoğu ve özellikle Temim kabilesine mensup olanlar "*La hükme illa lillah= hüküm ancak Allah'a aittir*" sloganıyla anlaşmaya karşı çıktılar. Halife Ali'nin bütün açıklamalarına rağmen başlangıçta savaşın durdurularak hakeme başvurulması hususunda ısrar eden bu kişiler öyle anlaşılıyor ki pişmanlık duymaya başlamıştı. Onlar, savaşa haklı olarak girdikleri inancını taşıdıkları halde bu defa bozguna uğramış ve haklılıklarında şüpheye düşmüş bulundukları intibahına kapılmışlardı. Bunun üzerine anlaşmayı bozması ve tevbe ederek tahkimi reddetmesi hususunda halifeyi ikna edemeyince onu terk edip Kûfe yakınındaki Harura'ya çekildiler ve böylece ilk Haricî zümreyi oluşturdular.

Harurâ'da toplanan 12.000 dolayındaki Haricî, Sıffîn'de Hz. Ali ordu-sunun sol kanadına kumanda eden Şebes b. Rib'î et-Temîmî'yi askerî ku-mandan, Abdullah b. Kevvâ el-Yeşkürîyi de namaz kıldırmak üzere imam seçtiler ve idareyi ellerine aldıktan sonra bundan böyle İslâmî hususların şûra yoluyla icra edileceğini, biatin Allah'a olduğunu ve iyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanacağını ilân ettiler. Öte yandan onlarla görüşmek üzere Hz. Ali Abdullah b. Abbas'ı görevlendirdi. İbn-i Abbas, çeşitli delillerle Hâricîler'i davranışlarının yanlışlığı konusunda ikna etmeye çalıştıysa da onlar bu delilleri kendi kanaatlerine uygun biçimde yorumlayarak baştan beri ortaya koydukları dar ve katı anlayışlarını sürdürdüler. Bu defa Hz. Ali karargâhlarına kadar bizzat giderek imamları İbnü'l-Kevvâ ile ayrılma-larının sebepleri ve davranışlarının yanlışlığı hakkında bir görüşme yaptı. Bu görüşmenin sonunda İbnü'l-Kevvâ da dâhil olmak üzere yaklaşık 6000 kişi, halifenin tahkimden caydığını sanarak onunla birlikte Kûfe'ye gittilerse de Hz. Ali bundan caymadığını söyleyince geri döndüler. Bunun üzerine Hz. Ali yine Abdullah b. Abbas'ı gönderdi. İbn-i Abbas'ın telkinleriyle 2000 ka-dar Haricî fırkadan ayrıldı. Geride kalanlar üstün zekâsı, ileri görüşlülüğü, hitabeti ve ibadete düşkünlüğü ile tanınan Abdullah b. Vehb er-Râsibî'yi kendilerine emir seçtiler {19 Şevval 37/ 30 Mart 658}. Küçük gruplar halinde gizlice Kûfe'den çıkarak Dicle'nin sol kıyısında Bağdat ile Vâsit arasındaki Nehrevan kasabasında toplandılar.

Hz. Ali Hâricîler'e bir mektup yazarak meşru bir sebebe dayanmadıkla-rını, Kitap ve Sünnetle amel etmediklerini belirttikten sonra kendisine itaat etmelerini ve düşmana karşı savaşmalarını istedi. Ancak Haricîler bunu kabul etmediler. Hz. Ali, Şamlılara karşı savaş hazırlıklarına başlamayı ta-sarlarken gittikçe tutumlarını sertleştiren Haricîlerdin sırf kendi görüşlerini paylaşmadığı için ashaptan Abdullah b. Habbâb b. Eret'i ve hamile karısını öldürmeleri, Osman ve Ali'yi tekfir etmeyenin kâfir olduğunu ve bu sebeple öldürülmesi gerektiğini ilân etmeleri, görüşlerine katılmayanlara hayat hakkı tanımamaları üzerine onların üstüne yürüdü. Nehrevan'da önce ken-dileriyle konuşup şehit edilen Müslümanların katillerinin teslim edilmesini istedi; red cevabını alınca da son olarak Kays b. Sa'd b. Ubâde ile Ebû Eyyûb el-Ensârîyi nasihat için gönderdi. Bunun üzerine Hâricîler'in bir kısmı Ferve b. Nevfel el-Eşcaî ile birlikte topluluktan ayrılıp Bendenîcîn'e gitti. Bu du-ruma sinirlenen Haricîler savaşı başlattılar; sonuçta Hâricîler'in tamamına yakını katledildi {9 Safer 38/17 Temmuz 658}¹⁰⁸

¹⁰⁸ DİA, 16/ 169, 170.

Haricilerin Görüşleri

1) Halifelik âdil, âlim ve zâhid olması şartıyla hür yahut köle her Müslümanın hakkıdır; diğer mezheplerin ileri sürdükleri Kureyşî, Hâşimî, Emevî yahut Arap olma gibi şartlar geçerli değildir.

2) Halife, Müslümanlar arasında yapılan hür seçimle iş başına getirilir; doğru yoldan ayrıldığı zaman da azledilir ve öldürülür. Koruyucu çevresi az olacağı ve azledilmesi gerektiğinde güçlü bir direniş gösteremeyeceği için Arap olmayan kimsenin halifeliği tercih edilir.

3) Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in hilâfetlerinin tamamını, Hz. Osman'ın ilk altı yılını ve Hz. Ali'nin tahkime kadarki halifeliğini meşru sayıp Hz. Osman'ın ikinci altı yıllık halifelik döneminden itibaren vuku bulan olayları, siyasî ve idarî karışıklıkları ve Osman'ın bu dönemdeki icraatını adaletsizlik şeklinde değerlendirmeleri hemen bütün Hâricîler'in ittifak ettiği hususlardır.

4) Akide ve amelden oluşan dinin emirlerini yerine getirmeyen ve yasaklarından kaçınmayan (büyük günah işleyen) kimseler Hâricîler'e göre kâfir kabul edilir.¹⁰⁹

5) Ali b. Ebi Talip, Osman b. Affan ve Ali ve Muaviye arasında gerçekleşen hakem tayini olayına katılan herkes küfre girmiştir. Hatta nikâhlarının geçerli olmasını bu görüşlerini kabul etmeye bağlarlar.¹¹⁰

Onların tüm fırkalarının hemen hemen hepsinin kabul ettiği görüşleri özetle bunlardır.

Haricîlerin tüm kolları kebire (büyük günah) işleyen bir Müslümanın dinden çıkarak mürted olacağı konusunda ittifak etmiştir, ancak içlerinden Necedât kolu -ileride açıklanacak bazı sebepler nedeniyle- bu noktada diğer gruplardan ayrılmış ve kebire kavramına farklı bir anlam yükleyerek tekfir hususunda apayrı bir yol izlemiştir.

Üstte zikretmiş olduğumuz maddeler bazı âlimlere göre Haricîlerin tüm kollarının ortak görüşleridir. Ulemadan bazıları ise buna itiraz etmişler ve Haricîlerin bu maddelerde ittifak halinde olmadıklarını öne sürmüşlerdir.

İmam Eş'arî ve Bağdâdî, Haricîlerin bu maddelerden yalnızca Ali b. Ebi Talip, Osman b. Affan ve Ali ve Muaviye arasında gerçekleşen hakem tayini olayına katılan herkesin küfre girdiği görüşü ile zalim devlet başkanına baş kaldıran isyan etmenin farz olduğu görüşünde ittifak ettiklerini söyler.

¹⁰⁹ Age, 16/ 172, 173. Ayrıca bkz. Ebu Zehra, "Mezhepler Tarihi", sf. 70.

¹¹⁰ Bkz. "el-Milel ve'n-Nihal", sf. 1/113.

Fahreddin er-Razî ve İsfârâyînî ise bu konudaki ittifaklarının yalnızca Hz. Ali, Hz. Osman ve Hz. Ali ve Muaviye arasında gerçekleşen hakem tayini olayına katılan herkesin küfre girdiği görüş ile büyük günah işleyenin kâfir olacağı noktasındaki görüş üzere olduğunu öne sürer.¹¹¹ Bu farklı yaklaşımlardan anlaşıldığına göre Haricîlerin mezhep olarak birkaç meselelerin dışında görüş birliği sağladıkları pek söylenemez, ancak mezhep içerisindeki kolların hepsinin kendisine özgü fikir ve görüşleri vardır. Bunlar bir sonraki başlık altında incelenecektir.

Hâricî Grupları

Hâricîler kendi aralarında çeşitli fırkalara ayrıldıkları gibi bu fırkalar da tâlî kollara bölünmüştür. İslâm mezhepleri tarihiyle ilgili kaynaklarda farklı sınıflandırmalar görülmekle birlikte ana Haricî fırkalarını şu başlıklar altında incelemek mümkündür: Muhakkime-i Ūlâ, Ezârika, Necedât, Sufriyye, Acârîde, Seâlîbe, Beyhesiyye, İbâziyye

1. Muhakkime-i Ūlâ: Sıffin Savaşı sonunda tahkim hadisesi ortaya çıktığı zaman Harûrâ'da toplanan, bu sebeple "Harûriyye" diye de anılan, başlarında Abdullah b. Kevvâ, Abdullah b. Vehb er-Râsibî, gibi liderlerin bulunduğu bu fırka, hilâfetin Kureyş'e aidiyetini reddederek Hz. Ali'yi önce hatalı, daha sonra da kâfir kabul etmiş, Osman b. Affân ile Cemel Vak'asına ve Sıffin Savaşı'na katılanlara dil uzatmıştır.

2. Ezârika: Nâfi' b. Ezrak'a nispet edilen ve Hz. Ali, Osman, Talha, Zübeyr, Âişe ile Cemel ve Sıffin'e katılanların kâfir ve ebedî cehennemlik olduğunu ileri süren, kendilerinin bulunduğu yere hicret etmeyen Hâricîler'i (ka'ade) tekfir eden, takiyyeyi reddeden, devrinin en güçlü fırkasıdır.

3. Necedât:¹¹² Necde b. Âmir el-Hanefî liderliğinde Ezârika'ya iltihak edecekken Nâfi' b. Ezrak'ın, Hâricî olup hicret etmeyenleri kâfir sayması üzerine bundan vazgeçen, içtihadî konularda bilgisizlikleri sebebiyle yanlış

¹¹¹ Bkz. "Şamil İslam Ansiklopedisi", 3/177. Haricîlik maddesi.

¹¹² Haricîlerin bu kolu kebira (büyük günah) ve sağıra (küçük günah) kavramına farklı bir anlam yüklemişlerdir. Onlara göre büyük günahı ve küçük günahı belirleyen temel unsur fiil üzerinde "ısrar etmek" veya "ısrar etmemek" tir. Örneğin birisi ufak bir yalan söylese veya çok basit küçük bir günah işlese sonrada bunun üzerinde ısrarcı davranırsa sırf bu ısrarı nedeniyle müşrik olur. Buna karşılık ısrar etmeksizin büyük günahlardan sayılan zina fiilini işlese, hırsızlık yapsa veya içki içse Müslümandır, müşrik değildir. Dolayısıyla Necedât kolu kişinin kâfir olup olmamasını günah üzerinde ısrarcı davranmaya bağlamıştır. Eğer ısrar etmeden günah işlenirse –velev ki bu günah kebir olsun– bu günahın sahibi dinden çıkmaz. Onlar bu görüşleri ile Haricîlerin diğer tüm kollarına muhalefet etmişlerdir. Geniş bilgi için bkz. "el-Fıraku'l Kelâmiyyetu'l İslamiyye, Ali Abdulfettah el-Mağribî, sf. 184.

işler yapanları mazur kabul ettiği için “Âziriyye” diye de anılan bu fırka Atiyye b. Esved'e uyan Ataviyye, Ebû Fûdeyk'e tâbi olan Fûdeykiyye ve kaynaklarda adı belirtilmeyen bir grupta birlikte üç tâli kola ayrılmıştır.

4. Sufriyye: Ziyâd b. Asfar veya Abdullah b. Asfar et-Temîmî'ye nispet edilen, günah işleyenleri müşrik kabul etmekle birlikte muhaliflerin kadın ve çocuklarını öldürmeyi caiz görmeyen bu fırka da isimleri kaynaklarda zikredilmeyen üç tâli kola ayrılmıştır.

5. Acârîde: Abdülkerîm b. Acred'in bağlılarından oluşan bu fırka, kâfirlerin çocukları hakkında bulûğ çağına gelip İslâm'ı kabul veya reddettikleri sabit olmadan hüküm verilemeyeceğini, Hâricîler'in bulunduğu yere hicret etmenin farz değil fazilet olduğunu, hicret etmeyenlerin büyük günah işlemedikleri sürece mümin sayılması gerektiğini ileri sürmüştür. Çoğunluğunu Horasanlıların teşkil ettiği Acârîde, Meymûniyye, Halefiyye, Hamziyye. Şuaybiyye, Hâzimiyye, Ma'lûmiyye, Mechûliyye, Saltiyye ve Etrâfiyye gibi tâli kollara ayrılmıştır.

6. Seâlibe: (Seâlibiyye). Sa'lebe b. Mişkân veya Sa'lebe b. Âmir'e nisbetle anılan fırka, Acârîde ile aynı görüşte iken kâfirlerin çocukları yanında müminlerin çocuklarına da bulûğ çağına erişinceye, İslâm'a çağırılmacaya, iman veya inkâr ettikleri sabit oluncaya kadar sevgi ya da düşmanlık beslemenin veya onlarla ilgiyi kesmenin doğru olmayacağını kabul ederek bu fırkadan ayrılmıştır. Ma'bediyye, Ahnesiyye, Şeybâniyye, Ruşeydiyye, Mükremiyye. Bid'iyye, Ziyâdiyye ve adı zikredilmeyen diğer bir fırka Seâlibe'nin tâli kollardır.

7. Beyhesiyye: Ebû Beyhes Heysam b. Câbir'e nisbetle bu adı alan fırkaya göre iman ilim, ikrar ve amelden meydana gelir. Dolayısıyla bir kimse Allah'ı, peygamberlerini, Hz. Muhammed'in tebligatını bilip ikrar etmedikçe, ayrıca ilâhî emir ve yasakları yerine getirmediği Müslüman sayılmaz. Beyhesiyye'nin bünyesinde Avniyye yahut Avfiyye, Şebîb en-Necrânî'ye nisbet edilen Ashâbü's-suâl, Kûfeli Hakem b. Mervân'a bağlanan Ashâbü't-tefsîr gibi tâli kollar ortaya çıkmıştır.

8. İbâziyye: Abdullah b. İbâz'a nisbet edilen bu fırka, büyük günah işleyenleri sadece nimete karşı nankörlük anlamında kâfir sayar; muhalif Müslüman grupların yaşadığı toprakları İslâm ülkesi kabul ederek onlarla evlenmeyi ve miras intikalini meşru görür. İbâziyye, Hâricîliğin en ılımlı ve günümüze kadar ulaşan tek koludur. Hârisiyye. Tarîfiyye, Yezîdiyye,

Hafsiyye, Dahhâkiyye, Sekkâkiyye, Halefiyye, Ömeriyye, Nefâsiyye (Neffâsiye), Fersiyye ve Nükkâriyye gibi tâli kollara ayrılmıştır.¹¹³

Haricilerin Vasıfları

Haricîlerin vasıflarını şu şekilde özetleyebiliriz:

1) Şer'î nassları yanlış anlarlar. Onların en belirgin özelliklerinden birisi budur. Onlar nassları, Şari'nin o nasslardaki muradını ve nassların neye delalet ettiklerini anlamadan hüküm verirler. Onların anlayışları altüst olmuştur bozuktur.¹¹⁴ Bu nedenle Rasûlullâh *sallâllâhu aleyhi ve sellem* onları "akılları kıt"¹¹⁵ diye nitelendirmiştir.

2) Şer'î ahkâmı katı tutumludurlar. Onlar Allah-u Teâlâ'nın Müslümanlar için öngördüğü kolaylıkları tanımazlar ve ümmetin işlerini zorlaştırırlar.¹¹⁶

3) Müslümanları tekfir etme hususunda cüretkârdırlar. Onlar sahabe ve tabiinden olan insanları bile pervasızca tekfir ederler.

4) Tekfir ettikleri insanların mal, can ve namuslarını helal addederler. Müslümanlar hakkında kötü bir tutum sergilerken müşrik ve kâfirler hakkında yapay ve soğuk bir takva sergilerler. Hz. Habbab'ın oğlu Abdullah'a yapmış oldukları bunun en güzel örneğidir.¹¹⁷ Onların bu tavrı Rasûlullâh

¹¹³ DİA, 16/ 173.

¹¹⁴ İbn-i Ömer *radiyallâhu anh* der ki: "Onlar kâfirler hakkında inen ayetleri gidip, bunları Müslümanların aleyhine tevîl ettiler." bkz. Buhârî, Kitabu İstîtâbeti'l Mürteddîn, 6.

¹¹⁵ Buhârî, Kitabu İstîtâbeti'l Mürteddîn, 6. Hadis no: 6930.

¹¹⁶ Buna şu örnekleri verebiliriz: Onlar hayırlı kadının kılamadığı namazları sonra kaza etmesini vacip görürler. Hırsızlıkta nisap ölçüsünü gözetmeden az veya çok mal çalan kişinin elini omzundan keserler. Kendilerine hicret edilmesini vacip kılarlar. (bkz. "Selasîniyye", sf. 442.)

¹¹⁷ Onların ileri gelenlerinden birisi bir gün Hz. Habbab'ın oğlu Abdullah'ın yanına gelir ve: "Bize babandan duyduğün Rasûlullâh'ın bir hadisini naklet" der. Abdullah: "Ben babamdan Rasûlullâh *sallâllâhu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu işittim: "Fitne olacak. O zaman oturan ayakta olandan, ayakta olan yürüyenden, yürüyenden koşandan daha hayırlıdır. Katil olmaktansa maktul olmak daha iyidir" dedi. Bunun üzerine onu yanlarına aldılar. Yolda onlardan birisi zimmet ehline ait bir domuz gördü ve kılıcı ile vurarak yaraladı. Diğeri ona: "zımminin malı olduğu halde niçin vurdun?" dedi. Ve o domuzun sahibi olan zimmiye gidip onu memnun etti. Ve yine hurma ağacından bir hurma düştü. Biri alıp onu ağzına attı. Diğeri ona: "izin almadan ve parasını ödemedi mi?" dedi. Bunun üzerine düşen hurmayı ağzına alan kişi onu çıkarıp attı. İbn-i Habbab onlara. "Ben haklarım konusunda hurmadan daha saygın olmalıyım" dedi. Bunun üzerine Misma' denilen biri kılıcını çıkararak ona vurdu. Sonra hanımına geldiler. Kadın: "Ben hamileyim, hiç Allah'tan korkmaz mısınız" dedi. Buna rağmen onu da öldürdüler ve karnını deştiler. (bkz. "Selasîniyye", sf. 432.)

sallallâhu aleyhi ve sellem'in "Onlar putperestleri bırakır Müslümanlarla savaşır-lar"¹¹⁸ sözünü doğrulamaktadır.

5) Muhkem ayetleri bırakıp müteşâbih ayetlere uyarlar. Sahabe bu şekilde davrananları Haricî zannederdi.¹¹⁹

6) Saçlarını tamamen keserler.¹²⁰

7) Çabuk görüş değiştirirler.

8) Ufak ve basit nedenlerden dolayı hemen ayrılırlar.¹²¹

Haricîlerin Tekfir Edilme Meselesi

İslam âlimleri Haricîlerin dinden çıkıp-çıkmadıkları hususunda iki gruba ayrılmışlardır. Âlimlerden kimileri hadislerin zahirine sarılarak onların dinden çıktıklarına kanaat getirmişken kimileride hadislerde yer alan ifadeleri tevil etmiş ve Sahabenin onları tekfir etmeyişinden hareketle onların dinden çıkmadıklarına kail olmuşlardır. Şimdi her iki grubunda getirmiş olduğu delilleri zikrederek tercihe şayan olan görüşü ortaya koymaya çalışacağız...

1) Haricîlerin Kâfir Olduğunu Söyleyen Âlimler:

Kadı Ebu Bekir İbn-i Arabî der ki:

"Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in "Onlar İslam'dan çıkarlar", "Onları 'Âd' kavminin katledildiği gibi katledeceğim", "Onları 'Semud' kavminin katledildiği gibi katledeceğim"¹²² sözünden dolayı doğru olan görüşe göre Haricîler kâfirdir, zira bu kavimlerden her biri küfürleri nedeniyle helak olmuştur. Yine Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in "Onlar mahlûkatın en şerlileridir" ifadesi de onların kâfir olduklarının bir başka delilidir, çünkü böylesi bir ifade ile ancak kâfirler nitelendirilebilir..."¹²³

Bu görüşte olan diğer bir âlimde Takiyyuddin es-Subkî'dir. O "Fetâvâ"ında şöyle der:

"Haricîlerle Rafizîlerin şulatinin (aşırıların) kâfir olduğunu söyleyen-

¹¹⁸ Buhârî, Kitabu't-Tevhid, 23. hadis no: 7432.

¹¹⁹ Bkz. "Fethu'l-Bârî", 8/85.

¹²⁰ Buhârî, Kitabu'l Meğâzi, 61. Hadis no: 4351. ayrıca bkz. "Fethu'l-Bârî", 7/835.

Şeyh Makdisî der ki: "İlginçtir ki, haksız yere Haricî olmakla suçlanan biz ve diğer tevhid davetçilerinin bilinen tavrı, saçları uzatmalarıdır. Hatta bazıları bunu bize uygun görmemiş ve eleştirmiştir."

¹²¹ Bu bölümü bazı düzenlemeler yaparak Şeyh Makdisî'nin "er-Risaletü's Selasîniyye" adlı eserinden özetledik.

¹²² Bkz. Buhârî, Kitabu't-Tevhid, 23. hadis no: 7432.

¹²³ Fethu'l-Bârî'den naklen. Bkz. 12/420.

ler onların sahabenin ileri gelenlerini tekfir etmelerini delil getirmişlerdir. Çünkü sahabeleri tekfir etmek Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in onların cennetlik olduğu yolundaki şهادetinde kendisini yalanlama manasına gelir.”¹²⁴

Aynı görüşü paylaşan daha başka âlimlerde vardır.¹²⁵ Maksat hâsıl olduğu için burada bu iki nakil ile yetineceğiz.

2) Haricîlerin Kâfir Olmadığını Söyleyen Âlimler

İmam Hattâbî der ki:

“Müslüman âlimler tüm sapıklıklarına rağmen Haricîlerin Müslüman gruplardan bir grup olduğu hususunda görüş birliği içindedir. Onlarla evlenmenin ve kestiklerini yemenin caiz olduğunu söylemişlerdir. Haricîler İslam'ın aslına tutundukları sürece kâfir olmazlar.”¹²⁶

İbn-i Battâl şöyle der:

“Âlimlerin çoğu Haricîlerin Müslümanların cümlesinden dışarı çıkmadıkları görüşünü benimsemişlerdir.”¹²⁷

İki Görüşten En Racih Olanı

İki tarafın delillerini dikkatlice analiz ettiğimizde Haricîlerin genel itibariyle kâfir olmadıklarını öngören görüşün tercihe daha uygun olduğunu görürüz. Bunun birkaç nedeni vardır:

1) Haricîlerin dinden çıkacağını ifadeden hadislerde yer alan “din” kelimesi ile neyin murad edildiği kesin değildir. Bununla “İslam”ın kastedilmesi muhtemel olduğu gibi “itaat” manasının da kastedilmesi mümkündür. Çünkü “din” kelimesinin Arap dilinde “itaat” manasına geldiği erbabının malumudur. Böylesi bir ihtimalin olduğu yerde tekfir yoluna gitmek en azından ihtiyat ilkesi ile çelişmektedir. Önceden de belirttiğimiz gibi ihtimalin olduğu yerde tekfir olmaz, tekfirin gerçekleşebilmesi için elde hiçbir ihtimalin olmadığı kesin deliller gerekir. İbn-i Hacer “Onlar dinden çıkarlar”¹²⁸ hadisini şerh ederken şöyle der:

“Eğer dinden maksat İslam ise, bu Haricîleri tekfir edenlerin lehine bir delil olur. Bununla birlikte din kelimesi ile itaatin kastedilme ihtimali de vardır. O takdirde bu hususta delil olacak bir tarafı kalmaz.”¹²⁹

¹²⁴ Aynı yer.

¹²⁵ İmam Buhârî ve İmam Taberî bunlardandır.

¹²⁶ Fethu'l-Bârî'den naklen. Bkz. 12/421.

¹²⁷ Age. 12/422.

¹²⁸ Bkz. Buhârî, Menakib, 25. Hadis no: 3611.

¹²⁹ “Fethu'l-Bârî”, 6/864.

İmam Hattabî’de buradaki “din” kelimesinin itaat manasında olduğunu tercih ederek şöyle der:

“Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in “Onlar dinden çıkarlar” ifadesinin manası “onlar kendisine boyun eğilmesi farz olan halifeye itaat etmekten çıkarlar ve itaatten ayrılırlar” demektir.¹³⁰

2) Hadislerin zahirinden Haricîlerin kâfir oldukları anlaşılabilir. Onlarla alakalı hadisleri okuyanların ilk bakışta bu anlama meyletmeleri doğaldır. Ancak burada dikkat etmemiz gereken önemli bir nokta vardır: Bilindiği üzere Ehl-i Sünnet’in en belirgin özelliklerinden birisi Kur’an ve Sünnette yer alan nassları Sahabenin anladığı gibi anlamaya çalışmalarıdır. Onlar karşılıklarına zahirinde işkâl olan bir nass çıksa bu nassı doğru anlayabilmek için sahabenin o nassı nasıl anladığına bakarlar. Şimdi bakalım, sahabeler acaba Allah Rasûlü’nün Haricîler hakkında söylemiş olduğu hadisleri nasıl anlamışlar?

Abdurrezzak “Musannef” adlı eserinde şu rivayete yer verir: İmam Ali *radıyallâhu anh* Harurîleri (Haricîleri) öldürdüğünde oradakiler:

-Ey müminlerin emiri! Bunlar neyin nesidir? Kâfir midirler? diye sordular. Bunun üzerine Hz. Ali *radıyallâhu anh*:

-Onlar küfürden kaçmışlardır, diye cevap verdi. Sonra

-Acaba münafık mıdır? denildi. Hz. Ali:

-Münafıklar Allah’ı çok az zikrederler, bunlar ise Allah’ı son derece çok anarlar, diye karşılık verdi. Sonra:

-Peki, o zaman bunlar kimlerdir? denildi. Hz. Ali cevaben:

-Bunlar kendilerine fitnenin isabet ettiği ve bu fitne içerisinde gözleri kör, kulakları sağır olan bir topluluktur, diye yanıt verdi.¹³¹

Hz. Ali’nin bu ifadeleri onları tekfir etmediğinin açık göstergesidir. Hatta bazı rivayetlerde “Onlar bize karşı gelen kardeşlerimizdir”¹³² diyerek bunu açıkça dile getirmiştir.

Velid b. Raşid es-Sueydân, akaid ile alakalı meselelerde Ehl-i Sünnetin icma’larını cem ettiği “*el-İcmau’l Akdî*” adlı eserinde sahabenin Haricîlerin tekfir edilmeyeceği hususunda icma’ ettiklerini belirterek şöyle der:

¹³⁰ İbn-i Esir’in “*Camiu’l Usûl fi Ehâdisi’r-Rasûl*” adlı eserinden naklen. Bkz. 7549 numaralı rivayetin şerhi.

¹³¹ “Musannef”, Abdurrezzak es-San’anî, 18656 numaralı rivayet.

¹³² Bkz. “Musannefu İbn-i Ebi Şeybe”, 38918 numaralı rivayet.

“Sahabeler Haricîlerin tekfir edilmemesi hususunda icma’ etmişlerdir. Onların tekfiri hususunda ki ihtilaf sahabeden sonra vuku bulmuştur. Tekfir edenler onların tekfirini bir takım delillerden istinbat etmişlerdir. Allah en iyisini bilir.”¹³³

İbn-i Teymiyye der ki:

“Hariciler, bidat çıkarma, ümmeti öldürme ve tekfir etme hususunda insanların en belirginleriydiler. Buna rağmen gerek Ali olsun gerekse diğerleri, Sahabe arasında onları tekfir eden olmamıştır. Aksine onlar hakkında “haddi aşan zalim Müslümanlar” için verdikleri hükmü vermişlerdir.”¹³⁴

Yaptığımız bu nakillerden sahabenin Haricîleri tekfir etmediği anlaşılmaktadır. Allah Rasûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem*’den nakledilen hadisleri sahabe gibi anlayarak bizim de Haricîleri tekfir etmememiz herhalde daha ihtiyatlı olanıdır. Ancak bu tutum onlardan sarîh küfrü gerektirecek bir söz ya da bir eylem sadır olmadığı zaman geçerlidir. Onlardan her ne zaman sarîh küfrü gerektiren bir söz veya bir amel sudur ederse o zaman küfürlerine hükmedilir. Meselâ, Yûsuf sûresini bir aşk hikâyesi olduğu gerekçesiyle Kur’ân-ı Kerîm’den saymayan Acârîde’nin bir grubu, Allah’ın Acemler’den Hz. Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in şeriatını iptal edecek bir nebî gönderceğini iddia eden Yezîdiyye, kız torunlarla erkek ve kız kardeşlerin torunlarının haramlığının Kur’an’da yer almadığını ileri sürerek bunlarla evlenmeyi helâl sayan Meymûniyye gibi fırkalar gâliyyeden olmaları sebebiyle İslâm dışı fırkalar olarak kabul edilmiş ve küfürlerine hükmedilmiştir.¹³⁵

Bir Fetvanın Eleştirisi:

Burada konumuzla alakalı olması bakımından Suud’un önemli âlimlerinden birisi olan Dr. Salih b. Fevzan’a yöneltilen şu soruyu ve bu soruya Şeyhin verdiği cevabı ele almak istiyorum. Soru şu şekildedir:

“Haricîler ehl-i kiblede sayılırlar mı? Onların arkasında namaz kılınır mı?”

Şeyh bu soruya şu şekilde cevap vermiştir:

“Âlimler Haricîlerin kâfir mi yoksa fasık ve sapık mı oldukları hususunda iki görüş öne sürmüşlerdir. Deliller onların küfre düştüğünü ortaya koyduğu için onların kâfir kabul edilmeleri daha isabetlidir. Onların arkasında namaz kılma meselesine gelince; bu *-fakihlerinde belirttiği gibi-* ancak

¹³³ “el-İcmau’l-Akdî”, Velid b. Raşid es-Sueydân, 587. madde.

¹³⁴ “Mecmuu’l-Fetâvâ”, 7/217.

¹³⁵ DÎA, 16/ 174.

beldeyi tamamen ele geçirdikleri zaman caiz olur. Dolayısıyla Müslüman birisi onların arkasında namazını kılmalı ve cemaati terk etmemelidir.”¹³⁶

Bu fetvada üç büyük yanlış bulunmaktadır.

1. Hâricîlerin tekfirinin isabetli olduğu,
2. Kâfirin arkasında namaz kılmanın caiz olduğu,
3. Bu sözün ulemaya nispet edilmesi.

Şimdi bu üç maddeyi tek tek izah edelim:

1-) Hâricîlerin kâfir olduğunu ifade eden görüş -üstte de ifade edildiği gibi- racih değil aksine mecruh bir görüştür ve güçlü delillerden yoksundur.

2-) Bir âlim nasıl olurda kâfir gördüğü insanların arkasında namaz kılınmasına cevaz verebilir? Malum olduğu üzere kendisi için namazı sahih olanın başkası içinde namazı sahihtir. Aynı şekilde kendisinin namazı sahih olmayanın başkası içinde namazı sahih olmaz. Bu noktada hiçbir İslam âlimi ihtilaf etmemiştir. Yine İslam ulemasının ihtilaf etmediği şeylerden birisi de kâfirin namazının sahih olmadığıdır. Cünübün veya abdestli olmayan birisinin arkasında namaz kılmak nasıl ki caiz değilse, kâfir birisinin arkasında namaz kılmak da aynı şekilde caiz değildir. Hatta kâfirin arkasında namaz kılmak abdestsiz birisinin arkasında namaz kılmaktan cürüm bakımından daha şiddetlidir. Çünkü abdestsiz birisi küçük taharetini kaybetmiştir. Kâfir birisi ise büyük taharetini kaybetmiştir.(!) Allah-u Teâlâ şöyle buyurur:

“Ey iman edenler! Müşrikler ancak necistirler” (Tevbe, 28)

İmam Şafîi “el-Ümm” adlı eserinde der ki:

“Şayet kâfir birisi Müslüman olan bir topluluğa imamlık yapacak olsa, Müslümanlar onun “kâfir” olduğunu bilseler de bilmeseler de namazları sahih olmaz. Onun namaz kılması -eğer namazdan önce İslam’a girecek bir söz söylememişse- kendisini İslam’a sokmaz. Onun kâfir olduğunu bildiği halde arkasında namaz kılanlar çok kötü bir şey yapmış olurlar...”¹³⁷

İbn-i Kudâme el-Makdisî der ki:

“Kâfir birisinin arkasında -onun kâfir olduğu ister namazın bitiminde bilinsin ister namazdan önce bilinsin- namaz kılmak hiçbir surette sahih olmaz. Arkasında namaz kılanların namazlarını iade etmeleri gerekmektedir...”¹³⁸

¹³⁶ “el-İcâbâtü'l-Muhimme fi Meşâkili'l-Mulimme”, 10.

¹³⁷ “el-Ümm”, 1/168.

¹³⁸ “el-Muğnî”, 3/438.

İmam Nevevî der ki:

“Küfre düşürücü bir bidat işleyen kimsenin arkasında namaz kılmak sahih değildir.”¹³⁹

Kitabın aynı yerinde yine şöyle der:

“İşlemiş olduğu bidat sebebiyle küfre düşmeyen bir bidatçinin arkasında namaz kılmak mekruh olmakla birlikte sahihtir. Ancak işlediği bidat sebebiyle küfre düşmüşse önceden de ifade ettiğimiz gibi böylesi birisinin arkasında diğer kâfirlerin arkasında olduğu gibi namaz kılmak sahih değildir.”¹⁴⁰

Küfre düşmüş birisinin arkasında namaz kılınıp-kılınmayacağı meselesi kitabın sonlarına doğru detaylıca ele alınacaktır.

3-) Batıl üzere bina edilen şey de batıldır. Şeyh Fevzan evveleminde Haricîlerin küfre düşmüş olduklarını söyledi, bu batıldır. Sonra da beldeyi tamamen ele geçirdikleri zaman onların arkasında namaz kılınabileceğini söyledi ve bunun fukahanın görüşü olduğu vehmine kapıldı. Bu da batıldır; çünkü batıl bir şey üzerine bina edilmiştir.

Şeyh Fevzan'ın “Haricîlerin -beldeyi tamamen ele geçirdiklerinde- arkasında namaz kılınmasının caiz olduğunu kendilerine nispet ettiği âlimler, Haricîleri kâfir olarak görmemektedirler. Haricîler onlar nezdinde sadece fasık ve dalalet ehli kimselerdir. Dalalet ehli kimselerin arkasında namaz kılmak ise caizdir.”¹⁴¹

Burada Şeyh Fevzan'ın içerisine düşmüş olduğu çelişkiyi bir nebze de olsa ortaya koymak istedik. Bir âlimin, kâfir olduğuna inandığı birisinin arkasında namaz kılmaya ruhsat vermesi aklın ve fıkhnın kabul etmeyeceği büyük bir vartadır. Bu vartaya bizlerinde düşmemesi için usulümüzü iyi belirlememiz gerekmektedir. Aksi halde böylesi hataların bizden de sudur etmesi kaçınılmazdır.

Genel Bir Değerlendirme

Tüm bu anlatılanlardan sonra Haricîler hakkında doğru bir değerlendirme yapabilmek için şu hususların altını çizmek gerekir:

¹³⁹ “el-Mecmu’ Şerhu'l-Mühezzeb”, 4/252.

¹⁴⁰ Aynı kaynak.

¹⁴¹ Burada hemen belirtelim ki, bu mesele hakkında (yani bidatçi birisinin arkasında namaz kılma meselesi hakkında) çok detaylar vardır. Bazıları buna cevaz verirken bazıları da bunu caiz görmemiştir. Kimi âlimler ise ayırıma gitmişlerdir. Konunun detayı fıkıh kitaplarında mevcuttur.

1) Bir kâfırda iman şubelerinden bir şube bulunması onu mümin yapmayacağı gibi bir müminde de küfür şubelerinden bir şubenin bulunması onu kâfir yapmaz. Keza bir insanda Haricîlerin vasıflarından birisinin bulunması onun “Haricî” diye damgalanmasını gerektirmez. Bizler nasıl ki bir kâfirin yolda insanlara eziyet veren şeyleri izale etme, ana-babaya iyilik etme ve tasaddukta bulunma gibi imanın şubelerinden birisini eda ettiğini gördüğümüzde ona hemen “mümin” hükmü veremiyorsak ya da bir müminin adam öldürme, zina etme ve hırsızlık yapma gibi küfür şubelerinden birisini işlediğinde ona “kâfir” ismini kullanamıyorsak aynı şekilde bir insanda Haricîliğin vasıflarından bir tanesinin bulunması sebebiyle hemen ona “Haricî” hükmü veremeyiz. Ebu Hümam el-Eserî der ki:

“Haricîlerin temel ve fer’î inanç esaslarından birisine muvafakat eden birisi onların tüm esaslarını kabul etmediği sürece “Haricî” olmaz. Geçmiş âlimler bunu bu şekilde izah etmişlerdir. Mutezile’den Kadı Abdulcebbar der ki:

“İnsan Mutezilenin beş temel ilkesini kabul etmediği sürece “Mutezilî olamaz.”

Ebu’l Hasen el-Hayyât şöyle der: “Kişi beş esası kabul etmediği sürece “Mutezilî” ismine hak kazanamaz. Bu beş esas şunlardır: Tevhid, adl, vaad ve vaîd, el-menzile beyne’l menzileteyn, emr-i bi’l Ma’rûf-neh-yi ani’l münker. Kişi bu beş esası kabul ettiğinde işte o zaman Mutezilî olur”¹⁴²

Bu kuralın Sünnet-i Seniyye’den de delili vardır. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“Dört şey vardır ki, bunlar kimde olursa halis münafık olur. Kimde de bunlardan birisi bulunursa -onu terk edene dek- kendisinde nifaktan bir şube bulunmuş olur. (Bu dört şey şunlardır:) Kendisine bir şey emanet edildiğinde ihanet eder, konuştuğunda yalan söyler, söz verdiğinde aldatır ve düşmanlık ettiğinde haddi aşar.”¹⁴³

Kişide bu hasletlerden birisi bulunduğunda ona “Bu münafıktır” diyemeyiz. Böylesi birisine “münafıktır” diyebilmemiz için bu dört hasletin hepsinin bir anda o şahısta bulunması gerekmektedir.

Eğer bir hasletin varlığından dolayı bir kimseye “Haricî” denecekse bizim başta (hâşâ) Hz. Hüseyin *radiyallahu anh’e*, “Haricî” dememiz gerekir; zira o kendi dönemindeki yönetime baş kaldırmıştır. Yönetime baş kaldırmak malum olduğu üzere Haricîlerin temel niteliklerindendir.

¹⁴² “el-Kevkebu’d-Durriyyu’l-Münîr”, sf. 45.

¹⁴³ Buhârî, İman, 24; Müslim, İman, 25.

2) Bir insanın “Haricî” diye adlandırılabilmesi için insanları bir günah-tan dolayı değil günahların tamamından dolayı tekfir etmesi gerekir. Yani İslam’ın günah kabul ettiği bazı amelleri küfür kabul etmek Haricîlik değildir. Bilakis Haricîlik; hangisi olursa olsun günah işleyen birisini sırf bu günahı sebebi ile tekfir etmektir. Örneğin seleften bazıları “Kim bir mü’mini kasten öldürürse, cezası, içinde ebedî kalacağı cehennemdir. Allah, ona gazap etmiş, lânet etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.” (Nisa, 93) ayetinin zahirinden hareketle kasten adam öldüren birisinin dinden çıkarak kâfir olacağını söylemiştir. Yine seleften bazıları orucu, haccı ve namazı terk etmeyi küfür addetmiş ve bunları terk edenleri kâfir saymışlardır.¹⁴⁴ Selefin bu amelleri terk edenleri tekfir etmesi veya adam öldüreni kâfir sayması “Haricîlik” diye adlandırılmaz. Kişi elindeki bazı deliller sayesinde kimi günahları küfür kabul edebilir. Onun bu inancı asla onu Haricî yapmaz. Onun “Haricî” diye adlandırılabilmesi için bazı günahları değil -hangisi olursa olsun- tümüyle günah işlemeyi küfür kabul etmesi gerekir.

3) Bir şahsı tekfir etmek ile ümmetin tamamını tekfir etmek birbirinden farklı şeylerdir. Kişi elindeki delil ve argümanlardan hareketle bir insanın işlemiş olduğu günahı sebebiyle kâfir olduğuna hüküm verebilir. Bu onun “Haricî” olduğunu göstermez. Onun Haricî diye adlandırılabilmesi için o günahı işleyen herkesi tekfir etmesi gerekir. Yani bir günah sebebi ile bir şahsı tekfir etmekle ümmetin tamamını o günah-tan dolayı tekfir etmek birbirinden farklıdır. Bu noktada mutlaka bir ayırma gidilmesi gerekmektedir.

4) Kişi elindeki delillerden hareketle bir ameli veya bir amelin terkinin “küfür” diye adlandırıyor ve neticesinde o hataya düşenleri tekfir ediyorsa asla “Haricî” diye itham edilemez. Örneğin namazın terkinin küfür kabul eden birisine göre doğal sonuç olarak namazı terk edenlerin kâfir olması gerekir. Böyle birisi “namazı terk eden herkesi ben tekfir ediyorum” dese hata yapmış olmaz, zira onun mezhebine göre bu hüküm haddi zatında doğrudur ve gereklidir.

5) Bu gün bazı İslam davetçileri Allah’ın indirdikleri ile hükmetmeyi terk ederek beşer mahsulü yerden bitme kanunlarla hükmedenleri, İslam Şeriatını ortadan kaldıranları, batıdan ithal edilen kanunları tatbik edenleri, İslam’ın siyasi fonksiyonunu reddedenleri vs. vs. tekfir ettikleri için “Haricî” damgası yemekteler.¹⁴⁵ Küfür olan bir ameli “küfür” diye adlandır-

¹⁴⁴ Bkz. “Câmiu’l Ulûm ve’l Hikem”, sf. 69, 70.

¹⁴⁵ Abdurrahman el-Eserî der ki: “İslam’ın gariplik devrini yaşadığı şu çağda birisi bir tâğutu tekfir edecek olsa âlimler (!) onun üzerine çullanır ve hakkında ileri geri konuşarak “yok bu haricîdir, yok bu peşin hükümlüdür, yok bu teröristtir” derler ve halkı ayar-

mak -bırakın Haricîliği- Ehl-i Sünnet olabilmenin temel şartıdır. Unutulmamalıdır ki, Haricîlerin bu isimle anılmalarının altında yatan en önemli etken -İbn-i Hacer'in de belirttiği gibi- yeryüzünün en hayırlı insanların yönetimine karşı çıkıp ayaklanmalarıdır. Onlar yeryüzünün en şerli insanlarına karşı ayaklandıkları için bu ad ile adlandırılmamışlardır. Bu gün Allah'ın şeriatını işlevsiz bırakarak beşerî kanunlarla hükmetme sevdasında olan yöneticilere karşı çıkan bazı Müslümanlara da çağdaş Mürcie çığırtkanları tarafından bu isim verilmektedir. Oysa bir kimseye bu ismin verilmesi ancak onun yeryüzünde Allah'ın şeriatını ikame eden adil yöneticilere karşı çıkmayı meşru görmesinden sonra caiz olabilir. Aksi halde küfre ve küfrü meşrulaştıran tâğutlara karşı çıktığı için bir Müslümana bu ismi takmak büyük bir bühtan, haksız bir isimlendirmedir.

6) Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bize bildirdiğine göre Haricîlerin en önemli vasıflarından birisi ehl-i evsânı (putperestleri) bırakıp ehl-i İslam'la uğraşmalarıdır. Bu gün tevhid davetçilerinin davetleri "tekfircilik" veya "çağdaş Haricîlik" denilerek susturulmaya çalışılmaktadır. Onlara bu vasıfları vererek kutlu davetinin önüne geçmeye çalışan aynı zamanda Allah'ın indirdiği mübarek kitapla hükmetmeyi terk edenleri itaat edilmesi zorunlu olan bir merci gibi gösteren ve onlarla mücadele etmeyi terk edenler Haricî olmaya ve Haricîlik vasfını taşımaya tevhid davetçilerinden daha layıktırlar.¹⁴⁶

Bazı Karşılaştırmalar

Haricîlerin usullerini/temel ilkelerini şu üç ana başlıkta toplayabiliriz:

1-) Büyük Günah İşleyenleri Tekfir Etmek, Onların Ebedi Cehennemlik Olduğuna Hükmetmek Ve Şefaati İnkâr Etmek

Haricîler büyük günah işleyen herkesi günahın nevine bakmaksızın tekfir eder ve böylesi birisinin ebedî cehennemlik olduğuna hükmederler.

tırlar. Oysa haricîliğin temel prensibi "büyük günah" sebebi ile tekfir etmektir. O şahıs ise bir tâğutu kendisinden sadır olan (küfrî) bir söz veya (küfrî) bir amel sebebi ile tekfir etmektedir..." "el Hakku ve'l-yakîn fi Adâveti't-Tuğâtı ve'l-Mürteddîn", sf. 13.

¹⁴⁶ Hamas hükümeti zikrettiğimiz bu vasa ne kadar da layıktır. Onlar, -bizim bu satırları yazdığımız sıralarda- "Bizi beşerî kanunlarla değil, Allah'ın dini ile yönetin" diyen Ebu'n-Nur el-Makdisî ve beraberindeki tevhid ehli insanları katlettiklerinde buna gerekçe olarak onların "tekfirci!" olduklarını ileri sürmüşlerdi. Hamas ve benzeri hükümetler bölgelerindeki ehl-i evsânı bırakıp Allah'ın dinine göre yönetilmek isteyen ehl-i İslam'ı kendilerine düşman bilerek Haricîlerin bu vasıflarına ne kadarda çok benzemişlerdir. Allah'ın şeriatını isteyenler böylesi hükümetlere göre terörist, haricî veya tekfircidir. Eğer böylesi bir talepte bulunmak Haricîlik veya tekfircilik ise o zaman Allah'ın şeriatına düşman olan kâfirleri bırakarak Müslümanları katletmek nedir?

Bu iki temelin yanı sıra birde şefaati inkâr ederler. İbn-u Ebi'l İzz der ki:

“Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in şefaati ümmetinden büyük günah işleyip ateşe giren kimseler içindir. Onlar (bu şefaate sayesinde) ateşten çıkarılacaklardır. Şefaatin bu çeşidi ile ilgili hadisler mütevatir olarak gelmiştir. Bunun bilgisi Hariciler ile Mutezile’ye gizli kalmıştır. O bakımdan hadislerin sıhhatini bilmemeleri ve bunu bilenlerinin de inat edip, bid’atlerini sürdürmelerinden ötürü bu hususa muhalefet etmişlerdir.”¹⁴⁷

Abdulkerim el-Hamîd der ki:

“Ehl-i Sünnet şefaati kabul ederken, Haricîler ve Mutezile bunu reddetmişlerdir.”¹⁴⁸

Bu gün şeriat-ı ğarrayı yürürlükten kaldıran yöneticilere karşı çıktıkları için bu adla anılan muvahhit müminler acaba böyle mi inanmaktadırlar; yani onlar böylelerini işlemiş oldukları bir takım günahlar sebebiyle mi tekfir etmektedirler? Ebu Hümam Abdulaziz el-Eserî der ki:

“Ey insaf ehli! Allah için söyleyin bizler böylesi insanlardan mıyız?

Bizler tâğutlaşmış bu yöneticileri acaba zina ettikleri, hırsızlık yaptıkları ve içki içtikleri için mi küfre düşmekle suçluyoruz?

Acaba bizler şefaatin varlığını ispat eden hadislerin varlığını inkâr mı ediyoruz? (Allah bizi o şefaate ehil kılsın) yoksa günah işleyenlerin ebedî cehennemde kalacağını mı söylüyoruz?

“Allah’ım! Sen noksanlıklardan uzaksın. Bu, büyük bir iftiradır.” (Nur, 16)¹⁴⁹

2-) Hiçbir Ayırım Yapmaksızın Daru’l Küfürde Yaşayan Her Müslümanı Tekfir Etmek

İmam Eş’arî der ki:

“Ezarika¹⁵⁰ daru’l-küfür de yaşayan herkesin kâfir olduğunu ve oradan ayrılmaktan başka bir seçeneğin olmayacağı zannına kapılmıştır.”¹⁵¹

Haricîler hiçbir ayırım yapmaksızın kendileri dışında kalan tüm toplulukları tekfir ederler. Onların bu fiilleri ile bu gün muvahhitlerin yaptıklarını karşılaştırmak zorundayız. Muvahhitler yalnızca Allah ve Rasûlünün, küfrüne hüküm verdiği kimseleri -şer’î kaide ve kurallar çerçevesinde- tekfir ederler.

¹⁴⁷ “Şerhu’l-Akîdeti’t-Tahaviyye”, sf. 233.

¹⁴⁸ “eş-Şenâ’a ala Men Redde Ehadîse’s-Şefâ’a”, sf. 6.

¹⁴⁹ “el-Kevkebu’d-Durriyyu’l-Münîr”, sf. 36.

¹⁵⁰ Haricîlerin bir fırkasıdır.

¹⁵¹ “Makâlâtü’l-İslâmiyyîn”, 1/89.

Haricîler ise hiçbir kaide ve kural tanımadan kendi dışında kalanları - bu kimseler yeryüzünün en müttaki insanları olsa bile- tekfir ederler. İki grup arasındaki fark serâ ile Süreyya¹⁵² arasında ki fark gibidir.

3-) Allah'ın Hükümü İle Hükmeden Müslüman Yöneticilere Karşı Ayaklanmak

Haricîlerin en önemli vasıflarından biride Allah'ın hükmü ile hükmeden Müslüman yöneticilere karşı ayaklanmalarıdır. Bu gün Haricî olmakla suçlanan muvahhitler ise; zulümde etse, haksızlıkta yapsa, sırtlarına kırbaç vurup mallarını da alsın Allah'ın hükmüyle hükmeden Müslüman bir yöneticiye karşı gelmez ve ona karşı ayaklanmazlar. Her ne kadar böyle yapan bir yöneticiye karşı çıkmak ehl-i Sünnet âlimlerinden bazıları tarafından caiz görülse de onlar bu görüşü mercuh/zayıf kabul edip bağlılıklarında sebat gösterirler.

* Onların diğer bir özelliği de Hz. Osman ve Hz. Ali gibi zevattan beri olmaları ve Rasûlullâh'ın sahabesini tekfir etmeleridir. Onlar bunu tüm taatlerin önüne geçirirler ve evlilikleri ancak bu ilkeye göre sahih kabul ederler. Çağdaş Mürcielere soruyoruz: Allah'ın hükümlerini reddeden tâğutları tekfir eden muvahhitlerden hangi biri bir sahabeyi tekfir etmiştir? Herkes bilir ki, bizim isim ve künyelerimiz *-tekfir etmek şöyle dursun-* sahabeyle bağlılığımızın en büyük delilidir.¹⁵³

* Onların diğer bir özelliği de hayızlı kadına namaz kılmasını vacip görmeleridir. Bu sapık anlayışın nedeni ise Kur'an'ı temel kabul edip Sünneti reddetmeleri ve Sünnetin ortaya koyduğu hükümleri kabul etmemeleridir. Haricîler Sünneti reddedip ona muhakeme olmayı kabul etmiyorsa, acaba Kur'an ve Sünneti reddedip onlara muhakeme olmayı kabul etmeyenlerin hali nedir? Acaba bu iki gruptan hangisi Haricîlikte daha ileridir?

* Onların bir diğer bir vasfı da zina eden evlilere uygulanan recim cezasını iptal etmeleridir. Acaba recim cezasının tatbikini iptal eden muvahhitler midir yoksa bu günün tâğutları mı?

Özür dilerim, onların recim cezasını uygulamadıkları ağızımdan yanlışlıkla çıktı. Onlar Allah'ın dininin hâkim olmasını isteyen müslümanları recim edip dururken nasıl olurda onlar için "Recim cezasının tatbikini yürürlükten kaldırmışlardır" diyebiliriz ki?

¹⁵² Bu, Araplar arasında yaygın bir ifade şeklindedir. "Serâ" yere, toprağa ve nemli bir yer parçasına verilen addır; "Süreyya" ise bir yıldızın ismidir. Burada anlatılmak istenen şudur: Yer ile gökteki yıldızın arası ne kadar uzak ise bu iki görüş arasındaki farkta o kadar birbirinden uzaktır.

¹⁵³ "el-Kevkebu'd-Durriyyu'l-Münîr", sf. 38.

“Çünkü onlar eğer size muttali olurlarsa, ya sizi recmederler veya kendi dinlerine çevirirler ki, o zaman ebediyen iflah olmazsınız.” (Kehf, 20)

“(Babası:) ‘Ey İbrahim! Sen benim tanrılarımın yüz mü çeviriyorsun? Eğer vazgeçmezsen, andolsun seni recmederim! Uzun bir zaman benden uzak dur!’ dedi” (Meryem, 46)¹⁵⁴

* Haricîlerin diğer bir vasfı da mestler üzerine mesh etmeyi reddetmeleridir. Hatta onlardan bazıları der ki: “Ayağın bıçakla kesilmesi mest üzerine mesh etmekten daha ehvendir!”

Okuyucu bazı akait kitaplarında mestler üzerine mesh etme meselesini görünce şaşırmalıdır. Mütেকaddim ulema Ehl-i Sünnet’in Haricîlerden ayrıldığını ifade etmek için bu meseleyi akait kitaplarına taşımış ve Müslümanlara uyarıda bulunmuşlardır.

¹⁵⁴A.g.e. sf. 40.

MÜRCİE

Mürchie'nin Tanımı

Mürchie kelimesinin türediği kök hakkında iki görüş ileri sürülmüştür. Bunlardan birisi ertelemek, sonraya bırakmak ve tehir etmek anlamında “ircâ” kelimesidir; diğeri de beklenti içerisinde olmak ve ümit etmek anlamında “recâ” kelimesidir. Kelimenin bu iki görüşten birincisi olan “ircâ” mastarından türediği daha çok tercih edilmiştir.¹⁵⁵

Mürchie, günahın imana zarar vermediği tezini savunarak, büyük günah işleyene ümit veren ve onun hakkındaki nihaî kararı Allah’a havale edip tehir eden bir akait fırkasıdır.¹⁵⁶

Bu İsmiñ Veriliş Nedeni

Mürchie'nin bu adla anılmasının beş nedeni vardır:

1) Onlar “taatin kâfire bir faydası olmadığı gibi, günahında imana bir zararı yoktur” şeklindeki ilkeyi kabul etmek suretiyle büyük günah işleyen kimseye ümit vermektedirler, üstte de belirtildiği gibi “İrcâ” kelimesi “ümit verme” manasına gelmektedir. Bu nedenle onlara “ümit verenler” anlamında “Mürchie” denmiştir.

2) İman karşısında ameli ikinci plana itip ona fazla önem vermedikleri için bu ad verilmiştir.

3) Büyük günah sahibinin hükmünü kıyamet gününe erteledikleri için bu isim verilmiştir.

4) İmamet konusunda, Hz. Ali'yi birinci sıradan dördüncü sıraya geçirdikleri için bu adla anılmışlardır.

5) Hz. Osman ile Hz. Ali taraftarları arasında meydana gelen ve neticede tekfire kadar varan görüş ayrılıklarının yaygın olduğu sıralarda her iki

¹⁵⁵ Bkz. “Lisanu'l-Arab”, “re-ce-e” maddesi. 1/83.

¹⁵⁶ “Şamil İslam Ansiklopedisi”, 6/67. Mürchie maddesi.

grubunda “mümin” olduğunu söyledikleri ve bu iki taraf hakkında herhangi bir hüküm belirtmeyip susmayı tercih ettikleri için kendilerine bu isim verilmiştir.¹⁵⁷

Mürcie'nin Doğuşu

İtikadî boyutu ele alındığında bu mezhebin Haricî ve Mutezilî fikre tepki olarak ortaya çıktığı görülür. Bu fikir büyük günah işleyen kimselerin hükmü konusunda hararetli tartışmaların yaşandığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. İlmî ve uzlaşmalı bir fikri savunduğu için birçok taraftar toplamış ve ilk dönemdeki birçok insanı etkisi altına almıştır. Hâriciler, büyük günah işleyenin kâfir olduğunu söylerken Mutezile bunların müminde olmadığını kâfirden olmadığını, aksine beyne'l menzileteyn/iki menzile arasında bir yerde olduğunu öne sürmekteydi. İşte bu iki farklı inancın revaçta olduğu ortamda Mürctie küfürle beraber itaatin fayda vermediği gibi imanla beraberde günahın zarar vermeyeceği teziyle sesini yükseltti. Doğuşunu bu iki fırkanın ortaya attığı tezlere bir tepki olarak kabul etmenin yanı sıra ayrıca Emevîlerle Haşimîlerin aralarındaki çekişmelere, Emevîlerle Haricîlerin diğer muhaliflere karşı acımasız davranışlarına ve mevaliyi küçük görmelerine, özellikle Müslümanların birbirlerini öldürmelerine karşı çıkan ılımlı bir tepki hareketi olarak kabul etmek gerekir.

Âlimlerin genel kanısına göre Mürctie büyük günah işleyenin kâfir olup-olmayacağı meselesinden sonra ortaya çıkmış bir fikir akımıdır; ancak bazı âlimler daha mürtekeb-i kebîre meselesi gündeme gelmeden önce bu görüşün siyasi bir duruş olarak mevcut olduğunu ileri sürmektedirler. Bu âlimler şöyle demişlerdir: Sahabe döneminde, Hz. Osman ile Hz. Ali taraftarları arasında meydana gelen ve neticede tekfire kadar varan görüş ayrılıklarının yaygın olduğu sıralarda her iki grubunda “mümin” olduğunu söyleyen ve bu iki taraf hakkında herhangi bir hüküm belirtmeyip susmayı tercih eden üçüncü bir grup vardı. Bu grup Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den nakledilen “İlerde bir sürü fitne kopacaktır, Bu fitneler esnasında oturan yürüyenden, yürüyen de koşandan daha hayırlıdır...”¹⁵⁸ hadisini göz önüne alarak bu tartışmalara katılmamıştır. Müslümanlar arasında ki anlaşmazlıklar giderek artınca mesele sadece ihtilaflar hakkında hüküm vermekle kalmadı, buna birde “büyük günah işleyenin durumu eklendi. Bunun üzerine bazı sahabelerin daha önce ihtilaflar hakkında gösterdikleri “kararsızlık” ve “erteleme” şeklindeki tutumu “büyük günah işleyen” hakkında da gösteren yeni bir grup ortaya çıktı. Bunlar büyük günah işleyen

¹⁵⁷ Bkz. “el-Milel ve'n-Nihal”, 1/138; “el-Fark beyne'l-Firak”, sf 190.

¹⁵⁸ Müslim, Fiten 12, 3. bab.

hakkındaki hükmünde ertelenerek, tüm gaypları bilen Allah'a havale edilmesi gerektiğini savundular ve günah işleyenin durumu hakkında konuşmaktan kaçındılar.¹⁵⁹ İşte sırf fitne ve fesada yol açar endişesiyle, hüküm belirtmekten çekinerek bir kenara çekilen ve son kararı Allah'a havale eden bu gruba, bu tutumlarından dolayı "Mürctie" denmiştir. Bu görüşü savunan âlimlere göre başlangıçta siyasi bir tarafsızlığın ifadesi olan Mürctie, daha sonra akait sahasındaki bir tarafsızlığın adı olmuştur.¹⁶⁰ Dolayısıyla Mürctie ismini; tarihteki siyasi kargaşalardan dolayı meydana gelen tatsız olaylar karşısında sessiz kalarak o olaylara karışanların durumunu irca edenler ve büyük günahların mümine zarar vermediğini iddia ederek ona ümit verenler diye iki başlık altında incelememiz kaçınılmazdır.

Birinci grup siyasi bir duruşu temsil etmekte iken ikinci grup akait alanında fikri bir yapıyı temsil etmektedir, ancak akait ve kelam kitaplarında "Mürctie" denilince ikinci grupta yer alan ve günahın imana zarar vermediğini iddia eden bidat ehli fırka kastedilmektedir.

Mürctie'nin Görüşleri

Mürctie mezhebinin itikadî, fikhî, siyasi ve tasavvufa ait birçok görüşü vardır. Biz konumuz çerçevesinde itikatla alakalı meseleleri ele alarak diğer görüşleri üzerinde durmayacağız.¹⁶¹

Mürctie'nin imanın tarifi ile alakalı görüşleri üçe ayrılır. Bu görüşler sırasıyla şu şekildedir:

Birinci Görüş: İman kalpte yerleşen marifet (bilgi) veya tasdiktir. Mürctieyi etkilediği kabul edilen Cehm b. Safvan ve taraftarlarına göre iman yalnızca Allah'ı, peygamberlerini ve O'ndan gelen her şeyi bilmektir, marifet (bilgi) dışındaki şeyler iman değildir. Küfür ise Allah'ı bilmemektir. İman ve küfrün her ikisi de kalpte bulunur.

İkinci Görüş: Bu görüşe göre iman "Allah'ı ve O'ndan gelen her şeyi toptan kalp ile tasdik, dil ile ikrar etme" şeklinde tanımlanır. Bu tanım genel olarak Ebu Hanife ve taraftarlarının oluşturduğu Kûfeli fakihlere ait olup Mürctie'nin çoğunluğu tarafından benimsenmiştir.

Üçüncü Görüş: Bu görüşe göre de iman sadece dil ile ikrardan ibarettir. Muhammed b. Kerram ve mensuplarınca benimsenen bu görüş imanı kalbin tasdiki değil dilin ikrarı, küfrü ise Allah'ı dil ile inkâr etme olarak anlar.¹⁶²

¹⁵⁹ "Mezhepler Tarihi", M. Ebu Zehra, sf. 130.

¹⁶⁰ "Şamil İslam Ansiklopedisi", 6/68. Mürctie maddesi.

¹⁶¹ Bu noktada Diyanet İslam Ansiklopedisi'nin ilgili bölümüne bakılabilir. Bkz. 32/43.

¹⁶² Bkz. DİA. 32/43.

Bu üç görüşün ilki ve sonuncusu tüm Ehli Sünnet âlimlerince reddedilmiştir. İlk görüşe göre küfür ameli işleyen veya küfür sözü söyleyenlerin tamamının -kalpleri ile inkâr etmedikleri sürece- mümin olmaları gerekir. Bu görüş Kur'an ve Sünnet tarafından sarahaten reddedilmiştir. Bu mesele ileride etraflıca ele alınacaktır. Son görüşe göre ise tüm münafıkların haki-katen mümin olması gerekir ki bununda kabul edilmesi mümkün değildir. Kur'an ve Sünnetin birçok nassı bu sapkın görüşü reddettiği noktasında oldukça açıktır. İkinci görüşe göre ise amel iman kapsamından çıkarılmıştır. Bu görüş Selefin ortaya koyduğu ve "İman kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve azalarla amel etmektir" diye formüle edilen tarife aykırıdır. Bu nedenle birçok âlim Ebu Hanife *rahmetullahi aleyh'e* "Mürctie" nitelendirmesinde bulunmuştur. Ebu Hanife'nin imanın tanımı hususunda "Mürctie"ye meylettiği doğrudur. Ancak onun Mürctie'ye meyletmesi kendisinin Mürctie olduğu anlamına gelmez. Bahsimizin sonunda bu meseleyi inşaallah ele alacağız

Mürctie Fırkaları

Diğer İslamî fırkalarda olduğu gibi Mürctie'de de bölünmeler olmuş ve taraftarları birçok fırkalara ayrılmışlardır. Bu fırkaların sayısı bir hayli çoktur, biz bunlardan sadece bazılarını tanıtmaya çalışacağız:

1) Cehmiyye: Kuruculuğunu Cehm b. Safvan'nın yapmış olduğu bu ekol, imanı "Allah'tan gelen şeylerin tamamı hususunda kişide marifetin/kesin bir bilginin husul bulması" şeklinde tarif etmiştir. Küfrü ise "Allah'ı tanımamak" şeklinde kabul ederler. İkrarı, ameli ve tasdik gibi şeyleri iman kapsamında değerlendirmezler. Bu ekolün sahiplerine göre ilim ve marifet inkâr ile zail olmayacağı için kişi Allah'a sövmek, Peygambere hakaret etmek, "teslis" ilanında bulunmak ve dinle alay etmek gibi dili ile küfrü gerektiren bir söz söylese veya puta tapmak, zünnar kuşanmak, haç işareti takmak ve Kur'an'a aykırı yasalar çıkarmak gibi fiilleri ile dinden çıkarıcı bir amel işlese asla küfre girmiş olmaz. Bu tür ameller kalben helal kabul edilmediği veya haramlığı inkâr edilmediği sürece asla imana zarar vermez. Bu ve emsali inançlarından ötürü Mürctie'nin bu kolu İslam Ümmeti içerisinde en tehlikeli fırkalardan birisi kabul edilmiştir. Hatta İslam uleması bu tür fikirlerinden dolayı Cehm b. Safvan'ı ve onunla aynı fikri savunan kimseleri tekfir etmiştir.¹⁶³ Bu fırkanın Ehl-i Sünnetle çelişen daha birçok görüşü vardır.¹⁶⁴

¹⁶³ Enversâh el-Keşmîrî "Feydu'l Bârî" adlı eserinde Ebu Hanife'nin Cehm b. Safvan ile tartıştığını ve Ebu Hanife'nin "Yanımdan çık ey kâfir" diyerek Cehm'i tekfir ettiğini nakleder. Bkz. Feydu'l Bârî, 4/513.

¹⁶⁴ Geniş bilgi için bkz. "Şamil İslam Ansiklopedisi", 1/365; Diyanet İslam Ansiklopedisi, 7/234.

2) Kerramiyye. Muhammed b. Kerram es-Sicistanî tarafından kurulmuş bir fırka olup İslâm'ın inanç ve ibadet esaslarını kendine özgü bir biçimde yorumlayarak birçok açıdan dalalete düşmüştür. Bu ekolün sahiplerine göre sadece diliyle kelime-i tevhidi söyleyen kişi "mü'min"dir, iman için kalbin tasdikine ve amele gerek yoktur. "Lâ ilâhe illallah" diyen kişi, kalbinde küfür taşısa bile mü'mindir (!)

Kerrâmiyye ikrarın bütün ruhlarca, "*Evet, sen bizim rabbimizsin*" (Araf/172) şeklindeki ilk ikrarla gerçekleştirildiğini, insanların İslâm'dan başka bir dine geçmedikleri sürece ebediyen devam edeceğini, bu ikrarı dünyada kelime-i şehâdetle tekrarlayan herkesin İslâm ümmetinin bir ferdi olacağını belirtmiştir. Onlara göre amel ve iman ayrı şeylerdir, yani iman söz, ameller ise onun ilkeleridir. İman iyilik yapmakla artmaz, kötülük işlemek veya emredileni terk etmekle de azalmaz. Peygamber dahi olsa bütün Müslümanlar iman bakımından eşittir. Çünkü her mümin gerçek mümin, her kâfir de gerçek kâfirdir. İki arasında üçüncü bir konum yoktur.¹⁶⁵

3) Gaylâniyye. Şamlı Gaylan b. Mervan'a nispet edilen, imanı "Allah'ı bilmek, sevmek ve O'na itaat etmek, Hz. Peygamberin getirdiklerinin tamamını dil ile ikrar etmek" şeklinde tanımlayan bir fırkadır. İrcâ fikrini ortaya atan ilk şahıs budur.

4) Yûnusiyye: Yûnus b. Avn en-Nemirî adında bir şahsın taraftarlarından oluşan bir fırkadır. Ona göre iman, Allah-u Teâlâ'yı bilmek, O'na boyun eğip bağlanmaktır. O'na karşı kibirlenmemek, O'na kalp ile sevgi beslemektir. Bu hasletleri taşıyan kimse mümindir. Bunlar dışında kalan ve taat cinsinden olan şeyler imandan değildir. İman hâlis ve sadık oldukça bunların terkinden dolayı azap da görmez.

5) Merîsiyye: Bîşr b. Ğıyâs el-Merîsi'ye nispet edilen ve imanı "tasdik" şeklinde tanımlayan, bununda kalp ve dil ile gerçekleşeceğini iddia eden bir fırka.¹⁶⁶ Bu fırkaya göre küfür yalnızca hükmün inkârı ile olur, bundan dolayı puta tapmak küfür değil sadece küfre alamettir.

6) Gassâniyye: Gassân el-Kûfî adında bir şahsın taraftarlarından oluşan fırkadır. Kendisi iman hakkında şöyle demiştir: "İman, Allah Teâlâ'yı, Peygamberini, Allah tarafından indirilen şeriâtı ve Allah Resûlü *sallâllahu aleyhi ve sellem*'in getirdiklerini tafsilen değil, genel olarak (İcmâlen) bilmektir. Ona göre iman ne artar, ne de eksilir. İddiasına göre herhangi biri çıkıp "Allah Teâlâ'nın domuz eti yemeyi haram kıldığını biliyorum, ama haram kıldığı domuzun şu koyun mu, yoksa başka bir şey mi olduğunu bilmiyorum."

¹⁶⁵ DİA, 25/294.

¹⁶⁶ DİA, 32/44.

dese mümin olarak kalır. Yine biri çıkıp “Allah Teâlâ’nın Kâbe’yi haccetmeyi farz kıldığını biliyorum, ama Kâbe’nin nerede olduğunu bilmiyorum, belki Hindistan’dadır” dese mümin olmaya devam eder. Bu misallerle anlatmak istediği, bu tür inançların imanın ötesinde hususlar oluşudur.

7) Tûmeniyye: Ebu Muâz et-Tûmenî adında bir şahsın taraftarlarından oluşan fırkadır. Ebu Muâz'a göre iman marifet, tasdik, muhabbet, ihlâs ve Resûlullah'ın getirdiklerini ikrardır. Bunların tamamını, ya da bir kısmını terk etmek küfürdür. Bunların yalnız birisinin veya bazısının iman olduğu söylenemez. Küfür olduğu hakkında icma edilmemiş küçük veya büyük bir masiyeti işleyen kimse hakkında “fısk ve isyanda bulundu” denilir ama “fâsik” denmez. Terk etmeyi helâl sayarak namaz kılmayı terk eden kimse kâfir olur. Kaza etme niyetiyle terk eden kimse ise kâfir olmaz. Ona göre bir peygamberi öldüren veya ona vuran kimse küfre düşer. Ama küfre düşmesinin sebebi, onu öldürmesi veya vurması değil, küçümseme, düşmanlık ve buğz yüzündendir.¹⁶⁷

Genel Bir Değerlendirme

Mürcie hakkında anlattığımız bu şeylerden hareketle bir değerlendirme yapmamız ve tarihte var olan ırcâ fikri ile günümüzde bu fikrin uzantılarını karşılaştırmamız gerekmektedir. Bu değerlendirme ve analizler sayesinde kişi tarih kitaplarından okumuş olduğu Mürcie'nin bu günkü temsilcilerini, onların günümüzde nasıl bir strateji izlediklerini ve onlardan kendisini nasıl koruyacağını öğrenmiş olacaktır. Ancak burada bir hususa dikkat çekmek istiyorum ki bu anlaşılardan yapacağımız değerlendirmelerin yanlış yorumlanması muhtemeldir. İslam âlimleri iman ve küfür meselelerinde Mürcie'yi iki kısımda değerlendirmişlerdir.

1. “Mürbietü'l Mütekellimin” denilen, selevin tekfir ettiği ğulat/aşırı Mürcie.

2. “Mürbietü'l Fukaha” denilen, ameli iman kapsamında değerlendirmeyen Mürcie.

Değerlendirmelerimize geçmeden önce bu iki grubun izah edilmesi zorunludur. Bu sayede bizim, eleştiri oklarımızı kime yönlendirdiğimiz doğru bir şekilde anlaşılmış olur.

1. Mürbietü'l Mütekellimîn

Mürcie'nin “Cehmiyye” kolu imanının sadece kalbin marifeti olduğunu iddia etmiş ve kalbin amellerini, organların amellerini ve ikrarı iman kapsamından çıkarmıştır. Mürcie'nin bu koluna göre kişi Allah ve Rasûlüne

¹⁶⁷ Bkz. “el-Milel ve'n-Nihal”, İmam Şehristânî, 1/139-143.

sövdüğü, Allah dostlarına düşmanlık ettiği, Allah düşmanlarını dost edindiği, Kur'an'ı küçümsediği ve mescitleri yıktığı halde kâmil bir mümin olabilir. Onlar tüm bu işleri kalpte olan imanla çelişmeyen günahlar olarak telakki etmektedirler. Kişi tüm bu küfür amellerini işlese bile hem iç âleminde hem de Allah katında mümin bir kuldur! İmam Vekî', Ahmed b. Hanbel, Ebu Ubeyd gibi selef âlimleri bu görüşte olan kimseleri tekfir etmişlerdir. Bizim tenkit ve eleştirilerimizin Mürcie'nin bu grubuna ve onların uzantısı olan "Çağdaş Mürcieler"e olduğunu şimdiden belirtelim.

2. Mürcietü'l Fukaha

Bu grupta yer alan ulema imanın yalnızca kalbin tasdiki ve dilin ikrarından ibaret olduğunu savunmuşlar ve ameli iman kapsamından çıkarmışlardır. Onlara "Mürcie" denilmesinin tek sebebi ameli imandan ayırmalarıdır. Onlar asla Cehm b. Safvan'ın iddia ettiği gibi "kişi ancak kalben inkâr ederse kâfir olur" dememişlerdir. Aksine kalben inansa bile küfür amellerinden birisini işlemek sureti ile kişinin küfre gireceğini belirtmişlerdir. Bununla beraber kudreti olduğu halde dili ile ikrarı terk eden kimseyi tekfir etmişler ve kalplerinde "tasdik" olmasına rağmen Firavun ve emsallerinin kâfir olduğunu söylemişlerdir. Ebu Hanife *rahmetullahi aleyh* ve benzerleri bu gruptan sayılmıştır.¹⁶⁸

Bu taksimatı yaptıktan sonra hemen belirtmeliyiz ki bizim üzerinde durmak istediğimiz ve insanları sürekli sakındırmış olduğumuz Mürcie, ilk maddede anlattığımız ve küfrü yalnızca kalbe hasrederek söz ve amelle küfre girilmeyeceğini iddia eden aşırı Mürciedir. Bugün dünya üzerinde yoğun bir şekilde bu akide insanların zihnine yerleştirilmeye çalışılmakta ve bu doğrultuda kitap ve makaleler yazılmaktadır. Yeryüzünde Allah'ın yasalarını işlevsiz hale getiren tâgutlar bu akidenin yayılması için yoğun çaba harcamaktadırlar, çünkü bu akide gereğince kendileri küfrü gerektiren hangi ameli işlerlerse işlesinler asla dinin dışına çıkmış sayılmayacaklardır. Onların yapmış olduğu küfür amellerine en iyi kılıf bu akide sayesinde bulunmaktadır. Onlar bu akideyi empoze ederken elbette "Bu Mürcie akidesidir" demeyecekler, aksine bunun Allah ve Rasûlü'nün razı olduğu bir inanış biçimi olduğunu ortaya koyacaklardır. Bu noktada seleften bazılarından nakledilen şu sözü aktarmanın yerinde olduğunu düşünüyorum:

"Mürcielik yöneticilerin sevdiği bir dindir!"¹⁶⁹

¹⁶⁸ Bkz. "İmtau'n-Nazar fi Keşfi Şübühati Mürcietü'l-Asr", Ebu Muhasmmmed el-Makdisî, sf. 4, 5.

¹⁶⁹ Bkz. A.g.e. sf. 8.

Bu gerçektende yerinde bir sözdür. Selef keskin görüşü ile bu hakikati iyi tespit etmiştir. Bu girişten sonra değerlendirmelerimizi şu şekilde sıralayabiliriz:

1) Mürcie'ye Göre Küfür Sadece Kalpte Olur

Geçen satırlarda da belirttiğimiz gibi Mürcie Mezhebinin ğulat/aşırıların nezdinde küfür sadece kalp ile inkâr etmekten ibarettir. Onlara göre ameller imandan ayrı olduğu için küfrü gerektiren hiçbir eylem ve söylem kalben kabul edilmediği sürece kişiyi dinden çıkarmaz. Örneğin, kişi Allah ve Rasûlü'ne sövse, Kur'an'ı tahkir etse, puta tapsa, Allah'ın kitabını bir tarafa atarak kendi heva ve hevesine göre kanunlar çıkarsa, ehli küfre has olan zünnar ve haç işareti gibi simgeleri taksa, Müslümanlara düşmanlık etse, İslam'ı yok etmek isteyen kâfirlere gerek maddi gerekse manevî her türlü yardımda bulunsa, küfrün ordularında Müslümanlara karşı savaşsa ve daha burada sayamayacağımız nice küfür amellerini yapsa kalben Allah'ı bildiği için dinden çıkmış olmaz. Bu kimse Ebu Bekir *radıyallâhu anıh* gibi bir mümindir!

İşte bu inanış İslam âleminde birçok yanlışla sebep olmuştur. Bu yanlışların başında İslam'la uzaktan-yakından alakası olmayan yönetici tabakasının Müslümanlar üzerine musallat olması gelmektedir. Bunun kadar tehlikeli olan diğer bir husus ise bu liderlerin Allah adına halka sevdirilerek onların itaatinin sağlanması ve gerçek yüzlerinin halktan gizlenmesidir. Dinlerine gereken önemi vermeyen halklara bu mezhebin sapkın inancı anlatılarak onların uyanması sağlanmalıdır. Maalesef bu mezhebin fasit görüşleri halkları da etkisi altına almıştır. Bu gün halktan birisi küfür ameli işlediği zaman ona "sen dinden çıktın" denilecek olsa alınacak cevap hemen hazırdır "Sen kalbime bak!"

Bu akidenin fasit görüşleri neticesinde insanlar küfür söz ve amellerine karşı son derece duyarsızlaşmışlardır. İnsanın alabildiğine bu söz ve amel-lerden kaçınması gerekirken birde görürsün ki o buna hiç de aldırış etmemektedir. Bu musibetten Rabbim bizleri kurtarsın.

Mürcie'nin Çağdaş Uzantıları

Mürcie ilk dönem insanları üzerinde olduğu gibi son dönem insanlarında da etkili olmuştur. Hatta bu görüş belki de bu gün önceki dönemlere nazaran daha da yaygınlaşmış durumdadır. Çünkü bu gün Allah'ın koruduğu çok az kimse dışında bu akideye kendisini kaptırmayan yok gibidir. Hatta "iman"ı Ehl-i Sünnetin tanımladığı gibi "kalp ile itikad, dil ile ikrar ve

azalarla amel" şeklinde tanımladığı ve kendisine "selefi" dediği halde bu inançta olan kimseler bile vardır.¹⁷⁰

Bu insanlar eğer herkese karşı Mürcie olsalardı durum biraz daha ehven olurdu. Ama onlar insanlar arasında ayırım yapmaktadırlar. Onlar mazlum ve mustazaf Müslümanlara karşı sert ve katı tutumludurlar. En basit bir hata, yanlış ve günah sebebiyle onlara su-i zan beslerler ve kasıt ve niyet gözetmeksizin tüm nassların zahirîni onlara hamlederek kendilerinin fasık, mücrim hatta bazen de kâfir olduklarını söylerler!

Ama onlar küfrün ve şirkin önderi olan tâğutlara ve onların dostlarına karşı son derece müşfik ve merhametlidirler. Onları savunur, haklarında hep teville başvurur hatta gerek aklın gerekse de naklin kabul edemeyeceği şekilde tevil sahasını onlar için geniş tutarlar. Kasıt ve niyet şartı getiren tüm nasları onlara hamlederek kendilerinin itaat edilmesi vacip olan emir sahipleri olduğunu iddia ederler!

Onlar bu tutumlarıyla aynı anda hem Haricîlerin hem de Mürcie'nin birçok özelliğini bir arada bulundurlar. Onlar için şöyle diyen kimse ne de doğru söylemiştir!

"Onlar davetçilere ve kendileriyle aynı fikirde olmayanlara karşı Hari-cî, küfrün ve nifakın tüm özelliklerini kendisinde bulunduran tâğutlara karşı ise Mürciedirler."¹⁷¹

Tarih, tarih olalı böyle bir şeyi ne duymuş ne de görmüştür. Önceki dönemlerde bu tür şeyler vuku bulmuş değildir. Ama İslam'ın "gurbet" yaşadığı bu çağ bizlere bu tür gariplikleri bile göstermiştir. Allah ayaklarımızı sabit kılsın.

Şimdi burada sırf onların gariplik ve tezatlarına örnek olsun diye şeyhleri Nasiruddin el-Elbânî'nin¹⁷² birkaç görüşünü ele alacak ve onun mesele

¹⁷⁰ Abdu'l Mun'im "Biz Selefiyiz" dedikleri halde İrcâ fikrini savunanlar hakkında şöyle der: "Onların yaptığı en çirkin şey kendi kötü (fikir) ve şaz görüşlerini yalan ve iftira ederek Selef-i Salihin'e isnat etmeleri ve tüm bu hatalı ve şaz görüşleriyle beraber kendilerinin "Selefi" ve "Ehl-i Eser" olduklarını iddia etmeleridir." bkz. "el-İntisâr li Ehlî't-Tevhid", sf, 10.

¹⁷¹ Abdu'l Mun'im Mustafa, "el-İntisâr li Ehlî't-Tevhid", sf, 9.

¹⁷² Şeyh Elbani hadis alanında hakkı yenilmeyecek derecede âlim birisidir. Onun hadiste bu kadar üstün olması ümmeti saptıracak fikirlerinin tenkit edilmeyeceği anlamına gelmez. Özellikle Arap âleminde onun bu sapkın fikirlerinden etkilenerek akidevî sapmalara kayan binlerce ilim talebesi vardır. Biz âlimleri severiz ama "hakki" âlimlerden daha çok severiz. Bu nedenle kim olursa olsun eğer "hakka" muhalefet eder ve insanları bu ölçüden uzaklaştırırsa bizim ona karşı çıkmamız ve usulüne uygun bir şekilde gereken

hakkında Mürcie'den de öte Cehmiyye'ye kaçan fikirlerini zikrederek Ehl-i Sünnet menheci ile ne kadar uyumluluk arz ettiğini mukayese etmeye çalışacağız. Elbanî der ki:

* "Biz Allah'a ve Rasûlüne söven kimsenin ale'l itlak kâfir olacağına inanmıyoruz. Çünkü sövmek bazen cahillik sebebiyle, bazen kötü terbiye sonucu, bazen gafleten, bazen de bilerek ve kast ederek olabilir. Bilerek ve kast ederek sövülürse o zaman bu kendisinde hiçbir işkalin olmadığı bir riddet olur. Ancak, eğer işaret ettiğim vecihlerden birisinden olması muhtemel olursa o zaman tekfir etmeme hususunda ihtiyatlı davranmak tekfirde aceleci davranmaktan dini açıdan daha önemlidir."¹⁷³

* "Bizler kalben kast edilen küfür ile zahiri küfür olduğu halde kalben kastedilmeyen küfrün arasını ayırıyoruz."

* "Küfür kalbi bir ameldir, (azalarla yapılan) bedeni bir amel değildir."¹⁷⁴

Şeyhin buna benzer birçok sözü vardır. Maksat hâsıl olduğu için bu kadarıyla yetiniyoruz. Şimdi bu sözlerin Kur'an, Sünnet ve Ehl-i Sünnet menheciyle ne kadar uyumluluk arz ettiğine bir bakalım.

Allah ve Rasûlüne Söven Kimsenin Hükmü ve Bunun Delilleri

Allah ve Rasûlüne söven bir kimse küfür sözü söylediği için sırf bu sövmesi sebebiyle kâfir olur. Sövmenin haram olduğuna inanması veya sövmeyi helal kabul etmesi sonucu değiştirmez. Böyle birisinin sırf bu sözü sebebiyle kâfir olacağı ve niyetine bakılmayacağı hususunda Ehl-i Sünnet arasında hiçbir ihtilaf yoktur. Kur'an ve Sünnette yer alan deliller; Sahabe, Tabiîn ve Mezheb imamlarının kavilleri bunun böyle olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu konuda, iman ve küfür meselelerinde "Mürcî" veya "Cehmî" olandan başka kimse farklı görüş beyan etmemiştir. Böyle birisi mürted olarak öldürülür ve istitabe de uygulanmaz (tevbeyle davet edilmez). Bunun delillerine gelince:

Kur'an'da Yer Alan Deliller:

Yüce Allah şöyle buyurur:

"Eğer antlaşmalarından sonra yeminlerini bozup dininize dil uzatırlarsa, küfrün elebaşlarıyla savaşın. Çünkü onlar yeminlerine riayet etmeyen kimselerdir. Umlur ki, vazgeçerler." (Tevbe, 12)

mücadeleyi vermemiz gerekmektedir. Bu sayede hem o şahsa hem de yanlışa sürüklediği insanlara faydalı olmuş oluruz.

¹⁷³ "Şeriatu el-Küfrü Küfran" giriş bölümü ve "el-İntisar li Ehli't-Tevhid", sf. 26 vd.

¹⁷⁴ Bu sözler için bkz. "Şeriatu el-Küfrü Küfran" ve "el-İntisar li Ehli't-Tevhid".

Yüce Allah bu ayette kendi dinine dil uzatan, İslam hususunda ileri geri konuşmak suretiyle dini tenkit eden kimselerin “küfrün önder ve liderleri” olduğunu beyan ediyor. Dine dil uzatmak (ta'n etmek) ise, dine yakışık olmayan şeyleri nispet etmek yahut da dinden olan herhangi bir şeyi hafife alarak itiraz etmek demektir. “Küfürde önder olma vasfı” mücerret küfrün üzerine eklenmiş bir niteliktir. Yani onlar dine dil uzatmaları sebebiyle üzerinde bulunmuş oldukları küfre, küfür katmışlar ve küfürde katmerleşmişlerdir. İmam Kurtubî şöyle der:

“Allah-u Teâlâ'nın; “Küfrün elebaşlarını hemen öldürün” buyruğundaki “elebaşları” anlamına gelen; “eimme” kelimesi, “imam” kelimesinin çoğuludur. Bununla kastedilen bazı ilim ehlinin görüşüne göre Ebu Cehil, Utbe, Şeybe ve Umeyye b. Halef gibi Kureyş'in ileri gelenleridir; ancak bu uzak bir ihtimaldir. Çünkü bu âyet-i kerime Tevbe Sûresi'ndedir. Ve bu âyet-i kerime nazil olup da insanlara karşı okunduğunda Allah, Kureyş'in güç kaynaklarının kökünü kurutmuştu. Geriye onlardan kalanlar ya Müslümandı, ya barış yapmış kimselerdi. Dolayısıyla “Küfrün elebaşlarını hemen öldürün” buyruğunun ahdi bozan ve dine dil uzatmaya kalkışan her bir kimsenin, küfürde bir esas ve bir lider olması manasına gelmesi muhtemeldir.”¹⁷⁵

İbn-i Teymiyye der ki: “Allah-u Teâlâ bu kimseleri sırf dine dil uzattıkları için “küfrün elebaşları” diye isimlendirdi. Bununla, dine dil uzatan her kimsenin küfrün önderi olduğu kesinlik kazanmıştır.”¹⁷⁶

“Andolsun, onlara (Tebük gazvesine giderken söyledikleri o alaylı sözleri) soracak olsan, elbette şöyle diyeceklerdir: “Biz sadece eğlenip şakalaşıyorduk.” De ki: “Allah ile O'nun ayetleri ile ve Rasûlü ile mi alay ediyorsunuz? Özür dilemeyin. Siz iman ettikten sonra gerçekten de kâfir oldunuz...” (Tevbe, 65, 66)

Bu ayetin nuzül sebebi şu olaydır:

“Tebük gazvesinde bir adam: “Bizim şu Kur'an okuyanlarımız kadar midelerine düşkün, dilleri yalancı ve düşmanla karşılaşma esnasında korkak kimseleri görmedim” dedi. O mecliste bulunan bir adam: “Yalan söylüyorsun. Sen bir münafıksın. Seni Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e haber vereceğim” dedi. Bu Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e ulaştı ve bunun üzerine bu ayetler indi.”¹⁷⁷

¹⁷⁵ “el-Camiu li Ahkâmi'l-Kur'an”, 4/18, 19.

¹⁷⁶ “es-Sarimu'l-Meslûl ala Şatimi'r-Rasûl”, sf. 21.

¹⁷⁷ “Tefsiru't-Taberi”, 6/172 vd.

Abdu'l Mun'im Mustafa bu ayet ve ona ilişkin sebebi nuzulu zikrettikten sonra şöyle der:

“Bu nakiller, Allah ile ayetleri ile ve Rasûlü ile alay eden bir kimsenin, bunu oyun, eğlence ve şaka maksadıyla yapsa dahi kâfir olacağı noktasında açık nasslardır. Ümmet arasında küfür olan bir söz veya amel ile eğlenilmesinin küfür olduğu konusunda hiçbir ihtilaf yoktur...”¹⁷⁸

Zikri geçen ayet ve hadiste, Tebük gazvesine giderken aralarında konuşan ve konuşmaları esnasında Rasûlullâh ve ashabı hakkında *-içeriğini itikat ederek değil, sadece oyun ve eğlence amacıyla-* ileri geri laflar eden bir takım insanların bu sözleri nedeniyle dinden çıktıkları belirtilmektedir. Ayetin ifadesinden onların bu olaydan önce “mü'min” oldukları, fakat telaffuz ettikleri bir takım alaycı ifadelerden dolayı küfre düştükleri anlaşılmaktadır. İmam Kurtubî, Kadı Ebu Bekir İbnu'l Arabî'nin şöyle dediğini nakleder:

“Küfür (lafızlarıyla) şaka yapmak küfürdür. Bu konuda ümmet arasında hiçbir ihtilaf yoktur.”¹⁷⁹

İmam Cessas “Ahkamu'l Kur'an” adlı eserinde bu ayeti tefsir ederken şöyle der:

“Bu ayette, ikrah olmaksızın küfür kelimesini söyleyen kimselerin şakacı veya gerçekçi olmasının eşit olduğuna bir işaret vardır... Bu ayet, küfür kelimesini izhar etme hususunda şaka yapanla ciddi olanın aynı hükme tabi olduğunu ifade etmektedir.”¹⁸⁰

İbnu'l Cevzi der ki: “Bu (nakiller) küfür kelimesini izhar etme hususunda şaka yapanla ciddi olanın bir olduğuna işaret etmektedir.”¹⁸¹

İman Âlusi şöyle der: “Bazı âlimler bu ayet ile küfür kelimesini söyleme hususunda şaka yapmanın ve ciddi olmanın eşit olduğuna delil getirmişlerdir ki, bu hususta (zaten) ümmet arasında hiçbir ihtilaf yoktur.”¹⁸²

İbn-i Nuceym der ki: “Kim gerek şaka yere gerekse ciddi olarak küfür kelimesini söylerse tüm âlimlere göre kâfir olur. Bu konuda niyetinin hiçbir geçerliliği yoktur.”¹⁸³

İbn-i Hümam şöyle der: “Kısacası, bazı fiiller vardır -kâfirlere has olan alametler gibi- bunlar inkâr makamına kâimdir. Küfrün bizzat kendisinden

¹⁷⁸ “Dinden Çıkaran Ameller”, sf. 155.

¹⁷⁹ “el-Camiu li Ahkâmi'l-Kur'an”, 4/101.

¹⁸⁰ “Ahkamu'l-Kur'an”, 3/207.

¹⁸¹ “Zadu'l-Mesir”, sf. 593.

¹⁸² “Tefsiru Ruhi'l-Meani”, 6/190.

¹⁸³ “el-Bahru'r-Raik”, 5/134.

uzak durmak nasıl gerekli ise bu tür fiillerden de uzak durmak gerekir. Allah-u Teâlâ “Biz dalmış eğleniyorduk” diyen kimselere, “Özür dilemeyin, siz iman ettikten sonra gerçekten kâfir oldunuz” buyurdu. Onlara: “Siz yalan söylediniz” demedi. Aksine küfrün en belirgin özelliklerinden olan “boş işlere dalmak” ve “eğlenmek” ile boyunlarından İslam bağını çıkardıklarını ve İslam’ın korumasından çıkıp küfre girdiklerini haber verdi. Bu da göstermektedir ki, bu tür fiiller bir şahısta bulunduğu zaman o şahsın küfrüne hükmedilir; kalbindeki tasdiğe de bakılmaz.”¹⁸⁴

Sünnette Yer Alan Deliller

* İbn-i Abbas *radıyallâhu anh*’den şöyle rivayet edilmiştir: “Gözleri görmeyen âmâ birisinin ümmü veledi¹⁸⁵ vardı. Bu kadın Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e küfreder, onun hakkında yakışsız şeyler söylerdi. Âmâ adam onu bundan nehyeder, fakat kadın vazgeçmez, âmâ yine onu meneder ama dinlemezdi. Kadın bir gece Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* hakkında yakışsız şeyler söylemeye, ona küfretmeye başladı. Bunun üzerine âmâ hançeri aldı kadının karnına sapladı ve üzerine yüklenip onu öldürdü. Ayakları arasına bir çocuk düştü. Kadın orasını (yatağı) kana buladı. Sabah olunca olay Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e anlatıldı. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* halkı toplayıp şöyle dedi:

- “Bu işi yapan şahsı Allah’a havale ediyorum (Allah adına yemin vererek arıyorum). Şüphesiz onun üzerinde benim hakkım var, (bana itaat etmesi vacip) ama ayağa kalkarsa müstesna.”

Bunun üzerine âmâ kişi kalktı, safları yararak ve sallanarak (gelip) Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in önüne oturdu ve:

- “Ya Rasûlullah! Ben o kadının sahibiyim. Sana küfreder ve hakkında çirkin sözler söylerdi. Onu nehyederdim dinlemez, menederdim vazgeçmezdi. Benim ondan inci tanesi gibi iki oğlum var. O bana karşı da yumuşaktı. Dün gece yine sana sövmeye ve hakkında çirkin sözler söylemeye başladı. Ben de hançeri alıp karnına sapladım, üzerine yüklenip onu öldürdüm!” dedi. Bunun üzerine Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*:

- “Dikkat edin ve şahit olun ki, o kadının kanı hederdir (kısas gerekmez)” buyurdu.¹⁸⁶

İbn-i Teymiyye bu hadisi şerh ederken der ki:

¹⁸⁴ “Feydu’l-Barî”, 11/50.

¹⁸⁵ “Ümmü veled” ifadesi, efendisinden çocuk dünyaya getiren cariye anlamında bir fıkıh terimidir.

¹⁸⁶ Ebu Davut, hadis no: 4361. hadis “sahih” tir.

"Bu hadis, sırf peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e sövdüğü için o kadının öldürülmesinin caiz olduğu hususunda bir nassdır. Keza, (Rasûlullâh'a sövdüğünde) zımmî birisinin öldürülmesine de delildir. Müslüman bir erkek ve Müslüman bir kadının -Rasûlullâh'a sövdükleri zaman- öldürülme-leri evleviyetledir."¹⁸⁷

* İbn-i Abbas *radıyallâhu anh*'den rivayet edildiğine göre Hutame ehlinden "Asma binti Mervan" isminde bir kadın Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'i hicveder/hakkında ileri geri konuşurdu. Onun bu tutumundan dolayı Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*:

- "Kim benim için o kadının hakkından gelir?" diye (ashabına) sordu.

Hemen o kadının kabilesinden adı "Umeyr b. Adiyy" olan bir zat ayağa kalkarak:

- "Ben ey Allah'ın Rasûlü" dedi ve gidip kadını öldürdü.

Sonra durumu Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e haber verdi. Bunun üzerine Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*:

- Bu meselenin hükmünün böyle olduğu hususunda hiç kimse ihtilaf etmez" buyurdu.

Sonra Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* etrafındakiler baktı ve:

- Allah ve Rasûlüne yardım eden bir kimseye bakmaktan hoşlanıyorsanız, Umeyr b. Adiyy'e bakın" buyurdu.¹⁸⁸

* K'ab b. Eşref hadisesi de bu olaya delil olacak niteliktedir. K'ab b. Eşref, Allah Rasûlü hakkında ileri geri konuşan, O'na hakaretler eden, Rasûlullâh'a karşı açılan savaşa destek veren ve İslam'a düşmanlığı ile bilinen Yahudi bir şairdi. Allah Rasûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem* onun bu küstahça tavırlarından rahatsız olduğu için bir gün ashabına: "Kim K'ab b. Eşref'in hakkından gelebilir? Hiç şüphe yok ki o, Allah ve Rasûlüne eziyet vermiştir" buyurdu. Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme: "Ey Allah'ın Rasûlü! Onu öldürmemi ister misin?" diye sordu. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*: "Evet" diye yanıt verdi.¹⁸⁹

Sahabenin Uygulaması

* Hz. Ebu Beki *radıyallâhu anh*, Rasûlullâh'ı kötileyici nitelikte şarkılar söyleyen bir kadın hakkında İbn-i Ebi Rebia'ya bir mektup yazdı ve şöyle dedi:

¹⁸⁷ "es-Sarimu'l Meslûl ala Şatimi'r-Rasûl", sf, 66.

¹⁸⁸ "es-Sarimu'l Meslûl ala Şatimi'r-Rasûl", sf, 101. ayrıca bkz. Kenzu'l Ummal, hadis no: 35491; "Müsned-i Şihab", hadis no: 662 ve 663.

¹⁸⁹ Buhârî, Cihad, 158. hadis no: 3031.

“Eğer sen o kadını öldürme hususunda benden önce davranmış olmasaydın ben hemen onu öldürmeni sana emrederdim. Çünkü peygamberler hakkında ki had cezaları diğer insanlarınkine benzemez. Müslümanlardan her kim böyle bir suç işlerse o artık mürted olmuş olur. Eğer İslam devleti ile anlaşmalı kimselerden birisi böyle yapacak olsa o artık anlaşmayı bozmuş bir muharip sayılır.”¹⁹⁰

* Bir gün Hz. Ömer *radıyallâhu anh*’ın huzuruna Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e söven bir adam getirildi. Hz. Ömer *radıyallâhu anh* hemen adamı öldürdü ve şöyle dedi:

“Kim Allah’a veya peygamberlerden birisine söverse onu derhal öldürün!”¹⁹¹

* Bir kadın Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e sövmüştü. Durumu öğrenen Halid b. Velid hemen kadını öldürdü.¹⁹²

İlim Ehlinin Kavilleri

İshak b. Rahaveyh der ki: “Müslüman âlimler, Allah’a veya peygambere söven ya da Allah’ın peygamberlerinden bir peygamberi öldüren bir kimsenin -Allah’ın indirdiği şeylerin tamamını kabul etse bile- sırf bu yaptığı şey sebebiyle kâfir olacağı hususunda icma’ etmişlerdir.”¹⁹³

İmam Hattâbî der ki: “Böyle bir kimsenin katli hususunda Müslüman âlimlerden hiçbirisinin ihtilaf ettiğini bilmiyorum.”¹⁹⁴

İbn-i Teymiyye der ki: “Mesele hakkında sözün özü şudur: Söven kimse eğer Müslüman ise (bu yaptığı ile) küfre girer ve ihtilafsız bir şekilde öldürülür. Bu görüş dört imamın ve diğer âlimlerin mezhebidir.”¹⁹⁵

“Allah’a ve Rasûlüne sövmek hem zahiren hem de batınen küfürdür. Söven kimsenin bunun haramlığını kabul etmesi, bunu helal sayması veya bundan gafil olması hükmü değiştirmez. Bu, “iman söz ve ameldir” diyen sünnet ehli âlim ve fakihlerin mezhebidir.”¹⁹⁶

“Eğer söven kimse Müslüman ise icmaen/tüm ulemaya göre katledilmesi vaciptir. O kişi sırf bu sövme sebebiyle kâfir ve mürted olmuş ve kâfir-

¹⁹⁰ “es-Sarimu’l Meslûl ala Şatimi’r-Rasûl”, sf. 423.

¹⁹¹ Aynı yer.

¹⁹² “es-Sarimu’l Meslûl ala Şatimi’r-Rasûl”, sf. 209. Ayrıca bkz. Beyhakî, “es-Sünenü’l-Kübrâ”, 16641 nolu haber.

¹⁹³ Abdu’l Mun’im, “Tenbihu’l Ğafilîn ila Hükmi Şatimillahi ve’d-Dîn”, sf. 13.

¹⁹⁴ Aynı kaynak.

¹⁹⁵ “es-Sarimu’l Meslûl ala Şatimi’r-Rasûl”, sf. 10.

¹⁹⁶ Age. 1/513.

lerden daha kötü bir hale gelmiştir, çünkü kâfir Allah'ı yüceltir ve üzerinde olduğu inancın Allah ile istihza etme ve O'na sövme anlamına gelmediğini itikat eder.”¹⁹⁷

Keşmîrî şöyle der: “Ehl-i ilim, Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e söven bir kimsenin öldürüleceği hususunda icma' etmiştir.”¹⁹⁸

Muhammed İbn-i Sahnûn der ki: “Ulema Hz. Peygambere söven ve O'na noksanlık izafe eden kimsenin kâfir olacağı hususunda icma' etmiştir. Kim böyle birisinin kâfir olduğundan veya azaba uğrayacağından şüphe ederse o da kâfir olur.”¹⁹⁹

Kadı İyaz şöyle der: “Müslüman olup ta Allah'a söven bir kimsenin kâfir olduğu ve kanının helalleştiği hususunda hiçbir ihtilaf yoktur.”²⁰⁰

“Keza, kim, tebliğ ettiği ve haber verdiği hususlarda peygamberimize kasıtlı olarak yalan izafe eder, doğruluğunda şüphe eder, O'na söver veya “O tebliğ etmedi!” der, Onunla ya da diğer peygamberlerden biri ile alay eder, onları hor görür, onlara eziyet verir, onlardan birisini öldürür ya da savaşırsa icmaen kâfir olur.”²⁰¹

Abdu'l Mun'im Mustafa şöyle der: “Dine söven birisi küfrün ve dalaletin önderi konumundadır. Böyle birisi *-her ne kadar Müslüman olduğunu iddia etse bile-* zahiren ve batinen kâfir olmuş ve dinden çıkmıştır. Onun küfrü sırf sövmesinden ve din ile alay etmesinden kaynaklanır. Bunu yaparken ister kalbi ile inkâr etsin, yalanlasın isterse bundan uzak olsun fark etmez.”²⁰²

Ayet, hadis ve ulemanın kavilleri çerçevesinde meseleye baktığımızda Allah'a peygambere veya dinin mukaddes addettiği bir şeye söven veya bunlarla alay eden bir kimse sırf bu alayı nedeniyle kâfir olur. Onun niyeti-ne, kastına, niçin sövdüğüne ya da buna benzer bir takım gerekçelerine bakılmaz. Böylesi bir şahıs dinin kutsal kabul ettiği bir şeyi küçümsemek suretiyle dinden çıkmıştır. Bu hususta niyet geçerli değildir. Niyete ancak sarih olmayan ve içeriğinde kapalılık olan meselelerde başvurulur.²⁰³ Bu gibi lafızların sarahatinde ise şüphe yoktur. Bu nedenle dinin mukaddesatına söven kimseler sırf bu sövgülerinden ötürü dinden çıkmış ve mürted

¹⁹⁷ Age. 1/547.

¹⁹⁸ Enverşâh, el-Keşmîrî, “İkfâru'l Mulhidîn”, sf. 64. “Tenbihu'l Ğafilîn ila Hükmi Şatimillahi ve'd-Dîn” adlı eserden naklen. Bkz. sf. 14.

¹⁹⁹ “Tenbihu'l Ğafilîn ila Hükmi Şatimillahi ve'd-Dîn”, sf. 14.

²⁰⁰ “eş-Şifâ bi Ta'rifi Hukuki'l-Mustafa”, sf. 832.

²⁰¹ Age. Sf. 849.

²⁰² “Tenbihu'l Ğafilîn ila Hükmi Şatimillahi ve'd-Dîn”, sf. 19.

²⁰³ Küfür lafızlarında niyetin geçerli olup-olmadığı ilerleyen bahislerde gelecektir.

olmuşlardır. Haklarında riddet babının ahkâmı uygulanır ve gereken ceza-ya çarptırılırlar.

Nasiruddin el-Elbânî iman ve küfür meselelerinde Cehmiyye akidesinden etkilendiği için Allah'a peygambere ve dinin mukaddesatına söven kimselerin ancak yaptıkları bu işin helal olduğunu itikat ettikleri zaman kâfir olacaklarını iddia etmiştir! Elbânî'ye göre kötü ahlaka sahip olan bir kimse sırf bu edepsizliği yüzünden Allah'a sövse kâfir olmaz! O yine de mümindir ve cennete girmeyi hak etmiştir!

Elbânî'nin bu görüşe meyletmesinin en önemli etkeni küfrü yalnızca kalbe hasretmesidir. Ona göre küfür sadece kalpte olur, kalbin dışında meydana gelen ve zahiren küfür olan söz ve ameller kalp ile onaylanmadığı sürece sahibini kâfir yapmaz. Bu nedenle Elbânî, kişileri işlemiş oldukları küfür amellerinden dolayı tekfir etmemekte ve onların kâfir olmalarını kalplerindeki inkâra bağlamaktadır.

Bu görüş sadece Elbânî'ye has bir görüş değildir. Bugün onun menhecinden giden ve sözde "Selefi" olan nice kimseler onunla aynı fikri paylaşmaktadırlar. Hatta "*İhkâmu't-Takrîr fî Mesâilî't-Tekfîr*" adlı eserin sahibi bir kimsenin kâfir olabilmesi için dinin kat'î emirlerini inkâr etmesi gerektiğini belirtmiş ve kişilerin tekfiri için tam on şart getirmiştir. İşin garibi bir kimsede bu on şart tahakkuk etse müellife göre takvalı olan yinede o şahsı tekfir etmemek ve muayyen tekfirden kaçınmaktır!²⁰⁴

Bu sapkın fikir İslam âleminde adeta bir örümcek ağı gibi insanları kaplamakta ve ona bulaşan insanlardan kolay kolay çıkmamaktadır. Bu fikirle illetlenen kimselere Allah'ın rahmeti dışında hiçbir kimse fayda verememekte, onca delile rağmen bu fikirlerinden döndürememektedir. Böylelerinin ıslahı için Allah'a dua etmekten başka bir seçeneğimiz yoktur.

Âlimlerin konuya ilişkin görüşlerini naklederken dikkatimizi çeken bir husus var. Bu husus; onların neredeyse tamamının Allah'a, Rasûlüne ve dinin mukaddesatına söven bir kimsenin kâfir olacağı hususunda icma' nakletmeleri. Bu gün kendilerini Ehl-i Sünnet'e nispet edip de küfrü yalnızca kalbe indirgeyen kimselerin bu icma' nakillerine dikkat etmeleri gerekir. Maalesef kendisini ilme nispet eden nice insanlar bile *-bilerek veya bilmeyerek-* bu inancın etkisi altında kalmaktadırlar. Allah *celle celâluhu* Ehl-i Sünnet'in berrak yolunu girmeyi hepimize nasip etsin.

Küfür sözü söyleyen veya küfür fiilleri işleyen kimselerin hükmünü ilerleyen sayfalarda geniş bir şekilde ele alacağız inşallah.

²⁰⁴ Bkz. "Davabitu Tekfiri'l-Muayyen", sf. 9.

2) İlk Dönem Mürcieleri İle Şimdiki Mürcielerin Farkı:

Ehl-i Sünnet'in ilk dönem Mürcieleri ile olan ihtilafı aslında isim ve lafızlardaydı. Yani ilk dönem Mürcieleri Ehl-i Sünnet ile imanın tanımı ve amellerin iman kapsamına girip girmeyeceği hususunda ihtilaf etmişlerdi. Onlardan hiç kimse amelleri ihmal etmeye veya farzları terk etmeye çağırarak bir yana, kâfirlerin küfrüne, müşriklerin şirkine ve mülhidlerin inkârına kılıf aramaya gitmemiştir. Onlar asla böyle bir şey yapmamıştır. Aksine onlardan ibadet ve zühd ehli olan müctehid âlimler bile vardı. Ne var ki Mürcielik daha sonra, seleften bazılarının tekfir ettiği "Ğulatu'l Mürcie" denen ve aşırı giden bazı kişilerin mezhebi haline geldi.

Günümüzde bu mezhebin birçok mensubu utanmadan şunu açıkça söylemektedir: "Tasdik veya doğru bir itikat kişide bulunduğu sürece, zahiri küfür sebeplerinden olan ameller ve sözler, her hangi bir amelin cinsini tümünden bırakmak, dinden yüz çevirmek ve farzları tamamen terk etmek imana zarar vermez!"²⁰⁵ Günümüz Mürcieleri Allah'ın indirdiği hükümlerle hükmetmeyi terk eden, İslam şeriatını kaldıran ve yerine beşer mahsulü kanunlar koyan yöneticilerin "tâğüt" olduğunu söyleyen kimseleri hemen "Haricî" diye vassfederler. Hatta bazıları bu fikirde olan kimselerin kolluk güçlerine ihbar edilmesinin farz olduğuna dair fetva bile çıkarmıştır! Bunların Haricîlerin günah sebebiyle müminleri tekfir etmesine karşı çıkan seleftin sırf müminleri savunma amacıyla söylemiş oldukları sözlerini mürted tâğutları savunmak için kullandıkları önceki Mürcielerle kendilerini ayırt eden başka bir husustur.²⁰⁶ Onları ilk Mürcielerden ayırt eden diğer bir özellikte; Seleftin bu tür sözlerini cephe aldıkları muvahhid müminler için de kullanmalarıdır.

İlk dönem Mürcieleri ile muasır Mürcieler'in arasındaki en önemli fark ise şudur: ilk dönemdekiler Ümmeti haricîlerin fitnesinden koruma amacıyla ameli iman kapsamından çıkarmışlardı. Bu günküler ise ameli iman kapsamında değerlendirmelerine(!) rağmen²⁰⁷ küfür ameli işleyenleri tüm şartların oluşmuş olması karşısında yine de tekfir etmezler. Hatta bu fikirde ki âlimlerinin bazıları bununda ötesinde küfrü basit görmeye, küfrü onaylamaya, kâfir ve müşrikleri savunmaya, onlar için fetva vermeye, onlara katılmaya, desteklemeye, korumaya ve onlarla dostluk kurmaya kadar gitmiştir.²⁰⁸

²⁰⁵ "Otuz Risale", Ebu Muhammed el-Makdisî, 457 vd.

²⁰⁶ A.g.e. sf. 456.

²⁰⁷ Biz bunlarla kendisini selef nispet eden ve "amel imandandır" diyen kimseleri kasdediyoruz.

²⁰⁸ "Otuz Risale", Ebu Muhammed el-Makdisî, 458.

3) Haricîlik ve Muasır Mürcie Karşılaştırması

Selef-i Salihîn kendi dönemlerinde ki Haricilerle Mürcieleri karşılaştırmışlar ve Mürcienin Haricilerden daha tehlikeli olduğu sonucuna varmışlardır. Elbette bunun bir takım nedenleri vardır. Bu nedenleri anlatmaya geçmeden önce onlardan bu konu hakkında nakledilen sözlerden bazısını zikrederim:

İbrahim en-Nehâî der ki: “Bu ümmet için Mürcie fitnesi, Haricîlerin fitnesinden daha korkunçtur.”

İmam Zuhri der ki: “İslam’da Müslümanlar için, Mürcielikten daha zararlı bir bid’at olmamıştır.”

Katade şöyle der: “Sapık fırkalardan hiçbirisi Mürcielikten daha kötü değildir.”

Kadı Şurayh der ki: “Onlar en kötü topluluktur.”²⁰⁹

Onların bu sonuca ulaşmasının altında bir takım etkenler yatmaktadır demiştik. Bu etkenlerden en önemlisi Mürcienin küfrü sadece kalbe hasretmesidir. Bu, beraberinde insanların kolayca küfür sözleri söylemesini ve hiçbir sıkıntı duymadan küfür amellerini işlemelerini getirmektedir. Durum böyle olunca İslam’ın yok olması ve iktidarı elinden bırakması kaçınılmazdır.

Onların bu kanıya sahip olmalarının diğer bir etkeni de, Mürcie’nin iman tanımından hareketle amellere yüklemiş olduğu fonksiyondur. Her ne kadar ilk dönem Mürcielerinin ameli tamamen işlevsiz bırakma gibi bir anlayışları olmasa da daha sonraki dönemlerde bu, amelin iptaline kadar gitmiş ve ortaya amelden yoksun bir ümmet ortaya çıkmıştır. İşte selef, Mürcienin iman kavramına getirmiş olduğu tarifi insanların bu sonuca ulaşacağını tahmin ettiğinden dolayı onları Haricilerden daha kötü kabul etmişti.

Selef yaşadığı dönemdeki Mürcieye karşı böylesi ağır ifadeler kullanmıştı. Acaba bu gün onların takipçileri olan “Çağdaş Mürcieleri” görselerdi ne derlerdi ki?

Bu gün İslam dünyasına baktığımız zaman selefin ne kadar doğru söylediğini rahatlıkla anlayabiliriz. Onlar keskin basiretleri sayesinde bu fikrin zamanla İslam’dan kopacağını anlamışlar ve insanları bu fikri benimsemekten uzaklaştırmışlardır. Maalesef durum selefin tahmin ettiği gibi olmuş ve bu gün tüm küfür amellerini işlemelerine, Allah’ın kitabını terk etmelerine, şeriatı iptal etmelerine, kâfirleri dost edinmelerine ve onlara velayetin tüm

²⁰⁹ Bu nakiller için bkz. “er-Risaletü’s-Selasiniyye”, Ebu Muhammed el-Makdisî, 475, 476.

şekillerini vermelerine rağmen bu tür insanlar Müslüman addedilmiş, bundan da öte bunlara itaat Allah'a ve Rasûlüne itaat gibi değerlendirilmiştir.

Şimdi biz burada karşılaştırma yaparken ameli imandan ayıran ve selefin kendilerine karşı çıktığı ilk Mürcieleri baz almayacağız, aksine herkesin daha net anlaması için günümüzde bu ekolün çağdaş savunucuları olanları ele alacak ve karşılaştırmamızı onlar üzerinden yapacağız. Ta ki bu sayede insanlar Mürcienin çağdaş yansımalarını daha iyi tanısin ve kendilerini sakındırmada daha etkin davransınlar. Şimdi yapacağımız karşılaştırmaları maddeler halinde zikretmeye geçebiliriz.

1) Haricîler Allah'ın kitabı üzerinde çok hassastırlar. Hatta Sünneti reddetmelerinin altında yatan en önemli faktör; Allah'ın kitabına olan bu hassasiyetleridir. Buna mukabil çağdaş Mürcieler Allah'ın kitabı üzerinde aynı hassasiyeti göstermemektedirler. Bu nedenle de Allahın kitabını yürürlükten kaldıran kimseler hakkında son derece müşfiktirler. İçlerinde böylelerine itaat edilebileceğini iddia edenler hatta bu doğrultuda fetva verenler bile vardır.

2) Haricîler Allah'ın kitabına aykırı davranan herkesi anında reddeder ve ona gereken tavrı gösterirlerdi. Hatta hakem tayin ettiği için Hz. Ali'yi bile tekfir etmişler ve ona karşı ayaklanmışlardır. Buna mukabil Muasır Mürcüiler -Allah'ın kitabına aykırı davranmak şöyle dursun- ona aykırı kanun ve yasa çıkaranlara bile ses etmezler.

3) Haricîler dini devletten ayırmayı asla caiz görmezler. Kitabullahın hayatın her alanında hâkim kılınması gerektiğini ısrarla savunurlar.²¹⁰ Buna karşın çağdaş Mürcieler dinin devlete karışmamasından dolayı bir şey olmayacağını iddia ederler. Hatta bazıları "Sezar'ın hakkını Sezar'a, Allah'ın hakkını Allah'a ver!" sözünü dillerinden düşürmemektedir. Biz buradan hareketle bazı çağdaş Mürcielerin bir bakıma "Laik" olduğunu söyleyebiliriz.

4) Haricîler hüküm ve hâkimiyetin tüm koşullarda Allah'ın olması gerektiğine inanırlar. Öyle ki Hz. Ali'ye karşı çıkarken bile bu sözü kendileri-

²¹⁰ Burada şu hususu belirtmemizde yarar vardır: Bir insanın bu sayılanları dile getirmesi onun Haricî olduğu anlamına gelmez. Aksine bu maddelerden bazıları her Müslümanın savunması gereken temel ilkeler niteliğindedir. Bu nedenle bunları dile getiren herkes Haricî diye damgalanmamalıdır. Haricîlik sapık bir fırka olmasına rağmen doğru görüşleri yoktur da denmez. Özellikle bu maddede yer alan "dinin devlete karışması gerektiği" fikri her Müslümanın ısrarla arkasında durması gereken bir realitedir. Aksini iddia etmek imanla bağdaşmayan bir tutumdur. Bu söylediğimize dikkat etmeli ve Haricîlerin dile getirdiği bir doğruyu savunmaya çalışan birisini hemen "Haricî" diye nitelendirmemeliyiz.

ne şiar edinmişlerdir. Muasır Mürcie ise bunun insana verilmesinde bir beis görmediği gibi bazen savunmasını bile yaparlar.

5) Haricîler amel ilkesine son derece ihtimam gösterirler. Hatta onların çoğunun çok secde etmekten dolayı alınları nasır bağlamıştır. Çağdaş Mürcie ise amele gereken önemi vermez, amel işlemeyen ve İslamî bir hayat tarzı yaşamayı tercih etmeyenleri ümmetin seçkin insanlarıyla bir tutarlar.

İşte saymış olduğumuz bu maddeler ve içine düşmüş oldukları müfrit tavırları kendilerini Haricîlerinden daha kötü kılmaktadır. Bu gün Allah ve Rasûlünün küfür olarak addettiği şeyleri “küfür” diye isimlendiren Müslümanlara “Haricî” diyen bu çağdaşlar Mürcîiler görüldüğü üzere Haricîlerden daha kötü durumdadırlar. Onların “Haricî” diye nitelendirdikleri tevhid ehli Müslümanlar ise kurdun kanının Hz. Yusuf’un gömleğinden beri olduğu gibi onların nitelendirmelerinden beridirler.

EHL-İ SÜNNET

Buraya kadar ki bölümlerde Haricîleri, Mürcieleri ve bu iki fırkanın temel inanç esaslarını bir nebze de olsa öğrenmeye çalıştık. Bu başlık altında ise Allah Rasûlü'nün kendilerinden övgüyle bahsettiği sünnet ehli kimsele- rin bu iki fırkadan ayrıldığı yerleri ele almaya ve mümkün mertebe izah etmeye çalışacağız. Eğer kitabın uzama korkusu olmasaydı o zaman - Havaric ve Mürciede yaptığımız gibi- Ehl-i Sünnet'in doğuşunu, gruplarını ve genel itibariyle fikir ve inanç esaslarını ele alırdık; ancak konumuz sadece tekfir ve ona taalluk eden meselelerden müteşekkil olduğu için bu tür meseleleri burada ele almamız yerinde olmaz. Bu nedenle sadece konumuz- la alakalı olan birkaç meselede Ehl-i Sünnet'in bu iki fırkadan ayrılmış ol- duğu yerlerden bahsedeceğiz. Bu yerleri şu şekilde maddelendirebiliriz:

1) Ehl-i Sünnet Günahlar Sebebiyle Tekfir Etmez

Ehl-i Sünnet'in bu iki fırkadan ve onlarla aynı minvalde olanlardan ay- rıldığı birçok nokta vardır. Bu noktalardan ilki Ehl-i Sünnet'in günahlar sebebiyle kişileri tekfir etmekten uzak durmasıdır. Konunun detayına gir- meden önce burada çok önemli bir ayırıma dikkat çekmek istiyorum. Bu ayırım yapılmazsa meselenin detayını bilmeyen kardeşler bizim muradımı- zı tam anlayamayabilirler.

İslam'da günah kavramı iki ana başlık altında incelenmiştir: Bunlardan ilki dinden çıkaran (mükeffir) günahlar ikincisi ise dinden çıkarmayan (gay- ri mükeffir) günahlardır.

Dinden çıkaran günahlar (mükeffirât) Günahın bu kısmı sahibini din- den çıkarır ve cehennemde ebedi kalmaya duçar eder. Allah Rasûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem* bir hadisinde şöyle buyurur:

“Size büyük günahların en büyüğünü haber vereyim mi? Allah'a şirk koşturmak, anaya babaya itaatsizlik etmek ve yalancı şahitlik yapmak...”²¹¹

Ebu Hureyre *radıyallâhu anh'*den rivayet edilen başka bir hadiste ise şöyle buyurur:

“Yedi helak edici günahdan sakının!”

- Bunlar nedir ya Rasûlallah? Diye sorulunca, Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*:

- Allah'a şirk koşturmak, sihir yapmak ve... ve... diye cevap verdi”²¹²

Görüldüğü gibi Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* Allah'a şirk koşturmayı büyük günah=kebire olarak nitelendirmiştir. Demek ki günahların bazıları kişiyi dinden çıkaran bir hüviyete sahiptir ve işleyeni ebedi cehennemlik yapar.

Dinden çıkarmayan günahlar (gayr-i mükeffirât)

Bu kısımda yer alan günahlar ise işleyenlerini iman dairesinden çıkar-maz, ama bununla birlikte böylesi kimselerin ebedi olmamak üzere cehennem girmeleri muhtemeldir.

Bizim “günah” kavramıyla kastettiğimiz bu kısımda yer alan ve sahibi-ni ebedi cehennemlik yapmayan günahlardır. Okuyucu kardeşlerimizin “Ehl-i Sünnet günahlar sebebiyle tekfir etmez” dediğimizde günahlar kavramından bu kısmı kastettiğimizi anlamaları ve meseleyi yanlış bir alanda değerlendirmemeleri gerekmektedir. Bundan dolayı, zikretmiş olduğumuz bu hususa dikkat etmeyen bazı müellifler, kimi ilim ehli tarafından tenkite tabi tutulmuştur. Onlar kitaplarında “Ehl-i Sünnet günahlar sebebiyle tekfir etmez” diye mutlak bir ibare kullanmaları sebebiyle bazı yeni yetme insanların yanlış anlamalarına neden olmuş ve onların şirke götüren bir günah bile olsa kişinin dinden çıkmayacağı zannına kapılmalarına sebebiyet vermişlerdir. Biz bu hatayı önceden tespit etmiş olmamızdan dolayı Allah'a hamd ediyoruz.

Günahların kişiyi dinden çıkarmayacağını Kur'an ve Sünnetten birçok delili vardır. Kur'an'da ki delillerinden bazıları şunlardır. Rabbimiz şöyle buyurur:

“Eğer müminlerden iki gurup birbirleriyle savaşacak olursa aralarını düzeltin.

Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla

²¹¹ Buhârî, Edeb, 6. Hadis no: 5976.

²¹² Müslim, İman, 89.

çarpışın. Eğer dönerse artık aralarını adaletle düzeltin ve adaletli davranın. Şüphesiz ki Allah, âdil davrananları sever.” (Hucurât, 9)

Görüldüğü gibi Allah *celle celâluhu* bu ayet-i kerimesinde birbirleriyle savaşıyor iki gurubu “mümin” diye adlandırmış ve bu ismi işlemiş oldukları o büyük günaha rağmen onlara layık görmüştür. Malum olduğu üzere iman eden bir kimseyle çarpışmak, ona silâh çekmek ve onu öldürmek büyük günahların en önde gelenlerindendir.²¹³ Eğer bu iş kişiyi dinden çıkaran bir amel olsaydı o zaman Allah onlara “mümin” demezdi. Allah’ın onları “mümin” diye vasfetmesi gösteriyor ki, günah, sahibini dinden çıkarmaz. Bir başka ayette Allah *celle celâluhu* şöyle buyurur:

“Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hüre hür, köleye köle, kadına kadın (öldürülür). Ancak her kimin cezası, kardeşi (öldürülenin velisi) tarafından bir miktar bağışlanırsa artık (taraflar) hakkaniyete uymalı ve (öldüren) ona (gereken diyeti) güzellekle ödemelidir...” (Bakara, 178)

Bu ayeti kerimede de maktulün velisi ile katil arasında bir uhuvvetten (kardeşlikten) söz edilmiştir. Malum olduğu üzere ancak müminler kardeşlerdir.²¹⁴ Eğer adam öldürmek kişiyi küfre düşürücü bir amel olsaydı o zaman Allah *celle celâluhu* katil ile maktulün velileri arasında bir kardeşlikten söz etmezdi. Ortada bir kardeşlikten söz edildiğine göre biz bu işin küfür olmadığını anlıyoruz.

Konunun Sünnette yer alan delillerine gelince; Ebu Zerr *radıyallâhu anh’*den rivayet edildiğine göre Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“Rabbimden gelen (Cebrâil) bana geldi ve: ‘Ümmetimden Allah’a şirk koşmadan ölen kimsenin cennete gireceğini müjdeledi’ buyurdu. Ebu Zerr der ki: ‘Ben zina etse de, hırsızlık yapsa da mı?’ diye sordum. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*: ‘Zina etse de, hırsızlık yapsa da’ buyurdu.”²¹⁵

Eğer zina etmek ve hırsızlık yapmak insanı kâfir yapmış olsaydı o zaman onların cennete girmeleri söz konusu olmazdı. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* buyurur ki:

“Cehennemlik olanlardan ateşten en son çıkacak ve Cennete en son girecek kimseyi iyi biliyorum. Bir adam getirilecek ve Allah: ‘Ona küçük günahlarını sorunuz büyük günahlarını ise gizli tutunuz’ buyuracaktır. Bunun üzerine kendisine ‘falan günde şöyle filan günde böyle yaptın’ denilecek.

²¹³ Bkz. Buhârî, İman 36, 22; Müslim, İman, 64, 65 ve Fiten, 2888.

²¹⁴ Bkz. Hucurât, 10.

²¹⁵ Buhârî, Libâs, 24; Müslim, İman, 94 ve 991.

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* sözüne şöyle devam etti: Kendisine şöyle denilecek: ‘Senin her günahının yerine sana bir sevap verilecektir. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle dedi: Bunun üzerine O kimse: ‘Ya Rabbi! Bir takım günahlar işlemiştim fakat onları burada göremiyorum...’ Ebû Zerr der ki: ‘Bunun üzerine Rasûlullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’i azı dişleri görünecek kadar güldüğünü gördüm.”²¹⁶

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Tevhid inancına sahip fakat günahkâr olanlar Cehennem’de azap görecekler ve kömür gibi olacaklardır. Sonra kendilerine rahmet ulaşacak Cehennem’den çıkarılacak Cennetin kapıları önüne atılacaklardır. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle devam etti: Cennetlikler onlar üzerine su serpeceklerdir. Sel birikintisinde çalı çırpının bitmesi gibi onlar da yeniden hayata geçecekler ve Cennete gireceklerdir.”²¹⁷

Bu hadislerde de dünyada günah işlemelerine rağmen ahirette cennete girecek kimselerden söz edilmektedir. Eğer günah işlemek kişinin tekfirine sebep olsaydı o zaman bu tür kimselerin asla cennete girmeleri mümkün olmazdı; çünkü Rabbimiz şirk koşan kimselerin cennete girmelerinin asla söz konusu olmayacağını bildirmektedir:

“Her kim Allah’a şirk koşarsa, Allah ona cenneti haram kılar...” (Maide, 72)

Bu noktada ki hadisleri zikretmeye kalksak kitapta ciddi bir yekûn tutar. Bu nedenle bu üç hadis ile iktifa ediyoruz.

Zikretmiş olduğumuz ayet ve hadislerden mükeffir olmayan günahların sahibini dinden çıkarmadığını anlamaktayız. Bu anlayış Ehl-i Sünnet’i diğer Haricîlerden ayıran en temel unsurlardan birisidir.

Bu anlattıklarımızdan Ehl-i Sünnet’in günahları hafife aldığı gibi bir sonuç çıkarılmamalıdır; çünkü Ehl-i Sünnet her ne kadar günahlardan dolayı tekfir etmese ve o günahları işleyenlerin mümin olduğunu kabul etse de bununla birlikte böylesi kimselerden fasık isminin kalkmayacağını ve -eğer Allah affetmezse- cehenneme gireceklerini dile getirmiştir.

Yine Ehl-i Sünnet günah işleyen kimsenin kalbinin zamanla kararacağını, işlemiş olduğu günahların onun kalbine birer nokta olarak konulduğunu, eğer tevbe ederse bu noktaların kalktığını, ama tevbe etmezse kalbini kapladığını ve en sonunda kalbin tamamen karararak iman nurundan mahrum olabileceğini söylemektedir. Buna delil olara Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in şu hadisini delil getirirler:

²¹⁶ Tirmizî, 2596; Müslim, İman, 17

²¹⁷ Tirmizî, 2597.

“Kul bir günah işlediği takdirde onun kalbine siyah bir nokta konulur. Bu işten vazgeçer, Allah'tan mağfiret dileyip tevbe ederse, kalbi cilalanır. Eğer (tevbe ve istiğfar etmeyip) tekrar o günahı işlerse bu nokta daha da arttırılır. Ta ki kalbinin tamamını örtünceye kadar. İşte yüce Allah'ın; “Hayır! Aksine onların kazandıkları kalplerini örtmüştür” buyruğunda söz konusu ettiği ‘er-Rân=örtüp, bürümek’ budur.”²¹⁸

Ehl-i Sünnet'in bu görüşü de kendilerini Mürcie'den ayıran en temel unsurlardan biridir; zira Mürcie, imanla beraber günahın zarar vermeyeceği tezini savunmaktadır. Ehl-i Sünnet ise her ne kadar günahın kişiyi dinden çıkarmayacağını söylese de asla günahların imana zarar vermeyeceğini söylememiştir. Üstte de belirtildiği gibi günahlar, sahiplerinin kalbine bir leke olarak konulur ve onların kalplerindeki imanı zedeleyerek onu eksiltir. Buradan hareketle Ehl-i Sünnet, imanın taatlerle arttığını, masiyetlerle ise eksildiğini temel bir ilke olarak kabul etmiştir.

Sonuç olarak, Ehl-i Sünnet ne Haricîler gibi günah işleyenleri tekfir etmiştir, ne de Mürcienin iddia ettiği gibi “günahların imana zarar vermediğini” söylemiştir; aksine günahların imana zarar vereceğini ve gınahta ısrar edenin imanında bir eksilme meydana geleceğini belirtmiştir. Bu ilke Ehl-i Sünnet'in Harihî ve Mürcieden ayrıldığı ilk noktadır.

2) Ehl-i Sünnet Mükfîrâtta

Niyettin İyi Olmasına Bakmaksızın Tekfir Eder

Bu başlık, insanların birçoğunun yanıldığı nokta olması hasebiyle çok önem arz etmektedir. Bu gün nice insanlar haddi zatında dinden çıkarıcı olmasına rağmen sırf niyetlerinin iyi olduğu gerekçesiyle bazı söz ve amel-leri rahatlıkla işleyebilmektedirler. Onların bu hususta sarılmış oldukları en kuvvetli delil Allah Rasûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den sahih olarak nakledilen “Ameller ancak niyetlere göredir”²¹⁹ hadisidir. Bu hadis İslam fıkhnın en temel ilkelerinden birisidir. Bu nedenle bazı ulema şöyle demiştir:

“Fıkıh beş hadis üzerinde dönmektedir:

- 1- Helal bellidir, haram bellidir, hadisi,
- 2- Ne zarar vermek vardır, ne de zarara zararla karşılık vermek, hadisi,
- 3- Ameller niyetlere göredir, hadisi,
- 4- Din nasihattır, hadisi ve

²¹⁸ Tirmizî, 3334.

²¹⁹ Buhârî, Kitabu'l Vahy, 1.

5- Sizi yasakladığım şeyden kaçınınız ve size emrettiğim şeyi gücünüz yettiğince yapınız, hadisi."²²⁰

Bu hadisin İslam'ın temel esaslarını oluşturduğu doğrudur, ancak bazıları hadisin kapsama alanını iyi tespit edemedikleri için hangi söz ve amel olursa olsun insanoğlundan sadır olan tüm eylem ve söylemlerde niyetin geçerli olacağını sanmışlar ve büyük bir vartanın içine düşmüşlerdir. Aslına bakılırsa hadis tüm amellerin niyete bağlı olduğunu anlatmıyor. Sadece hakkında niyetin geçerli olacağı masiyet dışı amellerin niyetle değer bulacağından bahsediyor. Bizim bu hadisi hakkıyla anlayabilmemiz için öncelikle "Amel" kavramını iyi bir şekilde analiz etmemiz gerekmektedir. Aksi halde hadise doğru bir perspektiften bakmamız mümkün olmayacaktır.

Âlimlerimizin ifade ettiğine göre İslam'da ameller üçe ayrılır.

1. Mubah olan ameller
2. Taatler (ibadet olan ameller)
3. Masiyetler (günah olan ameller)

Ümmetin ittifakıyla bilinmektedir ki, "niyet" in geçerlilik alanı ilk iki maddedir yani mubahlar ve taatlerdir. Son madde olan masiyetlerde ise niyetin geçerliliği söz konusu değildir. Bu hakikati Fahreddin er-Razî şöyle ifade eder:

"Günahlar, niyet sebebiyle günah olmaktan çıkmaz. Bu sebeple cahil, Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in "Ameller ancak niyetlere göredir" hadisinin niyet sebebiyle günahın taate dönüşeceğini sanmasın!"²²¹

Bilinmelidir ki Ehli Sünnet alimleri bir amelin geçerlilik kazanabilmesi için iki şart getirmişlerdir. Bu şartlar ise halis niyet ve şeraite uygunluktur. İbn-i Recep el-Hanbelî şöyle der: "Dinin temeli ancak şu iki esas ile tamamlanmış olur:

1- Yapılan işin zahirinin sünnete uygun olması. Bu esas, Hz. Aişe'nin rivayet ettiği "Kim dinimizde olmayan bir şey yaparsa o mutlaka reddedilir" hadisinde yer alır.

2- Yapılan işin batını itibarıyla sadece aziz ve celil olan Allah'ın rızasını gözeterek yapılmış olması gerekir ki, "ameller ancak niyetlerledir" hadisi bu hususa delalet etmektedir."²²²

²²⁰ Bu tespit İmam Ebu Davud'a nispet edilmektedir. Bkz. "Câmiu'l-Ulûm ve'l-Hikem", sf. 19, 20.

²²¹ "Tefsir-i Kebir", 3/348.

²²² "Câmiu'l-Ulûm ve'l-Hikem" Tercümesi, sy: 41

Açıkça belli olduğu üzere dinin temelini masiyetler oluşturmamaktadır. Ve masiyetlerin Allah katında kabul görmesi de mümkün değildir. O halde bu hadiste amellerden kastedilenin yukarıda vermiş olduğumuz taksimat-tan Mubah olan ameller ve taatler olduğu açıktır. Şimdi bunları örnekleri ile açıklayalım:

Mubaha örnek olarak koku/esans sürmeyi ele alalım. Kişi kibir ve gururunun dışı vurmak ya da kadınları baştan çıkarmak amacıyla koku sürünse sırf bu niyeti onu günaha sokar. Ama kişi bununla, Hz. Peygamberin Sünnetine itiba etmeyi ve bedeninde meydana gelen kötü kokuları bertaraf etmeyi amaçlıyorsa o zaman bu güzel niyeti ona sevap kazandırır. İşte tam burada “Ameller niyetlere göredir” hadisi devreye gire ve sahibinin kalbindeki kasta göre ecir ya da günah kazanmasına sebep olur.

İbadete ise şu örneği verebiliriz. Namaz Allah’ın bizlere emretmiş olduğu bir ibadettir. Her ibadette olduğu gibi bu ibadette de niyet başrolü oynamaktadır. Bir namazın kabul edilip edilmemesi -diğer şartları da yerine getirmekle birlikte- ancak niyete bağlıdır. Eğer kişi namazı sırf Allah emretti diye ve O’nun rızası için kılsa, bu niyet namazını ibadete çevirir. Şayet, başkaları “bu adam namaz ehlidir” desinler diye kılıyorsa o zaman o namaz, ibadet olmaktan öte bir masiyet olur, hatta sahibini şirke bile götürür. İslam’ın diğer ibadetlerinde de aynı kural geçerlidir. Diğerlerini de buna kıyas edebiliriz. Verdiğimiz bu örnekten de anlaşılacağı üzere ibadetlerde de aslolan niyettir. Burada da Efendimizin “Ameller niyetlere göredir” hadisi geçerlidir.

Son olarak insanların en çok yanıldığı noktalardan birisi olan “günahlarda niyetin geçerliliği” meselesini ele alalım.

Herkesin bildiği üzere faiz haramdır. Cami yaptırmak ise İslam’ın teşvik ettiği bir amel... Şimdi birisi çıksa ve “Ben insanların Allah’a ibadet ederek O’na yaklaşmaları adına cami yaptıracağım. Ama bunun için paramı faize yatırdım ve oradan gelen gelirle bu işi halledeceğim” dese ne olur? Onun bu iyi niyeti amelini meşrulaştırır mı? Kanaatimizce herkesin vereceği cevap menfi/olumsuz yönde olacaktır.

Şimdi, eğer günahlarda bile niyet geçerli olmuyor ve o günahı salih bir amele çevirmiyorsa, peki ya küfür olan meselelerde durum nasıl olur? Hiç küfür amellerinde niyet geçerli olur mu?

Cehaletin ayyuka çıktığı ve İslam nurunun sönmeye yüz tuttuğu şu dönemde insanlar maalesef -*birakın günahları*- küfrü gerektiren eylem ve söylemleri bile içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, rahatlıkla icra edebilmektedirler. Örneğin,

- 1- Allah'ın kanunlarına alternatif kanunlar çıkarmak,
- 2- Beşer mahsulü yasalarla hükmetmek,
- 3- Şeriatın ahkâmını iptal etmek,
- 4- Ehl-i küfre velayet vermek,
- 5- Küfrü ve küfür ehlini korumak,
- 6- Putların karşısında kıyam etmek,
- 7- Küfrün alamet ve şiarlarını takınmak vs. vs.

Tüm bu ameller ve daha zikretmediğimiz diğerleri haddi zatında küfrü gerektiren amellerdir. Ama bunları icra edenler bu işleri yaparken hep niyet ve maksatlarının iyi olduğundan hareketle küfre girmeyeceklerini zannetmektedirler. Onlar bu iddiaları ile *-bilerek veya bilmeyerek-* İrcâ akidesini savunmaktadırlar. Kendilerine sorulsa belki de Ehl-i Sünnet'in en hararetli hamilerinden olduklarını söylerler. Biraz sonra Ehl-i Sünnet'in bu nokta da nasıl düşündüğünü delilleri ile açıklamaya çalışacağız. O zaman hakkın kiminle beraber olduğu apaçık ortaya çıkacaktır. Hak ortaya çıkınca da ondan ancak kalbinde maraz olanlar yüz çevirecektir.

Ehl-i Sünnet'in Delilleri

Üstte de belirttiğimiz gibi Ehl-i Sünnet küfür söz ve amellerinde niyet aramaz. Onların bu nokta da birçok delili vardır. O delillerin en barizleri ise şunlardır. Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Meryem oğlu Mesih; gerçekten Allah'ın kendisidir, diyenler hiç kuşkusuz kâfir olmuşlardır." (Maide, 72)

"Şüphesiz ki, Allah, için üçüncüsüdür, diyenler kesinlikle kâfir olmuşlardır." (Maide, 73)

Allah-u Teâlâ, Hıristiyanları sırf söylemiş oldukları bu söz nedeniyle tekfir etmiş ve küfre giriş nedenini onların söylemiş olduğu bu söze bağlamıştır. Kurtubî der ki:

*"Allah, söylemiş oldukları bu söz sebebiyle onları tekfir etmiştir."*²²³

Birisi çıkıp "Onlar üç ilâha inandıklarından veya Mesih *Aleyhisselam*'ın ilâh olduğunu kabul ettiklerinden kâfir olmuşlardır" diye bir itiraz da bulunabilir. Buna şöyle cevap veririz: Onlar Allah'tan başka bir ilâhın varlığına inanabilirler, onların bu inancının bu ayetlerle bir ilişkisi yoktur. Allah-u Teâlâ bu ayetlerde onların kâfir oluş nedenini inançlarına değil, bizzat söylemiş oldukları sözlere bağlamıştır. Bu da Ehl-i Sünnet'in savunmuş olduğu tezi kuvvetlendirmektedir.

²²³ "el-Camiu li Ahkâmi'l-Kur'an", 3/149.

“Andolsun, onlara (Tebûk gazvesine giderken söyledikleri o alaylı sözleri) soracak olsan, elbette şöyle diyeceklerdir: “Biz sadece eğlenip şakalaşıyorduk.” De ki: “Allah ile O’nun ayetleri ile ve Rasûlü ile mi alay ediyorsunuz? Özür dilemeyin. Siz iman ettikten sonra gerçekten kâfir oldunuz...” (Tevbe, 65, 66)

“(Ey Muhammed! O sözleri) söylemediklerine dair Allah’a yemin ediyorlar. Hâl-buki o küfür sözünü elbette söylediler ve Müslüman olduktan sonra kâfir oldular.” (Tevbe, 74)

Bu iki ayette Rabbimiz söylemiş oldukları bir takım sözler nedeniyle küfre düşen bir grup insandan bahsetmektedir. Bu insanların küfre düşüş nedeni inançları değil, sırf ağızlarından çıkan sözlerdir. Onlar Rasûlullâh ve ashâbı hakkında ileri geri bir takım uygunsuz şeyler söylemişler ve bu nedenle Allah tarafından bu ağır hitaba maruz kalmışlardır. 65 ve 66. ayetlerin sebebi nuzûlleri şu şekildedir:

– “Tebûk Gazvesinde bir adam: “Bizim şu Kur’an okuyanlarımız kadar midelerine düşkün, dilleri yalancı ve düşmanla karşılaşma esnasında korkak kimseleri görmedim” dedi. O mecliste bulunan bir adam: “Yalan söylüyorsun. Sen bir münafıksın. Seni Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e haber vereceğim” dedi. Bu Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e ulaştı ve bunun üzerine bu ayetler indi.”²²⁴

– “Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* Tebûk gazvesinde iken münafıklardan bir grup önünde yürüyor ve: ‘Şu, Rûm saraylarını ve kalelerini fethedeceğini sanıyor. Heyhat, heyhat’ diyorlardı. Allah Teâlâ peygamberini *sallallâhu aleyhi ve sellem* onların söylemiş olduklarına muttali’ kıldı.”²²⁵

74. ayetin iniş sebebi ise şu olaydır:

– “Cüheyne kabilesinden birisi ile Ensâr’dan birisi tartışmış ve Cüheyneli Ensârîye galip gelmişti. Bunun üzerine Abdullah ibn-i Übeyy, Ensâra: “Kardeşinize yardım etmeyecek misiniz? Allah’a yemin olsun ki bizimle Muhammed’in durumu “Besle kargayı oysun gözünü”²²⁶ diyen kimsenin sözü gibidir” dedi. Bir de: “Medine’ye dönersek muhakkak ki aziz olan zelil olanı oradan çıkaracaktır” demişti. Müslümanlardan birisi koşup bunu Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e haber verdi. Hz. Peygamber Abdullah’a birini gönderip çağırttı ve ona işin hakikatini sordu. Bunun üzerine Abdullah, bu sözü söylemediğine dair Allah adına yemin etmeye baş-

²²⁴ “Tefsiru’t-Taberî”, 6/172 vd.

²²⁵ “Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azîm”, 2/484.

²²⁶ Aslında bu ibarenin orijinalinde “Besle köpeği, yesin seni” şeklinde bir ifade geçmektedir. Biz bunun daha iyi anlaşılması için Türkçede ki karşılığı ile tercüme etmeyi uygun gördük.

ladı. Allah-u Teâlâ da onun hakkında bu ayeti indirdi.”²²⁷

Dikkat edilirse ayetlerin iniş sebebi olarak nakledilen rivayetlerin hepsinde kişiyi dinden çıkaracak bir takım sözler yer almaktadır. Allah *celâluhu*: “Siz iman ettikten sonra gerçekten kâfir oldunuz...” derken ve: “O küfür sözünü elbette söylediler ve Müslüman olduktan sonra kâfir oldular” buyururken onların dinden çıkıp kâfir olmalarını inançlarına değil, sadece ağızlarından çıkan o sözlere bağladı. Bu da göstermektedir ki, küfür kelimesini söyleyen kimse sırf bu sebeple küfre düşer ve niyetine bakılmaz.

Şimdi konuyla alakalı Ehl-i Sünnet âlimlerinin kavillerini zikredeceğiz. Konunun önemine binaen nakilleri biraz uzun tutacağız ki bu sayede kalbinde şüphe olan kimselerin şüpheleri zail olsun ve niyetlerinin iyi olduğu gerekçesiyle küfrü gerektiren bir eylem ve söylem içerisine girenler Ehl-i Sünnetin tutumunu bilerek kendilerine çeki düzen versinler.

1- İmam Kurtubî, Kadı Ebu Bekir İbnu'l Arabî'nin şöyle dediğini nakleder: “Küfür (lafızlarıyla) şaka yapmak küfürdür. Bu konuda ümmet arasında hiçbir ihtilaf yoktur.”²²⁸

2- İmam Cessas “*Ahkamu'l Kur'an*” adlı eserinde bu ayeti tefsir ederken şöyle der: “Bu ayette, ikrah olmaksızın küfür kelimesini söyleyen kimselerin şakacı veya gerçekçi olmasının eşit olduğuna bir işaret vardır... Bu ayet, küfür kelimesini izhar etme hususunda şaka yapanla ciddi olanın aynı hükme tabi olduğunu ifade etmektedir.”²²⁹

3- İbnu'l Cevzi der ki: “Bu (nakiller) küfür kelimesini izhar etme hususunda şaka yapanla ciddi olanın bir olduğuna işaret etmektedir.”²³⁰

4- İman Âlusi şöyle der: “Bazı âlimler bu ayet ile küfür kelimesini söyleme hususunda şaka yapmanın ve ciddi olmanın eşit olduğuna delil getirmişlerdir ki, bu hususta (zaten) ümmet arasında hiçbir ihtilaf yoktur.”²³¹

5- Abdu'l Mun'im Mustafa şöyle der: “Bu nakiller, Allah ile ayetleri ile ve Rasûlü ile alay eden bir kimsenin, bunu oyun, eğlence ve şaka maksadıyla yapsa dahi kâfir olacağı noktasında açık nasslardır. Ümmet arasında küfür olan bir söz veya amel ile eğlenilmesinin küfür olduğu konusunda hiçbir ihtilaf yoktur...”²³²

²²⁷ “Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm”, 2/489.

²²⁸ “el-Cami' li Ahkami'l-Kur'an”, 8/197.

²²⁹ “Ahkâmu'l-Kur'an”, 3/207.

²³⁰ “Zâdu'l-Mesîr”, 3/465.

²³¹ “Tefsiru Ruhi'l-Meâni”, 6 /190.

²³² “Dinden Çıkarıcı Ameller”, sf. 155.

6- İbn-i Nuceym der ki: “Kim gerek şaka yere gerekse ciddi olarak küfür kelimesini söylerse tüm âlimlere göre kâfir olur. Bu konuda niyetinin hiçbir geçerliliği yoktur.”²³³

7- İbn-i Hümmam şöyle der: “Kısacası, bazı fiiller vardır ki, -kâfirlere has olan alametler gibi- bunlar inkâr makamına kaimdir. Küfrün bizzat kendisinden uzak durmak nasıl gerekli ise bu tür fiillerden de uzak durmak gerekir. Allah’u Teâlâ “Biz dalmış eğleniyorduk” diyen kimselere, “Özür dilemeyin, siz iman ettikten sonra gerçekten kâfir oldunuz” buyurdu. Onlara: “Siz yalan söylediniz” demedi. Aksine küfrün en belirgin özelliklerinden olan “boş işlere dalmak” ve “eğlenmek” ile boyunlarından İslam bağıını çıkardıklarını ve İslam’ın korumasından çıkıp küfre girdiklerini haber verdi. Bu da göstermektedir ki, bu tür fiiller bir şahısta bulunduğu zaman o şahsın küfrüne hükmedilir; kalbindeki tasdiğe de bakılmaz.”²³⁴

8- İmam Keşmirî, “İkfaru’l Mulhidin” adlı eserinde şöyle der: “Kısacası, kim, gerek alay ederek gerekse şaka yere küfür kelimesini söylerse ittifakla kâfir olur ve bu konuda itikadına (niyetine) itibar edilmez...”²³⁵

9- Hanefi âlimlerinden Sadreddin el-Konevî der ki: “Kişi içeriğine inanmadığı halde isteyerek (ikrah olmaksızın) küfür kelimesini telaffuz etse küfre düşer...”²³⁶

10- Hanefilerin meşhur âlimlerinden birisi olan Ali el-Kari Hanefi fıkıh kitaplarından birisi olan “Mecmau’l-Fetâva” adlı eserden şu cümleleri nakleder: “Kişi küfrü gerektiren bir söz söylerse kâfir olur.”²³⁷

11- “el-Hulasa” adlı eserde de şöyle geçer: “Kişi: ‘Ben Mülhidim’ dese kâfir olur.”²³⁸

12- İbn-i Hacer el-Heysemî, Hanefi imamlarından şu cümleleri nakleder: “Kim küfür kelimesini telaffuz ederse, onun küfür olduğunu itikat etmese bile kâfir olur. Birisi ona gülse veya yaptığını hoş görse ya da buna rıza gösterse, o da kâfir olur...”²³⁹

²³³ “el-Bahru’r-Râik”, 5/134.

²³⁴ “Feydu’l-Barî”, 11/50.

²³⁵ “İkfaru’l-Mulhidîn”, Sf. 59.

²³⁶ “Şerhu’l-Fıkh’l-Ekber”, sf. 241.

²³⁷ “Şerhu’ş-Şifa”, 2/453.

²³⁸ A.g.e. 2/429.

²³⁹ “el-İlâm bi Kavâti’i’l-İslam”, sf. 40.

13- “Mecmau’l Enhur” adlı meşhur Hanefi Fıkıh kitabında şöyle geçer: “Kişi içeriğine inanmadığı halde (ikrah olmaksızın) kendi tercihiyle küfür kelimesini telaffuz etse tüm ulemaya göre kâfir olur.”²⁴⁰

14- İmam Şafiî’ye “Allah’ın ayetleri ile istihza eden bir kimsenin hükmü” hakkında soru soruldu. İmam böyle birisinin kâfir olacağını söyledi ve: “De ki: “Allah ile O’nun ayetleri ile ve Rasûlü ile mi alay ediyorsunuz? Özür dilemeyin. Siz iman ettikten sonra gerçekten kâfir oldunuz...” (Tevbe, 65, 66) ayetini delil getirdi.²⁴¹

15- İbn-i Hazm ez-Zahirî der ki: “Allah-u Teâlâ, kendisi, ayetleri ve peygamberlerden birisi ile istihza etmenin imandan çıkararak bir küfür olduğunu belirtmektedir. Allah-u Teâlâ burada “Ben sizin kalbinizde küfür olduğunu bilmişimdir” demedi; aksine sırf bu istihza sebebi ile onların kâfir olduklarına hükmetti. Artık her kim bunun aksini iddia ederse Allah’ın söylemediği bir şeyi ona söyletmiş ve Allah’a yalan isnat etmiş olur.”²⁴²

16- Fahreddin er-Razî der ki: “Allah-u Teâlâ’nın “Siz iman ettikten sonra gerçekten kâfir oldunuz...” ayeti bir takım hükümler içermektedir:

a- Din ile alay etmek her ne şekilde olursa olsun küfürdür...

b- Bu ayet “Küfür ancak kalbin fiilleri ile alakalıdır” diyen kimsenin (Mürnicienin) sözünün batıl olduğunu göstermektedir...²⁴³

17- Fahreddin Hasen b. Mansur el-Hanefî der ki: “İsteyerek (yani ikrah olmaksızın) kalbi iman üzere olduğu halde dili ile küfür kelimesini söyleyen bir kişi kâfir olur, Allah katında da “mümin” olamaz.”²⁴⁴

18- Burhaneddin İbn-i Mazeh el-Hanefî der ki: “Kim İsteyerek (yani ikrah olmaksızın) kalbi iman ile mutmain olduğu halde dili ile küfür kelimesini söylerse kâfir olur; kalbinde ki inanç ona fayda sağlamaz.”²⁴⁵

19- İbn-i Kudâme el-Makdisî der ki: “Kim Allah’a söverse kâfir olur. Bu hususta şaka yapması veya ciddi olması bir şey değiştirmez. Keza Allah ile ayetleri ile peygamberleri ile ya da kitapları ile istihza eden kimse de kâfir olur.”²⁴⁶

²⁴⁰ “Mecmau’l-Enhur Şerhu Multeka’l-Ebhur”, sf. 696.

²⁴¹ “es-Sarimu’l-Meslûl ala Şatimi’r-Rasûl”, sf. 513.

²⁴² “el-Fisal fi’l-Mileli ve’n-Nihal”, 3/114.

²⁴³ “Mefâtihu’l-Ğayb”, 16/99.

²⁴⁴ “Fetâvâ Kadîhan”, el-Fetâvâ’l-Hindiye hamîşinde, 3/573.

²⁴⁵ “el-Fetâvâ’t-Tatarhâniyye”, 5/458.

²⁴⁶ “el-Muğnî”, 4/20. Bab. 7124.

20- İbn-i Receb el-Hanbelî der ki: “Dini terk ve cemaatten ayrılmanın manası: İslam dininden dönmektir/irtidattır isterse bu kişi şahadet kelimelelerini söylesin. Eğer Allah ve Rasûlüne söverse, *-şahadeti kabul etse bile-* kanı mubah olur, çünkü o bununla dinini terk etmiştir. Aynı şekilde eğer o kişi Mushafı hafife alır da pisliklerin için atarsa veya namaz gibi dinden olduğu kesin olarak bilinen bir şeyi inkâr ederse yine durum aynıdır.”²⁴⁷

Buraya kadar tüm ulema nezdinde itibar kazanmış tam yirmi İslam âliminin, küfür sözünü söyleyen veya küfür ameli işleyen bir kimsenin sırf bu nedenle dinden çıkacağı ve asla niyetine itibar edilmeyeceğine dair kavillerini nakletmeye çalıştık. Eğer bu noktadaki nakilleri uzatmaya kalksak bu nakillerin sayısı bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla iki yüzü bulurdu. Ama Allah’ın lütfu ile maksat hâsıl olduğu için bu kadarını yeterli görüyoruz. Bu mesele hakkında daha fazla detay isteyenlere “Ulvî es-Sakka’ın derlediği *“et-Teveessut ve’l İktisâd fi enne’l Küfra Yekûnu bi’l Kavli ve’l Fiili evi’l İ’tikâd”* adlı eseri tavsiye ederiz. Müellif bu kitabında konuya ilişkin tam 115 İslam âliminin kavlini nakletmektedir.

Buraya kadar zikretmiş olduğumuz delillerden ve bu delillere ilişkin âlimlerin kavillerinden şu sonuçları çıkarırız:

1- Küfrü mucip bir söz telaffuz eden veya küfrü gerektiren bir amel işleyen kimse -Mürkienin iddia ettiği gibi- kalbinde ki yalanlama ile değil, sırf bu söz ve ameli sebebiyle dinden çıkar.

2-Küfür, -Mürkienin iddia ettiği gibi- sadece “tekzibden=yalanlamadan” ibaret değildir. Aksine yalanlamanın haricinde de küfür olabilir.²⁴⁸

3- Küfür söz ve fiillerinde “ikrah ve intifâu’l kast” gibi bir takım manilerin haricinde niyetin hiçbir geçerliliği yoktur.

4- Din ile alay etmek veya dini küçük düşürücü sözler söylemek kişinin dinden çıkmasına sebeptir.

Bu tespitlerin ardından Ehl-i Sünnet’in Mürchie’den ayrıldığı diğer bir noktayı izah etmeye geçebiliriz.

3) Ehl-i Sünnet Ameli İmandan Ayırmaz

Ehl-i Sünnet’in bu iki fırkadan ayrıldığı diğer bir nokta, ameli imandan saymasıdır. Malum olduğu üzere imanın tanımı ve kapsamı hakkında mezhepler arasında birçok görüş ayrılığı meydana gelmiştir. Bu ayrılıkları şu şekilde beş ana başlık altında inceleyebiliriz.

²⁴⁷ “Câmiu’l-Ulûm ve’l-Hikem”, sf. 179.

²⁴⁸ İlerleyen bölümlerde inşaallah küfrün çeşitleri zikredilecektir. Oraya müracaat ederek Ehl-i Sünnet ile Mürchie’nin bu konudaki ihtilafını görebilirsiniz.

1) "İman, kalp ile itikât, dil ile ikrar ve azalar ile amel etmekten ibarettir" diyen Ehl-i Sünnet görüşü. Bu görüş, İmam Şafiî, Ahmed b. Hanbel, İmam Malik, İmam Evzaî, Ehl-i Hadis, Zahirîler ve bazı kelimciler tarafından benimsenmiştir.

2) "İman, dil ile ikrar ve kalp ile tasdikten ibarettir" diyen ve "ameli" iman kapsamından çıkaran görüş. Bu görüşü Ebu Hanife *rahimehullah* ve ashabı tarafından benimsenmiştir.

3) "İman sadece kalp ile tasdik etmekten ibarettir diyen" görüş. Bu görüş, ikrar ve ameli iman kapsamından çıkarmış ve imanın tanımında sadece "tasdik" ile yetinmiştir. Bu görüş Maturîdîler tarafından savunulmaktadır.²⁴⁹

4) "İman sadece dil ile ikrardan ibarettir" diyen görüş. Bu, Kerramiye mezhebinin görüşüdür ki, kabul edilmesi mümkün değildir. Zira bu görüşün neticesinde tüm münafıkların mümin olması gerekir. Bu ise Kur'an ve Sünnetin temel öğretileri ile çelişmektedir.

5) "İman yalnızca kalben bilmekten ibarettir" diyen Cehmiyye görüşü. Bu görüşünde kabulü mümkün değildir; zira bunun neticesinde İblis *aleyhilla'ne'nin* "mümin" olması gerekirdi. Bilindiği üzere İblis Allah'ın kendisinin rabbi olduğunu biliyordu, ama buna rağmen yine de kâfir olmaktan kurtulamadı.²⁵⁰

Bu beş görüş içerisinde en fasit görüş -Tahavî şarihinin de belirttiği gibi- son görüştür.²⁵¹ Önceki görüşlerden bazıları da her ne kadar kabul edilme- se de, onların meydana getireceği fesat en son görüşün meydana getireceği fesattan daha azdır. Bu nedenle son görüşün İslam ümmetine getirmiş olduğu zarar anlatılmayacak derece de büyük olmuştur.

Bizim burada vurgulamak istediğimiz asıl nokta amelin iman kapsamında değerlendirilip-değerlendirilemeyeceği konusudur. Üstte de belirttiğimiz gibi Ehl-i Sünnet, ameli iman kapsamında değerlendirmiş ve "amel" mefhumunu imanın tanımından çıkarmamıştır. Şer'i nasslara ve selef-i salihinin sözlerine baktığımızda da, iman; kalp ile itikad, dil ile telaffuz ve organlarla amel olduğunu rahatlıkla görebiliriz. Şimdi meselenin tahkikini şu şekilde özetleyebiliriz:

²⁴⁹ Bkz. Nureddin es-Sabunî, "el-Bidâye fi Usulî'd-Dîn", sf. 88.

²⁵⁰ Bkz. Hicr Suresi, 36.

²⁵¹ "Şerhu'l-Akideti't-Tahaviyye", İbn-u Ebi'l İzz, sf. 332.

1- İtikadın İmandan Sayılması:²⁵² Kalbinde imanı olmayan kimsenin, zahiri olarak bir takım amelleri işliyor olsa dahi kâfir olup dinden çıktığı konusunda bütün ilim ehli ittifak halindedir. Allah-u Teâlâ şöyle buyurur:

“Münafıklar sana geldiklerinde: “Biz gerçekten şahadet ederiz ki, sen kesin olarak Allah’ın elçisisin” dediler. Allah da bilir ki sen elbette, kendisinin elçisisin. Allah, şüphesiz münafıkların yalan söylemekte olduklarına şahidlik etmektedir. Onlar, yeminlerini bir siper edinip Allah’ın yolundan alıkoydular. Doğrusu şu ki onlar, ne kötü şey yapmaktadırlar. Bunun sebebi, onların önce iman edip sonra inkâr etmeleridir. Bu yüzden kalpleri mühürlenmiştir. Artık onlar hiç anlamazlar.” (Münafikun, 1-3)

Münafıklar, iman ettiklerini dilleriyle söyledikleri halde, kalpleriyle iman etmemelerinden dolayı tekfir edilmişlerdir. Onların, dilleriyle iman ettiklerini söylemeleri, itikadları yönünden değil, korkuları ve nifakları yönündendi. Böylece kendileri hakkında verilecek olan küfür ve riddet hükümünden korunabilmeyi amaçlamışlardı. Resulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

*“Ameller ancak niyetlerledir. Herkes için ancak niyetinin karşılığı vardır.”*²⁵³

İman da dâhil olmak üzere, bütün amellerin kabul edilmesinin şartı, kalpte bulunan niyet ve amele olan azimdir. Resulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

*“Kim Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed’in onun Resülü olduğuna, sadık olarak kalben şahadet ederse, Allah ona cehennemi haram kılar.”*²⁵⁴

Hadisin mefhum-u muhalifinden anlaşılan, dili ile Allah’tan başka ilâh olmadığına şahadet etmesine rağmen, bu söylediğinde sadık olmayan ve kalben de buna iman etmeyen kişinin cennete giremeyeceği ve cehennem ehlinde olacağıdır.

İtikadın, iman dâhilinde olduğuna dair birçok delil bulunmaktadır. Bu-
raya kadar anlatılanlar, imanın, sadece dil ile ikrar olduğunu söyleyen Mürcie’nin Kerramiye kolunun görüşlerinin geçersiz olduğuna delildir. Onlara göre münafıklar, kıyamet günü cennete girecek olan mü’minlerdendir.

²⁵² Bu bölüm Abdü’l Mun’im Mustafa Halime’nin “A’malun Tuhricu Sahibeha mine’l-Mille” adlı eserinin tercümesinden bazı tasarruf ve düzeltmeler yapılarak alınmıştır. Bkz. sf. 8 vd.

²⁵³ Buhârî, Kitabu’l Vahy, 1.

²⁵⁴ Buhârî, Kitabu’l İlm, 49. Hadis no: 128.

Günümüzde bu sapık mezhebi, isim ve düstur olarak benimsediğini söyleyenler olmasa da, esas ve itikad olarak farkında olmadan benimseyenler vardır. Bu görüşü benimsemiş olanlardan birine, komünistlerin ve laiklerin küfür ve batıl üzere oldukları söylendiğinde, “Allah’tan başka ilâh olmadığını dilleriyle söyledikleri halde onları nasıl tekfir edersiniz” diyerek karşı çıkarlar.

2- Sözün İmandan Sayılması: Sözden kastımız, dil ile Kelime-i Tevhid’in ikrar edilmesidir. Sözün imandan ve onun şartlarından sayıldığıнын delillerinden birisi, Resulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in, amcası Ebu Talib’e söylediği şu sözüdür: “Ey Amca! Allah’tan başka ilâh yoktur de, ben de bununla sana kıyamet gününde şahitlik edeyim.” Bunun üzerine Ebu Talib şöyle cevap verdi: “Kureyş beni ayıplayarak, Ebu Talib’i buna ancak korku sevk etti demese, bunu söyledim.”²⁵⁵

Ebu Talib, “Lâ ilâhe illallah” demeye yanaşmadı. Bunun üzerine Allah-u Teâlâ şu ayetleri indirdi:

“Muhakkak ki sen sevdiğini hidayete erdiremezsin. Fakat Allah dilediğine hidayet verir ve O, hidayet bulanları daha iyi bilir.” (Kasas, 56)

“Kendilerine onların gerçekten çılgın ateşin arkadaşları oldukları açıklandıktan sonra –yakınları dahi olsa- müşrikler için başışlanma dilemleri peygambere ve iman edenlere yaraşmaz.” (Tevbe, 113)

Ebu Talib’i, Kelime-i Tevhid’i söylemekten alıkoyan şey, Resulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’i yalancı olarak görmesi ya da onun risaleti ve davetini batıl görmesi değil, Kureyş’in kendisini ayıplamasından korkmasıydı. Bundan dolayı Kelime-i Tevhid’i ikrar etmedi ve kâfir olarak öldü. Resulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed’in O’nun Resülü olduğuna şahadet edinceye, namazı kılıp, zekâtı verinceye kadar insanlarla savaşmakla emrolundum. Bunu söylediler mi, benden mallarını ve canlarını korurlar. (İslam’ın) hakkı hariç artık hesapları da Allah’a kalmıştır.”²⁵⁶

Nevevi *rahmetullahi aleyh* şöyle der:

“Hadisten anlaşılmaktadır ki, Allah Rasûlü’nün getirmiş olduğu şeylerin tamamına ve kelime-i şahadetin manasına iman ederek onu ikrar etmek imanın (sıhhat) şartıdır.”²⁵⁷

İbn-i Teymiyye *rahmetullahi aleyh* şöyle der:

²⁵⁵ Buhârî, Cenaiz, 80; Müslim, İman, 177.

²⁵⁶ Buhârî, Kitabu’l iman,17; Müslim, Kitabu’l iman, 20.

²⁵⁷ Nevevi, “Şerhu Sahîhi Müslim”, 1/171.

“Kelime-i Şahadeti güç yetirdiği halde ikrar etmeyen bir kimse Müslümanların ittifakı ile kâfir olmuştur. Ümmetin selefi, imamları ve cumhur-u ulemasının yanında zahiren ve batınen küfre düşmüştür.”²⁵⁸

3- Amelin İmandan Sayılması: Birçok nass, amelin imandan sayıldığına delalet etmektedir. Allahu Teâlâ’nın şu sözü, bu nasslardandır:

“Allah imanınızı zayi edecek değildir.” (Bakara, 143)

Buradaki imandan kasıt namazdır. Allah-u Teâlâ namazı -ki bu bir amel-dir- iman olarak isimlendirmiştir. Kurtubi *rahmetullahi aleyh* şöyle der:

“Allah imanınızı zayi edecek değildir.” Yani namazınızı.

Görüldüğü gibi burada niyet, söz ve ameli kapsadığından dolayı namaza “iman” adı verilmektedir. İmam Malik şöyle demiştir:

Ben bu ayet-i kerime vesilesiyle Mürcie’nin; namaz imandan değildir şeklindeki sözlerini hatırlıyorum (da böyle bir sözü nasıl söylediklerine şaşıyorum).²⁵⁹

Ebu Hureyre’den rivayet edildiğine göre, Resulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem’e*, hangi amelin daha faziletli olduğu soruldu. Bunun üzerine Resulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Allah’a ve Resulüne iman etmektir.”²⁶⁰

Görüleceği üzere Resulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* iman, amellerin en üstünü olarak isimlendirmiştir. Yine Resulullah’tan *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

“İman altmış küsur veya yetmiş küsur şubedir. Bu şubelerin en üst şubesi “Lailâhe illallah” sözü, en alt şubesi ise yolda eziyet veren şeyleri kaldırmaktır. Hayâ ise, imandan bir şubedir.”²⁶¹

Görüleceği üzere Resulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, yoldan eziyet veren şeyleri gidermeyi -ki bu ameldir- ve aynı şekilde hayâyı imanın şubelerinden saymıştır.

Resulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, Abdu’l Kays heyetine şöyle demiştir: “Allah’a iman etmenizi emrediyorum. Tek olan Allah’a iman nedir bilir misiniz?” Onlar, “Allah ve Resulü daha iyi bilir” dediler. Bunun üzerine Resulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed’in onun Resulü olduğuna şehadet etmek, namazı

²⁵⁸ “Mecmuu’l-Fetâvâ”, 7/609.

²⁵⁹ “Tefsiru-l Kurtubi”, 1/498.

²⁶⁰ Buhârî, İman, 18. Hadis no. 26.

²⁶¹ Muslim, İman, 12.

ikame etmek, zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak ve ganimetin beşte birini vermenizdir.”²⁶²

Bu hadiste iman, amel ile tefsir edilmiştir. Amel ise uzuvlarla yerine getirilir. Buna benzer diğer hadislerden bazıları ise şunlardır:

“Komşusu, kötülüğünden emin olmayan kişi mü’min değildir.”²⁶³

“Vallahi iman etmemiştir, vallahi iman etmemiştir, komşusu, kötülüğünden emin olmayan kişi, vallahi iman etmemiştir.”²⁶⁴

Bu ve bu kabilden olan diğer nasslara binaen, ümmetin âlimleri ve selefi, imanın; itikad, söz ve amel olduğunu söylemişlerdir.

Buhari, Sahih’inin “İman” bölümünde şöyle der: “İman, söz ve ameldir.”

Ömer bin Abdülaziz şöyle der:

“Muhakkak ki imanın bir takım farizaları, inanç esasları, hadleri ve sünnetleri vardır. Kim bunları tam yaparsa imanı tamamlamış olur, kim de bu işleri tam yapmazsa imanı kemale erdirmemiş olur. Eğer ben yaşarsam, onlarla amel etmeniz için ben onları size iyice beyan edip açıklayacağım. Ve şayet ölürsem, sizlerle birlikte olmaya çok da hırslı değilim.”

İbn-i Receb şöyle der: “Selefi salihin, amelleri imandan saymayan kimseleri şiddetli bir şekilde reddetmişlerdir. Bunu söyleyeni reddeden ve bu sözü, sonradan çıkmış bir söz olarak nitelendirenlerden bazıları şunlardır: Said bin Cübeyr, Meymun bin Mihran, Katâde, Eyyûb es-Sıhtiyânî, İbrahim en-Nehâî, ez-Zührî ve Yahya bin Ebî Kesîr.”²⁶⁵

Sevri şöyle der: “Bu sonradan ortaya atılmış olan bir görüştür. Hâlbuki biz, kendi dönemimizdeki bütün âlimleri bu görüş üzere bulduk.

Evzâî der ki: “Bizden önceki Selef âlimleri, İman ve ameli birbirinden asla ayırmamışlardır.”

İmam Şafîî *rahmetullahi aleyh* şöyle der: “Sahabe, tabiin, tebeu’t-tabiin ve onlara yetişenlerin icması şudur: İman; söz, amel ve niyettir. Üçü de bulunmadıkça, bunlardan biri tek başına yeterli olmaz.”²⁶⁶

²⁶² Buhârî, İman, 40; Müslim, İman, 23.

²⁶³ Müslim, İman, 18.

²⁶⁴ Buhârî, Edeb, 29.

²⁶⁵ “Camîu’l-Ulum ve’l-Hikem”, sf. 45.

²⁶⁶ “el-Ümm”, Namazda niyet babı. (Not: Bu ibareyi nakledenler hep İmam Şafîî’nin “el-Ümm” kitabını referans göstermektedirler, ancak bu ibare mezkûr kitabın matbularında yer almamaktadır. İmam Lalekâî ve İbn-i Teymiyye gibi büyük âlimler bu kavli mezkûr kitaba nispet ettikleri için böylesi bir ibarenin mahdud nüshalarda yer aldığı kesindir, ama mahdud nüshalara ulaşamadığımız için şimdilik başka kaynaklardaki referansları

İbn-i Teymiyye *rahmetullahi aleyh* şöyle der:

“Şehristanî’nin hocası olan Ebu’l-Kasım el-Ensarî, “Şerhu’l-İrşad” isimli kitapta der ki: ‘Hadis ehli, imanın, itaat türünden olan bütün her şeyi, farzları ve nafileleri kapsadığını söylemişlerdir. Bunu, Allah-u Teâlâ’nın farz ve nafil olarak emrettiği şeyler ve yasak kıldığı şeylerle ifade ederler.’ Bu, hicret yurdunun imamı Malik bin Enes’in ve selef imamlarının büyük bir çoğunluğunun da görüşüdür.”²⁶⁷

İbn-i Receb *rahmetullahi aleyh* şöyle der: “Âlimlerin çoğu şunu söylemişlerdir: İman, söz ve ameldir. Bu söz, hadis ehli âlimlerin ve selefın tamamının icmasıdır. Şafîî, bu konuda sahabe ve tabiinin icmasını zikretmiştir. Ayrıca Ebu Sevr’de bu konuda icma olduğunu söylemiştir. Evzâî der ki: “Bizden önceki Selef âlimleri, İman ve ameli birbirinden asla ayırmamışlardır.” Fudayl bin İyad ve Vekî’ bin el-Cerrah gibi, Ehli Sünnet ve’l-Cemaat’tan olan birçok kimse de bu icmayı aktarmıştır. İmanın, söz ve amel olduğunu söyleyenlerden bazıları şunlardır: Hasan, Said b. Cübeyr, Ömer b. Abdülâziz, Atâ, Tâvûs, Mücahid, Şa’bî, Nehâî, Zührî, Sevrî, Evzâî, İbnu’l-Mübarek, Malik, Şafîî, Ahmed, İshak, Ebu Ubeyd ve Ebu Sevr.”²⁶⁸

Amelin İmandan Olduğunu İfade Eden Hadisler

Amelin imanın bir cüzü olduğunu ifade eden birçok hadis bulunmaktadır. Burada onlardan birkaç tanesini zikretmemiz uygun olacaktır. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* buyurur ki:

1) “Müminlerin iman bakımından en kâmil olanları ahlakça en iyi olanlarıdır.”²⁶⁹

2) “Sizden her kim bir kötülük/münker görürse onu eli ile değiştirsin, eğer buna gücü yetmezse dili ile değiştirsin, şayet buna da gücü yetmezse kalbi ile (buğzetsin/nefret etsin) bu ise imanın en zayıf olanıdır.”²⁷⁰

Hadis-i şerif imanın bir takım derecelerinden bahsetmektedir. Yüksek derece imanın kuvvetli olduğuna, düşük derece de imanın zayıflığına delalet eder. Her hangi bir kötülüğü değiştirmek de -bir amel olmasına rağmen- yine iman kapsamında değerlendirilmiştir.²⁷¹

vermekle yetineceğiz. Bkz. “*et-Teveessut ve’l İktisâd fi enne’l Küfra yekûnu bi’l Kavli ve’l Fi’li evi’l İ’tikâd*” sf. 13)

²⁶⁷ “Mecmuu’l-Fetâvâ”, 7/144.

²⁶⁸ “Fethu’l-Bari bi Şerhi Sahih-i Buhârî”, 1/5.

²⁶⁹ Tirmizî, 1162; Ebu Davud, 2682.

²⁷⁰ Müslüm, İman, 49.

²⁷¹ “el-Kabasâtu’s-Seniyye min Şerhi’l-Akideti’t-Tahaviyye”, sf. 240, 241.

3) Bir gün sahabîler Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanında dünyayı andılar. Bunun üzerine Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: "Dinleyin, dinleyin! Hiç kuşkusuz ki sade bir şekilde, tevazu içerisinde yaşamak ve çok şaşalı elbise giymemek imandandır."²⁷²

Eski elbise giymenin imanın şubelerinden sayılması, insanlara eziyet veren şeyleri yoldan atmaya benzer. Yani nasıl ki insanlara eziyet veren şeyi yoldan atmak imanın şubelerinden ise, imana zarar veren kibir ve buna sebep olan şeyleri izale etmekte imanın şubelerindendir.²⁷³

4) "Kim Allah için sever, Allah için buğz eder, Allah için verir ve Allah için men ederse hiç kuşkusuz imanını kemale erdirmiş olur."²⁷⁴

5) "İman, altmış küsür şubedir. Bu şubelerin en faziletlisi 'Lâ ilâhe illallah' sözü, en alt seviyesi ise eziyet veren şeyleri yoldan kaldırmaktır. Hayâ da imandan bir şubedir."²⁷⁵

Hadisin Müslim'de yer alan rivayetinde imanın "yetmiş küsür" şube olduğu belirtilmektedir.²⁷⁶

Hadis-i şerif kelime-i şهادeti telaffuz etmeyi ve yoldan eziyet veren şeyleri kaldırmayı imanın birer şubesi olarak değerlendirmiştir. Zikredilen her iki şeyde *-birisi kavîl diğeri de amelî olmak üzere-* birer "amel"dir. Namaz, oruç, zekât, hac; tevekkül, muhabbet, hayâ; dua, zikir ve istiğfar... Bunların her biri amel olmasına rağmen imanın birer şubesi olarak kabul edilmiştir. Bu amellerin bazıları kalp ile alakalı, bazıları dil ile alakalı, bazıları da amel ile alakalıdır.

İbn-i Hacer "Fethu'l Bârî" adlı eserinde imanın şubeleri olarak ifade edilen bu altmış küsür ameli tek tek zikretmiş ve kalbin amellerini "yirmi dört", dilin amellerini "yedi" bedeninin amellerini de "otuz sekiz" olarak tespit etmiştir.²⁷⁷ İmanın şubelerini etraflıca bilmek isteyenlerin İbn-i Hacer'in bu tespitini mutlaka gözden geçirmeleri gerekmektedir.

Sonuç olarak amelin iman kapsamında değerlendirilmesi hadislerle verilecek cevap açısından en sağlıklı yoldur. Biz eğer "amel imandan değildir" tezini savunursak, o zaman hadislerin ortaya koymuş olduğu bu hakikate

²⁷² Ebu Davud, 4161.

²⁷³ Ebu Davud Terceme ve Şerhi, 14/234.

²⁷⁴ Ebu Davud, 4681.

²⁷⁵ Buhârî, İman, 3.

²⁷⁶ Bkz. Müslüm, İman, 12.

²⁷⁷ Bkz. 1/79 vd. (Not: Fethu'l-Bârî'nin "Polen Yayınları" tarafından çıkarılan tercümesinde bedeninin amelleri "otuz üç" olarak kaydedilmiş ve hatalı bir tercüme yapılmıştır. Doğru olan bizim verdiğimiz rakamlardır. Tercümesi için bkz. 1/68 ve 69.)

zorlama tevillerden başka bir şekilde cevap veremez ve ilmî bir varta içerisine düşmüş oluruz. Bundan kurtulmanın en güzel yolu sahih hadislerin ifade ettiği bu hakikati olduğu gibi kabul etmek ve hiçbir tevil yoluna girmeden hadislere yaklaşımdır. Çağımızın değerli ilim adamlarından birisi olan Abdulfettah el-Halidî der ki:

“Bu meselede aslolan bu nasslara dayanmamız ve onların ortaya koymuş olduğu hakikatin aynısını söylememizdir. Nassların ortaya koymuş olduğu hakikat ameli iman kapsamında değerlendirme hususunda çok açıktır.”²⁷⁸

Konumuzu Üstat Ebu Basir’in ameli iman kapsamından çıkarmanın zararlarını ortaya koyan şu müthiş cümleleri ile tamamlamak istiyorum. O. “Dinden Çıkarın Ameller” adlı değerli eserinde der ki:

“Birçok insan, İslam şeriatını ve bu dinin açık olan hidayetini küçümsemektedir... Bu insanlar, önemli olanın uzuvların itaati, uzuvların dine bağlılığı ve dini sevmesi değil, kalbin itaati, kalbin dine bağlılığı ve dini sevmesi olduğunu söylerler. Bu, onları birçok ameli terk etmeye sevk etmiştir. Kendilerine, şeriatın zahîr itaatlerinden yüz çevirmelerinin ve onu küçümsemelerinin nedeni sorulduğunda, önemli olanın kalp olduğunu söylerler. Bu, şeytanın kullara olan vesvesesidir ve bu şekilde şeytan onları, dinlerinden alıkoymaktadır.

Şüphesiz ki bu düşünce yayılmış olan büyük bir “İrca” saldırısı niteliğindedir. Bu saldırı, ümmetin göğsüne çökmüş olan tâğutî sistemlerin imkânları ve güçleri ile desteklenmiş ve onlar için bütün kolaylıklar sağlanmıştır. Zira bu kötü ve batıl davadan birinci derecede faydalananlar, küfürlerinin meşrulaştırılması nedeni ile bu zalim tâğutlardır.

Yine bu saldırı vasıtası ile insanlara, imanın sadece kalp ile tasdikten ibaret olduğu, uzuvların ameli bunu doğrulaması dahi, kalpte olanın yeterli olduğu anlayışı verilmiştir. Bu görüşü benimseyenler arasında durumu en iyi olanlar, dil ile ikrar edilmesini de imanın gereklerinden sayan ve ameli, imanın kemalinden gören gruptur. Onlara göre, amelin varlığı veya yokluğu, imanın varlığına ya da yokluğuna etki eden bir unsur niteliğinde değildir. Dolayısıyla sahibinin dinden çıkmasına sebep olacağı konusunda ittifak bulunan bir ameli dahi işlemiş olsa kişi; kalben tasdik ettiği sürece mü’mindir ve cennet ehliendir.

Günümüzde birçok cemaat ve ilim halkalarının bulunduğu medrese ya da üniversiteler, imanın mücerred kalp taştığından ibaret olduğu görüşün-

²⁷⁸ “el-Kabasâtu’s-Seniyye min Şerhi’l-Akideti’t-Tahaviyye”, sf. 240, 241.

dedirler. Onlara göre, kalbi ile tasdik eden kişi, itaat türünden olan hiçbir amel işlemese ve zahirî durumu şeriatın ahkâmına muhalif dahi olsa, mü'mindir ve cennet ehliendir. Bu kötü ve sapık görüş, maalesef insanların çoğu tarafından benimsenmiştir. Zira bu görüş, kötülüğü emreden nefisler tarafından kabul görmekte, hevaları, bir takım eğilimleri, zaafı, tembellikleri ve ameli terk etmeleri açısından da kendi durumları ile uyum sağlamaktadır. Ancak bu görüşün kötülüğü, sadece amellerin terk edilmesi ile sınırlı kalmadı. Bunun yanı sıra, neseplerin karışmasına, hak ve görevlerin kaybolmasına da sebep oldu. "Amel imandan değildir" bahanesiyle nice Müslüman kızlar, kâfirlerin ve mürtedlerin ellerine teslim edildi... Bu evliliklerden çocuklar dünyaya geldi...²⁷⁹

²⁷⁹ "Dinden Çıkaran Ameller" giriş bölümü.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bazı Kavramlara Bakış

Kavram ve ıstılahların insan hayatında önemli bir yeri vardır. İnsanların fikirsel ve inançsal boyutta birbirleriyle anlaşabilmelerinin kapısıdır kavramlar. Düşüncelerimizin ve dünya görüşümüzün kalıba dökülmüş ifadeleridir. Onlarla konuşur onlarla anlarız.

Kavramları anlamak ve onları yerli yerinde kullanmak insandaki iç dengenin korunmasını sağlar. Onlar üzerinde ortak anlayışa ulaşmak, kişiler ve toplumlar arasındaki barışı çoğaltır, zenginleştirir. Kavram kargaşası zihinsel ve toplumsal gevşemelere ve çalkantılara yol açar. Kavram kargaşası eğer dini tanımada, onu anlamada ve ifade etmede olursa sıkıntının boyutları daha da büyük olur. Allah'ın dinini yanlış anlamak, eksik tanımak onu eksik yaşamaya sebep olur. Bunun da zararları sayılamayacak kadar çoktur.²⁸⁰ Bu kavramlar hele birde dinin temel ve esasıyla ilgili ise o zaman bunun meydana getireceği zarar daha da fazla olacaktır.

“Bu gün yaşadığımız topraklar üzerinde İslam’a vurulan en büyük darbe nedir?” diye bir soru sorulsa buna hiç duraksamadan “Kavramlara farklı manalar yüklenerek insanları uyutmaktır” diye cevap verebiliriz.

Gerçektende bu gün insanlar dinlerinin temeli olan kavramlardan habersizdirler. Öyle hale gelmiştir ki, sayesinde dine girdikleri “Lâ ilâhe illallah” kavramını bile daha tanımamakta, bu kelimenin kendilerinden ne istediğini, neleri kabul neleri reddetmeleri gerektiğini bilmemektedirler. “İlah” denilince sadece “yaratıcı” manasını anlamakta, “Rab” kavramına “var eden zat” anlamı yüklemekte, İslam’ı da sadece abdest ve namazdan müteşekkil bir din olarak değerlendirmektedirler. Bu sorun İslam’ın diğer temel kavramları için de geçerlidir. Örneğin “Veli” denilince “hava da uçan, de-

²⁸⁰ Hüseyin K. Ece, “İslam’ın Temel Kavramları”, sf. 11.

nizde yürüyen ve kendisinden olağanüstü şeylerin sadır olduğu zat", "Küfür" denilince yalnızca "Allah'ı inkâr etmek" akla gelmektedir. Hatta durum o kadar vahim bir boyuta gelmiştir ki, Allah'ın dinini hâkim kılmak için canını veren manasına gelen "şehit" kavramı maalesef İslam'ı yok etmek için uğraşan, Allah'ın dini ile uzaktan yakından alakası olmayan, İslam düşmanı kişilere verilir hale gelmiştir. Bu kavram kargaşası sonucunda -*üzülerek belirtmeliyim ki-* Allah'ın dinini yok etmek isteyenler toplum nazarında kahraman ilan edilirken O'nun dinini savunan Müslümanlar ise aşırı, bölücü, veya marjinal olarak değerlendirilmekte ya da buna benzer bazı isimlerle toplumdan silinmeye çalışılmaktadırlar. Bu hatalı inanışın birçok nedeni olmakla beraber başı çeken en önemli etkeni, kavramları "objektif" bir şekilde bilmemektir. Bu bilmemenin bize getirdiği en önemli zarar birbirimizi anlayamamamız ve bunun neticesinde de birbirimize düşman olmamızdır.

İşte bundan dolayı kavramları doğru bilmenin hayatımızda çok önemli bir yeri vardır. Eğer kavramlar olduğu şekliyle bilinmezse o zaman birimizin "beyaz" dediğine öbürü "kara" diyecek, kimimizin "hak" olarak nitelendiğini diğeri "batıl" olmakla suçlayacaktır. Böylesi bir hata bizleri -üstte de belirttiğimiz gibi- bir birimize düşman kesilmeye sevk edecek ve hak etmediğimiz vasıfları birbirimize yakıştırmaya neden olacaktır.

Bu nedenle kendisini Allah'ın dininin bir eri olarak gören her insanın en azından dinin temel kavramlarını bilmesi ve bu kavramların yönlendirdiği şekilde hayatını şekillendirmesi kaçınılmazdır.

Kavramların kesinlikle vahiy eksenli anlaşılması gerekmektedir. Vahye dayalı olmayan bir aklın anlamlandırdığı kavram ya da kavramların o aklın sahibini saptırması kaçınılmazdır. Örnek vermek gerekirse, adam "kâr" ve "zarar" kavramlarına vahyin perspektifinden bakmadığı için haram yollarla elde ettiği kazancı "kâr", sadaka, zekât, infak ve tasadduk gibi yardım olarak verilen, aslında malın artmasında en önemli rolü oynayan bazı amelleri de "zarar" olarak nitelendirebilmektedir. Yine çocuğuna iyi bir istikbal hazırlamak isteyen baba "istikbal" kavramına "dünyayı alabildiğine elde etme" manası yüklediğinden dolayı aslında çocuğunun gerçek "istikbalini" yok etmektedir. Bu hüsranın altında yatan en büyük etken yine kavramlara vahyin penceresinden bakmamaktır.

İşte, hayatımızdaki kavramların içini eğer Allah ve Rasûlü doldurmazsa o zaman kendi hevâmızdan kaynaklanan bilgilerimiz bu kavramların içini dolduracak ve sonuçta ortaya bir yığın yanlış anlamlı kavramlar çıkacaktır. Bu yanlışın önüne geçmek için yapacağımız bir tek şey vardır; kav-

ramlarımızın içini Allah ve Rasûlünün muradına göre doldurmak. Bu olmadan hayatımızda yer etmiş kavramların doğru anlaşılması asla mümkün değildir.

Burada anlatmaya çalışacağımız küfür, şirk, nifak, zulüm, berâ ve benzeri kavramlar her Müslümanın içerisine düşmekten şiddetle sakınması gereken dinin aslî kavramlarından bazılarıdır. Müslüman bu kavramları hakkıyla bildiği zaman kimi sevip kimi sevmeyeceğini, kime destek verip kime destek vermeyeceğini kolaylıkla öğrenecektir. Bunlar bilindiğinde de insanın kendisini küfür ve şirkten koruması daha da kolay olacaktır. Rab-bim bizleri her şeyi gerektiği şekliyle bilen ve bu bilgi doğrultusunda hayatını tanzim eden kullarından eylesin. (Âmîn)

Biz burada ilk olarak küfür kavramıyla konuya giriş yapacağız. Bu kavramın ardından sırasıyla yedi kavramı daha incelemeye çalışacağız. Her bir kavram içerisine onunla alakalı bazı bilgileri de dercetmeye çalışacağız. Başarı yalnız Allah'tandır.

1-) KÜFÜR

a-) Küfrün Tanımı:

İkinci bölümde küfrün sebep ve çeşitlerini anlatırken “küfür” kelimesinin kısaca lügat ve ıstılâh manasını vermeye çalışmıştık. Burada ise küfrün kısaca tanımını yaptıktan sonra onun zahirî ve gizli, büyük ve küçük, aslî ve arızî olması bakımından birçok kısmını inceleyecek ve onlarla alakalı bazı meselelere temas edeceğiz.

Malum olduğu üzere Arap dilinde küfür; örtmek, gizlemek ve setretmek anlamlarına gelir. Bu nedenle çiftçiye, geceye, kabre ve kılıç kınına “kâfir/örtücü” denmiştir. Rabbimiz şöyle buyurur:

“(Bunların) örneği ekini çiftçilerin hoşuna giden yağmur gibidir.” (Hadid, 20)

Ayetin orijinalinde yer alan “el-Küffar” (kâfirler) kelimesinden kasıt çiftçilerdir. Çiftçiler tohumu toprak ile örttükleri için bu isimle anılmışlardır. Aynı şekilde her şeyi gizlediği için “geceye”, içerisine defnedilen ölüleri örttüğü için “kabre”, kılıcı setrettiği için “kına” ve yıldızları örttüğü için “buluta” da “kâfir” denmiştir. Birtakım günahları örttüğü için bazı ibadetlere de keffâre(t) denilmiştir. Kâfir kişi de Allah'ın varlığını, ayetlerini, nimetlerini veya hükümlerini görmezlikten, bilmezlikten gelip örtterek inkâra gittiğinden bu ismi almıştır.

Şer’î ıstılahta ise küfür kelimesi imana aykırı olan inanç, söz veya ameldir. İman ve küfür birbirinin zıddıdır. İkisi asla bir arda bulunmaz. Birinin varlığı ile diğeri yok olur. İki zıt şeyin bir arada bulunamayacağı aklın kabul ettiği bir kuraldır.²⁸¹

b-) Küfrün Çeşitleri:

Küfür; tekzib (yalanlama), istikbâr (kibirilenme), şek (şüphe), i’raz (yüz çevirme), nifak, taklit, istihzâ (alay etme), buğuz, cehalet olmak üzere birçok

²⁸¹ “Ehl-i Sünnet ve’l Cemaat’e Göre İman”, 442.

kısma ayrılır. Biz ikinci bölümde bu meseleyi detaylı bir şekilde ele aldığımız için burada tekrar aynı şeylere değinmeyeceğiz.

c-) Küfrün Sebepleri:²⁸²

Küfrün sebebi asıl itibariyle dört²⁸³ olmakla birlikte dünyevi hükümler açısından ikidir; bu da söz ve fiildir. Bunun üçüncü bir yolu yoktur. Yapılması imanın olmazsa olmazı diyebileceğimiz bazı söz ve fiilleri terk etmekte buna dâhildir. Küfrü gerektiren bir sözü telaffuz eden veya aynı bağlamda bir küfür fiili işleyen kimse küfrün sebeplerinden birisini işlemiş olur. Bu iki sebebin bir arada bulunmasıyla veya bu ikisinden birinin mevcudiyetiyle bir kişinin küfrüne hüküm verilir. Kişi kalbinde meydana gelen ve küfrü mucip kılan bir itikada sahip olursa onun küfre düştüğüne hüküm verebilmek için yine bu iki unsurdan birisinin aracılığına başvurulur.

d-) Zahir ve Hafi Olması Açısından:

Küfür zahir (açık) ve hafi (gizli) olmak üzere ikiye ayrılır. Zahirî küfür söz ve fiiller ile açığa vurulan küfürdür. Hafi küfür ise sahibinin Müslüman gözükmesiyle birlikte sırf itikaden olan küfürdür. Buna “nifak küfrü” de denir.

Bir insanın küfre düşüp düşmediğini bilmemizin bizim için iki yolu vardır; söz ve fiil. Bu ikisinin haricinde bir insanın kâfir olup-olmadığını bilmemiz asla söz konusu değildir. Bizler kalpleri yarmak ve orada var olan inançların hakikatini bilmekle mükellef değiliz. Bizlere emredilen zahire göre hükmetmek ve zahirin ortaya koyduğu şekilde insanlara muamele etmektir. Zahirî küfür olan bir insan kalben inandığını iddia etse bile bu bizim için kriter değildir. İnsanları değerlendirirken bizim sarıldığımız temel ölçü dış görünüştür/zahirdir. Binaen aleyh zahiren küfür ameli işleyen kimselerin eğer *-ikrah gibi-* şer’i bir engelleri yoksa bize göre hükümleri zahirlerinden hareketle küfürdür. İç durumunu bilmek ve incelemek bizim görevimiz değildir.

Gizli küfür sahibi bir kimse bu inancını söz ve fiillerinden biri ile dışa vurmadığı sürece Müslümanlar nezdinde İslam muamelesine tabi tutulur. Ama her ne zaman bu inancını dışa vuracak olursa o zaman ona gerekli olan ahkâm tatbik edilir ve küfrüne hükmedilir. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* dönemindeki münafıkların hali böyle idi. Onlar kalplerinde küfrü gizledikleri halde dış görünüşlerinde Müslümanca bir tavır takınıyorlardı.

²⁸² Sebeb kelimesinin anlam ve muhtevası için bu kitabın ikinci bölümüne bakınız. Orada bu konu detaylıca ele alınmıştı.

²⁸³ Bu sebepler şunlardır: 1- Küfre düşüren söz, 2- Küfre düşüren fiil, 3- Küfre düşüren itikad, 4- Küfre düşüren şek/şüph.

Bu nedenle de onlara Müslüman muamelesi yapılıyordu. Bu günde durumu böyle olan kimselere zahirlerinden hareketle Müslüman muamelesi yapılır; ama onlar kıyamette kesinlikle kâfir muamelesi görürler.

e-) Aslî ve Hâdis Olması Açısından

Küfrün zahir ve hafi gibi taksimatı olduğu gibi birde aslî ve hâdis şeklinde başka bir taksimatı vardır.

• **Aslî küfür**; kişinin daha önce hiç Müslüman olmaması durumunda söz konusudur. Bu da beş kısmı içine alır:

- 1) Yahudiler,
- 2) Hristiyanlar,
- 3) Sabîiler,
- 4) Mecusîler,
- 5) Müşrikler.

Nitekim Hac Suresinde bu beş kısımda yer alanların tamamı zikredilmiştir. Rabbimiz şöyle buyurur:

“...Yahudiler, Sabîiler, Hristiyanlar, Mecusîler ve Allah’a ortak koşanlar (müşrikler) var ya, Allah kıyamet günü aralarında hükmedecektir. Hiç kuşkusuz Allah her şeye şâhittir.” (Hac, 17)

Ayette zikredilen bu kimseler aslen hiç İslam’a girmedikleri için aslî kâfir kabul edilirler. Kur’an ve Sünnette Yahudi ve Hristiyanlara -puta tapanlara olduğu gibi- her ne kadar direk “kâfir” diye bir hitap şekli yoksa da bu onların aslî kâfir olmadığı anlamına gelmez. Onlara böyle hitap edilmemesinin başka gerekçeleri vardır.

Hâdis (sonradan meydana gelen) **küfür**; bu da kişinin İslam’a girdikten sonra tekrar ondan ayrılmasıyla meydana gelen küfür şeklidir ki, buna hukukta “riddet/irtidat” denir. Küfrün bu kısmı ilerleyen bölümde detaylıca ele alınacaktır.

f-) Dinden Çıkarıcı ve Çıkarmayıcı Olması Açısından:

Kur’an ve Sünnette yer alan küfür lafızları dinden çıkaran ve dinden çıkarmayan şeklinde iki manaya gelmektedir.

Dinden Çıkaran Küfür:

Küfrün bu kısmına “Büyük Küfür” de denir. Küfrün bu kısmı sahibini dinden çıkardığı gibi aynı zamanda onun ebediyen cehennemde kalmasına yol açar. Kur’an ve Sünnette yer alan küfür lafızlarının birçoğu bu anlamda kullanılmıştır. Bir şey “bu küfürdür” denildiğinde mütebâdir (akla ilk gelen) manada budur. Buhârî’nin İbn-i Abbas *radıyallahu anhuma*’dan rivayet

ettiğine göre Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“Bana ateş (cehennem) gösterildi. Cehennemliklerin çoğunluğunun kadınlar olduğunu gördüm. Zira onlar küfrederler”²⁸⁴

Hz. Peygamber’e “Onlar Allah’a mı küfrederler” diye soruldu. Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Kocalarına küfrederler, iyiliğe küfrederler. Onlardan birine uzun zaman iyilikte bulunsan, sonra senden (sevmediği) bir şey görse hemen ‘zaten senden hiçbir iyilik görmedim’ der.”²⁸⁵

Bu hadiste bizim için çok önemli ilmî veriler vardır. Bunlardan birisi sahabe, lafızlara yüklemiş olduğu anlamlardır. Sahabe -bu hadiste de açıkça görüldüğü üzere- aksi bir karine olmadığı sürece lafızları istilâhî manalarıyla anlamışlardır. Üstte de değindiğimiz gibi küfür dinden çıkaran ve çıkarmayan olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Birisi hakiki manada diğeri ise nankörlük manasında. Arap dilinde bu iki anlamdan her biri sıkça kullanılıyordu. Ama sahabe Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in buradaki ifadesinden hemen hakiki mana olan büyük küfrü anlamış ve bunu netleştirmek için “Onlar Allah’a mı küfrederler” diye soru sormuşlardı.

Bizim burada bu rivayete yer vermemizin nedeni “küfür” lafzının kullanıldığı yerlerde bu lafzın aksi karineler olmadığı sürece hakiki manaya hamledilmesinin gerekli olduğudur. Biraz önce de belirttiğimiz gibi Arap dilinde bir şey için “bu küfürdür” denildiğinde mütebâdir (akla ilk gelen) mana onun dinden çıkaran büyük küfür olduğudur. Sahabe bunu böyle anlamış ve Rasûlullâh’ın sözüne bu anlamı vermişlerdir.

Büyük küfür kapsamına küfrün çeşitlerini sayarken isimlerini zikretmiş olduğumuz küfür kısımlarının tamamı girer. Küfrün bu kısmından herhangisi birisini işleyen kimse tevbe etmediği sürece bağışlanmaz ve ebedi cehenneme girmeyi hak eder.

“Doğrusu Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez. Ondan başkasını da dilediğine bağışlar. Allah’a şirk koşan kimse büyük bir günah ile iftira etmiş olur”
(Nisâ, 48)

“Her kim Allah’a şirk koşarsa, Allah ona cenneti haram kılar...” (Maide, 72)

Burada büyük küfür kapsamındaki bazı söz ve fiillerin birkaç tanesine örnek vermek istiyorum:

²⁸⁴ Buradaki “Küfrederler” ibaresi Türkçede ki “sövmek” manasında değildir. Bununla kastedilen “nankörlük etmek, iyiliğin kadr-u kıymetini bilmemek ve yapılan güzellikleri görmemezlikten gelmek.

²⁸⁵ Buhârî, İman, 21. Hadis no: 29.

Küfür Olan Lafızlara Örnekler

- 1- Allah'ı Teâlâ'ya, İslâm dinine, meleklerle ya da onlardan birisine sövmek,
- 2- Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem'e* ya da peygamberlerden birisine sövmek,
- 3- Allah ile melekleriyle yahut Rasûller ile ya da din ile alay edip eğlenmek,
- 4- "Ben Allah'tan korkmuyorum yahut Allah'ı sevmiyorum" demek,
- 5- "Bazı insanların kâinatın tümünde ya da bir kısmında tasarruf etme imkânları vardır" demek,
- 6- "Yahudilik ya da Hristiyanlık İslâm dininden hayırlıdır ya da ona eşittir ya da Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem'in* peygamber olarak gönderilmesinden sonra onlara göre amel etmek de caizdir" demek,
- 7- Allah'tan başkasına dua etmek ve hastaya şifa vermek, gaib olanı geri çevirmek, ihtiyaçları görüp karşılamak gibi ancak Allah'ın yapabileceği bir şeyi insanlardan istemek,
- 8- "Zina yahut içki helâldir" demek ve buna benzer sözler söylemek yahut ta Müslümanların İcmâ' ile haram olduğunu kabul ettikleri bir şey için helâldir demek,
- 9- "Keşke Müslüman olmasaydım yahut ben Yahudi'yim ya da Hristiyan'ım" sözlerini kasten ve kendi isteği ile söylemek,
- 10- "İslam'ın öğretileri günümüze uygun değildir" demek.

Küfür Olan Fiillere Örnekler

- 1- Allah-u Teâlâ'dan başkasına secde etmek,
- 2- Allah-u Teâlâ'dan başkasına, mesela bir puta ya da salih bir veliye, onu ta'zim etmek gayesiyle kurban kesmek,
- 3- Mushaf'ı ya da Allah'ın zikrini ihtiva eden şeyleri bilerek ve kasten pis yerlere atmak,
- 4- Allah'ın indirdiklerinden başkasıyla (beşeri kanunlarla) hüküm vermek,
- 5- Şeriati iptal etmek,
- 6- Kur'an'a aykırı yasalar çıkarmak,
- 7- Allah'ın yasaklarını serbest, emirlerini de yasaklar nitelikte kanunlar tertip etmek,
- 8- Kâfirleri dost edinmek, onlara velayet çerçevesinde yardım etmek,

9- Sihir yapmak, öğrenmek ve öğretmek,

10- Mezar ve salih kimselerin kabirlerini tazim etmek gayesiyle tavaf edip, etraflarını dolaşmak,

11- Bilerek, kasten ve isteyerek -haç ve benzeri- küfür ehlinin şiarlarından olan her hangi bir şeyi takmak,

12- Ayin ve benzeri ibadetlerinde küfür ehline kasten, bilerek ve isteyerek katılmak,

13- Fesat çıkarmak kastı ve benzeri maksatlarla İslâm mescitlerini yıkmak,

14- Gönül rızası ile Yahudilerin havraları, Hristiyanların kiliseleri gibi müşriklere mabetler inşa etmek.

Dinden Çıkarmayan Küfür:

Küfrün bu çeşidine “küçük küfür” “küfran-ı nimet” veya “küfrün düne küfür” de denir. Bu, imanın aslına aykırı olmayan fakat onu eksiltip zayıflatan küfür çeşididir. Küfrün bu kısmı sahibini tamamıyla dinden çıkarmadığı gibi ebedi surette cehennemde kalmasına da sebep olmaz. Bununla küfrün luğavî manası kastedilmiştir.

“(Belkıs’ın tahtının) derhal yanında durduğunu görünce (Süleyman) dedi ki: “Bu, Rabbimin lütfundandır. Acaba şükür mü ederim yoksa küfür mü (nankörlük mü) ederim diye ben sınımak içindir.” (Neml, 40)

Görüldüğü gibi Hz. Süleyman burada ki küfür lafzını şükrün zıddı olarak kullanmıştır. Bu da küfür kelimesinin bazen luğavî manasıyla kullanıldığının apaçık bir göstergesidir.

Kur’an ve Sünnette yer alan küfür lafızlarının bu manaya hamledilmesi için mutlaka bir karineye (alamet ve işarete) ihtiyaç vardır. Üstte de belirttiğimiz gibi Arap dilinde bir şey için “bu küfürdür” denildiğinde akla ilk olarak büyük küfür gelir. Bu karineyi bulduğumuz zaman o küfür lafzına “bu küçük küfürdür” diyebiliriz. Bunu bir örnekle açıklamaya çalışalım. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* buyurur ki:

“Müslümana sövmek fık, onunla savaşmak ise küfürdür.”²⁸⁶

Görüldüğü üzere Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* Müslümanla savaşmayı küfür olarak adlandırmıştır. Şimdi bu hadisin zahirini alan bir kimse Müslümana silâh çeken herkesin kâfir olacağı kanaatine varır. Bu ilk bakışta doğru gibidir. Ama dinin diğer delillerini araştırdığımızda bunun böyle

²⁸⁶ Buhârî, İman, 36.

olmadığını, Müslümana silâh çeken kimsenin bunu helal kabul etmediği sürece dinden çıkmayacağını görürüz. Rabbimiz *celle celâluhu* buyurur ki:

“Eğer müminlerden iki gurup birbirleriyle savaşacak olursa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah’ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla çarpışın. Eğer dönerse artık aralarını adaletle düzeltin ve adaletli davranın. Şüphesiz ki Allah, âdil davrananları sever.” (Hucurât, 9)

Görüldüğü gibi burada birbirine silâh çekerek savaşıyan iki guruba da Allah “mümin” ismini vermiştir. Eğer Allah bu iki taifeye de “mümin” demişse demek ki Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in hadisinde yer alan “küfür” lafzı dinden çıkararak büyük küfür değil aksine küçük küfürdür. Biz bu ayetin karinesi ile bunun böyle olduğuna hükmederiz.

Sonuç olarak, Kur’an ve Sünnette yer alan bir küfür lafzına “bu küçük küfürdür” diyebilmemiz için elimizde dinin diğer delillerinden bir karine olması lazımdır. Bu karineyi bulduğumuz zaman o lafızdaki küfrü küçük küfre hamlederiz, eğer herhangi bir karine bulamamışsak o zaman o küfür lafzının büyük küfür olduğuna hükmederiz.

Küçük küfrün birçok şekli vardır. Şimdi burada bunların bazılarına işaret edelim.

1-) Allah’tan Başkası Adına Yemin Etmek:

Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* buyurur ki: *“Allah’tan başkası adına yemin eden kimse kâfir olur”*²⁸⁷

Ehl-i Sünnete göre bir kimse üzerine yemin ettiği şeyi Allah’ı büyük gördüğü gibi büyük görmediği sürece büyük küfür işlemiş sayılmaz. Onun küfrü küçük küfürdür ve haramdır.

2-) Müslümanlarla Savaşmak:

Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* buyurur ki: *“Müslümana sövmek fık, onunla savaşmak ise küfürdür.”*²⁸⁸

Âlimler Hucurât Suresi 9. ayetten dolayı burada ki küfür lafzının küçük küfür olduğu hususunda icma’ etmişlerdir. Kişi helal kabul etmediği sürece bir müminle savaşmaktan dolayı kâfir olmaz

3-) Kocaya Nankörlük Etmek:

Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur: *“Bana ateş (cehennem) gösterildi. Cehennemliklerin çoğunluğunun kadınlar olduğunu gördüm. Zira onlar küfredeler.”* Hz. Peygamber’e “Onlar Allah’a mı küfredeler” diye soruldu.

²⁸⁷ Ebu Davut, 3251. Tirmizi, 1535.

²⁸⁸ Buhârî, İman, 36.

Hız. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

*“Kocalarına küfredeler, iyiliğe küfredeler (küfran-ı nimette bulunurlar.) Onlardan birine uzun zaman iyilikte bulunsan, sonra senden (sevmediği) bir şey görse hemen ‘zaten senden hiçbir iyilik görmedim’ der.”*²⁸⁹

4-) Nesebe Sövmek ve Ölüye Feryat Ederek Ağlamak:

Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur: *“İnsanlarda iki huy vardır ki, onlar küfürdür: Nesebe sövmek ve ölünün arkasından feryadı figan etmek.”*²⁹⁰

5-) Babasından Başkasına İntisap Etmek:

Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

*“Sakın babanızdan yüz çevirmeyin; her kim babasından yüz çevirirse, küfretmiş olur.”*²⁹¹

6-) Müslümana “Kâfir” Demek:²⁹²

Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

*“Her kim kardeşine ‘kâfir’ derse, bu söz nedeniyle küfür, ikisinden birisine döner. Eğer (o kimse) dediği gibi ise (problem yoktur.) Ancak böyle değilse sözü kendisine döner.”*²⁹³

Küçük küfrün daha birçok şubesi vardır. Burada zikrettiklerimiz bunun sadece bir kaçıdır.

Bir Nükte:

Burada okuyucunun dikkatini bir yere çekmek istiyorum. Bilinmelidir ki, Allah ve Rasûlünün küfür olarak isimlendirdiği bir haram küfür olarak isimlendirmedeği bir haramdan daha büyük bir günahdır. Şeyh Muhammed b. İbrahim “Tahkîmu’l Kavânîn” adlı kıymetli eserinde şöyle der:

*“Allah’ın, kitabında küfür olarak isimlendirdiği bir masiyet/günah, küfür olarak isimlendirmedeği bir günahdan daha büyüktür.”*²⁹⁴

Bunu şu şekilde izah edebiliriz: Yukarıda zikretmiş olduğumuz altı günah Şari’ tarafından küfür olarak adlandırılmıştır. Buradaki küfür lafzı küçük küfrü ifade etmektedir. Bu günahların küfür olarak adlandırılması onları küfür olarak adlandırılmayan diğer günahlardan daha da büyük kıl-

²⁸⁹ Buhârî, İman, 21. Hadis no: 29.

²⁹⁰ Müslim, İman, 30.

²⁹¹ Buhârî, Feraiz, 29.

²⁹² Bir Müslüman kâfir demek bazen küçük küfür bazen de büyük küfür olur. Bu meselelerin tahkiki “Tekfir Kaideleri” bölümlerde etraflıca ele alınacaktır; oraya bakınız.

²⁹³ Müslim, İman, 26.

²⁹⁴ “Risâletu Tahkîmi’l Kavânîn”, sf. 74. (Sefer Havâlî şerhiyle birlikte).

maktadır. Mesela Allah'tan başkasına yemin etmek haram kılınmıştır. Bunun haramlığı "küfür" lafzıyla ifade edilmiştir. Hırsızlık yapmakta haramdır; ama bu haramiyyet küfür lafzı ile ifade edilmemiştir. Dolayısıyla Allah'tan başkasına yemin etmek hırsızlık yapmaktan daha büyük bir günahıdır. Kur'an ve Sünnette yer alan diğer günahları da bu şekilde tasnif edebiliriz.

Büyük Küfür İle Küçük Küfür Arasındaki Farklar

Büyük Küfür

- 1- Dinden çıkarır.
- 2- Bütün iyi amelleri boşa çıkartır.
- 3- Kişinin cehennemde ebediyen kalmasına sebep olur.
- 4- Böyle bir küfür ile kâfir olanın kanı ve malı mubahtır.
- 5- Bu şekilde kâfir olan kişi ile müminler arasında katıksız adalet/düşmanlık gerektirir.

Küçük Küfür

- 1- Dinden çıkartmaz.
- 2- Bütün amelleri boşa çıkartmaz. Ancak onları eksiltir ve onunla birlikte yapılan ameli boşa çıkartır.
- 3- Böyle bir kimse cehenneme girse bile orada ebediyen kalmaz. Allah onu affedebileceği gibi cehenneme asla girmeyebilir de.
- 4- Küçük küfür işleyen kimsenin kanı ya da malı mubah değildir.
- 5- Böyle bir kimse sahip olduğu iman kadarı ile sevilir ve veli edinilir. Onda, küfürden bulunan kadarı ile de ona buğz ve düşmanlık edilir.²⁹⁵

Küfürden Korunmak İçin Nelere Dikkat Etmeli?

- 1- Sahih bir iman bilgisi ve güçlü bir yakîn,
- 2- Kur'ân-ı Kerim'in ve Sünnet-i Seniyye'nin emir ve teşvik ettiği amel ve ibadetlere önem vermek, bunları yerine getirmek için azamî bir gayret harcamak.
- 3- Allah'ın ve peygamberinin uyarılarına dikkat ederek, sakındırdıklarından kesinlikle uzak kalmak, hatta yaklaşmamak,
- 4- Akidemiz uğrunda gereken mücadeleyi vermekten hiçbir şekilde geri kalmamak; inancımızla taban tabana zıt bir ortam içerisinde yaşamamanın ızdırabını kalbimizin derinliklerinden duymak,

²⁹⁵ Burası "Pratik Akait Dersleri" adlı kitaptan iktibas edilmiştir. Bkz. sf. 133 vd.

5- Akidemizi hâkim kılmak azmi ve emelini daima canlı tutmak, bu uğurda aynı hedefi paylaşılanlarla bir ve beraber olmak,

6- Allah'ı ve yüce Rasûlünü yakından tanımak ve her şeyden çok sevmek, onların emir ve buyruklarını bütün emir ve direktiflerden üstün tutmak, onlara bağlanmayı her şeyin önünde bilmek kabul etmek, onların rızalarını esas almak,

7- Yüce Peygamberimizin yolundan ayrılmayan, O'nun Sünnetini baş tacı bilen, onun dışında izlenmeye, yolundan gidilmeye değer hiçbir kimse-nin varlığını kabul etmeyenleri, başta ashâb-ı kirâm olmak üzere, güzel bir şekilde onların izinden gidenleri mümkün mertebe yakından tanımak, onların bu akide uğrunda verdikleri mücadele ve cihadı kendi mücadele ve cihadımız için yol azığı edinmek,

8- Şeriate ve sünnete kat'î olarak ve tavizsiz bir şekilde bağlı kalmak ve yaşamak,

9- Yüce Peygamberin dahi küfürden, şirkten, riyakârlıklardan ve benzeri kalbi ve imanı hastalıklardan Allah'a sığındığını bilerek, hatırlayarak, imanımızı son nefesimize kadar muhafaza edebilmek için Rabbimize daima dua etmek...²⁹⁶

10- Sünnet-i Seniye'de, küfürden korunmak için öğretilen dualara özen göstermek,

11- "Kötülüğü bilmeyen içine düşer" kuralından hareketle, günümüzde yaygın olan küfürleri, türlerini ve bunu terviç eden ideolojileri bilmek; bunlar hakkında bilgi sahibi olmak,

12- Küfre düşmüş ve küfrü benimsemiş insanlarla içli-dışlı olmamak ve onlara, İslam'ı tebliğ etmenin dışında fazla ilgi göstermemek,

13- Ehl-i Sünnet mezhebine göre hazırlanmış akait kitapları okumak,

14- Tevhidi sağlam olan, kendisini küfürden sakındıran ve tâğutlarla alakası olmayan âlimlerle görüşerek onlara fetva sormak; onların dışında akideye gereken değeri vermeyen, onu önemsemeyen ve tâğuta boyun eğerek onunla irtibatlı olan hocalardan uzak durmak,

15- Aynı inancı paylaşan Müslümanlarla sık-sık görüşmek -ki bu sayede insan yalnız kalmaz ve sapkın düşüncelere kapılmaz- onlardan ayrılmamak.

²⁹⁶ Bu bölüm Beşir Eryarsoy'un "İman ve Tavır" adlı eserinden iktibas edilmiştir. Bkz. sf. 353 vd.

2) ŞİRK

Şirkin Tanımı: Şirk, sözlükte “ortak olma” anlamındadır. İstilahta ise, zatında, sıfatlarında ve fiillerinde bir şeyi Allah’a denk tutma, ibadetleri O’ndan başkasına yapma veya Allah’ın yetki ve sıfatlarını başkasına verme manasındadır.

Tanımı biraz açacak olursak, “Zatında, sıfatlarında ve fiillerinde bir şeyi Allah’a denk tutma” dedik.

“Zatında” ifadesi ile Onunla beraber başka bir ilahın varlığını kabul etmek ve Onun oğlu veya karısı olabileceğine inanmak gibi inanışlar şirk kapsamına girmiş oldu. Dolayısıyla Mecusiler, Budistler, Yahudi ve Hristiyan gibi muharref din sahibi insanlar, Allah’tan başka bir ilahın varlığını kabul ettikleri ve ona oğul ve hanım isnat ettikleri için şirke düşmüş oldular.

“Sıfatlarında” ifadesi ile Allah’tan başka bir varlığın gaybı bildiğine, kâinata tasarrufta bulunarak yağmur, kar ve dolu yağdırdığına, dünya işlerini evirip çevirdiğine, her şeyi görüp işittiğine, varlıklara yardım ettiğine inanan veya Allah mutlak egemen olduğu halde O’ndan başkalarının da egemen olabileceğine, hükümler koyma yetkisine sahip olduğuna helal-haram belirleme yetkilerinin bulunduğuna inanmanın şirk olduğu ortaya çıkmış olur.

Çünkü bu saydıklarımız Allah’ın birer yetkisidir, hiçbir şahsa veya hiçbir kuruma devredilemez. Devreden insanlar dinden çıkmış, Allah ile beraber başka bir ilah edinmiş olurlar.

“Fiillerinde” ifadesi ile de Allah’tan başka bir yaratıcının ve rızık vericinin varlığına inanmanın şirk olduğu ortaya çıkmıştır.

İslâm ümmeti arasında şirkin genelde “sıfatlar” hususunda ortaya çıktığını görmekteyiz. Allah’ın zatında ve fiillerinde ki şirk bu ümmet arasında pek yaygın değildir. Asıl sıkıntı Allah’ın vasıflarını başkalarına vermekle

meydana gelmektedir. Kitabın ilerleyen sahifelerinde bu konuyu biraz daha açacağız inşâallah.

Şirk Tüm Amelleri Boşa Çıkarır

Şirk, insanoğlunun yapmış olduğu tüm salih amelleri silip süpüren pis bir ameldir. Bir bardağın içerisinde hem su hem de sidik nasıl ki birbirine zarar vermeksizin duramazsa, aynı şekilde iman ve şirk de bir arada birbirine zarar vermeksizin asla duramaz. Birinin varlığı halinde öbürünün yokluğu kesindir. Aksinin iddia edilmesi akıllı birisinin yapacağı bir şey değildir.

Bir insan hayatının tamamını Allah'a ibadet ve itaatle geçirirse, namaz kılsa, oruç tutsa, zekâtını verse, hacca gitse, fakir ve miskinleri gözetse kısıcası hayır ve hasenat yönünden birçok sâlih amel işlese ama bununla birlikte kendisini dinden çıkaran bir eylemde bulunsa -Allah korusun- bu şahsın tüm yaptığı ameller boşa gider ve ebedi cehennemi hak edenlerden olur. Aşağıdaki mealini vereceğimiz ayetler bunun delilidir.

"Eğer onlar (peygamberler) dahi şirk koşsalardı, yaptıkları her amel boşa giderdi."
(En'am, 88.)

"Andolsun, sana ve senden öncekilere vahyolundu ki: Eğer şirk koşarsan, yemin olsun ki amelin boşa çıkar ve muhakkak zarar edenlerden olursun." (Zümer, 65.)

Şirke düşerek amellerimizin boşa çıkmasından rahmet ve merhameti sonsuz olan Rabbimize sığınırız.

Şirk Bağışlanması Mümkün Olmayan Bir Günahdır

Şirk, samimi bir şekilde tövbe edilmediği takdirde asla bağışlanmayacaktır. Allah-u Teâlâ dilediği zaman tüm günahları affettiği halde, şirk asla affetmeyecektir. Bu hususu Rabbimiz şöyle dile getirir:

"Doğrusu Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez. Ondan başkasını da dilediğine bağışlar. Allah'a şirk koşan kimse büyük bir günah ile iftira etmiş olur" (Nisa, 48.)

Peygamber (s.a.v.) Şirkten Sürekli Allah'a Sığınmıştır

Allah Râsulü *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şirke düşmesi ve Allah'a ortak koşması bir Müslümanın aklından dahi geçiremeyeceği bir durumdur. O, zaten şirk yerle bir etmek için gelmiştir. Yıkma ve yok etmek için geldiği bir şeyi hiç kendisi yapar mı? Bu, aklın da mantığın da kabul etmediği bir şeydir. Tüm bu anlatılanlara rağmen O, şirke bulaşmamak için sabah-akşam sürekli Allah'a dua etmiştir. O, *sallallâhu aleyhi ve sellem* Rabbine şöyle yakarmaktadır:

“Allah’ım! Bilerek şirk koştuktan sana sığınırım. Bilmediğim şeyler hususunda da senden bağışlanma dilerim.”²⁹⁷

“Allah’ım! Senden başka hiçbir ilah olmadığına şahadet ederim. Nefsimin şerrinden, şeytanında şer ve şirkinden sana sığınırım.”²⁹⁸

“Allah’ım! Küfürden, fakirlikten ve kabir azabından sana sığınırım.”²⁹⁹

O, *sallallâhu aleyhi ve sellem* Allah’ın peygamberi ve en sevgili kulu olmasına rağmen her daim şirke düşmemek için Allah’a yalvarıyorsa, garantisi olmayan bizlerin çok daha fazla uyanık olması ve sürekli teyakkuzda bulunması gerekmektedir.

Müslüman İhtiyatı Elden Bırakmaz

Kendini Allah’a teslim etmiş bir kul ihtiyatı elden bırakmaz. İhtiyat ilkesi onun hayatında vazgeçilmez bir parçadır. İhtiyatı sayesinde kendisini şirke ve küfre düşürecek her türlü eylem ve söylemden uzak durur. Hatta milyonda bir ihtimalle bile olsa şirk olması muhtemel olan şeylerden bile kendisini sakındırır. Bu, Allah’tan sakınan ve O’na hesap verme duygusu içerisinde yaşayan her kulun temel görevidir. Günümüzün gayretli davetçilerinden Ahmet Kalkan şöyle der:

“Milyonda bir ihtimalle şirk kabul edilebilecek bir konuda kendimizi ısrarla korumak, yani böyle küçük çaplı da olsa riskli söz ve davranışlardan kaçınma duyarlılığı göstermek gerekir.”³⁰⁰

Kitabın ilerleyen sayfalarında yine konuyla alakalı olarak şöyle der:

“İhtiyatın diğer bir kısmı da şudur: Küfür ve şirk ihtimali olan hususlardan şiddetle sakınmak gerekir. “Ya şirkse ve bunu yaparsam ebedî olarak cehenneme atılırsam” diye düşünüp milyonda bir ihtimalle bile şirk ve küfür olan şeyi yapmamak ve yapanlarla çok candan ilişkilere girmemek lazımdır. Şüpheli şeylerden kaçınmak, imanının ve takvanın gereğidir.”³⁰¹

Ancak yaşadığımız şu ortam, insanları bu hassasiyetten tamamıyla uzaklaştırmış ve ihtiyat ilkesini bütünüyle onlara unutturmuştur. İşin boyutları o kadar korkunç seviyeye ulaşmış ki, -milyonda bir şirk olma ihtimali olan şeylerden sakınmak şöyle dursun- adam şirk olduğu kesin olan şeylerden sakınmayı bile ihmal eder hale gelmiştir. Bizler böylesi bir yanlış-

²⁹⁷ Tirmizi, Daveat, 4.

²⁹⁸ Tirmizi, 3392.

²⁹⁹ Ebu Davut, Edep 324.

³⁰⁰ “Dâru’l Harp mi Dâru’l Harap mı?” Sf. 239.

³⁰¹ A.g.e. sf. 243.

tan kendimizi tamamen korumalı ve son nefesimize kadar bu ihtiyat içerisinde hareket etmeliyiz. Ta ki bu saye de Allah'a bir mazeretimiz olur.

Günümüzde Yaygın Olan Şirk Çeşitleri:

Şirkin çeşit ve kısımlarını saymak mümkün değildir. Ama toplumumuz da yaygın olan şirk çeşitleri özetle şunlardır:

1) Hâkimiyet Şirki: Kişinin Allah'ın indirdikleri ile hükmetmemesi, Allah'ın yasalarını bırakıp yerine yeni kanunlar çıkarması, Allah'tan başka ya da Allah ile birlikte mutlak bir kanun koyucunun bulunduğuna inanması, Kur'an'ı bırakıp tâğutların kanunlarından hüküm istemesi veya Allah'ın yasakladıklarını serbest, serbest bıraktıklarını ise yasaklaması hâkimiyet şirkinin en bariz örneklerindendir. Bunu biraz daha açalım.

Mesela Allah'u Teâlâ Yusuf suresinin 40.ayetinde *"Hüküm yalnızca Allah'a mahsustur"* diyerek ve yine Kehf suresinin 26. ayetin de *"O hiçbir kimseyi hükümüne ortak etmez"* buyurarak *"egemenliğin"* kayıtsız ve şartsız kendisine ait olduğunu bildiriyor.

Şimdi birisi çıksa ve: *"Hayır efendim egemenlik kayıtsız şartsız bizindir veya milletindir"* dese, bu şahıs Allah'ın egemenlik hakkını kendisinde gördüğü için ilahlık iddiasında bulunmuş olur. Başka birisi de böyle söyleyen kimselere maddi ve manevi destekte bulunsa veya onlara itaat etse, Allah'tan başkalarının da hüküm koyabilme yetkisini kabullendiği için müşrik olur.

2) Velayet Şirki: Kişinin mü'minleri bırakıp kâfirleri dost edinmesi ve mü'minlerin aleyhinde onlara maddi veya manevi açıdan yardımda bulunması velayet şirkinin en belirgin özelliklerindendir. Kişinin mü'minlerin sırlarını, gizliliklerini ve sadece mü'minlerin bilmesi gereken bilgileri tâğutlara ispiyon etmesi de velayet şirkinin içine girer. Allah-u Teâlâ şöyle buyurur:

"Ey iman edenler, müminleri bırakıp ta kâfirleri veli (dost) edinmeyin ." (Nisa, 144.)

"Müminler, müminleri bırakıp da kâfirleri veli edinmesinler. Kim böyle yaparsa Allah ile dostluğu kalmaz." (Âl-i İmran, 28.)

Kâfirleri veli edinenlerin, Allah ile bir ilişkisinin kalmayacağını bu ayetten rahatlıkla anlamak mümkündür. Bu gün bazı mealler *"velayet"* kelimesini sadece *"dost edinmek"* şeklinde anlamlandırmaktadırlar. Hâlbuki bu kelimenin sadece bu anlamla tercüme edilmesi eksiktir. *"Velayet"* kelimesi Arap dilinde *"dostluk"* anlamına geldiği gibi *"kalben sevgi duyma, azalar ile yardım etme, destek verme, müttefik olma, arkadaşlık kurma"* anlamları

rına da gelmektedir. Dolayısıyla mealler okunurken bu noktaya dikkat edilmeli ve ayetleri anlamada hayata düşülmemelidir.

3) Yardım Dileme ve Medet Umma Şirki: Sadece ve sadece Allah'ın güç yetirebileceği bir konuda mahlûktan yardım ve medet istemek kişiyi dinden çıkaran şirk amellerindendir. Kişinin yardım dilemesi ve medet beklemesi ibadet niteliği taşıyan bir eylemdir. İbadeti ise Allah'tan başkasına sarf etmek caiz değildir. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“Dua ibadetin ta kendisidir.”³⁰²

Kişilerin Allah'a daha yakın olma maksadıyla, Allah'tan başkalarına yönelmeleri, onlara dua etmeleri, kendileri ile Allah arasında vasıta tayin etmeleri, dilek ve isteklerini Allah'a değil de bu vasıtalara yöneltmeleri bugün karşılaştığımız bariz şirk çeşitlerindendir. Bu gün kimi insanlar kabir ve türbelere giderek oralardan dilekte bulunmakta; zengin olmak, iş kurmak, okul kazanmak, çocuk sahibi olmak veya hastalıklardan kurtulmak için isteklerini o türbe ve kabir de yatanlara sunmaktadırlar. Kimileri de zorda kaldığında “yetiş ya Rab” diyecekleri yerde: “Yetiş ya şeyh! Yardım ya fulan!” demekte, sıkıntı ve maruzatlarını onlara arz etmektedirler. Bizler, sünnet namazlarını da hesaba katarak günde tam kırk kez “İyyake na'budu ve iyyake nestain” demekteyiz. Yani, Allah'ım! İbadetlerimin tümü sanadır. Namazım, orucum, secdem, kıyamım, dua ve isteklerim hepsi senin içindir. Senden başkası bunları hak edemez. Yardımı ancak senden dileriz. Zaten senden başkası da buna güç yetiremez. İşte Fatiha Suresini okurken tam “kırk defa” Allah'a böyle yakarıyoruz. Günde kırk kez böyle deyip sonra da ondan başkasından yardım ve medet bekleyenler acaba yalan söylemiş olmazlar mı? Yaptığımız amellere dikkat etmeli, dua ve niyazlarımızda ki ifadeleri özenle seçmeliyiz. İbn-i Kayyim *rahimehullâh* şöyle der:

“Şirk çeşitlerinden biri de, ölüden bir şeyler istemek, ona sığınmak ve ona yönelmektir. Ölmüş kimsenin ameli kesilmiştir. O, kendine zarar veya fayda veremediği gibi kendisine sığınan ya da kendisinden Allah katında şefa'at isteyen kimseye de yardım edemez.”³⁰³

4) İtaat Şirki: Kulun Allah'ın izin vermediği konularda kanun ve yasa çıkaranlara ve Allah'ın serbest bıraktıklarını yasaklayan, yasakladıklarını da serbest bırakanlara itaat edip onlara destek vermesi itaat şirkindendir. Yüce Allah şöyle buyurur:

³⁰² “Kenzu'l-Ummal”, 3113.

³⁰³ Bkz. “Dinden Çıkaran Ameller”, sf. 200.

“Eğer onlara itaat ederseniz hiç şüphe yok ki (o zaman) siz de müşrik olursunuz”
(En’am, 121)

Allah’u Teâlâ ölmüş hayvanın etini yemeyi yasaklayınca Mekkeli müşrikler Müslümanlara: “Ölmüş hayvanı siz öldürünce (kesince) helal oluyor da Allah (tabii bir ölümle) öldürünce niye helal olmasın!” diye itirazda bulundular. Bu itiraz karşısında bazı Müslümanların kalbinde bir şüphe hali belirdi. Bunun üzerine Allah-u Teâlâ bu ayeti indirdi.³⁰⁴

Ayet Allah’ın haram kılmış olmasına rağmen ölü hayvan etini yiyen kimselerin müşriklere itaat ettiklerinden ötürü şirk düşeceklerini bildirmektedir. İbn-i Kesir bu ayetin tefsirinde der ki:

“Eğer siz Allah’ın şeriatından başkalarının sözlerine döner ve bunu Allah’ın emrinin önüne geçirirseniz –ki bu şirkdir- sizler de müşrik olursunuz.”

Bu günde durum aynıdır. Allah’ın yasaklarını çıkardıkları yasa ve kanunlarla serbest bırakanlara veya emrettiklerini yasaklayan insanlara destek vermek şirkdir. Allah’ın bu ayeti çok açık ve nettir. Kâfirlere yardımcı olmaktan sakınmalıyız.

Bu saydıklarımız en yaygın olan şirk çeşitleridir. Bunun haricinde daha birçok şirk türü bulunmaktadır.

Bunlara aşağıda zikredeceğimiz şeyleri örnek verebiliriz.

- Ölmüş insanlardan yardım istemek, onlardan istiğasede bulunmak,
- Allah’tan başkasının “gaybı” bildiğine inanmak,
- Şeyhlerin kalplerden geçenleri bildiğine inanmak,
- Sihir ve kehanet gibi şeylere insanların arasını açmak,
- Müslümanlarla savaşmak,
- Dinle veya dinin bir hükmüyle alay etmek,
- Putlara kıyam etmek ve onlara saygı göstermek,
- Allah’tan başkalarının şifa verebileceğini iddia etmek.

Şirkin Türleri: Şirk de küfür gibi büyük ve küçük olmak üzere iki kısma ayrılır.

Büyük Şirk

Şirkin bu kısmı büyük küfürle aynıdır. Ona terettüp eden hükümlerin aynısı bunun içinde geçerlidir. Allah bu şirki asla bağışlamaz.

Yukarıda anlattığımız şirk çeşitlerinin tamamı bu kısma dâhildir.

³⁰⁴ İbn-i Kesir, 2/231.

Küçük Şirk

Büyük şirke götüren, bununla birlikte kişiyi İslam'dan çıkarmayan ama tevhibi eksilten bütün söz ve fiillere denir. Bu da "açık şirk" ve "gizli şirk" olmak üzere iki kısma ayrılır.

1) Açık Şirk: Bu da Lafız ve fiil olmak üzere ikiye ayrılır.

a) Lafız/Söz İle Şirk: Allah'tan başkası adına yemin etmek gibi. Rasûllah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur. "Allah'tan başkası adına yemin eden bir kimse şirk koşmuş olur"³⁰⁵

b) Fiil ile Şirk: Fiillere gelince, belanın kaldırılması ya da defedilmesi için bir halka ya da ip bağlamak örnek gösterilebilir. Nazardan ve başka şeylerden korkarak hamayıl (nazarlık) takınmak da, -bunların belanın kaldırılması ya da defedilmesi için sebep teşkil ettiklerine inandığı takdirde- küçük şirktir. Çünkü Allah bunları bir sebep olarak tayin etmemiştir. Ama bunların bizzat kendilerinin belayı defettiklerini ya da kaldırdıklarını itikat ederse, o zaman büyük şirk olur. Çünkü bu Allah'tan başkasına bağlanmak demektir.

2) Gizli Şirk: Bu da irade ve niyetlerde -riyakârlık ve başkalarının işitmesi gibi- koşulan şirktir. Bir kimsenin kendisi ile Allah'a yaklaşılan bir ameli insanların kendisini övmeleri isteğiyle yapması gibi. Onların kendisini övmesi için namazını güzelce kılması yahut ta tasaddukta bulunması ya da insanlar kendisini işitip, onu övüp güzel şekilde ondan söz etsinler niyetiyle güzel sesle Kur'an okumaya çalışması da buna örnektir. Riyakârlık bir amel ile karışacak olursa onu iptal eder /boşar çıkartır. Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Artık kim Rabbine kavuşmayı ümit ediyorsa salih amel işlesin ve Rabbine ibadet-te hiç kimseyi ortak koşmasın." (Kehf, 110)

Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurmuştur. "Sizin için en çok korktuğum şey küçük şirktir. Ashap: "Ey Allah'ın Rasûlü, küçük şirk nedir" diye sorunca, O: "Riyakârlık yapmaktır" diye cevap vermiştir."³⁰⁶

Dünyalık ümidi için amelde bulunmak da bu türdendir. Bir kimsenin mal kazanmak amacı ile haccetmesi, ezan okuması, insanlara imanlık yapması yahut ta mal için şer'i ilim öğrenmesi ya da cihad etmesi gibi. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Dinara köle olan, dirhemle köle olan, güzel elbiseye köle olan kimse kahrolsun! Eğer ona bir şeyler verilirse hoşnut olur, bir şeyler verilmezse öfkelenir, razı olmaz"³⁰⁷

³⁰⁵ Ebu Davut, 3251.

³⁰⁶ "Şuabu'l-İman", Beyhaki, 6831.

³⁰⁷ Buhârî 2887. Bu bölüm "Pratik Akait Derslerinden" iktibas edilmiştir. Bkz. 148 vd.

Büyük Şirk İle Küçük Şirk Arasındaki Farklar

Geçen açıklamalardan anlaşıldığı üzere büyük şirk ile küçük şirk arasında bir takım farklar bulunmaktadır.

1) Büyük şirk kişiyi dinden çıkartır. Küçük şirk ise kişiyi dinden çıkartmaz.

2) Büyük şirk kişinin ebedi olarak cehennemde kalmasına sebeptir. Küçük şirk ise kişinin cehenneme girse dahi ebedi olarak kalmasına sebep olmaz.

3) Büyük şirk bütün iyi amelleri boşa çıkartır, küçük şirk ise bütün amelleri boşa çıkartmaz. Sadece riyakârlığın karıştığı ameli yahut ta sadece dünya için yapılan ameli boşa çıkartır.

4) Büyük Şirk sebebiyle can ve mal mubahtır ama küçük şirk sebebiyle bunlar mubah olmaz.

5) Büyük şirk koştan bir kimse ile müminler arasında katıksız bir düşmanlık gerekir, Müminlerin böyle bir kimseyi sevmeleri ve onu veli edinmeleri –en yakın bir kimse olsa dahi- caiz değildir. Küçük şirk koştan kimsenin durumu ise, mutlak olarak veli edinilmesine mani değildir. Aksine bu durumda olan bir kimseye sahip olduğu iman kadarı ile sevgi duyulur, veli edinilir. Ondaki isyan miktarına göre de ona düşman olunur.³⁰⁸

Üstat Said Havva “İslam” adlı kıymetli eserinde Lâ İlâhe İllallah’ı bozan ve insanı şirke düşüren yirmi madde zikretmiş ve bunlar bir bir delillendirmiştir. Şimdi bu maddelerin bazısını buraya aktaralım.

1) Allah’tan başkasına tevekkül etmek,

2) Allah’tan başkasına ibadet etmek,

3) Allah’tan başkasına emretme ve yasaklama, helal etme ve haram kılma, kanun çıkarma ve hâkimiyet hakkını vermek.

Üstat bu maddeyi biraz uzun tutmuş ve bazı önemli noktalara temas etmiştir. Öneme binaen bizde yazdığı şeyleri nakletmeyi uygun görüyoruz. O şöyle der:

“Demokrasi” ismiyle anılan idare tarzı da buna girer. Çünkü demokrasi, parlamento veya başka bir meclisle idarenin yürütülmesi ve sözün çoğunluğa ait olmasıdır. Bu meclis, dilediği kanunu çıkartır. Bu hareketi, bazı ülkelerde olduğu gibi ancak anayasa sınırlayabilir. Fakat anayasanın kendisi hazırlanırken yine hiçbir sınır tanımadan çoğunluğun görüş ve düşüncesi

³⁰⁸ A.g.e. sf: 150, 151.

lerine göre hazırlanmaktadır. Bu, kanun koyma, helal ve haramı tayin etme yetkisini insana vermektir ve şirktir.

İslam toplumunda bizi bu şirkten koruyan gerçek ifade, bizim şûra meclisimizin olmasıdır. Bu meclisin seçimle gelmesinde bir sakınca yoktur. Ancak meclisin her ferdinin ve bütünün Allah'ın emirlerine bağlı olmaları şarttır. Allah'ın kendilerine izin verdiği konularda ictihad eder, kesin ve açık nass bulunan konularda olduğu gibi nassa uyarlar. Şayet nass zannî ise onlar için bir seçme hakkı vardır. Yani Kur'an-ı Kerim ve Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in Sünneti, anayasal parlamenter düzenle idare edilen ülkelerde anayasa durumundadır. Seçilen meclis, anayasaya aykırı kanun çıkaramadığı gibi şûra meclisi de Kur'an ve Sünnet'e aykırı düşen kanunları çıkaramaz. Şûra, ya anayasayı açıklar veya verdiği kararlar anayasaya aykırı olmaz. Allah'ın hükmü bırakılarak kanun çıkarma yetkisinin zenginler sınıfına, orta sınıfa veya aşağı sınıfa, partiye, parti yöneticilerine, din adamlarına, siyaset adamlarına veya herhangi bir sınıf veya ferde verilmesi şirktir.³⁰⁹

4) Allah'ın indirmedığı yasalarla hükmetmek ve bu yasaları kabul etmek,

5) İslam'ın tümünden veya bir kısmından hoşlanmamak,

6) Kur'an ve Sünnetteki hükümlerle, İslam'ın özellikleriyle ve Müslümanlarla alay etmek,

7) Kur'an'a ve Rasûllah'tan geldiği sabit olan naslara (tamamına veya bir kısmına) inanmamak,

8) Kâfir ve münafıkları dost edinmek ve müminleri sevmemek,

9) Allah'ın sıfatlarından, isimlerinden veya fiillerinden bir şeyi reddedererek O'nu gereği gibi takdir edememek³¹⁰

Zikri geçen bu maddelerin delillerini ve geri kalan 11 maddenin içeriğini mutlaka bilmek gerekir. Çünkü şirki tanımayanın onun içine düşmesi anlık bir meseledir. Hz. Ömer der ki:

“İslam içinde cahiliyeyi (şirki, küfrü vb. şeyleri) bilmeyen kimseler yetiştğinde, İslam'ın kulpları bir bir sökülecektir.”³¹¹

Buna binaen Said Havva'nın “İslam” adlı eserini tavsiye ederiz.

³⁰⁹ “İslam”, sf. 104.

³¹⁰ A.g.e. sf, 98–127 arası.

³¹¹ “Pratik Akait Dersleri”, sf. 142.

Şirkin Zararları

1. Kişinin kan ve mal dokunulmazlığın ortadan kaldırır.
2. Dünya ve ahirette ki sıkıntıların en büyük sebebidir.
3. Affedilmesi mümkün olmayan bir ameldir.
4. Bütün amelleri yok eder.
5. Kişiye cenneti haram kılar.
6. Kişiye cehennemi gerekli kılar.
7. En büyük zulümdür.
8. Allah'ın gazap ve cezasını celbeder.
9. Fıtrat nurunu söndürür.
10. Güzel ahlakı yok eder.
11. İzzet-i nefsi ortadan kaldırır.
12. Sahibini Müslümanların düşmanı yapar.³¹²

Allah-u Teâlâ şirkten beri ve uzak bir hayat sürmeyi hepimize nasip ve müyesser eylesin. (Âmin)

³¹² "Şirkten Korunmak", sf. 57.

3) RİDDET/İRTİDÂT

Kitabın baş taraflarında riddetle alakalı kısa bilgiler vermiştik. O bilgilerin bir kısmını burada tekrar edecek ve orada zikredilmeyen hususları burada izah etmeye çalışacağız.

Riddetin Tanımı: Riddet; bir şeyin kendisini değiştirmek veya bir hal-den bir hale çevirmek demektir. İrtidât ise, bir şeyi bırakıp başka bir şeye dönüş yapmak demektir. Riddet ve irtidât kelimesi arasında latif bir fark vardır. “Riddet” denilince bundan sadece “küfre geri dönmek” manası anlaşılır. “İrtidât” kelimesi ise bu anlamda kullanıldığı gibi bunun haricinde ki manalarda da kullanılır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurur:

“Ey kavmin, gerisin geriye dönmeyin.” (Maide, 21)

Riddet ve irtidât kavramları ıstılahta ise; gerek niyet, gerek küfre, götüren bir fiil ile ya da bir sözle (ister bu sözü alay ederek, ister inat ederek, isterse inanarak söylesin fark etmez) İslam dininden çıkıp küfre dönmek manasına gelmektedir.³¹³

Kişi, İslam’ı nakzeden (hükümsüz kılan) hususlardan birisini işlediği takdirde riddet ortaya çıkar. Bunlar da pek çok olmakla birlikte hepsi dört kısımda toplanabilir.

1- Söz ile İrtidat: Allah-u Teâlâ’ya, Rasûllere, meleklerle veya kitaplara sövmek ya da şeriatı küçük düşürücü cümleler kurmak hep bu kabildendir.

2- Fiil ile irtidat: Allah-u Teâlâ’dan başkasına secde etmek, ondan başkası için kurban kesmek, kasten Mushaf’ı tahkir etmek, sihir yapmak, onu öğrenmek ve öğretmek. Allah’ın indirdiklerine alternatif hükümler koymak ve benzeri durumlar bu kısma girer.

³¹³ Bkz.” el-Fıkhü’l-İslâmî ve Edilletuhu”, 7/501.

3- İtikad ile irtidat: Allah ile beraber bir ilâhın varlığına inanmak, haram şeylerden herhangi birisinin mubah veya mubah şeylerden herhangi birisinin haram olduğunu itikat etmek, dinden kesin olarak bilinen ve farz olduğu hususunda üzerinde icma' bulunan bir şeyin farziyetine inanmak gibi şeylerde bu kısma dâhildir.

4- Şek ve Şüphe İle İrtidat:

Allah'ın varlığından, birliğinden, Kur'an'ın Allah tarafından gönderildiğinden, İslam'ın hükümlerinden ve buna benzer bir takım inanç esaslarının doğruluğundan şüphe etmek ve tereddüte kapılmak gibi inançlar bu kısımda mütalaa edilir.

İslam da riddet terimi kullanıldığı zaman ondan ancak dinden çıkaran büyük küfür kastedilir. Küfür ve şirkte olduğu gibi riddet de küçük-büyük yani dinden çıkaran ve dinden çıkarmayan gibi bir taksim yoktur. Riddetin tamamı sahibini dinden çıkarır.³¹⁴

Bununla beraber riddet, mücerret ve ğaliza diye iki kısma ayrılır.

a) Riddet-i Mücerrede: Bu, içerisinde İslam'a savaş açma, peygambere sövme, Müslümanlarla harp etme gibi davranışların bulunmadığı yalın dinden çıkıştır. Bu şekilde dinden çıkan birisine istitâbe (tevbe istemek) uygulamak sünnettir. Şartlar dâhilinde istitabe uygulandıktan sonra tevbe ederse bırakılır, aksi halde öldürülür. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur: **“Dinini değiştireni öldürün.”**³¹⁵

b) Riddet-i Ğaliza: Bu, dinden çıkmanın yanı sıra buna bir de Müslümanlarla savaşın, onları öldürmenin, Peygambere sövmenin eklendiği riddet şeklidir. Böylesi bir kimse ele geçirildikten sonra tevbeyle davet edilmeksizin öldürülür. Riddet-i mücerrede ile dinden çıkan birisine uygulanan muamele buna uygulanmaz. Sünnetin ve Selef-i Salihîn'in uygulaması bu şekildedir.

Enes b. Malik'ten rivayet edildiğine göre, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* başında miğferi olduğu halde Mekke'ye girdi. Miğferini başından çıkardığında bir adam O'na gelerek: “İbn-u Hatal, tevbe ederek ve (sizden) eman dileyerek Kâbe'nin örtülerine sarılmıştır.” dedi. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* ona: “Onu öldürün” buyurdu.³¹⁶

Hadiste açıkça görüldüğü üzere Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* İbn-u Hatal'a istitâbe uygulamamış, eline geçirdiğinden dolayı Kâbe'nin örtüsüne

³¹⁴ Bkz. “Kava'id fi't Tekfir”, sf. 31.

³¹⁵ Buhârî, 3017.

³¹⁶ Buhârî, 3044.

sarılmış olmasına rağmen onu öldürmüştür. Bunun nedeni ise İbn-u Hatal'ın dinden çıkmasına bir de peygambere sövmeyi, dine hakaret etmeyi ve Müslümanlarla savaşmayı eklemiş olmasıdır. Eğer o dinden çıktıktan sonra böylesi şeyler yapmasaydı diğer hadislerin işaret ettiğine göre hemen öldürülmez ve tevbe etmeye davet edilirdi. Ama o Peygamber'e sövmesi ve İslam'a savaş ilan etmesi nedeni ile böyle bir muamele ile karşı karşıya kaldı. İbn-i Teymiyye der ki:

“Mücerred bir şekilde dinden çıkan kimse tevbe (ye çağrılır) etmemesi halinde öldürülür. Riddet-i ğaliza ile dinden çıkan birisi ise tevbeye çağrılmaksızın öldürülür, ikisi arasında fark vardır.”³¹⁷

Riddet-i ğaliza ile dinden çıkan birisi şayet ele geçirilmeden önce tevbe ederse tercih edilen görüşe göre tevbesi kabul edilir.³¹⁸

İrtidâtın Sabit Oluşundan Sonraki Hükümler

İslam Hukukunda bir kişinin irtidât ettiği mahkeme yolu ile sabit olduğu takdirde, onun mürtet olduğuna dair verilen hüküm sonucunda, çeşitli hükümler söz konusu olur:

1- Tevbe etmesini istemenin vücutu. Yani eğer tevbesi kabul edilen kimselerden ise tekrar İslam'a dönmesi ve irtidatından vazgeçmesi için davet edilmesi. Bunun süresi de üç gündür. Eğer tevbe edip, irtidâtdan dönerse onun tevbesi kabul edilir.

2- İrtidât etmekte ısrar ettiği takdirde öldürülür. Çünkü Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*: “Dinini değiştireni öldürünüz” buyurmuştur.

3- Malı üzerine hacr (tasarrufunun kısıtlanması) konulur. Bu kısıtlılık tevbe etmesinin isteneceği süre boyuncadır, bu süre zarfında malında tasarrufta bulunamaz. Eğer tevbe ederse malı ona geri verilir. Aksi takdirde onun malı Müslümanların beytu'l-mal'ı için bir fey'dir.

4- Hanımı ile arasında ayrılık meydana gelir. Eğer zevcesi Müslüman kalmaya devam ediyorsa mürtet olduktan sonra hanımından hiçbir şey ona helal değildir. Kadının iddeti bitmeden önce Allah-u Teâlâ'ya tevbe etmesi hali müstesna.

5- Onunla Müslüman akrabaları arasında mirasçılığın kesilmesi. Ne o onlara, ne onlar ona mirasçı olabilir. Çünkü Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*: “Müslüman da kâfire mirasçı olmaz, kâfir de Müslümana” buyurmuştur.

³¹⁷ “Mecmuu'l-Fetâvâ”, 20/103.

³¹⁸ “Kava'id fi't-Tekfir”, sf. 32. Ayrıca Bkz. Maide Suresi, 34.

6- Mürtet öldükten sonra gasledilmez (yıkanmaz), kefenlenmez, cenaze namazı kılınmaz ve Müslümanların kabristanına kesinlikle defnedilmez.

7- Eğer mürtet olarak ölürse ebediyen cehennemde kalacağına hüküm verilir. Çünkü Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Artık içinizden her kim dininden irtidât eder de kâfir olarak ölürse işte böylelerinin bütün amelleri dünyada da, ahirette de heder olup gider. Onlar ateşliktirler, onlar orada kalıcıdırılar.” (Bakara, 217)³¹⁹

İrtidatın subutundan sonra cari olan ahkâm kitabın ilerleyen sayfalarında daha etraflıca ele alınacaktır. Bu nedenle burada kısa bilgilerle yetindik.

³¹⁹ Bkz. “Pratik Akait Dersleri”, sf. 137.

4) NİFAK/ MÜNAFIKLİK

a) Nifakın Tanımı: Nifak kelimesi sözlükte, tarla faresinin (köstebek) deliğine girip çıkması ve yeraltındaki gizli yolun bir ucundan diğer ucuna geçmesi anlamına gelir. Münafık bir kimsede İslam'ın bir tarafından girip diğer tarafından çıktığı için köstebeğe benzetilerek bu adla adlandırılmıştır. İstılahta ise, “kalbinde küfür olduğu halde, dışa İslam görüntüsü vermek” manasındadır. Ya da kalben kâfir olmasına rağmen görünüşte iman ediyormuş gibi gözükme demektir. Böyle birisine “münafık” ismi kullanılır.

Nifak kelimesi Kur'an-ı Kerim'de Tevbe Suresi 77 ve 97. ayetlerde {نَافِقًا} şeklinde iki kez, 101. ayette de {الْنَافِق} şeklinde bir kez olmak üzere toplam üç kez geçmektedir. Çekimli fiil olarak iki, “Münafık” şeklinde de yirmi yedi kez geçmektedir.

Kur'an terminolojisinde münafık kelimesi iki farklı tipteki insan için kullanılır. İlki halis münafıklar olup bunlar, “*Aslında inanmadıkları halde Allah'a ve âhiret gününe iman ettik*” (Bakara, 8) derler. İkincisi zihin karışıklığı, ruh bozukluğu veya irade zayıflığı yüzünden imanla küfür arasında gidip gelen, şüphe içinde bocalayan, imandan çok küfre yakın olan, çifte şahsiyetli insanlardır.

“Doğrusu iman edip sonra küfre düşenleri, sonra iman edip tekrar küfre düşenleri, sonra da küfürlerini artmış olanları Allah bağışlamaz; onları doğru yola erdirtmez.” (Nisa, 137)

“Allah'a ve ahiret gününe iman edenler, mallarıyla, canlarıyla savaşmaktan (geri kalmak için) senden izin istemezler. Allah muttakileri bilir. Ancak Allah'a ve ahiret gününe iman etmeyen, kalpleri şüpheyeye düşüp şüphelerinde bocalayan kimseler senden izin isterler.” (Tevbe, 44, 45)

Bazı âyetlerde “münafıklar” ve “kalplerinde hastalık bulunanlar” diye ikili ifade tarzının yer alması da bu farklılığı göstermektedir.

"İkiyüzlüler ve kalplerinde hastalık bulunanlar 'Müslümanları dinleri aldattı' diyorlardı; oysa kim Allah'a güvenirse bilmelidir ki Allah güçlüdür, hakîmdir." (Enfal, 49)

"İkiyüzlüler ve kalplerinde hastalık olanlar: 'Allah ve Peygamberi bize sadece kurru vaatlerde bulundular' diyorlardı." (Ahzab, 12)

Halis münafıklar müminlerle karşılaştıklarında inandıklarını belirtirler, ancak asıl taraftarlarıyla baş başa kaldıkları zaman müminlerle alay ettiklerini söylerler.

"Müminlerle karşılaştıkları zaman, 'Bizde iman ettik' derler, elebaşlarıyla baş başa kaldıklarında, 'Biz şüphesiz sizinleyiz, onlarla sadece alay etmekteyiz' derler." (Bakara, 14)

Diğerleri ise Resûl-i Ekrem'e inandıklarını sanmakla birlikte önemli işlerde din dışı otoritelere gitmeyi tercih etmekte, fakat başlarına bir felâket gelince Hz. Peygamber'e başvurumaktadırlar.

"Onlara, 'Allah'ın indirdiğine ve Peygambere gelin' dendiği zaman, münafıkların senden büsbütün uzaklaştıklarını görürsün. Başlarına kendi işlediklerinden ötürü bir musibet çattığında sana gelip, 'Biz, iyilik etmek ve uzlaştırmaktan başka bir şey istemedik' diye de nasıl Allah'a yemin ederler?" (Nisâ, 61, 62)

Böylece hak dine olan bağlılıkları dünyevî menfaatlerine göre değişmektedir.

"İnsanlar içinde Allah'a, bir yar kenarındaymış gibi kulluk eden vardır. Ona bir iyilik gelirse yatıştır, başına bir bela gelirse yüz üstü döner. Dünyayı da ahireti de kaybeder. İşte apaçık kayıp budur." (Hacc, 11)

Münafıklar hakkındaki bu ayırım göz önünde bulundurulduğu takdirde nifak hareketinin Medine'de başladığı yolundaki yaygın kanaatin halis münafık tipiyle sınırlandırılmasının gerektiği anlaşılır. Zira "şüphe içinde bocalama" manasındaki nifakın Mekke döneminde de bulunduğu söylenebilir. Bu durumda Mekkî ayetlerde münafıklardan bahsedilmesinin sebebi açıklığa kavuşmuş olur.

"İnsanlardan: 'Allah'a inandık' diyenler vardır; ama Allah uğrunda bir ezaya uğratılınca, insanların ezasını Allah'ın azabı gibi tutarlar. Rabbinizden bir yardım gelecek olursa, and olsun ki, 'Doğrusu biz sizinle beraberdik' derler. Allah, herkesin kalbinde olanları en iyi bilen değil midir? Allah elbette inananları bilir ve elbette ikiyüzlüleri de bilir." (Ankebut, 10, 11)

"Cehennemden bekçilerini yalnız meleklerden kılmışızdır. Sayılarını bildirmekle de, ancak inkâr edenlerin denenmesini ve kendilerine kitap verilenlerin kesin bilgi edinmesini ve inananların da imanlarının artmasını sağladık. Kendilerine kitap

verilenler ve inananlar şüpheye düşmesinler. Kalplerinde hastalık bulunanlar ve inkârcılar: 'Allah bu misalle neyi murad etti?' desinler. İşte Allah, böylece, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola erıştırir. Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez. Bu, insanoğluna bir öğütten ibarettir." (Müddessir, 31)

Ancak sistemli bir hareket olarak nifak, güçlü ve hızlı kültür değişimlerinin gerçekleştiği toplumlarda görüldüğü gibi yeni bir yapılanmaya gidildiği Medine devrinde yeni oluşuma tam uyum sağlayamayan insanlar arasında ortaya çıkmıştır.³²⁰

b) Kısımları:

Nifak itikadî ve amelî olmak üzere iki kısma ayrılır.

1) İtikadî Nifak

Bu, kişinin dışa Müslüman olduğunu gösterirken içinde küfrü gizlemesi şeklinde olur. Bu büyük münafıklıktır. Bu tür münafıklık, insanı büsbütün dinden çıkartır. Böyle bir kimse cehennemden en alt derekesindedir.

Bu münafıklık da altı çeşittir:

- 1- Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'i yalanlamak.
- 2- Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in getirdiklerinin bazısını yalanlamak.
- 3- Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e buğzetmek.
- 4- Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in getirdiklerinin bir kısmına buğzetmek.
- 5- Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in dininin gerilemesine sevinmek.
- 6- Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in dininin zafer kazanmasından hoşlanmamak.

2) Amelî Nifak

Bundan maksat, kalben küfür olmaksızın münafıklık hasletlerinden birisini işlemektir. Bu, imanın asıl itibariyle kalpte kalması ile birlikte söz konusu olur. Böyle bir amelî münafıklık kişiyi dinden çıkarmaz ama bu kişi büyük bir tehlike ile karşı karşıyadır. Bu durumda olan bir kişi iman ile birlikte, münafıklığın bazı hasletlerini bir arada taşımaktadır.³²¹

İtikadî Nifaka Örnekler:

- 1- Bir kimsenin: "Ben din ile ilgili olarak Rasûlün şu şu hususlara dair vermiş olduğu haberleri tasdik etmiyorum" demesi,

³²⁰ DİA, 31/565.

³²¹ "Pratik Akait Dersleri", sf: 139.

2- Bir kimsenin, Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in namaz, oruç, hac yahut malın zekâtını vermek gibi getirdiklerinden herhangi bir şeyden hoşlanmaması,

3- Belirli bir savaşta Müslümanların müşriklere karşı yenilgiye uğramasına sevinmek,

4- Müslümanlar müşriklere karşı zafer kazandığında üzülme.

Amelî Nifaka Örnekler:

1- Bir kimsenin yerine getirmemeyi niyet ederek bir söz vermesi,

2- İnsanın konuşurken yalan söylemesi,

3- Belli bir emanet ona verilmişken, o emanete hainlik etmesi. Buna delil de Peygamber Efendimizin: "Münafığın alameti üçtür: Konuşursa yalan söyler, söz verirse durmaz, ona bir emanet verilirse hainlik eder"³²² buyruğudur.³²³

İtikadî Nifak İle Amelî Nifak Arasındaki Farklar

1- Büyük nifak dinden çıkartır ve amellerin boşa çıkmasına neden olur. O halde büyük nifak gerçekte büyük küfür çeşitlerinden birisidir. Küçük nifak ise, (bir amel) riyakârlık ve başkaları tarafından işitilsin diye yapıldığı takdirde kişiyi dinden çıkartmaz

2- Büyük nifak itikat bakımından iç ile dış arasında çelişki olmasıdır. Küçük nifak ise itikat da değil de amellerde iç ile dış arasında bir çelişkisi-
dir.

3- Büyük nifak müminden sadır olmaz ama küçük nifak bazen mümin-
lerde görülebilir.

4- Büyük nifaktan ötürü çoğunlukla kişi tevbe etmez. Tevbe etse dahi hâkimin huzurunda tevbesinin kabul edilip edilmeyeceği hakkında görüş ayrılığı vardır. Oysa küçük nifak böyle değildir. Kişi bundan dolayı Allah-u Teâlâ'ya tevbe eder, Allah da onun tevbesini kabul edebilir.³²⁴

Nifak Ne Zaman Ortaya Çıkar?

Şüphesiz nifak probleminin ortaya çıkışına uygun ortamlar, nifakın zuhurunu hızlandırır. Burada nifakın zuhuruna uygun ortamları şu şekilde tespit edebiliriz.

1- Bir düşünce, dava, ideoloji, siyasi veya fikri hareket başarıya ulaştığı zaman nifak ortaya çıkmaya başlar. Hz Peygamber döneminin de de nifak,

³²² Müslim, 59.

³²³ A.g.e. 140.

³²⁴ Aynı yer.

Müslümanların çok sıkıntı çektikleri ve güçsüz oldukları Mekke’de değil, Medine’de görünmeye ve etkili olmaya başlamıştır.

İşte davanın güçlenmesiyle zayıf karakterli, korkak ve menfaatperest bazı insanlar kendilerini tatmin etmek için nifak yapma yoluna başvururlar.

2- Bazı kimseler bir davayı veya hareketi yıkmak için onunla açıkça mücadele etme gücünü kendilerinde bulamazlarsa, o zaman gerçek düşüncelerini gizleyip zahiren o davadan görünerek kaleyi içten fethetmeye çalışırlar.

3- Sıkıntılar ortaya çıktığında ve davanın mensupları zor durumda kaldıklarında, gerçekte davaya samimi bir şekilde bağlanmamış olan veya davaya bağlılığı zayıf olan kimseler nifaklarını ortaya koyarlar. Bu açıdan bakıldığında irtidat hareketleri de nifakın tezahür ettiği hareketlerdir.³²⁵

Münafıkların Sonu

Münafıklarla ilgili ayetler incelendiğinde çok şiddetli eleştirilere ve tehditlere hedef oldukları görülür. Allah-u Teâlâ, bir taraftan onların yaptıklarını bildirirken diğer taraftan acı sonlarını hatırlatarak doğru yolu ve kurtuluşu göstermektedir. Münafıkların akıbeti ile kâfirlerin akıbeti birdir. Hatta Müslümanları kandırarak mümin göründükleri için daha büyük bir cezaya çarptırılacaklardır.

Münafıklara verilecek ceza hakkında Allah Teâlâ Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyurmaktadır:

*“Allah erkek münaфіklara da kadın münaфіklara da kâfirlere de içinde ebedi kalacakları cehennem ateşini vaat etti. O onlara yeter. Allah onlara lanet etmiştir. Onlar için devamlı bir azap vardır.”*³²⁶

*“Şüphesiz ki münaфіklar cehennemde en alt katındadırlar. Artık onlara asla bir yardımcı bulamazsın”*³²⁷

³²⁵ “Hz. Peygamber Devrinde Münafıklar”, sf: 240.

³²⁶ Tevbe Suresi, 68.

³²⁷ Nisa Suresi, 145.

5) ZINDIKLIK

a) Zındıklığın Tanımı: Zendeka (zındıklık) kelimesi Arapçaya Farsçadan geçmiş bir kavram olup nifak ile hemen hemen aynı anlamda kullanılmıştır. Zira gerek münafık, gerekse zındık her ikisi de küfür inancını içinde gizleme noktasında birdirler. Aralarında bir fark vardır o da şudur: Münafık içinde küfür inancını gizlerken, dışarı İslam görüntüsü verir ve korkusundan dolayı küfrünü izhar edemez. Zındık ise aynı şekilde küfür itikadını kalbinde gizler ama fırsat buldukça onu açığa çıkarır ve ona davet eder. Onun bu durumu bilinir. Kendisine hüccet ikame edilip tevbeyle davet edildiğinde kendisinden zuhur eden küfrü inkâr eder.

b) Zındıklığın Hükmü: İslam âlimlerinin sözlerinden en tercihe şayan görüş; zındık küfrünü açığa çıkarıp, bu bilindiğinde onun istitabe yapılma-
dan öldürüleceğini ifade eden görüştür. ³²⁸

Ancak ele geçirilmeden önce tevbe eder, tevbesinde samimi olur, önceki küfründen ve zındıklığından vazgeçer ve itikat ettiği şeyleri itiraf ederek gelirse, bu halde tercih edilen görüşe göre tevbesi kabul edilir ve öldürülmez. Yüce Allah şöyle buyurur:

*“Ancak, kendilerini ele geçirmenizden önce tevbe edenler var ya onlar (öldürül-
mekten, asılmaktan, el ve ayaklarının çaprazlamaya kesilmesinden ve sürgün
edilmekten) müstesnadır. Bilin ki, Allah gafurdur, rahimdir.” (Maide Suresi, 34)*

Yaşadığımız asırda ise Müslüman bir yönetimin ve şer’i cezaların tatbi-
kinin bulunmaması nedeniyle nifak ve münafıklıklardan söz edilmez. Mev-
cut olan ancak zındıklık ve zındıklardır. Sen onları bir taraftan İslam’dan, -
eman içerisinde olduklarını bildikleri için- diğer taraftan da küfürden dem
vurduklarını görürsün. ³²⁹

³²⁸ “Kava’id fi’t-Tekfir”, Sf. 30.

³²⁹ A.g.e. sf.31.

6-) FISK/FÂSIK

Kur'an ve Sünnette sıkça karşılaştığımız ve tekfir konusuyla alakalı kavramlardan bir tanesi de "fisk" kavramıdır. Bu kavram da Kur'an ve Sünnette farklı manalarda kullanılmış ve kendisine bir takım değişik manalar yüklenmiştir. Kişi bu farklı manaları hakkıyla bilmediği zaman Allah ve Rasûlünün bu kavramda ki muradını tam manasıyla kavrayamayacak ve amelleri ile bu kavram kapsamına giren kimseleri haliyle yanlış değerlendirecektir. Bu hatadan korunmanın en sağlıklı yolu -diğer kavramlarda olduğu gibi- bu kavramı tüm kısımlarıyla birlikte bilmek ve Şari'nin bununla muradının ne olduğunu iyi tespit edebilmektir. Şimdi bu kelimenin lügat ve ıstılah anlamlarını verdikten sonra şeriattaki kullanımının nasıl olduğunu ve kaç kısma ayrıldığını anlatmaya geçebiliriz.

a-) Fıskın Tanımı

* Lügatte

"Fisk" taze hurma kabuğunu yarıp dışarı çıktığında, fare yuvasından çıkıp, ayrıldığında veya bir şey sınırını ve kendisinin asıl olması gereken yeri aştığında kullanılan bir kelimedir. "Belirli bir sınırı aşmak" demektir. Bu kelime İslâm öncesi dönemde daha çok bitki ve hayvanlar hakkında kullanılmaktaydı. Yani insandan daha çok bitkilerde istimal edilmekteydi. Örneğin bitki büyümeye, kabuğunu aşmaya ve tomurcuğundan çıkmaya başladığında ya da hayvan türleri, kabuğundan, annesinin karnından ve genel olarak durması gereken yerden ayrılmaya başladığında bu ayrılış "fisk" kelimesi ve türevleriyle ifade edilmekteydi. Ancak İslâm bu kelimeye "hak yoldan ayrılma ve Allah'ın emirlerine itaatsizlik etme" şeklinde daha özel bir anlam kazandırmış hem müşrik, Yahudi, Hristiyan ve münafıklar hakkında, hem de dinin emirlerine aykırı hareket eden Müslümanlar hakkında kullanmaya başlamıştır.³³⁰

³³⁰ DİA. "Fisk" maddesi, 13/37.

* İstılahta

Bu kelime ıstılahta: isyan etmek, Allah'ın emirlerini terk etmek, Ona itaatten ve hak yoldan ayrılmak, zulüm, ahlaksızlık ve bozgunculuk yoluna girmek manalarında kullanılmaktadır.³³¹

Âlimlerimiz fıskın hem kalp, hem dil, hem de amelen olabileceğini belirtmişlerdir. Örneğin haset kalbî bir fısktır. Sövmek lisanî bir fısktır. Zina amelî bir fısktır. İşte bir insanın fısk içerisine düşmesi bu üç suretten biri ile olur.

Fısk, küfür kavramından daha geneldir. Bu kavramı -biraz sonra da izah edileceği üzere- hem küfre hem küfrün aşağısında kalan günahlara kullanmak mümkündür. Bu kavram hem Müslümanları hem de kâfirleri kapsayacak şekilde geniş bir kullanıma sahiptir. Ancak genelin anlayışında "fâsık" denildiğinde bununla günaha düşmüş ve harama girmiş kimseler kastedilir.

b-) Fıskın Çeşitleri

Fısk kavramının da -küfür ve şirk kavramlarında olduğu gibi- şer'î nasslarda iki türü vardır. Birincisi dinden çıkaran fısk, ikincisi dinden çıkarmayan fısktır. Dinden çıkaran fısk kavramına "Fısk-ı Ekber", dinden çıkarmayan fısk kavramına "Fısk-ı Esğar" denir. Dinden çıkarmayan kısmına "Fıskun dûne fısk" tabiri de istimal edilmiştir. Kur'an ayetleri bu iki çeşidin her ikisini de kullanmıştır.

"Fısk" Kelimesinin Dinden Çıkarıcı

Manada Kullanıldığı Kur'an Ayetleri

1. "Artık bundan sonra kimler inkâr ederse, işte onlar fâsıkların ta kendileridir." (Nur, 55)
2. "Fâsıklık edenlere gelince, onların barınağı ateştir. Oradan her çıkmak istediklerinde, oraya döndürülürler ve onlara, 'Yalanlamakta olduğunuz ateş azabını tadın' denir." (Secde, 20)
3. "Onlardan ölmüş olan birisinin kesin olarak namazını kılma ve mezarının başında durma! Şüphe yok ki onlar Allah'a ve Peygamberine kâfir oldular ve fâsık olarak öldüler." (Tevbe, 84)
4. "Şüphesiz münaфіklar, fâsıkların ta kendileridir." (Tevbe, 67)
5. "Allah fâsıklar güruhunu hidayete erdirmez." (Maide, 108)

³³¹ "el-İmân, Hakikatuhu, Havarimuhu, Nevakiduhu" Abdullah b. Abdulhamid el-Eserî, sf. 112.

6. “Böylece, fâsık olanların iman etmeyeceklerine dair Rabbinin sözü gerçekleşti.” (Yunus, 33)

“Fısk” Kelimesinin Dinden Çıkarmayan

Manada Kullanıldığı Kur’an Ayetleri

1. “Namuslu kadınlara zina isnat edip sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun. Artık onların şahitliğini asla kabul etmeyin. İşte bunlar fâsık kim-selerdir.” (Nur, 4)

2. “Ey iman edenler, eğer bir fâsık, size bir haber getirirse, onu etraflıca araştırın.” (Hucurat, 6)

3. “Fakat Allah size imanı sevdirmiş, onu sizin kalplerinizde süslemiş ve size küf-rü, fıskı ve isyanı çirkin göstermiştir. İşte doğru yolda olanlar bunlardır.” (Hucurat, 7)

4. “Birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fâsıklık ne kötü bir namdır! Kim de tövbe etmezse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.” (Hucurat, 11)

Nakletmiş olduğumuz bu Kur’an ayetleri fısk kelimesini iki anlamda kullanmıştır. İlk gruptakiler tamamen “kâfir” anlamında, ikinci gruptakiler ise “günahkâr” manasındadır. Bu ayırım önemlidir. Buna dikkat edilmesi gerekir.

Burada “Peki bu ayırımı bilmenin yolu nedir, nasıl bileceğiz?” şeklinde bir sorunun sorulması mümkündür. Bu soruya şu şekilde cevap veririz: Bu ayırımı bilebilmenin tek bir yolu vardır, o da kelimenin, içerisinde kullanıldığı nassın karineleridir. Nass içerisinde yer alan karineler sayesinde fısk kelimesinin kâfir manasında mı olduğu yoksa günahkâr anlamına mı geldiği rahatlıkla bilinebilir. Karineler bilinmeden bunun tayini biraz zordur.³³²

³³² Bkz. “Kavâ'id fi't-Tekfîr”, sf. 22.

7-) ZULÜM/ZALİM

Zulüm, zulumât, zalim gibi kavramlar Kur'an ve Sünnette sıkça kullanılan kavramlardandır. İzahını yapmaya çalıştığımız diğer kavramlar da olduğu gibi bu kavramında kitabımızın konusuyla direk alakası vardır. Bu kavramın da diğerlerinde olduğu gibi birkaç manası vardır. Bu manalardan bazısı küfürle aynı anlamda kullanılmışken bazısı da bizim anladığımız ve aklımıza ilk gelen anlamda yani haksızlık anlamında kullanılmıştır. İşte bu ayırım gözetilmediği zaman ortaya tekfirle alakalı bazı yanlış kanılar ve hatalı hükümler çıkacaktır. Biz bu farkı göz önüne almadığımız zaman Allah'ın kâfir anlamında kullandığı "zalim" kavramını biz günahkâr manasında algılayacak, günahkâr manasında kullandığı zalim kavramını ise kâfir anlamında anlayacağız. Bunun sonucunda da Allah'ın muradına aykırı davranacak ve varlıkları O'nun isimlendirmedeği isimlerle isimlendireceğiz. Dolayısıyla bizde her şeyi yerli yerine koymamız gerektiği halde bunu yapmadığımızdan ötürü bu kavrama zulmedenlerden olacağız. Bu ise bizleri sonucu hiçte iyi olmayan bir akıbetle yüz yüze bırakacaktır. Bu kötü akıbetle duçar olmamak için -diğerlerinde olduğu gibi- bu kavramı da hakkıyla bilmemiz ve öğrenmemiz gerekmektedir. Şimdi bu kavramın öncelikle lügat ve ıstılah manalarını zikrederim, sonra da Kur'an ve Sünnette hangi anlamlarda kullanıldıklarına hep beraber bir göz atalım.

a-) Zulmün Tanımı

* Lügatte

Zulüm kelimesi aslı itibarı ile haddi aşmak ve bir şeyi olması gereken yerden farklı bir yere koymaktır. Aynı kökten gelen "zulmet" (çoğulu zulumât) kelimesi aydınlığın ve nurun zıddıdır. Haksızlık, hakkı yerine koymama, baskı, şiddet, hak yeme, eziyet ve işkence manalarına da gelir. Zulmün halk arasındaki en yaygın ve mütebâdir manası da, budur. Zulüm, bu anlamları kapsamakla beraber, Kur'an'da ve İslâm literatüründe daha geniş anlamlara gelmektedir.

b-) Istılahta

Istılahta ise bu kelime adaletsizlik, düşmanlık, hakkı engellemek, gayri meşru bir şekilde değiştirmek, eksiltmek veya noksanlaştırmak suretiyle adaletten sapmaktır. Yani ister sözlü olsun isterse fiilî, şer'î haktan ayrılıp batıla geçmektir.

Zulüm Karanlıktır

Allah *celle celâluhu* mutlak olan tek varlıktır. Varlığın ve ışığın kaynağıdır. Nur bir anlamda varlığı, zulmet (karanlık) ise yokluğu temsil ederler. Nur (ışık) görmeyi sağlar, yolları aydınlatır, eşyanın nasıl olduğunu anlamamızı temin eder. Karanlık ise bunun karşıtıdır. Karanlık (zulmet) hem yokluktur, hem korkudur. Zulmet insanların yollarını şaşkınlıklarına sebep olur, karanlıkta onlar ne yapacaklarını bilemezler, karanlık içinde sağa sola yalpa yapıp dururlar.

Rabbimiz *celle celâluhu*: “Allah’ın nurunu ağızlarıyla söndürmek isterler. Kâfirler istemese de Allah nurunu mutlaka tamamlayacaktır.” (Tevbe, 32) buyurarak insanları doğru yola (hidayete) sevk etmek için gönderdiği Din’e, ‘Nur’ adını vermiştir. Böylece ‘nur’ İslâm’ın sembolü, ‘zulmet’ ise İslâm’ın dışındaki inançların sembolüdür. Zulüm, yapısı gereği karanlıkları ifade eder. Bu karanlıklar, inkâr, şirk, isyan gibi şeyler olduğu gibi; haksızlık, işkence ve tecavüz de olabilir. Bunların her biri karanlık gibidir, hakkın yerine konulmamasıdır; aydınlık gibi insana rahatlık veren bir şey değildir. İnsanların uydurduğu dinler ise karanlıktır, tümüyle zulmet’tir. Bu dinleri icat edenler ve bu batıl dinlere uyanlar, devamlı karanlık içerisinde oldukları için, bocalar dururlar, yanlış yollarını bir türlü düzeltemezler.

Zulüm, böylesine karanlık olan yolu, gidişi, anlayışı benimsemektir. Allah’a ait ilâhlık hakkını başkasına vermektir. Haklının hakkını vermeyip, ona haksızlık yapmaktır. Sapıklığı, isyanı, nefse uyup da azmayı seçmektir. Eldeki servet ve iktidarla şımarıp insanlara baskı uygulamak, onların haklarına ve hürriyetlerine tecavüz etmektir.³³³

b-) Zulmün Türleri

Âlimler zulüm kavramını üç ana başlık altında incelemişlerdir:

1- İnsanın Allah'a Karşı İşlediği Zulüm. Bu, insanların Allah’a şirk koşmaları veya küfür içinde, inkârcı olmalarıdır. Nitekim Kur’an’ın birçok ayetinde zulüm, kâfirlerin bir özelliği olarak zikredilmektedir. Yine Kur’an birçok yerde kâfirlere ve müşriklere “zalim” denilmektedir. Rabbimiz şöyle buyurur:

³³³ Ahmet Kalkan’ın bir yazısından iktibas edilmiştir.

“İman edip de imanlarına herhangi bir zulüm bulaştırmayanlar var ya, işte güven onlarındır ve onlar doğru yolu bulanlardır.” (En‘am, 82)

Bu ayet-i kerime nazil olunca bu ayetin ifade ettiği, imana zulüm karıştırma meselesi ashabin nefesine ağır geldi ve “Hangimiz nefislerine zulmetmez ki?” dediler. Bunun üzerine Yüce Allah: “Şüphesiz ki, şirk büyük bir zulümdür” (Lokman, 13) ayetini indirdi.³³⁴ Böylece En‘am Suresinde yer alan ayette söz konusu olan zulüm kelimesinden şirk kastedildiği anlaşılmış oldu.

2- İnsanların Birbirlerine Karşı İşledikleri Zulüm. Bu da, insanların kendi hemcinslerine karşı işledikleri suçlar, günahlar ve haksızlıklardır. Bilindiği gibi zulüm kavramı, Kur‘ân‘da çok geniş bir kullanım alanına sahiptir. İnsanla insan arasındaki zulüm de, bu geniş alanda büyük bir yere sahip bulunmaktadır. Zaten zulüm denince ilk olarak akla insanların birbirlerine karşı olan hareketlerindeki yanlış, kötü ve zararlı davranışları gelmektedir. Bu çirkin hareketlerden bazılarını ve onların olumsuzluğunu bildiren ayet meallerinden bir kısmı şöyledir.

*** Adam öldürmek:**

“Onlara, Âdem‘in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku. Hani birer kurban takdim etmişlerdi de birisinden kabul edilmiş, diğlerinden ise kabul edilmemişti. (Kurban kabul edilmeyen kardeş, kıskançlık yüzünden); ‘Ând olsun seni öldürecek’ dedi. Diğeri de, ‘Allah ancak sakımanlardan kabul eder. Andolsun ki sen, öldürmek için bana elini uzatsan (bile), ben sana öldürmek için el uzatacak değilim. Ben, âlemlerin Rabbi olan Allah‘tan korkarım. Ben istiyorum ki sen, hem benim günahımı, hem de kendi günahını yüklenip ateşe atılacaklardan olasın. Zalimlerin cezası işte budur’ dedi” (Maide, 27-29)

*** Hırsızlık yapmak:**

“Onun (hırsızlık yapmanın) cezası, kayıp eşya, yükünde bulunan kimseye verilir. İşte ona el koymak, onun cezasıdır. Biz zalimleri böyle cezalandırırız, dediler” (Yûsuf, 75).

*** Erkeklerin erkeklerle temasta bulunması (homoseksüellik):**

“Lût‘u da (peygamber olarak gönderdik), kavmine dedi ki: ‘Siz, sizden önce âlemlerden hiç kimsenin yapmadığı bir fuhşa gidiyorsunuz. Siz (kadınları bırakıp) erkeklere gidiyorsunuz, yol kesiyorsunuz ve toplantılarınızda edepsizce şeyler yapıyorsunuz ha?’ Kavminin cevabı, sadece; ‘Eğer doğrulardan isen, haydi Allah‘ın azabını getir!’ demeleri oldu. (Lût): ‘Rabbim, şu bozguncu kavme karşı bana yardım et’ dedi. Elçilerimiz (melekler) İbrahime müjdeyi getirdiklerinde, “Biz bu

³³⁴ Bkz. Buhârî, İman, 23.

memleket halkını helak edeceğiz, çünkü oranın ahalisi zalim kimselerdir” dediler. (Ankebût, 29, 30)

*** Zina yapmak:**

“Yûsuf’un, evinde kaldığı kadın, onun nefsinden murad almak istedi ve kapıları kilitleyip ‘Haydi gelsene!’ dedi. (Yusuf); ‘Allah’a sığınırım. Efendim bana güzel baktı (Ben nasıl onun iyiliğine karşı hıyanet ederim.) Zalimler iflâh olmazlar’ dedi” (Yusuf, 23)

*** Suçlu insanları bırakıp suçsuzları cezalandırmak:**

“Dediler ki: ‘Ey vezir, onun ihtiyar bir babası var! (Onun alıkonduğuna çok üzülür). Onun yerine (bizden) birimizi al. Zira biz seni iyilik edenlerden görüyoruz.’ (Vezir): ‘Eşyamızı yanında bulduğumuz kimseden başkasını almaktan Allah’a sığınırız. Yoksa biz zulmedenlerden oluruz’ dedi” (Yûsuf, 78, 79)

3- İnsanın Kendi Nefsine Karşı İşlediği Zulüm. Bu hususta da çeşitli ayetler vardır. Bu ayetlerden bazılarının meali şöyledir:

* “Biz hiç bir peygamberi, Allah’ın izniyle itaat edilmekten başka bir amaçla göndermedik. Eğer onlar, kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler, Allah’tan günahlarını bağışlamasını isteseler ve Rasûl de onların bağışlanmasını dileseydi, elbette Allah’ı affedici, merhametli bulurlardı.” (Nisâ, 64)

* “(Kâfirler), ille de kendilerine meleklerin gelmesini yahut Rabbinin (azab) emrinin gelmesini mi bekliyorlar? Onlardan öncekiler de öyle yapmıştı. Allah onlara zulmetmedi. Fakat onlar kendi kendilerine zulmediyorlardı.” (Nahl, 33)

* “Sonra Kitabı kullarımız arasında seçtiklerimize miras verdik. Onlardan kimi nefesine zulmedendir, kimisi orta yolludur, kimisi de Allah’ın izniyle hayırda öne gidenlerdir. İşte büyük lütuf budur.” (Fâtır, 32).³³⁵

Zulmün her türü haramdır. Müslümanın zulmün her türlüşünden sakınması gerekir.

c-) Zulmün Kısımları

Zulüm kavramı da şirk, küfür, nifak ve fık kavramlarında olduğu gibi büyük ve küçük olmak üzere iki kısma ayrılır.

1-) Büyük Zulüm

Zulmün bu kısmı sahibini dinden çıkardığı gibi ebediyen cehennemde kalmasına yol açar. Zulmün bu kısmı şirk ve küfürle aynı anlamdadır. İmanın aslını yok eder niteliktedir. Bilindiği üzere âlemde ki en büyük zulüm Rabbimizin de ifade ettiği gibi Allah’a şirk koşturaktır. Adaletinde en üstünü Allah’ı birlemektir.

³³⁵ Bkz. “Şamil İslam Ansiklopedisi”, 8/385.

Allah'a şirk koşanlar yeryüzünde ki en büyük zalimlerdir. Böyleleri insanlar arasında adaletle davransalar bile Allah'a karşı işlemiş oldukları bu suçtan dolayı yine de "adil" olamazlar. Adil olabilmenin en temel şartı tevhitir. Tevhitleri bozuk olanlar asla gerçek adalete erişemeyeceklerdir. Bu nedenle tevhit ile hükmetmeyen, Allah'ın gönderdiği kitabı arkalarına atan ve bunun gereğine göre yargılama yapmayanlar istedikleri kadar kendilerini adaletle vasıflandırsınlar yine de zalim olmaktan kendilerini kurtaramazlar. Zalim olmaktan kendilerini kurtaramazlar, çünkü en büyük adalet olan tevhid bozmuşlardır. En büyük adalet ihlal edildikten sonra diğer adalet ilkeleri tatbik edilse ne kadar isabet edilmiş olur? Siz düşünün.

Zülüm kavramının küfür manasına geldiğini söylemiştik. Şimdi bunun delillerinden bazılarını zikrelelim.

* *"İman edip de imanlarına herhangi bir zulüm bulaştırmayanlar var ya, işte gü-ven onlarıdır ve onlar doğru yolu bulanlardır."* (En'am, 82)

Bu ayette ki zulüm bizzat Rasûlullâh'ın tefsiriyle "şirk" anlamına gelmektedir. Hatta *"Şüphesiz ki, şirk büyük bir zulümdür"* (Lokman, 13) ayeti bu ayetten sonra gelmiş ve imana zulüm karıştırmanın imana şirk bulaştırma manasında olduğunu tefsir etmiştir.³³⁶

* *Allah'a karşı yalan uyduran veya kendine bir şey vahyedilmemişken, "Bana vahyolundu" diyen, ya da "Allah'ın indirdiğinin benzerini ben de indireceğim" diye laf eden kimseden daha zalim kimdir?* (En'am, 93)

* *"Zulmettiğiniz için bugün (pişmanlığınız) size hiçbir fayda vermeyecektir. Çünkü siz, azapta ortaksınız."* (Zuhruf, 39)

* *"Kimin de tartıları hafif gelirse, işte bunlar da ayetlerimize karşı zulmetmeleri sebebiyle kendilerine yazık edenlerdir."* (A'raf, 9)

Bu ve emsali ayetler hep zulmün bu kısmına delalet etmektedir. Yani bu ayetlerde geçen zulüm ve zalim lafızları hep küfür ve kâfir manasındadır.

2-) Küçük Zulüm

Zulmün bu kısmına "Zulmün düne zulm" de denir. Veya bazı âlimlerin ifadesiyle "dinden çıkarmayan zulüm" tabiri kullanılır. Kur'an ve Sünnette yer alan zulüm ve zalim lafızlarının karineler çerçevesinde bu kısma girdiği bilinirse o zaman haksızlık, adaletsizlik ve masiyet manasına geldiğine hükmedilir. İmam Buhârî Sahihinde "Zulmün düne zulm" diye başlık atmış

³³⁶ Bkz. Buhârî, İman, 23.

ve zulmün dinden çıkararı olduğu gibi dinden çıkarmayanının da olduğu-na işaret etmek istemiştir.³³⁷

Zulmün bu kısmı sahibini dinden çıkarmadığı gibi ebedî cehennemde kalmasına da sebebiyet vermez. Bu zulme bulaşanlar hak ettikleri cezayı çektikten sonra yine de cennete gireceklerdir.

Şimdi zulmün dinden çıkarıcı olmayan manada kullanıldığı ayetleri zikrelelim:

* *“Kadınları boşadığımız ve onlar da bekleme sürelerini bitirdikleri zaman, ya onları iyilikle tutun yahut iyilikle bırakın. Haklarına tecavüz edip zarar vermek için onları tutmayın. Bunu kim yaparsa kendine zulmetmiş olur.”* (Bakara, 231)

* *“Davud dedi ki: Andolsun, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemek suretiyle sana zulmetmiştir.”* (Sâd, 24)

* *“Ve onlar ‘çirkin bir hayâsızlık’ işledikleri ya da nefislerine zulmettikleri zaman, Allah’ı hatırlayıp hemen günahlarından dolayı bağışlanma isteyenlerdir. Allah’tan başka günahları bağışlayan kimdir? Bir de onlar yaptıkları üzerinde bildikleri halde ısrarla durmayanlardır.”* (Al-i İmran, 135)

* *“Sonra Kitabı kullarımız arasında seçtiklerimize miras verdik. Onlardan kimi nefisine zulmedendir, kimisi orta yolludur, kimisi de Allah’ın izniyle hayırda öne gidenlerdir. İşte büyük lütuf budur.”* (Fâtır, 32).

* *“(Âdem ile eşi) dediler ki: “Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.”* (A’raf, 23)

Bu ve emsali ayetlerde geçen zulüm kavramı hep günah, masiyet ve haksızlık anlamlarına gelmektedir.

Bu ve önceki kısımda yer alan zulüm kavramının hangi manaya geldiğini tayin etmenin yolu nass içerisinde yer alan karineleri tespit etmek veya konuyla alakalı diğer nasslara başvurmaktır.³³⁸ Bu sayede nass içerisinde yer alan “zulüm” kavramının hangi manada kullanıldığı açığa çıkmış olur.

³³⁷ Bkz. Buhârî, İman, 23.

³³⁸ “Kavâ'id fi't-Tekfîr", sf. 23.

8) VELÂ VE BERÂ

Bu iki kavram İslam inanç sisteminde son derece önemli bir yere haizdir. Her Müslüman bu iki kavramı, bu kavramların bizden neler istediğini ve buna bağlı olarak bizlere ne gibi bir sorumluluklar yüklediğini çok iyi bilmek durumundadır.

Biz, “Her şey zıddı ile bilinir” kuralından hareketle bu iki kavramın bir arada incelenmesini daha uygun gördük.

İslam ile İslam dışı sistemlerin birbirine karıştığı şu dönemde yaşayan insanlar bu iki kavramı ve içeriğini hakkıyla bilmemesi sonucunda kimlerin sevilip kimlerin seilmeyeceğini, kimlerin desteklenip kimlerin desteklenmeyeceğini ve kimlere velayet verilip kimlere velayet verilmeyeceğini hep birbirine karıştırmış durumdadırlar. Bu karışıklığın altında yatan temel unsur; velâ ve berâ kavramlarının bihakkın bilinmemesidir. Bu kavramları ve içerdiği muhtevayı öğrenmek “Ben Müslümanım” diyen her insanın temel vazifesidir. Çünkü bu iki kavram -bazı âlimlerinde ifade ettiği gibi- Kur’an’ın üzerinde durduğu en önemli konuların başında gelmekte ve Kur’an’da zikri en çok geçen meseleler arasında yerini almaktadır. İşte bundan dolayı bu kavramların iyice öğrenilmesi zorunludur.

a) Tanımı:

Velâ ve Berâ Kelimelerinin Sözlük Anlamı

“Velâ” kelimesi sözlükte sevmek, dostluk göstermek, yardım etmek, iki şey arasında tercihte bulunmak, azalarla destek vermek, müttefik olmak ve arkadaşlık yapmak manalarına gelmektedir. Buna “Muvâlât” da denir. Muvâlât -İbn-i Arabî’nin de dediği gibi- “İki kişi anlaşmazlığa düştüğünde üçüncü bir kimse aralarını bulmak için araya girmesi ve tercihini iki taraftan birisi arasında yapmasıdır.”³³⁹

Mevlâ, veli ve evliya gibi kelimeler hep aynı kökten türemiştir.

“Berâ” kelimesi ise beri olmak, uzaklaşmak, mesafeli durmak gibi manalara gelmektedir. Vela kelimesinin tam zıddıdır. Yani; “sevmemek, dostluk göstermemek, yardım etmemek, azalarla destek vermemek, müttefik olmamak ve arkadaşlık yapmamak” gibi anlamları ihtiva eder.

³³⁹ Bkz. “Lisânu’l Arab”, “ve-le-ye” maddesi. 15/405.

Velâ ve Berâ Kelimelerinin İstılah Anlamı

“Velâ” söz, fiil ve niyet ile bir şeye yakın olma ve onun tarafında bulunma demektir. “Berâ” ise söz, fiil ve niyet ile bir şeyden uzak olma ve onun tarafında yer almama manasındadır. Bu iki kelime baştan sona birbirine zıtlığı ifade etmektedir. Yani biri ne ise öbürü onun tam zıddıdır.

Bazı âlimler velâ ve berâ kelimelerinin lügat ve ıstılah anlamlarının aynı olduğunu ve aralarında neredeyse hiçbir fark bulunmadığını ifade etmişlerdir.

Bir Uyarı

Velâ kavramıyla alakalı diğer mevzulara geçmeden önce burada meal okuyucularına bir uyarıda bulunmanın yararlı olacağına inanıyorum. Bu gün bazı mealler “velayet” kelimesini sadece “dost edinmek” şeklinde anlamlandırmaktadırlar. Hal bu ki bu kelimenin sadece bu anlamla tercüme edilmesi eksiktir. “Velayet” kelimesi Arap dilinde “dostluk” anlamına geldiği gibi -üstte de ifade edildiği üzere- kalben sevgi duyma, azalar ile yardım etme, destek verme, müttelik olma, arkadaşlık kurma anlamlarına da gelmektedir.

Kişi velayet ile ilgili ayetleri okuduğu zaman örneğin Allah ona “Kâfirlere velayetini verme” diyorsa o sırf bu yanlış anlamlandırma neticesinde bu ayeti “kâfirlerle arkadaş olma” şeklinde anlayacak ve Allah’ın kendisinden nehyetmiş olduğu muvâlâtı bihakın yerine getirmemiş olacaktır. Hâl-buki böylesi bir emirde Allah kendisinden kâfirlere yardım etmemesini, onlara destek vermemesini, onları sevmemesini, onlardan uzak olmasını, Müslümanlar aleyhinde onlarla beraber çalışmamasını, onlara Müslümanların sırlarını, gizliliklerini ve mahrem bilgilerini vermemesini ve buna benzer bir takım şeyleri yerine getirmesini istemektedir. Ancak meallerde yapılan bu hata kişiyi tüm bu manalardan uzaklaştırmakta ve onu, velayeti sadece dostluk manasında anlamaya sevk etmektedir. İşte bu nedenle mealler okunurken bu noktaya dikkat edilmeli ve ayetleri anlamada hataya düşülmemelidir.

Müminlerin Birbirlerini Veli Edinmeleri Vaciptir

Allah-u Teâlâ Kur’an-ı Kerimin birçok yerinde müminlerin birbirlerini veli edinmelerini farz kılmıştır. Müminlerin birbirlerini veli edinmeleri; birbirlerini sevmeleri, desteklemeleri, tercih etmeleri ve yardım etmeleri anlamına gelmektedir. Bir kimse “Ben müminim” dediği andan itibaren artık velayetini kendisi gibi inanan kimselerden başkasına veremez. Bu onun imanının bir gereği ve akidesinin bir zorunluluğudur. Şimdi bu konuya ilişkin bazı ayetleri zikrelelim. Rabbimiz şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih ederlerse, babalarımızı ve kardeşlerini (bile) veli (dost, yardımcı, önder, lider) edinmeyin. İçinizden kim onları veli edinirse, işte onlar, zalimlerin ta kendileridir." (Tevbe, 23)

"Mü'min erkeklerle mü'min kadınlar birbirlerinin velileri (yardımcıları, destekleyicileri) dirler. İyiliği emrederler, kötülükten menederler; namazı vaktinde kılarlar, zekâtı (yerli yerince) verirler ve Allah'a, Peygamberine itaat ederler. İşte bunları Allah rahmetine erİştirecektir. Şüphesiz ki Allah azizdir, hakîmdir." (Tevbe, 71)

"İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya, işte onlar birbirlerinin velileridirler..." (Enfâl, 72)

"Sizin veliniz (dost, yardımcı ve destekçiniz), ancak Allah, O'nun Resulü, rükû ediciler olarak namaz kılan ve zekâtı veren müminlerdir." (Maide, 55)

"Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir toplumun; babaları, oğulları, kardeşleri veya yakınları dahi olsa, Allah'a ve Rasûlüne muhalefet eden kimseler için bir sevgi beslediklerini göremezsin. İşte Allah onların kalplerine imanı yazmış ve onları kendi katından bir ruh ile desteklemiştir." (Mücadele, 22)

Bu ayetlerden açıkça anlaşıldığı üzere iman eden birisi ancak kendisi gibi iman eden kimseleri dost, yardımcı, destekçi, sırdaş, önder ve lider edinebilir. Böylesi kimselerin haricindeki kimseleri veli edinmesi iman ilkesi ile bağdaşmayan bir tutumdur.

Müminlerin Kâfirleri Veli Edinmeleri Haramdır

Allah *celle celâluhu* müminlerin sadece birbirlerini veli edinmelerini vacip kılmıştır. Kendilerinin dışında kalan kimseleri -bu kimseler ister Ehl-i Kitap olsun, ister kâfirler olsun isterse de münafıklar olsun fark etmez- veli edinmelerini kesin bir dille yasaklamıştır. Rabbimiz şöyle buyurur:

"Ey İman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları veli (dost, yardımcı, sırdaş) edinmeyin. Siz onlara sevgi gösteriyorsunuz. Hâlbuki onlar size gelen hakkı inkâr ettiler. Rabbiniz olan Allah'a inandınız diye Peygamberi ve sizi yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer rızamı kazanmak üzere benim yolumda cihad etmek için çıktysanız (böyle yapmayın)." (Mumtahine, 1)

"Onlardan çoğunun, kâfirlere velayet verdiklerini görürsün. Nefislerinin onlar için önceden hazırladığı şey ne kötüdür. Allah onlara gazap etmiştir ve onlar azap içinde devamlı kalıcıdır! Eğer onlar, Allah'a Peygambere ve ona indirilene iman etmiş olsalardı, kâfirlere velayetlerini vermezlerdi. Fakat onların çoğu fasık (imandan çıkmış) kimselerdir." (Maide, 80,81)

“Ey iman edenler! Yahudi ve Hristiyanları veli edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onları veli edinirse o da onlardandır. Şüphesiz ki Allah zulmeden kimseleri doğru yola erdirmez.” (Maide, 51)

“Mü'minler, mü'minleri bırakıp da kâfirleri veliler edinmesinler. Kim böyle yaparsa onun artık Allah ile bir ilişkisi kalmaz...” (Âl-i İmran, 28)

Bir kimse inananları bırakıp ta başka akide de olan kimselere velayetini verecek olursa artık iman ile bir alakası kalmaz. Böylesi bir kimse artık her ne kadar mümin olduğunu iddia etse de Allah tarafından kabul görmez. Çünkü böylesi bir kimse ayetin açık ifadesiyle *“onlardandır.”* Yani mümin değil kâfirdir; Müslüman değil murtettir. Yine diğer ayetin ifadesine göre *“Allah ile bir ilişkisi kalmaz.”*³⁴⁰ Bu gerçekten de çok kötü bir akıbetir. Bu akıbeta duçar olmamak için kimlere velayet verdiğimizizi iyi gözden geçirmeliyiz.

Velâ ve Berâ İmanın En Sağlam Kulpudur

Velâ ve berâ Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in ifadesiyle İslam'ın en sağlam kulpudur. Kişi velayetini kimlere verip -vermeyeceğini iyi tayin ettiği ve berâsını kimlere göstereceğinin sınırlarını iyi çizdiği zaman İslam'ın en sağlam kulpuna tutunmuş olur. Bu kulpun kopması mümkün değildir. Kim bu kulpa tutunursa şirk ve küfür bataklığına düşmekten kurtulur, kimde bu kulpa tutunamazsa şirk ve küfür bataklığına düşmekten kendisini koruyamaz. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

*“İman kulplarının en sağlamı Allah uğrunda dostluk kurmak (muvâlât), Allah uğrunda düşmanlık etmek, Allah için sevmek ve Allah için buğzetmektir.”*³⁴¹

Başka bir hadisinde de şöyle buyurur:

*“Kim Allah için sever, Allah için buğz eder, Allah için verir ve Allah için engel olursa imanını kemale erdirmiş olur.”*³⁴²

³⁴⁰ İmam Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle der: *“Kim böyle yaparsa onun artık Allah ile bir ilişkisi kalmaz...”* Yani, dininden irtidat edip küfre girdiği için Allah'tan uzaklaşmış, Allah'ta ondan uzaklaşmış olur.” Bkz. 6/313.

³⁴¹ *“Silsiletü'l-Ehâdisi's-Sahîha”*, 998.

³⁴² Ebu Davud, 4681.

Velâ ve Berâ Konusunda İnsanların Kısımları

İslam âlimleri velâ ve berâ açısından insanları üç kısma ayırmışlardır

1-) Her yönüyle (mutlak olarak) sevimliyi hak edenler:³⁴³

Bunlar Allah'a ve Rasûlüne iman eden, İslam'ın tüm görevlerini titizlikle tatbik etmeye çalışan, İslam'ın tüm esas ve prensiplerini hem ilmî hem de itikadî bakımdan yerine getirmek için uğraşan, amellerini, fiillerini ve sözlerini Allah için samimi ve ihlâslı bir şekilde ortaya koyan ve Allah'ın emirlerine boyun eğip nehiylerinden kaçınan kimselerdir. Bütün Müslümanların bunları sevmesi, yardım etmesi, nerede ve hangi asırda yaşamış olursa olsunlar bunlara dostluk beslemeleri gereklidir. Allah-u Teâlâ şöyle buyurur:

"Sizin veliniz (dost, yardımcı ve destekçiniz), ancak Allah, O'nun Resulü, rükû ediciler olarak namaz kılan ve zekâtı veren müminlerdir. Kim Allah'ı, Resûlü'nü ve iman edenleri veli edinirse, hiç şüphe yok, galip gelecek olanlar, Allah'ın taraf-tarlarıdır." (Maide, 55, 56)

2-) Bir yönden sevgi ve dostluğu hak ettikleri halde

başka bir yönden düşmanlığı hak edenler:

Bunlar da mümin kimselerdir. Ancak bunlar ilk grupta anlatılanlar gibi her yönüyle Allah ve Rasûlüne itaat eden kimseler değillerdir. Allah'ın kendilerinden istemiş olduğu bazı şeyleri yaparken bazılarını da ihmal etmek suretiyle yapmamaktadırlar. Bunlar hakkında hem sevgi hem de düşmanlık duyguları beslenmesi caizdir. İmanın gereği olarak yapmış oldukları salih ameller miktarınca sevilir, işlemiş oldukları günah ve masiyetler ölçüsünce de buğz edilirler. Bize düşen böylesi kimselere nasihat etmektir.

3-) Her bakımdan buğz ve düşmanlık edilmeyi hak edenler:

Bunlar Allah'ın kendilerinden istemiş olduğu imanı yerine getirmeyen kimselerdir. Yahudiler, Hristiyanlar, müşrikler, dinsizler ve münafıklarda bu gruba dâhildir. İslam'a intisap ettiği halde küfrü gerektiren söylem ve eylemlerde bulunan kimseler içinde aynı şey söz konusudur. Mesela Allah'ın indirdiklerine alternatif kanunlar yapan, İslam'ın bu çağa uygun olmadığını söyleyen, beşer ürünü sistemleri benimseyen, ibadet nevilerinden bir tanesini Allah'tan başkasına yapan, kâfirlere velayet vererek onları dost, yardımcı ve sırdaş edinen, Müslümanların aleyhinde onlara yardım eden, Müslümanlarla sırf tevhitlerinden ötürü savaştan ve buna benzer ameller yapan kimseler gibi...

³⁴³ Bu taksimat için bkz. "el-Velâu ve'l-Berâu fi'l-İslâm", Kahtânî, 1/109; "el-İmân, Hakikatuhu, Havarimuhu, Nevakiduhu", Abdullah el-Eserî, "velâ" maddesi.

Böylelerine mutlak anlamda buğz etmemiz ve kendilerini düşman bilmemiz Allah ve Rasûlünün bizlere kesin emridir. Böylelerini seven, destekleyen, yardım eden, koruyan, kollayan ve velayet kapsamına giren şeyleri bunlara veren kimselerin Allah ile bir ilişkisi kalmaz. Bunlar her ne kadar iman iddiasında bulunsalar da bu onlardan kabul edilmez; zira imanla küfür bir arada bulunmaz. Bunlar samimi bir tevbe ile tevbe etmedikleri sürece içine düşmüş oldukları küfürden kurtulamazlar.

Bu taksimatı verdikten sonra İbn-i Teymiyye'nin şu güzel cümlelerini buraya aktarmadan edemeyeceğim. O "Mecmuu'l-Fetâvâ" adlı eserinde şöyle der:

"Bilinmelidir ki, sana haksızlık edip saldırırsa da müminle dost olmak gerekir. Sana verse ve iyilik yapsa da kâfir birisine düşman olmak gerekir. Çünkü din tamamen Allah'ın olsun da Allah'ın dostları sevilsin, düşmanlarına buğz edilsin, dostlarına saygı gösterilsin, düşmanları aşağılansın, sevap dostlarının ve ceza da düşmanlarının olsun diye Allah-u Teâlâ peygamberlerini göndermiş ve kitaplarını indirmiştir. Bir adamda hem hayır hem şer, hem isyan hem taat, hem sünnet hem bid'at bir arada bulunduğu zaman kendisindeki hayır ve iyilik miktarınca dostluğu ve sevabı hak eder, kendisindeki şer ve kötülük miktarınca da düşmanlığı ve cezayı hak eder. Bir adamda kendisine hem iyilik yapılmasını hem de hakareti gerektiren şeyler bir arada bulunabilir. Mesela fakir bir hırsızın hırsızlık yaptığı için hem eli kesilir hem de Beytûlmalden ihtiyacını karşılayacak kadar bir şeyler verilir. Ehl-i Sünnet'in üzerinde görüş birliği sağladığı, Hâricîler, Mutezile ve onlarla aynı görüşü paylaşanların karşı çıktıkları esas budur."³⁴⁴

Allah İçin Dost Olmanın (Velânın) Gerektirdikleri

Allah için dost olmanın ve velayeti Müslümanlara vermenin bir takım gereklilikleri ve sorumlulukları vardır. Bunlardan bazıları şunlardır.

1-) Meşru bir gerekçe olmadığı sürece küfür diyarlarından Müslümanların diyarlarına hicret etmek.

2-) Müslümanların cemaatine katılmak, onlardan ayrılmamak.

3-) Kendisi için istediği iyilikleri Müslümanlara da istemek, kendisi için istemediği kötülükleri onlar için de istememek.

4-) Onların kusur ve yanlışlıklarını araştırmamak, gizliliklerini düşmanlara haber vermemek ve onlara zarar vermekten uzak durmak.

5-) Düşmanları karşısında Müslümanlara destek vermek, onları yalnız bırakmamak, canla başla onlara yardım etmek.

³⁴⁴ 28/ 208, 209.

6-) Onlardan hasta olanları ziyaret etmek, cenazelerine katılmak, nazik davranmak, dua etmek, bağışlanmalarını dilemek, zayıflarına yardım etmek, selam vermek, muamelatta onları aldatmamak, mallarını haksız yere yememek ve üç günden fazla küs durmamak.

7-) Onların mukaddesatına ilişmemek. Örneğin onların mallarına, canlarına ve ırzlarına dokunmak ve zulmetmekten, sövmekten, gıybet yapmaktan, laf taşımaktan ve su-i zanda bulunmaktan uzak durmak gibi.

Allah İçin Düşman Olmanın (Berânın) Gerektirdikleri

Allah için dost olmanın nasıl ki bir takım yükümlülükleri varsa aynı şekilde Allah için düşman olmanın da bir takım sorumluluk ve yükümlülükleri vardır. Müslüman bunlara riayet ettiği zaman kendisini küfür ve şirkten muhafaza etmiş olur. Bunlardan bazıları şunlardır.

1-) Muvahhitlerin babası Hz. İbrahim gibi şirkten, küfürden, kâfir ve müşriklerden nefret etmek, onlara karşı düşmanlık beslemek; onların bizzat kendilerinden, küfür, şirk ve inançlarından, kanunlarından, şirke dayalı sistemlerinden, ilahlarından ve Allah'tan başka tapmış oldukları mabutlardan beri olduğunu ve bunların hiçbirisinden razı olmadığını ilan etmek.³⁴⁵

2-) Küfre girmiş insanları dost, yardımcı, önder, lider, yönetici edinmemek; onlara sevgi beslememek ve onlardan uzak olmak.

3-) Dini yayma ve İslam'ı tebliğ etme gibi şer'î bir maslahat söz konusu olmadığı sürece küfrün hâkim olduğu diyarları terk etmek, kâfirlerin sayısını çok göstermemek. Aksi halde Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şu ağır sözüne muhatap olabiliriz:

"Ben müşriklerin arasında ikamet eden her Müslümandan beriyim!"³⁴⁶

4-) Dinî ve dünyevî yönden onlara benzememek.

Dinî yönden onlara benzemek şu şekilde olur:

* Dinî şiarlarda ve ibadet yöntemlerinde onlara benzemek,

* Kitaplarını tercüme etmek ve okunmasını kolaylaştırmak

* Şer'î süzgeçten geçirmeksizin onların ilimlerini almak, yönetimde ve eğitimde onların kanunlarını almak ve uygulamak.

Dünyevî İşlerde onlara benzemek ise şu şekilde olur:

³⁴⁵ Nitekim Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: "İbrahim ve onunla beraber olanlarda, sizin için uyulacak güzel bir örnek vardır. Hani onlar kavimlerine şöyle demişlerdi, 'Biz sizden ve Allah'tan başka taptıklarımızdan uzağız; biz sizi tekfir ediyoruz; bizimle sizin aranızda bir olan Allah'a iman edene dek ebedi düşmanlık ve öfke baş göstermiştir.'" (Mumtahine, 4)

³⁴⁶ Tirmizî, 1604.

- * Yeme, içme gibi hususlarda onlara benzemek,
- * Giyim, kuşam gibi hususlarda onlara benzemek,
- * Onların isim ve künyelerini kullanmak,
- * Adet ve geleneklerini Müslümanlar arasında yaygın hale getirmek.

5-) Kâfirlere yardım etmemek, onları övmek, onların üstünlük ve yardımlarının propagandasını yapmamak, Müslümanlar aleyhinde onlara yardım etmemek, Müslümanların sırlarını onlara vermemek, onları sırdaş edinmemek, mecbur kalmadıkça onlardan yardım istememek, onların sohbetlerine ve meclislerine katılmamak.

6-) Kâfirlerin bayram ve törenlerine katılmamak ve böylesi günler mü-nasebetiyle tebrikte bulunmamak, söz ve fiil ile onları tebci etmemek, “efendimiz, liderimiz, seyyidimiz” gibi lafızlarla onlara iltifatta bulunmak.

7-) Onlar için bağışlanma ve istiğfarda bulunmamak.

8-) Onlara yağcılık, dalkavukluk ve yaltaklık yapmamak, onların batıllarına ve kötü fiillerine sessiz kalmamak.

9-) Onların hakemliğine müracaat etmemek, onların hükümlerine rıza göstermemek, onlara tabi olmamak ve peşlerinden gitmemek.

10-) Onların emir ve yasaklarına uymamak.

11-) Kendileri ile karşılaştığımız zaman İslam’ın selamı ile onları selamlamak.³⁴⁷

Kâfirlere Düşmanlık Etmek ile Onlara İyi

Davranmak Arasındaki Fark

Burada çok önemli bir hususa dikkat çekmek istiyorum. Bazı Müslümanlar berâ akidesi ile su-i muameleyi birbirine karıştırmak suretiyle Allah’ın bizlerden istemiş olduğu iyilik ve ihsan ilkesini ihlal ediyorlar. Kâfirlere karşı berâ sınırını muhafaza etmek ile onlara kötü ahlakla davranmak tamamen birbirinden farklı şeylerdir. Bizler her ortamda ve herkese karşı edebimizi muhafaza etmeliyiz. Karşımızdaki dünyanın en kâfir ve facir insanı bile olsa ona karşı edep ve ahlakla asla kusur etmemeliyiz. Karşımızdaki kimseyi tahkir etmek, onun şahsını kötülemek, ona karşı etik olmayan bir takım kelimeler sarf etmek asla bizim menhecimiz olmamalıdır. Bizler önderimiz Muhammed Mustafa gibi ahlak prensiplerinden asla taviz vermemeliyiz. Ahlakı muhafaza etmek farklı bir şey kâfirlere düşmanlık etmek

³⁴⁷ Bu bölüm bazı ilave ve çıkarmalarla “el-Îmân, Hakikatuhu, Havarimuhu, Nevakiduhu” adlı eserden alınmıştır. Bkz. “velâ” maddesi.

farklı bir şeydir. Bu böyle bilinmelidir. İkinci bir husus ise kâfirlerle bizim ilişkilerimizin temelini oluşturan şu Kur'an ayetlerini kendimize menhec edinmeliyiz. Rabbimiz şöyle buyurur:

"Allah, din uğrunda sizinle savaşmayan, sizi yurdunuzdan çıkarmayan kimselere iyilik yapmanızı ve onlara karşı adil davranmanızı yasak kılmaz; doğrusu Allah adil olanları sever. Allah, ancak sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkarırları ve çıkarılmanıza yardım edenleri dost edinmenizi yasak eder; kim onları dost edinirse, işte onlar zalimdir." (Mumtahine, 8, 9)

Bizimle dinimizden ötürü savaşmayan, bizleri yurdumuzdan çıkarmayan ve yurdumuzdan çıkarmak için çaba harcamayan kimselerle iyi ilişkiler içerisinde olmamız ve adaletin gereği hususları onlara uygulamamız asla İslam tarafından yasaklanmış değildir. Aksine yasak olan, bize düşmanlık eden, bizimle savaşmayı tercih eden, bizi yurdumuzdan çıkaran veya çıkarılmamıza yardım edenlere velayetlerimizi vermemiz, onları sevmemiz ve onlara dostluk göstermemizdir. Bu iki şeyi birbirine karıştırmamamız gerekir.

Kâfirlerle Dost Olmanın Dereceleri

Geçen sayfalarda şirk ve küfür kavramlarından söz ederken onların büyük ve küçük olmak üzere ikiye ayrıldığından bahsetmiş ve birisinin dinden çıkardığını diğlerinin ise dinden çıkarmadığını söylemiştik. İslam âlimlerinin görüş ve istidlallerinden hareketle bu kavramda da aynı ayırımı gidecek ve her kısmın kısaca delilini izah etmeye gayret edeceğiz. İslam âlimlerinin belirttiğine göre muvâlât dinden çıkaran ve dinden çıkarmayan olmak üzere iki kısma ayrılır. Bazıları buna "Muvâlât-ı Kübra" (büyük muvâlât) ve "Muvâlât-ı Suğra" (küçük muvâlât) da demiştir.

1-) Muvâlât-ı Kübra

Muvâlâtın bu kısmı sahibini dinden çıkardığı gibi aynı zamanda onun ebedi olarak cehennemde kalmasına yol açar. Bu, kâfirlere yardım etmek, Müslümanlar aleyhinde onlarla ittifak kurmak veya Müslümanları fitne ve azaba duçar etmek için onlara destek vermek suretiyle olur. Keza, kâfirleri ve onları sevenleri sevmek, onları sevmeyip düşmanlık edenleri sevmemek, dostluk ve düşmanlığı kâfirlere dost ve düşman olma ilkesine göre değerlendirmek, dolayısıyla kâfirleri dost edinenleri dost edinmek onlara düşman olanlara düşmanlık etmek de aynı kategoriye girmektedir. İşte müşriklerle böylesi bir velâ ilişkisine girmek büyük küfürdür, imanı bozan madde-

lerin en tehlikelilerinden kabul edilir. Bunun delillerine gelince; bunlar sayılamayacak kadar çoktur.³⁴⁸

1-) Allah-u Teâlâ'nın şu buyruğu:

"Ey iman edenler! Yahudi ve Hristiyanları veli edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onları veli edinirse o da onlardandır. Şüphesiz ki Allah zulmeden kimseleri doğru yola erdirmez." (Maide, 51)

Ayet-i kerime de zikri geçen velayet ile -sebeb-i nüzulünde delalet ettiği gibi- "yardımlaşma ve ittifak kurma" velayeti kastedilmektedir; ırcâ ehlinin zannettiği gibi "inanç ve din" velayeti kastedilmemektedir. İrcâ ehli kişiyi dinden çıkaran muvâlâtın sadece din ve inanç hususunda kâfirleri veli edinmeye has olduğunu söylemekte, bunun dışında kalan muvâlâtın ise kişiyi dinden çıkarmayan amelî muvâlât olduğunu iddia etmektedir! Onların bu iddiaları haktan ne kadar da uzaktır!

İbn-i Kesir *rahmetullahi aleyh*'in tefsirinde zikredildiği üzere ayetin sebeb-i nüzulü şu olaydır:

Kaynuka oğulları Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile savaşa tutuşunca Abdullah İbn-i Ubeyy İbn-i Selûl onların işleriyle ilgilendi ve onları savunmaya koyuldu. Bunun üzerine Ubâde b. Samit hemen Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in huzuruna vardı. O, Hazrec kabilesinden bir kişi idi. Onun da Kaynuka oğullarıyla tıpkı Abdullah İbn-i Ubeyy gibi bir antlaşması vardı. Sonra Ubade, *radıyallahu anh* onlarla olan antlaşmasından Allah ve Rasûlû için beri olduğunu bildirdi ve: *"Ben kâfirlerin antlaşma ve velayetinden teberri ediyor, Allah'ı Rasûlünü ve müminleri veli ediniyorum."* dedi. İşte bu sebeple bu ayetler onun ve Abdullah İbn-i Ubeyy'in hakkında nazil olmuştur.³⁴⁹

Seyyid Kutub der ki:

"Allah-u Teâlâ'nın iman edenlerle Yahudi ve Hristiyanlar arasında meydana gelmesini yasakladığı velayet, (Müslümanlar aleyhinde) yardımlaşma ve işbirliği yapma manasına gelen velayettir. Onlara dinlerinde uyma manasına gelen velayet değildir. Zaten Müslümanlar içerisinde din hususunda Yahudi ve Hristiyanlara meyledcek kimselerin olması gerçekten çok uzak bir ihtimaldir. Buradaki dostluk ancak (Müslümanlar aleyhinde) yardımlaşma ve işbirliği yapma manasına gelen dostluktur."³⁵⁰

Ayet-i kerimenin son tarafında yer alan *"Sizden kim onları veli edinirse o da onlardandır"* buyruğu hakkında imam Şevkânî der ki:

³⁴⁸ "Kava'id fi't-Tekfir", sf. 38.

³⁴⁹ "Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm", 2/96.

³⁵⁰ "Fi Zilâli'l-Kur'an", 2/909.

“Yani sizden her kim onları veli edinirse o da onların birliğinden ve cemaatindendir. Bu gerçektende büyük bir tehdittir.

“Şüphesiz ki Allah zulmeden kimseleri doğru yola erdirmez.”

Allah-u Teâlâ'nın bu buyruğu önceki cümlelerin gerekçesidir. Yani, onların küfre düşmeleri Allah'ın, *-kâfirleri veli edinmek gibi-* küfrü mucip ameller işlemelerinden dolayı nefsinde zulmedenleri hidayete erdirmemesi sebebiyledir.”³⁵¹

2-) Allah-u Teâlâ'nın şu buyruğu:

“Onlardan çoğunun, kâfirlere velayet verdiklerini görürsün... Eğer onlar, Allah'a Peygambere ve ona indirilene iman etmiş olsalardı, kâfirlere velayetlerini vermezlerdi...” (Maide, 80,81)

Bu ayet-i kerime bu konuda çok açık ve net bir hüküm ortaya koyuyor. Kâfirlere velayet veren, yani Müslümanlar aleyhinde onlara yardım eden, onları destekleyen, onlara sır götüren, onları malı, canı ve koruma vesilelerinin tümü ile koruyan, onları seven ve onlara sempati duyan her kim olursa olsun Allah'a, Peygambere ve o'na indirilen Kur'an'a iman etmiş değildir. Çünkü böyleleri şayet iman etmiş olsalardı onlara velayetlerini vermezlerdi. Velayetlerini verdiklerine göre iman etmiş değildirler. Bunu ayetin mefhum-u muhalifinden anlıyoruz. İbn-i Teymiyye der ki:

“Ayette zikri geçen iman onları veli edinmekten alıkoyar. Çünkü iman ile onları veli edinmek bir kalpte bulunamaz. Bu ayetin bir benzeri şu ayettir:

“Ey iman edenler! Yahudi ve Hristiyanları veli edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onları veli edinirse o da onlardandır.” (Maide, 51)

Allah-u Teâlâ önceki ayet-i kerime de kâfirleri veli edinenlerin mümin olamayacaklarını haber verdi. Burada ise onları veli edinenlerin onlardan olacağını bildirdi. Gerçekten de Kur'an ayetleri birbirini doğrulamaktadır.”³⁵²

3-) Allah-u Teâlâ'nın şu buyruğu:

“Mü'minler, mü'minleri bırakıp da kâfirleri veliler edinmesinler. Kim böyle yaparsa onun artık Allah ile bir ilişkisi kalmaz...” (Âl-i İmran, 28)

İmam Şevkânî der ki: “Kim böyle yaparsa onun artık Allah ile bir ilişkisi kalmaz...” Yani Allah'ın velayeti/dostluğu ile bir ilişkisi kalmaz, böyle birisi bundan tamamen sıyrılıp çıkmıştır.”³⁵³

³⁵¹ “Fethu'l Kadir”, 2/321.

³⁵² “Mecmuu'l-Fetâvâ”, 7/17.

³⁵³ “Fethu'l-Kadir”, 1/452.

Malum olduğu üzere Allah'ın velayeti tamamıyla ancak kâfir ve mücrimlerden sıyrılıp çıkar. Nitekim bir ayette şöyle buyrulur:

"Onlar Mescid-i Haram'dan alıkoyup dururken Allah onlara niye azap etmesin ki? Zaten onlar onun³⁵⁴ velileri de değillerdir. Onun velileri ancak muttakilerdir." (Enfal, 34)

Yani Allah'ın velisi ancak şirkten sakınanlar diğer bir ifadeyle muttaki olanlardır. Şirkten sakınmayanlar O'nun velisi olamazlar.

4-) Allah-u Teâlâ'nın şu buyruğu:

"Kendilerine zulmetmiş kimseler olarak, meleklerin canlarını aldıkları kimseler, 'biz herhangi bir kötülük yapmamıştık' diyerek teslim olurlar. Hayır. Allah, sizin ne yapmış olduğunuzu elbette bilmektedir. Bu nedenle, içinde ebedî kalacağınız cehennemden kapılardan girin. Kibirlenenlerin kalacağı bu yer ne kötüdür." (Nahl, 28, 29)

İkrime radiyallahu anh der ki: "Bu ayet Mekke de Müslüman olup ta hicret etmeyen kimseler hakkında inmiştir. Kureyş onları istemedikleri halde Bedir savaşına çıkarmış ve orada öldürülmüşlerdir."³⁵⁵

Bunun benzeri şu ayet-i kerimedir:

"Melekler kendi nefislerine zulmedenlerin hayatına son verecekleri zaman derler ki: 'Nerde idiniz?' Onlar: 'Biz, yeryüzünde zayıf bırakılmışlar (mustaz'aflar) idik.' derler. (Melekler de:) 'Hicret etmeniz için Allah'ın arzı geniş değil miydi?' derler. İşte onların barınma yeri cehennemdir. Ne kötü yataktır o? Ancak erkeklerden, kadınlardan ve çocuklardan mustaz'aflar olup hiç bir çareye güç yetiremeyenler ve bir yol (çıkış) bulamayanlar başka. Umulur ki Allah bunları affeder. Allah affedicidir, bağışlayıcıdır." (Nisa, 97-99)

İmam Buhari'nin rivayet ettiğine göre bu ayet Mekke'de hicret etmeyen ve Bedir'de müşriklerle beraber savaşa çıkan, onların sayısını çok gösteren, savaş sırasında ölen bazı kimseler hakkında nazil olmuştur.³⁵⁶

Abdulmun'im Mustafa der ki: "İlim ehlinin ve tefsircilerin belirttiğine göre meleklerin hayatlarına son verdiği bu kimseler Müslümanlar aleyhinde müşriklere yardım ettikleri için küfür ve şirk üzere ölmüşlerdir. Ayetler

³⁵⁴ Burada ki "onun" ifadesindeki zamirin mercii hakkında müfessirler ihtilaf etmişlerdir. Onlardan kimisi zamiri Mescid-i Haram'a döndürürken kimisi de Lafza-i Celâle döndürmüştür. Birincisi cumhurun görüşüdür. Buna göre mana şöyle olur: Zaten onlar Mescid-i Haram'ın velileri (bakıcı ve gözetleyicileri) de değillerdir. Onun bakıcı ve gözetleyicileri ancak muttakilerdir."

³⁵⁵ Bkz. Taberî, 17/195.

³⁵⁶ Kitabu-t-Tefsir, 19. Hadis no: 4596.

de bunu göstermektedir. Bu görüşü destekleyen delillerden birisi de Rasûlullâh'ın amcası Abbas'ın durumudur. Abbas *radıyallahu anh* Bedir günü müşriklerden esir alınanlarla birlikte esir alınmıştı. Abbas *radıyallahu anh* Müslüman olduğunu söylemesine rağmen Rasûlullâh ve Müslümanlar aleyhinde müşriklere yardım ettiği için müşriklerle aynı muameleye tabi tutulmuş ve kendisinden fidye vermesi istenmişti. Abbas *radıyallahu anh*'ın konumu diğer müşrik esirlerle aynı idi. Abbas *radıyallahu anh*'ın Müslümanlarla savaşmak için müşrikler tarafından zorla getirildiği şeklindeki mazareti de kabul edilmedi; çünkü o, hicrete güç yetiren, yol bulabilen ve bu ikrah haline düşmeden önce müşriklerin otoritesinden ayrılmaya imkânı olan kimselerdendi, ama bunu yapmadı. (Bundan dolayı da ona müşrik muamelesi yapıldı).³⁵⁷

Diğer bir rivayette ise şöyle geçer: Müslümanlar Abbas *radıyallahu anh*'ı esir alınca Abbas *radıyallahu anh* hemen Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanına geldi ve 'Ey Allah'ın Rasûlü! Ben ikrah altında (zorlanarak) buraya getirildim ve ben Müslüman olmuştum' dedi. Bunu duyan Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*: 'Ey amca! Senin zahirin bizim aleyhimizdeydi. Senin Müslümanlığına gelince; (eğer iddianda samimi isen) Allah senin mükâfatını verecektir. (Ben ise sadece zahire göre hüküm veririm).³⁵⁸

Abbas *radıyallahu anh* Bedir'de müşriklerle beraber savaşa katılmış ancak esir düşmüştür. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* "Kendin ve kardeşin için fidye ver" deyince o "Ey Allah'ın Rasûlü! Senin kiblene dönüp namaz kılmadık mı? Senin hak nebi olduğuna şahitlik etmedik mi" demiştir. Bunun üzerine Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* "Ey Abbas! Siz hasımlaştınız ve size hasım olundu" demiş ve bu ayeti okumuştur.³⁵⁹

Suddî der ki: "Bu ayet indiği zaman Müslüman olduğu halde hicret etmeyen kimseler kâfir sayılıyordu. Daha sonra bu hükümden hicret etmeye çaresi olmayan, yol bulamayan, hicret etmeye yetecek kadar malı olmayanlar istisna tutuldu."³⁶⁰

Rivayetlerden anlaşıldığına göre Hz. Abbas *radıyallahu anh* gerçekten de Mekke de iman etmiş ve tevhide boyun eğmişti. Bedir savaşı vuku bulduğunda Mekke'li müşrikler Mekke de kim var kim yoksa hepsini savaşa çıkarmış ve Müslümanlarla karşı karşıya gelmeleri için onları zorlamışlardı. O an için imanını gizleyen Abbas *radıyallahu anh* ve emsali Müslümanlar

³⁵⁷ "Kava'id fi't-Tekfîr", Abdulmun'im Mustafa Halime, sf. 40, 41.

³⁵⁸ "es-Siyretü'n-Nebevîyye", İbn-i Kesîr, 2/462; "el-Bidâye ve'n-Nihâye", 3/365.

³⁵⁹ "Tefsîrül-Kur'ânî'l-Azîm", 1/721; "Tefsîrüt-Taberî", 9/106.

³⁶⁰ "Tefsîrüt-Taberî", 9/106.

müşriklerin bu zorlamasına karşı gelememiş ve onlarla birlikte savaşa katılmışlardı. Onlar savaşta Müslümanlara karşı silah kullanmamış ve onlarla savaşmaktan hep geri kalmışlardı. Ama buna rağmen Müslümanlar onların zahirlerinden hareketle kendilerini öldürmüşler ve zahire göre hüküm verdikleri için kendilerine müşrik muamelesi yapmışlardır. Hz. Abbas *radıyallahu anh* gibi bir şahsiyet bile sırf müşriklerin ordusunu kalabalık gösterdiği ve onların arasında yer aldığı için müşrik muamelesine tabi tutuluyorsa acaba bu gün konumları Hz. Abbas'tan daha iyi olmayan insanlara nasıl muamele edilirdi? Abbas gibi bir şahsiyet bile hukuk karşısında hak ettiği hükmü alıyorsa bu gün Müslüman olduklarını iddia ettikleri halde kâfirlerin ordularında Müslümanlara karşı savaşan, onların sayılarını çok gösteren, onları sırf dinlerinden ötürü zindanlara dolduran kimselerin hali nice olur? Elbette onlar hak ettikleri hükmü almaya daha hak sahibidirler!

Zikretmiş olduğumuz bu dört ayet ve ona ilişkin diğer delillerden anlaşıldığına göre müşriklere mutlak mana da velayetlerini veren kimseler niyetlerinin iyi olduğuna bakılmaksızın kâfir kabul edilirler. Bu, Ehl-i Sünnetin üzerinde ittifak ettiği görüşlerden birisidir.

Muvâlâtın bu kısmını izah ettikten sonra şimdi ikinci kısmını izah etmeye geçebiliriz.

2-) Muvâlât-ı Suğra

Muvâlâtın bu kısmı ise sahibini dinden çıkarmadığı gibi ebedî cehennemde kalmasına da yol açmaz. Günahı miktarı cezasını gördükten sonra Allah'ın rahmeti ile cennete girer. Muvâlâtın bu kısmı şu şekilde olur: Kişi kalben İslam'dan en ufak bir kuşkuya kapılmaksızın bir takım dünyevi ve nefsi amaçlar uğruna kâfirlere meyletmesi, yağcılıkta bulunması ya da kavmiyetçilik duygularının ön plana çıkmasından ötürü onları savunması gibi... Böylesi bir şey kişiyi her ne kadar kâfir yapmasa da onu harama sokar ve helakin eşiğine getirir. İfk hadisesinde sahabe arasında cereyan eden şu olayı bunun bir delili olarak değerlendirebiliriz.

Buhârî bu olayı “Kitabu'l-Meğâzî” de uzunca anlatmıştır.³⁶¹ Olayın bir kısmı şu şekildedir: Hz. Aişe'ye iftira atılınca bu olay Rasûlullâh'a çok ağır geldi. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* minbere çıkıp: “Ey müslümanlar topluluğu! Ev halkım hususunda bana ezası ulaşan bir şahıstan dolayı bana kim yardım eder? Vallahi ben ehlim hakkında hayırdan başka bir şey bilmiş değilim. Bu iftiracılar bir adamın da ismini ortaya koydular ki, bu zat hakkında da ben hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Bu ismi söyleyen kimse şimdiye kadar ben olmaksızın ailemin yanına da girmiş değildir” dedi.

³⁶¹ Bkz. Buhârî, 4041 numaralı hadis.

Hız. Âişe der ki: “Bunun üzerine Ensâr'ın Evs kabilesinden Abdu'l-Eşhel Oğulları'nın kardeşi Sa'd b. Muâz ayağa kalktı ve: “Ya Rasûlallah! O kimseye karşı Sana ben yardım edeceğim. Eğer bu iftirayı çıkaran Evs Kabillesi'nden ise ben onun boynunu vuracağım. Eğer Hazreçli kardeşlerimizden ise, yapılacak işi Sen bize emredersin, biz de emrini yerine getiririz” dedi.

Hız. Âişe devamla: “Bu defa Hazreç Kabilesinden Sa'd b. Ubâde ayağa kalktı. O bu olaydan önce de iyi bir adamdı. Fakat bu defa kabile asabiyeti onu Sa'd b. Muâz'ın sözlerinden dolayı öfkeye sürükledi de, Sa'd b. Muâz'a karşı:

“Yalan söyledin. Allah'ın ebedîliğine yemin ederim ki, sen onu (yani Abdullah İbn-i Ubeyy'i) öldüremezsın ve onu öldürmeğe muktedir olamazsın. O, senin cemaatinden biri olmuş olaydı sen onun öldürülmesini istemezdin” dedi.

Bu defa da Sa'd b. Muâz'ın amcasının oğlu Useyd b. Hudayr ayağa kalkarak, Sa'd b. Ubâde'ye karşı:

“Allah'ın ebedîliğine yemin ediyorum ki, sen yalan söylüyorsun. Vallahi biz onu elbette öldürürüz. Sen muhakkak ki münafıkları savunan bir münafıksın” dedi...

Olay bu şekilde devam etmektedir. Burada bizi ilgilendiren kısım ise Sa'd b. Ubade'nin konumudur. O, -Hız. Aişe'nin de belirttiği gibi- sırf milliyetçilik duygularından dolayı aynı kabileye mensup olduğu münafıkların başı Abdullah İbn-i Ubeyy'in öldürülmesine karşı çıkmış ve onu savunma yoluna gitmişti. Onun bu tavrı bir nevi muvâlâtır; ancak bu muvâlât -âlimlerimizin de belirttiği gibi- kişiyi dinden çıkarmayan küçük muvâlât kapsamındadır. Ama burada bir hususa dikkat etmek gerekir: Muvâlâtın bu kapsamda kalmasının şartı Müslümanlara karşı kâfir ve münafıklara yardım etmemektir. Kişi eğer kâfir ve münafıklara yardım eder, onlara destek olur ve onlarla beraber aynı safta yer alırsa o zaman onun bu tavrı muvâlât-ı kübrâ kapsamında değerlendirilir ve sahibini dinden çıkarır. Sa'd b. Ubade'nin yaptığı ise sadece kavmiyetçilik duygularının galeyana gelmesi sonucu bir savunma niteliğindedir. Onun böylesi bir tavır sergilemesi bile sahabe arasında hemen nifakla suçlanmasına neden olmuştur. Ama onun yaptığı hakikatte küfür değil, haramdır. Eğer yaptığı küfür olsaydı o zaman kendisine irtidat cezası uygulanırdı. Bunun olmamasından anlıyoruz ki, Sa'd'ın yaptığı muvâlât-ı suğrâ kapsamında bir velayettir. Allah-u a'lem.³⁶²

³⁶² Daha geniş bilgi isteyenler Abdulmun'im Mustafa Halime'nin, “Kava'id fi't-Tekfir” adlı eserinin 42. sayfası ve devamına bakabilirler.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tekfirin Şartları

Bu bölümde tekfirin şartlarını izah etmeye çalışacağız. Konumuzun daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle şart kelimesinin ne anlama geldiğini kısaca izah etmemiz gerekmektedir.

Şart Kelimesinin Manası

Malum olduğu üzere şart, sebep ve mani gibi kavramların incelenip ele alındığı ilim dalı usul-u fıkıhtır. Bu ilim dalına dair malumatı olanlar zikri geçen kavramları ve o kavramların delalet ettiği anlamları bilirler.

Tekfir meselesinin bu kavramlarla yakından alakası vardır. Hatta “bu kavramların muhtevasını bilmeyenlerin tekfir meselesi hakkında konuşmaları caiz değildir” desek abartmış olmayız. Miras hukukunu bilmeyen nasıl ki onun taksimatı hakkında konuşmıyorsa, tekfirin şart, sebep ve manilerini bilmeyen biriside aynı şekilde bu konuda konuşmamalıdır. Bilgisi olmadan miras taksimatına kalkışan birisinin hata etmesi nasıl ki kaçınılmazsa, tekfirin şart, sebep ve manilerini bilmeden içine dalan kimsenin de hata etmesi kaçınılmazdır.

Bu girişten sonra şart kelimesinin izahına geçebiliriz.

Şart kelimesi lügatte “alamet, nişane, belirti ve bir şeyi zorunlu kılma” gibi anlamlara gelmektedir. Bu kelime Türkçemize de geçmiştir. Kelimenin bu kısmının bizim maksadımızla ilgisi yoktur. Bizi asıl ilgilendiren kısım, bu kelimenin Usul-u fıkıh terminolojisinde ne anlama geldiğidir. Şimdi, usul âlimlerinin bu kelimeyi nasıl tarif ettiğine bir göz atalım.

Şam’ın büyük âlimlerinden birisi olan Mustafa Said el-Hınn, şartı şöyle tarif eder:

“Şart kendi yokluğundan meşrutun (şart koşulan şeyin) de yokluğunun gerektiği, ama varlığından meşrutun varlığının gerekmediği şeydir.”³⁶³

Vehbe Zuhaylî de şartı hemen hemen aynı lafızlarla tarif etmiştir.³⁶⁴ Hasan Karakaya şöyle der:

“Hükmün bulunması kendisinin bulunmasına bağlı olan husustur. Yani hükmün bulunması şartın bulunmasına bağlıdır. Bu nedenle şartın yokluğu halinde hükümde bulunmaz. Fakat şartın varlığı halinde hükmünde mutlak bulunması gerekmez...”³⁶⁵

Şart kelimesi usul-u fıkıh kitaplarında aşağı yukarı aynı manada tarif edilmiştir. Bu nedenle daha fazla nakil yapmaya gerek görmüyoruz³⁶⁶ Şimdi yaptığımız tarifler etrafında “şart” meselesini örneklerle açıklamaya çalışalım.

Mesela abdest almak namazın sıhhati için bir şarttır. Abdestsiz namaz olmaz. Fakat abdestli olmak mutlaka namaz kılmayı gerektirmez. Bu misalde ki şart abdesttir; meşrutta namazdır. Şartın (yani abdestin) bulunması mutlaka meşrutun (yani namazın) bulunmasını gerektirmez. Ama şartın (abdestin) yokluğundan meşrutun (namazın) da yokluğu gerekir.

Kişinin akıllı ve ergin olması tekfirin şartlarından. Kişi akıllı ve baliğ olmadan kâfir olmaz. Ancak her akıllının da tekfir edilmesi gerekmez. Bu misalde ki şart kişinin akıl ve baliğ olmasıdır. Meşrut ise onun tekfiridir. Şartın (yani kişinin akıl ve baliğ olmasının) varlığından mutlaka meşrutun (yani tekfirin) bulunması gerekmez. Ama şartın (kişinin akıl ve baliğ olmasının) yokluğundan meşrutun (yani tekfirin) de yokluğu gerekir.

Biraz daha izah edecek olursak; kişinin kâfir olabilmesi için öne sürülen şartlardan bir tanesi akıl ve baliğ olmasıdır. Akıl ve baliğ olmayan bir kimse asla tekfir edilemez. Yani deli birisinin veya henüz çocukluktan kurtulmamış birisinin tekfiri asla caiz değildir. Bu şart yoksa tekfirden yoktur; çünkü şartın yokluğundan meşrutunda yokluğu gerekir.

İşte tekfirle alakalı diğer şartları bu örnekler çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Bu sayede şart meşrut ilişkisini daha iyi anlamış oluruz.

Şart kelimesinin kısaca izah ve açıklamasını yaptıktan sonra şimdi asıl konumuz olan tekfirin şartlarını beyan etmeye geçebiliriz. İslam âlimleri tekfirin şartlarını üç kısım altında incelemişlerdir:

³⁶³ “el-Kâfi’l-Vâfi fi Usulî’l-Fıkhi’l-İslamî”, sf. 52.

³⁶⁴ Bkz. “Usulü’l-Fıkhi’l-İslamî”, 1/99 vd.

³⁶⁵ “Fıkıh Usulü”, Hasan Karakaya, sf. 216.

³⁶⁶ Geniş bilgi için usul-u fıkıh kitaplarına müracaat ediniz.

Birinci Kısım: Tekfir edilenle yani fail ile ilgili şartlar. Bunlar:

- 1-) Failin mükellef olması yani akıllı ve ergin olması,
- 2-) Fiilini kasıtlı ve bilerek işlemesi,
- 3-) Kendi hür iradesi ile bunu seçmiş olmasıdır.³⁶⁷

Kendisinden küfrü gerektiren bir fiil veya söz sadır olan kimse eğer akıllı veya baliğ değilse yaptığı işten sorumlu tutulmaz. Bir kimsenin sorumlu kabul edilmesi ancak akıllı ve baliğ olduktan sonra mümkündür. Akıl ve buluş şartı yoksa, yani kişi mükellef değilse, o zaman ortada teklifin varlığından söz etmek mümkün değildir. Bu şart delilik ve çocukluk (siğar) engelinin karşılığıdır.

Aynı şekilde kendisinden küfrü gerektiren bir fiil veya söz sadır olan kimse eğer bu işi kasıtlı değilse gayri ihtiyari olarak yapmışsa o zaman yine sorumlu tutulmaz. Tıpkı çölde devesini kaybeden adamın örneğinde olduğu gibi. O adam küfür kelimesini söylemeyi kastetmemişti, sadece aşırı sevinci onun ağzından, zahiri küfür olan bir cümlenin çıkmasına neden olmuştu. Adamın bu sözü tamamen istem dışı ve gayri ihtiyari bir şekilde ağzından çıkmıştı. Onun bu durumu tekfir hükmünün kendisine ilişmesine engel oldu.

Ancak burada ince bir noktaya dikkat etmek gerekir: Küfür kelimesini söyleyip de onu kastetmediğini söyleyen kimse ile küfür kelimesini söylemeyi kastetmediği halde yanlışlıkla onu söyleyen kimse tamamen bir birinden farklıdır. Küfür kelimesini, küfür kelimesi olduğu halde söyleyen kimse bunu kastetmemiş ve küfre düşmeyi murat etmemiş olsa bile kâfir olur. Böylesi birisinin “Ben bu ameli kalben kastederek yapmıyorum” demesine itibar edilmez. Bu meseleyi tekfirin engelleri bölümünde detaylıca ele aldık, oraya müracaat edebilirsiniz.³⁶⁸ Zikrettiğimiz bu şart hata engelinin karşılığıdır.

Fail ile ilgili üçüncü şart yaptığı işi veya söylediği sözü kendi hür iradesi ile seçmiş olmasıdır. Kişi eğer hür iradesi olmaksızın, zorlama (ikrah) altında kalarak küfrü mucip bir eylem veya söylemde bulunursa o zaman

³⁶⁷ Burada şöyle önemli bir bilgiye yer vermenin faydalı olacağını düşünüyorum. Tekfirin tahakkuk etmesi için ön görülen her şart, tekfirin engellerinin bir mukabilidir. Mesele, akıl, tekfirin tahakkuku için bir şarttır. Delilik ise tekfirin bir manisidir ve bu şarta mukabil olarak getirilmiştir. Aynı şekilde tercih, tekfirin bir şartıdır; ikrah ise, tekfirin manisidir ve bu şarta mukabil olarak getirilmiştir. Diğer şartlarda böyledir. Yani her şartın mukabili tekfirin bir engelidir.

³⁶⁸ Bkz. “Hata Engeli” bölümü.

tekfir hükmünün kendisine verilmesinden kurtulur. Bu şart ikrah manisinin karşılığıdır.

İkinci Kısım: Tekfir hükmünün sebebi ve illeti olan fiil ile ilgili şartlar. Bu fiilin hiç şüphesiz küfre düşürücü olması gerekir. Bu ise;

- 1-) Mükellefin fiilinin veya sözünün küfre delaleti sarih/kesin olacak
- 2-) Şer'î delilin o amelin küfür olduğuna delaleti sarih olacak.

Eğer mükellefin sözünün veya fiilinin küfre delaleti kat'î/kesin değilse o zaman fiildeki şart tahakkuk etmediği için o şahsın tekfiri caiz değildir. Tekfirin caiz olabilmesi için mükellefin sözünün veya fiilinin hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde kesin olması gerekmektedir. Aksi halde ortada zan ve şüphe bulunduğu için tekfirden söz etmek mümkün değildir. Buna bir örnek verecek olursak; mesela birisi "Hain Muhammed" dese biz böylesi bir adama hemen "Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e hakaret etmiştir" hükmünü veremeyiz; çünkü adamın bu sözü ile adı Muhammed olan bir arkadaşı-nı kastetmesi muhtemeldir. Bu ihtimalden dolayı adama öncelikle "Sen bu sözünle kimi kastettin" diye sorarız. Adam eğer "Peygamberi kastettim" derse o zaman kâfir olduğuna hüküm veririz. Ama adam "Ben falanca arkadaşımı kastettim" derse o zaman ortada zaten bir problem kalmaz.

Bir amelin küfür olarak adlandırılabilmesi için şer'î delilin o amelin küfür olduğuna delaleti sarih olmalıdır. Şayet delaletinde sarihlik yoksa o zaman bu ameli işleyen kimseye hemen küfür hükmü verilmez. Buna namazı terk edenin kâfir olup-olmayacağına dair nakledilen hadisleri örnek olarak gösterebiliriz. Bu hadislerden bazıları namazı terk edenin kâfir olacağını, bazıları da kâfir olmayacağını ifade etmektedir.³⁶⁹ Yine bu hadislerde yer alan "küfür" lafzının küçük küfür mü yoksa büyük küfür mü olduğu tartışmalıdır. Bu nedenle ulemeden bazıları hadislerin zahirine tutunarak namazı terk edenin kâfir olacağını söylerken³⁷⁰ bazıları da bu hadislerde yer alan küfür lafzının küçük küfür olduğunu, dolayısıyla namazı terk edenin - farziyetini inkâr etmediği sürece- küfre düşmeyeceğini söylemişlerdir.³⁷¹

İşte bu konuda mevcut olan delillerin küfre delaleti sarih değildir. Bu nedenle, konu hakkında kesin hüküm verip aynı düşünmeyenlerin dinden çıkacağı gibi bir sonuca varılamaz. Böylesi bir durumda deliller arasında tercih yapılır ve aynı düşünmeyenler mazur kabul edilir.

³⁶⁹ Bkz. İbn-i Mâce, hadis no: 1401; Nesâî, hadis no: 457; Ebu Davud, hadis no: 425.

³⁷⁰ Bu görüşe kani olanların başında Sahabe-i Kiram gelmektedir. Hanbelîler, İbn-i Teymiyye, İbn-i Kayyım ve Şevkânî gibi aynı menheci takip eden âlimlerde bu görüştedirler.

³⁷¹ Diğer mezhep imamları da bu görüşe meyletmışlerdir.

Üçüncü Kısım: Mükellefin fiilinin (töhmetin) ispatlanmasında aranan şartlar. Bunun zan ile tahmin ile şüphe ve ihtimal ile değil, şer'î sahih ve sarîh bir yol ile sabit olması gerekir. Bu ise;

- 1-) Kişinin işlediği fiili kabul etmesi
- 2-) Adalet sahibi iki kişinin şahitliği ile olur.³⁷²

* Kişinin işlemiş olduğu fiili kabullenmesi, yani ikrar ve itiraf etmesi deliller arasında en güçlü olanıdır. Bir insan "Ben bu işi yaptım" dediğinde başka hiçbir delil aramaya gerek yoktur. Onun bu ikrarı had cezasının tatbiki için yeterlidir. Konumuzda ise küfür amelini işlediğini itiraf etmesi gerekir. Eğer bu itiraf gerçekleşirse, o zaman tekfir ahkâmı kendisine icra edilir. Eğer bir kimse suçu kabullenmezse -her ne kadar hakikatte işlemiş olsa dahi- suçu ispat edilene kadar kendisi suçsuz kabul edilir. Zira beraat-i zimmet asıldır.

Burada ince bir noktaya dikkat etmek gerekir. Kişinin küfür amelini işlediğini kabul etmesi ile küfrü kabul etmesi birbirinden farklıdır. Kendisinde Mürcie bulantısı olan bazı kimseler bir kişinin dinden çıkması için mutlaka küfrü kabul etmesi gerektiğini savunurlar. Bu, delilden yoksun ve saçma bir iddiadan öte bir şey değildir. Ehl-i Sünnetin meseleye bakışı ise şu şekildedir: Bir insan küfür amelini işlemişse hâkimin huzuruna çıkarıldığında ona sadece bu ameli işleyip işlemediği sorulur. Küfrü kabul edip etmediği sorulmaz. Ameli işlediğini itiraf ederse küfrü kabul etmediğini söylese dahi kendisine gerekli ahkâm icra edilir. Bu noktaya dikkat etmek gerekir.

Mükellefin fiilinin ispatında aranan şartlardan bir diğeri de -eğer ortada itiraf yoksa- iki şahidin şahitlik etmesidir. İki adalet sahibi kimse bir kimsenin suça bulaştığına dair itirafta bulunursa artık o suç işlenmiş kabul edilir. İbn-i Münzir der ki:

"İlim ehli irtidat konusunda iki kişinin şahadetinin kabulünün gerekli olduğu hususunda icma' etmiştir. Eğer o kişi mürtet olduktan sonra tekrar İslam'a dönmezse iki şahidin şahadeti ile katledilir."³⁷³

İbn-i Kudâme der ki:

"İlim ehlinin çoğunluğuna göre riddet hususunda iki adil şahidin şahadeti kabul edilir. İmam Malik, Evzâî, Şafiî ve rey sahipleri (Hanefîler) bu

³⁷² "er-Risâletü's-Selasîniyye", Ebu Muhammed el-Makdisî, sf. 37.

³⁷³ "Kitabu'l-İcma'", sf. 123. "el-Kevkebu'd-Durriyyu'l-Münîr", adlı eserden alıntılanmıştır. Bkz. sf. 65.

görüştendirler. İbn-i Münzir der ki: ‘Hasan’dan³⁷⁴ başka hiç kimsenin onlara muhalefet ettiğini bilmiyoruz.’ Hasan’a göre öldürme hususunda dört kişinin şahadetinden başkası kabul edilmez.”³⁷⁵

Şahitlik yapacak kimsede aranan şartlar dörttür:

- 1) Müslüman olması
- 2) Balığ olması
- 3) Akıllı olması
- 4) Adalet sahibi olması.

Bu şartlardan birisinin yokluğu durumunda şahitlik yapacak kimsenin şahadetine itibar edilmez. Örneğin bir kimse henüz buluğa ermemişse veya adalet sahibi değilse ya da akli melekelerini kaybetmişse onun şahadetine itibar edilmez. Aşağıdaki ayetlerin iniş sebebi olan şu olayı buna örnek gösterebiliriz:

Onlar (Münafıklar): “Allah’ın Peygamberinin yanında bulunanlara bir şey vermeyin de dağılıp gitsinler” diyen kimselerdir. Oysa göklerin ve yerin hazineleri Allah’ındır, ama münafıklar bu gerçeği anlamazlar. “Eğer bu savaştan Medine’ye dönersek, aziz olanlar zelil olanları and olsun ki, oradan çıkaracaktır” diyorlardı. Oysa şeref Allah’ın, Peygamberinin ve müminlerindir, ama münafıklar bu gerçeği bilmezler.” (Münafikûn, 7, 8)

Bu ayetin nüzul sebebi şu olaydır: Zeyd b. Erkam *radıyallâhu anh* der ki:

“Ben bir gazvede bulundum. Orada (münafıkların başı) Abdullah ibn-i Ubey’i şöyle derken işittim:

- “Ey topluluk! Rasûlullah’ın yanındakilere nafaka vermeyin ki etrafından dağılıp gitsinler. Eğer O’nun yanında Medine’ye bir dönersek, izzet ve kuvveti çok olan en zelil ve zayıf olanı Medine’den muhakkak çıkaracaktır!

(Zeyd *radıyallâhu anh* dedi ki:) “Ben İbn-i Ubey’in bu sözlerini amcama yahut Ömer’e söyledim. O da bunu Peygamber’e söyledi. Bunun üzerine Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* beni çağırdı. Ben de İbn-i Ubey’in sözlerini kendisine naklettim. Bu defa Rasûlullah, Abdullah İbn-i Ubey ile adamlarına haber gönderdi. Bunlar geldiler ve: “Biz böyle bir şey söylemedik” diye yemin ettiler! Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* beni yalanladı, onu doğruladı. Bunun üzerine ben o kadar gamlandım ki, ömrüm içinde bana asla bunun benzeri bir keder isabet etmemiştir. Artık eve oturdum (dışarı çıkma-

³⁷⁴ Bununla Hasan-ı Basrî’yi kastediyor.

³⁷⁵ İbn-i Kudâme, “el-Muğnî”, Kitabu’l-Mürted. “er-Risâletu’s-Selâsiniyye” adlı eserden iktibas edilmiştir. Bkz. sf. 205.

dım). Amcam da bana: “Ey oğul, uslu durmadın, en sonunda Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in seni yalanlamasını ve sana öfkelenmesini istedin! dedi (de beni daha da kederlendirdi).

Son derece bunaldığım bir sırada Yüce Allah “*Münafıklar sana geldikleri zaman...*” diye başlayan Münafikûn Suresini indirdi. Bu surenin gelmesi üzerine Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* bana haber gönderdi. Huzuruna vardığımda bu sureyi okudu ve: “Ey Zeyd! Şüphesiz ki Allah (nakletmiş olduğun sözde) seni doğrulamıştır” buyurdu.³⁷⁶

Abdullah İbn-i Ubey’in söylemiş olduğu sözler Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in şahsı hakkında hakaret içeren küfür sözleri idi. Zeyd b. Erkam *radıyallâhu anh* bu sözleri Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e nakletmesine rağmen şahitliği kabul edilmemiş ve bunun neticesi olarak da o sözleri söyleyen kişiye irtidat cezası uygulanmamıştı. Bunun ise iki nedeni olabilir:

- 1-) Yaşın küçüklüğü (balığ olmaması)
- 2-) Tek kişi olması.

Zeyd b. Erkam *radıyallâhu anh* hakkında bu iki şıktan başkası düşünülemez; zira geri kalan şartların her biri kendisinde tahakkuk ediyordu.

Malum olduğu üzere İslam irtidatın vuku bulduğunu ispat için bir takım ağır şartlar getirmiştir. Bu şartlar tahakkuk etmeden bir insana -o suçu işlese dahi- irtidat cezası uygulanamaz. Cezanın uygulanabilmesi için tüm şartların tahakkuk etmesi zorunludur.

Bu olayda Abdullah İbn-i Ubey’in söylediği sözler şer’î ispat yolları ile ispat edilemediğinden kendisine irtidat cezası uygulanmadı. Eğer isnat edilen suç ispat edilseydi kendisine kesinlikle irtidat cezası uygulanır ve mürtet olarak öldürülürdü. O kendisine isnat edilen suçu kabul etmedi. Suç kabul edilmediğinde geriye şahitlerin şahitlik etmesi kalıyor. Bu olayda tekbir şahit bulunduğu veya şahit henüz balığ olmadığı için buda gerçekleşmiyor. Sonuçta isnat edilen suç cezasız kalıyor.

Ulemanın ifade ettiğine göre bir suç bu iki yoldan biri ile ispat edilemezse vahiy o suçun işlendiğini ortaya koysa dahi sahibine o suçun gerektirdiği cezayı müeyyide uygulanmaz. İbn-i Teymiyye der ki:

“Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* had cezalarını ikrar ve beyine sabit olana dek ne kendi bilgisine göre ne tek kişinin haberine göre ve ne de vahyin bildirdiğine göre uygulardı. (Yani vahiy o olayı doğrulasa dahi kendisine suç isnat edilen kimse suçu kabullenmedikçe veya olay şahitlerle ispat

³⁷⁶ Buhârî, Kitabu’t-Tefsir, Münafikûn Suresi. Hadis no: 4900.

edilmedikçe Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* o kimseye had cezasını uygulamazdı.)³⁷⁷

İşte Zeyd b. Erkam'ın durumu da böyle idi. Kendisi adil olmasına rağmen ya yaşının küçüklüğü nedeniyle ya da kendisi ile beraber bir şahit daha getirememesi nedeniyle Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* Abdullah İbn-i Ubey'e irtidat cezası uygulamamıştı.

Son olarak önemli bir noktaya temas etmek istiyorum. Unutmayalım ki suçu kabullenme ve iki adil şahidin şahadeti gibi şartlar ancak kişinin tekfirinde ve kanı ve malı heder sayma gibi buna terettüp eden ahkâmın icra edilmesi hususunda aranır. Böylesi ihtimali olan insanların şerrinden, fesatlarından, fık-ı fücurlarından ve bidatlerinden sakındırmaya gelince, bu, onların tekfirinde aranan şartlardan biraz daha düşük seviyededir. Sakındırma haber verme kapsamında değerlendirilir. Malum olduğu üzere verilen haberi kabul etmede aranan şartları şahitlikte aranan şartlardan daha ehvendir. Buna bir örnek verecek olursak, mesela kadının rivayeti tıpkı erkeğin rivayeti gibidir. Onun rivayetinde aranan şartlar erkeğin rivayetinde aranan şartlarla aynıdır. Ama kadının şahitliği böyle değildir. Onun şahitliğinde sayı farklılığı gibi daha farklı şartlar aranır.

Eğer kişi hayatının akışı içerisinde kötü insanlarla kalkıp oturuyor, onlarla içli dışlı oluyor ve onları bu kötülüklerinden vazgeçirmeye çalışmıyorsa ya da işlediği bir bidate insanları davet ediyorsa bundan sakındırmak caizdir. Sakındırmada aranan şartlar tekfirde aranan şartlardan farklıdır. Burada sadece Allah'ın şu emrine riayet ederek hareket etmek gerekir:

*“Ey iman edenler! Eğer bir fâsık size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz.” (Hucurat, 6)*³⁷⁸

³⁷⁷ “es-Sarimu'l-Meslûl”, sf. 362.

³⁷⁸ Bu güzel tespit Ebu Muhammed'in “er-Risâletu's-Selasîniyye” adlı eserinden alınmıştır. Bkz. sf. 210.

ALTINCI BÖLÜM

Kavâidu't-Tekfir (Tekfir Kâideleri)

Kitabın bu bölümünde tekfirin kaide ve kurallarından bahsedecek ve her birini gücümüz nispetinde delilleriyle birlikte tek tek şerh etmeye çalışacağız. Bu bölümde İslam âlimlerinin şer'î delillerden istinbat ettikleri sekiz kaideyi ele alacağız. Konumuza “kaide” kelimesinin ne anlama geldiğini izah ederek başlayalım.

“Kaide” kelimesi sözlükte “binanın üzerine dayandığı temel, bir şeyin aslı, esası” anlamına gelir.³⁷⁹ İstilahta ise “Farklı alanlardaki fer'î meselelerin hükümlerini tamamen veya büyük oranda kuşatan tümel (küllî) kaideler” demektir. Diğer bir ifadeyle “Birçok cüzî meseleleri içerisine alan ve onları kapsayan genel kurallar” demektir. Bunu bir örnekle izah etmek gerekirse; mesela biz “Kelamda aslolan hakikî manadır” deriz. Bu genel bir kaidedir. Birçok cümleyi bu kaideye hamlederek onların hakikî manasını alır ve hakikate muhalif anlamlarını terk ederiz.³⁸⁰

Bir şey kural olarak ortaya konmuşsa diğer cüzlerin ona tatbiki gereklidir. Ama bazı kuralların istisnalarının olması da mümkündür.

Şimdi bizim burada anlatmaya ve tek tek şerh etmeye çalışacağımız kurallar tekfirle alakalıdır ve tekfirin birer kaidesi niteliğindedir. Bizim her meselede bu kurallara müracaat etmemiz ve karşılaştığımız müşkil meselelerde bu kuralları tatbik etmemiz bizlere birçok fayda getirecek ve içinden çıkılmaz hale gelen birçok konuda doğruya ulaşmamızda kolaylık sağlayacaktır.

Bir işi kaide ve kurallarına göre halledebilmek büyük bir marifettir. Hele birde bu iş iman-küfür meselesi gibi son derce öneme haiz bir mesele ise o zaman iş daha da bir önem kazanır ve kuralına uydurmak çok daha elzem

³⁷⁹ DİA, 24/205; “el-Vecîz fi'l-Kavâ'id-i'l-Fıkhiyye”, Abdülkerim Zeydan, sf. 7.

³⁸⁰ Bkz. “Hukuku İslâmiyye Kamusu”, Ömer Nasuhi Bilmen, 1/15.

hale gelir. Bu nedenle bir işe girişmeden önce onun kurallarını bilmek kaçınılmazdır. Kural ve kaidelerden bihaber olan insanların o meseleye ilişkin hüküm vermeleri şöyle dursun ağızlarını dahi açmamaları gerekmektedir. Onların mesuliyetten kurtulmaları adına yapabilecekleri en güzel yol bu işi bir bilenine sormalarıdır.

Günümüzde birçok insan maalesef bu illetle malul durumdadır. Tekfirin “te” sinden anlamadığı halde tâğutu inkâr edip Allah’a iman etmiş onlarca Müslümanı küfr-ü sarîh dercesine ulaşmayan bazı hataları sebebiyle tekfir etmektedirler. Bu yanlışın altında yatan en temel unsur bu işin kuralını bilmemeleridir. Eğer onlar bu işin kural ve kaidelerini bilmiş olsalardı Allah’a bihakkin iman etmiş kulları tekfirden aceleci davranmazlar ve bu meselede hüküm vermenin diğer meselelerde hüküm vermeye benzemediğini çok iyi anarlardı. Ama gelin görün ki ilmin nurunun sönmeye yüz tuttuğu şu çağda siz bunu gündeme getirdiğinizde haksız damgalarla damgalanmaktan kendinizi koruyamazsınız. La havle ve la kuvvete illa billâh...

Kitabın giriş tarafında da anlattığımız gibi bu konuda ilk temel esas; tekfirin şartlarının ve engellerinin ancak İslam’ı sabit olan kimseler üzerinde cereyan edeceğidir. Şayet mesele İslam’ı sabit bir Müslümanın tekfiri ise öncelikle bu kimsenin tekfir edilmemesi yönünde engellerin varlığı ya da yokluğu araştırılmalı ve arkasından gerekli şartlar oluşturulduktan sonra nihâî söz söylenmelidir. Müslüman olarak tanıdığımız, Müslüman olarak bildiğimiz İslam’ı sabit olan bir kimsenin yaptığı herhangi bir amelden ya da söylediği herhangi bir sözden dolayı duraksamaksızın tekfir edilmesi, çoğu zaman hatalı sonuçlara yol açabilir. Bu yüzden ilk adımda yapılması gereken, meselenin iyice tetkik edilmesidir. Kişinin o sözü söyleyip söylemediği, o ameli yapıp yapmadığı gibi suçun ispatında aranan bir takım şartlar vardır. Muhtemeldir ki kişi kendisinin tekfirine sebep olacak küfür amelini ya da sözünü söylememiş olabilir. Ya da bizzat küfür amelini ya da sözünü kastetmemiş olabilir. Dil sürçmesi, fer’i meselelerde kişinin tekfirine engel olabilecek cehalet, tevil ya da ikrah engelleri gibi bir takım arızı şartların olması muhtemeldir. Bundan dolayı “Yakîn (kesin olarak bilinen) şek ile (şüphe ile) zail (yok) olmaz”³⁸¹ temel prensibi gereğince İslam’ı sabit olan bir Müslümanın tekfirinde şartlar ve engeller göz önüne alınarak bir müddet duraksanmalıdır.

Tekfirin kaidelerine dair belirlenen esasların hemen hemen tamamının altında yatan etken yakînin şek ile zail olmayacağı prensibidir.

³⁸¹ Bkz. Abdülkerim Zeydan, “el-Vecîz fi Şerhi’l-Kavâ’idi’l-Fıkhiyye”, sy. 35.

Kavaidu-t tekfir (tekfirin kaideleri) konusuna dair yazılmış eserlere baktığımız zaman bu kaideyi “Sarih İslam'ı, ancak sarih küfür bozar”³⁸² şeklinde görmemiz de mümkündür. Bu kaide ile işaret edilen de aynı şeydir. Kendisinden küfür söz ya da ameli sadır olan kimsenin evvel emirde İslam'ı sarihtir. Sarih İslam'ın iptali ise ancak sarih bir küfürle mümkündür. Sarih olan bir durumun şüpheli şeylerle izale edilmesi mümkün değildir.

İşte bu hususa dikkat etmeyen bazı Müslümanlar İslam akdi sabit kimseleri tekfirde aceleci davranmakta ve onlara küfür ahkâmını icra etme hususunda hiçbir kural tanımamaktadırlar. Bu noktaya dikkat etmeli ve tekfirin kurallarını göz ardı etmemeliyiz.

Bu kısa girişimizden sonra tekfirin kaidelerini bir bir ele almaya ve muhtevasını izah etmeye geçebiliriz. Yardım ve başarı Allah'tandır.

³⁸² Ebu Basir et-Tartusî, “Kava'idu fi't-Tekfir”, sy. 219.

BİRİNCİ KURAL

الأول: التكفير العام لا يستلزم دائماً التكفير المعين

Umumî Tekfir Her Zaman Muayyen Tekfiri Gerektirmez

“Umumî tekfir her zaman muayyen tekfiri gerektirmez” kaidesi Ehl-i Sünnetin Kur’an ve Sünnetten istinbat etmiş olduğu önemli kaidelerden birisidir. Bu kaide sayesinde tekfirde yapılan hataların önüne geçilmiş ve mesele hakkındaki yanlışların önüne set çekilmiş olur. Yine bu kaide Ehl-i Sünneti diğer fırkalardan ayıran temel bir farika niteliğindedir. Ehl-i Sünnet dışı birçok bidatçı fırka bu kaideye muhalefetin neticesi olarak hiçbir şart ve mani tanımaksızın her surette Müslümanları tekfir etmeye yönelmiştir. Ehl-i Sünnet ise o fırkaların aksine bu kaideyi kendilerine esas almak suretiyle kişilerde küfrün sübutu için bir takım şartlar aramış ve manileri gözetmiştir. Tekfir yoluna ancak bu şart ve manilerin gözetilmesi sonucu girmiştir.

Bu kaidenin tafsilatına girmeden önce umumî tekfir ve muayyen tekfirin ne demek olduğunu kısaca izah etmek gerekir.

Umumî tekfir; bir söz ve amelin küfür olduğuna hükmetmektir. “Bu söz küfürdür, şu amel şirk, kim bunu yaparsa kâfir olur, kim şu sözü söylese küfre düşer” demek gibi. Bu işleme umumî tekfir veya diğer bir ifadeyle mutlak tekfir denilir. Burada önemli olan -tekfirin manilerinden bir maninin bulunma ihtimalinden dolayı- hükmü müşahhas/somut hale getirmemektir. Yani hükmü o fiili yapan şahsa indirgememektir. Dolayısıyla umumî tekfir kişi hakkında değil sebep hakkında hüküm vermektir.

Muayyen tekfir ise; bu hükmü bizzat faile indirgeyerek ona kâfir hükmü vermektir. Burada fiil değil o fiili yapan fail hedef alınmaktadır. Dolayısıyla muayyen tekfir de asıl olan faildir, fiili işleyen kimsenin bizzat kendisidir.

Bu kısa girişten sonra mezkûr kaidenin delillerini zikretmeye geçebiliriz.

1-) Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* buyurur ki:

“Cibril bana geldi ve: ‘Ey Muhammed! Şüphesiz ki Allah içkiyi, onu sıkan, sıkıranı, içeni, taşıyanı, kendisine taşınanı, satanı, satın alanı, dağıtanı ve dağıtılmasını isteyen lanetlemiştir’ dedi”³⁸³

Bu hadiste içki içen ve buna sebep olan herkes umumî bir lanetle lanetlenmiş ve genel bir lanete tabi tutulmuştur. Yani içkiyi içen, alan, satan ve hadiste zikri geçen diğer kimselerin hepsi lanetlidir, mel’undur. Dolayısıyla biz içki içmenin, almanın, satmanın vs. vs. melanetli bir iş olduğuna hükmedebiliriz. Veya “Kim içki içerse mel’undur, içki içen lanetlidir, Allah’ım, içki içene lanet et!” diyebiliriz. Bu tür genelleme yapabiliriz. Böylesi bir işlem genel bir lanettir; umumî bir tel’indir.

Bu hadisimizde böylesi bir genelleme yapılmış olmasına rağmen buna mukabil bazı hadis kitaplarında şöyle bir hadis mevcuttur:

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* zamanında Abdullah isminde bir adam vardı. İnsanlar tarafından “himar” diye lakaplandırılmıştı. Bu kişi Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’i ara sıra güldürürdü. Hz. Peygamber ona içki içtiği için sopa vurma cezası uygulamıştı. Bir gün bu şahıs yine Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in huzuruna getirildi. Hz. Peygamber ona sopa cezası uygulanmasını emretti. Bunun üzerine değnekle dövüldü. Topluluktan birisi “Ya Rabbi şu adama lanet et, içki yüzünden ne kadar da çok huzura getiriliyor!” dedi. Bunun üzerine Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* “Ona lanet okumayınız! Vallahi kesin olarak biliyorum ki bu zat Allah’ı ve Rasûlünü sevmektedir” buyurdu.³⁸⁴

Görüldüğü üzere Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* içki içen herkesi - üstteki hadiste olduğu gibi- lanetlemiş olmasına rağmen bu hükmü bir maninin/engelin bulunması sebebiyle sahabîsine indirgememiş hatta lanetlenmesine mani bile olmuştur.

Hadisten anlaşıldığı üzere ismi geçen sahabî içkiye müptela olmuş birisiydi. Hadiste yer alan “içki yüzünden ne kadar da çok huzura getiriliyor” sözü buna işaret etmektedir. Hâlbuki şu hadislerde olduğu gibi içki tiryakilerinin puta tapan kimse gibi olduğu ifade edilmiştir. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

³⁸³ “Sahihu’l Cami’”, 72. farklı bir lafzı için bkz. Tirmizî, Buyu’, 52, hadis no. 1295.

³⁸⁴ Buhârî, Hudud, 5, hadis no. 6780.

“İçki tutkunu puta tapan kimse gibidir.”³⁸⁵

“Put a tapan kimse” şeklindeki bu genel hükmün o sahabîye hamledilmesi caiz değildir; çünkü onun nezdinde bu kötülüğü örtecek ve ona içki hakkında varit olan va’idin/tehdidin bitişmesini men edecek bir hasenesi vardı. Bu hasene onun Allah ve Rasûlünü sevmesidir. Bilinmelidir ki, iyilikler kötülükleri örter.³⁸⁶

2-) Ebu Hureyre (r.a) şöyle anlatır: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e içki içmiş olan bir adam getirildi. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*: “Ona vurunuz” buyurdu. Ebu Hureyre *radıyallahu anh* der ki: “Bizden kimi eli, kimi ayak kabısı, kimi de elbisesi ile vurdu. Ayrılınca (dövme işi bitince) topluluktan birisi: “Allah seni rezil rüsva etsin” dedi. Bunun üzerine Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*: “Öyle demeyiniz, ona karşı şeytana yardım etmeyiniz” buyurdu.³⁸⁷

-Üstteki hadislerde olduğu gibi- içki içen kimse hakkında nasslarda varit olan genel hüküm ona lanet okunması ve beddua edilmesidir. Ama burada Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* bunu yasaklamış ve içki içmesine rağmen o sahabîye rahmet okunmasını ve lehinde dua edilmesini emretmiştir.

3-) Başlarında Kudâme b. Maz’ûn’un bulunduğu bazı sahabîler Maide Suresinde bulunan “İman edip salih amellerde bulunanlar için korkup sakındıkları, iman ettikleri ve salih amellerde bulundukları, sonra korkup sakındıkları ve iman ettikleri ve sonra (yine) korkup sakındıkları ve iyilikte bulundukları takdirde yedikleri dolayısıyla bir sorumluluk yoktur. Allah, iyilik yapanları sever.” (Maide, 93) ayetini tevîl ederek içki içmeye başlamışlar ve içkinin helal olduğunu söylemişlerdi. Onlar bu sırada Şam’da bulunuyorlardı. Hz. Ömer onların böyle söylediğini duyunca hemen kendilerini Medine’ye çağırды. Onların bu durumunu Medine’deki sahabîlerle istişare etti. Sahabîlerden bazıları:

- “Ey müminlerin emiri! Bizler onların Allah’a iftira ettiklerini ve izin vermediği hususlarda Allah’ın dininde bazı şeyleri meşru kabul ettiklerini görüyoruz. Sen onların boyunlarını vur!” dediler. O esnada Hz. Ali sukut etmekteydi. Hz. Ömer kendisine:

- “Senin onlar hakkındaki görüşün nedir ey Hasan’ın babası!” diye sordu. Bunun üzerine Hz. Ali:

- “Ben onları tevbeyle davet etmeni uygun görüyorum. Eğer tevbe eder-

³⁸⁵ “Sahihi İbn-i Mâce”, 2720.

³⁸⁶ “Kava’id fi’t-Tekfir”, sf. 60.

³⁸⁷ “Sahihi Ebi Davut”, 3758.

lerse içki içmelerinden ötürü seksen sopa vurursun. Şayet tevbeyle yanaşmazlarsa Allah'a iftira ettikleri ve izin vermediği hususlarda Allah'ın dininde bazı şeyleri meşru kabul ettikleri için boyunlarını alırsın" dedi. Onlar Medine'ye geldiklerinde Hz. Ömer delil getirmiş oldukları ayetin gerçek manasını onlara izah ettikten sonra kendilerini tevbeyle davet etti. Onlar bunun ardından tevbe ettiler ve kendilerine seksen sopa vuruldu. En sonunda Hz. Ömer Kudâme *radıyallahu anh'e*:

- "Eğer sen sakınıp salih ameller işlemiş olsaydın içki içmezdin" dedi.³⁸⁸

Kudâme *radıyallahu anh'*in delil olarak öne sürdüğü ayet Uhud Muharebesinden sonra nazil olmuştu. Sahabîlerden bazıları "İçki haram kılındı; ancak o haram kılınmadan önce içki içerek ölen arkadaşlarımızın durumu ne olacak" diye sormaya başladılar, bunun üzerine Allah *celle celâluhu* haram kılınmasından önce bir şeyi tadan kimselerin sakınıp salih amel işledikleri sürece bundan sorumlu olmayacağını belirterek bu ayeti indirdi. Kudâme *radıyallahu anh* ve beraberindeki sahabîler bu ayeti tevil ederek ayetin kendilerini de kapsayacağı zannına kapıldılar ve kendileri için içkiyi helal saydılar!

Bu olayın konumuza delil olma yönü şu şekildedir: İçkiyi helal kabul etmek tüm ulemaya göre küfürdür. İçkiyi helal kabul eden kâfir olur. Sahabede bunu böyle anlamıştır. Bu umumî tekfirdir. Ancak onlar tevilleri ve Allah'ın o ayetteki muradını yanlış anlamaları nedeniyle hucet ikame edilmeden önce muayyen olarak tekfir edilmemişlerdir.³⁸⁹ İşte aynı şekilde bir Müslüman makbul bir tevile dayanarak akidevî bir hata yapsa hucet ikame edilmeden hemencecik tekfir edilmez. Biz öncelikle onun bu amelinin küfür olduğunu söyleriz, böylesi bir ameli işleyenlerin küfre düşeceğini ifade ederiz; ama muayyen olarak böylesi bir Müslümanı olayın perde arkasını iyice öğrenmeden tekfir etmeyiz. Kudâme *radıyallahu anh* olayında sahabenin tavrı bu idi. O günden bu güne Ehl-i Sünnet âlimlerinin de tavrı aynıdır. Yani umumî tekfir ile muayyen tekfirin arasını bir birinden ayırmaktır.

4-) "Herhangi birinizin tevbesinden dolayı Allah'ın duyduğu hoşnutluk ıssız çölde giderken üzerindeki yiyecek ve içeceği ile birlikte devesini kaybetmiş ve tüm ümitlerini de yitirmiş halde bir ağacın gölgesine uzanıp yatan, derken devesinin yanına dikiliverdiğini gören ve yularına yapışarak aşırı sevincinden dolayı ne söylediğini bilmeyerek 'Allah'ım sen benim Rabbim ben de senin kulunum' diyeceği yerde, 'Allah'ım, Sen benim ku-

³⁸⁸ Tahâvî, "Şerhu Me'âni'l-Âsâr", 4798.

³⁸⁹ "Kava'id fi't-Tekfir", sf. 61.

lumsun ben de senin Rabbinim' diyen kimsenin sevincinden çok daha fazladır."³⁹⁰

Hadiste yer alan "Allah'ım, Sen benim kulumsun ben de senin Rabbinim" sözü haddi zatında küfrü mucip bir sözdür. Bir kul hâşâ kendisinin Allah'ın rabbi olduğunu söylese bu söz nedeniyle kâfir olur; ancak buradaki adam aşırı sevincinden dolayı ne dediğini bilememiş ve dilinin sürçmesi sonucu bu sözü söylemiştir. O adam asıl itibarıyla küfür kelimesini telaffuz etmeyi kastetmemişti. Ancak aşırı sevinci nedeniyle ağzından böyle bir kelime çıkıvermişti. Onun bu hali kendisinin küfre düşmesine engel olmuştu.³⁹¹

Bu konuda daha onlarca delil vardır. Biz maksadın hâsıl olduğunu düşündüğümüzden dolayı bu kadarıyla iktifa ediyoruz. Şimdi izahını yapmaya çalıştığımız bu kaideyi kitaplarında sıkça zikreden ve belkide kaidenin bu şekilde formüle edilmesinde en önemli rolü oynayan İbn-i Teymiyye'nin bu kaideye ilişkin bazı sözlerini aktarmaya çalışacağız. O *Mecmuu'l-Fetâvâ* adlı eserinde şöyle der:

"Söylenen söz, mutlak olarak sahibinin tekfir edildiği türden olabilir ve genelde bunu ifade etmek için, "Kim şöyle derse kâfir olur" ifadesi kullanılır. Ancak bu sözü söyleyen kişi, gerekli olan hüccet ikamesi yapılmadan önce tekfir edilmez. Allah-u Teâlâ'nın, *"Haksızlıkla yetimlerin mallarını yiyenler şüphesiz karınlarına ancak ateş tıknmış olurlar; zaten onlar alevlenmiş ateşe gireceklerdir"* (Nisa, 10) ayetinde olduğu gibi, vaîd ile ilgili olan nassların durumu bu şekildedir. Bu ve buna benzer nasslar hak olan vaîdi bildirir. Ancak gerekli olan şartların oluşmaması ve engellerin de kalkmaması sebebi ile mutlak olan bu vaîd muayyen bir şahsa indirgenemez. Çünkü işlediğinin haram olduğu kendisine açıklanmamış veya bu yaptığından tevbe etmiş veya işle-

³⁹⁰ Müslim, Tevbe, 1, hadis no: 2747

³⁹¹ Burada şu ayırma dikkat etmek gerekir: Küfür kelimesini söyleyip de onu kastetmediğini söyleyen kimse ile küfür kelimesini söylemeyi kastetmediği halde yanlışlıkla onu söyleyen kimse tamamen bir birinden farklıdır. Küfür kelimesini küfür kelimesi olduğu halde söyleyen kimse bunu kastetmemiş ve küfre düşmeyi murat etmemiş olsa bile kâfir olur. Hadiste zikri geçen kimse ise küfür kelimesini söylemeyi kastetmemişti. "Allah'ım sen benim Rabbinim ben de senin kulunum" diyeceği yerde, "Allah'ım, Sen benim kulumsun ben de senin Rabbinim" deyivermişti. Böylesi biri ile küfrü gerektiren sözleri hiçbir gerekçe olmaksızın söyleyip sonra da "ben bunu kastetmiyorum" diyen kimse birbirinden çok farklıdır. Çağdaş Mürcieler bu hadisi delil getirerek küfür kelimesi söyleyen kimseleri tekfir etmemektedirler. Onların bu hilelerine sakın aldanma! (Bu konu kitabın ilerleyen yerlerinde "İntifâu'l-Kast" meselesi olarak etraflıca ele alınacaktır inşaallah, oraya bakınız. Ayrıca bkz. "Kava'id fi't-Tekfir", 64 numaralı dipnot.)

diğı bu haramın affedilmesine sebep olacak derecede iyilikleri fazla olmuş ya da kendisine şefaaf edilmiş olabilir.

Küfür olarak nitelenen sözler de böyledir. Kişiyeye hakkı bildiren nasslar ulaşmamış olabilir, ulaşmış olsa bile onları sabit görmemiş olabilir veya anlamamış olabilir ya da Allah-u Teâlâ'nın mazur göreceğı şüpheler ile karşılaşmış olabilir. Hak peşinde olup hata yapan mü'minin hatasını ne olursa olsun Allah-u Teâlâ bağışlar. Bu hatanın nazari veya ameli konularda olması farketmez. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in ashâbı ve ümmetin imamlarının görüşü budur."³⁹²

"Meselenin aslı şu şekildedir: Kitap, sünnet ve icma ile küfür olduğı sabit olan bir söz için "Bu mutlak küfürdür" denir. Şer'i deliller bunu göstermektedir. İman; Allah ve Rasûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den öğrenilen hükümlerdendir. İnsanların zan ve hevalarına göre karar verecekleri bir konu değildir. Hakkında tekfirin şartları sabit olmadıkça ve engelleri ortadan kalkmadıkça, bu tür sözleri söyleyen her kişi hakkında küfür hükmü verilmez. İslam'a yeni girmiş olması veya ilimden uzak bir yerde yetişmiş olması sebebiyle içkinin veya faizin helal olduğunu söyleyen kişi bu kabildendir."³⁹³

"Belirli bir takım sözler hakkında mutlak olarak nakledilen tekfir hükümlerini onlara açıklıyordum. Bu sözlerin doğruluğunun üzerinde duruyor ancak muayyen tekfirin bundan ayrılması gerektiğini belirtiyordum. Ümmetin, temel usul konularından biri olarak hakkında ihtilaf ettiğı ilk mesele va'id (tehdit) konusudur. Kur'an'da va'id ile ilgili ayetler mutlakdır. Mesela "Haksızlıkla yetimlerin mallarını yiyenler şüphesiz karınlarına ancak ateş tıkmış olurlar; zaten onlar alevlenmiş ateşe gireceklerdir" (Nisa, 10) ayetinde olduğı gibi. Bu, genel ve mutlak bir hükümdür. Selefin yaptığı da budur. Halbuki muayyen kişi için ceza (va'id) hükmü, tevbe ile, günahları silen iyilikler ile, musibetler ile veya makbul bir şefaaf ile ortadan kalkmış olabilir.

Tekfir de bir ceza tehdididir. Söylediğı, Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in söylediğini yalanlamak da olsa, kişinin İslam'a yeni girmiş veya ilim muhitinden uzak bir yerde yaşamış olması yahut söylediğı sözün küfür olduğuna dair nassları duymamış veya duymuş olsa bile sahih veya sabit görmemiş yahut yanılmış olsa bile kendisince onları te'vil etmiş olması sebebiyle hakkında kesin delil kaim olmadıkça inkar ettiğı şeyler yüzünden kafir olmayabilir."³⁹⁴

³⁹² "Mecmuu'l-Fetâvâ", 23/195.

³⁹³ "Mecmuu'l-Fetâvâ", 35/101.

³⁹⁴ "Mecmuu'l-Fetâvâ", 3/147-148.

Meseleyle alakalı Şeyhu'l İslam'ın daha birçok sözü vardır. O, bu meseleyi kitaplarında detaylıca ele almış ve hiçbir kapalılığa yer vermeyecek şekilde konuyu izah etmiştir.

Bir Uyarı

Bu genel kaidenin anlaşılması noktasında bazıları kaideyi umumîleştirmek suretiyle büyük bir hataya düşmüşler ve umumî tekfirin hiçbir zaman muayyen tekfiri gerektirmeyeceğini söylemişlerdir. Bu son derece hatalı bir yaklaşımdır. Biz bu hatanın önüne geçmek için -Ebu Basir'in de ifade ettiği gibi- "her zaman" kaydını getirdik. Yani umumî tekfir muayyen tekfiri "her zaman" gerektirmez, ama bazı zamanlarda gerektirebilir. Buraya üstadın cümlelerini olduğu gibi tercüme etmekte fayda mülahaza ediyorum. O, "İslam Dininden Çıkarılan Ameller" adlı eserinde der ki:

"Bir şeyin küfür olduğu hakkında söylenen söz, o şeyi yapan kimsenin de kâfir olmasını her zaman gerektirmez. Zira kişi hakkında küfür hükmünün verilmesine ve tehdidin geçerli olmasına engel olacak şer'i muteber tekfir engelleri bulanabilir. Ancak eğer ki, tekfirin şartları meydana gelmiş ve engeller de ortadan kalkmış ise, Şari'nin hükmüne uyarak bu kişi tekfir edilir."³⁹⁵

Yazar "Kava'id'fi't-Tekfir" adlı eserinde buna yakın cümleler söyledikten sonra şu önemli cümlelere yer vererek der ki:

"Allah'ın hükümlerinin vakiya indirgenmeden askıda kalması (işlevsiz bırakılması), ve şer'i bir engel olmaksızın onu hak edenlere ulaştırılması asla caiz değildir."³⁹⁶

Gerçekte bu cümleler zikredilmeye ve altı çizilmeye değerdir. Kitabın ilk bölümlerinde açıkladığımız üzere tekfir Allah'ın bir hükmüdür ve Allah'ın bu hükmünün onu hak edenler için atıl ve işlevsiz bırakılması asla caiz değildir. Allah'ın hükümleri yürürlüğe konmak için gelmiştir; atıl bir vaziyette terk edilmesi için değil. Unutmayalım ki, vakıası olmayan hükümler abesten başka bir şey değildir. Allah'ın hükümleri ise abes olmaktan uzak ve münezzehtir.

Bu uyarıyı burada zikretmemizin nedeni -kısmen de işaret ettiğimiz gibi- bazı art niyetli insanların bu kaideyi saptırma girişimlerinin önüne geçmektir. Bu art niyetli insanların başında hiç kuşkusuz tağutların küfrünü örtbas etmek için olağanca gücüyle mücadele veren ve onları temize çıkarmak için bin dereden su getirmeye çalışan Mürcie zihniyetli çağdaş ulema

³⁹⁵ Sf. 31.

³⁹⁶ "Kava'id'fi't-Tekfir", sf. 65.

(!) gelmektedir. Onlar muhtelif kitap ve konuşmalarında bu kaideyi “umu-mî tekfir hiçbir zaman muayyen tekfiri gerektirmez” diyerek tahrif etmektedirler. Hâlbuki umumî tekfir bazen muayyen tekfiri gerektirir. Burada dikkat edilmesi gereken şartların oluşması ve engellerin³⁹⁷ ortadan kalkmasıdır. Şartlar oluşup engeller ortadan kalktığında tekfir hükmünün icra edilip hak eden şahsa indirgenmesi tekfircilik olmaktan öte Allah’ın bir hakkı ve şeraitinin bir hükmüdür. Ehl-i Sünnet bu hususta icma’ etmiştir. Bu hususa muhalefet eden ya muanid bir Mürcie ya da hain bir sapıktır.

Şimdi bu hususu ispat için İslam âlimlerinden bazılarının muayyen olarak küfür hükmü verdiği bazı olaylar zikredelim ki bu sayede kaidemizin doğruluğu ortaya çıkmış olsun.

1) İmam Zehebi “Kitabu-l Arş” isimli eserinde nakleder: Cehm’in karısının yanında bir adam “Allah arşı üzerindedir” dedi. Buna karşılık kadın “Mahdut bir şey mahdut bir şeyin üzerinde” deyince İmam Esmâî “O bu sözüyle kâfir oldu” demiştir.³⁹⁸

2) İmam Ahmed b. Hanbel’e bir adamın “Kuran’ın lafızları mahlûktur. Kim Kuran’ın lafızları mahlûktur demezse kâfirdir” sözünü duyunca “Bilakis o kendisi kâfirdir. Allah onu kahretsin” demiştir.³⁹⁹

3) Yine İmam Ahmed’in yanına iki adam gelir. İmam Ahmed onlardan bir tanesine “Allah’ın ilmi hakkında ne dersin?” diye sorar. Adam “Allah’ın ilmi mahlûktur” deyince İmam Ahmed adama “Sen kâfir oldun” demiştir.⁴⁰⁰

4) Bir adam İmam Şafi’nin, huzurunda Kur’an mahlûktur” demişti. Bunun üzerine Şafi’î “Sen yüce olan Allah’a kâfir oldun” diye mukabelede bulundu.⁴⁰¹

5) Şeyh Ebu Bekir Ahmed b. İshak b. Eyyub bir adamla tartışır. Şeyh “Bize şu rivayet etti ki” diye hadis okumaya başlayınca adam “Bırak ‘şu bize rivayet etti’ demeyi! Nereye kadar bunu diyeceksin” deyince İmam o adama “Kalk ey kâfir! Bundan sonra ebediyen senin benim evime girmen helal değildir” demiştir.⁴⁰²

³⁹⁷ Tekfirin engelleri bu konudan sonra özel bir bölüm olarak gelecektir.

³⁹⁸ Raşid b. Ebi’l ‘Ulâ, “Davâbitü Tekfiri’l-Muayyen”, sf. 150. Hafız Zehebî’nin, Muhtasarü’l Uluvv sy: 170’den nakletmiştir.

³⁹⁹ Aynı yer.

⁴⁰⁰ Aynı eser, sf. 151.

⁴⁰¹ Aynı eser, sf. 154.

⁴⁰² Aynı eser, sf. 151.

6) Hafız İbn-i Hacer şöyle der: “Şeyhimiz Hafız Siracuddin Belkînî’ye İbn-i Arabî hakkında sordum da o duraksamaksızın hemen “O kâfirdir” diye cevap verdi.”⁴⁰³

7) İbn-i Teymiye Sadreddin Konevî hakkında şöyle der: “O küfür bakımından şeyhinden (yani İbn-i Arabî’den) daha ileri, ilim ve irfan bakımından ise daha geridedir. Zaten bunların tuttıkları yol küfür yolu olduğuna göre küfürde ustalık sahibi olanların daha fazla kâfir olacaklarında şüphe yoktur.”⁴⁰⁴

8) Yine İbn-i Teymiye Tilmisanî hakkında “O Hıristiyanlardan daha kâfirdir” demiştir.

9) İbn-i Teymiye’nin İbn-i Arabî’yi, İbn-i Sebîn’i, Fahreddin Razi’yi muayyen olarak tekfir ettiği malum ve meşhurdur.

10) İmam Gazalî İbn-i Sina’yı bizatihi tekfir etmiştir.⁴⁰⁵

Biz burada bu nakilleri bir bir zikretmeye kalksak ne sayfalar kifayet eder ne de kalemler. İslam âlimlerinin muayyen olarak tekfir ettiği o kadar insan vardır ki, bunlar sayılmayacak kadar çoktur.⁴⁰⁶

Bizim bu nakilleri vermekteki amacımız izahını yapmaya çalıştığımız kaidenin umumîleştirilmesinin yanlışlığını ortaya koymaktır. Bu kaideyi bu şekliyle formüle eden ve bu noktada hassasiyetiyle maruf olan İbn-i Teymiye bile onlarca şahsı -engeller ortadan kalktığı için- tekfir etmekten geri durmamıştır. Demek ki, bu kaide alelîtlak kullanılan bir kaide değildir. Bunun bir takım şartları, manileri ve kayıtları vardır. Bunlara dikkat edildiğinde meselenin etrafı çizilmiş ve çember içerisine alınmış olur. Dolayısıyla bunları gözetken bir insan tekfirden hataya düşmekten kendisini muhafaza eder.

Muayyen Bir Kişinin Tekfir Edilebilmesi İçin

Dikkat Edilmesi Gereken Şartlar

Muayyen olarak bir kişinin tekfir edilebilmesi için geçen satırlarda da kısmen değinmiş olduğumuz bazı şartlar vardır. Bu şartları şu şekilde özetleyebiliriz:

⁴⁰³ Aynı yer, sf. 151..

⁴⁰⁴ “Mecmuu’l-Fetâvâ”; 2/175.

⁴⁰⁵ Bkz. el-Kevkebu’d-Durriyyu’l Munîr, sf.112.

⁴⁰⁶ “Davâbitü Tekfiri’l-Muayyen” adlı eserin sahibi bu konuda sırf yirmi tane olay zikretmiştir. Bkz. 149-157. Yine “el-Kevkebu’d-Durriyyu’l-Munîr” adlı kitabın sahibi bu konuda İslam âlimlerinin en meşhurlarından onlarca nakilde bulunmuştur. (bkz. sf. 108 vd) Bu kitapların haricinde de muayyen tekfirin vuku bulduğundan bahseden birçok kitap vardır.

1-) Tekfirin Engellerinin Ortadan Kalkması⁴⁰⁷

Müslümanlığı sabit olan bir şahsın küfür ameli işledikten sonra tekfir edilebilmesi için ilk şart -şayet varsa- onun katındaki engellerin izale edilmesidir. Bu engeller ortadan kalktıktan sonra bir şahsın tekfiri -diğer şartlarında sübutu gözetilerek- caizdir. Kısa bir örnekle konuyu açıklığa kavuşturalım. Mesela, ikrah tekfirin engellerinden birisidir. Bir müslümanın -Allah korusun- küfrü gerektiren bir amel işlediği bize ulaştığında, onu tekfir etmeden önce bize düşen bu ameli ikrah altında işleyip işlemediğini tespit etmektir. Eğer ikrah altında işlediği katımızda sübut bulursa onu tekfir etmekten uzak durmalıyız. Ancak böyle bir durum söz konusu değilse ve diğer engellerde ortadan kalkmışsa o zaman o şahsın küfrüne hüküm verebiliriz.

2-) Şüpheye Mahal Vermeyecek Nitelikte Bir Araştırma Yapmak

Küfür ameli işlediği iddia edilen veya küfür sözü söylemekle itham olunan bir müslümanın muayyen olarak küfrüne hüküm verilebilmesi için ikinci şart onun bu fiili yaptığına dair kesin bir bilgiye sahip olmaktır. Bunun da yolu bu sözün veya fiilin işlenip işlenmediğinin net ve kesin olarak araştırılmasıdır. Daha önceleri de ifade ettiğimiz gibi bir müslümanın şüphe ve zan ile dinden çıktığına hüküm verilmesi caiz değildir. Böylesi bir hüküm verebilmek ancak kesin delillerden ve bu amelin işlenip işlenmediğinden kesin emin olunduktan sonra mümkündür. Özellikle de Müslümanların sözlerine itimadın azaldığı şu ortamda bu hususa çok dikkat etmek gerekir. Bir Müslüman bir şeye “ak” diyor; ama bu haber size “kara” şeklinde naklediliyor. Adam bir şeye “evet” diyor, bu size “hayır” şeklinde naklediliyor. Ve hakeza... Ve hakeza...

İşte böylesi bir ortamda bir müslümanın sözüne hemen itimat etmemeli, sözü iyi anlayıp anlayamadığını, adamın maksat ve muradını iyi tespit edip-edemediğini kesin bir şekilde bilmeden hemen tekfire girişilmemelidir. Bir müslümanın böylesi bir söz söylediği bize ulaştığında üzerimize düşen hemen hüsnü zan etmek ve sözü nakleden kimseye “belkide sen iyi anlayamamışsındır” diyerek tekfirden acele etmemektir; çünkü o sözü bize nakledenin yalan söylüyor olması, önyargılı davranması veya itham edilen şahsın muradını iyi anlamaması muhtemeldir.⁴⁰⁸ İhtimal olan bir yerde de tekfir caiz değildir.

⁴⁰⁷ Tekfirin engelleri bundan sonraki konuda detaylıca ele alınacaktır; oraya bakınız.

⁴⁰⁸ “Kava'id fi't-Tekfir”, 91.

3-) Huccet İkame Etmek

Küfür ameli işlediği iddia edilen veya küfür sözü söylemekle itham olunan bir müslümanın muayyen olarak küfrüne hüküm verilebilmesi için son şart huccet ikamesidir. Yani kendisine yapmış olduğu o fiilin veya söylemiş olduğu o sözün küfür olduğunu şer'î deliller çerçevesinde izah etmektir. Kişi beklide o fiili muteber bir tevil sonucu yapmış olabilir? Veya gerçektende fiilin küfür olduğunu bilmeyebilir? Bu ihtimallerden dolayı öncelikle huccet ikamesi şarttır. Huccet ikamesinden sonra adam yaptığı amel üzerinde hâlâ ısrar eder ve kendisine huccet ulaştıran kimseye ret ile karşılık verirse o zaman tekfir edilmesi caizdir.

Sonuç

İzahını yapmaya çalıştığımız bu kaide usulüne uygun bir şekilde ele alındığında bizleri hem Haircilerin ifratından hem de Mürcie'nin tefritinden korur. Bu kaideye riayet etmenin sonucu olarak kendimizi haksız yere Müslümanları tekfir etmekten muhafaza etmiş olduğumuz gibi aynı şekilde tekfir edilmeye müstahak olan kimselere de hak etmedikleri İslam vasfını vermekten kendimizi korumuş oluruz.

Burada bir noktayı vurgulamanın faydalı olacağı kanaatindeyim: Bizim bu kaideyi tatbikte muhataplarımız kesinlikle tağutları inkâr edip Allah'a iman etmiş ve aslen İslam akdi haklarında sabit olmuş muvahhit kimselerdir. Yoksa tevhide bihakkın iman etmemiş, tağutlardan beri olmamış, şirk ve küfür bataklığında boğulmuş kimseler bu kaidenin muhatapları değildirler. Hele hele tağutların bizzat kendileri hiç muhatap değildirler. Onların konumu daha farklı şekillerde ele alınmalıdır. Mürcie fikrine saplanmış bazı kimselerin yaptığı gibi bu kaideyi onlara tatbik etmek hak bir sözle batılı amaçlamaktan başka bir şey değildir. Bundan Allah'a sığınırız. Bizim bu kural ile asıl maksadımız; Tevhide iman ettiği halde kendilerinden -bazı maniler sonucu- küfrü gerektiren bir takım eylem ve söylemlerin sadır olduğu muvahhit Müslümanların tekfir edilmesinde aceleci davranılmasının önüne geçmektir. Unutmayalım ki, acelecilik bizlere şerden başka bir şey getirmez. Efendimiz ne de güzel buyurmuştur:

“Düşünerek ölçülü hareket etmek, Allah'tan; acelecilik ise, şeytandır.”⁴⁰⁹

Hatırlarsanız kitabın baş taraflarında bir takım uyarı ve tembihlerde bulunurken İslam âlimlerinden “bin kâfiri terk etmek haksız yere bir müslümanın kanına girmekten daha evladır” şeklinde önemli bir hatırlat-

⁴⁰⁹ Tirmizî, 2012.

mada bulunmuştuk. Gerçektende bu böyledir. Bin tane kâfiri terk et; ama asla Allah'ı birlemiş bir müslümanın kanına girme! Hadislerde ifade edildiği gibi müslümanı tekfir etmek onu öldürmekle, onun kanına girmekle eş değerdedir.⁴¹⁰ Müslümanın kanı Allah katında dünyadan hatta Kâbe'den bile daha değerlidir. Nitekim Önderimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem* bir gün Kâbe'ye bakmış ve adeta bir gün gelip Müslümanların kanlarının hiçe sayılacağını sezinlenmişçesine şu önemli hakikati dile getirmişti:

“Merhaba sana ey Kâbe! Sen ne yücesin, dokunulmazlığın ne de yüce! (Ama) iman etmiş bir kulun Allah katındaki dokunulmazlığı (hürmeti) seninkinden daha üst seviyededir. Allah senin hakkında bir şeyi haram kılmışken mümin hakkında üç şeyi haram kılmıştır. Onun kanını, malını ve hakkında su-i zan beslenilmesini haram kılmıştır”⁴¹¹

Yine o bölümde İmam Ğazalî'nin aynı bağlamdaki şu mühim cümlelerini hatırlatmıştık:

“Yol bulunduğu sürece (Müslümanları) tekfir etmekten uzak durmak gerekir. Çünkü tevhidî kabul ederek namaz kılan kimselerin kanlarını helal saymak bir hatadır. Bin kâfirin hayatta kalmasında yapılacak hata bir Müslümanın kanını dökmekte yapılacak hatadan daha ehvendir.”⁴¹²

Bu nedenle, Müslümanların kendileri gibi iman eden kardeşlerini tekfir etmede son derece ihtiyatlı olmaları gerekmektedir. Bir Müslümanın diğer bir kardeşinden sadır olan küfür ameline rıza göstermesi veya o amelin küfür olmadığını söylemesi zaten düşünülemez. Böylesi bir durumda müslümana düşen amelin küfür olduğuna hüküm vermek ve failinin durumunu ilim ehline havale etmektir. Böyle yaptığında Allah katında “sen niye hemen o müslümanı tekfir etmedin” diye hesaba çekilmeyecektir; ama müslümanı tekfirde aceleci davranır ve şartların tahakkuku ve manilerin zevalini gözetmeden hemen onun küfrüne hüküm verirse üzerine vazife olmayan bir işe girdiği için Allah katında hesaba çekilecektir. Rabbimiz ne de güzel buyurmuştur!

“Hakkında ilim (kesin bir bilgi) sahibi olmadığın şeylerin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve kalp (evet) bunların hepsi ondan sual edilecek/hesaba çekilecektir.”
(İsra, 36)

⁴¹⁰ Bkz. Buhârî, Eymân, 7. Hadis no:6652.

⁴¹¹ “Silsiletü'l Ehâdisi's-Sahîha”, 3420.

⁴¹² İbn-i Hacer el-Askalânî, “Fethu'l-Bârî”, 12/321. İmam Ğazalî'nin buna benzer bir ifadesi için bkz. Ahmed Bukrîn, “et-Tekfir Mefhumuhu, Ahtaruhi ve Davabituhu”, sf. 108; Yusuf el-Karadavî, “Tekfirde Aşırılık”, sf. 83.

Bugün Müslümanların vakiasına baktığımızda nicelerinin, boylarını aşan ictihadi mevzularda bir birlerini küfürle itham ettiklerini görmekteyiz. Hatta bu satırları yazmadan birkaç gün önce onlardan biri ile bir konu etrafında konuşmuştum. Konuştuğumuz mevzu da hakkında kesin bir nassın bulunmadığı ve tamamen içtihatla alakalı konulardan biriydi. Adam öylesine hırçındı ki, kendi görüşünde olmadığı için Allah yolunda birçok çileye göğüs germiş ilim ehli bir kardeşimizi hiç duraksamadan tekfir etti. Ben bunun böyle olamayacağını izah ettimse de adam bir türlü anlamıyor ve fikrinde sebat etmeye devam ediyordu. Mesele bizim o ortamdan ayrılma-mızla sonuçlandı.⁴¹³

Evet, maalesef bizim durumumuz bu. Allah bizlere bir an önce bu sıkıntılardan bizleri kurtaracak ve içinden çıkamadığımız meselelerde ictihatlarıyla bizlere yol gösterecek müctehid âlimler nasip etsin. (Âmin)

⁴¹³ Aslında böylesi kimselerle bu tür ilmî mevzuları konuşmak hele hele cidale girmek hiç ahlakım değildir; ama Rabbime şükürler olsun ki, ilim ehli bir müslümanın hakkını koruma adına konuya müdahil oldum ve gerekenleri söyledikten sonra hemen o zulüm ortamını terk ettim. “Kim Müslüman kardeşinin ırz, namus ve benzeri şeylerinden her türlü kötülüğü savarsa Allah’ta kıyamet gününde onun yüzünden Cehennem ateşini savar.” (Tirmizî, 1931)

MUAYYEN TEKFİRİN ENGELLERİ

Mevâni’u Tekfiri’l Muayyen

Konumuza öncelikle “mani” kelimesinin izahı ile giriş yapacağız. Bilindiği üzere “Mani” kavramı Usûl-u Fıkıh ilminin konularından birisidir. Usûl ilminde hükümler teklîfî ve vad’î olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

1. Teklîfî Hükümler (Emirler, Yasaklar, Mubahlar)

Bunlar, “namaz kıl” gibi mükelleften yapması istenen emirler, “yetimin malını yeme” gibi mükelleften kaçınması istenen yasaklar ve “yemek yeme serbestsin” gibi mükellefin muhayyer bırakıldığı mubahlardır.

2. Vaz’î Hükümler (Sebepler, Şartlar, Maniler)

Bunlar ise, teklîfî hükümlerin bağlı oldukları sebepler, şartlar ve bunlara engel olan manilerdir. Mesela, Ramazan orucunun başlangıç ve bitişinin hilalin görülmesi sebebine bağlı olması, namazın sıhhatinin abdest şartına bağlı olması ve dinden çıkmanın mirasa engel olması, vaz’î hükümlerendir.⁴¹⁴

Taksimattan da anlaşılacağı üzere vad’î hükümler üç tanedir:

- 1- Sebep
- 2- Şart
- 3- Mani.

Biz burada bu hükümlerin sonuncusu olan mani kavramını izah edecek ve bundan sonra da asıl konumuza geçiş yapacağız.

Mani lügatte “İki şey arasına giren, engel olan” demektir. Usûl ilminin ıstılahında ise “Varlığından hükmün yokluğu gereken şeydir”⁴¹⁵ şeklinde tarif edilmiştir.

⁴¹⁴ “Fıkıh Usûlü”, Hasan Karakaya, sf. 197.

⁴¹⁵ “el-Kâfi’l-Vâfi fi Usûli’l-Fıkhî’l-İslâmî”, Mustafa Saîd el-Hınn, sf. 53.

Bunu şöyle bir örnekle izah etmemiz mümkündür: Nisap miktarı mala sahip olan bir kimseye asıl itibariyle zekât vermek farzdır. Ama böyle bir kimsenin aynı zamanda bu miktarı yetersiz kılacak kadar borcu varsa o zaman bu borç onun zekât vermesine engeldir; o farziyeti ondan düşürür. Yani borç zekâta manidir.

Bunu gibi, şüphe cezanın infazına, babalık kisasın uygulanmasına, din farklılığı mirasa hep engeldir. Bir engelin bulunması sonucu hükmün tatbi-ki söz konusu olamaz. Konumuz olan tekfir meselesinde de biraz sonra detayını vereceğimiz engellerden birinin bulunması halinde tekfir hükmünün o kişiye ilhak edilmesi caiz değildir; çünkü ortada bir mani söz konusudur. Bir mani söz konusu olduğunda hükmün icrası kendiliğinden düşer. Mesela kendi ihtiyarı ile küfür sözü söyleyen bir kimse tüm ulemaya göre kâfir olur. Kadı böylesi birisinin mürtet olduğuna hüküm verir ve gerekenin yapılmasına hükmeder. Bu bir hükümdür. Ancak kişi küfür kelimesini kendi tercihiyle değil de silah zoruyla ikrah altında söylediğini ispat ederse o zaman iş farklı bir boyut alır ve kadı böylesi bir engel nedeniyle o kişiye riddet ahkâmının icra edilmesine müsaade etmez.

Sonuç olarak; bir insan şer'î bir engel çerçevesinde küfrü gerektiren bir söz söyler ve ya bir amel işlerse o zaman bu irtidat ahkâmının kendisine icra edilmesine engel olur; ancak müteaddit yerlerde de değindiğimiz gibi eğer her hangi bir şer'î mani olmaksızın bir insan küfrü mucip söz söyler veya böylesi bir amelde bulunursa o zaman kendisine riddet ahkâmı uygulanır ve ortaya atmış olduğu gerekçelere itibar edilmez. İtibar ancak şer'î manileredir.

Bu girişten sonra tekfirin engellerini veciz bir şekilde tek tek ele alalım.

1-) İkrah

Tarifi: İkrahın lügat manası; bir kimseyi istemediği bir sözü söylemeye veya bir işi yapmaya zorlamaktır. İstilahî manası ise; Bir kimseyi korkutmak veya tehdit etmek suretiyle rızası olmaksızın serbest kaldığında razı olmayacağı ve istemeyeceği bir sözü söylemeye veya bir işi yapmaya haksız yere zorlamaktır. Zorlayan kimseye "Mükrih", zorlanan kimseye de "Mükreh" denir.

İkrah, tekfirin diğer engelleri arasında en güçlü delile sahiptir; zira bu engelin delili bizzat ayet ile sabittir. Rabbimiz şöyle buyurur:

"Kalbi iman üzere sabit ve bununla mutmain olduğu halde, -ikrâha uğratılanlar müstesna olmak üzere- kim imanından sonra Allah'a karşı küfre sapar ve küfre göğüs açarsa işte onların üstünde Allah'tan bir gazap vardır ve büyük azap onlarındır." (Nahl,106)

Bu ayetin açık ifadesinden ikraha maruz kalan kimselerin kalpleri mutmain olduğu halde küfre düşüren söz ve amelleri işlemelerine ruhsat verildiği anlaşılmaktadır. Bilindiği üzere bu ayet müfessirlerin ittifakı ile Ammar b. Yasir'in, ailesinin işkence ile öldürülmesi ve kendisine de aşırı işkence yapılmasından sonra kâfirlerden istedikleri sözü söylemesi üzerine inmiştir. Bu durum Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e arz edilince Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* Ammar'a "Kalbin nasıl?" diye sormuş o "Kalbim iman ile doludur" şeklinde cevap verince "Bir daha aynı şeyi yapacak olurlarsa sen de aynısını yap" demiştir.⁴¹⁶

Bu konu hakkında Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den şu hadis nakledilmiştir:

"Şüphesiz Allah, ümmetimden hata, unutmaya ve üzerine zorlandıkları (ikrah altında bırakıldıkları) şeyin hükmünü kaldırmıştır"⁴¹⁷

İkrah hali nasla sabit olması hasebiyle tüm İslam âlimleri arasında ittifaken tekfirin engellerinden bir engel kabul edilmesine karşın şartları üzerinde ihtilaflar olmuştur. Ve hatta tekfirin engelleri arasında şartları üzerine en çok ihtilaf edilen konu ikrah halidir. Bu noktada kaynaklara baktığımız zaman çok farklı görüşleri bulmak mümkündür.⁴¹⁸

İkrahın Kısımları:

İkrah tehdit edilen cezanın kişiye fiilen uygulanmış veya uygulanmamış olması bakımından, maddi ikrah ve manevi ikrah diye iki kısma ayrılmaktadır.

1. Maddi İkrah:

Bu kısımda, tehdit edilen kişinin dövülmesi, boğazının sıkılması, bacağının bükülmesi gibi, bir kısım işkencelerin fiilen yapılmış olması gereklidir. Sadece tehdit etmek, maddi ikrah değildir.

2. Manevi İkrah:

Bu kısımda ise, mecbur edilen kişiye sadece tehdit yapılır. Fiilen işkence görmüş olması şart değildir.

Fıkıh âlimleri, ruhsata sebep olacak ikrahın hangisi olması gerektiği hususunda iki kısma ayrılmışlardır:

a. İmam Ebu Hanife, Şafî ve Malik'e göre manevi ikrah ruhsatın tahakkuku için yeterlidir. Bunlara göre ruhsata neden olacak ikrahın gerçekleş-

⁴¹⁶ Bkz. "Tefsiri'l-Kur'anî'l-Azîm", 2/776.

⁴¹⁷ İbn-i Mâce, 2043.

⁴¹⁸ "İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi", sf. 318.

mesi için bir kısım işkencelerin fiilen yapılması şart değildir. Bunlar görüşlerini şu delillere dayandırmışlardır:

Umumiyetle zorlamalar, “seni öldürürüm”, “sana sopa atarım”, “sana işkence ederim” şeklindeki tehditlerle yapılır. Fiilen yapıp bitmiş olan işkenceler ise, artık kaçınmayı gerektirmeyen ve korku kaynağı olmaktan çıkan şeylerdir. Zira sıkıştırılan kişiyi korkuya salan asıl sebep, derhal yapılacağı bildirilen bir kısım tehditlerdir. İşte bunun içindir ki, tehdit edilen kişinin, tehlikelerden kurtulması için bazı yasakları işlemesine ruhsat verilmiştir. Tehlikeleri atlatan bir insanın artık böyle bir hakkı yoktur.

Kendisine fiilen işkence yapılan kişi, kendisinden istenileni yapmadığı takdirde yeniden işkencelere maruz kalacağına zannı galiple kanaat getirirse veya böyle bir tehditle karşı karşıya kalırsa, bu da hiç işkence görmemiş olan ve sadece tehdit edilen insan gibi, ikrahtan kaynaklanan ruhsatlardan istifade edebilir.

b. İmam Ahmed b. Hanbel’den ise, iki görüş rivayet edilmektedir: Birinci görüşe göre, ruhsata yol açacak ikrah maddi ikrahtır. İkinci görüşe göre ise, manevi ikrahın da yeterli olacağı şeklindedir. Daha sonra da izah edileceği gibi, Hanbelî mezhebi âlimlerinden olan İbn-i Kudâme bu son görüşü tercih etmektedir.⁴¹⁹

İkrahın Mahiyeti Hakkında Mezheplerin Görüşleri

Mezheb âlimleri de ikrahın mahiyeti hakkında çeşitli izahlar yapmışlardır. Bu izahları şöylece özetlemek mümkündür:

1-) Hanefi Mezhebi

Hanefi âlimleri ikrahı tam ve eksik (mülci ve gayr-i mülci) şeklindekiye ayırmışlardır.

Tam İkrah/İkrah-ı Mülci

Bu, zorlanan kimsenin öldürme, sakat bırakma ve ölüme yol açacak şekilde aç bırakma gibi ağır bir zarara neden olacak şeylerle tehdit edilmesi suretinde olur. Böylesi bir ikrah, sahibinden rızayı kaldır, tercih hakkını yok eder. Bu nedenle bu tür bir tehditle karşı karşıya kalan kimse tam ikraha muhataptır.

Tam İkrahın Hükmü

Hanefilere göre, tam ikraha maruz kalan kişinin dört şey hariç her türlü sözü söylemesine ve her çeşit işi yapmasına ruhsat vardır. Tam ikrahın bulunmasına rağmen yapılmasına ruhsat bulunmayan dört iş ise şunlardır: Bir

⁴¹⁹ “Fıkıh Usûlü”, Hasan Karakaya, sf. 243, 244.

müslümanı öldürmek, erkeğin zina etmesi, anne ve babayı dövmek ve bir müslümanın herhangi bir azasını koparmak veya onu ölüme götürecek derecede dövmek.⁴²⁰

Eksik İkraha/İkraha-ı Gayri Mülci

Bu da zorlanan kimsenin kısa süreli hapis, dayak, mal itlafı gibi ikinci derece ağırlıkta zarara neden olacak şeylerle tehdit edilmesi ile olur.

Eksik İkraha'nın Hükmü

Hanefilere göre, eksik ikraha maruz kalan kişinin ruhsatlardan istifade etmesi oldukça sınırlıdır. Çoğu hallerde azimetini seçmek zorundadır. Bu tür ikraha karşı karşıya kalan insan, bütün yaptıklarından sorumludur. Ancak kadın olduğu halde eksik ikraha zinaya zorlanır da, zinaya teslim olursa kendisine, zina cezası uygulanmaz veya bir insan eksik ikraha içki içerse ona içki içme cezası tatbik edilmez. Bir de tarafların hem ittifaklarını hem de rızalarını gerektiren alış-veriş, kira, bağış ve benzeri muameleler, eksik ikraha yapılsa dahi fasittir.⁴²¹

2-) Şafîî mezhebi

Cebredilen kişiden kişiye değişeceği gibi zorla yaptırılması istenilen işten işe de farklı olabilir. Genellikle kişiyi ağır bir şekilde dövme veya uzun zaman hapsedme yahut malını imha etme ile tehdit etmek, ikrahtır. Bununla beraber şahsiyetli insanları hafif bir şekilde dövmek veya hapsedmek yahut darlık içinde olan bir insanın az bir malını imha etmek ikrah sayılır. Kısaca akliselim sahibi bir insanın, tehdit edilen cezaya katlanmaktansa, kendisinden yapılması zorla istenilen işi yapmayı tercih ettiği her yerde ikrah mevcuttur. Şafîî mezhebine göre, ikrah ne olursa olsun şu iki şeyi yapmaya ruhsat yoktur:

1- Bir Müslümanı öldürmek. Şayet cebredilen kendi canını kurtarmak için böyle bir suçu işlerse, bir görüşe göre kısas edilir. Diğerine göre ise kısas edilmez. Fakat günahkâr olur.

2- Zina etmek. Şayet tehdit edilen kişi bu hayâsızlığı yaparsa, tehdit şüphesi olduğu için zina cezasına çarptırılmaz. Zina edenin erkek veya kadın olması Şafîî mezhebine göre hükmü değiştirmez.

3-) Malikî Mezhebi

Bir insanı korkutmak veya bağlamak yahut dövmek veya hapsedmek ikrahtır. İmam Malik'e göre, dövmede veya hapsedmede belli bir sayı söz

⁴²⁰ A.g.e. sf. 246.

⁴²¹ Aynı yer.

konusu değildir. Dövmenin elem verici olması, hapsetmenin mağdura sıkıntı vermesi kâfidir. Herhangi bir şekilde cebredilene şiddetli bir acı vermek veya organını şiddetli bir şekilde ağrıtmak ikrahıdır. Kişinin helak olacağından korkması şart değildir.

Maliki mezhebine göre deilkrâh ne olursa olsun şu iki şeyi yapmaya ruhsat yoktur:

1- Tehdit sebebiyle başka bir insanı öldürmek veya döverek yahut benzeri şeyler yaparak şahsiyetini çiğnemek. Böyle bir imtihana düşenin canını verme pahasına da olsa sabretmesi gerekir.

2- Zina etmek. Şayet erkek zina ederse cezalandırılır, kadın zina ederse cezanın düşürülmesi gerekir.

4-) Hanbelî Mezhebi

İmam Ahmed b. Hanbel'den nakledilen meşhur görüşe göre, sadece tehdit ikrahın gerçekleşmesi için yetmez. Zorlanan kişinin dövülmesi veya boğazının sıkılması yahut bacağına bükülmesi veya kafasının suya sokulması gibi bir işkenceye fiilen maruz kalması şart koşulmuştur. Zira müşrikler Hz. Ammar'a, suya sokma gibi, işkenceler yaptıktan sonra Ammar, onların istediğini söylemiş ve serbest bırakılmış, Rasûlullâh *sallâllâhu aleyhi ve sellem* de bu davranışı tasvip etmiştir. Keza Hz. Ömer, ikrahı tarif ederken "Bir insanı aç bırakırsan veya döversen yahut bağlarsan artık o kişi güven içinde değildir" buyurmuştur. Hz. Ömer'in söylediği şeyler fiilen yapılan işkencelerdir. Tehdit değildir.

İmam Ahmed'den nakledilen ikinci bir görüşe göre ise, tehditler de ikrahtan sayılmıştır. Bu görüşü İmam Ahmed'den İbn-i Mansur nakletmekte ve İmam Ahmed'in şöyle söylediğini bildirmektedir: "İkrah, kişinin öldürülmesinden veya ağır bir şekilde dövülmesinden korkması halinde gerçekleşir."

Hanbelî mezhebine mensup olan âlimlerden İbn-i Kudâme, bu son görüşü tercih ederek diyor ki: "Fıkıh âlimlerinin çoğunluğu bu görüştedir. Ebu Hanife ve Şafiî de bu görüştedirler. Zira ikrah, aslında tehditle gerçekleşir. Çünkü yapılmış olan işkenceler, kişiyi kendinden istenilen şeyi yapmaya zorlayamaz. Zira işkenceler artık bitmiştir. Hâlbuki insanı bir şeyi yapmaya zorlayan etken, onun gelecekte uğratılmasından korktuğu işkencelerdir. Birinci görüş kabul edilirse, ölümle tehdit edilen kişiye ruhsat verilemez. Tehdit uygulanır da mağdur ölürse, aralık bundan sonra ona ruhsat tanınmasının ne değeri kalır. Ayrıca Hz. Ömer'in, tehditle hanımını boşayan adama tekrar karısını iade ettiği rivayet edilmektedir. Bu da sadece tehdidin ikrah sayıldığını gösterir. Hanbelî mezhebine göre, ağır bir şekilde

dövmek, uzun vadeli hapsedmek veya bağlı tutmak, cana kıymak ikrah sayılmış, buna mukabil sövmek, az miktarda mal almak ikrah sayılmamıştır.

Zarar vermek ise, aldırış etmeyen insan için ikrah sayılmamış, fakat -az da olsa- zararlar kederlenecek veya teşhir edilecek bir insan için ikrah sayılmıştır.⁴²²

Burada görüşlerin bu şekilde muhtelif olmasının sebebi kanaatimizce konuya dair Kur'an ve Sünnetten gelen nassların umum ifade etmesi ve bu durumu tahsis edecek başka bir delilin de bulunmamasıdır. Zira Kuran'a baktığımız zaman konu hakkında gelen ayet "... Baskı altında zorlanan hariç..." şeklinde tamamen umumi bir ifade taşımaktadırlar. Yine Rasûlullâh'ın "Ümmetinden işlemek üzere zorlandıkları şeyin sorumluluğu kaldırılmıştır"⁴²³ hadisi de konu hakkında detaylı bir bilgi vermemektedir. Âlimlerin konu üzerindeki muhtelif görüşleri ise, kesinlikle nass esaslı olmayıp tamamen fıkıh usulünün maslahat, seddu'z-zerâi ya da mekâsıdu's-şerîa gibi temel ilkelerinden çıkartılmıştır. Konunun girişinde de belirttiğimiz gibi her ne kadar şartları üzerinde birçok ihtilaf da yaşansa ikrah hali tekfirin muteber engellerinden bir tanesidir.⁴²⁴

İkrahta Söz İle Fiil Arasında Fark Var mıdır?

İslam âlimlerinden kimisi bu konuda söz ile fiil arasını ayırırken kimisi de bu ayrımı kabul etmemiş ve ikrahın hem söz hem de fiil ile gerçekleşebileceğini öne sürmüşlerdir. Asıl itibarıyla bu görüş hem daha doğru hem de ayetin umumuna daha uygundur. İmam Şevkânî Kurtubî'den naklen şöyle der:

"Hasan-ı Basrî, Evzâî, Şafiî ve Suhnûn ikrahın ancak söz ile olacağını, Allah'tan başkasına secde etmek gibi fiilî durumlarda ikrah olmayacağını söylemişlerdir. Ancak ayetin zahiri bu görüşü reddeder. Ayetin zahiri umum ifade etmektedir ve söz ile fiil arasında bir fark gözetmemektedir. Ayeti sadece söze hasredenlerin hiçbir delilleri yoktur. Usûl ilminde kesinlik kazandığı üzere lafız umumî olarak gelirse sebebin hususî olmasına itibar edilmez."⁴²⁵

İbn-i Hacer de bu görüşü cumhurun görüşü olarak nakletmiş ve ikrahta söz ile fiil arasında bir ayrımın olmayacağını, ancak fiillerde nefsi katletmek gibi şeylerin istisna tutulacağını belirtmiştir.⁴²⁶

⁴²² "Fıkıh Usûlü", Hasan Karakaya, sf. 246-248.

⁴²³ İbn-i Mace, Talak 16.

⁴²⁴ "İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi", sf. 320.

⁴²⁵ "Fethu'l-Kadîr", 4/267.

⁴²⁶ "Fethu'l-Bârî", 12/438.

Sonuç olarak ikrahta söz ile fiil arasında ayırım yapmak delilsiz söz söylemekten başka bir şey değildir. En sahih olan görüş ayetinde umumunun işaret ettiği gibi bu konuda bir ayırıma gitmemektir.

İkrahın Gerçekleşebilmesi İçin Gereken Şartlar

İbn-i Hacer ikrahın gerçekleşebilmesi için bir takım şartların tahakkuk etmesini şart koşmuştur. Bu şartlar şu şekildedir:

1-) İkrahı gerçekleştiren kimsenin (mükrihin) tehdit etmiş olduğu şeyi gerçekleştirmeye güç yetirebilir olması ve zorlanan kimsenin (mükrehin) bunu def etmekten aciz olması,

2-) Zorlanan kimsenin kendisinden istenilen şeyi yapmadığı zaman zorlayanın söylediğini yapacağına dair zannı galip taşıması,

3-) Zorlayanın tehdit ettiği şeyin fevren/hemen yapacak olması, eğer zorlayan kimse “şayet şunu yapmazsan yarın seni döveceğim” dese o zaman bu söze muhatap olan ikrah altında sayılmaz,

4-) Zorlanan kimsenin zorlandığı şeyi tercihiyle yaptığına dair bir tavır sergilememesi.⁴²⁷

Burada ikrahın fevrî olması hususunda şöyle bir noktaya temas etmemiz uygun olacaktır. İkrahta asıl olan elbette fevrîliktir yani hemen olmasıdır. Tehdit edilen şeyin ileriki dönemlerde gerçekleştirileceği söyleniyorsa o zaman bunun ikrah kapsamına sokulmaması gerekmektedir. Ancak burada bazı âlimlerinde işaret ettiği gibi şöyle bir ayırıma dikkat etmek gerekir; eğer zorlayan kimse tehdidini çok kısa bir zaman sonra gerçekleştireceğini söylüyor ve prensip olarak da söylediğini yapıyorsa o zaman ikrahın fevrî olması şart değildir.

Burada şu hatırlatmayı yapmakta fayda vardır: Kişi eğer kendisinden istenilen şeyden biraz daha fazlasını yaparsa bu onun rızasına delalet eder. Örneğin; zorlayan kimse, ikraha maruz kalan kişiden Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e sövmesini istese, adam Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e sövmenin yanı sıra kurtulabilmek için buna birde Kur’an’a sövmeyi eklese, bu durumda kişinin yapmış olduğu bu ilave onun kendi tercihi kabul edilir ve tüm ulemaya göre kâfir olur; çünkü onun bu yaptığı zorlama olmaksızın kendi ihtiyarıyla gerçekleşmiştir.

Son olarak birde şu hususa dikkat etmek gerekir: Kişi ikraha maruz kaldığı zaman kendisini zorlayan kimsenin istediği küfrü mucip lafızları tariz/kinaye yoluyla söylemelidir. İmam Kurtubî der ki:

⁴²⁷ Aynı kaynak.

“Tahkik ehli âlimler şöyle demişlerdir: İkraha maruz kalmış bir kimse, küfrü gerektiren sözler söyleyecek olursa, bunu tarizli/kinayeli⁴²⁸ ifadelerden başka bir üslupla söylemesi caiz değildir. Çünkü kinayeli ifadeler kullanmak suretiyle yalandan kaçıp kurtulma imkânı vardır. Bu şekilde söylenmeyecek olursa, kişi kâfir olur. Çünkü zorlamanın kinayeli ifadeler üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.”⁴²⁹

Buna şöyle bir örnek verebiliriz: Mesela zorlayan kimse senden Nebi *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e sövmeni istese, sen “Nebi” kelimesinin sonuna şeddeli bir ya ilave ederek “nebiyy” demelisin. Bu şekilde manayı bozmuş ve anlamı değiştirmiş olursun. Karşıdaki adam senin bununla Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’i kastettiğini zannedecek, hakikatte ise sen bununla başka bir mana kastetmiş olacaksın. Şöyle ki: “Nebi” lafzı Arapçada peygamber anlamına gelmektedir, ama sonuna şeddeli bir ya harfi ilave edilerek “nebiyy” şeklinde okunduğunda “yüksek yer” manasına dönüşmektedir. Dolayısıyla sen bu sayede peygambere değil yüksek bir yere sövmüş olursun. Bu, tabii ki Arapçayla alakalı bir örnektir. Sen buradan hareketle kendi dilinde de bunu uygulamalısın.

Bir Hatırlatma

Burada hemen yanlış anlaşılan bir konuya temas edelim. Bilindiği üzere korku ile ikrah birbirinden farklı şeylerdir. Bazıları bu iki nevi birbirine karıştırmakta ve korkuyu da ikrah kapsamında değerlendirmektedir. Tüm âlimlere göre mücerret korku ikrah değildir. Bu gün maaşlarının kesilmemesinden korkarak kâfirlerin kendilerinden istemiş olduğu küfre düşürücü sözleri söyleyen ve fiilleri işleyenlerin ikrah iddiaları muteber değildir. Mal, makam ve koltuk sevdası bizleri dinimizden taviz vermeye sevk etmemelidir. Böylesi bir pozisyonda olanlar Allah’a nasıl hesap vereceklerini düşünmeli ve konumlarını yeniden gözden geçirmelidirler.

Burada son olarak bir hatırlatmaya daha yer vermek istiyorum. Unutmayalım ki, ikrah halinde bile kişinin azimetini tercih ederek küfür amellerinden uzak durması en evla olanıdır. Biz Müslümanlardan istenen asıl itibari ile azimetlerdir. Buna dayanamayanlar için ruhsatlar meşru kılınmıştır. Bizler eğer himmetlerimizi âli tutar ve azimetlerle amel etmeye gayret edersek, o zaman Allah indinde yüksek mertebelere nail olmayı hak ederiz. Allah hepimizi azimet ehli Müslümanlardan eylesin. (Âmin)

Sonuç

⁴²⁸ Tarizli veya kinayeli ifade ile şu kastedilmektedir: Sen bir şey söylersin, söylediğin bu şey aslında doğrudur, ama karşıdaki kişi bununla başka bir mana anlar.

⁴²⁹ “el-Camî’ li Ahkâmî’l-Kur’an”, 5/137.

İkrah konusu fıkıhçıların, üzerinde en çok ihtilaf ettiği meselelerden birisidir. Tüm bu ihtilaflara rağmen bir kimse muteber şartların tahakkuk etmesinden sonra küfrü gerektiren bir söz veya bir fiil ortaya koyar ve bunu ispat ederse o zaman yargı makamları onun küfrüne hüküm vermez ve buna ilişkin ahkâmı ona tatbik etmezler. Bizim içinde aynı şey söz konusudur. Yani bir kimse söylemiş olduğu küfür sözünü ya da işlemiş olduğu küfür amelinin ikrah altında işlediğini ispat ederse biz bu kimseden kendisinde sübut bulan tekfir hükmünü kaldırır ve tekfire mebni ahkâmın icra edilmesini talep etmeyiz.

2-) Muteber Tevil

İslam'ı sabit bir Müslümanın tekfirine engel olan arızı hallerden bir diğeri de muteber tevil engelidir. Tevilin tekfirin engellerinden bir engel olması ile kastedilen ise; İctihad sebebi ile şer'i bir delilin mevzusu dışında kullanılmasıdır. Bu ise nassın delaletini yanlış anlamak veya delil niteliğinde olmayan bir haberi delil olarak kabul etme sebebiyle olabilir. Bunun sonucu olarak kişi, küfür olmadığına inandığı bir işi işler ve böylece kasıt şartı ortadan kalkar. Bu şekilde tevilde hata etmek, tekfirin engellerindendir. Böyle bir te'vil sahibine gereken hüccet ulaştırılmasına rağmen hatası üzerinde ısrar ederse, te'vil engeli artık o kişi için geçersiz hale gelir ve o kişi küfre girer. Tevilin, şer'î bir engel olduğunun delillerine gelince;

1-) Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in ashabının bu konudaki icmasıdır. Kudâme b. Maz'un, Allah-u Teâlâ'nın "İman eden ve salih ameller işleyenlere, hakkıyla sakınıp iman ettikleri ve salih ameller işledikleri, sonra yine hakkıyla sakınıp iman ettikleri, sonra da hakkıyla sakınıp yaptıklarını, ellerinden geldiğince güzel yaptıkları takdirde tattıklarından dolayı günah yoktur. Allah iyi ve güzel yapanları sever" (Maide, 93) ayetini yanlış bir şekilde anlayarak bir kaç kişi ile beraber içki içmiş ve bunun kendisine helal olduğunu söylemişti. Böylece dinde haram olan bir emri helal kabul etmişti. Bu yaptığına Kudâme'nin karısı da dâhil Ebu Hureyre ve bazıları şahitlik edince, Ömer *radıyallâhu anh* onu vermiş olduğu görevden azletti ve yanına çağırdı. Kendisine ceza vermek isteyince Kudâme yukarıdaki ayeti yaptığına delil olarak gösterdi. Bunun üzerine Ömer bin Hattab *radıyallâhu anh* ayeti hatalı olarak te'vil ettiğini ona izah etti ve içkiyi helal kabul etmesinden dolayı irtidat cezası değil sadece ona içki içmesinden dolayı had cezası uyguladı.⁴³⁰

2-) Adiy ibn-i Hatem *radıyallahu anh* der ki: "Bakara Suresinde ki 'Beyaz iplik siyah iplikten ayırt edilinceye kadar yiyin, için' (Bakara/187) ayeti nazil olunca elime beyaz ve siyah ip aldım. İpleri yastığımın altına koydum. Vakit gelin-

⁴³⁰ "er-Risâletu's-Selâsîniyye", Ebu Muhammed el-Makdisî, sf. 46.

ce onlara bakmaya başladım ama bir türlü ayırt edemedim. Olayı Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e anlattım. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* gülerek şöyle dedi: "Şüphesiz ki senin yastığın uzun ve geniş imiş.⁴³¹ Bununla ancak gece ve gündüz kastedilmiştir."⁴³²

Bu hadisin konumuza delil olma yönü şu şekildedir: Şüphesiz ki, Adiyy *radiyallahu anh* ayette ifade edilen beyaz iplik ile siyah iplik meselesini yanlış anlaması ve farklı tevil etmesi sonucu fecrin doğuşundan sonraya kadar yiyip içmeye devam etmiştir. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* onun bu durumunu öğrendiğinde ona olayın iç yüzünü açıklamış ve kendisine o ana kadar ki oruçlarını kaza etmesini emretmemiştir. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bu tutumu onun yanlış tevilini kabul ettiğinin bir göstergesidir. Eğer Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* onun tevilini kabul etmeseydi kesinlikle oruçlarını kaza etmesini emrederdi. Bu olmadığına göre tevilin geçerli olduğu ortaya çıkmış olur.

3-) Talk b. Hubeyb şöyle der: Ben şefaati yalanlamada insanların en ileri gidenlerindim. Şefaatin sabit olup olmadığını Cabir *radiyallahu anh*'e sordum. O dedi ki: "Ey Tulayk! Ben Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu işittim: "Günahkârlar cehenneme girdikten sonra şefaet sayesinde oradan çıkacaklardır." Bizde senin okuduğun Kur'an'ı okuyoruz; ama şefaatin var olduğuna inanıyoruz."⁴³³

Bu olayın konumuzla ilişkisi şu şekildedir: Talk *radiyallahu anh* tabiinin önde gelenlerindendir. Buna rağmen ayet ve hadislerde varlığı sabit olan şefaati inkâr etmiştir. Onu bu inkâra sevk eden şey şudur: O ahirette putların şefaatine nail olacaklarına inanan müşriklerden şefaati nefyeden ayet ve hadislerdeki menfî ifadeleri yanlış anlamış ve bunun Müslümanlar hakkınca da geçerli olduğuna inanmıştır. O, Cabir ile konuşana dek de bu inancında devam etmiştir. Cabir'in onu sapıklıkla suçlamaması tevilinin kendisini mazur yaptığını gösterir.⁴³⁴

İslam âlimleri her türlü tevili cezayı düşürücü nitelikte bir engel olarak kabul etmemiş; ancak belirli şartlar altında bir engel olabileceğini söylemiş-

⁴³¹ Bu söz ile iki şey kastedilmiş olabilir: Ya, Adiyy İbn-i Hatem'in derin uykusu ki, o zaman yastık uykudan kinaye olur. Ya da o sahabînin büyük kafalılığı ki bu durumda yastığın büyük olması ona konulan kafanın da büyük olmasına işarettir. Ancak Kurtubî bu ifadedden ikinci mananın kastedilmediğini, sözün devamının birinci manayı desteklediğini belirterek sahabîye gaflet nispetinde bulunmanın önüne geçmiştir. Bu yorum bizce edebe daha uygun gözüktüğü için kabule daha şayandır. Allahu a'lem.

⁴³² Ebu Dâvud, 2350.

⁴³³ "el-Edebu'l-Müfred", 818.

⁴³⁴ Buna benzer daha birçok olay vardır. Meseleyi detaylıca öğrenmek isteyenler "Kav'id fi't-Tekfir" adlı esere müracaat edebilirler. Bkz. sf. 70 vd.

lerdir. Bu nedenle muteber tevil için üç şart zikretmişlerdir. Bu şartlar şöyledir:

- 1) Dinin aslını iptale yönelik olmayacak.
- 2) Karineleri olacak.
- 3) Dinde şöhrat bulmuş meselelerde olmayacak.

Şimdi bu maddeleri kısaca izah edelim.

1) Dinin Aslını İptale Yönelik Olmayacak

Örneğin herhangi bir kimse “Sizi biz yarattık” (Vakıa, 57) ayetine dayanarak “Siz kelimesi çoğul ifade eder. Demek ki yaratıcı bir değil, birden fazladır” derse bunun tevilî ittifakla batıldır. ed-Düreru’s-Seniyye adlı eserde şöyle geçer:

“Her kâfirin bir hata sonucu küfre girdiği söylenebilir. Müşriklerin bile (şirk koşarken) tevilleri vardı. Onlar salih kimseleri (Allah’a) ortak koşmanın kendileri için fayda sağlayacak ve kendilerinden sıkıntıları def edecek bir üstünlük olduğuna inanıyorlardı. Ancak onlar bu hata ve tevilleri sebebiyle özür sahibi kabul edilmediler. Aksine Allah onlar hakkında şöyle buyurdu:

“Haberin olsun ki; halis din yalnızca Allah’ındır. O’ndan başka veliler edinenler (şöyle derler:) “Biz, bunlara bizi Allah’a daha fazla yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz.” Elbette Allah, kendi aralarında hakkında ihtilaf ettikleri şeylerde hüküm verecektir. Gerçekten Allah, yalancı, kâfir olan kimseyi hidayete erdirmez.” (Zümer, 3)”⁴³⁵

2) Karineleri Olacak

Tevilin muteber kabul edilebilmesi için bir takım karinelere (alamet, işaret) ihtiyaç vardır. Karineler ise İslam ulemasının belirttiğine göre üçe ayrılır: 1) Lugavî karineler 2) Şer’î karineler 3) Örfî karineler.

a) Lugavî Karineler:

Lugavî asla örnek olarak “Allah’ın eli onların ellerinin üzerindedir” (Fetih, 10) ayetini “Allah’ın kudreti, Allah’ın rahmeti” şeklinde tevil eden bidatçi fırkaların tevilini gösterebiliriz. Her ne kadar yapılan bu tevil hatalı olsa da lügata uygun olduğu için tekfirin engellerinden kabul edilmiştir.

Yine bir kimse “Vallahi ben bundan sonra asla ekmek almayacağım” diye yemin etse sonra da gidip ekmek alsa biz böylesi bir kimseye yemin keffareti gerektiğine hükmederiz. Adam “Hayır, ben ekmek ile elbiseyi kas-

⁴³⁵ “ed-Dureru-s-Seniyye”, 11/479. “el-Kevkebu’d-Durriyyu’l-Munîr”, adlı eserden naklen. Bkz. sf. 77.

tettim" dese onun bu iddiası kabul edilmez; zira dilde ekmek ile elbisenin kastedildiği bilinmemektedir.

Ama adam "Vallahi bundan sonra döşekte yatmayacağım" dese, sonra da dışarı çıkıp döşek üzerinde yatsa, biz adama "Yeminini bozdun, sana kefaret gerekir" deriz. Ancak adam "Vallahi ben döşek ile yeri kastettim, çünkü Allah: "O, yeri sizin için bir döşek yapandır." (Bakara, 22) buyuruyor ve yere döşek adını veriyor" dese, o zaman yemin keffaretinin gerekmediğini söyleriz. Çünkü lügatte böylesi bir vecih vardır ve böylesi bir tevil muteberdir.

b) Şer'î Karineler

Buna şunu örnek verebiliriz: birisi çıksa ve "Rahman arşa istiva etmiştir" (Taha, 5) ayetini "Hiçbir şey O'nun benzeri gibi değildir" (Şura, 11) ayetine dayanarak "Allah arşa hükmetti, istila etti, kuruldu" şeklinde tevil etse bu kimse'nin tevili muteberdir. Çünkü bu kişi Şura Suresindeki ayetten bunu anlamış ve böylesi bir teville başvurmuştur. Bu ise dinde muteber olan tevillerdendir. İbn-i Hacer der ki:

"Yapılan tevil, Arap dili açısından uygun olduğu ve ilmî bir dayanağı bulunduğu zaman teville dayanan herkes yaptığı tevil ile özür sahibidir; günahkâr değildir."⁴³⁶

c) Örfî Karineler

Buna ise eserlerde genel olarak şu örnek verilmiştir. Bir kimse "Ben et yedim" dediği zaman aslen bundan o kişinin balık yediği anlaşılmaz. Ancak balığın etli bir hayvan olması ve örfte bu şekilde isimlendirilmesinden dolayı bu söz doğru kabul edilmiştir.⁴³⁷

3) Dinde Şöhret Bulmuş Meselelerde Olmayacak

Bu konuya verilebilecek en iyi örnek Hz. Ebu Bekir *radıyallâhu anh'*ın hilafeti döneminde zekât vermeyenlerdir. Onlar zekâtın sadece Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* tarafından alınabileceğini iddia etmiş ve buna delil olarak ta Tevbe Suresinde ki: "Onların mallarından, onları arındırıp temizleyecek bir sadaka (zekât) al ve onlara dua et. Çünkü senin duan onlar için sükûnettir (onların kalplerini yatıştırır). Allah, hakkıyla iştirakçidir, hakkıyla bilendir." (Tevbe, 103) ayetini öne sürmüşlerdi. Onlar şöyle diyorlardı: "Bu ayette ki hitap Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'edir. Ebu Bekir'e değildir. Ayrıca duası müminler için sükûnet olan Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'dir. Ebu Bekir değildir"

⁴³⁶ "Fethu-l Bârî", 12/304.

⁴³⁷ Soruyoruz, acaba Rafızîlerin "Allah size bir inek kesmenizi emrediyor" (Bakara, 67) ayetini "Allah burada Aişe'yi kesmeyi istemiştir" şeklindeki tevilleri ne kadar makuldür? Acaba onların lügaten, şer'an ya da örfen bir karineleri var mıdır?

Onların bu tevili asıl itibari ile güçlü bir tevil idi; ancak zekâtın bu şekilde sadece Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* tarafından alınmayacağı tüm ümmet tarafından kabul edildiği ve bu dinde şöhret bulduğu için onların öne sürdüğü tevil sahabe tarafından kabul edilmemiş ve kendileriyle mürtet olarak savaşılmıştır.

Onların mürtet olarak mı yoksa günahkâr mümin olarak mı savaşıldığı hususunda ulema arasında ihtilaf vardır, ama Kadı Ebu Ya'la'nın belirttiğine göre sahabe onlarla mürtet olarak savaşılmıştır ve sahabe arasında bu hususta herhangi bir ihtilaf yoktur. O şöyle der:

“Bu konuda sahabenin icması vardır. Onlar zekât vermeyi reddedeni küfürle vasıflandırmışlardır. Onlarla savaşımlar ve mürted olduklarına hükmetmişlerdir. Oysa büyük günah işleyenler için böyle yapmamışlardır.”⁴³⁸

İmam Cessas Nisa Suresi'nin 65. ayetinin tefsirinde konuya dair şöyle demektedir:

“Bu ayet, sahabenin zekâtı vermeyi reddedenlerin mürtet olduklarına, öldürüleceklerine ve nesillerinin köleleştirileceğine dair verdikleri hükmün doğru olduğunu göstermektedir.”⁴³⁹

İbn-i Teymiye *rahimehullah* şöyle der:

“Sahabe ve onlardan sonra gelen imamlar, beş vakit namaz kılsalar, ramazan orucunu tutsalar dahi zekât vermeyi reddedenlerle savaşılabacağı hususunda ittifak etmişlerdir. Çünkü bu kimselerin zekât vermemek için muteber bir tevilleri yoktu. Bu nedenle mürted oldular...”⁴⁴⁰

Sonuç

Muteber bir tevil tekfirin engellerinden bir engeldir. Eğer kişi şer'an itibara alınacak bir tevil sonucu aslında küfür olan bir ameli küfür olmadığına hükmederek işleyecek olursa biz hemen onu tekfir etmeyiz. Ona hucet ikamesi yapar ve yaptığı bu işin yanlışlığını ispat ederiz. Ama hucet ikamesinden ve delillerinin iptalinden sonra aynı amel üzere devam etmede ısrar edecek olursa o zaman elinde tekfire engel olacak bir şey kalmaz ve - Allah korusun- küfre girer. Sözlerimizi Üstat Abdullah Palevî'nin şu cümleleri ile noktalıyoruz.

“Herhangi bir konuda yapılan tevilin kişinin tekfirine engel olabilmesi için tevil edilen lafzın buna elverişli olması gerekir. Yani lafzın delaletinin

⁴³⁸ Bkz. “İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi”, sf. 316.

⁴³⁹ “Ahkâmü'l-Kur'an”, 2/302.

⁴⁴⁰ “Mecmuu'l-Fetâvâ”, 28/519.

“zannî” olması gerekir. Müfesser veya muhkem naslarda tevil geçerli değildir. Tevil ancak icthadı kabul eden yerlerde olur, delaleti kat’i olan naslarda tevil yoluna başvurmak caiz değildir.”⁴⁴¹

3-) Hata/İntifâu’l Kast⁴⁴²

İslam akdi sabit olan bir müslümanın tekfirine engel olan durumlardan biriside kast etmeksizin küfrü gerektiren bir söz söylemesi veya bir amel işlemesidir. Haddi zatında Müslüman birisi bu yaptığı ile küfür olan bir şeyi yapmayı amaçlamamıştır; ancak dilinin sürçmesi, ağzından bir şeyi murad ederken başka bir şeyin çıkması ve aşırı sevinçten dolayı cümleleri karıştırması gibi bir takım sebepler nedeniyle böylesi bir yanlışın içerisine düşmüştür. İşte bu durum o müslümanın hemen tekfir edilmesine engeldir. Malum olduğu üzere tekfirin şartlarını zikrederken üç şarttan bahsetmiştik. Bu şartlar şu şekildeydi:

- 1-) Failin akıllı ve ergin olması.
- 2-) Fiilini kasıtlı ve bilerek işlemesi.
- 3-) Kendi hür iradesi ile bunu seçmiş olması.

Bu şartlardan birisi de failin, yapmış olduğu fiili kasıtlı ve bilerek yapmasıdır. Burada ise kasıt yok olmuş ve yapılan amel tamamen bir hata sonucu yapılmıştır. Bu nedenle böylesi bir konumda olan kimsenin hemen tekfir edilmesi yanlış görülmüştür. İslam hukukunda hata ile işlenen fiillere kasıtlı işlenen fiillerden daha farklı bir muamele öngörülmüştür. Yani ikisine birbirinden farklı bir muamele yapılmıştır. Hata sonucu işlenen fiiller Allah katında affa müstahakken kasıtlı işlenen fiiller için böyle bir şey söz konusu değildir. Kasıtlı işlenen fiiller mutlaka sorumluluğu gerektirmektedir.

“Hata sonucu yapmış olduklarınızdan dolayı size bir sorumluluk yoktur; ancak kalplerinizin kastettiği şeylerde (sorumluluk vardır). Allah, bağışlar ve merhamet eder. (Ahzab, 5)

“Allah sizi rastgele yeminlerinizden dolayı hesaba çekmeyecektir; fakat kalplerinizin kastettiği (yeminlerden) dolayı hesaba çekecektir. Allah bağışlayandır, Halim’dir.” (Bakara, 225)

⁴⁴¹ “İstismar Edilen Kavramlar”, Abdullah Palevî sy. 340.

⁴⁴² “İntifâu’l kast” ifadesi kastın ortadan kalkması anlamına gelir. Yani bir şeyi kasıtsız olarak, gayri ihtiyari ve istem dışı yapmaktır. Bu ifadeyi kardeşlerimizin İslamî kavramlara aşinalık kazanması için tercüme etmeden, olduğu gibi vermeyi uygun gördük.

Kasıt olmaksızın küfrü mucip bir amel işlemenin kişilerin dünyevi hükümler açısından tekfirine bir engel olduğunu söyledik. Bunun Kur'an ve Sünnetten birçok delili vardır. Buna birkaç tane örnek verecek olursak;

1-) *"Hata sonucu yapmış olduklarınızdan dolayı size bir sorumluluk yoktur; ancak kalplerinizin kastettiği şeylerde (sorumluluk vardır). Allah, bağışlar ve merhamet eder. (Ahzab, 5)*

Bu ayette Rabbimiz hata sonucu yapılan şeylerde bizler için bir sorumluluk olmayacağını bildirmiştir. Bazı hataların dünyevî hükümler açısından sorumlulukları vardır. Bu hatalar her ne kadar dünyada karşı tarafın hakkına girmekten dolayı bir takım sorumlulukları beraberinde getirir de uhrevî hükümler açısından her hangi bir mesuliyete neden olmamaktadır. Buna adam öldürmeyi örnek gösterebiliriz. Adam öldürmek kasıtlı ve kasıtsız olmak üzere mutlaka iki sebepten biri ile meydana gelir. Kasten adam öldürmenin hem dünyada hem de ahirette ki cezası çok ağırdır. Kasten adam öldüren birisi mutlaka Allah katında hesaba çekilecek ve suçunun gerektirdiği şekilde cezaya çarptırılacaktır. Ama hata sonucu adam öldüren birisi eğer gerçekten hata ile öldürmüştü dünya da daha hafif bir cezaya çarptırılacak ahirette ise Allah katında mesul olmayacaktır. Yani bazı hataların her ne kadar dünyevî ahkâm açısından sorumlulukları olsa da uhrevî hükümler açısından hiçbir sorumluluğu yoktur. Ayet-i kerime de yer alan *"size bir sorumluluk yoktur"* ifadesinden "uhrevî hükümler açısından size bir sorumluluk yoktur" şeklinde bir anlam çıkarmamız mümkündür. Bu şekilde nassların arası bulunmuş olur.

2-) "Herhangi birinizin tevbesinden dolayı Allah'ın duyduğu hoşnutluk ıssız çölde giderken üzerindeki yiyecek ve içeceği ile birlikte devesini kaybetmiş ve tüm ümitlerini de yitirmiş halde bir ağacın gölgesine uzanıp yatan, derken devesinin yanına dikiliverdiğini gören ve yularına yapışarak aşırı sevincinden dolayı ne söylediğini bilmeyerek 'Allah'ım sen benim Rabbim ben de senin kulunum' diyeceği yerde, 'Allah'ım, Sen benim kulumsun ben de senin Rabbinim' diyen kimsenin sevincinden çok daha fazladır."⁴⁴³

Bu hadiste yer alan 'Allah'ım, Sen benim kulumsun ben de senin Rabbinim' sözü haddi zatında küfrü mucip bir sözdür. Bir kul hâşâ kendisinin Allah'ın rabbi olduğunu söylese bu söz nedeniyle kâfir olur; ancak buradaki adam aşırı sevincinden dolayı ne dediğini bilememiş ve dilinin sürçmesi sonucu bu sözü söylemiştir. O adam asıl itibariyle küfür kelimesini telaffuz etmeyi kastetmemişti. Ancak aşırı sevinci nedeniyle ağzından böyle bir ke-

⁴⁴³ Müslim, Tevbe, 1, hadis no: 2747

lime çıkıvermişti. Onun bu hali kendisinin küfre düşmesine engel olmuştu. Bu hadisten hata sonucu küfür sözü söylemenin sahibini kâfir yapmayacağını anlamamız mümkündür.

3-) Hz. Ali anlatır: “Abdurrahman b. Avf içki yasaklanmazdan önce bizim için bir yemek hazırlatıp bizi davet etti. Bize yemekler yedirip şaraplar içirdi. Şarap bizi sarhoş etti. Derken namaz vakti girdi. Beni imam olmam için öne geçirdiler. Ben de “Kâfirûn Suresini” yanlış bir şekilde şöyle okudum: “De ki: “Ey kâfirler, ben sizin yaptıklarınıza ibadet etmem. Biz ise sizin taptıklarınıza ibadet ederiz.” Bunun üzerine Allah-u Teâlâ “Ey iman edenler, sarhoşken ne söylediğinizi bilinceye kadar namaza yaklaşmayın” (Nisa, 43) ayetini indirdi.”⁴⁴⁴

Bu olay içki haram kılınmadan önce vaki olmuştu. Görüldüğü üzere Hz. Ali *radıyallahu anh* sarhoş iken açık bir küfür sözü söylemiş, ama bu nedenle tekfir edilmemiştir. Bunun nedeni ise hata ve kasıtsızlıktır. Hz. Ali bu sözleri tamamen kasıtsız ve iradesinin dışında söylemiştir. Bu da onun tekfirine engel olmuştur.

İslam âlimleri sarhoş kimsenin küfür sözü söylediği zaman dinden çıkip-çıkmayacağı hususunda ihtilaf etmişlerdir. Konumuz bu olmadığı için detaya girmeyeceğiz. Konuyu detaylıca öğrenmek isteyenler fıkıh kitaplarının ilgili bölümlerine bakabilirler.

4-) “Ümmetimin yanlışmasını, unutmamasını ve zorlandığı şey (lerin günahını) Allah-u Teâlâ şüphesiz affetmiştir.”⁴⁴⁵

Bu hadiste İslam ümmetinden hata sonucu yaptıklarının affedileceği bildirilmiştir. Bu hadiste konumuz için önemli bir delildir.

Bu konuya ilişkin daha birçok delil vardır, ancak bu kadarı maksadımızı hâsıl ettiği için yeterlidir.

Burada -kitabın önceki yerlerinde de ifade ettiğimiz gibi- önemli bir noktaya temas etmek istiyoruz ki, önemine binaen Üstat Makdisî de aynı konuya tembihte bulunmuş ve bunu “Bir Uyarı” şeklinde müstakil bir başlık olarak incelemiştir. Dikkat çekmek istediğimiz konu şudur:

Küfür kelimesini söyleyip de onu kastetmemekle küfür kelimesini söylemeyi kastetmediği halde yanlışlıkla onu söylemek tamamen bir birinden farklıdır. Küfür kelimesini küfür kelimesi olduğu halde söyleyen kimse bunu kastetmemiş ve küfre düşmeyi murat etmemiş olsa bile kâfir olur. Yani bir kimse küfür kelimesini telaffuz eder de sonra “Ben bu küfür kelimesinin içeriğine inanmıyorum, ben bunu kastetmiyorum” dese bu kendi-

⁴⁴⁴ Tirmizî, 3026.

⁴⁴⁵ İbn-i Mace, Talak 16.

sinden kabul edilmez. Bizim anlatmaya çalıştığımız kastetmediği halde yanlışlıkla küfür sözünü söyleyen kimsenin kâfir olmayacağıdır. Bu iki konuyu birbirinden çok farklıdır. İbn-i Teymiyye de ki: “Kim küfür olan bir söz söyler veya küfür olan bir ameli işlerse kâfir olmayı kastetmese dahi bu sebeple kâfir olur; çünkü Allah’ın diledikleri müstesna hiç kimse kâfir olmayı kastetmez.”⁴⁴⁶

Günümüz Mürcieleri bu konuyu ve bu konuya ilişkin üstte zikri geçen hadisi istismar etmekte ve onu tamamen farklı bir mecraya çekmektedirler. Onlara göre bir insanın kâfir olabilmesi için küfrü kastetmesi ve “ben kâfir olmayı kastettim” demesi gerekmektedir! Acaba dünyada böylesi kaç insan vardır bilmiyorum. İbn-i Teymiyye’nin de dediği gibi hiçbir din mensubu böylesi bir şartla dinden çıkmayı kastetmez herhalde. Bu şartı öne sürmek Mürcie fikirli insanların içerisine düşmüş oldukları karmaşıkları tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermektedir. Beyin hücrelerini birazcık çalıştıran bir insan bile bunun ne kadar saçma ve manasız olduğunu anlamakta güçlük çekmez. Bundan Mürcie fikriyle malul olan insanları istisna etmek gerekir. Onlar, tağutları kurtarma adına tüm bu mantıksızlıkları gerek kitaplarında dile getirerek gerekse kasetlerinde anlatarak hararetle savunabilmektedirler. Ağızlarına doladıkları bu hezeyanlardan Allah bu ümmeti korusun.

Üstat Makdisî şöyle der:

“Bütün bu söylenenlerden anlaşılıyor ki “İntifâu’l kasıt” engelinden maksat, çağımızın Mürcie’sinden birçok kişinin tekfir için şart koştuğu ve her türlü tağut ve azgını tekfir etmemek için bahane olarak gösterdiği mana ile aynı değildir. Onlara göre dinden çıkmaya ve küfre girmeye niyet edip, kasıtlı olarak küfür sözü söylemedikçe veya küfür olan bir işi işlemedikçe kişi kâfir olmaz. Hâlbuki “İntifâu’l kasıt” engelinden maksadımız, hata olarak yapılan işler veya söylenen sözlerdir. Dinden çıkmayı yahut dinden çıkaran sözü söyleme veya fiili işlemeyi kastetmeyi Yahudi ve Hristiyanlardan bile işleyen çok nadirdir.”⁴⁴⁷

Birisi “Kardeşim hata veya intifâu’l kast gibi engeller kalbî şeylerdir. Siz insanların kalbini mi yarıyorsunuz ki bunları bilebilesiniz?” diyebilir. Buna şöyle cevap veririz: Nasıl ki kası öldürme ile hata sonucu öldürmenin bir takım karine ve alametleri varsa aynı şekilde hata veya intifâu’l kast gibi engellerinde bir takım karine ve alametleri vardır. Bir insanın kasıtlı mı kasıtsız mı adam öldürdüğü nasıl ki bilinebiliyorsa, küfür amelini hata so-

⁴⁴⁶ “es-Sarimu’l-Meslûl”, sf. 184.

⁴⁴⁷ Ebu Muhammed el-Makdisî, “er-Risâletu-s Selâsiniyye”, sf. 43, 44.

nucu işleyip işlemediği de aynı şekilde bilinebilir. Bunun temel dayanağı karinelerdir.

Üstat Abdulkâdir b. Abdulaziz bu engel altına şu dört kısmı dâhil etmiştir.

- 1) Şeriat nazarında kasıtları muteber sayılmayanlar.
- 2) Küfre delaleti muhtemel olan bir amel işleyenler.
- 3) Hata edenler.
- 4) Yanılarak tevil yapanlar.

Birinciye çocuğu ve uyuyan adamı örnek verebiliriz. Bunlar her ne amel işlerlerse işlesinler asla mesul olmazlar. Mesela uyuyan birisi uyku esnasında dinden çıkarıcı bir söz söylese bu nedenle kâfir olduğuna hüküm verilmez; çünkü Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* uyuyan kimseden kalemin kaldırıldığını bize haber vermiştir.

İkinciye ihtimalli söz söyleyen kimseyi örnek verebiliriz. Mesela birisi "Hain Muhammed" dese biz böylesi bir adama hemen Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e hakaret etmiştir hükmünü veremeyiz; çünkü adamın bu sözü ile adı Muhammed olan bir arkadaşını kastetmesi muhtemeldir. Bu ihtimalden dolayı adama öncelikle "Sen bu sözünle kimi kastettin" diye sorarız. Adam eğer "Peygamberi kastettim" derse o zaman kâfir olduğuna hüküm veririz. Ama adam "Ben falanca arkadaşımı kastettim" dese o zaman zaten problem yoktur.

Üçüncüye önceki sayfalarda naklettiğimiz çölde devesini kaybeden adamı örnek olarak verebiliriz. Bu adam "Allah'ım sen benim Rabbim ben de senin kulunum" diyeceği yerde, "Allah'ım, Sen benim kulumsun ben de senin Rabbinim" diyerek zahiren küfür olan bir söz söylemiştir. Ama adamın kastı hakikatte "Allah'ım sen benim Rabbim ben de senin kulunum" demektir. Dilinin sürçmesi sonucu bu söz ağzından yanlışlıkla çıkıverdi. Bu yanlışlık nedeniyle de adama küfür hükmü verilmedi.

Dördüncüye de bir önceki bölüm olan tevil bahsinde ki örnekleri verebiliriz. Muteber bir tevil olan kimse asıl itibari ile hataya düşmeyi kastetmemiştir. Adamın kastı tamamen hakkı bulmaktır, ama muteber bir tevil nedeniyle hakka isabet edememiş ve hataya düşmüştür. Bu nedenle böylesi bir kimse de şeriat nazarında mazur kabul edilmiştir.

Lüzûmî Tekfir ve İltizâmî Tekfir

Bu anlattıklarımızla hatanın veya intifâu'l kastın tekfirin engellerinden bir engel olduğu açığa çıkmış oldu. Konumuzu sonlandırmadan önce Tür-

kiye’de ki bazı hoca efendilerin vermiş oldukları cevaplarla topluma yanlış lanse ettikleri bir meseleyi tashih etmek istiyorum.

Bazı akait kitaplarında luzumî küfür ile iltizamî küfür başlığı altında bir konu ele alınmıştır. *Luzumî küfür*; bir insanın dış görünüş itibarı ile küfrü gerektiren bir ameli işlemesidir. *İltizamî küfür* ise bu amelin ne manaya geldiğini bildikten sonra o amelin neticesine iltizam etmesi ve benimsemesidir. Yani “Ben bunu kabul ediyor ve benimsiyorum” diyerek o amele iltizam etmesidir.

Bu kural aslı itibarı ile doğru bir kuraldır, ama sapıtılmıştır. İltizamî küfür noktasında herhangi bir ihtilaf söz konusu değildir. Yani bir insan söylediği veya yaptığı bir küfür amelinin kabul ettiğinde zaten herkese göre kâfir olur. Burada bir problem yoktur. Asıl problem luzumî küfür meselesindedir. Burayı bazı hoca efendiler -bilerek veya bilmeyerek- karıştırmakta ve adeta din kaygısı olmayan kâfir insanları kurtarma çabasına girmektedirler.

Bu hoca efendilere göre bir kimse küfür ameli işlese veya küfrü mucip bir söz söylese bununla kâfir olmayı kastetmiyor olabilir! Yani adam puta tapsa, küfrün şiarlarını kuşansa, Allah’ın kanunlarını arkasına atıp kendi heva ve hevesine göre kanunlar çıkarsa, kâfirlere velayetini verse ama “Ben bununla kâfir olmayı kastetmedim ki!” dese bu hoca efendilere göre böylesi bir insan dört dörtlük müslümandır, iyi bir mümindir. Biz bu adamın kâfir olduğuna hüküm veremeyiz; çünkü bu adam küfre iltizam etmemiştir ki!

Şimdi Hayrettin Karaman’ın konuya ilişkin söylediklerine bir bakalım:

“Bir kimsenin İslam dairesinden dışarı çıkması, Müslümanlara göre yabancı sayılabilmesi için küfrü bilerek ve gönülden benimsemiş olması gerekir.”⁴⁴⁸

Evet, maalesef hocalarımız Mürcie’nin diline doladığı bu saçmalığı hiçbir tahkike girişmeden dillerine dolamakta ve bununla birçok Allah düşmanını Müslümanların kardeşi ilan etmektedirler. Bu gerçektende büyük bir afettir. Allah bizi bu afetten korusun.

Meselenin tahkiki şu şekildedir: Luzûmî küfür asıl itibarı ile bizimde kabul ettiğimiz bir kuraldır, ancak her yerde geçerli değildir. Bu kuralın geçerlilik alanı intifâul kast ve hata engeli gibi yerlerdir. Yani bir insan hata sonucu bir söz söylese ve aslında bununla onu söylememeyi kastetse işte burada bu kuralı işletiriz. Buna üstte zikri geçen çölde devesini kaybeden adam hadisini delil getirebiliriz. Adam “Allah’ım sen benim Rabbim ben de

senin kulunum" diyeceği yerde, "Allah'ım, Sen benim kulumsun ben de senin Rabbinim" demişti. Adam bu sözü aslında bu şekilde telaffuz ettiğinin farkında değildi. O kendisinin "Allah'ım sen benim Rabbinim ben de senin kulunum" dediğini zannediyordu. Ama dilinin sürçmesi sonucu "Allah'ım, Sen benim kulumsun ben de senin Rabbinim" deyiverdi. Biz eğer bu adamı çağırırsak ve kendisine söylemiş olduğu sözü hatırlatsak, adam kesinlikle söylediği sözden teberri edecek ve "Git kardeşim işine, hiç Allah benim kulum olur mu? Hiç ben böyle bir şey söyler miyim? Deli misin nesin?" diyecektir.

İşte böylesi bir durumda sözün içeriğine iltizam etmediği sürece biz adamı tekfir etmez ve luzumî küfür ile iltizamî küfür ayırımına gideriz. Ama bu -üstte de belirttiğim gibi- intifâul kast ve hata engeli gibi yerlerde olur. Adam küfür sözü söylediği ve bunun küfür sözü olduğunu bildiği halde -velev ki o sözün içeriğine iltizam etmesin- Ehl-i Sünnete göre kesinlikle kâfir olur. Burada bizim dikkat etmemiz gereken nokta kişinin küfür kelimesin yanlışlıkla söyleyip söylemediğidir. Eğer yanlışlıkla söylememişse biz o adamın küfrüne hüküm verir ve o sözün içeriğine iltizam edip etmediğine bakmayız. İşte bu nokta Ehl-i Sünnet ile Mürcie'nin ayrıldığı noktadır. Mürcie söze iltizamı şart koşmuşken Ehl-i Sünnet bunu sadece intifâul kast ve hata engeli gibi yerlerde şart koşmuş ve bu gibi yerlerin haricindeki durumlarda böylesi bir şart getirmeyi şiddetle eleştirmiştir.

Üstte İbn-i Teymiyye'den naklettığımız şu sözü tekrarlamakta fayda mülhaza ediyorum. "Kim küfür olan bir söz söyler veya küfür olan bir ameli işlerse kâfir olmayı kastetmese dahi bu sebeple kâfir olur; çünkü Allah'ın diledikleri müstesna hiç kimse kâfir olmayı kastetmez."⁴⁴⁹

Şeyhinde ifade ettiği gibi kâfir olmayı bile bile isteyen çok az kimse vardır. Kimse kolay kolay kâfir olmayı murad etmez. Bu nedenle tekfir için küfre iltizam etmeyi şart koşturmak dünya üzerinde kâfir bırakmayacaktır. Hatta müşrikler bile kendilerinin doğru yol üzere olduğunu, hidayet üzere bulunduklarını, güzel amel işlediklerini, Allah'a daha çok yaklaşabilmeyi kendilerine amaç edindiklerini söylemektedirler.⁴⁵⁰ Onların bile birçoğu kendisinin cennet için çabaladığını her ortamda dile getirmiştir. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* Mekkelilere müşrik olduklarını söylediğinde çok kızmışlar ve bunu kabullenememişlerdir.

Bu nedenle tekfirle alakalı kuralları rastgele yerlerde kullanmamalıyız. Aksi halde Allah'ın müşrik ve kâfir olduğuna hükmettiği kimselere Müs-

⁴⁴⁹ "es-Sarimu'l-Meslûl", sf. 184.

⁴⁵⁰ Bkz. Araf, 30, Zuhuruf, 36, Kehf, 103-105, Zümer, 3.

lûman hükmü vermek gibi bir hataya düşebiliriz. Verdiğimiz hükümleri iyi değerlendirmeli gerekirse bin düşünüp bir söylemeliyiz.

4-) Giderilmesi Mümkün Olmayan Cehalet

Tekfirin engellerinden bir tanesi de giderilmesi mümkün olmayan cehalettir. Cehalet; bilme kabiliyetine haiz olan bir kimsenin doğru olan bilgilerden gaflet içinde olmasıdır. Bu bilgisizlik sadece sahih bilgiden mahrum kalmak şeklinde cereyan ediyorsa “cehl-i basit” buna karşılık sahih bilginin aksini bilmek ya da yanlış bilmek şeklinde cereyan ediyorsa “cehl-i mürekkep” olarak isimlendirilir.⁴⁵¹

Giderilmesi mümkün olmayan cehalet İslam âlimlerinin geneline göre mazeret kabul edilmiş ve bu sebeple yanlış bir amelin içine düşen kimseye ona terettüp eden şer’î ahkâmın uygulanmasına engel olduğu ifade edilmiştir.

Günümüzde en çok sulandırılan meselelerin başında cehaletin özür olup-olmadığı meselesi gelir desek herhalde abartmış olmayız, zira birilerine göre fevç fevç şirk pislğine bulaşmış insanları kurtarmanın en iyi yolu cehaletleri sebebiyle onları mazeretli kabul etmektir.

Cehaletin mazeret olup-olmadığı hakkında insanlar iki fırkaya ayrılmışlardır:

- 1) “Cehalet hiç bir şekilde mazeret değildir” diyerek aşırıya kaçanlar,
- 2) “Cehalet her halükarda mazerettir” diyerek vasat seviyenin altında kalanlar.

Bu iki grupta bizce doğruya isabet etme noktasında hata etmişlerdir. Bize göre meselenin tahkiki şu şekildedir: Cehalet asıl itibarı ile mazeret değildir. Tüm insanlar İslam’ı bilmek ve öğrenmekle mükelleftirler; ancak bazı arızî durumlarda mazeret olabilir. Bunun da sınırını insanların arzuları değil, şer’î nasslar belirler. Şimdi konuyu biraz detaylandırarak izah etmeye çalışalım.

Tevhidi Bilmeyen Kimsenin Durumu ve Hükmü:

İslam âlimleri, tevhidi bilmeyen kimseleri iki başlık altında incelemişlerdir.

- 1) Aslî Kâfirler
- 2) Kendisini İslam’a nispet eden Kible Ehli kimseler.

⁴⁵¹ “el-Mevsuatu’l-Fıkhiyyetu’l-Kuveytiyye”, 16/197.

Aslî kâfirleri de, cehaleti sebebiyle mazur görülenler ve görülmeyenler olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Bizde bu taksimatı baz alarak meseleyi izah etmeye çalışacağız.

1) Cehaleti Sebebiyle Mazur Görülen Kâfirler:

Bunlar, hiç bir şekilde kendilerine peygamberlerin davet ve tebliğleri ulaşmamış ve onların davetlerini içlerinde bulundukları zor şartlardan dolayı duyma imkânı bulamamış kimselerdir. Böylelerinin ahiretteki konumları ulema arasında tartışılmıştır. Kimileri Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den nakledilen bazı hadislerle dayanarak⁴⁵² bunların ahirette yeniden imtihana tabi tutulacağını ve mazur görülmelerinin mümkün olduğunu iddia etmiş, kimileri de ahretin imtihan yeri olmadığını, dünyada iken imtihan işleminin sona erdiğini öne sürerek Allah'a büyük şirk koşan herkesin mutlak anlamda kâfir olacağını ve bunlar arasında dünya ve ahiret ayırımı yapılmayacağını belirtmiştir. Ala külli hal, her iki taifeye göre de böylesi insanlar dünyevî hükümler açısından kesinlikle kâfirdir ve kâfirlere uygulanan muamele tamamıyla kendilerine uygulanır. Yani kendisine davetin ulaşmadığı bir insanın öldüğüne şahit olsak onun cenazesini kılamaz, Müslümanların kabristanına defnedemez ve Müslümanlara uygulanan diğer ahkâmı onlara uygulayamayız. Onlar her ne kadar davete muhatap olamamışlarsa da ahkâm açısından diğer kâfirlerden bir farkları yoktur.

2) Cehaleti Sebebiyle Mazur Görülmeyen Kâfirler:

Bunlar, kendilerine davet ulaştığı halde ona aldırış etmeyen davetin doğruluğu veya yanlışlığı hakkında hiç bir çaba harcamayan ve bu uğurda uğraşp didinmeyen insanlardır. Bunlar cahil olmalarına rağmen mazur görülmezler. Dünyada da ahirette de kâfir olduklarına ve ebedi cehennemi hak ettiklerine hükmedilir. Birinci gruptakilerle tamamen farklıdır. Bun-

⁴⁵² Bu hadislerden bir tanesi şöyledir:

"Dört grup, kıyamet günü (mazur sayılmaları için) delil getirecektir. Bunlardan biri hiç bir şey işitmemiş olan sağırdır. Diğeri ahmak bir adamdır. Öbürü çocuklaşmış ihtiyardır. Sonuncusu ise fetret devrinde ölmüş birisidir. Sağıra gelince: "Rabbim! İslam geldi; ben hiç bir şey işitmedim" der. Ahmak ise: "Ya Rabbi! İslam geldi; ben hiç bir şeyi anlayamadım. Çocuklar bile (deliliğimden dolayı) bana davar pisliği atarlardı" der. İhtiyar: "Ey Rabbim! İslam geldiğinde ben hiç bir şeyi fehmedip anlayamıyordum" der. Fetret devrinde ölen adam ise: "Rabbim! Senin hiç bir peygamberin bana ulaşmadı" der. Sonra Allah-u Teâlâ kendisine itaat edeceklerine dair onlardan söz alır ve kendilerine "ateşe girin" diye (emreden) bir elçi gönderir. Kim (Allah emrettiği için) o ateşe girerse ateş onun için serin ve selametli olur. Kimde (Allah'ın emrine karşı çıkarak) o ateşe girmezse oraya itilir." Hadisi, Ahmed b. Hanbel ve İbn-i Hibbân rivaye etmiştir. Hadis "sahih" tir.

lar def etme imkânları olduğu halde içine düşmüş oldukları cehaletten kurtulmaya çalışmamış ve bu sebeple de küfre düşmüşlerdir. Bunlara dünya ve ahirette kâfir muamelesi yapıldığı gibi ebediyen cehennemlik olduklarına hükmedilme noktasında da tereddüt edilmez.

Kendisini İslam’a Nispet Eden Kible Ehli Kimseler:

İslam âlimleri, İslam’a girdiği halde tevhidin bazı konularını bilmeye- rek muhalefete düşen insanları dört kısma ayırmışlardır. Bizim konumuzun medarı da aslında bu insanlardır; zira bir önceki başlıkta incelemeye çalıştığımız aslen kâfir olan insanlar yaşadığımız bölgede pek bulunmamaktadır. Varsa da azınlığı teşkil ettikleri için bizi ilk aşamada fazla ilgilendirmemektedirler. Bizi ilgilendiren toplumumuzun genelinde görülen durumdur ki, bu da onların kendilerini İslam’a nispet etmeleridir.

İşte işin kilitlendiği nokta burasıdır. Şimdi onların cehaletleri mazeret midir? Tevhidin aslını bozarak şirke düşenlerin mazeret iddiaları geçerli midir? Ya da birilerinin onları savunma adına ortaya atmış oldukları mazeret eksenli şüphelerin hakikatle uyumu nedir? İşte bu ve benzeri sorular yıllardır bizleri ve İslamî camiayı bir çıkmazın içine sokmuştur. Burada -asıl konumuz bu olmadığı için- bu sorunu tamamıyla halletmek gibi bir durumumuz yoktur; ama en azından bu noktadaki temelleri hatırlatarak kardeşlerimize bir ışık tutabilmeye gayret göstereceğiz. Şimdi bu dört grubu tek tek ele alalım.

1) İslam’a girdiği halde tevhidin bazı asıllarını izalesi mümkün olmayan bir acziyetten dolayı öğrenememiş; küfürden henüz yeni kurtulan veya ilmin kendisine, kendisinin de ilme ulaşma imkânı olmayacak kadar uzak bir mıntıkada yaşayan kimseler...⁴⁵³ Bunlar küfrü gerektiren bir söz söylese ya da küfre soka bir amel işleseler, her ne kadar içerisine düştükleri sakıncalı durum küfür olarak adlandırılrsa da kendileri hemen tekfir edilmezler. Yaptıkları hata izah edilmek suretiyle kendilerine hüccet ikame edilir ve şayet varsa şüpheleri giderilir. Zat-u Envât hadisesi⁴⁵⁴ bu gibi insanların mazur olduğunu beyan etmek için bir delil kabul edilebilir.

⁴⁵³ Bazı âlimler cehaletin sadece şu üç noktada mazeret olacağını, bunun haricindeki yerlerde ise asla mazeret olmayacağını söylemişlerdir:

1- Şer’î hitabın ulaşmamış olması.

2- İlme ulaşmanın mümkün olmadığı uzak bir yerde yaşamak.

3- Küfürden yeni kurtulup İslam’a yeni girmiş olmak. Bu, gerçektende hoş bir görüştür.

⁴⁵⁴ Ebu Vâkid el-Leys, *radıyallaâhu anh* der ki: “Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile birlikte Huneyn’e çıkmıştık. Biz küfürden yeni uzaklaşmıştık. Müşriklere ait bir sidre ağacı vardı. Onun altında ibadet niyeti ile oturur ve ona silahlarını asarlardı. Ona “zat-u envât” denirdi. Bizde bir sidre ağacının yanından geçtik ve: “Ey Allah’ın Rasûlü! Bize,

2) Tevhidin asıllarını ve tevhidin olmazsa olmaz şartlarını tembellikten dolayı öğrenmeyerek veya giderme imkânı olduğu halde dünya ve dünyalıklara daldıklarından dolayı cahil kalarak küfrü mucip bir sözü veya bir ameli işleyen kimseler. Bunlar içerisine düşmüş oldukları cehaleti izale etmeye kadir oldukları halde gevşediklerinden ötürü küfre girdikleri için mazur sayılmazlar. Kendilerine dünyada iken kâfirlere uygulanan muamelelerin aynısı uygulanır. Ahirette de -eğer bu hal üzere ölürlerse- cehennemlik olacaklarına hükmedilir.

Böyleleri, boşa harcadıkları vaktin çok azını İslam'ı öğrenmeye ve tevhidin hakikatlerini bilmeye ayırsalardı, düşmüş oldukları cehalet bataklığından kurtulurlardı. Onlar cehaleti ilme, sapıklığı hidayete tercih ederek sapıtıp gitmişlerdir. Hâlbuki ilim her halükârda cehaletten daha hayırlıdır. Hz. Ali der ki:

“Beceremediği halde bir kimsenin ilim iddia etmesi ve ilme nispet edilğinde sevinmesi, ilmin ne kadar şerefli olduğunu anlatmaya yeterlidir. Cahil olduğu halde “ben cahil değilim” diye cehaletten beri olması da cehaletin kötülüğünü kınamak için yeterlidir.”⁴⁵⁵

3) Tevhidin aslını değil de bazı fer'i meselelerini tembelliğinden dolayı bilmeyerek muhalefete düşen kimseler. Bunlar günahkârdırlar; haklarında küfür hükmü verilmez.

4) İctihada, muteber bir teville veya mazur sayılabilecek bir cehalete binaen tevhidin fer'i meselelerinde muhalefete düşen kimseler. Bunlar günahkâr değildirler. Kendilerine hüccet ikame edilerek düştükleri hatadan uzaklaştırılmaya çalışılır.

3. ve 4. Maddede yer alan insanlar arasındaki fark şudur: 3. Maddedekiler hiçbir cehd-ü gayretin içine girmedikleri ve muteber bir tevilde bulunmadıkları için tevhidin fûru meselelerinde muhalefete düşmüşler ve günahkâr olmuşlardır. 4. Gruptakiler ise icthad ederek veya muteber bir tevilde bulunarak muhalefete düşmüşler ve buna binen günahkâr olmaktan kurtulmuşlardır. Onların bu durumu tevhidin fer'i meselelerindendir; aslında değildir. Unutulmamalıdır ki, ihmalkârlık nedeniyle tevhidin aslında

onların zat-u envâtı gibi bir zat-u envât tayin et!” dedik. Bunun üzerine Nebi *sallallâhu aleyhi ve sellem*: “Allah’u Ekber! Nefsim elinde olana yemin olsun ki, siz İsrail oğullarının dediği gibi dediniz. Onlar Musa *aleyhisselâm*’a dediler ki: “Onların sahip olduğu ilah gibi bize de bir ilah yap!” (Araf, 138) Musa *aleyhisselâm* onlara dedi ki: “Muhakkak ki sizler cahil bir kavimsiniz.” (Sonra Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve selam* şöyle dedi:) “Muhakkak ki sizler, sizden önceki Yahudi ve Hristiyanların yoluna mutlaka uyacaksınız.” (Tirmizi, 2180. Hadis “sahih”tir.)

⁴⁵⁵ “Medaricu’s-Salîkîn”, 1/470.

muhafelefe düşenler günahkâr olmaktan ziyade küfre girerler. Burası çok ince bir noktadır, buna dikkat edilmelidir.

İlim Elde Etme İmkânının Varlığı

Cehalet Özrünü Bütünüyle Ortadan Kaldırır

Günümüzde şirk içerisinde bocalayan insanları kurtarma adına birileri cehaleti her halükarda mazeret olarak lanse etmeye çalışmaktadırlar. Biz bu yanlış anlamamanın önüne geçebilme adına konu başlığını İslam âlimlerinin tahkikleri çerçevesinde itina ile seçmeye çalıştık ve cehaleti “giderilmesi mümkün olmayan” şeklinde bir kayıtla kayıtlılandırdık. Bu kaydı buraya yerleştirmemizin nedeni her cehalet iddiasının kabul edilmeyeceğini işaret etmek içindir.

İslam âlimlerinin sözlerini iyiden iyiye inceleyen herkes bu âlimlerin cehaleti ancak izalesinden aciz kaldığı zaman mazeret kabul ettiğini görür. Cehaleti giderme imkânı olduğu halde tembelliğinden veya laubaliliğinden dolayı bu noktada gevşek davrananlar asla mazur kabul edilmemişlerdir. Hangi vasıta ile olursa olsun bilgiye ulaşma imkânı kişiden mazere-ti düşürür. İşlemiş oldukları küfür amellerini “bilgisizlik ve cehalet” yamasıyla yamamaya çalışanlar aslında boşuna uğraşmaktadırlar. Onların öne sürmüş oldukları bu mazeret kesinlikle kabul edilmeyecektir. Çünkü onlar -şayet dileselerdi- bu cehaletten kurtulabilir ve içine düşmüş oldukları hatalardan uzaklaşabilirlerdi. Gevşeklik gösterdikleri için cezalarını çekmek zorunda kalacaklardır.

Şimdi bazı âlimlerin bu husustaki sözlerini nakledeyim. İbn-i Teymiyye *rahmetullâhi aleyh* “Refu’l Melâm” adlı eserinde der ki:

“Cehalet, ancak izalesinden aciz kaldığı zaman özür olur. İnsan her ne zaman hakkı öğrenme imkânı bulurda bu noktada gevşek davranırsa asla mazur sayılmaz...”⁴⁵⁶

“Mecmuu’l-Fetâvâ” adlı eserinde de şöyle der:

“İnsan, hakkı bilme imkânına sahip olur da bu hususta gerekeni yapmaz ise mazur sayılmaz.”⁴⁵⁷

İmam Karrafi *rahmetullâhi aleyh* der ki:

“Mükellefin gidermeye imkân bulduğu cehalet onun lehinde hüccet olmaz.”⁴⁵⁸

⁴⁵⁶ Sf. 69.

⁴⁵⁷ 20/280.

⁴⁵⁸ “el-Furuk”, 4/264.

İbn-i Kayyim *rahmetullâhi aleyh* der ki:

“Allah'ın emir ve nehiyelerini bilme imkânına sahip olup da bu bilgileri edinmede gerekeni yapmayarak cahil kalan kimse kendisine hüccet ikame edilmiş (kimse hükmünde) dir.”⁴⁵⁹

İbnu'l-Lahhâm *rahmetullâhi aleyh* der ki:

“Hükmü bilmeyen kişi, onu öğrenmede kusur ve ihmâl etmediği sürece mazur olarak kabul edilir. Ancak kusur ve ihmalkârlıkta bulunursa, asla mazur olmaz.”⁴⁶⁰

İlim ehlinin kavilleri birbiriyle tamamen uyumluluk arz etmektedir. Bu kavillerin ortak noktası ilim elde etme imkânına sahip olan bir kimsenin cehaleti sebebiyle asla mazeretli olmayacağıdır. Yani, kişi içine düştüğü cehaleti okumak, araştırmak, sormak, fetva almak veya buna benzer herhangi bir yolla ortadan kaldırmaya imkân bulduğu halde gevşeklik gösterek ihmâl ederse, asla mazur sayılmaz. Mazeret, yalnızca öğrenmekten aciz kalındığında söz konusudur. Öğrenmek için tüm çabasını ortaya koyduğu halde bunu beceremeyenler var ya, işte mazur olanlar ancak onlardır.

Günümüz Türkiye'sine göz atan herkes iyi bilir ki, bu gün bu coğrafya da yaşayan insanların kahir çoğunluğu Allah'ın dininden ve o mübarek dini öğrenmekten yüz çevirmiş durumdadır. İlmî elde imkânları bir hayli çok olmasına rağmen ya dünyalık dertleri ya umursamazlıkları ya da gafletleri hak bilgiye ulaşma noktasında onları aldatmış durumdadır.

Bu gün insanlar saatlerce televizyon karşısında, internet kafelerde veya kahvehanelerde vakitlerini öldürerek Allah'ın dininden yüz çevirmekte ve ellerine binlerce kez fırsat geçtiği halde Kur'an'ı araştırmamakta, peygamberlerin sünnetini öğrenmemekte ve tevhidin hakikatlerini incelememekte-dirler.

Kendi menfaatleri uğruna en ince ayrıntılarına kadar hesap yapan, alacak verecek meselelerinde kuruluşların hesabını gözeten, siyaset denince erbabından bile daha iyi siyaset yapan, sözde cahil insanlar (!) acaba din denince veya İslam'ın hakikatleri dile getirilince neden aynı hassasiyeti göstermemekteler? Kafaları ticarete, siyasete, hıyanete veya yorumculuğa herkesten daha iyi çalışan bu kimseler neden İslamî meselelere gelince hiçbir şeyden anlamaz olurlar? Don almaya giderken elli kapı gezen bu zavallılar, iş dine gelince neden hiçbir araştırmanın içine giremezler? Yoksa donlarına verdikleri değeri dinlerine vermemekteler mi?

⁴⁵⁹ “Medaricu-s Salikîn”, 1/239.

⁴⁶⁰ “el-Kavâidu ve'l-Fevâidu'l-Usûliyye”, 58.

Evet, böylelerinin kıyamet gününde Allah’a sunacakları hiçbir mazeretleri yoktur. İçine düştükleri cehalet, kendileri için bir mazeret olmaktan öte ağır bir vebal olarak karşılarına çıkacaktır. Böylesi bir duruma düşmekten Allah’a sığınırız.

Cehalet mi Yüz Çevirme mi?

Aslında bu insanların durumu cehalet meselesi başlığı altında değil de “i’raz/yüz çevirme” başlığı altında değerlendirilmelidir. Çünkü bu insanlar isteselerdi hakkı bulmaya muktedir olur ve içerisine düşmüş oldukları cehaletten kurtulabilirlerdi; ancak Allah’ın dinine gereken değeri vermedikleri için böylesi bir cehalete maruz kalmışlardır. Bu noktada Zeyd b. Amr b. Nufeyl’in kıssasının mutlaka bilinmesi gerekmektedir.

Zeyd, kendi zamanına özel olarak gönderilmiş bir peygamber olmamasına rağmen Tevhid’i gerçekleştiren ve şirkten uzak duran bir kimse idi. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* daha kendisine peygamberlik gelmeden önce onu görmüştü. Bir defasında kendisine putlara ayrılmış bir kurbandan oluşan bir sofraya sunuldu. O, bunu yemekten kaçındı ve “Ortak koştuklarınız için kestiklerinizden yemeyeceğim” dedi. O, Kureys’in bu fiillerini kınıyor ve “Koyunu Allah yarattı, ona gökyüzünden su indirdi, yeryüzünde onun için bitki çıkardı. Sonra siz, onu Allah’ın ismi dışında bir şeyle, inkâr etmek ve kendisi için kestiğiniz şeyi yüceltmek için kesiyorsunuz” diyordu.⁴⁶¹

Bazı rivayetlerde geçtiği üzere “Ey Allah’ım! Hangi ibadetin sana daha sevimli olduğunu bilseydim, onunla sana ibadet ederdim; ancak ben bilmiyorum” der ve sonra da yeryüzünde dilediği şekilde secde ederdi. Allah’ın Rasûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem* onun tek başına bir ümmet olarak diriltileceğini haber vermiş ve hakkında övgülerde bulunmuştur.

Zeyd b. Amr bilmemesine ve vahyin nurundan uzak bir dönemde yaşamasına rağmen tevhidi gerçekleştirmiş ve şirkten uzak durmuştu. “Ey Allah’ım! Hangi ibadetin sana daha sevimli olduğunu bilseydim, onunla sana ibadet ederdim; ancak ben bilmiyorum” cümlesi onun bilmek için çabaladığını, ama bir türlü doğru bilgiye ulaşamadığını göstermektedir. Hatta Buhârî’nin rivayetine göre hak dini araştırmak üzere ta Şam diyarına gitmiş ve sonuçta hakka ulaşmıştı. Olay şu şekildedir:

Zeyd b. Amr b. Nufeyl, Mekke’den Şam’a doğru çıktı da tevhit dininden soruyor ve ona tâbi olup, onu arıyordu. Derken Yahudîler’den bir âlime kavuştu da ona dinlerinin mahiyetinden sordu ve: “Belki ben de sizin dini-

⁴⁶¹ Buhârî, Menakibu’l-Ensâr, 24. Hadis no: 3826.

nize girerim. Onun için bana dininizin hâlini haber ver” dedi. Yahudi âlim, Zeyd’e:

- “Sen Allah’ın gazabından payını almadıkça bizim dinimiz üzere olmazsın” dedi. Zeyd de ona:

- “Ben ancak Allah’ın gazabından kaçıyorum; ben ebediyen Allah’ın gazabından hiçbir şey taşımam ve ben onu taşımamaya muktedir hâldeyim. Sen bana başka bir dini gösterebilir misin?” dedi. Yahudi Âlim:

- “Ben o dinin ancak “Hanîf Din” olabileceğini biliyorum” dedi. Zeyd:

- “Hanîf Din nedir?” dedi. Yahudi âlim:

- “O, İbrahim’in Dini’dir. İbrahim ne bir Yahudi, ne de bir Hristiyan’dı. O, Allah’tan başkasına ibadet etmezdi” dedi. Zeyd onun yanından çıktı ve Hristiyanlardan bir âlime kavuştu. Ona da Yahudi âlimine söylediği gibi söyledi. O da Zeyd’e:

- “Sen Allah’ın lanetinden nasibini almadıkça asla bizim dinimiz üzere olamayacaksın” dedi. Zeyd ona da:

- “Ben ancak Allah’ın lanetinden kaçmaktayım, ben ebediyen Allah’ın lanetinden de, gazabından da hiçbir şey taşıyamam. Ben bunu taşımamaya muktedir hâlde bulunuyorum. Sen bana başka bir dini gösterebilir misin? dedi. Hristiyan âlim:

- “Ben o dinin ancak “Hanîf Dîn” olabileceğini biliyorum” dedi. Zeyd:

- “Hanîf Din de nedir?” dedi. Hristiyan âlim:

- “O İbrahim’in Dini’dir. O ne bir Yahudi, ne de bir Hristiyan’dı. O yalnız Allah’a ibadet ederdi” dedi. Zeyd, bunların İbrahim Peygamber hakkındaki sözlerini görünce, oradan ayrıldı ve onların arazisinden dışarı çıkınca iki elini yukarıya kaldırarak: “Allah’ım! Seni şahit tutuyorum ki, ben İbrahim’in Dini üzereyim” diyerek dua etti.”⁴⁶²

Görüldüğü üzere Zeyd b. Amr hakkı bulmak için yolculuklara gitmiş ve aklî melekelerini kullanarak doğruyu bulmuştu. İşte bu gün bir insanın cehalet sebebiyle mazur olabilmesi için böylesi bir gayret içerisine girmesi ve hakkı arayıp bulmada aynı çabayı göstermesi gereklidir. Tam bu noktada Ebu Hanife *rahmetullahi aleyh*’in şu önemli tespitini nakletmekte yarar görüyorum. O “el-Fıkhu’l-Ekber” adlı eserinde şöyle der:

“Tevhit ilminin inceliklerinden bir mesele kişi için içinden çıkılmaz bir hal alırsa, ona düşen bir âlim bulup da ona soruncaya dek Allah katında doğru olan neyse onu inanmasıdır. (Yani ya Rabbi, senin katında doğru

⁴⁶² Buhârî, Menakibu’l-Ensâr, 24. Hadis no: 3827.

neyse ben ona inanıyorum demesidir.) Soracağı âlimi araştırmasında geciktirme yapması caiz değildir. Eğer bu hususta duraksarsa mazur olmaz, şayet duraksarsa (yani sonra araştırmam derse) kâfir olur.”⁴⁶³

Ebu Hanife *rahmetullahi aleyh*’in bu fetvası ulema katında tevhidin ne denli bir yere haiz olduğunu gösterme adına son derece önemlidir. Onlar tevhit denilince tabir yerindeyse teyakkuza geçiyor ve o konuda hata etmemek ve İnsanları hataya sürüklememek için oldukça dikkatli davranıyorlardı. Günümüz âlimleri (!) ise tevhit denilince bizlere “Siz daha o meseleleri aşamadınız mı?” şeklinde alaylı bir o kadarda üzücü bir ifadeyle karşılık vermektedirler. Bu önceki âlimlerle şimdikilerinin arasındaki hassasiyeti ortaya koyma açısından oldukça güzel bir örnektir.

Ya halk? Ya kendisini İslam’a nispet eden bu insanlar? Sen onlara söyledikleri veya yaptıkları işlerin şirk olduğunu, bunun neticesinde ebedi cehenneme gidebileceklerini anlattığında kıllarını dahi kımıldatmamakta ve hiçbir çabalama, tetkik etme ve araştırma içerisine girmemektedirler. Hâl-buki tevhit ve şirkle alakalı bir mevzu insana hatırlatıldığında o insan -eğer bunu bilmiyorsa- karnı aç ise yemek yemeden önce o meseleyi bilen bir insana sormak için harekete geçmeli ve bir an olsun duraksamamalıdır. Şayet duraksayacak olsa Ebu Hanife *rahmetullahi aleyh*’nin fetvasına göre küfre düşer. Allah korusun... Rabbim muhafaza etsin... Kendimizi muhasebe etmeli ve böylesi bir hataya düşmemek için varımızı yoğumuzu ortaya koymalıyız.

Cehalet Meselesinde Dâr Ayırımı

Cehaletin mazeret olup-olmayacağına dair İslam ulemasının kavilleri incelendiğinde, onların dâru’l İslam ve dâru’l küfür ayırımına gittikleri görülür. İslam’ın hâkim olduğu topraklarda genellikle ilme ulaşabilme imkânı kolay ve mümkünken İslam’ın hükmetmediği topraklarda ilme ulaşma imkânı genellikle zor ve meşakkatlidir ya da imkânsızdır. İşte bu hakikati göz önüne alan âlimler İslam’ın hâkim olmadığı yerlerde cehaleti mazeret kabul etmiş ve böylesi beldelerde yaşayıp ta şer’î bir muhalefete düşen kimseleri tekfir etmede acele etmemişlerdir. Buna mukabil İslam’ın hâkim olduğu beldelerde ise şer’î muhalefete düşenleri mazeretli kabul etmemişlerdir.

Bu ayırımı onları sevk eden yegâne unsur ilme ulaşp-ulaşamamanın mümkün olup-olmayacağıdır. İslam ülkeleri ilme ulaşmanın en kolay olduğu yerlerdir. Küfür ülkeleri ise ilme ulaşmanın en zor olduğu yerlerdir. İşte bu nedenle cehalet konusunda söz söyleyen tüm âlimler böylesi bir ayırım

⁴⁶³ “el-Fıkhü’l-Ekber, mea’s-Şerhi’l Müyesser”, sf. 70. Ayrıca bkz. “Fıkh-ı Ekber Şerhi”, sf. 209.

yapmanın zorunlu olduğuna işaret etmişlerdir. Aslında böylesi bir ayırımı bizde kabul ediyor ve doğru olduğuna inanıyoruz. Mesela Avrupa veya Rusya'da İslam'a girmiş birisinden İslam'ın yaygın olduğu bir belde de yaşayan Müslümanların bildiği meseleleri bilmesini bekleyemeyiz. Oradaki Müslümandan ilk etapta beklenen tevhidin asıllarını bilmesi, şirkten uzak durması ve "zarurât-ı diyniye" diye tabir edilen İslam'ın olmazsa olmazlarını tanımasıdır. Bu ayırım doğru bir ayırım olup herkes tarafından kabul edilmeye uygundur.

Ancak burada izah edilmesi ve cevap bulunması zorunlu olan bir soru vardır. Soru şudur: Acaba önceleri İslam yurdu olup ta sonraları küfür diyarına dönüşen ve ilim elde etme imkânlarının aynı Dâru'l İslam'da ki gibi bol ve yaygın olduğu beldelerin hükmü nedir? Burada ki halklar acaba aslı küfür diyarlarında ki halklar gibi mutlak olarak cehaletleri sebebiyle mazur mu kabul edileceklerdir? İşte bu sorunun mutlaka cevap bulması gerekmektedir. Aksi halde içinde bulunduğumuz durumu doğru bir şekilde değerlendirmemiz mümkün değildir. Araştırmalarımız neticesinde bazı âlimler önceleri İslam diyarı olup ta sonraları küfür diyarına dönüşen günümüz diyarlarını incelemişler ve bu topraklarda yaşayan insanların içinde bulunduğu bu arızî durumu değerlendirmişlerdir. Bu âlimlerin tespitleri gerçek-tende kabule şayandır; zira günümüzde -örneğin Türkiye'de- İslamî bilgilere ulaşmak hem kolay hem de mümkündür. Hatta birçok belde de bile bu bilgilere ulaşmak bu kadar kolay değildir. İşte bu nedenle böylesi ülkelerde yaşayan halkları mazur kabul etmek İslam'ın ruhuyla uyuşmamaktadır. İslam insanların mazeretlerini yok etmek için kesin hüccetlerle gelmiştir. İslam'ın asıl hedefi insanları cehaletten kurtarmaktır. Cehaleti giderme imkânı olduğu halde onu gidermemek ve İslam'ın da buna müsamaha göstereceğini söylemek gerçek-tende ne akılla bağdaşır ne de İslam'ın ruhuyla. Bundan dolayı arızî daru'l küfürleri yeniden değerlendirmek ve doğru bir sonuca ulaşmak kaçınılmazdır.

Şimdi bu konuda bazı nakiller yapalım:

Hasan Karakaya⁴⁶⁴ der ki: "Kanaatimizce aslında İslam diyarı olup sonra dâru'l harbe dönüşen memleketlerin halkı bilmemelerinden dolayı mazur sayılmazlar. Çünkü bu ülkelerde az da olsa Müslümanlar bulunmakta, İslam'ın helal ve haramlarına dikkat etmekte, farz ve vaciplerini yerine getirmektedirler."⁴⁶⁵

⁴⁶⁴ Kendisinden nakil yaptığımız usulcü Hasan Karakaya ile Vakit Gazetesinde köşe yazarlığı yapan Hasan Karakaya'yı birbirine karıştırmamak gerekir. Biri âlim öteki ise köşe yazarıdır.

⁴⁶⁵ Hasan Karakaya, Fıkıh Usulü, sy. 415.

Şeyh Abdulkadir b. Abdulaziz de şöyle demektedir:

“Bu tür ülkelerde (yani aslında İslam diyarı olup ta sonraları küfür diyarına dönüşmüş ülkelerde) bilgi edinmek, ilim talep etmek ve hakkı tespit etmek mümkündür. Bu bölgelerde hiç kimse cehaleti sebebi ile mazeretli görülmez. Ancak özellikle ilim sahibi kimselerin bilebileceği fakat diğer insanlar için kapalı dini meseleler bu hükmün müstesnasıdır.”⁴⁶⁶

Bu nakillerden de anlaşıldığına göre günümüz Türkiye’sinde yaşayan insanları tamamen aslî küfür diyarlarında yaşayan insanlar gibi değerlendirmek fıkıh ehli bir insanın yapacağı bir iş değildir. Çünkü küfür diyarlarında yaşayan insanların mazur kabul edilmesindeki temel illet onların ilme ulaşmasının mümkün olmamasıdır. Türkiye’de ise bu illet ortadan kalkmıştır. “*El-hükmü yedûru mea illetihi*”⁴⁶⁷ kaidesinden hareketle Türkiye’yi bu ülkelerle aynı değerlendirerek halkını tamamen mazur kabul etmek fıkıhla bağdaşmayan bir tutumdur. Allah en iyisini bilendir.

Bu konunun izahını tamamlayarak tekfirin manileri konusunu noktalamış bulunmaktayız. Konumuza tekfir kurallarından ikincisinin izahı ile devam edeceğiz.

⁴⁶⁶ “el-Cami’ fi Talebi’l-İlmi’s-Şerif”. (Bu nakli “Cehalet Özüne Dair Temel Esaslar” adlı eserden iktibas ettik. Bkz. sf. 199.)

⁴⁶⁷ Hüküm illeti/gerekçesi ile beraber deveren eder. Yani meselenin hükmü illete bağlıdır; illet varsa hükümde vardır. İlet yoksa hükümde yoktur. Bu kaide erbabının malumu olduğu üzere usulde önemli bir yere sahiptir.

İKİNCİ KURAL

الثاني: الرضا بالكفر كفر

Küfre Rıza Küfürdür

Tekfir meselesinde ikinci kural olarak bu kaideyi şerh ve izah etmeye çalışacağız.

Ehl-i Sünnet küfre rızayı küfür, zulme rızayı zulüm, günaha rızayı da günah olarak kabul etmiştir. Kim -şer'î bir gerekçesi olmaksızın- küfre rıza gösterir, onu güzel görür veya onun meşruiyetini kabul ederse kesinlikle Allah'ın dini ile olan tüm bağlarını koparmış ve küfre girmiş olur. Bunun delillerine gelince;

1-) Rabbimiz şöyle buyurur:

"O, size Kitapta: "Allah'ın ayetlerine küfredildiğini ve onlarla alay edildiğini işittığınızde, onlar bir başka söze dalıp geçinceye kadar, onlarla oturmayın, yoksa siz de onlar gibi olursunuz" diye indirdi. Doğrusu Allah, münafların da, kâfirlerin de tümünü cehennemde toplayacak olandır." (Nisa, 140)

Bu ayet küfre rızanın küfür olacağını ispat etme noktasında son derece açıktır. İkrâh altında olmayan bir insan Allah'ın ayetlerinin alaya alındığı, onlarla istihza edildiği veya onların inkâr edildiği bir mecliste hiçbir tepki vermeksizin oturuyorsa kesinlikle o ortamda söylenenlere rıza gösteriyor demektir. Eğer o işe rızası olmasaydı o meclisi terk eder ve tepkisini ortaya koyardı. Olaya tepki göstermemesi bu işe razı olduğunu gösterir. Şeyh Süleyman b. Abdillâh der ki:

"Ayetin manası zahiri üzeredir. Kişi Allah'ın ayetlerinin inkâr edildiğini veya onlarla alay edildiğini işitir de hiçbir ikrah olmaksızın onları kınamadan ve onlardan uzaklaşmadan o alay eden kâfirlerle oturmaya devam ederse -her ne kadar onların yaptığını yapmasa da- o da onlar gibi kâfir olur. Çünkü bu, küfre razı olma manasına gelir; küfre rıza da küfürdür.

Âlimler bu ve benzeri ayetlerden “günaha rıza gösterenin günahı işleyenle aynı hükme tabi olacağını” istidlal etmişlerdir. İslam’da hükümler zahire göre verileceği için böylesi bir kimsenin onların yaptığını kalbi ile kerih gördüğünü iddia etmesi kendisinden kabul edilmez. Bu kimse zahiren küfrü izhar etmiş ve kâfir olmuştur.”⁴⁶⁸

İmam Kurtubî der ki:

“Çünkü o zaman siz de onlar gibi olursunuz...” Allah’ın bu buyruğu, kendilerinden bir münker sadır olduğu zaman masiyet işleyenlerden uzak durmanın vacip olduğuna delalet etmektedir. Çünkü onlardan uzak durmayan bir kimse, onların fiillerine razı olmuş demektir. Küfre rıza ise küfürdür. Nitekim yüce Allah: “Çünkü o zaman siz de onlar gibi olursunuz” diye buyurmaktadır. Buna göre masiyetin işlendiği bir mecliste oturup da onlara karşı tepki göstermeyen herkes, günahla onlarla eşit olur. Kişinin, masiyeti gerektiren bir söz söyleyip bunun gereğince de amel ettiklerinde onlara tepki göstermesi icap eder. Eğer onlara tepki gösterme gücü yetmiyorsa, bu ayetin tehdit ettiği kimselerden olmamak için yanlarından kalkıp gitmesi gerekir.”⁴⁶⁹

İmam Taberî der ki:

“Ayetin manası şu şekildedir: Sizler Allah’ın ayetlerinin inkâr edilip alaya alındığını işitip dururken hâlâ o inkâr edip alaya sapanlarla oturmaya devam ederseniz, onlar Allah’ın ayetlerini alaya almaları neticesinde nasıl günaha girmişse sizde aynı onların işlediği bu günahı işlemiş ve Allah’a isyan etme hususunda onlarla eşit olmuş olursunuz.”⁴⁷⁰

Şevkânî şöyle der:

“Çünkü o zaman siz de onlar gibi olursunuz...” Bu, yasaklamanın gerekçesidir. Yani, onlarla oturur ve bu oturmadan vazgeçmezseniz, o zaman sizde küfürde onlarla eşit olursunuz.”⁴⁷¹

Abdulmun’im Mustafa der ki:

“Eğer mecliste küfür icra ediliyorsa orada bulunan kimse onlar gibi kâfir olur. Ancak o yerde küfrün altında kalan günahlar cari ise o zaman orada bulunan kimse kâfir değil, bilakis günahkâr olur. Buradaki hükmün medarı o mecliste meydana gelen şeye göredir. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

⁴⁶⁸ “Mecmuatu’t-Tevhîd”, sf. 48.

⁴⁶⁹ “el-Camî li Ahkâmî’l-Kur’an”, 3/286.

⁴⁷⁰ “Tefsiru’t-Taberî”, 9/320.

⁴⁷¹ “Fethu’l-Kadîr”, 2/232.

“Allah’a ve ahiret gününe iman eden bir kul sakın ha içki içilen bir sofraya oturmasın!”⁴⁷² Malumdur ki, içki içilen bir sofraya oturan kimse küfre düşmez; sadece içki içen kimsenin hükmünü alır.

Bir gün Ömer İbn-i Abdulaziz’in huzuruna içki içen kimseler getirilmişti. Ömer İbn-i Abdulaziz hemen kendilerine celde vurulmasını emretti. O esnada kendisine içlerinden birisinin oruçlu olduğu söylenince, “Öncelikle ondan başlayın. Yoksa siz Allah-u Teâlâ’nın: “Allah’ın ayetlerine küfredildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğinizde, onlar bir başka söze dalıp geçinceye kadar, onlarla oturmayın, yoksa siz de onlar gibi olursunuz” buyurduğunu duymadınız mı? dedi.

Görüldüğü üzere Ömer İbn-i Abdulaziz, münker ortamına iştirak eden kimseyi bizzat o münkeri işleyenle bir kabul etti. Çünkü o kişinin hiçbir ikrah olmaksızın tepkisizce orada bulunması oradakilerin durumuna razı olduğunun bir göstergesidir. O kişi bu nedenle onların maruz kaldığı ceza ile aynı cezaya çarptırıldı.”⁴⁷³

2-) Rabbimiz şöyle buyurur:

“İsrailoğullarından kâfir olanlara, Davud ve Meryem Oğlu İsa’nın diliyle lanet edilmiştir. Bu, onların isyan etmeleri ve haddi aşmaları nedeniyledir. Onlar yapmakta oldukları kötü işlerden birbirlerini sakındırmazlardı. Yapmakta oldukları şey ne kötü idi!” (Maide, 78, 79)

Tefsirlerde nakledildiğine göre İsrailoğulları günah işlemeye başlayınca içlerindeki âlimler onları bu günahlardan sakındırmaya çalıştı. Ancak onlar bu günahlardan bir türlü vazgeçmiyorlardı. Onların vazgeçmediğini gören bu âlimler, onlarla oturup-kalkmaya ve yiyip-içmeye başladılar. Bunun üzerine Allah onların kalplerini birbirine benzeterek Davud ve İsa aleyhimesselemin diliyle kendilerini lanete uğrattı. Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu olayı şöyle anlatır:

“İsrailoğulları arasında eksiklikler baş gösterince, içlerinden birisi (günah işleyen) kardeşini gördüğünde ona: “Ey filan, Allah’tan kork ve yapmakta olduğun şu işi terk et; çünkü bu işi yapmak senin için helal değildir” derdi. Ertesi günü onunla karşılaşınca bu durumu, onunla birlikte oturup yiyip-içmesine engel teşkil etmezdi. Onlar bu işi yapınca, Allah da onların kalplerini birbirine çarptı.”

Daha sonra Hz, Peygamber: *“İsrailoğullarından kâfir olanlara, Davud ve Meryem Oğlu İsa’nın diliyle lanet edilmiştir. Bu, onların isyan etmeleri ve haddi aşmaları nede-*

⁴⁷² “Sünenu’ d-Dârimî”, 2092.

⁴⁷³ “Kava’id fi’t-Tekfir”, 107.

niyledir. Onlar yapmakta oldukları kötü işlerden birbirlerini sakındırmazlardı. Yapmakta oldukları şey ne kötü idi!" buyruğundan itibaren: "Fakat onlardan birçoğu fasık kimselerdir" ayetine kadar olan bölümleri okuduktan sonra şöyle buyurdu: "Allah'a yemin ederim ki, hayır (böyle olmaz), ya iyiliği emreder, kötülükten alıko-yar, zalimin elini tutarak onun hakkın dışına çıkmasına fırsat vermez, yalnızca hak işlemeye mecbur edersiniz yahut da Allah sizin de kalplerinizi birbirine çarpar ve onları lanetlediği gibi sizi de lanetler."⁴⁷⁴

Birbirini günah işlemekten ve Allah'a isyan etmekten sakındırdıktan sonra onlarla içli-dışlı olanlar sırf bu nedenle lanete maruz kalıyorsa, acaba birbirini hiç sakındırmadan günah meclislerinde bir arada oturanlar ne olur? Elbette onların durumu daha kötüdür. Onlar günah bakımından berikilerden daha eşettirler. Allah'ın rahmetinden tart edilip lanete maruz kalmaya onlardan daha çok müstahaktırlar.⁴⁷⁵

3-) Tevbe Suresinin şu ayetleri de bu kapsamda değerlendirilebilir:

"Andolsun, onlara (Tebük gazvesine giderken söyledikleri o alaylı sözleri) soracak olsan, elbette şöyle diyeceklerdir: "Biz lafa dalmış şakalaşıyorduk." De ki: "Allah ile O'nun ayetleri ile ve Rasûlü ile mi alay ediyorsunuz? Özür dilemeyin. Siz iman ettikten sonra gerçekten kâfir oldunuz..." (Tevbe, 65, 66)

Bu ayet -daha önceleri de ifade ettiğimiz üzere- Tebük gazvesi sırasında nazil olmuştu. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in ordusunda yer alan bazı kimseler Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ve ashabını kastederek: "Bizim şu Kur'an okuyanlarımız kadar midelerine düşkün, dilleri yalancı ve düşmanla karşılaşma esnasında korkak kimseleri görmedik" dediler. O esnada ismi "Muhaşin b. Humeyr" olan bir sahabe onların bu sözlerine güldü ve sonra bu ayetler nazil oldu.

"Muhaşin b. Humeyr" rivayetlerden anlaşıldığına göre onların bu sözlerini söylememiş, sadece onlara gülmüştü. Ama bu tavrı kendisini küfre girmekten kurtaramamıştı. Sonra Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e gelerek özür beyan etmiş ve diğerlerinin arasında onun özrü kabul edilmişti. Öbürlerinin ise azaba uğratılacağı haber verilmişti. Ayetin devamında yer alan: "Biz içinizden bir topluluğu affetsek bile, suçlarından ötürü bir topluluğa da azap edeceğiz" kısmından bunu anlamamız mümkündür.

Onun affedildiğine dair haber gelince ellerini semâya kaldırmış ve şöyle dua etmişti:

⁴⁷⁴ Tirmizî, Tefsir, 6. Hadis no: 3048; Ebu Davud, Melahim, 27.

⁴⁷⁵ Bkz. "Kava'id fi't-Tekfir", 108.

“Allah’ım! Ben, tüyleri diken diken eden ve kalpleri yerinden söken bir ayet işitiyorum ki, onunla kastedilen benim. Allah’ım! Bana kendi yolunda ölmeyi nasip et. Nasip et ki, hiç kimse “Onu ben yıkadım, kefenini ben giydirdim, onu ben defnettım” demesın.”

İkrime *radıyallahu anh’ın* bildirdiğine göre o, Yemâme Savaşında öldürülmüş, ama Müslümanlardan hiç kimse onu bulamamıştı.⁴⁷⁶

Küfür kelimelerinin söylendiği yerlerde hiçbir tepki göstermeksizin durmak onların bu işine rıza sayılır. Muhaşin b. Humeyr’in durumu aynen böyleydi ve onlara uygulanan muamele kendisine de uygulandı.

4-) Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“Allah Teâlâ’nın benden önceki her bir ümmete gönderdiği peygamberin, kendi ümmeti içinde sünnetine sarılan ve emrine uyan havarîleri ve ashâbı vardı. Onlardan sonra, yapmadıklarını söyleyen ve emrolunmadıklarını yapan kimseler geldi. Böyle kimselerle eliyle cihad eden mümindir, diliyle cihad eden mümindir, kalbiyle cihad eden de mümindir. Bunun ötesinde ise artık hardal tanesi kadar bile iman yoktur.”⁴⁷⁷

Abdulmun’im der ki: “Bunun ötesinde ise artık hardal tanesi kadar bile iman yoktur” çünkü kalbin inkârının ardında rıza ve kabulden başka bir şey yoktur. İşte bunun için iman yok olmuştur.”⁴⁷⁸

Yani insan, kalbi ile de onlarla cihad etmezse, bu, onlardan razı olduğu ve kendilerini kabul ettiği manasına gelir. Bu ise kişiyi küfre sokmak için yeterlidir.

Münkerin işlendiği bir ortamda hiçbir tepki göstermeksizin oturan bazı kimseler bu ve bu manada nakledilen bazı hadisleri yanlış anlamaktadırlar. Onlar bu hadislerde yer alan “kalp ile cihadı” o ortamda oldukları halde “nasıl olsa ben kalben bunları sevmiyorum, kalbimle onlara buğz ediyorum” diyerek yalnızca kalbî bir tepkiye bağlamaktadırlar. Hâlbuki hadis bunu anlatmamaktadır. Hadis öncelikle onlarla elimizle cihad etmeyi, eğer bunu yapamazsak dilimizle cihad etmeyi, şayet bunu da yapamazsak o zaman kalbimizle cihad etmeyi emretmektedir. Kalp ile cihad ise; el ve dil ile bir şey yapılamazsa, o ortamı terk ederek oradakilerin yaptıklarına buğz ederek olur. Eğer hiçbir tepki olmaksızın o ortamda oturulmaya devam edilirse bu zaten rızanın ta kendisidir. Kalp ile buğz veya kalp ile cihad o

⁴⁷⁶ “Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azîm”, 2/484.

⁴⁷⁷ Müslim, İman, 20.

⁴⁷⁸ “Kava’id fi’t-Tekfir”, 108.

ortamda bulunmak değildir, o ortamda bir şey yapılamazsa kalben nefret duyarak o ortamı terk etmektir.

5-) Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur: “Yeryüzünde bir günah işlendiğinde birisi ona şahit olur da bundan hoşlanmazsa (bunu kerih görürse) o günahattan uzakta olan kimse gibidir. O günahattan uzakta olup ta ona rıza gösteren kimse de ona şahit olan kimse gibidir.”⁴⁷⁹

Bir kimse günaha şahit olur, ama hemen tepkisini gösterirse adeta hiç ona şahit olmamış hükmündedir. Bir kimsede günaha şahit olmaz yani günahın işlendiği yerde bulunmaz, ama ondan hoşnut olursa, adeta onu işleyen kimse gibidir. Tüm bunların gerekçesi; rızadır. Günümüzde Allah’ın ayetlerinin hiçe sayıldığı, onlarla alay edildiği, bazen de inkâr edildiği meclislerde bulunup Allah’ın dinine faydalı olmaya çalışanlar artık Allah’tan korksunlar. Allah’ın dinine faydalı olabilme adına Allah’ın ayetlerinin hiçe sayıldığı ortamlarda tepki göstermeksizin durmak Allah ve Rasûlü’nün razı olmadığı bir iştir. Allah ve Rasûlü’nün razı olmadığı bir işi yaparak nasıl İslam’a hizmet edilebilir ki? Bunların hepsi bir aldatmacadan başka bir şey değildir.

Zahir-Bâtın İlişkisi

İslam dini insanların durumlarının tespiti için bir takım karine ve alametler koymuştur. Bu karine ve alâmetler sayesinde karşımızdaki insana iyi-kötü, doğru-yanlış, müttaki-facir, mümin-kâfir, diye hüküm vermemiz mümkün olmaktadır. İnsanın dış görünümü ve etrafında yansıtmış olduğu davranışlar onun iç dünyasını ortaya koyan bir ayna mesabesindedir. İnsanın içi ile dışı arasında sıkı bir irtibat vardır. İçi (batını) düzgün olduğunda bu dış dünyasına tesir eder. Bozuk olduğunda da durum aynıdır. Dışı (zahiri) bozuk olduğunda bu zorunlu olarak onun batnını etkiler.

Abdulmun’im der ki: “Şer’î nasslar zahirin (dış görünümün), bânının (kişinin iç dünyasının) bir şubesi ve onun kılavuzu olduğuna işaret etmektedir. Zahir ile bânının her biri, bir diğerini etkiler ve etkilenir. Eğer bânın bozuk ise zahir de bozuk olur; bânın düzgün ise zahir de düzgün olur. Bu, kaçınılmaz olarak böyledir. Bâtın ne kadar bozuksa zahir de o kadar bozuk olur. Aynı şekilde zahir ne kadar bozuk ise bânın da o kadar bozuk olur.

Bozuk bir zahir ile düzgün bir bânının veya bozuk bir bânın ile düzgün bir zahirin bir arada bulunmasını farz etmek caiz değildir (yani bunların bir arada bulunması asla mümkün değildir)”⁴⁸⁰

⁴⁷⁹ Ebu Davut, Melahim, 17. Hadis no: 4345.

⁴⁸⁰ “Kava’id fi’t-Tekfir”, 111.

Bilinmelidir ki, zahir ve batının birbiri üzerinde güçlü bir tesiri vardır. Zahirin bozukluğu batının bozukluğundan kaynaklanır. Bunun zıttı da böyledir. Bu hakikati “İrca fikriyle” malul olanlar hariç, akli başında her insan rahatlıkla tasdik edebilir.

İraca ehline göre ise kalp ile beden ve zahir ile batının birbiriyle alâkası yoktur. Kişi zahiri ile kötü bir amel işlediğinde, bu onun kalbine hiçbir suretle zarar vermez. Hatta bu, kişiyi dinden çıkaran bir amel bile olsa...

Onların bu enteresan fikrini reddetmek için sadece Rasûlullah *sallâllâhu aleyhi ve sellem*’in şu sözünü nakletmek yeterli olacaktır.

“Dikkat edin! Şüphesiz bedende bir et parçası vardır ki o doğru olduğunda tüm beden doğru olur, eğer o bozuk olursa tüm beden bozuk olur. Dikkat edin! O et parçası kalptir.”⁴⁸¹

Bu hadis zahir ile batın arasındaki sıkı irtibata dikkat çekmektedir. Kalbin doğru ve salih olması bedeninde doğru olmasını gerektirir. Eğer beden Allah’ın istediği surette düzgün değilse, bu, kalbinde bozuk olduğuna işarettir. İmandan bahsedip de ona göre amel etmeyenlerin kalbi iman etmiş değildir.⁴⁸²

Bu hadisi dikkatlice düşündüğümüzde, tevhide gerçekleştirmediği, namaz kılmadığı ve İslam’ın kendisine yüklemiş olduğu amelleri işlemediği halde kalbinin temiz, hatta kardan bile beyaz (!) olduğunu iddia edenlerin ne kadar da yalancı olduklarını anlamış oluruz...

Veya zahirde fık-ı fücra batmış, her türlü harama bulaşmış ve dinin yasak kabul ettiği tüm amelleri işleyen sözde kalpleri tertemiz kimselerin yalanlarının ne denli büyük olduğunu idrak ederiz...

Adam haramlara bulaşmışken hatta bazen bizzat o haramı işlerken ikaz ediyorsunuz, ama adamın cevabı hazır: Sen benim kalbime bak! Kalbim temiz ya!

Ya da konumuzla alakalı bir misal verecek olursak; adam küfrün ve şirkin işlendiği, Allah’ın ayetleri ile istihza edildiği bir mecliste hiçbir tepki vermeksizin oturuyor, sen ona bunun caiz olmadığını söylüyorsun, ama adam seni kendince bir cevapla mat ediyor: Sen benim kalbime bak!

İşte bu gün durum bundan ibaret. Bu yanlış fikir yıllar boyu insanlarımızı empoze edilmiş ve ta benliklerine işlenilerek haktan uzaklaştırılmışlardır.

⁴⁸¹ Buhârî, İman, 52.

⁴⁸² “er-Reddû alâ Şeritati el-Küfrü Küfran” sf. 48. “Mecmuu’l-Fetâva”dan naklen Bkz. 14/120.

Küfre Rıza Göstermenin Karineleri

Malum olduğu üzere rızanın yeri kalptir. Bir kimsenin bir işe razı olup-olmadığını bilmemiz aslen mümkün değildir. Çünkü razı olup-olmamak kalbin amellerindendir. Ancak İslam bunun için bir takım alamet ve karineler ortaya koymuştur. Bu karineler, kişinin bâtınına delalet eden lafzî ve amelî karinelerdir. Bizler bunlar sayesinde kişinin kalbinde yer eden şeylerin hakikatlerine muttali oluruz.

Şimdi bunları bir bir izah etmeye çalışalım.

A-) Lafzî Karineler

Söz, kişinin kalbindeki inancın hakikatini yansıtan en güçlü organdır. Kalpte yer eden iyi veya kötü düşünceler dil vasıtası ile açığa vurulur. Bu nedenle söz, hakikate delalet yönünden amellerden daha kuvvetli kabul edilmiştir. Abdulmun'im der ki:

“Lafzî karineler kişinin kalbinde yer eden hakikati gösteren en güçlü alametlerdir. Örneğin, kişinin -ikrah olmaksızın- küfre rıza gösterdiğine ve onu helal gördüğüne işaret eden sarıh bir söz söylemesi, Allah'ın şeraitine alternatif olan beşerî kanunları güzel görerek ilerlemenin ancak bu kanunlar sayesinde gerçekleşebileceğini ifade etmesi veya buna benzer kalbinde yer eden gerçeği yansıtan ibareler kullanması gibi... Böylesi birisinin kâfir olacağı ve dinden çıkarıcı bir şey yaptığı hususunda ümmetin âlimleri arasında hiçbir ihtilaf yoktur.”⁴⁸³

Lafzî karineler ikiye ayrılır.

1) Küfre delaleti sarıh/açık olanlar. Bunları söyleyen bir kimsenin niyet ve kastını araştırmaya gerek yoktur. Böylesi bir kimse sırf bu sözler nedeniyle dinden çıkar. Eğer hâkimin önüne çıkarılsa hâkim ona “Bu sözü ne niyetle söyledin” diye sormaz. Aksine bu sözü söyleyip söylemediğini sorar. Şayet adamın söylediği şer’î ispat yollarından birisi ile ispat edilirse o zaman ona gerekli ceza uygulanır.

2) Küfre delaleti ihtimalli olanlar. Bunların küfür sözü olup-olmadığı ihtimallidir. Yani bunların bir yönden küfür sözü olma ihtimali varken, diğer yönden böyle bir ihtimali yoktur. Böylesi bir durumda kişinin kastını araştırmak ve bununla ne kastettiğini öğrenmek zorunludur. Bu netlik kazanmadığı sürece kişinin küfrüne hüküm verilmez. Mesela birisi “Hain Muhammed” dese biz böylesi birisine hemen “Bu, Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e hakaret etmiştir” hükmünü veremeyiz; çünkü adamın bu sözü ile adı Muhammed olan bir arkadaşını kastetme olasılığı vardır. Bu olasılıktan

⁴⁸³ “Kava'id fi't-Tekfir”, 116.

dolayı adama öncelikle “Sen bu sözünle kimi kastettin” diye sorarız. Adam eğer “Peygamberi kastettim” derse o zaman kâfir olduğuna hüküm veririz. Ama adam “Ben falanca arkadaşımı kastettim” dese o zaman zaten problem yoktur.

Dolayısıyla, kişi herhangi bir ikraha maruz kalmadan net, açık ve hiçbir ihtimali olmayan bir küfür sözü söylediğinde, bununla kalbinde yer eden inancı açığa vurmuş ve küfrünü dışarı kusmuş olur. Bu, küfre razı olduğunu ortaya koyan en güçlü karinedir.

B-) Amelî Karineler

Bunlar, kalpte yer eden inancı dışı vuran zahirî amellerdir. Bunlar sayesinde kişinin iç dünyasında hâkim olan düşünce ve inançlar bilinir. İkraha olmaksızın bu amellerden birisini işleyen kimseye “Sen bunu kalben helal görüyor musun?” veya “Sen kalben bundan razı mısın? diye sormaya gerek yoktur. Diğer bir ifadeyle, böylesi amelleri işleyen birisine bu amellere kalben razı olup-olmadığı hususunda lafzî karineler aracılığına ihtiyaç duyulmaz. Çünkü o bunları işlemek sureti ile zaten küfre kalbini açmış ve ona razı olmuştur. Olay, lafzî karinelere ihtiyaç duymayacak kadar kesinlik kazanmıştır.

Şimdi küfre delalet eden amelî karinelere bazısını açıklamaya çalışalım:

1) Din İle Alay Edilen ve Küfür Ameli İşlenen Meclislerde Oturmak

Allah’ın ayetleri ve dinin mukaddesatıyla istihza edilen meclislerde oturmak caiz değildir. Kişi ikrah olmaksızın tepkisiz bir şekilde böylesi bir mecliste oturursa orada cereyan eden fiillere razı olmuş demektir. Bu konuya önceki satırlarda değinmiş ve gereken bilgiyi orada vermeye çalışmıştık.

Bu konunun temel dayanağı olan Nisa Suresi 140. ayeti ve o ayete ilişkin İmam Kurtubî’nin önemli cümlelerini hatırlatarak diğer maddelerin izahına geçmek istiyoruz. Rabbimiz buyurur ki:

“O, size Kitapta: “Allah’ın ayetlerine küfredildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğinizde, onlar bir başka söze dalıp geçinceye kadar, onlarla oturma, yoksa siz de onlar gibi olursunuz” diye indirdi. Doğrusu Allah, münaflıkların da, kâfirlerin de tümünü cehennemde toplayacak olandır.” (Nisa, 140)

İmam Kurtubî der ki:

“Her kim onlardan uzak durmazsa, onların fiillerine razı olmuş demektir.”⁴⁸⁴

⁴⁸⁴ “el-Camî’ li Ahkâmî’l-Kur’an”, 3/286.

Görüldüğü gibi İmam Kurtubî tepkisiz bir şekilde o mecliste oturmayı (sadece oturmayı) onların fiillerine razı olmaya bir karine kabul etmiştir. Buda göstermektedir ki, hiçbir tepki olmaksızın din ile alay edilen ve küfür ameli işlenen meclislerde oturan kimseler orada cereyan eden amellerden razı olmuş demektir; bu da küfürdür.

2) Şaka Yere Dahi Olsa Din İle Alay Etmek

Din ve dinin mukaddesatı ile alay etmek veya onları kötüler mahiyette cümleler kullanmak, kişinin bâtınının bozukluğuna delalet eder. Böylesi bir kimse her ne kadar kendisinden sadır olan alay vâri cümleleri helal görerek yaptığını söylemese bile ortaya koyduğu iş bunu helal saydığının en büyük delilidir. Eğer bu kimsede iman olsaydı, bu iman kendisini Allah'ın dini ile alay etmekten men ederdi.

Burada kişinin dili ile "Ben bunu helal görerek söyledim" demesine gerek yoktur. Böylesi bir pozisyonda helal görüp-görmediği söylemiş olduğu alaycı cümlelerden ortaya çıkmıştır. Rabbimiz şöyle buyurur:

"Andolsun, onlara (Tebûk gazvesine giderken söyledikleri o alaylı sözleri) soracak olsan, elbette şöyle diyeceklerdir: "Biz lafa dalmış şakalaşıyorduk." De ki: "Allah ile O'nun ayetleri ile ve Rasûlü ile mi alay ediyorsunuz? Özür dilemeyin. Siz iman ettikten sonra gerçekten kâfir oldunuz..." (Tevbe, 65, 66)

İbn-i Teymiyye der ki:

"Allah-u Teâlâ, 'Biz, o küfür sözlerini (içeriğine) inanmadığımız halde söyledik. Bizler lafa dalmış eğleniyorduk' demelerine rağmen onların mümin olduktan sonra küfre düştüklerini haber verdi ve Allah'ın ayetleri ile alay etmenin küfür olduğunu, bunun ancak bu söze göğsünü açanlardan meydana gelebileceğini ve şayet kalbinde iman olsaydı, o iman bu sözü söylemeye engel olacağını beyan etti."⁴⁸⁵

Allah'ın dini ile alay etmenin yalnızca o alaya kalbini açan bir kimseden sadır olabileceğine, bunun kalpteki imanın yokluğuna işaret eden bir alamet olacağına ve kalpteki imanın buna engel teşkil edeceğine dair İbn-i Teymiyye'nin kullandığı cümleler gerçektende dikkate şayandır.⁴⁸⁶

Kitabın geçen sayfalarında bu ayet üzerine yeterince bilgi vermiş ve din ile alay etmenin veya küfrü gerektiren bir söz söylemenin niyeti aksi doğrultuda olsa bile kişiyi dinden çıkaran bir amel olduğunu izah etmeye çalışmıştık. Dileyen kardeşlerimiz oraya tekrar müracaat edebilirler.

⁴⁸⁵ "Mecmuu'l-Fetâvâ", 7/220.

⁴⁸⁶ "Kava'id fi't-Tekfir", 117.

3) İkrâh Olmaksızın Küfür Ameli İşlemek

Kişi ikrah olmaksızın küfrü gerektiren bir amel işlediği zaman tüm ulemaya göre dinden çıkar. Onun bu ameli küfre razı olduğunun en büyük delilidir. Şayet razı olmasaydı o ameli işlemezdi, işlediğine göre kesinlikle ona razı olmuş demektir. Rabbimiz şöyle buyurur:

“Kalbi iman üzere sabit ve bununla mutmain olduğu halde, -ikrâha uğratılanlar müstesna olmak üzere- kim imanından sonra Allah’a karşı küfre sarparsa işte onlarım üstünde Allah’tan bir gazap vardır ve büyük azap onlarındır.” (Nahl,106)

Bu ayette ikraha uğratılanlar hariç küfür ameli işleyen herkesin ona kalbini açtığı, yani ona razı olduğu açıkça ifade edilmiştir.

4) Tağuta Muhakeme Olmak

Kişinin kalbinin bozukluğuna ve inancının fesadına delalet eden kariyelerden bir tanesi de Allah’ın hükmünü terk edip tağutun hükmüne müracaat etmektir. Rabbimiz şöyle buyurur:

“(Ey Muhammed!) Sana ve senden önce indirilen kitaplara iman ettiklerini iddia edenleri görmüyor musun? Tağutu inkâr etmeleri kendilerine emrolunduğu hâlde, onun önünde muhakeme olmak istiyorlar. Şeytan da onları derin bir sapıklığa düşürmek istiyor.” (Nisa, 60)

Bir müslümanın Kur’an-ı Kerimde yer alan hükümleri bir tarafa bırakıp yerine kendisine “hüküm” diyebileceğimiz bir takım kanunlara muhakeme olması olacak bir şey değildir.⁴⁸⁷ Böylesi bir amelde bulunan insanların imanı, Kur’an’a göre boş bir iddiadan öteye geçmemektedir. Yani böylesi insanlar kendilerinin Müslüman olduğunu kabul etseler dahi Kur’an’a göre iman etmiş sayılmazlar. Çünkü böylelerinin imanına engel olan bir şey vardır; tağuttan hüküm talep etmek...

Bu gün kendilerini “Müslüman” olarak adlandıran nice insanlar yeri geldiği zaman teslim oldukları Allah’ın buyruklarını bir tarafa bırakıp yerine kendileri gibi beşer olan insanların kanunlarına müracaat edebilmektedirler. Örneğin, birisinin yakını öldüğünde İslam’ın kendisine ön gördüğü mirasa razı olmayıp hemen kendilerine üç kuruş fazla veren kokuşmuş

⁴⁸⁷ Burada hüküm ve muhakeme kavramlarının çok iyi tahkik edilmesi gerekmektedir. Hangi meselelerin “hüküm isteme” kapsamına girip-girmediği ayırt edilmeden verilecek kararlar isabetli olmayacaktır. Bazı Müslümanlar bu noktaya dikkat etmedikleri için bir takım hataların pençesine düşmekten kendilerini kurtaramamışlardır. Allah’a teslim olmuş bir kul, tüm dünyası gitse dahi muhakeme kapsamına girecek bir meselede beşer mahsulü kanunların kapısını çalmamalıdır. Allah’ın kanunlarında tüm alternatifler mevcutken bir müslümanın başka kapıya gitmesi nasıl düşünülebilir ki? Allah ehl-i İslam’ı bu afetten korusun.

beşer kanunlarına müracaat edenleri görmek hiçte zor değildir. Acaba bu insanlar hiç mi Rableri olan Allah'tan korkmazlar? Allah kendilerine en adil olan hakkı verdiği halde nasıl olurda birkaç kuruşluk dünya menfaati için O'nun hükmünü bırakıp başka hükümlere müracaat ederler? Gerçektende bunu anlamak mümkün değil.

Böylesi insanlar namazda, oruçta, hacda ve menfaatlerine dokunmayan diğer ahkâmda söz hakkını Allah'a verirler, ama iş menfaatlerine dokunduğunda Rableri olan ve her daim huzurunda boyun eğdikleri Allah'ı bir anda unutuverirler. İşte böylesi insanlar her ne kadar kendilerini Müslüman olarak adlandırırsalar da hakikatte İslam'a boyun eğmiş kimseler değildir. Çünkü İslam tam bir teslimiyettir. Namazda olduğu gibi mirasta da Allah'ın kanunlarına boyun eğebilmektir. Oruçta olduğu gibi diğer meselelerde de Allah'ın yasalarına uyabilmektir. Bir meselede İslam'ın hükmüne başka meselelerde de başkalarının hükmüne itaat etmenin İslam'da tek bir adı vardır; o da şirktir.

5) Allah'ın Şeraitine Muhakeme Olmaktan Yüz Çevirmek

Rabbimiz şöyle buyurur:

"Bir de 'Allah'a ve Rasûlüne iman edip itaat ettik diyorlar' sonra da bunun arkasından yan çiziyorlar, bunlar mü'min değillerdir. Onlar, aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Peygamber'e çağırıldıklarında, birde bakarsın ki içlerinden bir kısmı yüz çevirip dönerler." (Nur, 47, 48)

Ayet-i kerime, Allah ve Rasûlü huzurunda muhakeme olmaya çağırıldığında yüz çeviren ve yan çizen insanların mümin olamayacaklarını ifade etmektedir. Allah'a ve Rasûlüne çağırıldığında sırt çevirmek, kişinin kalbinin bozuk olduğunu gösterir. Yani böylesi kimseler her ne kadar dilleri ile mümin olduklarını söylese de aslında kalpleri ile tam teslim olmuş insanlar değildir. Eğer iman onların kalbinde yer etseydi, Allah'a ve Rasûlüne çağırıldıklarında sırt çevirmezlerdi. Sırt çevirdiklerine göre iman etmedikleri ortaya çıkmış oldu.

İman, "semi'nâ ve eta'nâ" diyebilmektir. Yani her halde "işittik ve itaat ettik" sözünü kendimize şiar edinebilmektir. Bu, müminlerin vasfıdır.

"Aralarında hüküm vermek için Allah'a (Kur'an'a) ve Resûlüne davet edildiklerinde, mü'minlerin söyleyeceği söz ancak, "işittik ve itaat ettik" demeleridir. İşte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir." (Nur, 51)

Yüz çevirmek ise münafıkların ve kalbinde hastalık bulunanların alametidir.

İşte bir insan Allah'a ve Rasûlüne davet edildiğinde "işittim ve itaat ettim" diyerek onların vereceği hükme razı oluyorsa, kalbinde iman taşıdığına şahitlik edebiliriz. Çünkü bundan ancak münafıklar yüz çevirir.

"Münafıklara, 'Allah'ın indirdiğine (Kur'an'a) ve Peygambere gelin' denildiği zaman, onların senden büsbütün uzaklaştıklarını görürsün." (Nisa, 61)

İbn-i Teymiyye der ki:

Allah-u Teâlâ, Rasûlüne itaat etmekten yüz çeviren ve O'nun vereceği hükme sırt dönen kimselerin mümin değil, (bilakis) münafıklardan olduğunu beyan etmiştir. Mümin "işittik ve itaat ettik" diyen kimsedir..."⁴⁸⁸

Allah ve Rasûlüne muhakeme olmaktan kasıt, Kur'an ve Sünnetin hükümlerine muhakeme olmaktır. Bu gün Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* olmadığına göre O'nun Sünnetine müracaat etmeliyiz.

6) Küfür Olan Şeylerde Kâfirlere İtaat Etmek

Kişinin kalbinin bozuk olduğuna ve akidesinin fesada uğradığına delalet eden şeylerden bir diğeride, Allah'ın emirlerini yasak, yasaklarını da emir addetme hususunda kâfirlere itaat etmektir. Daha orijinal bir ifadeyle helali haram, haramı da helal yapanlara, yani Allah'ın hükümlerini hiçe sayan ve bunlara alternatif olması için kanun çıkaran kâfirlere itaat etmektir. Rabbimiz şöyle buyurur:

"Kendileri için hidayet yolu belli olduktan sonra irtidat edenleri, şeytan aldatıp peşinden sürüklemiş ve kendilerini boş ümitlere düşürmüştür. Bu, onların, Allah'ın indirdiğini beğenmeyen kimselere, "Bazı işlerde size itaat edeceğiz" demelerindendir. Allah, onların gizlice konuşmalarını bilir." (Muhammed, 25, 26)

Ayet o kadar açık, o kadar nettir ki, hiçbir tevile ve yoruma ihtiyaç bırakmamaktadır. Ayette mevzu bahis edilen bu kimseler İslam'a girdikten ve hidayet yolu kendilerine belli olduktan sonra sırf Allah'ın indirdiği yasalar-dan hoşlanmayan kimselere "sizlere bazı konularda itaat edeceğiz" dediklerinden dolayı mürtet kabul edilmiş ve dinden çıktıklarına hükmedilmiştir.

"Sizlere bazı konularda itaat edeceğiz" diyen kimselerin hali bu ise ya "Sizlere her konuda itaat edeceğiz" diyenlerin hali nasıl olur? Elbette böyleleri irtidat hükmünü hak etmeye onlardan daha müstahaktırlar.

Ayette zikri geçen kimselerin Allah'ın kanunlarını beğenmeyenlere "Bazı konularda sizlere itaat edeceğiz" demeleri onların kalplerinin bozuk olduğuna işaret etmektedir. Bu günde küfür kanunlarına -hangi gerekçeyle olursa olsun- itaat edenler her ne kadar iman iddiasında bulunsalar da bu

⁴⁸⁸ "es-Sârimu'l-Meslûl", 1/42.

onlardan kabul edilmez; zira onların kâfirlere itaati kalplerinin bozukluğuna delalet etmektedir. Kalpleri fesada uğrayanlar da malum olduğu üzere iman etmiş değillerdir.

Allah-u Teâlâ'nın "Eğer onlara itaat ederseniz hiç şüphe yok ki (o zaman) siz de müşrik olursunuz" (Enam, 121) ayeti de aynı konuya temas etmektedir.

Allah-u Teâlâ ölmüş hayvanın etini yemeyi yasaklayınca Mekkeli müşrikler Müslümanlara: "Ölmüş hayvanı siz öldürünce (kesince) helal oluyor da Allah (tabii bir ölümle) öldürünce niye helal olmasın!" diye itirazda bulundular. Bu itiraz karşısında bazı Müslümanların kalbinde bir şüphe hali belirdi. Bunun üzerine Allah-u Teâlâ bu ayeti indirdi.⁴⁸⁹

Ayet Allah'ın haram kılmış olmasına rağmen ölü hayvan etini yiyen kimselerin müşriklere itaat ettiklerinden ötürü şirk düşeceklerini bildirmektedir. İbn-i Kesir der ki:

"Eğer siz Allah'ın şeriatından başkalarının sözlerine döner ve bunu Allah'ın emrinin önüne geçirirseniz –ki bu şirk- sizler de müşrik olursunuz."

Allah'ın verdiği bu hükmün illeti oluştuğunda günümüzde de aynı hükmü verebiliriz. Yani Allah'ın yasaklarını çıkardıkları yasa ve kanunlarla serbest bırakanlara veya emrettiklerini yasaklayanlara itaat edilmemeli ve destek verilmemelidir. Eğer böyle bir destek söz konusu olursa o zaman şirk ortaya çıkar. Allah bizleri kâfirlere yardımcı olmaktan uzak kılsın.

7) Allah ve Rasûlü'nün Verdiği Hükme Rıza Göstermemek

İman etmenin temel niteliklerinden biriside, Allah ve Rasûlü'nün emredip yasakladığı şeylere itiraz ve tenkit etmeksizin rıza göstermek, boyun eğmek ve teslim olmaktır. Allah ve Rasûlü'nün belirlemiş olduğu hükümlere rıza göstermemek, boyun eğmemek veya teslim olmamak kişinin kalbinin bozukluğuna delalet eden karinelere birisidir. Rabbimiz şöyle buyurur:

"Hayır, Rabbine andolsun ki, aralarında çıkan ihtilaflarda seni hakem yapıp sonrada verdiğin hükümden dolayı içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar." (Nisa, 65)

Allah Rasûlü'nün getirmiş olduğu tevhide muhakeme olmadığı ve onu hakem kabul etmediği sürece, kulun iman iddiası geçerli değildir. Ayetin "Aralarında çıkan ihtilaflarda seni hakem yapmadıkça" kısmı bunun delilidir.

⁴⁸⁹ "Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm", 2/231.

“Sonrada verdiği hükümden dolayı hiçbir sıkıntı duymadan...” Ayetin bu kısmı ise, tevhide boyun eğmiş birisinin, Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in verdiği hükmü içinde hiçbir sıkıntı duymadan ve ona tam bir rıza göstermeden kabul etmediği sürece imanının tahakkuk etmeyeceğini ifade etmektedir.

“Tam bir teslimiyette teslim olmadıkça...” kısmı da, tüm itiraz ve eleştirilerden uzak bir şekilde hem zahiren hem de bâtinen verilen hükme teslimiyet göstermeyen kimselerin imanını reddetmektedir.

Ayet içerisinde zikri geçen bu üç şartın gerçekleşmemesi durumunda imanın aslı yok olmaktadır. Bunun delili, ayetin başında yer alan ifadelerdir. Şimdi maddeler halinde bunları ele alalım.

1-) Ayette ilk olarak nefiy edatı olan “**Lâ**” zikredilmiştir. Bunun getiriliş nedeni, önceki ayetlerde Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in hakemliğine razı olmayan kimselerin iman iddialarını reddetmektir. Muhakkik âlimlerin bildirdiğine göre “**La**” edatının getirilişi ile ayetin tekidi artmış ve Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in hakemliğini kabul etmeyenlerin mümin olamayacakları kesinlik kazanmıştır.⁴⁹⁰

2-) Daha sonra “**ve Rabbike**” (Rabbine andolsun ki) denilerek bu hakikat daha net olarak ifade edilmiştir. Rabbimizin kendi nefsine yemin etmiş olması onların mümin olamayacaklarını bir kere daha ortaya koymaktadır.

3-) Ayetin devamında “**La yü’minune**” (iman etmiş olmazlar) buyrulurak, Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’i hakem kabul etmeyen ve O’nun verdiği hükme içerisinde hiçbir sıkıntı duymaksızın boyun eğmeyenlerin mümin olamayacakları bizzat ifade edilmiştir.

4-) Ayeti-i kerime isim cümlesi ile başlamıştır. İsim cümlesinin fiil cümlesinden daha kuvvetli olduğu, âlimlerin büyük bir kısmının tercihidir. Bu da, ayetin ifade ettiği anlama ayrı bir tekit kazandırmıştır.

Ayeti-i kerimede sanki Allah Rasulü’nün hükmünü kabul etmeyen ve verdiği hükme razı olmayanların mümin olamayacakları dört kez vurgulanmıştır. Bu da çok önemli bir noktadır. Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’i hakem kabul etmeyenlerle, Kur’an’ı hakem/anayasa kabul etmeyenler arasında hiçbir fark yoktur.

Efendimizin verdiği hükmü kabul etmeyenler nasıl mümin olamıyorsa, Allah’ın kitabını arkalarına atarak hükümlerini işlevsiz bırakanlarda aynı şekilde mümin olamamaktadırlar; aralarında hiçbir fark yoktur.

Bu ayet hakkında bazı âlimlerin yorumlarını zikretmekte fayda görüyoruz. İbn-i Kesir tefsirinde der ki:

⁴⁹⁰ Geniş bilgi için bkz. “Mefatihü’l Ğayb”, 8/136; “el-Cami’ li Ahkâmi’l-Kur’an”, 3/184.

“Tüm işler(in)de Allah Rasulü’nü hakem yapmadıkça bir kimsenin mümin olamayacağına dair Allah-u Teâlâ mukaddes zâtına yemin etmektedir...”⁴⁹¹

Razî der ki: “Aralarında çıkan meselelerde seni hakem yapmadıkça” ayetinin ifade ettiği şart, Hz. Peygamberin hükmüne razı olmayan kimsenin mümin olamayacağına delalet etmektedir.”⁴⁹²

İbn-i Teymiyye der ki: “Dini veya dünyevi hangi mesele olursa olsun, aralarında çıkan meselelerde Hz. Peygamberin hükmüne rıza gösterene ve O’nun hükmünden dolayı kalplerinde bir sıkıntı duymayana dek Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in sünnetinden ve şeriatından yüz çevirenlerin mümin olamayacağına dair Allah-u Teâlâ mukaddes zatına yemin etmiştir.”⁴⁹³

İbn-i Kayyim de şöyle der: “Allah-u Teâlâ insanların, usul, furu, şer’i ahkâm, uhrevi hükümler ve karşılaşmış oldukları diğer meselelerde Allah’ın Rasulü’nü hakem olarak tayin etmedikçe, imanlarının olmadığına, mukaddes zatına andederek yemin ediyor. Tek başına, Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in hakem olarak tayin edilmesi de imanın ispatı açısından yeterli değildir. Bununla birlikte içlerinden de hiçbir sıkıntı duymamaları gerekir. İçlerinde sıkıntı duymaları, kişinin gerek Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e hükmolunmaktan dolayı ve gerekse onun vereceği hükümden dolayı göğsünün daralmasıdır. Dolayısıyla Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in hükmüne bütün açıklığıyla göğüslerini açmaları, tam olarak onu kabul etmeleri ve bundan razı olmaları gerekir. Onun hükmüne itiraz etmeden, tam bir kabul ve teslimiyet ile yönelmedikçe, iman etmiş olmazlar.”⁴⁹⁴

Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in hakem tayin edilmemesi durumunda kişi, akidevî açıdan probleme düşüyorsa, Allah’ın, insanların saadeti için gönderdiği kitabı hakem tayin etmemek, evleviyetle kişinin akidesinin bozulmasına sebep olur. Bu noktaya kısmen değinmiştik. Şimdi, Seyyid Kutup’un konuyla alakalı çok önemli bir tespiti buraya aktararak, bu gün yönetim mekanizmalarını Allah’ın kitabına ve O’nun bizler için tayin etmiş olduğu İslam nizamına göre şekillendirmeyen kişi ve kuruluşların akidevî açıdan durumlarını ele alalım.

Seyyid Kutup der ki: “Kimse, Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’i ‘hakem yapmanın’ O’nun şahsını hakem yapma manasına geleceği vehmine kapıl-

⁴⁹¹ “Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim”, 1/691.

⁴⁹² “Mefatihul-Ğayb”, 8/135.

⁴⁹³ “Mecmuu’l-Fetâva”, 28/471.

⁴⁹⁴ “et-Tıbyan fi Aksâmi’l-Kur’an”, sf. 270. “Kava’id fi’t-Tekfir” den naklen. Bkz. 124.

masın. Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'i hakem yapmak, O'nun getirdiği sistemi ve şeriati hakem yapmak demektir..."⁴⁹⁵

Gerçektende bu cümleler çok önemlidir ve altı çizilmeye değerdir; zira kimileri bu ayetin sadece Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'i hakem tayin etmeyenlere şamil olacağını anlamışlardır. Bu hatalı bir anlayıştır. Eğer durum onların iddia ettiği gibi olsaydı, o zaman Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in vefatından sonra bu ayetin hükmü işlevsiz kalır ve hiç kimse ona muhakeme olamazdı. Bunu ise ne akıl kabul eder, ne de nakil!

Bundan dolayı -Seyyid Kutup merhumun da dediği gibi- Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in hakem tayin edilmesinden maksat, O'nun bizlere getirmiş olduğu şeriati hakem yapmaktır. O'nun getirmiş olduğu şeriati kabul etmeyenler, dolayısıyla O'nun hakemliğini kabul etmemektedirler. Onu hakem kabul etmeyenlerde bizzat ayetin ifadesi ile "mümin" değildirler.

8) Zahiren Dinin Emirlerine Bağlanmamak

Bir kimse Allah'ın insanların saadeti için göndermiş olduğu dinin emir ve yasaklarına bağlanmıyorsa, bu onun bâtınının bozuk olduğuna delalet eder.

"Lâ ilâhe illallah" diyen bir kulun bu iddiasında samimi olup olmadığı, onun Allah ve Rasulüne olan itaati ölçüsünde ortaya çıkar. Bu mübarek kelimeyi telaffuz eden bir kul, bu kelimenin bir gereği olarak Allah ve Rasulüne itaat etmek zorundadır. Aksi halde bu kelimenin ona herhangi bir faydası olmayacaktır. Rabbimiz şöyle buyurur:

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın." (Âl-i İmran, 31)

Allah'ı sevmek Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e uymayı gerektirir. O'nun getirdiği hidayet nuru ile aydınlanmayan, O'nun sünnetini ve hayat tarzını yaşamayan bir kimse Allah'a olan sevgi iddiasında yalancıdır. Çünkü Allah'ı sevmek Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e ittiba etmeyi gerektirmektedir. O'na ittiba etmeyenler, Allah'ı sevmiyor demektir. Allah'ı sevme-
yen bir kimse de iman etmiş olamaz. Abdulmun'im der ki:

"Kulun, Rabbini sevdiğinin göstergesi Allah katından getirdiği şeylerin tamamında Peygamberine ittiba etmektir. Sevgi, dinin hükümlerine bağlılık miktarınca olur. (Yani kul ne kadar dinin emirlerine bağlı ise o kadar sevgisi var demektir.) Sevgi kalpte kuvvetlendikçe dine olan bağlılıkta kuvvetlenir.

⁴⁹⁵ "Fi Zilalî'l-Kur'an", 3/303 vd.

Dine olan bağlılık arttıkça kalpteki sevgide kaçınılmaz olarak artar. Bu ikisinden her biri diğerinin delilidir.

Bu nedenle, kimin İslam şeriatına zahiren bağlılığı tamamen yok olursa, böylesi biri kalbindeki sevginin yok olduğunu gösteren bir şey ortaya koymuş olur. Mutlak sevgi ancak Allah'a iman etmeyen kâfir kimselerin kalbinden yok olur. Her kim, dili ile bunun aksini iddia eder ve Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e ittiba etmeksizin Allah'ı sevdiğini söylese, ayet böylesi bir kimsenin bu zan ve iddiasını yalanlamaktadır."⁴⁹⁶

9) Müslümanlar Aleyhinde Kâfirlere Yardım Etmek

Allah *celle celâluhu* müminlerin sadece birbirlerini veli edinmelerini yani yalnızca birbirlerine yardım etmelerini vacip kılmıştır. Kendilerinin dışında kalan kimselere -bu kimseler ister Ehl-i Kitap olsun, ister kâfirler olsun isterse de münafıklar olsun fark etmez- yardım etmelerini kesin bir dille yasaklamıştır. Bir kimse eğer müminler aleyhinde kâfirlere yardım ediyorsa bu kesinlikle onun bâtınının bozuk olduğuna delalet eder. Rabbimiz şöyle buyurur:

"Onlardan çoğunun, kâfirlere velayet verdiklerini"⁴⁹⁷ görürsün. Nefislerinin onlar için önceden hazırladığı şey ne kötüdür. Allah onlara gazap etmiştir ve onlar azap içinde devamlı kalıcıdır! Eğer onlar, Allah'a Peygambere ve ona indirilene iman etmiş olsalardı, kâfirlere velayetlerini vermezlerdi. Fakat onların çoğu fasık (imandan çıkmış) kimselerdir." (Maide, 80,81)

"Ey iman edenler! Yahudi ve Hristiyanları veli edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onları veli edinirse o da onlardandır. Şüphesiz ki Allah zulmeden kimseleri doğru yola erdirmez." (Maide, 51)

"Mü'minler, mü'minleri bırakıp da kâfirleri veliler edinmesinler. Kim böyle yaparsa onun artık Allah ile bir ilişkisi kalmaz..." (Âl-i İmran, 28)

Bir kimse inananları bırakıp ta başka akide de olan kimselere velayetini verecek olursa artık iman ile bir alakası kalmaz. Böylesi bir kimse artık her

⁴⁹⁶ "Kava'id fi't-Tekfir", 126.

⁴⁹⁷ Velâyet vermenin ne manaya geldiğini "Velâ" kavramını izah ederken anlatmaya çalışmıştık. Burada kısaca izah edecek olursak; "Velayet" kelimesi Arap dilinde "dostluk gösterme, kalben sevgi duyma, azalar ile yardım etme, destek verme, mütefik olma ve arkadaşlık kurma anlamlarına gelmektedir. Müminler birbirlerinin velisi olduğu için velâyet haklarını sadece birbirlerine verebilirler. Kendileri haricindekilere velâyet veren, yani onlara yardım eden, destek veren, onları seven onlara yakın olan, Müslümanlar aleyhinde onlarla beraber çalışan, Müslümanların sırlarını, gizliliklerini ve mahrem bilgilerinin onlara veren ve buna benzer bir takım şeyleri yapan kimse onları veli edinmiş ve dinden çıkmış olur. Çünkü konuya ilişkin ayetler böylesi bir amel yapan kimselerin dinle hiçbir ilişkilerinin kalmayacağını haber vermektedir. Bkz. "Velâ Kavramı"

ne kadar mümin olduğunu iddia etse de Allah tarafından kabul görmez. Çünkü böylesi bir kimse ayetin açık ifadesiyle “onlardandır.” Yani mümin değil kâfirdir; Müslüman değil murtettir. Yine diğer ayetin ifadesine göre “Allah ile bir ilişkisi kalmaz”⁴⁹⁸ Bu gerçekten de çok kötü bir akıbetir. Bu akıbeta duçar olmamak için kâfirlere velâyetimizi asla vermemeliyiz.

10) Küfür ve Kâfirlerle Mücadele Etmeyi Bırakmak

Kişi yaşamış olduğu yerdeki fesatları -ki bunların başında küfrün hâkim olması gelir- yok etmek için her hangi bir çaba ve gayretin içine girmez, hiçbir faaliyette bulunmaz, aksine böyle bir çaba içinde olan insanları engellemeye çalışırsa, bu, onun o duruma razı olduğunu gösterir.

Her kim Allah’ın dinini hâkim kılmak için çabalayan kimseleri engeller, onlar aleyhinde çalışır ve onlar hakkında ileri geri konuşursa, demek ki orada bulunan fesada ve küfre razı olmuştur. Bu ise çok tehlikeli bir durumdur.

Zikretmiş olduğumuz bu on madde bir insanın küfre razı olduğunun karine ve işaretlerinden bazılarıdır. Bunların haricinde de bir takım karine ve alametler vardır. Bu saydıklarımızdan birisinin veya hepsinin içerisine düşen bir kimse kalben küfre rıza gösteriyor demektir. Küfre rıza ise küfürdür.

⁴⁹⁸ İmam Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle der: “Kim böyle yaparsa onun artık Allah ile bir ilişkisi kalmaz...” Yani, dininden irtidat edip küfre girdiği için Allah’tan uzaklaşmış, Allah ta ondan uzaklaşmış olur.” (Bkz. 6/313.)

ÜÇÜNCÜ KURAL

الثالث: إعتبار الظاهر في الكفر و الإيمان

İman Ve Küfür Meselelerinde Zahir/Dış Görünüşe İtibar Edilir

İslam insanların görünüşlerine göre hükmetmeyi bizlere emretmiştir. Kalplere ve niyetlere hükmetmek Allah'ın deruhte etmiş olduğu bir şeydir.

Bizler sosyal hayatın gereği olarak insanlarla iç içe yaşamaktayız. Bu esnada insanlarla oturup-kalkmamız, yiyip-içmemiz, alış-veriş yapmamız veya herhangi bir muamelede bulunmamız kaçınılmazdır. Böylesi bir durumda muhatabımız olan kişiden hayra veya şerre delalet eden bir söz ya da bir eylem meydana gelebilir, gelmesi de kaçınılmazdır. Çünkü insan konuşmaktan veya bir eylem içerisinde bulunmaktan hâlî değildir.

İşte tam bu durumda karşımızda ki insana nasıl muamele edeceğiz? Ondan sudur eden eylem veya söylemlere karşı nasıl bir tavır sergileyeceğiz? Karşımızdaki kişi şer'an küfür sayılan bir amel işliyorsa ona vereceğimiz hüküm nasıl olacaktır? Ya da iman alametleri kabul edilen amellerden birisini işliyorsa nasıl hüküm vermeliyiz?

İnsanlarla olan muamelelerimizi doğru bir çerçevede değerlendirebilmemiz için bu ve emsali soruların cevaplandırılması ve üzerindeki sis perdelерinin aralanması gerekmektedir.

Bilinmelidir ki İslam, iman ve küfür meselelerinde insanların zahirine göre muamele etmeyi bizlere emretmiştir. Buna göre kişi, hiçbir şer'î engeli olmaksızın küfrü gerektiren bir söz söyler veya amel işlerse bizim ona küfür hükmünü vermemiz zorunludur. Aynı şekilde imana ve tevhide delalet eden bir amel ortaya koyduğunda da o kişinin İslam'ına hükmetmemiz vaciptir. Kur'an ve Sünnetin açık nassları insanlara bu şekilde muamele etmemizi bizlere gerekli kılmıştır. Şimdi bunun delillerini zikrelelim.

1-) Efendimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem* buyurur ki: “Ben insanların kalplerini yarmakla ve iç hallerini deşelemekle emrolunmadım!”⁴⁹⁹

Hadis-i şerif, insanlara zahire göre hükmetmenin gerekliliğini ortaya koymaktadır. İbn-i Hacer der ki:

“Ben insanların kalplerini yarmakla emrolunmadım...” Yani ben ancak onların yaptıklarının zahirine göre hükmetmekle emrolundum”⁵⁰⁰

Karşımızdaki insan eğer şirkten beri olduğunu ve iman ettiğini gösteren bir karine ortaya koyarsa şirkini görmediğimiz sürece bizim ona Müslüman muamelesi yapmamız zorunludur. Böylesi bir kimse her ne kadar kalbinde küfür, şirk ve nifak taşıyor olsa da, bu bizim muamelemize etki etmez, çünkü bizler kalpleri yarmakla emrolunmadık. Bize emredilen, zahire göre hükmetmektir.

Aynı şekilde eğer bir kimse şirki ve küfrü gerektiren bir amel izhar ederse kalbinin iyi, niyetinin halis olduğunu söylese dahi ona müşrik muamelesi yapmak zorundayız. Bu, Ehl-i Sünnetin üzerinde ittifak ettiği bir meseledir.

2-) Üsâme b. Zeyd *radıyallahu anh*, “Lâ ilâhe illallah” diyen birisini öldürdüğünde Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ona şöyle demişti: “Lâ ilâhe illallah’ı (gerçekten) söyleyip söylemediğini öğrenmek için kalbini mi yardım?”⁵⁰¹

İmam Nevevî *rahmetullahi aleyh* bu hadisin şerhinde şu önemli bilgiye yer vererek der ki:

“Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in “kalbini mi yardım?” sözünde fıkıh ve usul de meşhur olan “hükümler zahire göre verilir, niyet ve kasıtlar Allah’a havale edilir” kaidesine bir işaret vardır...”⁵⁰²

Hadisin manasını da şu şekilde açıklar: “(Ey Üsâme!) sen yalnızca zahire göre ve dilin konuştuğu şeylerle hüküm vermek zorundasın. Kalbe gelince; senin için kalpteki şeyleri bilmeye bir yol yoktur...”⁵⁰³

İbn-i Hacer, Kutubî’nin şöyle dediğini nakleder: “Bu hadiste, ahkâmın batnî sebeplere değil de, zahirî sebepler üzerine terettüp edeceğine dair bir delil vardır.”⁵⁰⁴

⁴⁹⁹ Buhârî, Meğâzî, 61. Hadis no: 4351; Müslim, 1064.

⁵⁰⁰ “Fethu’l-Bârî”, 7/835.

⁵⁰¹ Müslim, 96.

⁵⁰² Nevevî, “Şerhu Sahîhi Müslim”, 1/282.

⁵⁰³ A.g.e. 1/280.

⁵⁰⁴ “Fethu’l-Bârî”, 12/275.

3-) Abdullah İbn-i Utbe *radıyallahu anı* Hz. Ömer'in şöyle dediğini duymuştur: "Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* döneminde insanlar vahye göre değerlendirilirlerdi. Şimdi ise vahiy kesilmiştir. Şu anda bizler sizleri ancak bize görünen amelleriniz ile yargılayabiliriz. Kim bize iyi şeyler gösterirse onu güvenilir kabul eder ve onu (kendimize) yakınlaştırırız. Onun niyetini bilmek bizim işimiz değildir. Niyeti konusunda onu hesaba çekecek olan yalnız Allah'tır. Her kimde bize bir kötülük gösterirse, niyetinin iyi olduğunu söylese dahi ona güvenmez ve inanmayız."⁵⁰⁵

Bu müthiş tespit ile Hz. Ömer'in fıkhnı bir kere daha idrak etmiş oluyoruz. O, niyetlerinin iyi olduğunu iddia ederek kötü ameller işleyen insanların iç hallerini Allah'a havale ederek onları zahirleri ile sorumlu tutacağını söylüyor. Acaba Hz. Ömer, şu yaşadığımız coğrafya da bizlerle beraber olsa ve küfür ameli işleyen insanların "niyet kalkanı" ardına sığınmalarına şahit olsa nasıl davranırdı? Acaba birçok hoca efendinin yaptığı gibi "İslam'ın maslahatı" gerekçesi ile insanların küfür ameli işlemelerini, biraz daha açacak olursak, onların Kur'an'ı bırakarak beşeri yasalarla hükmetmelerini, Allah'ın yasaklarını serbest, emirlerini de yasak kılmalarını, putlara ve putlaşanlara saygı ile kıyam etmelerini, Allah'ın dini için çabalayan Müslümanları zindanlara doldurmalarını veya bu amaç doğrultusunda yasalar çıkarmalarını, bir anlamı da "insanın insana ilahlık taslaması" olan Demokrasi ile ya da bünyesinde "dinsizlik" manası barındıran Laiklik ile amel etmelerini, bir işe girebilmek için küfrün kanunlarına bağlı kalacağına dair yemin etmelerini, kadınlarla tokalaşmalarını, öz şiarlarını terk etmelerini, gerekirse namazları terk ederek onları kazaya bırakmalarını ve daha sayamayacağımız nice gayr-i meşru amellerin işlenmesini caiz görür müydü? Bu sorunun cevabını siz düşünün, ben size bu rivayetle alakalı olarak âlimlerin ne dediğini nakledeyim.

Şam'ın büyük âlimlerinden oluşan bir heyetin hazırlamış olduğu "Nüzhetü'l Müttakiyn" adlı değerli eserde, bu rivayetle alakalı olarak şöyle denmiştir:

"Hadis, İslamî hükümlerin insanların zahirine ve onlardan sudur eden amellere göre verileceğini ifade etmektedir. İyi niyet hadlerin ve kısasın uygulanmamasına engel teşkil etmez."⁵⁰⁶

İyi niyetin hadleri düşürmeyeceği bilinen bir husustur. Bir kimse iyi niyetle(!)başkalarının malını çalsa, onları gasp etse, ya da iffetli kadınların ırzına geçse, durumu ne olur? Zannımca herkesin vereceği cevap aynıdır:

⁵⁰⁵ Buhârî. Hadis no: 2641.

⁵⁰⁶ "Nüzhetü'l Müttakîn Şerhu Riyaz es-Salihîn", 1/306.

“Olur mu öyle şey canım?” Evet, ahkâma ilişkin böyle bir şeyin nasıl ki tasavvuru dahi mümkün değilse, itikada dair sapmaların sırf “hüsn-ü niyet” tezi ile hükümsüz bırakılması da aynı şekilde mümkün değildir.

Ne demek istediğimizi biraz daha açacak olursak, insan kendisini dinden çıkararak bir söz söylese veya bir fiil işlese, onun hükümsüz bırakılması ve “hüsn-ü niyet ile yapıldı” iddiasına itibar edilmesi mümkün değildir. Kişi her ne zaman böylesi bir şey yapsa İslam’ın ona vereceği hüküm kesindir. O hükümde kuşkusuz “küfür” hükmüdür. Bu noktada kimsenin şek ve şüphesinin olmaması gerekir. Bir insanın iman ve İslam’ına delalet eden bir şey gördüğümüzde, onun küfrü reddeden durumuna şahit olduğumuzda nasıl ki “İslam” hükmü veriyorsak, küfre delalet eden bir amel içerisinde olan kimseye de aynı şekilde küfür hükmü vermeliyiz. Onların niyetleri bizi ilgilendirmez. Niyetlerini değerlendirecek olan yalnız âlemlerin Rabbi olan Allah’tır. Abdulmun’im der ki:

“Kitap ve Sünnetten müteşekkil olan şer’î naslar, dünyadaki hükümlerin zahir üzere ve kişinin açığa vurduğu söz ve amel esasına göre bina edileceğini ifade etmektedir. Bu, iman ve küfür meselelerinde (de) böyledir. Yani, kişi imanına ve İslam’ına delalet eden bir söz ve amel izhar ederse, onun imanına hükmeder, batnının araştırmaksızın veya içini deşeyip kalbinde karar kılan şeyin hakikatini öğrenmeksizin dünyada ona İslam ahkâmını icra ederiz. Aynı şekilde her kim söz ve amel olarak açık bir küfrü izhar ederse, batnını araştırmaksızın ya da içini deşeyip kalbinde karar kılan şeyin hakikatini öğrenmeksizin onun küfrüne hükmederiz. “Men ezhera lena’l küfra ezhera lehu’t tekfir” “kim -makbul olan şer’î bir mani olmaksızın- bize küfrü (nü) gösterirse, bizde ona tekfiri gösteririz.”⁵⁰⁷

4-) İbn-i Ömer *radıyallâhu anh*’den rivayet edildiğine göre Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed’in Allah’ın elçisi olduğuna şahitlik edinceye, namaz kılınca ve zekât verinceye kadar insanlarla savaşmakla emrolundum. Şayet bunu yaparlarsa -İslâm’ın hakkı hariç- kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar, hesaplarını görmek ise Allah’a aittir.”⁵⁰⁸

İbn-i Teymiyye *rahmetullahi aleyh* der ki: “Bu hadis şu manaya gelmektedir: Ben insanların zahiren ortaya koydukları İslam’ı kabul etmekle ve kalplerin (de yer eden hakikat) i Allah’a havale etmekle emrolundum.”⁵⁰⁹

⁵⁰⁷ “Dinden Çıkaran Ameller”, sf. 15.

⁵⁰⁸ Buhârî, İman, 17; Müslim, İman, 20.

⁵⁰⁹ “es-Sarimu’l-Meslûl”, sf. 362.

5-) Müslümanlar Bedir Savaşında Abbas *radıyallahu anh*'ı esir alınınca Abbas *radıyallahu anh* hemen Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanına geldi ve 'Ey Allah'ın Rasûlü! Ben ikrah altında (zorlanarak) buraya getirildim ve ben Müslüman olmuştum' dedi. Bunu duyan Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*: 'Ey amca! Senin zahirin bizim aleyhimizdeydi. Senin Müslümanlığına gelince; (eğer iddianda samimi isen) Allah senin mükâfatını verecektir. (Ben ise sadece zahire göre hüküm veririm).⁵¹⁰

Abdilmun'im der ki: Abbas *radıyallahu anh* Bedir günü müşriklerden esir alınanlarla birlikte esir alınmıştı. Abbas *radıyallahu anh* Müslüman olduğunu söylemesine rağmen Rasûlullâh ve Müslümanlar aleyhinde müşriklerle yardım ettiği için müşriklerle aynı muameleye tabi tutulmuş ve kendisinden fide vermesi istenmişti. Abbas *radıyallahu anh*'ın konumu diğer müşrik esirlerle aynı idi. Abbas *radıyallahu anh*'ın Müslümanlarla savaşmak için müşrikler tarafından zorla getirildiği şeklindeki mazereti de kabul edilmedi; çünkü o, hicrete güç yetiren, yol bulabilen ve bu ikrah haline düşmeden önce müşriklerin otoritesinden ayrılmaya imkânı olan kimselerdendi, ama bunu yapmadı. (Bundan dolayı da ona müşrik muamelesi yapıldı.)⁵¹¹

Bu olayda da Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in zahire göre muamele ettiğini müşahade ediyoruz. Allah Rasûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in sözleri hep fiilleri ile uyumluluk arz etmiştir. Bir konuda ne diyor ise muamelelerini de o esasa göre bina ederdi. En yakınları bile olsa bu ilkedен asla taviz vermemiştir. Bu da zahire göre hüküm vermenin gerekliliği noktasında bizlere güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Bir Soru

Bir kişide hem zahirî iman hem de zahirî küfür bulunursa verilecek hüküm nasıl olmalıdır?

Cevap

Kişi de dinden çıkıp küfre girdiğine delalet eden bir şey ile imanına delalet eden bir şey aynı anda zuhur ettiği zaman küfründen vazgeçtiğini açıkça ortaya koyana dek onun kâfir olduğuna hüküm verilir. İmana her ne zaman küfür karışırsa, verilecek hüküm küfrün imana galebe çalacağı şeklinde olur. Böylesi bir durumda iman sahibine asla fayda vermez. Çünkü böylesi bir kişi aynı anda iki zıt şeyi yapmaya çalışan kimse mesabesinde-dir. (Yani kişinin aynı anda iki zıt şeyi yapması nasıl ki mümkün değilse,

⁵¹⁰ "es-Siyretu'n-Nebevîyye", İbn-i Kesîr, 2/462; "el-Bidâye ve'n-Nihâye", 3/365.

⁵¹¹ "Kava'id fi't-Tekfir", sf. 40, 41.

hem mümin hem de kâfir olması aynı şekilde mümkün değildir) Allah-u Teâlâ şöyle buyurur:

“Onların çoğu şirk koştaksızın iman etmezler.” (Yusuf, 106)

Yani iman ederler, ama aynı zamanda şirk koşarlar. Bu nedenle de imanları makbul değildir. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“İman ve küfür asla bir kimsenin kalbinde bir arada bulunmaz.”⁵¹²

Yani birinin varlığı diğerini iptal eder. Nasıl ki karanlıkla aydınlığın aynı anda bir arada bulunması mümkün değilse, imanla küfründe aynı anda bir arada bulunması mümkün değildir. Bu hakikatin doğruluğu hem aklen hem de naklen sabittir.⁵¹³

Önemli Bir Mesele

İman ve küfür hükümlerinde zahire itibar edileceği Ehl-i Sünnetin mukarrar kurallarından birisidir. Bu konuda her hangi bir ihtilafta söz konusu değildir. Ancak burada şöyle bir problem vardır: Yaşadığımız coğrafyada insanların büyük bir kısmı bilerek veya bilmeyerek şirke bulaşmış durumdadır. Bu insanlar bir taraftan “Lâ ilâhe illallah” demekte diğer taraftan sürekli şirke düşürücü ameller işlemektedirler. Hatta bazıları bazen Allah’a sövmekte hemen ardından da “Lâ ilâhe illallah” demektedirler. İşte böylesi bir ortamda bir insanın imanına hükmedebilmemiz için gerekli olan karineler nelerdir? Şirkin hâkim olduğu bu ortamda kişilerden sadece “Lâ ilâhe illallah” demelerini yeterli görecektir miyiz yoksa onlara İslam hükmü verebilmemiz için şirkten uzak olduklarını ortaya koyan amellere mi itibar edeceğiz? Bu iki şıktan hangisi kabule daha şayandır?

Evet, şimdi bu soruların cevabını arayacağız.

Kendisinde hiçbir şekilde şirk ameli görülmeyen kimselerin sadece namaz kılmaları ya da buna benzer İslam alameti göstermeleri dolayısı ile Müslüman olarak isimlendirilip-isimlendirilemeyeceği noktasında İslam âlimleri ihtilaf etmişlerdir. Onlardan bazıları böylesi kimseleri başka hiçbir karineye ihtiyaç duymaksızın Müslüman olarak adlandırırken, bazıları da şirkin hâkim olduğu toplumlarda İslam’ın bazı amellerini yapmaları nedeniyle bunlara hemen İslam hükmü vermenin yanlış olduğunu, böylesi bir hükmü verebilmenin ancak onların şirkten teberri ettiğini açıkça ortaya koymaları durumunda mümkün olabileceğini ifade etmişlerdir. Mesele hakkında bu şekilde bir ihtilaf vardır.

⁵¹² “Silsiletü’l-Ehâdîsî’s-Sahîha”, 1050.

⁵¹³ Bu soru ve cevabı “Kava’id fi’l-Tekfîr” adlı eserden aldık. Bkz. sf. 149. Konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak için kısmî ilavelerde bulunduk.

Konu üzerinde ihtilaf artık öyle bir safhaya ulaşmıştır ki farklı görüşlere tahammül kalmamış, zahiren İslam alameti taşıyan kimseleri tekfir edenler, karşıt görüş sahipleri tarafından “harici” olarak isimlendirilirken, zahiren İslam alameti taşıyan kimseleri Müslüman kabul edenler ise daha büyük bir suçla itham edilmişler, müşrikleri tekfir etmemeleri sebebiyle kâfir olarak ilan edilmişlerdir.

Konunun bu şekilde girift bir hal almasının sebeplerinden bir tanesi de hiç şüphesiz şirke bulaşmış bir toplumda yaşamamıza karşılık yaşadığımız toplumun fertlerinin tüm müşrik toplumlar gibi Allah’a iman iddiasında bulunmaları ve bu iddialarına nispetle bir önceki şeriatten yani Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in getirmiş olduğu şeriatten bir takım ibadet türü eylemleri bilfiil icra ediyor olmalarıdır. Merhum Seyyid Kutub *rahimehullah* içinde yaşadığımız bu hali yıllar önce şu şekilde dile getirmektedir:

“Bugün yeryüzünde isimleri Müslüman ismi, kendileri de Müslüman bir sülaleden gelen milletler vardır. Yine bir zamanlar İslâm yurdu olan birtakım ülkeler vardır. Ancak bu milletler, günümüzde -hakkıyla- Allah’tan başka ilâh bulunmadığına şahitlik etmedikleri gibi bu ülkeler de, hakkıyla günümüzde Allah’ın dinini din edinmiyorlar...”⁵¹⁴

Kendilerini Müslüman olarak isimlendirmelerine, buna binaen birçok şer’î ameli işleyen ancak bununla beraber tevhidin esasından uzak, İslam dininden bihaber ve hayatları boyunca her daim Allah’a şirk koşan bir toplum... İşte böyle bir toplumda yaşamamanın vermiş olduğu sıkıntılardan bir tanesi de bu toplumun fertlerine karşı Müslüman bir şahsiyetin ne şekilde bir tavır alacağı konusudur.

Bu ihtilaf hakkında iki tarafın delillerini kısaca verdikten sonra tercihimizi ortaya koyacak ve kişilerin İslam’ında neyin itibara alınacağını izah etmeye çalışacağız.

Zahiren Üzerinde İslam Alameti Taşıyan Kimsenin

Müslüman Olduğuna Dair Getirilen Deliller⁵¹⁵

1-) “Kim bizim kıldığımız namazı kılar, bizim kıblemize yönelir ve bizim kestiğimizi yerse bu kimse Müslümandır”⁵¹⁶

Üzerinde İslam alametlerinden bir alameti bulunduran kimsenin zahi-

⁵¹⁴ “Fi Zilali’l-Kur’an”, 2/1106.

⁵¹⁵ Bu bölümde yer alan bilgi ve kaynaklar “İrcâ Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi” adlı eserden alınmıştır. Bazı yerlerde kısmî tasarruflarımız söz konusudur. Konunun detayı için bkz. “İrcâ Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi”, sf. 228 vd.

⁵¹⁶ Buhârî, Kitabu’s-Salât, 28. Hadis no: 391.

ren Müslüman olarak isimlendirileceğine dair öne sürülen görüşün temel dayanakları Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’den sahih senetle nakledilen bu hadistir.

Konu üzerinde bu hadisle istidlalde bulunanlar bu hadisi zikrettikten sonra “Üzerinde namaz gibi bir İslam alameti bulunduran kimse hükmen Müslümandır. Kendisinden açık bir şekilde şirk ve küfür görülmediği müddetçe bu kimseye Müslüman hükmü uygulanmalıdır” demektedirler.

2-) Bu konudaki ikinci delilleri ise Selef âlimlerinin konu hakkındaki sözleridir. İşte bu nakillerden bazıları...

İbn-i Recep el-Hanbelî şöyle demektedir: “Bilinmesi zorunlu olan şeylerden birisi de Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in, kendisine gelecek İslam’a girmek isteyen herkesin yalnızca şahadeti söylemelerini yeterli kabul ettiği, bununla kanlarının güvencede olduğu ve bununla Müslüman sayıldıklarıdır. Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* üzerine doğru kılıç kaldırdığında “Lâ ilâhe illallah” diyen kişiyi öldüren Usame b. Zeyd’in bu davranışını şiddetle kınamıştır. Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* hiçbir zaman, Müslüman olmak için kendisine gelen bir kimseye herhangi bir şey şart koşmamıştır. Ancak daha sonra o kimse namazı ve zekâtı yerine getirmekle yükümlü tutulurdu.”⁵¹⁷

Bir başka yerde ise İbn-i Receb şöyle der: “Kim şahadeti ikrar ederse, o kimsenin hükmen Müslüman olduğu kabul edilir. Eğer bu şekilde İslam’a girmişse, İslam’ın gerekleri olan diğer şeylerle yükümlü tutulur.”⁵¹⁸

İbn Hacer şöyle der: “Hadiste insanların konumlarının zahire göre belirleneceği hükmü mevcuttur. Kim, din alametlerini ortaya koyarsa, İslam’a aykırı bir davranışta bulunmadıkça onun hakkında Müslümanlar için geçerli olan hüküm geçerli olur.”⁵¹⁹

Bu Delillerin Değerlendirilmesi

Yazımızın girişinde de belirttiğimiz gibi bugün üzerinde yaşadığımız şu günde namaz kılan ya da buna benzer İslam alameti türünden söz ve fiilleri ortaya koyan kimseye Müslüman hükmü uygulanacağına dair ortaya atılan görüşün en kuvvetli delillerinden bir tanesi Resulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in şu hadisidir:

⁵¹⁷ “Câmiu’l-Ulûmi ve’l-Hikem”, s. 72.

⁵¹⁸ “Câmiu’l-Ulûmi ve’l-Hikem”, s. 21.

⁵¹⁹ “Fethu’l-Bârî”, 1/497.

“Kim bizim kıldığımız namazı kılar, bizim kiblemize yönelir ve bizim kestiğimizi yerse bu kimse Müslümandır.”⁵²⁰

Ancak üzülererek belirtmeliyim ki, bu hadis ile istidlalde bulunan kimseler açık bir şekilde hadisin zahirine yapışmışlar, lafza tabi olarak hadisin mana ve mefhumdan uzaklaşmışlardır.

Bunun yanı sıra konu üzerinde yapılan diğer bir hata ise, bu hadisi delil olarak getiren kimselerin konuya dair âlimlerden sadece küçük bir kısmının sözlerini zikretmeleri, muhaddis ve fukahânın görüşlerine kısmi olarak değinmeleri ve özellikle Hanbelî âlimlerinden alınan nakilleri ümmetin genel ittifakı olarak sunmalarıdır.

Kısa bir süre önce konuyu tartıştığımız bir ilim talebesi kardeşimiz namaz kılan kimseye mutlak surette Müslüman hükmü verileceğini ve bu hususta icma' olduğunu söyleyerek, Şeyh Ebu Basir'in konu üzerindeki icma' iddiasını bize delil olarak getirmiş ve icma'ya muhalefet ettiğimiz iddiasıyla neredeyse bizi tekfir etmiştir. İşte burada yapılan en büyük hata; konuyu aslî kaynaklardan tahkik etmemek, sadece konuyu değerlendiren birkaç muasır âlimin fetvası ile amel etmektir.

Yapılan hatalardan bir diğeri de özellikle Hanbelî âlimlerinin konuya dair vermiş oldukları fetvalarda illetin göz ardı edilmesidir. Öyle ki, namaz kılma amelini açık bir şekilde kişinin İslam'ı için yeterli olduğunu söyleyen Hanbelî âlimleri dahi fetvalarının illetlerini açık ibarelerle belirtmişlerdir. Ancak bu ibareler her nedense göz ardı edilmiştir.

O halde burada sözü geçen hadisin bu çerçeve içinde yeniden değerlendirilmesi, hadise yönelik İslam ulemasının, muhaddislerin sözlerinin bir bütün olarak ele alınması, ümmetin genel kanaatinin aktarılması, verilen fetvalarda illetlerin ortaya konulması gerekmektedir.

Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* hadiste acaba neden “kim namaz kılar sa...” dememiş, buna karşılık “bizim kıldığımız namazımızı kılar sa...” demiştir? Zira hadiste “salatena” ifadesi kullanılarak Müslümanlara izafe edilen bir namaz, kişinin İslam'ı için şart olarak getirilmiştir?

Hadiste niçin namaz ibadeti zikredilirken, oruç, zekât hac gibi diğer ibadetlerden hiç birisi zikredilmemiştir?

Acaba neden “bizim namazımızı...” kılar sa şartı ile yetinilmeyip kiblemize dönme şartı da zikredilmektedir. Ve bu şart “bizim kiblemize” şeklinde getirilmiştir?

⁵²⁰ Buhârî, Kitabu's-Salât, 28. Hadis no: 391.

Neden namazın taharet, setru-l avret gibi diğer şartları zikredilmemiş sadece kıblemize yönelme şartı zikredilmiştir?

Bu iki şarta binaen neden üçüncü bir şart olarak “kestiğimizi yerse” şartı getirilmiştir. Kişinin bizim kestiğimizi yemesi ile Müslümanlığı arasında ne gibi bir ilişki vardır?

İşte tüm bu hususlar en ince detayına kadar incelenmeden hadisin sadece lafızıyla amel etmek ve lafızdan hüküm çıkarmak ister istemez doğru sonuca ulaşmaktan alıkoyacaktır. Bu ise doğal olarak Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in ümmetine vermek istediği mesajı anlayamayayı, O’nun öğretisinden uzak kalmayı beraberinde getirecektir. O halde burada konu üzerinde gerek şarihlerin gerekse de fukahânın değerlendirmelerini bir bütün olarak incelemek gerekmektedir.

Öncelikle hemen belirtmekte fayda vardır ki, iddia edildiği gibi namaz gibi bir alameti üzerinde taşıyan kimseye direkt olarak Müslüman hükmü verileceği görüşü üzerinde ne bir ittifak ne de bir icma’ vardır. Bu iddia boş bir vehimden başka bir şey değildir. Dört mezhep âlimleri arasında sadece Hanbelî âlimleri namazı İslam alameti olarak görmüşlerdir. Nitekim Hanbelî fakihlerinden İbn-i Kudâme el-Makdisî “Kâfir namaz kıldığı zaman onun İslam’ına hükmedilir. Bunun cemaatle ya da ferdi olması ya da darul harbte ya da darul İslam’da olması arasında bir fark yoktur”⁵²¹ diyerek Hanbelî mezhebinin görüşünü söylemiştir.

Ancak İbn-i Kudâme bu ifadesinin hemen devamında namaz kılanın Müslümanlığına hükmetmeye karşılık zekât, oruç ve haccedenlerin İslam’ına hükmedilmeyeceğini söylemiş bunun sebebi olarak da “Muhakkak ki namaz, şehadet kelimesini ikrar etmek gibi sadece İslam dinine has bir ameldir. Ancak zekât, oruç ve hac gibi diğer amellere gelince onları yapanın İslam’ına hükmedilmez. Çünkü müşrikler Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* zamanında hac ediyorlardı. Hatta Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* müşriklerle birlikte haccetmekten ashabını men etmişti. Zekâta gelince o sadakadır. Mekkeli müşrikler sadaka veriyordu. Aynı şekilde Müslümanlardan alındığı haliyle zekât farz kılınmıştı. Bundan dolayı kişi zekât vermekle Müslüman olmaz. Oruca gelince tüm din mensupları oruç tutmaktadır. Ancak namaz sadece ehli İslam’a has bir amel olması dolayısıyla Müslümanların fiillerini kâfirlerin fiillerinden ayırmaktadır. Bununla beraber kibleye yönelmek, rükû ve secde etmek suretiyle kâfirlerin namazından farklı bir namaz kılmaadığı sürece sadece kıyam durmak, kişinin İslam’ı için yeterli bir

⁵²¹ “el-Muğni”, 19/488.

fiil değildir. Çünkü kâfirler de namazlarında kıyamda durmaktadırlar.” demiştir.⁵²²

Gerçekten İbn-i Kudâme’nin konu üzerindeki değerlendirmeleri tekrar tekrar okunmaya değerdir. Ve hadisi incelerken yukarıda yazmış olduğumuz bütün sorulara cevap vermektedir. Hanbelî âlimlerinin, namaz ile kişinin İslam’ına hükmetmeleri, namazın Müslümanları kâfirlerden ayıran mümeyyiz bir vasıf olması dolayısıyladır. Bundan dolayı sadece kıyamda durmakla kişinin İslam’ına hükmedilemeyeceği gibi hac, zekât ya da oruç gibi amellerden dolayı da kişinin İslam’ına hükmedilmemektedir. Bu görüş sadece İbn-i Kudâme’nin görüşü olmayıp Hanbelî mezhebi âlimleri bu hususu açık bir şekilde ifade etmişlerdir:

“Teşri edildiği üzere bütün heyetiyle kılınan namaz ancak bizim şeriatımıza mahsus bir ibadettir.⁵²³ Kanın korunmasının namaza bağlanması namazın bizim şeriatımıza has bir ibadet olmasındandır.⁵²⁴ Çünkü namaz bizim şeriatımıza has bir rukûndur.⁵²⁵ Zekât ve oruca gelince bununla kişinin İslam’ına hükmedilmez.”⁵²⁶

Anlaşılabacağı üzere Hanbelî âlimleri namazı sadece Müslümanlara has bir fiil olması dolayısıyla kişinin İslam’ına hükmetmek için yeterli bir amel görmektedirler. Diğer bir deyimle sadece Müslümanların ortaya koydukları bir amel olması sebebiyle namaz Müslümanları diğer din mensuplarından ayıran bir “alamet-i farika”dır. Sadece kıyam halinin yeterli bir alamet olmayacağı, aynı şekilde zekât, hac ve oruç gibi amelleri işleyen kimseye de Müslüman hükmü verilemeyeceği bu amellerin Müslümanlarla kâfirler arasında onları birbirinden ayıran bir alamet olmamasından kaynaklanmaktadır.

Sonuç olarak Hanbelî âlimlerinin namaz kılan bir kimseye Müslüman ismi vermelerinde yatan temel illet, namazı sadece Müslümanların kılmasından başka bir şey değildir. Nitekim kendileri de bunu açıkça dile getirmişler, bir karmaşanın hâsıl olmaması adına sadece kıyam halini İslam alamet-i için yeterli görmemişlerdir. Aynı şekilde müşriklerin oruç, zekât ve hac ibadetini yapmaları sebebiyle bu tip ibadetleri yapan kişilerin de İslam’ına hükmetmemişlerdir. Koydukları kaide, verdikleri fetva olabildiğince açık ve nettir. Kim sadece Müslümanlara has olan bir amel işlerse, bu

⁵²² “el-Muğni, 19/488.

⁵²³ “Şerhu Munteha’l-İradât”, Kitabu’s-Salât, 1/301.

⁵²⁴ “Keşşafu’l-Kına an Metni’l-İkna’”, Kitabu’s-Salât, 2/114.

⁵²⁵ “Şerhu Gayeti’l-Muntehâ”, Faslu Tevbeti’l-Mürteddîn, 18/399.

⁵²⁶ “Şerhu Muntehâ’l-İradât”, Faslu Tevbet’il-Mürteddîn, 11/325.

kimseye işlediği amel ile Müslüman hükmü veririz.

Özellikle bugün bu mesele etrafında yapılan tartışmalarda Hanbelî âlimlerinin sözlerinin aktarılması ve bunun ümmetin ittifak ettiği görüş olarak telakki edilmesi ve yine Hanbelî âlimlerinin mutlak olarak namazı kişinin İslam'ına hükmetmek için yeterli bir alamet görmelerinden dolayı hadisin açıklaması sadedinde sözlerimize, Hanbelî mezhebi âlimlerinin görüşlerini belirterek başladık. Zira namaz gibi İslam alameti taşıyan kişiler zahiren Müslümandır görüşünün en kuvvetli savucuları Hanbelî mezhebi âlimleridir. Ancak Hanbelî mezhebi dışında diğer mezhepler namaz gibi İslam alametinin kişinin İslam'ına hükmetmek için yeterli bir karine olmayacağı görüşündedirler. Bu hususta dört mezhebin görüşünün zikredildiği "el-Mevsuatu'l-Kuveyytiyye" de şu bilgilere yer verilmektedir:

"Gerek Hanefiler gerekse Hanbelîler namaz fiili ile kâfirin Müslüman olacağına hükmetmişlerdir. Ancak Hanbelîler kılınan namazın cemaatle ya da ferdi olmasını yine aynı şekilde daru'l-harb ya da daru'l-İslam'da olması arasında fark gözetmemişlerdir. "Ne zaman namaz kılsa İslam'ına hükmedilir" demişlerdir. Hanefiler ise ancak vaktinde cemaatle tam bir namaz kılsa İslam'ına hükmedilir demişlerdir. Malikîler ve Şafiîlerden bazıları ise, sadece namaz ile bir kâfirin Müslümanlığına hükmedilmez. Çünkü namaz İslam'ın furuundandır. Hac etmek, oruç tutmak gibi sadece namaz kılmakla kişi Müslüman olmaz. Çünkü Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* "İnsanlarla "Lâ ilâhe illallah" deyinceye kadar savaşmakla emrolundum..." demiştir. Yine Şafiîlerden bazıları "Şayet daru'l-İslam'da namaz kılsa onun İslam'ına hükmedilmez. Çünkü bu durumda dinini gizleyerek namaz kılması ihtimali vardır"⁵²⁷ demişlerdir.

Hanefi âlimleri, Hanbelî âlimleri gibi İslam alametini kişinin İslam'ı için yeterli bir hal olarak görmekle birlikte namazın İslam alameti olabilmesi için cemaatle kılınmasını şart koşmuşlar, ferdi namaz kılan bir kimsenin Müslümanlığına hükmedilemeyeceğini söylemişlerdir. İbn-i Nüceym şöyle demiştir:

"Asıl olan şudur ki; kâfir bir kimse ferdi namaz kılmak, oruç tutmak, kâmil olmayan bir şekilde hac etmek sadaka vermek gibi diğer din sahiplerinin de yapmış olduğu ibadetlerden birisini yapmasıyla Müslüman olduğuna hükmedilmez. Yine aynı şekilde teyemmüm gibi bizim şeriatımıza has olan ancak asli ibadetlerden olmayan bir amelle de Müslüman olduğuna hükmedilmez."⁵²⁸

⁵²⁷ "el-Mevsuatu'l-Kuveyytiyye", 1/1380.

⁵²⁸ "el-Mevsuatu'l-Kuveyytiyye", 1/1380.

Hanefi âlimleri bu görüşlerine delil olarak ise hadiste geçen “bizim namazımızı kılsa...” ifadesini getirmişler ve sadece cemaatle namazın bizim ümmetimize has bir amel olduğunu söylemişlerdir:

“Şayet bir kâfir cemaatle namaz kılsa bizim katımızda onun İslam’ına hükmedilir. Çünkü cemaatle namaz münferit namaza muhalif olarak sadece bu ümmete has bir ameldir. Ferdi namaz diğer ümmetlerin de amellerindendir. Nitekim Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* “bizim kıldığımız namaz” demiş ve kıblemize yönelme şartı getirmiştir. Bununla (bizim namazımız ifadesiyle) kastedilen sadece bu ümmete has olması sebebiyle cemaatle kılınan namazdır.”⁵²⁹

“Bizim namazımız ile kastedilen kâfir topluluklarının cemaatle namaz kılmasına binaen sadece bizim ümmetimize has olması hasebiyle cemaatle kılınan namazdır.”⁵³⁰

Görüleceği üzere Hanefi âlimlerinin de konu üzerindeki görüşlerinin altında yatan temel illet, kişiye Müslüman hükmünün verilebilmesi için sadece Müslümanlara has olan amelleri işlemiş olması gerekliliğidir. İşte sadece bu sebepten dolayı Hanefi âlimleri ferdi namazı, kişinin İslam’ına hükmetmek için yeterli bir şart olarak görmemişler ve bunu da münferit olarak kılınan bir namazın sadece Müslümanlara has olmayan bir amel olduğu esasına bağlamışlardır.

Konu üzerinde Malikî mezhebi âlimlerinin görüşlerine gelince, bu konuda Malikî mezhebinden farklı görüşler gelmektedir. Nitekim “eş-Şerhu-l Kebir”de namaz kılan bir kimse için “İki şahadet kelimesini söylemediği müddetçe İslam’ına hükmedilmez”⁵³¹ denilmiştir. Buna karşılık “eş-Şerhu-l Kebir”in haşiyesi olan Haşiyetu-d Dusukî’de ise her iki görüş de, yani namaz kılan bir kimsenin Müslümanlığına hükmedilebileceği gibi Müslümanlığına hükmedilemeyeceği görüşleri de zikredilmiştir.⁵³²

Ancak konu üzerine dört mezhebin görüşlerini zikreden kitapların hemen hemen hepsinde Malikilerin asli görüşünün namaz kılan bir kimseye direkt olarak İslam hükmü uygulanamayacağıdır. Nitekim yukarıda geçtiği üzere el-Mevsuatu’l-Kuveytiyye’de “Malikiler sadece namaz ile bir kâfirin Müslümanlığına hükmedilmez.” denilirken, İmam Kurtubî tefsirinde tercih edilen görüşün kişinin namaz kılmasıyla direkt Müslüman olarak isimlendirilemeyeceğini, aslının araştırılması gerektiğini söylemiştir:

⁵²⁹ “Haşiyetu Reddi’l-Muhtar”, 1/381.

⁵³⁰ “Dururu’l-Hukkam Şerhu Gururî’l-Ahkâm”, 1/220.

⁵³¹ “eş-Şerhu’l-Kebir”, 1/326.

⁵³² “Haşiyetu’l-Dusukî ale’ş-Şerhi’l-Kebir”, 3/227.

“Şayet kâfir bir kimse namaz kılar yahut İslam özelliklerinden olan bir fiili işleyecek olursa, ilim adamlarımız (Maliki mezhebi âlimleri) hakkında farklı kanaatlere sahiptirler, İbnu’l-Arabî der ki: Görüşümüze göre böyle bir kimse bunları yapmakla Müslüman olmaz. Şayet ona: “Bu namazın arka planı nedir?” diye sorulacak olursa, o da: “Benim bu kıldığım namaz, Müslüman olarak kıldığım namazdır” derse ona; “Lâ ilâhe illallah” de, denilir. Şayet bunu söyleyecek olursa, doğru söylediği ortaya çıkar. Eğer bunu söylemeyi kabul etmezse, onun bu davranışının bir oyun olduğunu öğrenmiş oluruz. Bununla birlikte böyle bir davranışta bulunmakla müslüman olacağını kabul edenlerin görüşüne göre, irtidat etmiş olur. Ancak sahih olan bunun irtidat değil de asli bir küfür olduğudur.”⁵³³

Aslen Malikî mezhebi kaynaklarının birçoğunda kişinin İslam’ı için esas olan hususun tevhid kelimesinin ikrarı ile beraber zahiri amellerin yerine getirilmesi şart olarak getirilmiştir. Her ne kadar bazı Malikî âlimlerinden bu konuda ihtilaf olduğu zikredilse de bu ihtilafın zayıf olduğu görüşü benimsenmiştir.⁵³⁴

Şafi mezhebine gelince, Şafiler “İnsanlarla “Lâ ilâhe illallah” deyinceye kadar savaşmakla emrolundum” hadisini delil olarak getirmişler ve İslam alameti göstermekle kişinin İslam’ına hükmedilemeyeceğini söylemişlerdir. İmam Nevevî bu hususta şunları söylemektedir:

“Aslen kâfir olan bir kimse imamlık yaparak, imama tabi olarak, münferiden, mescitte ya da başka bir yerde ne şekilde olursa olsun namaz kılmakla Müslüman olmaz. Daru’l-İslam ya da Daru’l-Harbte olması da durumunu değiştirmez. Bu İmam Şafi’nin “Kitabu-l Umm”de geçen ifadesidir.”⁵³⁵

Daha sonra İmam Nevevî konuya dair ihtilafları getirmekte, mezhep âlimlerinden bir kısmının daru-l harbte kişinin namaz kılmasının İslam’ına alamet olacağını ancak darul İslam’da takiyye ihtimalinden dolayı namaz kılan bir kimsenin İslam’ına hükmedilemeyeceğini, yine namazda teşehhüd esnasında kişinin şehadet kelimesini getirmesiyle İslam’ına hükmedilip hükmedilemeyeceğine dair ihtilafları uzun uzun zikretmektedir.

Aynı şekilde “Mevsuatu-l Kuveytiye’de” Şafilerin bir kısmının sadece namaz ile bir kâfirin Müslümanlığına hükmedilmez. Çünkü namaz İslam’ın furuundandır. Hac etmek, oruc tutmak gibi sadece namaz kılmak ile kişi

⁵³³ “Kurtubi Tefsiri Tercümesi”.

⁵³⁴ “Haşiyetu-d-Dusukî, ale’ş-Şerhi’l-Kebir”, 3/227.

⁵³⁵ “Şerhu’l-Mühezzeb”, 4/252.

Müslüman olmaz. Çünkü Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* “İnsanlarla “Lâ ilâhe illallah” deyinceye kadar savaşmakla emrolundum...” demiştir.

Yine Şafilere bazıları “Şayet daru’l-İslam’da namaz kılsa onun İslam’ına hükmedilmez. Çünkü bu durumda dinini gizleyerek namaz kılması ihtimali vardır”⁵³⁶ dediklerini nakletmiştik.

Görüleceği üzere Şafii âlimleri namaz kılan kimsenin ne şekilde olursa olsun İslam’ına hükmedilmeyeceğini açık olarak ifade etmişlerdir. Burada dikkate değer husus ise, Şafilere bazıların daru’l-harp daru’l-İslam ayrımına gitmeleridir. Aslen kâfir olan bir kimsenin daru’l-İslam’da namaz kılmasıyla kendisine Müslüman hükmü uygulanmayacağını söylemeleri ve bunu da takiyye ihtimaline bağlamaları kayda değer bir görüştür. Yani Şafilere namazın daru’l-İslam’da İslam alameti olmayacağını söyleyen bazı âlimler bunun illetini daru’l-İslam’da kılacağı namazdaki ihtimale bağlamışlardır. Ve ihtimalli bir hal anında kişinin namaz kılmasıyla İslam’ına hükmetmemişlerdir. Bu gerçekten âlimlerin fıkhnın derinliğine bir işarettir.

Burada son olarak “Kim bizim namazımızı kılsa...” hadisinin Buhari’de geçen bir diğer varyantını nakletmekte fayda vardır. Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

“İnsanlarla “Lâ ilâhe illallah” deyinceye kadar savaşmakla emrolundum. Bunu söyledikten sonra bizim namazımızı kılar, bizim kiblemize yönelir ve bizim kestiğimizi yerse kanları ve malları bizim üzerimize haram olur. Ancak İslam’ın hakkı müstesna... Hesapları Allah’a kalmıştır.”⁵³⁷

Görüleceği üzere bu hadiste kişilerin İslam’ı için öncelikle “Lâ ilâhe illallah” demeleri şart koşulmuş, tevhid kelimesinin ikrarından sonra “Kim bizim namazımızı kılsa...” denilmiştir. Şafilere Hafız İbn-i Hacer el-Askalanî bu hadisin şerhinde konuyu geçtiğimiz sayfalarda söylediğimiz gibi zaman ve mekân açısından ele alarak şu mükemmel değerlendirmeleri yapmıştır:

“Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu hadiste kelime-i tevhidin ikinci kısmını, yani kendisinin risaletine iman etmenin gerekliliğini zikretmemiş sadece tevhid kelimesinin ikrarı ile yetinmiştir. Ancak burada o da kastedilmektedir. Şöyle ki, bir kimse “el-hamdu” okudum dediği zaman Fatiha Suresi’nin tamamını okuduğunu kastetmektedir. Bir başka görüşe göre ise hadisin bu kısmı tevhidi inkâr edenler hakkında varit olmuştur. Tevhidi

⁵³⁶ “el-Mevsuatu’l-Kuveytiyyeh” Bab: İslam 1/1380.

⁵³⁷ Fadlu İstikbalî’l-Kible, Hadis No: 379.

inkâr eden bir kimse şayet tevhid kelimesini ikrar ederse ehli kitabın muvahhidleri gibi olur ki, Rasulullah'ın getirdiği diğer şeylere iman etmesi gerekir. İşte bundan dolayı zikredilen ameller tevhide atfedilmiştir. Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* "İnsanlarla "Lâ ilâhe illallah" deyinceye kadar savaşmakla emrolundum" dedikten sonra "Kim bizim namazımızı kılsa" demiştir. Çünkü dinin gerektirdiği namaz, risaleti de kabul etmeyi gerektirir.

Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in zikredilen amellerle yetinmesinin sebebi şudur: Ehl-i Kitaptan tevhidi kabul edenler her ne kadar namaz kılıp, kibleye yönelip, hayvan keserlerse de, bizim gibi namaz kılmazlar, bizim kiblemize yönelmezler. Onlardan bir kısmı Allah'tan başkası için kurban keserken, bir kısmı ise bizim kestiğimizi yemez. Bu sebepten dolayıdır ki bir başka rivayette "bizim kestiğimizi yerse..." buyrulmuştur. İlk dönemde dinin alanına giren konuların aksine, insanların namaz ve yeme konusunda nasıl bir yaşantı sürdürdüklerini anlamak kolaydı. Ondan dolayı bu hususlar esas alınmıştır."⁵³⁸

Gerçekten Hafız İbn-i Hacer konuyu ilmine ve fıkhnı yakışır bir şekilde ele almış, şahıslara İslam hükmü vermeyi zaman ve mekân açısından çok güzel tespit etmiştir. Nitekim aslen yukarıdaki hadise baktığımızda da Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* kimlere İslam hükmü uygulayacağımız hususunda mükemmel bir tanım yapmaktadır.

Hadiste öncelikle tevhid kelimesinin ikrarı şart olarak getirilmiş, bu şekilde aslen ilk defa İslam'a davet edilen Mekkeli müşriklerden bir ferde hangi ameli neticesinde Müslüman hükmü uygulamamız gerektiği buyrulmuş, arkasından ise diğer şartlar ilave edilerek Mekkeli müşriklere yönelik uygulamadan ehli kitap çıkarılmıştır. Zira ehli kitabın tevhidi ikrar etmeleri kendileri için bir İslam alameti değildir. Onlar şirk halinde iken bu kelimeyi ikrar etmektedirler. O halde ehli kitaptan bir ferde Müslüman hükmünü uygulamak için yeni şartların getirilmesi gerekir ve bu şartların da ayırıcı ve mümeyyiz olması gerekir. Nitekim hadiste namaz kılma, kibleye yönelme ve kestiğimizi yeme şartları ilave olarak getirilmiş ve bu şartlar da Müslümanlara izafe edilen bir namaz, Müslümanların yöneldiği bir kible ve Müslümanların kestiğini yemek şartlarıyla tekit edilmiştir.

⁵³⁸ "Fethu'l-Bâr", 391 numaralı hadisin şerhi.

Sonuç

Öncelikle İslam alameti taşıyan bir kimseye direk olarak Müslüman hükmü verileceği görüşü üzerinde ne ümmetin bir ittifakı ne de bir icma'ı vardır. Mezhep âlimlerinden sadece Hanbelî âlimleri namazı açık bir İslam alameti olarak görmüşler ve ne şekilde olursa olsun namaz kılan bir kimseye Müslüman hükmü verileceğini belirtmişlerdir. Ancak Hanbelî âlimleri bu fetvalarına temel esas olarak namaz amelinin sadece İslam dininde olduğunu, kâfir ve müşriklerin namaz gibi bir ameli icra etmediklerini almışlardır.

Buna karşılık Hanefi âlimleri de namazın bir İslam alameti olduğunu, ancak ferdi kılınan namaz ile kişiye Müslüman hükmü verilmeyeceğini, zira diğer din mensuplarının da ferdi olarak namaz kıldıklarını, buna karşılık cemaatle namazın sadece bu ümmete mahsus olmasından dolayı İslam alameti olduğunu ve sahibine Müslüman hükmü verileceğini söylemişlerdir. Hanefi âlimlerinin fetvalarında da temel illet ortaya konulan amelin sadece Müslümanlara has olmasıdır.

Maliki ve Şafilere gelince, onlar İslam alameti ile kişilere Müslüman hükmü uygulanamayacağını sarih bir şekilde belirtmişlerdir.

Bilinmesi gerekir ki, tüm müşrik toplumların kendilerine has dini özellikleri vardır. Müşrik toplumlar Allah'a iman iddiası içindedirler. Müşrik toplumlar kendilerini bir önceki şeriate nispet ederler. Müşrik toplumlar bu nispetlerinin sonucunda bir takım amellerde bulunurlar. Müşrik toplumlardan bir kısmı ehli kitap gibi tevhid kelimesini ikrar ederler. Bir kısmı hac ederler. Bir kısmı oruç tutarlar. Ya da tüm bu amellerin hepsini aynı anda yapan müşrik toplumlarla da karşılaşmak mümkündür.

Bugün içinde yaşadığımız bu toplumda tüm diğer müşrik toplumlar gibi Allah'a iman ettiğini iddia eden, bu iddialarının neticesinde kendilerini Rasulullah'a nispet eden ve bir takım amellerde bulunan bir toplumdur. İçinde yaşadığımız bu toplumun fertlerinin "Lâ ilâhe illallah" demeleri, kendilerini Müslüman olarak isimlendirmeleri, namaz kılıp dini ibadetlerde bulunmaları İslam dininin hususiyeti olmasından değil kendi şirk dinlerinin bir gereğidir. Ve bizler asla müşriklerin kendi dinleri gereği ortaya koydukları amellerle onları Müslüman olarak isimlendiremeyiz.

Yukarıda ilim ehlinden getirdiğimiz nakillerde açıkça görüldüğü gibi bir amelin "İslam Alameti" olabilmesi için o amelin sadece Müslümanlara has ve Müslümanların icra ettiği amel olması gereklidir. Bu

şart olmadığı sürece kişileri kendi dinlerinin gereği olan bir amel sebebiyle Müslüman olarak isimlendiremeyiz. Velev ki bu amel İslam dininde olan bir amel olsa da durum bu şekildedir. Bu söylediklerimizi ispat sadedinde sadece ehli kitap olan Yahudi ve Hristiyanların tevhid kelimesini ikrar etmelerine karşılık neden bu söylemleri neticesinde kendilerine Müslüman hükmünün verilmemesini örnek olarak gösterebiliriz.

Ehli Kitaptan olan Yahudi ve Hristiyanlar kendi dinlerinin bir gereği olarak “Lâ ilâhe illallah” demektedirler. Ancak Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in risaletine inanmamaktadırlar. İşte bundan dolayı İslam âlimleri ehli kitaptan olan birisinin tevhid kelimesini ikrar etmesiyle yani “Lâ ilâhe illallah” demesiyle Müslüman olamayacağını buna karşılık mutlak surette “Muhammedun Resulullah” demesinin de gerektiğini açık bir şekilde belirtmişlerdir.

Bunun tek sebebi ise ehli kitabın zaten şirk halinde iken tevhid kelimesini söylüyor olmalarıdır. Bakınız “İnsanlarla Lâ ilâhe illallah deyinceye kadar savaşmakla emrolundum” hadisine dair İmam Nevevî Müslim şerhinde Kadı Iyaz ve Hattabi’den şu sözleri nakletmektedir:

Kadı Iyaz der ki: “Mal ve can dokunulmazlığının Lâ ilâhe illallah diyenlere mahsus oluşu imana icabetin ifadesidir. Bu sözle kastedilenler Arap müşrikleri olan putperestler ve bir Allah’ı tanımayanlardır. İlk defa İslam’a davet olunanlar ve bu uğurda kendileri ile harb edilenler bunlardır. *Lâ ilâhe illallah* kelimesini telaffuz edenlere gelince onların dokunulmazlığı için yalnız *Lâ ilâhe illallah* demeleri kâfi değildir. Çünkü onlar bu kelimeyi küfür halinde iken de söylemektedirler. Zaten Allah’ı birlemek onların itikadları cümlesindendir.”⁵³⁹

Hattabi der ki: “Malumdur ki bununla ehli kitap değil putperestler kastedilmiştir. Çünkü ehli kitap olanlar Allah’tan başka ilah yoktur derler de yine de tepelerinden kılıç inmez.”⁵⁴⁰

Burada son olarak kısaca “İslam Alameti” ifadesi üzerinde durmakta fayda vardır. Yukarıda nakletmiş olduğumuz fetvalar çerçevesince şu hususu rahatlıkla söylemekte fayda vardır ki İslam alameti sadece ama sadece Müslümanlara has olan amellerdir. Zira alamet; bir şeyin kendi türündeki diğerlerinden farklılığını belirten nitelikleridir.

⁵³⁹ İmam Nevevî, “Sahihi Müslim Şerhi” 2/156.

⁵⁴⁰ İmam Nevevî, “Sahihi Müslim Şerhi” 2/156.

Bakınız gerek Şeyh Ebu Muhammed gerekse Şeyh Abdulkadir b. Abdulaziz İslam alameti tanımını mükemmel bir şekilde ortaya koymuşlar, ancak ortaya koydukları tanımları selef âlimleri gibi zaman ve mekân açısından inceleyememişlerdir. Şeyh Ebu Muhammed İslam alametini “Bazı söz ve ameller de vardır ki, sadece Müslümanlara özeldir. Dolayısıyla sadece Müslümanın işleyebileceği (namaz veya Kelime-i Tevhid gibi) bir alameti izhar eden kişinin Müslüman olduğuna hükmedilir” diyerek “İslam Alametinin” tanımını sadece Müslümanların işlemiş olduğu söz ve ameller olarak yapmaktadır. Şeyh Abdulkadir b. Abdulaziz ise “İslam Alameti” tanımını şu şekilde yapmaktadır:

“Hükmî İslam alametleri İslam’ın hususiyetlerinden olup, başka din mensuplarının ortak olmadığı şeylerdir.”

İşte tanım budur... Öyle ise İslam alameti; hangi zaman ve zeminde olursa olsun sadece Müslümanların ortaya koydukları söz ve fiillerdir. İslam alameti olarak telakki edilen bir söz ve fiili kâfir ve müşriklerde görmek söz konusu değildir.

Biz burada günümüz müşrik toplumunun fertlerinin namaz kılmalarıyla kendilerine kesinlikle Müslüman hükmünü uygulanamayacağını açıklamaya çalıştık. Hiç şüphesiz doğrularımız Âlemlerin Rabbi’nin yardım ve inayetiyledir. Hatalarımız ise nefislerimizin kötülüklerindendir.⁵⁴¹

⁵⁴¹ Konunun girişinde de belirttiğimiz gibi bu konu ve bu konunun kaynakları “İrcâ Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi” adlı eserden bazı tasarruflarla iktibas edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ KURAL

الرابع: قول الكفر كفرٌ و فعل الكفر كفرٌ

Küfür Sözü Söylemek Ve Küfür Fiili İşlemek Küfürdür

Daha önceki bölümlerde kısmen bu konuya değinmiş ve gereken bilgileri vererek konuya ilişkin delilleri serdetmeye çalışmıştık. Burada önemine binaen bazı delilleri yeniden zikretmek ve bazı bilgilere tekrar değinmek istiyorum.

Kur'an ve Sünnette yer alan deliller, insanların küfrü gerektiren söz ve ameller işlemelerini mutlak surette yasaklamıştır. Bir kimse meşru ikrah olmaksızın küfrü gerektiren bir söz veya amel işlerse dinden çıkar. Niyetinin iyi, kalbinin temiz olması o kişiye fayda vermez. Şimdi kısaca bunun delillerini zikrederim. Rabbimiz şöyle buyurur:

1) “Andolsun, onlara (Tebük gazvesine giderken söyledikleri o alaylı sözleri) soracak olsan, elbette şöyle diyeceklerdir: “Biz sadece eğlenip şakalaşıyorduk.” De ki: “Allah ile O’nun ayetleri ile ve Rasûlü ile mi alay ediyorsunuz? Özür dilemeyin. Siz iman ettikten sonra gerçekten de kâfir oldunuz...” (Tevbe, 65, 66)

Bu ayetin nuzül sebebi şu olaydır:

“Tebük gazvesinde bir adam: “Bizim şu Kur'an okuyanlarımız kadar midelerine düşkün, dilleri yalancı ve düşmanla karşılaşma esnasında korkak kimseleri görmedim” dedi. O mecliste bulunan bir adam: “Yalan söylüyorsun. Sen bir münafıksın. Seni Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'e haber vereceğim” dedi. Bu Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'e ulaştı ve bunun üzerine bu ayetler indi.”⁵⁴²

Abdu'l Mun'im Mustafa bu ayet ve ona ilişkin sebebi nuzulü zikrettikten sonra şöyle der:

“Bu nakiller, Allah ile ayetleri ile ve Rasûlü ile alay eden bir kimsenin, bunu oyun, eğlence ve şaka maksadıyla yapsa dahi kâfir olacağı noktasında

⁵⁴² “Tefsiru't-Taberi”, 6/172 vd.

açık nasslardır. Ümmet arasında küfür olan bir söz veya amel ile eğlenilmesinin küfür olduğu konusunda hiçbir ihtilaf yoktur..."⁵⁴³

Zikri geçen ayet ve hadiste, Tebük gazvesine giderken aralarında konuşan ve konuşmaları esnasında Rasûlullâh ve ashabı hakkında *-içeriğini itikat ederek değil, sadece oyun ve eğlence amacıyla-* ileri geri laflar eden bir takım insanların bu sözleri nedeniyle dinden çıktıkları belirtilmektedir. Ayetin ifadesinden onların bu olaydan önce "mü'min" oldukları, fakat telaffuz ettikleri bir takım alaycı ifadelerden dolayı küfre düştükleri anlaşılmaktadır. İmam Kurtubî, Kadı Ebu Bekir İbnu'l Arabî'nin şöyle dediğini nakleder:

"Küfür (lafızlarıyla) şaka yapmak küfürdür. Bu konuda ümmet arasında hiçbir ihtilaf yoktur."⁵⁴⁴

İmam Cessas "Ahkamu'l Kur'an" adlı eserinde bu ayeti tefsir ederken şöyle der:

"Bu ayette, ikrah olmaksızın küfür kelimesini söyleyen kimselerin şakacı veya gerçekçi olmasının eşit olduğuna bir işaret vardır... Bu ayet, küfür kelimesini izhar etme hususunda şaka yapanla ciddi olanın aynı hükme tabi olduğunu ifade etmektedir."⁵⁴⁵

İbnu'l Cevzi der ki: "Bu (nakiller) küfür kelimesini izhar etme hususunda şaka yapanla ciddi olanın bir olduğuna işaret etmektedir."⁵⁴⁶

İman Âlusi şöyle der: "Bazı âlimler bu ayet ile küfür kelimesini söyleme hususunda şaka yapmanın ve ciddi olmanın eşit olduğuna delil getirmişlerdir ki, bu hususta (zaten) ümmet arasında hiçbir ihtilaf yoktur."⁵⁴⁷

2) "(Ey Muhammed! O sözleri) söylemediklerine dair Allah'a yemin ediyorlar. Hâlbuki o küfür sözünü elbette söylediler ve Müslüman olduktan sonra kâfir oldular." (Tevbe, 74)

Bu ayetin iniş nedeni şu olaydır:

"Cüheyne kabilesinden birisi ile Ensâr'dan birisi tartışmış ve Cüheyne'li Ensâriye galip gelmişti. Bunun üzerine Abdullah ibn-i Übeyy, Ensâra: "Kardeşinize yardım etmeyecek misiniz? Allah'a yemin olsun ki bizimle Muhammed'in durumu "Besle kargayı oysun gözünü"⁵⁴⁸ diyen kimsenin

⁵⁴³ "Dinden Çıkaran Ameller", sf. 155.

⁵⁴⁴ "el-Camiu li Ahkami'l-Kur'an", 4/101.

⁵⁴⁵ "Ahkamu'l-Kur'an", 3/207.

⁵⁴⁶ "Zadu'l Mesîr", sf. 593.

⁵⁴⁷ "Tefsiru Ruhi'l-Meanî", 6/190.

⁵⁴⁸ Aslında bu ifadenin orijinalinde "Besle köpeği, yesin seni" şeklinde bir ifade geçmektedir. Biz bunun daha iyi anlaşılması için Türkçede ki karşılığı ile tercüme etmeyi uygun gördük.

sözü gibidir” dedi. Bir de: “Medine'ye dönersek muhakkak ki aziz olan zelim olanı oradan çıkaracaktır” demişti. Müslümanlardan birisi koşup bunu Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e haber verdi. Hz. Peygamber Abdullah'a birini gönderip çağırttı ve ona işin hakikatini sordu. Bunun üzerine Abdullah, bu sözü söylemediğine dair Allah adına yemin etmeye başladı. Allah-u Teâlâ da onun hakkında bu ayeti indirdi.”⁵⁴⁹

Dikkat edilirse ayetin iniş sebebi olarak nakledilen rivayette kişiyi dinden çıkaracak bir takım sözler yer almaktadır. Allah *celle celâluhu*: “O küfür sözünü elbette söylediler ve Müslüman olduktan sonra kâfir oldular” buyururken onların dinden çıkıp kâfir olmalarını inançlarına değil, sadece ağızlarından çıkan o sözlere bağladı. Bu da göstermektedir ki, küfür kelimesini söyleyen kimse sırf bu sebeple küfre düşer ve niyetine bakılmaz.

3) “Eğer antlaşmalarından sonra yeminlerini bozup dininize dil uzatırlarsa, küfürün elebaşlarıyla savaşın. Çünkü onlar yeminlerine riayet etmeyen kimselerdir. Umulur ki, vazgeçerler.” (Tevbe, 12)

Yüce Allah bu ayette kendi dinine dil uzatan, İslam hususunda ileri geri konuşmak suretiyle dini tenkit eden kimselerin “küfrün önder ve liderleri” olduğunu beyan ediyor. Dine dil uzatmak (ta'n etmek) ise, dine yakışık olmayan şeyleri nispet etmek yahut da dinden olan herhangi bir şeyi hafife alarak itiraz etmek demektir. “Küfürde önder olma vasfı” mücerret küfrün üzerine eklenmiş bir niteliktir. Yani onlar dine dil uzatmaları sebebiyle üzerinde bulunmuş oldukları küfre, küfür katmışlar ve küfürde katmerleşmişlerdir.

İbn-i Teymiyye der ki: “Allah-u Teâlâ bu kimseleri sırf dine dil uzattıkları için “küfrün elebaşları” diye isimlendirdi. Bununla, dine dil uzatan her kimsenin küfrün önderi olduğu kesinlik kazanmıştır.”⁵⁵⁰

4) “Meryem oğlu Mesih; gerçekten Allah'ın kendisidir, diyenler andolsun ki; kâfir olmuşlardır.” (Maide, 72)

“Şüphesiz ki, Allah, üçün üçüncüsüdür, diyenler andolsun ki; kâfir olmuşlardır.” (Maide, 73)

Allah-u Teâlâ, Hristiyanları sırf söylemiş oldukları bu söz nedeniyle tekfir etmiş ve küfre giriş nedenini onların söylemiş olduğu bu söze bağlamıştır. Kurtubî der ki:

“Allah, söylemiş oldukları bu söz sebebiyle onları tekfir etmiştir.”⁵⁵¹

⁵⁴⁹ “Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm”, 2/489.

⁵⁵⁰ “es-Sarimu'l-Meslûl ala Şatimi'r-Rasûl”, sf. 21.

⁵⁵¹ “el-Camiu li Ahkâmi'l-Kur'an”, 3/149.

Birisi çıkıp “Onlar üç ilâha inandıklarından veya Mesih *aleyhisselâm*’ın ilâh olduğunu kabul ettiklerinden kâfir olmuşlardır” diye bir itiraz da bulunabilir. Buna şöyle cevap veririz: Onlar Allah’tan başka bir ilâhın varlığına inanabilirler, onların bu inancının bu ayetlerle bir ilişkisi yoktur. Allah-u Teâlâ bu ayetlerde onların kâfir oluş nedenini inançlarına değil, bizzat söylemiş oldukları sözlere bağlamıştır. Bu da bizim söylediğimiz sözün doğruluğunu ispat eder.

5) “Kalbi iman üzere sabit ve bununla mutmain olduğu halde, -ikrâha uğratılanlar müstesna olmak üzere- kim imanından sonra Allah’a karşı küfre sapar ve küfre göğüs açarsa işte onların üstünde Allah’tan bir gazap vardır ve büyük azap onlarıdır.” (Nahl,106)

Bu ayet açıkça göstermektedir ki, kim ikrah olmaksızın küfrü gerektiren bir şey yaparsa hem zahiren hem de bâtinen kâfir olmuş olur. Böylesi birisi -ister kabul etsin ister kabul etmesin- bu yaptığı ile küfre göğüs açmış demektir. Ayetin açık ifadesinden anlaşılan budur. İbn-i Teymiyye ayette yer alan “Kim küfre göğüs açarsa...” ibaresi üzerine der ki:

“Bu, ayetin baş tarafına tamamıyla uyumluluk arz etmektedir. Zira her kim ikrah olmaksızın küfre düşerse, göğsünü küfre açmış demektir. Eğer böyle olmasa ayetin baş tarafı ile son tarafı birbiri ile çelişir. Eğer “küfre düşen kimse” ile kastedilen “göğsünü küfre açan kimse” olsaydı o zaman sadece ikrah altındaki kimse istisna edilmezdi; aksine göğsünü küfre açmadığı zaman ikrah altında olanında olmayanında istisna edilmesi zorunlu olurdu. Bir kimse isteyerek küfrü gerektiren bir söz söylediği zaman küfre göğsünü açmış demektir ki, bu da küfürdür.”⁵⁵²

6) “Onlardan çoğunun, kâfirlere velayet verdiklerini görürsün. Nefislerinin onlar için önceden hazırladığı şey ne kötüdür. Allah onlara gazap etmiştir ve onlar azap içinde devamlı kalıcıdır! Eğer onlar, Allah’a Peygambere ve ona indirilene iman etmiş olsalardı, kâfirlere velayetlerini vermezlerdi. Fakat onların çoğu fasık (imandan çıkmış) kimselerdir.” (Maide, 80,81)

“Ey iman edenler! Yahudi ve Hristiyanları veli edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onları veli edinirse o da onlardandır. Şüphesiz ki Allah zulmeden kimseleri doğru yola erdirmez.” (Maide, 51)

“Mü’minler, mü’minleri bırakıp da kâfirleri veliler edinmesinler. Kim böyle yaparsa onun artık Allah ile bir ilişkisi kalmaz...” (Âl-i İmran, 28)

Bu ayetlere göre bir kimse inananları bırakıp ta başka akide de olan kimselere velayetini verecek olursa artık iman ile bir alakası kalmaz. Böylesi

⁵⁵² “Mecmuu’l-Fetâvâ”, 7/220.

bir kimse artık her ne kadar mümin olduğunu iddia etse de Allah tarafından kabul görmez. Çünkü böylesi bir kimse ayetin açık ifadesiyle “onlardan-
dır.” Yani mümin değil kâfirdir; Müslüman değil mürtettir. Yine diğer aye-
tin ifadesine göre “Allah ile bir ilişkisi kalmaz”

İmam Taberî der ki: “Kim böyle yaparsa onun artık Allah ile bir ilişkisi kalmaz...”
Yani, dininden irtidat edip küfre girdiği için Allah’tan uzaklaşmış, Allah ta
ondan uzaklaşmış olur.”⁵⁵³

Meseleye İlişkin Ulema Kavilleri

İbn-i Nuceym der ki: “Kim gerek şaka yere gerekse ciddi olarak küfür
kelimesini söylerse tüm âlimlere göre kâfir olur. Bu konuda niyetinin hiçbir
geçerliliği yoktur.”⁵⁵⁴

İbn-i Hümmam şöyle der: “Kısacası, bazı fiiller vardır ki, -kâfirlere has
olan alametler gibi- bunlar inkâr makamına kaimdir. Küfrün bizzat kendi-
sinden uzak durmak nasıl gerekli ise bu tür fiillerden de uzak durmak ge-
reker. Allah’u Teâlâ “Biz dalmış eğleniyorduk” diyen kimselere, “Özür dilemeyin,
siz iman ettikten sonra gerçekten kâfir oldunuz” buyurdu. Onlara: “Siz yalan söyle-
diniz” demedi. Aksine küfrün en belirgin özelliklerinden olan “boş işlere
dalmak” ve “eğlenmek” ile boyunlarından İslam bağına çıkardıklarını ve
İslam’ın korumasından çıkıp küfre girdiklerini haber verdi. Bu da göster-
mektedir ki, bu tür fiiller bir şahısta bulunduğu zaman o şahsın küfrüne
hükmedilir; kalbindeki tasdiğe de bakılmaz.”⁵⁵⁵

İmam Keşmirî, “İkfaru’l Mulhidin” adlı eserinde şöyle der: “Kısacası,
kim, gerek alay ederek gerekse şaka yere küfür kelimesini söylerse ittifakla
kâfir olur ve bu konuda itikadına (niyetine) itibar edilmez...”⁵⁵⁶

Hanefi âlimlerinden Sadreddin el-Konevî der ki: “Kişi içeriğine inan-
madığı halde isteyerek (ikrah olmaksızın) küfür kelimesini telaffuz etse
küfre düşer...”⁵⁵⁷

Hanefilerin meşhur âlimlerinden birisi olan Ali el-Kari Hanefi fıkıh ki-
taplarından birisi olan “Mecmau’l Fetâva” adlı eserden şu cümleleri nakle-
der: “Kişi küfrü gerektiren bir söz söylerse kâfir olur.”⁵⁵⁸

⁵⁵³ Bkz. 6/313.

⁵⁵⁴ “el-Bahru’r-Râik”, 5/134.

⁵⁵⁵ “Feydu’l-Barî”, 11/50.

⁵⁵⁶ “İkfaru’l Mulhidîn”, Sf. 59.

⁵⁵⁷ “Şerhu’l Fıkıh’l Ekber”, sf. 241.

⁵⁵⁸ “Şerhu’ş Şifa”, 2/453.

"*Mecmau'l-Enhur*" adlı meşhur Hanefi Fıkıh kitabında şöyle geçer: "Kişi içeriğine inanmadığı halde (ikrah olmaksızın) kendi tercihiyle küfür kelimesini telaffuz etse tüm ulemaya göre kâfir olur."⁵⁵⁹

* İbn-i Kudâme el-Makdisî der ki: "Kim Allah'a söverse kâfir olur. Bu hususta şaka yapması veya ciddi olması bir şey değiştirmez. Keza Allah ile ayetleri ile peygamberleri ile ya da kitapları ile istihza eden kimse de kâfir olur."⁵⁶⁰

* Fahreddin Hasen b. Mansur el-Hanefî der ki: "İsteyerek (yani ikrah olmaksızın) kalbi iman üzere olduğu halde dili ile küfür kelimesini söyleyen bir kişi kâfir olur, Allah katında da "mümin" olamaz."⁵⁶¹

* Burhaneddin İbn-i Mazeh el-Hanefî der ki: "Kim İsteyerek (yani ikrah olmaksızın) kalbi iman ile mutmain olduğu halde dili ile küfür kelimesini söylerse kâfir olur; kalbinde ki inanç ona fayda sağlamaz."⁵⁶²

* İbn-i Receb el-Hanbelî der ki: "Dini terk ve cemaatten ayrılmanın manası: İslam dininden dönmektir/irtidattır isterse bu kişi şahadet kelimelerini söylesin. Eğer Allah ve Rasûlüne söverse, *-şehadeti kabul etse bile-* kanı mubah olur, çünkü o bununla dinini terk etmiştir. Aynı şekilde eğer o kişi Mushafı hafife alır da pisliklerin için atarsa veya namaz gibi dinden olduğu kesin olarak bilinen bir şeyi inkâr ederse yine durum aynıdır."⁵⁶³

Bu nakillerin bazısını kitabın geçen bölümlerinde vermiştik. Önemine binaen burada yeniden naklettik. Toplumumuzda bu mesele hakkında yanlışlanmadığı için nakilleri tekrar tekrar hatırlatmakta yarar görüyorum. Burayı dikkati nazara alan okuyucu kardeşlerimiz inşaallah bizleri mazur görürler.

Tüm bunlardan sonra diyoruz ki; her kim muteber bir ikrah olmaksızın küfür sözü söyler ya da küfür ameli işlerse kesinlikle küfre düşer. Bu noktada niyetinin hiçbir geçerliliği yoktur. Daha önceleri de ifade ettiğimiz üzere niyet haramı helale, küfrü imana çevirmez. Bu noktaya dikkat etmeyen bazı kimseler bir takım gerekçelere binaen -ki bunların başında maddiyat gelmektedir- küfür sözlerini veya küfür amellerini rahatlıkla icra edebilmektedirler. Onlara buradan şöyle seslenmek istiyorum: Yanlış yapıyorsunuz. Gelin üç kuruşluk dünya menfaati için dininizi satmayın. Birilerinin yaptığının işin meşru olduğuna dair sizlere fetva vermesine aldanmayın. Ümmetin tüm âlimlerinin ittifak ettiği bir meselede bazı hocaların size fetva

⁵⁵⁹ "*Mecmau'l Enhur Şerhu Multeka'l Ebhur*", sf. 696.

⁵⁶⁰ "*el-Muğnî*", 4/20. Bab: 7124.

⁵⁶¹ "*Fetâvâ Kadîhan*", el-Fetâvâ'l-Hindiye hamîşinde, 3/573.

⁵⁶² "*el-Fetâvâ't-Tatarhâniyye*", 5/458.

⁵⁶³ "*Câmiu'l Ulûm ve'l Hikem*", sf. 179.

vermesinin ne değeri vardır ki? Yarın rûz-i mahşerde onların size bir faydası dokunmayacaktır.

“O gün, ne mal fayda verir ne de evlât. Ancak Allah’a kalb-i selim (temiz bir kalp) ile gelenler (o günde fayda bulur).” (Şuarâ, 88, 89)

Gelin, şirk ve küfürden arınmış tertemiz bir kalple Allah’ın huzuruna gidelim. Kalbimizi şirkin, küfrün, nifakın ve dünyaperestliğin pisliklerinden arındıralım.

Arkadaşlar, kendinize gelin, yaptığınız işin meşruluğu üzerinde yeniden düşünün. Âlemlerin Rabbi olan Allah’ın yaptığınız işten razı olup olmadığını tekrar tekrar sorgulayın. Allah’ın kopmaz ipi olan Kur’an’ın hidayetinden ayrılmayın. Onun ortaya koyduğu hükümler küfür ameli işleyenlerin kâfir olacağını ortaya koymaktadır. Siz, Kur’an’ın bu yolunu bırakıp yaptığınız işin cevazına dair bazı hoca efendilerin (!) fetvalarıyla amel etmeye kalkışırsanız, şeytan sizi yoldan çıkarırda kendinizi hâlâ hidayet üzere zannedersiniz. Rabbimiz ne buyuruyor:

“Kim Rahmân’ın zikrinden yüz çevirirse, yanından ayrılmayan bir şeytanı ona musallat ederiz. Şüphesiz bu şeytanlar onları doğru yoldan alıkoyarlar da onlar, hâlâ kendilerinin doğru yolda olduklarını sanırlar.” (Zuhruf, 36, 37)

Allah için bu ayetleri tekrar düşünelim. Ya bizlerde Kur’an’ın hükümlerinden yüz çevirmiş kimselerden isek? Ya bizlerde kendilerini hidayet üzere zanneden kimseler güruhundansak? Ya Şeytan bizleri aldatmışsa?

Evet, bunları hep sorgulamak zorundayız. Kur’an’ın ortaya koyduğu hakikatleri terk edip birilerinin fetvalarıyla küfür ameli işliyor ve niyetiminizi iyi olduğunu söylüyorsa unutmayalım ki, şeytan bizleri aldatmıştır. Durum bu iken birde kendimizi doğru yolda ve hidayet üzerinde zannetmemiz hüsrandan başka hiçbir şeyi değiştirmeyecektir.

Allah için düşünelim. Hakkı bulmaya çalışalım. Nefsimize ağır gelse de hakka tabi olalım; aksi halde kötü bir akıbete duçar olmak kaçınılmazdır. Allah hepimizi yoluna iletsin.

BEŞİNCİ KURAL

الخامس: من حلل الحرام أو حرم الحلال فقد كفر

Haramı Helal, Helali Haram Yapan Kâfir Olur

İslam, helal ve haram kılma yetkisinin sadece Allah-u Teâlâ'ya mahsus olduğunu bildirmiştir. Allah'ın "haram" dediği haram, "helal" dediği helaldir. Diğer bir ifade ile yasakladıkları yasak, serbest bıraktıkları serbesttir. Bu konuda mutlak söz sahibi Rabbimizdir. Öyle ki rasûlleri dahi bu konuda mutlak bir yetkiye sahip değildirler. Yani onlar bile bu konuda Allah'tan bağımsız olarak hareket edemezler. Onların yetkisi Allah'ın belirlediği orandadır.

Bir şeyin yapılıp-yapılmayacağına dair nihaî kararı veren yalnız Allah'tır dedik. Peygamberlerin bile bu noktada mutlak olarak yetkili olamayacağını söyledik. Allah'ın en sevdiği insanlar olan peygamberler bile bu konuda mutlak yetkiye sahip değillerse, acaba onlardan daha düşük seviyede olan insanların durumu nedir? Elbette ki onlar bu konuda hiç söz sahibi değildirler.

Durum bu kadar net ve kesin olmasına rağmen maalesef bu gün yeryüzünde hüküm süren tüm devletler Allah'ın bu hakkına tecavüz etmekte ve hükmettikleri topraklarda kendilerini mutlak güç sahibi kabul etmektedirler.

Mesela bizim yegâne kanun koyucumuz olan Allah içkiyi, kumarı, faizi, zinayı ve benzeri fiilleri haram kılmıştır. Ama İslam ile hükmetmeyen devletler bu tür amelleri serbest bırakmak sureti ile helalleştirmektedirler. Hatta bu tür ameller bizzat devlet eli ile icra edilmekte ve işlenmesi için insanlar bunlara teşvik edilmektedirler. Böyleleri için bu ve benzeri fiillerin yasak

olmasının hiçbir önemi yoktur. Çünkü onlar kendi zanlarınca mutlak egemendirler. Dilediklerini yasak dilediklerini serbest bırakırlar.

Aslına bakılırsa onlar bu davranışları ile Allah'la açıkça sınır mücadelesi yapmakta, Allah'ın verdiği hükmün aksine hüküm vermek sureti ile Onunla adeta hudut yarışına girmektedirler.

Rabbimiz şöyle buyurur:

"Hâlâ bilmezler mi ki, kim Allah'a ve Rasûlüne karşı sınır mücadelesine kalkışırsa (Allah ve Rasûlünün koyduğu hükümlere karşı hüküm koyarsa) ona, içinde ebedi kalacağı cehennem ateşi vardır. En büyük rüsvaylık işte budur." (Tevbe, 63)

Kişi ancak kâfir olduğu zaman cehennemde ebedi kalır. Onların cehennemde ebedi kalmaları kendilerinin kâfir olduğundan ötürüdür. Dolayısıyla Allah'ın hükümlerini bir tarafa atarak kanunlar yapmak, O'nun gönderdiği kitabın aksine yasalar çıkarmak ve bu şekilde Allah ile sınır yarışına girmek insanı ebedi cehenneme sokan şirk amellerindendir.

Bu kısa girişten sonra konuyla alakalı delilleri zikretmeye geçebiliriz.

1-) Rabbimiz şöyle buyurur:

"Gerçek şu ki, Allah katında ayların sayısı, gökleri ve yeri yarattığı günden beri Allah'ın kitabında on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır. İşte dosdoğru olan hesap (din) budur. Öyleyse bunlarda kendinize zulmetmeyin ve onların sizlerle topluca savaşması gibi siz de müşriklerle topluca savaşın. Ve bilin ki Allah, takva sahipleriyle beraberdir. Haram ayları ertelemek, ancak küfürde ileri gitmektir. Bununla ancak kâfir olanlar saptırılırlar. Allah'ın haram kıldığını sayısını tamamlamak için, onu bir yıl helal sayarlar, bir yıl da haram sayarlar. Böylece Allah'ın haram kıldığını helal kılmış olurlar. (Böylece) onların kötü işleri kendilerine güzel gösterilmiştir. Allah kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez" (Tevbe, 36, 37)

Allah-u Teâlâ gökleri ve yeri yarattığından bu yana insanoğlu için 12 ay belirlemiştir. Bu aylardan dördü haram aylardır ki, bu ayların içinde savaşmak, kan dökmek, saldırmak, vuruşmak ve her türlü kötülük haram kılınmıştır Bu ayların üçü ard arda, biri ise ayrı olarak gelmektedir. Bu ayların isimleri şöyledir:

- 1) Zilkade
- 2) Zilhicce
- 3) Muharrem
- 4) Recep

Kameri ay sıralamasında Zilkade on birinci, Zilhicce on ikinci, Muharrem birinci, Recep ise yedinci aydır. Cahiliye döneminde bir kısım Araplar geçimlerini soygunculuk ve yağma ile temin ediyorlardı. Yine Araplar ara-

sında sık sık kan davaları ve iç harpler meydana gelirdi. Kameri ayların üç tanesinin peş peşe gelmesinden dolayı vurgunculuk, soygunculuk ve benzeri işlerden el etek çekmek zorunda kalıyorlardı. Bu ise onlara çok zor geliyordu. Bunun önüne geçmek için haram ayların yerini değiştirdiler. Bu değiştirme işini ise şöyle yapıyorlardı: Örneğin savaş halinde iken Recep ayı girerse onu helal sayıyorlar ve haramlığını Şaban ayına tehir ediyorlardı. Böyle bir durum Muharrem ayında vuku bulursa onu Safer ayına ertelerlerdi. Böylece o yıl Muharrem ve Recep yerine Şaban ve Safer ayları haram aylardan sayılmış oluyordu. İşte Rabbimiz böyle bir uygulamanın “küfürde ileri gitmek” anlamına geldiğini veya farklı bir tercüme ile “katmerli bir küfür” olduğunu ifade etmiştir. Bu ayetle alakalı olarak “Tahkîmu’l-Kavânîn” adlı kitabın şerhinde şöyle denilmektedir:

“Allah-u Teâlâ, Araplara dört ayda savaşmayı haram kılmıştı. Araplar ise kendi isteklerine göre işlerine gelince, Allah’ın haram kıldığı ayların yerlerini değiştirip, haram ayları kendileri için helal sayarak o aylarda savaşıyorlardı. Allah-u Teâlâ bu ayette de haram kıldığı ayların ne şekilde ve ne sebeple olursa olsun helal kılınmasını küfürde bir artış olarak isimlendirmektedir. Dikkat edilirse burada haram aylarda savaşmanın küfür olduğu söylenmemiş, bilakis Allah’ın haram kıldığı ayların helalleştirilmesini yani, Allah-u Teâlâ’nın şeriatının değiştirilmesinin küfür olduğu vurgulanmıştır.

Allah-u Teâlâ’nın haram kıldığı bir ayı başka bir ayla değiştirmek ve onu helal olarak telakki etmek küfürde bir artış olduğuna göre, Allah’ın indirdiği esasları tamamen iptal edip yerine beşeri kaynaklı kanunları ikame etmenin, Allah’ın emirlerine düşmanca kanun ve yasaklar çıkarmanın, Allah’ın haram kıldığı, şeytanın ameli olan birçok fiili helal kılmanın hükmü, küfrün son mertebesi değil midir acaba? İmam Kurtubî şöyle demektedir:

“Bu, Arapların çeşitli küfür türlerini kendilerinde toplamakla birlikte, yaptıkları böyle bir işin mahiyetini de açıklamaktadır. Böylelikle helal ve haram kılma yetkisinin kendi ellerinde olduğu iddiasında bulunmuş ve arzularının doğrultusunda kanaat belirterek, kendiliklerinden dinle olmayan böyle bir uygulamayı ortaya koymuşlardır. Bunun sonucu olarak da, Allah’ın haram kıldığı bir şeyi helal kılmışlardır. Oysa müşrikler hoş görmese dahi Allah’ın hükümlerini hiç kimse değiştiremez.”

İbn-i Hazım bu ayete dair şunları söylemektedir:

“Kur’an’ın indiği Arapça dilinin gereği olarak, bir şeyin fazlasının o şeyin cinsinden olması gerekmektedir. Bu ayette “küfürde ileri gitmektir” lafzı, haram ayların yerlerini değiştirmenin küfür olduğunu göstermektedir.

Bu ayların yerlerini değiştirmek bir ameldir ve Allah'ın haram kıldığını helal kılmaktır. Bu sebeple her kim Allah'ın haram kıldığını bildiği bir meseleyi helal yaparsa kâfir olur.”⁵⁶⁴

2-) Rabbimiz şöyle buyurur:

“Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını, rahiplerini ve Meryem oğlu (İsa) Mesih'i Rabler edindiler. Hâlbuki onlar bir tek ilâha ibadet etmekle emrolunmuşlardı. O'ndan başka ilah yoktur. O, bunların şirk koştukları her şeyden münezzehtir.”
(Tevbe, 31)

Bu ayet hakkında Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile Adiyy İbn-i Hatem arasında hemen hemen tüm tefsir kitaplarının yer verdiği önemli bir konuşma geçmektedir. Olayı bizzat kendisinden dinlemek için sözü Adiyy İbn-i Hatem'e bırakalım. Adiyy anlatır:

*“Boynumda altından bir haç olduğu halde Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanına geldim. Bana «Ey Adiyy! Şu putu boynundan atsana!» buyurdu. (Sonra) Tevbe Suresinin 31. Ayetini okurken O'nu işittim ve: «Ama onlar âlimlerine ve rahiplerine ibadet etmiyorlar ki» dedim. Bunun üzerine Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*: «Hayır, Onlar helal olan bir şeyi haram, haram olan bir şeyi de helal kılıyorlar, onlarda onlara itaat ediyor. İşte bu onların âlim ve rahiplerine olan ibadetleridir.» buyurdu.”⁵⁶⁵*

Adiyy İbn-i Hatim İbadetin sadece, namaz, rükû, secde ve benzeri şeylere has olduğunu anlamıştı. Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ise ona ibadet için sadece bu tür şeyleri yapmalarının gerekli olmadığını, ibadetin daha kapsamlı bir anlama sahip olduğunu, helal ve haram kıldıkları şeylerde ve icat edip ortaya attıkları meselelerde onlara kayıtsız şartsız itaat etmenin ibadet olduğunu izah etmişti. Çünkü kanun koyma ve helal-haram belirleme yetkisi Rab olmanın haklarından birisidir...”⁵⁶⁶

Şehit Seyyid Kutup der ki:

“Yahudi ve Hristiyanlar, ulûhiyetlerine inanmak veya kulluk vecibelerini onlara takdim etmek gibi bir mana ile âlim ve rahiplerini Rab edinmiş değillerdi... Bununla beraber Allah-u Teâlâ bunları şirk ve küfürle tavsif buyuruyor. Çünkü onlar, dini emirleri âlim ve rahiplerden alıyor, onlardan aldıkları emirlere itaat ediyor ve tâbi oluyorlardı... İbadet ve itikat bir tarafa

⁵⁶⁴ “Hâkimiyet Mefhûmu Tahkîmu'l-Kavânîn Şerhi”, sf. 43, 44. Kurtubî'nin sözleri için bkz. “el-Cami' li Ahkâmî'l Kur'an”, 8/225; İbn-i Hazm'ın sözleri için bkz. “el-Fisal”, 3/245.

⁵⁶⁵ Tirmizi, 3095; İbn-i Kesir, 2/459. Hadisin tercümesi, farklı rivayetleri bir araya getirerek verilmiştir.

⁵⁶⁶ “es- Sünnetü ve'l-Bid'a", Yusuf el -Karadâvî, sf. 31.

sadece bu bile, failini müşrik yapmaya kâfidir.

Allah'a ortak koşmak; sadece teşri' hakkını Allah'tan başkalarına vermekle tahakkuk eder. Allah'ın ulûhiyet inancında ve O'na kulluk vecibelerinin takdiminde ortak koşulmasa dahi, teşri' hakkının başkasına verilmesi, bir insanı müşrik yapmaya kâfidir...

İnsanlar, Allah'ın şeraitinden başka bir şeriata tâbi olurlarsa; her ne kadar davaları iman olsa dahi imanları asla kabul edilmeyen ve müşrik olarak tavsif edilen Yahudi ve Hristiyanlar hakkında söylenen söz, onlar hakkında da geçerli olur."⁵⁶⁷

Abdilmun'im bu ayet hakkında şöyle der: Allah-u Teâlâ'nın "*Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını, rahiplerini rabler edindiler...*" ayeti şu manaya gelmektedir: Yani helal ve haram kılma yetkisini kendilerine vermiş oldukları kanun koyucular edindiler..."⁵⁶⁸

İmam Beğavî der ki: "Onlar haham ve rahiplerine ibadet etmediler ki" diye bir itiraz gelse buna şöyle cevap veririz: Onların haham ve rahiplerine ibadet etmelerinin manası; günahla onlara itaat etmeleri, onların helal saydıklarını helal, haram saydıklarını da haram kabul etmeleri ve onları adeta bir rab görmeleridir."⁵⁶⁹

Huzeyfe b. Yemân *radıyallâhu anh* der ki: "Onlar haham ve rahiplerine namaz kılmıyor, oruç tutmuyorlardı. Ancak onlar (Allah'ın kendilerine haram kıldığı) bir şeyi helal kıldıklarında (sırf âlimleri helal kıldığı için) onu helal kabul ediyorlar, Allah'ın kendileri için haram kıldığı bir şeyi helal kıldıklarında (sırf âlimleri helal kıldığı için) onu helal kabul ediyorlardı. İşte onların rab olması bu şekildeydi."⁵⁷⁰

Bu iki ayete ilişkin yaptığımız nakillerden anlaşıldığına göre, Allah'tan başkasının bir şeyi serbest veya yasak bırakma gibi bir yetkisi yoktur. Her kim böyle bir işe kalkışırsa rablik taslamış ve dinden çıkmış olur. Şimdi bu konuyla alakalı bazı çağdaş isimlerden nakillerde bulunalım. Günümüzün en popüler fıkıhçılarından biri olan Hayrettin Karaman, helal ve haram kılma yetkisinin yalnız Allah'a ait olduğunu belirttikten sonra şöyle der: "Sıfat ve mevkileri ne olursa olsun hiç bir kulun helal ve haram kılma salâhiyeti yoktur; bu salâhiyet yalnızca Allah-u Teâlâ'ya mahsustur."⁵⁷¹

⁵⁶⁷ "Fi Zilalî'l-Kur'an". 7/264.

⁵⁶⁸ "Kava'idu fi't-Tekfir", 187.

⁵⁶⁹ "Meâlimu't-Tenzîl", 3/107, 108.

⁵⁷⁰ "Tefsiru't-Taberî", 14/211.

⁵⁷¹ "Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar", sf. 22. (Not): Kitaplarında haram ve helal kılma yetkisinin yalnızca Allah'a ait olduğunu belirten müellif, maalesef vakıada aksi bir portre çizmekte ve Allah'ın dışında helal-haram sınırlarını belirleyen insanlara

Diyanet İşleri Başkanı Ali Bardakoğlu, Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bile müstakil olarak helal-haram belirleme yetkisine sahip olmadığını, O'nun hadislerinin Allah'ın hüküm ve iradesini beyan etmekten ibaret olduğunu belirterek şöyle der: "Haram ve gayri meşru, dini bir kavram olup bunu tayinde sadece Allah'ın tasarrufunda olan bir konudur."⁵⁷²

Türkiye Diyanet Vakfının hazırlamış olduğu İslam Ansiklopedisinde de şöyle geçer: "Haramı (ve helali) belirleme hak ve yetkisi yalnızca Allah'a aittir... Kesin olarak yasaklanmış veya serbest bırakılmış fiiller bizzat Allah tarafından belirlenmiş ve bu yetki sadece O'na tahsis edilmiştir..."⁵⁷³

İlahiyat profesörü Doç. Dr. Fahrettin Atar der ki: "Hiç şüphesiz vacip, haram gibi hükümlerin bir hâkimi (kanun koyucusu) vardır. Bu hükümleri vaz' eden, Şari'i Teâlâ'dır. Kur'an'ı Kerim'de bazı ayetler, Cenâb-ı Hakk'ın hüküm koyucu olduğunu göstermektedir. Müslümanlar bu hususta icma' halindedirler. Akıl dahi, Cenâb-ı Hakk'ın kanun koyucu olduğunu kabul etmektedir..."

Kitabının ilerleyen satırlarında şöyle devam eder: "... Bu esasa göre Allah'tan başka hüküm koyacak bir makam yoktur."⁵⁷⁴

Yapmış olduğu usulü fıkıh çalışmasıyla büyük beğeni toplayan Hasan Karakaya, kitabında "Hâkimiyet ve Kanun Koyma" başlığı altında şunları söyler: "Egemenlikle kanun koyma yetkisi arasında büyük bir bağlantı bulunmaktadır. Herhangi bir ülke veya bölgeye hâkim olduğu kabul edilen güç, oranın hayat sistemini belirler ve bu sistem de yasa kabul edilir. Cahili topluluklarda, hâkimiyetin insana ait olduğu düşüncesi egemen olduğundan, kişilerin yaşam sistemlerini belirleyen kanunları, ya bir diktatör tağut veya halkın temsilcileri sayılan parlamenter tağutlar tayin ederler. İslam'da ise, kanun koyma yetkisi, sadece Allah-u Teâlâ'ya aittir. Çünkü İslâm hukuku dinî bir hukuktur. İlahî vahye dayanır. Bu dine göre hâkimiyet (egemenlik) kayıtsız şartsız Allah'ındır. Egemenlik Allah'ın dışında her hangi bir yaratığa ne tümüyle, ne de bölünerek kısmen devredilebilir. Bu husus İslam'da ittifak konusudur. Bütün Müslümanlar, gerçekte hâkimiyetin yalnızca Allah'a ait olduğu ve Allah'ın dışında her hangi bir aciz yaratığın Allah'a has olan bu sığata sahip olmadığı, bu itibarla kanun koyma yetkisinin de yalnız Allah'a ait olduğu hususunda icma etmişlerdir."⁵⁷⁵

destek verilmesi gerektiğini her fırsatta dile getirmektedir. Bu durum günümüz müelliflerinin birçoğu için geçerlidir. Yazdıkları başka, inandıkları başka!

⁵⁷² "İslam da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi", 2/689.

⁵⁷³ "Diyanet İslam Ansiklopedisi", 16/102, 103.

⁵⁷⁴ "Fıkıh Usulü", Fahrettin Atar, sf. 105.

⁵⁷⁵ "Fıkıh Usulü", Hasan Karakaya, sf. 19.

Prof. Dr. Zekiyyüddin Şaban der ki: “Bütün İslam bilginleri “hâkim”in Allah-u Teâlâ olduğu hususunda fikir birliği içindedirler. Buna göre, hükümlerin yegâne menşei O’dur. Allah’ın koyduğu hükümlerin dışında hüküm, Allah’ın gönderdiği din dışında din yoktur.”⁵⁷⁶

Abdülkerim Zeydan kitabının ikinci bölümünde “el-hâkim” başlığı altında şunları kaydeder: “Hâkim (yani hükmün kendisinden çıktığı varlık) yalnız Allah’tır. Hüküm O’nun verdiği hüküm, teşri’ O’nun ortaya koyduğu teşri’dir. Kur’an buna işaret etmektedir. Müslümanlar bu hususta icma’ etmiştir... Bu esasa binaen Allah’ın indirdiğinden başka bir şeyle hükmetmek küfürdür. Çünkü Allah’ın dışında hüküm çıkaracak bir merci yoktur.”⁵⁷⁷

“İslam Hukukunda Ahkâmın Değişmesi” adlı eserinde Prof. Dr. Mehmet Erdoğan şöyle der: “Helal ve Haram kılma yetkisini sadece Allah’a tanıyan Kur’an bu yetkiyi kendisinde görenleri tanrılık iddiasında bulunmakla nitelemiş; haramı helal, helali de haram kılmayı şirkle eş tutmuştur...”⁵⁷⁸

Yusuf el-Karadâvî’nin şu cümlelerini de aktararak, helal ve haram kılma yetkisinin sadece Allah’a has olduğunu ifade eden nakillere son vermek istiyorum. O, “İslam’da Helâl ve Haram” adlı eserinde şöyle der: “İslam, helâl ve haram kılma yetkisini sınırlandırmış, halkın nazarında veya Allah katında dereceleri ne olursa olsun bu yetkiyi insanların elinden almış ve onu yalnız Allah’ın hakkı olarak kabul etmiştir...” “...Gerçekten helâli haram kılmak şirkin eşidir.”⁵⁷⁹

Bu nakillerden sonra Allah’ın şeriatına muhalif olarak helal ve haram kılma yetkisini kendilerinde gören insanların şirke düştüğünü belirten diğer delilleri zikretmeye devam edebiliriz.

3-) Rabbimiz şöyle buyurur:

“Kesilirken üzerlerine Allah’ın adı zikredilmeyen hayvanları yemeyin. Bunu yapmak Allah’ın yolundan çıkmaktır. Şüphesiz ki şeytanlar sizinle mücadele etmeleri için dostlarına fısıldarlar. Eğer onlara itaat ederseniz/uyarsanız muhakkak ki sizde müşrik olursunuz.” (En’am, 121)

Allah-u Teâlâ ölmüş hayvanın etini yemeyi yasaklayınca Mekkeli müşrikler Müslümanlara: «Ölmüş hayvanı siz öldürünce (kesince) helal oluyor

⁵⁷⁶ “İslam Hukuk İlminin Esasları”, Zekiyyüddin Şaban, sf. 273..

⁵⁷⁷ “el-Vecîz fi Usûli’l-Fıkıh”, sf. 69.

⁵⁷⁸ “İslam Hukukunda Ahkâmın Değişmesi”, sf. 130.

⁵⁷⁹ “İslam’da Helal ve Haram”, sf. 28-32.

da Allah (tabii bir ölümle) öldürünce niye helal olmasın!» diye itirazda bulundular. Bu itiraz karşısında bazı Müslümanların kalbinde bir şüphe hali belirdi. Bunun üzerine Allah-u Teâlâ bu ayeti indirdi.⁵⁸⁰

Ayet, Allah'ın haram kılmış olmasına rağmen ölü hayvan etini yiyen kimselerin sırf müşriklere itaat ettiklerinden ötürü şirke düşeceklerini bildirmektedir.

İbn-i Kesir der ki: “Eğer siz Allah'ın şeriatından başkalarının sözlerine döner ve bunu Allah'ın emrinin önüne geçirirseniz – ki bu şirktir- sizler de müşrik olursunuz.”⁵⁸¹

İmam Zeccâc der ki: “Bu ifadede, Allah'ın haram kıldıklarından birini helal veya helal kıldıklarından birini haram kabul eden her insanın, müşrik olduğuna bir delil vardır. Çünkü Allah-u Teâlâ, kendisi dışında başka bir hâkim (kanun koyan) kabul edeni müşrik saymıştır. İşte şirk budur.”⁵⁸²

İbn-i Teymiyye der ki: “İnsan her ne zaman üzerinde icma' edilen bir haramı helal veya helali haram yaparsa yahut Allah'ın şeriatı (ndaki hükümleri) değiştirirse tüm fukahâyâ göre kâfir ve mürtet olur.”⁵⁸³

İmam Kurtubî der ki: “Ayet-i kerime Allah'ın haram kıldığı herhangi bir şeyi helâl kabul eden kimsenin sırf bu nedenle müşrik olacağına işaret etmektedir. Allah-u Teâlâ lâşeyi açık nass ile haram kılmıştır. Dolayısıyla başka bir kimsenin koyduğu bir hüküm ile lâşeyi helâl kabul edecek olursa, o kişi müşrik olur”⁵⁸⁴

Bu nakillerden de anlaşılacağı üzere bir kimse -her ne kadar dili ile aksini iddia etse dahi- Allah'ın yasakladığı bir şeyi çıkardığı yasalarla serbest bıraksa veya Allah'ın emrettiği şeyi yasaklayıp suç saysa, böylesi bir kimse kesinlikle dinden çıkmış olur. Bu konuda niyetinin iyi (!) olmasına itibar edilmez. Hiçbir rabbanî âliminde bu meselede ihtilaf etmesi mümkün değildir. İbn-i Teymiyye'nin de dediği gibi böylesi bir kimse âlimlerin tamamına göre kâfir ve mürtet olur.

4-) Allah'ın haram kıldığını helal, helal kıldığını da haram kabul eden birisinin dinden çıkacağına dair getirilen bir diğer delilde şu olaydır: Başlarında Kudâme b. Maz'ûn'un bulunduğu bazı sahabîler Maide Suresinde bulunan “İman edip salih amellerde bulunanlar için korkup sakındıkları, iman ettikleri ve

⁵⁸⁰ “Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm”, 2/231.

⁵⁸¹ Aynı yer.

⁵⁸² “et-Tefsiru'l-Kebir”, Fahreddin er-Râzî, 10/152.

⁵⁸³ “Mecmuu'l-Fetâvâ”, 3/267.

⁵⁸⁴ “el-Cami' li Ahkâmî'l-Kur'an”, 4/56.

salih amellerde bulundukları, sonra korkup sakındıkları ve iman ettikleri ve sonra (yine) korkup sakındıkları ve iyilikte bulundukları takdirde yedikleri dolayısıyla bir sorumluluk yoktur. Allah, iyilik yapanları sever.” (Maide, 93) ayetini tevil ederek içki içmeye başlamışlar ve içkinin helal olduğunu söylemişlerdi. Onlar bu sırada Şam’da bulunuyorlardı. Hz. Ömer onların böyle söylediğini duyunca hemen kendilerini Medine’ye çağırdı. Onların bu durumunu Medine’deki sahabîlerle istişare etti. Sahabîlerden bazıları:

- “Ey müminlerin emiri! Bizler onların Allah’a iftira ettiklerini ve izin vermediği hususlarda Allah’ın dininde bazı şeyleri meşru kabul ettiklerini görüyoruz. Sen onların boyunlarını vur!” dediler. O esnada Hz. Ali sukut etmekteydi. Hz. Ömer kendisine:

- “Senin onlar hakkındaki görüşün nedir ey Hasan’ın babası!” diye sordu. Bunun üzerine Hz. Ali:

- “Ben onları tevbeye davet etmeni uygun görüyorum. Eğer tevbe ederlerse içki içmelerinden ötürü seksen sopa vurursun. Şayet tevbeye yanaşmazlarsa Allah’a iftira ettikleri ve izin vermediği hususlarda Allah’ın dininde bazı şeyleri meşru kabul ettikleri için boyunlarını alırsın” dedi. Onlar Medine’ye geldiklerinde Hz. Ömer delil getirmiş oldukları ayetin gerçek manasını onlara izah ettikten sonra kendilerini tevbeye davet etti. Onlar bunun ardından tevbe ettiler ve kendilerine seksen sopa vuruldu. En sonunda Hz. Ömer Kudâme *radıyallahu anh’e*:

- “Eğer sen sakınıp salih ameller işlemiş olsaydın içki içmezdin” dedi.⁵⁸⁵

Kudâme *radıyallahu anh’ın* delil olarak öne sürdüğü ayet Uhud Muharebesinden sonra nazil olmuştu. Sahabîlerden bazıları “İçki haram kılındı; ancak o haram kılınmadan önce içki içerek ölen arkadaşlarımızın durumu ne olacak” diye sormaya başladılar, bunun üzerine Allah *celle celâluhu* haram kılınmasından önce bir şeyi tadan kimselerin sakınıp salih amel işledikleri sürece bundan sorumlu olmayacağını belirterek bu ayeti indirdi. Kudâme *radıyallahu anh* ve beraberindeki sahabîler bu ayeti tevil ederek ayetin kendilerini de kapsayacağı zannına kapıldılar ve kendileri için içkiyi helal saydılar!

Bu olayda sahabîlerin tamamı sırf içkiyi helal kabul ettikleri için Kudâme *radıyallahu anh* ve ashabının dinden çıktığına hüküm vermişti. Hz. Ali’de bu kanıda idi; ancak onlara mürtet hükmü uygulamadan önce istitâbe uygulanması gerektiğine inanıyordu ki olması gereken de zaten

⁵⁸⁵ Tahâvî, “Şerhu Me’âni’l-Âsâr”, 4778. Farklı rivayetler için mezkûr kitabın ilerleyen rivayetlerine bakınız.

buydu. Buradan anlıyoruz ki, haramı helal, helali de haram kabul eden birisi sahabîlerin tamamının icma'ı ile dinden çıkmış ve kâfir olmuştur.

Bu konuda daha birçok delil vardır. Kifayet ettiğine kanaat getirdiğimiz için bu kadarı ile yetiniyoruz. İşin aslı bu mevzudaki nakilleri yazmaya ne kalemler kifayet eder nede satırlar! Çünkü İslam'ın özü budur. Din bu gerçeği ikame etmek için gelmiştir. Yani egemenlik ve hükümranlıktaki Allah'ın bir ve tek olduğu gerçeğini... Bu mevzuda inatçı kâfirlerden ve zorba mürtetlerden başkası bu gerçeğe muhalefet etmez. Bu hakikati tüm ulema en açık ifadelerle dile getirmiştir. Yaşantı ve hayat tarzları aksi doğrultuda olmasına rağmen çağdaş din adamları bile bunun karşısında sus pus olmuşlar ve kitaplarını "Allah'ın hükümranlıktaki tek, kanun koymada eşsiz" olduğunu ifade eden cümlelerle doldurmuşlardır. Evet, Allah kanun koymada tektir. Helal ve haram tayininde tektir. Emretme ve yasaklamada tektir. O'nun hiçbir zaman eşi, benzeri, dengi ve muadili yoktur, olmamıştır ve olmayacaktır.

Önemli Bir Mesele

Helal ve Haram Kılmanın Şekilleri

Bir şeyi helal ve haram kılmanın veya bir şeyi serbest ve yasak addetmenin üç sureti/şekli vardır.

1. Kalp İle: Bu, hırsızlık, adam öldürme, içki içme, zina etme ve faiz yeme gibi Allah'ın haram kıldığı fiillerin caiz olduğuna, böylesi şeylerin yasak olmaması gerektiğine kalben inanmak sureti ile olur. Allah'ın helal kıldığı ve emrettiği fiilleri yasak kabul etmekte böyledir. Bu şekilde inanan bir Müslüman böylesi bir inanca kapıldığı andan itibaren, İslam bağını boyundan atmış ve dinden çıkmış olur.

2. Dil İle: Bu, üstte sayılan şeyleri dil ile gündeme getirmek sureti ile olur ki, böylesi birisi de kesinlikle dinden çıkar.

3. Hal ve Davranış İle: Bu da Allah'ın haram kıldığı fiilleri sırf hal ve davranışlarıyla helal sayma ve caiz görme şeklinde olur. Bu gün devlet mekanizmalarını elinde bulunduran kimselerin içine düşmüş oldukları durum genelde bu kısma girmektedir. Onlar belkide zinanın, içkinin, kumarın ve benzeri muharrematın haramlığını kabul etmektedirler. Ama hal ve tavırları bu sayılan haramları adeta helal saymakta ve bunların olabileceğini işaret etmektedir. Öyle kanunlar çıkarmaktadırlar ki sanki Allah'ın yasakladığı bu fiiller aslında serbestmiş gibi addedilmektedir.

Şimdi hal ve tavır ile helal ve haram kılma nasıl olur bunun bir örneğini zikrelelim: Berâ İbn-i Âzib der ki: "Dayımla karşılaştım. Beraberinde bir bayrak vardı. Ona 'nereye gidiyorsun' dedim. O, 'Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve*

sellem beni babasının karısı (üvey annesi) ile evlenen bir adama gönderdi ve onun boynunu vurmamı ve malını almamı emretti' dedi"⁵⁸⁶

Ahmed b. Hanbel'in "Müsned" adlı eserinde: "O adama hiçbir şey sormadılar, onunla hiçbir şey konuşmadılar" diye bir ziyade vardır.

Bu hadis, konuyu izah etme açısından oldukça önemlidir. Zira hadiste öldürülmesi emredilen adam sadece bir haram işlemiştir. Acaba neden öldürülmüştür? Haram işleyen birisi öldürülür mü? Şimdi bu hadisin fıkına inelim ve adamın neden öldürüldüğünün sebebini arayalım.

Adam İslam âlimlerinin bildirdiğine göre üvey annesi ile evlenmeyi kendisine helal saymıştı. Ama bunu dili ile ifade etmemişti. Yani "ben anemle evlenmeyi caiz görüyorum" dememişti. Buna rağmen Efendimiz onu öldürttü. Sebebi ise işlediği bu haramı "hal ve tavırlarıyla" meşrulaştırmış olmasıydı. Üvey anne ile evlenilmeyeceği Allah-u Teâlâ'nın kesin bir yasağıdır. "*Babalarımızın evlendiği kadınlarla evlenmeyin.*" (Nisa, 22) Buna rağmen adam annesi ile evlenmiş ve adeta bu haramı hiçe saymıştır. O, bu hali ile Allah'ın bu haramını helalleştirdiğinden dolayı öldürülmüş ve Müsned'te yer alan ifadeye göre tevbeyle davet edilmemiş ve ona "Arkadaş! Sen üvey annenle evlenmişsin, ama bunu helal görerek mi yapıyorsun yoksa haram görerek mi?" denmemiştir. Adamın boynu vurulmuş ve malı ganimet olarak alınmıştır.

Taberî der ki: "Adamın üvey annesini nikâhlaması, Rabbinden getirdiği şeyler hususunda Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'i yalanladığının ve Kur'an'da yer alan muhkem bir ayeti inkâr ettiğinin açık bir delilidir. Böyle yapan bir kimse -eğer (önceleri) Müslüman olduğunu ortaya koymuş birisi ise- İslam'dan irtidat etmiştir. Bundan dolayı Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* onun öldürülmesini ve boynunun vurulmasını emretmiştir. Çünkü bu, mürtet olanlar hakkında Onun takip ettiği bir yoldu..."⁵⁸⁷

İmama Tahâvî der ki: "Üvey annesi ile evlenen o adam yaptığı bu ameli Cahiliye devrindeki gibi helal görerek yapmıştı. Adam bu ameli ile mürtet oldu. Bundan dolayı Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ona mürtetlere uygu-lanan hükmün aynısının uygulanmasını emretti."⁵⁸⁸

Adamın malının ganimet olarak alınması da onunun "mürtet" olduğunun başka bir delilidir.

⁵⁸⁶ Ebu Davut, 4457; Tirmizi, 1326.

⁵⁸⁷ Bu nakli Abdulaziz b. Muhammed'in kaleme aldığı "el-Hukmu bi Ğayri ma Enzelallah" adlı eserden iktibas ettik. Bkz. sf. 37.

⁵⁸⁸ "Şerhu Me'âni'l-Âsâr", 5/45.

İmam Tahâvî der ki: “Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in o adamın malının alınmasını emretmiş olması, o kişinin, bu evliliği nedeniyle mürtet ve muharip bir kimse olduğuna ve mürtet oluşu dolayısıyla da öldürülmesi gerektiğine bir delildir.”⁵⁸⁹

Özetleyecek olursak, bu adam üvey anasıyla evlenerek Allah’ın haram kılmış olduğu bir ameli helal kabul etmişti. Adamın, yaptığı bu işi helal gördüğünün en önemli karinesi fiili idi. Üvey annesi ile fiilen nikâh akdi yapması, onun bu işi caiz gördüğünün en büyük delili kabul edilmiş ve kendisine “Sen bu ameli helal görerek mi yaptın?” şeklinde bir soru da sorulmamıştır. Çünkü üstte de belirttiğimiz gibi bazı ameller vardır ki onları işleyen bir kimse -her ne kadar dili ile itiraf etmese de- davranışı ile onları helal gördüğünü kabul etmiş olur. Bu nedenle de kendisine “Sen bunları helal kabul ederek mi yaptın” şeklinde soru sorulmaz.

İşte Berâ hadisinde geçen adamın durumu da böyle idi. Amelinin küfre delaleti kesin olduğu için kendisine helal görüp-görmediği sorulmamıştı. Bu amelinden dolayı dinden çıkmış ve bu davranışı haramı helal sayma olarak değerlendirilerek boynunun vurulmasına karar verilmişti.⁵⁹⁰

Gelelim günümüze... Bu gün kendilerini İslam’a nispet eden bazı yöneticiler Allah’ın haram kıldığı şeyleri -dilleri ile inandıklarını iddia etseler de- hal ve tavırlarıyla serbest bir hale getirmekte ve çıkarmış oldukları yasalarla onları meşrulaştırmaktadırlar. Onların bu hali hadiste zikri geçen adamın hali gibidir. Yani onlarda hal ve tavırları ile haramları helalleştirmektedirler. Bu gün nice gafil insana “Onlar Allah’ın haramlarını helalleştiriyorlar” dediğinde sana itiraz eder ve “Hayır arkadaş! Hiç onlar harama helal diyor mu?” diyerek seni susturmaya çalışır. Hâlbuki haramı helalleştirmek sadece dil ile olan bir şey değildir. Bazen hal ve tavırlar da haramı helal saymanın birer göstergesi olabilir.⁵⁹¹

⁵⁸⁹ A.g.e. sf. 47.

⁵⁹⁰ Burada şöyle bir örnek verebiliriz: Bir kimse Kur’an’ı, -Kur’an olduğunu bilerek- çöplüğe atsa ona “Sen bunu helal görerek mi atıyorsun yoksa haram görerek mi?” şeklinde bir soru sorulmaz; zira adamın bu ameli onu helal kabul ettiğinin ve Kur’an’ı hafife aldığına açık bir göstergesidir.

⁵⁹¹ Bu konu hakkında ne zaman söz söylemişsem etrafımda ki kardeşlerin bazılarında mutlaka bir tepki almışımıdır. Meselelere Ehl-i Sünnet perspektifinden baktıkları için onların tepkisini normal karşılıyorum. Malum olduğu üzere Ehl-i Sünnete göre bir insan helal görmediği sürece işlemiş olduğu haramlardan dolayı dinden çıkmış sayılmaz. Berâ hadisinde ki kişide aslında bir haram işlemiştir. Şimdi onun mürtet olduğunu söylemek acaba Ehl-i Sünnet çizgisi ile ne kadar bağdaşmaktadır? Bu soru çok yerinde olmakla birlikte aslında dikkat edilmeden sorulmuş bir sorudur. Kişi zikri geçen hadisleri biraz-

Bir Uyarı

Allah'ın haramlarından birisini helal kabul eden veya helallerini yasak addeden birisi yaptığı bu işten vazgeçinceye kadar tevbesi kabul edilmez. Böylesi birisinin tevbesi ancak yaptığı işten teberri etmekle tahakkuk eder. Birilerinin zannettiği gibi adam -her ne kadar haramı helal, helali de haram kabul etse bile- kelime-i şهادeti ikrar etmekle dine girmiş olmaz. Böylesi birisinin dine girmesi ancak işlemiş olduğu suçtan beri olduğunu açıklamakla mümkün olur. Aksi halde İslam'ı geçerli değildir. Bu konuda Enverşah el-Keşmîrî'nin şu sözlerini aktarmadan geçemeyeceğim. O, "İkfâru'l-Mulhidîn" adlı eserinde şöyle der:

"Kimin küfrü dinin kesin bir hükmünü örneğin içkinin haramlığını inkâr etme yönünden olursa itikad ettiği o şeyden vazgeçmesi gerekir. (Kelime-i şهادeti ikrar etmesi ona fayda vermez) zira o kişi bu inancıyla beraberde kelime-i şهادeti telaffuz ediyordu. Böylesi birisinin (yeniden Müslümanlığına hüküm verebilmemiz için) bu inancından vazgeçmesi gerekmektedir."⁵⁹²

Bu konuyu bir örnekle izah edelim. Bu gün Allah'ın ahkâmını değiştiren, O'nun kanunlarına alternatif kanunlar çıkaran, helalleri haram, haramları helal yapan tağutlar sırf bu yaptıkları sebebiyle dinden çıkmış ve kâfir olmuşlardır. Onların kelime-i tevhidi telaffuz etmeleri veya dinin bazı emirlerini yerine getirmeleri asla kendilerine bir fayda sağlamaz. Çünkü onların küfrü "tağut" olmalarından ve Allah'ın haramlarını helal, helallerini haram saymaları yönündendir, kelime-i şهادeti telaffuz etmemelerinden değil. Bu nedenle onların Müslüman olabilmeleri için tağutluklarını bırakmaları ve küfürlerini terk etmeleri gerekmektedir. Aksi halde mümin olmazlar.

cık düşünmüş olsa bu soruya gereken cevabı bulur ve aslında ortada herhangi bir çelişkinin olmadığını rahatlıkla anlayabilirdi. Biz, "bu adam mürtet olmuştur" derken aslında Ehl-i Sünnete muhalif bir cümle söylemiş olmuyoruz. Elbette ki dinden çıkartmayan günahlarda istihlâl şartı arıyor ve haram işleyen birisine helal görmediği sürece kâfir hükmü vermiyoruz. Hadiste zikri geçen adam da aslında yaptığı ameli helal kabul etmişti. Ama helal gördüğünü dili ile değil ameli ile ortaya koymuştu. İşte bu noktayı kaçırın bazı kardeşlerimiz mezkûr hadisi ilk etapta Ehl-i Sünnetin temel kurallarına tersmiş gibi değerlendiriyor sonrada hadisi inkâr etmeye kalkışıyor. Bu hatalı bir yaklaşım olup nasslar karşısında asla olmaması gereken bir tavidir. Oysa hadis Ehl-i Sünnetin temel kurallarına aykırı olmak şöyle dursun onların bu ilkesini tamamıyla desteklemektedir. Buraya dikkat etmek gerekir, zira çok ince bir noktadır.

⁵⁹² "İkfâru'l-Mulhidîn", 63. "Kava'id fi't-Tekfîr" adlı eserden alıntılanmıştır. Bkz. sf. 197.

Bir Soru

Konumuzu sonlandırmadan önce üstat Abdilmun'im'e sorulan bir soruyu buraya aktarmak istiyorum.

Soru: Devletin faizli bankalara izin vermesi, çalışmalarına müsamaha göstermesi, buna ses çıkarmaması, onları koruması, malî krizlerde onları desteklemesi acaba faizi helal kabul etme olarak değerlendirilebilir mi?

Cevap: Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Faizli bankaların faize dayalı muamele etmesine müsaade eden kanunlar çıkarıldığında faiz yasak kabul edildikten sonra o bankalar için mubah hale getirilmiş olur.⁵⁹³ Bu işlem -her ne kadar sahipleri tarafından dilleri ile kabul edilmese de- helal kabul etmenin (istihlâlin) ta kendisidir. Bilinmelidir ki, bazen lisan-ı hal (fiil) lisan-ı mekalden (sözden) daha sarihtir. Allah en iyisini bilir.⁵⁹⁴

⁵⁹³ Bu fetvaya cevap veren Şeyh Arap olduğu için böylesi bir ifade kullanıyor. Malum olduğu üzere Arap devletlerinin birçoğunda -her ne kadar hakikati olmasa da- gerek faiz gerekse diğer haramlar resmi olarak yasaktır. Bu nedenle Arap devletlerinin faizi serbest bırakabilmeleri için bunu kanunsal yollarla halletmeleri gerekmektedir. Nitekim önceleri resmen yasak olan faiz bu gün çıkardıkları yasalarla serbest bırakılmıştır. İşte bu nedenle Şeyh, böylesi bir ifade kullanmıştır.

⁵⁹⁴ "Kava'id fi't-Tekfir", 200.

ALTINCI KURAL

السادس: الإسلام الصريح لا ينقضه إلا الكفر الصريح

Sarih İslam'ı Ancak Sarih Küfür Bozar

Bu kaide tekfir meselesinin en önemli kaidelerinden birisidir. Abdullah el-Eserî der ki: “Ehl-i Sünnet imamları bu kaide hususunda ittifak halindedirler”⁵⁹⁵

Biz, kitabın ilk bölümlerinde bu kurala ilişkin bazı bilgilere yer vermiş ve İslam ahkâmının şek, şüphe üzerine değil, kesin ve yakînî bilgiler üzerine bina edildiğini ifade etmeye çalışmıştık. Burada konuyu biraz daha açmaya ve gerekli delilleri biraz daha zikretmeye gayret edeceğiz. Yardım ve başarı yalnız Allah'tandır.

Bilindiği üzere İslam'da hükümler, şek ve şüphe üzere değil, kesin ve yakîn üzere bina edilir. Şüphenin İslam'da yeri yoktur. Kesin bilginin dışında bir şeyle insanlara hüküm verilmez. Bu nedenle, hadlerin tatbikinin gerçekleşebilmesi için çok ağır şartlar öne sürülmüştür. Örneğin, zina suçunun ispatı için şahitlik şartlarına elverişli olan dört şahidin şahadeti gerekmektedir. Dolayısıyla bir insana üç kişi tarafından zina suçlaması isnat edilse olaya tanıklık eden dördüncü bir şahit şahitlik etmediği sürece o kişiye had cezası tatbik edilmez. İslam'da bu hakikat “Hadler en ufak şüpheyile düşer” şeklinde formüle edilmiştir. Bu böyledir; zira zan hakkın karşısında hiçbir şey ifade etmez. Bu girişten sonra kaidemizin şerhine geçebiliriz.

Bilindiği üzere “sarih” kelimesi sözlükte açık, net, saf, arı ve katışıksız manalarına gelir. Burada ise “kesinlik” manası kastedilmektedir. Dolayısıyla

⁵⁹⁵ Abdullah el-Eserî, “el-İman; Hakikatuhu, Havarimuhu ve Nevakiduhu inde Ehli's-Sünne ve'l-Cemaa", 1/122.

la biz “sarih İslam’ı ancak sarih küfür bozar” dediğimizde şu anlaşılmalıdır: Hiçbir şüpheyi mahal bırakmayacak şekilde kesinleşmiş ve tahakkuk etmiş bir İslam’ı ancak onun gibi kesin ve net bir küfür bozabilir. Böylesi bir İslam’a sahip olan bir kimsenin küfre delaleti kesin ve net olmayan bir amelle din dışına itilmesi asla caiz değildir. Böylesi bir şeyin gerçekleşebilmesi delaletinde ihtimal olan bir küfür ile değil, ancak güneş gibi açık ve net olan bir küfrün sübutu ile mümkün olur. Bunun aksinin söylenmesi ilimden birazcık nasibi olanlar için söz konusu değildir.

Bunun delillerine geçmeden önce önemli bir konuya temas etmek istiyorum. Kitabın önceki sayfalarında da izah etmeye çalıştığımız üzere İslam’da kesin olarak sabit olan bir şey şüphe ile zail olmaz. Bu, fıkıhın temel kurallarından birisidir. Şimdi kısaca bunun üzerinde biraz duralım.

Yakînen (kesin olarak) Sabit Olan Bir Şey Şüphe İle Zail (yok) Olmaz.

İslam uleması, “el Kavaidu’l Fıkhiyye” ya da “el Kavaidu’l Külliyye” diye bilinen fikhî kuralların içerisinde biraz önce atıfta bulunduğumuz “اليقين لا يزول بالشك”= *Yakînen (kesin olarak) sabit olan bir şey şüphe ile zail (yok) olmaz*⁵⁹⁶ kaidesini yerleştirmişlerdir. Bu kaide gerek fikhî meselelerde olsun gerekse diğer meselelerde gerçekte son derece önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Bu kaideden hareketle fıkıhı, akaidi ve daha birçok alanı ilgilendiren onlarca hüküm vaz edilmiştir.

Bu Kaidenin Delili

Bu kaidenin temel dayanağı Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’den nakle-dilen bazı hadislerdir. İmam Müslim, Sahihinde şöyle bir rivayete yer verir:

“Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e namazda iken; abdestinin bozuldu-ğunu zanneden bir adam şikâyet edildi. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*: ‘Böyle bir kimse ses işitmedikçe veya koku duymadıkça namazdan çıka-maz’ buyurdu.”⁵⁹⁷

Yine Müslim’in rivayet ettiği başka bir hadiste Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“Biriniz namazında üç mü kıldı yoksa dört mü diye şüphe ederse şüpheyi terk etsinde (namazını) yakînen (kesin olarak) bildiğinin üzerine bina etsin. Sonra selam vermeden önce iki secde eder! Şayet beş rek’ât kılmışsa bu iki secde onun namazını çift yapar. Eğer dördü tamamlamak için kıldıysa bu iki secde şeytanı çatlatmak için yapılmış olur”⁵⁹⁸

⁵⁹⁶ Bkz. Abdülkerim Zeydan, “el-Vecîz fi Şerhi’l-Kavaidi’l-Fıkhiyye”, sf. 35.

⁵⁹⁷ Müslim, Kitabü’l Hayz, 98. (361).

⁵⁹⁸ Müslim, Kitabü’l Mesacid, 88. (571).

İmam Nevevî ilk hadisin şerhinde der ki:

“Bu hadis İslam’ın temellerinden birisi ve fıkıh kaidelerinden büyük bir kaidedir. Şöyle ki: aksini kesin olarak ortaya koyacak bir şey olmadığı zaman eşyada asıl olan onun asıllığının bekasına (devam ettiğine) hükmetmektir. Sonradan husule gelen şüpheler ona zarar vermez. Konumuzla alakalı hadisin varit olduğu bab da ki meselede aynıdır. (Yani) kim abdestli olduğuna kesin olarak inanır ve abdestsizliğinden şüphe ederse onun abdestli olduğuna hükmedilir...”⁵⁹⁹

Hadisler, kesin olarak sabit olan bir şeyin şüphe ile zail olmayacağı noktasında son derece açıktır. Abdest aldığı kesin olduğu halde onun bozulup bozulmadığında şüphe eden sahabesine Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* böyle fetva vermiştir.

Bu hadislerin medlulünden hareketle ulema bu gerçeği “Yakînen (kesin olarak) sabit olan bir şey şüphe ile zail (yok) olmaz” cümlesi ile kaideleştirmiş ve bunun üzerine sayılamayacak kadar çok ahkâm bina etmişlerdir. Bu ahkâmdan birisi de İslam’ı yakînen sabit olan bir Müslüman’ın şüpheler sonucu tekfir edilemeyeceğidir. İslam o kişi hakkında kesin olarak sabit olduğu halde küfrün sabitliği kesin değildir.

Bundan dolayı, bizim bir insanın -gerçektende küfrü reddedip Allah’a iman ettiğini bildikten sonra- küfre delaleti zannî olan bir amel neticesinde hemen onun dinden çıkmış olduğuna karar vermemiz çok zordur. Çünkü böylesi bir insanın İslam’ı kesin olduğu halde küfrü kesin değil, aksine ihtimallidir. İhtimal olan yerde de tekfir olmaz.

İmam Nevevî’nin şerh etmeye çalıştığı kaide usul ilminde “istishâb” olarak adlandırılmaktadır. Usulcülere göre istishâb; “geçmişte bir delil sonucu sabit olan bir durumun -değiştiğine dair her hangi bir delil bulunmadığı sürece- hâlihazırda da varlığını koruduğuna hükmetmek” demektir.⁶⁰⁰ Bu kuralda bizim meselemizle yakından alakalıdır; şöyle ki: bir insanın İslam’ına hükmettikten sonra onun bu hali olduğu gibi kabul edilmelidir. Onun bu halinin değiştiğine (yani küfre girdiğine) dair elimizde kesin bir delil olmadığı sürece biz o şahsa Müslüman hükmü vermeye devam ederiz. Ama her ne zaman ki onun bu halinin değiştiğini yakîni bir şekilde bilirsek işte o zaman elimizde bir delil olmuş olur ve onun küfre girdiğine kanaat

⁵⁹⁹ İmam Nevevî, “Şerhu Müslim”, 4/38.

⁶⁰⁰ Mustafa Said el-Hınn, “el-Kâfi’l-Vâfi fi Usulî’l-Fıkhî’l-İslamî”, sf. 203. Arapça bilmeyen kardeşlerimiz şu eserlere müracaat edebilirler: Zekiyyuddin Şaban, “İslam Hukuk İlminin Esasları”, sf. 217; Fahreddin Atar, “Fıkıh Usulü”, sf. 75; Abdulkerim Zeydan, “Fıkıh Usulü”, sf. 251.

getirebiliriz. Burada onun küfrünün de -her hangi bir şüpheye mahal bırakmaksızın- yakîni bir şekilde sabit olması gerekmektedir. Eğer bu yakînen sabit değilse biz yine onun Müslüman olduğunu kabul eder ve hükmümüzü şüpheye değil de kesin bir bilgiye dayandırmış oluruz.

“Sarih İslam’ı Ancak Sarih Küfür Bozar” Kaidesinin Delilleri

1-) Bizlere araştırma yapmayı ve olayların gerçek yüzünü öğrenmeyi emreden ayetler bu kaidenin delilleri arasındadır. Bu konuda iki ayet zikre-deceğiz:

a) Rabbimiz şöyle buyurur:

“Ey iman edenler! Allah yolunda gazaya çıktığımız zaman, gerekli araştırmayı yapın. Size selâm veren kimseye, dünya hayatının geçici menfaatine (ganimete) göz dikerek, “Sen mü’min değilsin” demeyin. Allah katında pek çok ganimetler vardır. Daha önce siz de öyle idiniz de Allah size lütufta bulundu (müslüman oldunuz). Onun için iyice araştırın. Çünkü Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.” (Tevbe, 94)

Bu ayeti kerime de Rabbimiz bir işi açığa çıkarmak için gerekli araştırma yapmayı bizlere emretmiştir. Bu emri de iki kere tekrarlamıştır. Bu vurgunun amacı bizlere işin ehemmiyetini kavratmaktır. Yani “bir işe koyulduğun vakit sakın ha aceleci davranma; araştır, incele ve kesin sonuçlara ulaşmaya çalış. Aksi halde yanlış hüküm vererek zulme kapı aralamış olursun” demektir. Tefsirlerde geçtiği üzere bu ayet-i kerimenin sebep-i nüzulünde birkaç rivayet bulunmaktadır.⁶⁰¹

* Abdullah İbn-i Ebi Hadred’den şöyle rivayet edilmiştir: “Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem bizi “İdam” denilen bir yere gönderdi. Müslümanlardan bir gurupla yola çıktık. Grup içerisinde Ebu Katâde ve Muhallam b. Cessâme’de vardı. İdam vadisine vardığımızda devesi üzerinde ve yanında bir miktar eşyası ile süt kabı bulunan Âmir İbn-i Azbat el-Eşcaî bize uğradı.

⁶⁰¹ Tefsir Usûlu ilminde bilindiği üzere bir ayet için “Bu ayet şunun hakkında inmiştir” denildiğinde bununla bazen bizzat sebep-i nüzulün kendisi kastedilir bazen de -her ne kadar sebep-i nüzul olmasa da- o olaya paralel başka bir olay kastedilir. Kitaplarda bazen bir ayet için birkaç tane iniş sebebi zikredilir. Burada da aynı şey söz konusudur. Bunu şu şekilde anlamamız gerekmektedir: Bir ayet bir olaya binaen iner. O olay için bizzat bir sebep söz konusudur. Aradan zaman geçer, derken o olayla aynı bağlamda başka bir olay vuku bulur. O hadiseye şahit olan kimseler “Şu ayet bu olay hakkında indi” derler. İşte onların bu sözü o ayetin bizzat o hadise hakkında indiğini göstermez, olaylar birbiri ile paralellik arz ettiği için sanki o olay için inmiş gibi ifade edilir. İşte bir ayet hakkında bir kaç sebep-i nüzul varsa, onları bu şekilde cem ederek anlamamız gerekmektedir. Aksi halde bir çelişki içerisine düşeriz. Konunun detayı için bkz. Cemaleddin el-Kasımî, “Tefsir İlminin Temel Meseleleri”, sf. 23 vd.

Yanımıza geldiğinde bize selâm verdi. Biz de onu yakaladık. Aralarında olan bir şeyden dolayı Muhallem İbn-i Cessâme onun üzerine hücum ederek onu öldürdü, devesini ve eşyasını aldı. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e vardığımızda kendisine durumu haber verdik de bizim hakkımızda: «Ey iman edenler! Allah yolunda gazaya çıktığımız zaman, gerekli araştırmayı yapın... Çünkü Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır» ayeti nazil oldu.

* Diğer bir rivayet ise şöyledir:

Süleym oğullarından bir adam Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir gruba rastladı. Koyunlarını güdüyordu ve onlara selâm verdi. Onlar: “Bu, sadece bizden korunmak için selâm verdi” diyerek üzerine yürüdüler ve onu öldürerek koyunlarını Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e getirdiler. Bunun üzerine «Ey iman edenler! Allah yolunda gazaya çıktığımız zaman, gerekli araştırmayı yapın... Çünkü Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır» ayeti nazil oldu.

Diğer bir rivayette ise şu şekildedir:

Allah Rasûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem* bir seriye göndermişlerdi. İçlerinde Mikdâd b. Esved *radıyallâhu anh'*de bulunmaktaydı. (Üzerlerine gönderildikleri) kavme vardıklarında, onları dağılmış bir vaziyette buldular. Sadece yanında çok mal bulunan bir adam ayrılmayıp orada kalmıştı. O da: “Ben Allah'tan başka ilâh olmadığına şehâdet ederim” dedi. Mikdâd ise bu sözü söylemiş olmasına rağmen üzerine yürüyüp adamı öldürdü. Arkadaşlarından birisi Mikdâd'a: “Allah'tan başka ilâh olmadığına şehâdet eden bir adamı mı öldürdün? Allah'a yemin ederim ki, bunu Hz Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e anlatacağım” dedi. Allah Rasûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanına geldiklerinde: “Ey Allah'ın Rasûlü, bir adam Allah'tan başka ilâh olmadığına şehâdet ettiği halde Mikdâd onu öldürdü” dediler. Allah Rasûlü: “Bana Mikdâd'ı çağırın buyurdu. Mikdâd *radıyallâhu anh* gelince ona; “Ey Mikdâd, Allah'tan başka ilâh yoktur, diyen bir adamı mı öldürdün? Yarın kelime-i tevhid ile senin durumun nasıl olacak?” buyurdular. Bunun üzerine Allah-u Teâlâ “Ey iman edenler! Allah yolunda gazaya çıktığımız zaman, gerekli araştırmayı yapın. Size selam veren kimseye, dünya hayatının geçici menfaatine (ganimete) göz dikerek, “Sen mü'min değilsin” demeyin. Allah katında pek çok ganimetler vardır. Daha önce siz de öyle idiniz de Allah size lütufta bulundu (müslüman oldunuz). Onun için iyice araştırın. Çünkü Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır” ayetini indirdi. Sonra Allah Rasûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem* Mikdâd'a: “O mümin bir adamdı, inanan bir kavimle beraber olarak imanını gizliyordu. İmanını açığa vurdu

sende onu öldürdün. Bundan önce Mekke’de sen de imanını gizliyordun” buyurdular.⁶⁰²

“Gerekli araştırmayı yapın...” ayeti hakkında Taberî der ki: “Durumu size kapalı olan, imanının ve küfrünün hakikatini bilmediğiniz bir kimseyi öldürme hususunda teenni ile hareket ediniz ve acele etmeyiniz. Aksi halde durumu sizin için kapalı olan birisini öldürürsünüz. Allah’a, Rasûlüne ve sizlere harp ilan ettiği için durumunu kesin olarak bildiğiniz kimselerin haricinde hiçbir kimsenin katline yönelmeyin.”⁶⁰³

Burada sahabenin yapmış olduğu hareket eleştirilmekte ve zan üzere hareket ettikleri için düşmüş oldukları hata kendilerine beyan edilmektedir. İslam bizlere kesin bilgi üzere hareket etmeyi zorunlu kılmış, kesin olmayan bilgiler üzerine ahkâm bina etmeyi ve fikir sahibi olmayı yasaklamıştır. Bu nedenle tüm işlerimizi kesin ve net bilgi üzere bina etmeliyiz. Aksi halde zan üzere hareket etmiş oluruz ki, bu da bize yasaklanmıştır.

b) Rabbimiz şöyle buyurur:

“Ey iman edenler! Eğer bir fâsık size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz.” (Hucurat, 6)

Bu ayetin iniş sebebi şu olaydır:

Allah Rasûlü; Velîd b. Ukbe’yi Mustalik oğullarına zekâtlarını toplamak üzere göndermişti. Onlar Velîd’i zekâtla karşıladılar. Velîd döndü ve: “Mustalik oğulları seninle savaşmak üzere toplanmışlar” dedi. Allah Rasûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem* onlara Hâlid b. Velîd’i göndererek acele etmesini, durumu iyice araştırmasını emretti. Hâlid yola çıkıp geceleyin onlara vardı, gözcüler gönderdi. Gözcüler geldiklerinde Hâlid’e, Mustalik oğullarının İslâm’a sımsıkı sarılmış olduklarını, ezan okuyup namaz kıldıklarını işittiklerini haber verdiler. Sabah olunca Hâlid onlara geldi ve kendisini hayretlere düşüren durumu gördü, sonra da Allah Rasûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e dönerek ona haberi ilettiler. Bunun üzerine Allah-u Teâlâ bu ayet-i kerime’yi indirdi.⁶⁰⁴

Bir topluluğa bilmeden kötülük etmemek için haberin kaynağını ve sıhhat derecesini araştırmak gerekir. Araştırma yapılmadan verilen hükümler sahibini hep zor duruma sokar, öyle ki, en sonunda öldürmeye kadar gider. Öldürmek gibi bir yanılsa düşmemek için Rabbimiz araştırmayı biz-

⁶⁰² Bu rivayetler için bkz. “Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azîm”, 1/716, 717.

⁶⁰³ “Tefsiru’t-Taberî”, 9/70.

⁶⁰⁴ “Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azîm”, 4/267.

lere emretmiştir. Öldürme fiilinde durum bu ise ya öldürmekten daha ağır bir suç olan haksız tekfirden durum nasıl olur? Müslümanları kesin bir bilgiye ve kat'î bir delile dayanmadan tekfir edenler, sonuç bakımından daha kötü bir iş yapmış olurlar. Onların yaptıkları elbette ki daha ağır bir suçtur. Hadiste şöyle buyrulur: “Kişi (din) kardeşine (haksız yere) ‘ey kâfir!’ dediği zaman, adeta onu öldürmüş gibidir. İman etmiş bir kula lanet okumak onu öldürmeye benzer.”⁶⁰⁵ Müslümanı haksız yere tekfir etmek onu öldürmekle eş değerdedir. Bir insanı haksız yere öldürmemek için Rabbimiz araştırmayı ve haber kaynağını tahkik etmeyi emrediyorsa, bir müslümanı haksız yere tekfir etmemek için bu emri tevcih etmesi daha makul değil midir? İşte bu nedenle araştırmadan ve kesin bir bilgiye sahip olmadan Müslüman olarak bildiğimiz insanları tekfir etmede acele etmemeliyiz.

2-) Ubâde b. Sâmit *radıyallâhu anh* der ki:

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, canlı zamanımızda, kederli zamanımızda, zorluğumuzda, kolaylığımızda ve başkalarının bizlere tercih edildiği durumlarda dinleyip itaat etmeye ve emirlik hususunda ehil olan birisi ile çekişmeyeceğimize (savaşmayacağımıza) dair bizden beyat aldı. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu son cümlede şöyle buyurdu: “Ancak elinizde Allah tarafından kesin bir delil olduğu halde emir sahibinde açık bir küfür görürseniz başka (o zaman onlarla savaşabilirsiniz)”⁶⁰⁶

Bu hadis konumuz açısından son derece önemlidir. Bir yönetici eğer açık küfür işlemiyorsa -lehimizde olmasa dahi- ona itaat etmeliyiz, ancak yapmış olduğu şeyler şayet onu küfre düşürecek derecedeyse o zaman ona itaat şöyle dursun, aksine onu azletmek için tüm gücümüzü harcamalıyız.

Bu gün yeryüzünde hüküm süren tağutların küfrü güneşin parlaklığı kadar nettir. Allah'ın ahkâmını tebdil etmeleri, İslam ile hükmetmemeleri, kâfirlere velayet vermeleri ve daha sayamayacağımız birçok amel nedeniyle küfre girmişlerdir. Bu nedenle onlara itaat etmek caiz değildir.

Hadiste geçen “açık küfür”, hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak şekilde net ve sarîh olan küfürdür. Böylesi bir küfür bir yöneticide varsa ona itaat caiz değildir. İtaatın caiz olmaması için küfrün net ve sarîh olması gerekir. Küfre delaleti net ve sarîh olmayan şeylerde bir kimsenin din dışına itilmesi caiz olmadığı gibi bir emirin de din dışına itilmesi caiz değildir. Bu, ancak kesin olan küfürlerde caiz olur.

Hadisin mefhum-u muhalifinden şunu anlarız: Eğer bir emirin küfrü

⁶⁰⁵ “Sahihu'l-Camii's-Sağî'r, hadis no: 710.

⁶⁰⁶ Müslim, İmara, 8. Hadis no: 1840.

sarih, açık ve kesin değil de şüpheli ve ihtimali ise o zaman onun din daire-sinden ihraç edilmesi caiz değildir. Ona karşı kılıçla ayaklanılmaz. Yakîn, şüphe ile zail olmayacağı için ona karşı ayaklanmak uygun değildir.

İbn-i Hacer, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in "Ancak elinizde Allah tarafından kesin bir delil olursa..." sözü hakkında der ki: "Buradaki delil kelimesinden kasıt bir ayet veya tevil ihtimali olmayan sahih bir hadistir. Bu hadis gerektirdiği mana, emir sahiplerinin yapmış oldukları işler tevile açık olduğu sürece onlara karşı çıkmanın caiz olmayacağıdır."⁶⁰⁷

Bu konu hakkında daha birçok delil vardır. Konunun delillerini etraflıca öğrenmek isteyenler Abdulmun'im'in "Kava'id fi't-Tekfir" adlı eserin ilgili bölümüne müracaat edebilirler.

Konuyla Alakalı Bazı Örnekler

Konunun daha iyi anlaşılması için burada bazı örneklere yer vermek istiyorum.

Malum olduğu üzere namazı tamamıyla terk eden kimsenin kâfir olup olmayacağı İslam fıkhnın en tartışmalı meselelerinden birisidir. Fakihlerden bazıları böylesi birsinin kesinlikle kâfir olacağını söylerken bazıları da farziyetini inkâr etmediği sürece kâfir olmayacağını söylemiştir. Burada önemli olan namazı terk edenin hükmünün ne olduğu değildir. Asıl önemli olan fakihlerden bazısının kâfir dediğine diğerlerinin kâfir dememesidir. Eğer ihtimalle tekfir caiz olacak olsaydı burada ulemanın birbirini tekfir etmesi gerekirdi.

Namazı terk eden kimsenin kâfir olacağını ortaya koyan deliller delalet yönünden kat'î değildir. Bu delillerden en meşhur olanları Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den nakledilen hadislerdir. Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

"Kul ile küfür arasında ancak namazı terk vardır."⁶⁰⁸

"Küfür ile iman arasında namazı terk vardır."⁶⁰⁹

"Bizim ile onların arasında ki ahit namazdır. Kim onu terk ederse kâfir olmuştur."⁶¹⁰

Bu hadislerde yer alan küfür lafzı acaba dinden çıkaran büyük küfür müdür, yoksa dinden çıkarmayan küçük küfür mü? Bu iki görüşten hangisi kabul edilirse edilsin ortaya çıkacak sonuç tamamen içtihadı dayalı olacak

⁶⁰⁷ "Fethu'l-Bârî", 13/13.

⁶⁰⁸ Nesâî rivayet etmiştir. Bkz. "Sahihu't-Terğib", 563.

⁶⁰⁹ Tirmizi rivayet etmiştir. Bkz. "Sahihu't-Terğib", 563.

⁶¹⁰ Ahmed rivayet etmiştir. Bkz. "Sahihu't-Terğib", 564.

ve yüzde yüz doğru olan budur denilemeyecektir. Şimdi Ahmed b. Hanbel ve aynı menheci takip eden âlimler bu iki görüşten ilkinin seçerek namazı tamamen terk eden birisine kâfir hükmünü vermişlerdir. Diğer üç mezheb âlimi ise ikinci görüşü tercih ederek namazı terk eden birisini tekfir etmemişlerdir. Burada ki ihtilaf içtihadı dayalı olduğu için ne Ahmed b. Hanbel diğer âlimlere “benim kâfir dediğime kâfir demediler” diyerek küfür suçlamasında bulunmuştur, ne de diğer âlimler Ahmed b. Hanbel’e “Sen bizim Müslüman kabul ettiğimizi tekfir ederek dinden çıktın” demişlerdir. Her iki tarafta ihtilafın içtihadı mebnî olduğunu iyi bildiklerinden dolayı birbirlerini mazur görmüşler ve asla karşı tarafı itham etmemişlerdir. Aslına bakılırsa küfrü kesin olan birisini tekfir etmemek küfürdür. Ama burada ki küfür kesin olmadığından ve sarîh İslâm’ı ancak sarîh küfür bozduğundan ötürü tekfirleşme olmamıştır.

Bu meseleye başka bir örnek daha verebiliriz.

Temyiz yaşına girmiş bir çocuk kendisini dinden çıkaracak bir amel işlese veya -hâşâ- Allah’a sövse Ebu Hanife ve İmam Muhammed’e göre kâfir olur. Ebu Yusuf ise böyle bir çocuğun -buluş çağına girmediği için- kâfir olmayacağına fetva vermiştir.⁶¹¹

Şimdi ne Ebu Hanife “sen benim kâfir dediğime kâfir demedin” diye Ebu Yusuf’u tekfir etmiştir ne de Ebu Yusuf “sen benim Müslüman kabul ettiğimi kâfir görüyorsun” diye Ebu Hanife’yi suçlamıştır. Kesinlikle böylesi bir suçlama vuku bulmuş değildir. Hâlbuki birinin “kâfir” dediğine öbürü “Müslüman” demek, diğerinin “Müslüman” dediğine ise öbürü “kâfir” gözüyle bakmaktadır. Aralarında muteber bir ihtilaf söz konusu olduğu için iki taraf arasında hiçbir surette tekfirleşme söz konusu olmamıştır.

İşte böylesi meselelerde birbirimize rahmet etmeli ve bize muhalefet eden kardeşlerimizi mazur görmeliyiz. Sarîh küfür derecesine ulaşmadığı sürece küfre muhtemel ameller işleyen Müslümanları tekfirden uzak durmalıyız.

Sonuç

Yaşadığımız ülke itibarı ile kimi Müslümanlar ellerinde açık deliller bulunmadığı halde kendileri gibi inanan bazı Müslümanları tekfirden aceleci davranmakta ve zannî delillere binaen onları küfürle itham etmektedirler. Yapmış olduğu amelin küfre delaleti kat’î olmadığı sürece bir Müslümanın din dışına itilmesi caiz değildir. Dolayısıyla her kimin İslâm’ı kesin ve sarîh olarak sabit olmuşsa onun dinden çıkması da ancak o kesinlikte bir delil ile

⁶¹¹ Bkz. “Hukuku İslâmiyye Kamusu”, 4/8.

mümkündür. Hiçbir şüpheye mahal vermeyecek şekilde Müslüman olan birisi, küfür olduğu (kesin değil de) muhtemel olan şeylerden birini işlemek sureti ile kâfir olmayacağı gibi kâfir olduğuna da hüküm verilmez; zira onun İslam'ı kesin iken küfrü kesin değildir.

Bu günde küfür olduğu ihtilaflı olan meselelerde asla Müslümanların birbirlerini tekfir etmemesi gerekmektedir. Kişi her ne kadar o mesele hakkında sakınmayı esas alsın ve o işi işleyenlere kendince tavır takınsa dahi yine de meseleyi tekfir boyutuna taşımamalıdır. Unutmayalım ki tekfir delaleti ve sübutu kat'î olan meselelerde olur. Delaletinde veya sübutunda zannîlik varsa o zaman Müslüman –her ne kadar tercih yapma hakkına sahip olsa da- kendisi gibi düşünmeyen diğer Müslümanları asla tekfir etmemelidir.⁶¹²

İmam Şevkanî “es-Seylül’l-Cerrâr” adlı eserinde şöyle der:

“Bilinmelidir ki, Müslüman bir şahsiyetin dinden çıktığına ve küfre girdiğine hüküm vermeye kalkışmak -elinde güneşten daha açık bir delil olmadıkça- Allah’a ve ahiret gününe iman eden bir kul için münasip bir şey değildir.”⁶¹³

“el-Mevsuatu’l Kuveytiyye” adlı eserde İbn-i Abidin’den naklen şöyle denir:

“Sözünü güzel bir şekilde yorumlamak mümkün olduğu veya küfür olduğunda -zayıf bir rivayet dahi olsa- ihtilaflar bulunduğu şeylerde bir Müslümanın tekfir edilmesi uygun bir şey değildir.”⁶¹⁴

Ulema ihtilaflı meselelerde karşı tarafı tamamen haksız kabul etmeyi bile uygun görmemişken bu meselelerde tekfirleşenler acaba hangi insaf ilkesine göre hareket etmektedirler ki? Bunu anlamak gerçekte mümkün değildir. Oysa âlimlerimiz böylesi tartışmalı meselelerde “Hata ihtimaliyle birlikte bizim mezhebimiz doğrudur; doğru olma ihtimaliyle beraber muhalifimizin mezhebi yanlıştır” diyerek karşı tarafında -az bir ihtimalle bile olsa- haklı olabileceğini kabul etmişlerdir. Muhalifin haklı olabileceği ihtimali dahi -bırakın tekfirleşmelerini- birbirlerini itham etmelerini bile olanaksız kılmıştır.

⁶¹² İbn-i Abidin der ki: “Bir meselede tekfiri gerekli kılan birçok yön olsa, bununla beraber birde tekfire mani tek bir vecih olsa müftünün -tehlikesinin büyüklüğü ve Müslümana hüsnü-ü zan beslemesi gerektiği için- tekfire mani olan o veche meyletmesi gerekir.” bkz. “el-Mevsuatu’l Fıkhiyyetu’l Kuveytiyye”, Tekfir maddesi, 13/227.

⁶¹³ Şevkanî, “es-Seylül’l-Cerrâr ala Hadâiki’l-Ezhâr”, 4/578.

⁶¹⁴ “el-Mevsuatu’l Fıkhiyyetu’l Kuveytiyye”, Tekfir maddesi, 13/227.

İbn-i Hazm der ki: “Şüphesiz ki İslam akdi, hakkında sabit olan bir şahsiyetten bu vasıf ancak bir nass ya da bir icma ile kalkar. (Bu vasfın ondan kalktığına dair ortaya atılan) iddia ve iftiralar sebebi ile bu vasıf ondan kalkmaz.”⁶¹⁵

Müslümanların bu noktaya dikkat etmeleri gerekmektedir. İslam’ı sabit olan Müslümanların tekfiri, bu işte ehil olan, tekfirin şart, sebep ve manilerini etraflıca bilen âlim şahsiyetlere havale etmelidir. Maalesef Miras gibi, ukubat meseleleri gibi ya da muamelata ilişkin fıkhi hükümler gibi bilmediği meselelerde konuşmaya cesaret edemeyen bu kimseler iş tekfire gelince aslan kesilmekte ve her önüne geleni şart ve manileri gözetmeksizin tekfir etmektedirler. Oysa böylelerine tekfirin şart ve manilerini; fiilde, failde ve töhmetin ispatında aranan şartları sorsan hiçbir şey bilmezler. Bilmediği için miras meselelerinde konuşamayan bu adamlar ne oluyor da tekfir meselelerinde söz söylemeye ve tağuttan beri olmuş Müslümanlara dil uzatmaya kalkışıyorlar? Ahkâma ilişkin meselelerde konuşamıyorlarsa bu meselede de konuşmamalıdır. Eğer Allah’tan korkuları varsa bilmedikleri şeylerin ardına düşmemelidirler. Böylelerine Rabbimizin şu ayetini hatırlatarak konumuzu noktalıyorum.

“Hakkında ilim (kesin bir bilgi) sahibi olmadığın şeylerin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve kalp (evet) bunların hepsi ondan sual edilecek/hesaba çekilecektir.” (İsra, 36)

⁶¹⁵ İbn-i Hazm, “el-Fisal fi’l Mileli ve’n-Nihal”, 3/138.

YEDİNCİ KURAL

السابع: من كفر مسلماً فقد كفر

Müslümanı Tekfir Eden Kâfir Olur

Bu konu tarihte olduğu gibi günümüzde de en çok karıştırılan konuların başında gelmektedir. Sebepsiz yere tekfir etmeyi kendisine adet edinen bazı kimseler işin ne derece tehlikeli olduğunu henüz kavramış değillerdir. Bir müslümanı elde güneş kadar açık ve net deliller olmadan tekfir edenler Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* hadislerinde beyan edildiği üzere dinden çıkarlar. Bunun tehlikesini idrak edememiş bazı kimseler bu meselede çok aceleci davranmaktadırlar. Oysa bir müslümanın din dışına itilmesi öyle sanıldığı gibi kolay ve basit bir iş değildir. Bu işin bir takım şartları vardır. Bunlara riayet etmeden bu işe dalanlar büyük bir hüsrana karşılaşacaklardır. Bu, Allah ve Rasûlünün bizlere bildirdiği bir gerçektir. Bu gerçeğe inanmalı ve tevhidi gerçekleştirmiş kimseleri tekfirden aceleci davranmamalıyız.

Şimdi konumuzun izahına geçebiliriz. Meseleye öncelikle konuyla alakalı bazı hadisleri naklederek başlayacağız. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“Kişi (din) kardeşine ‘Ey kâfir’ dediğinde ikisinden birisi bu sıfatla dönmüş olur.”⁶¹⁶

“Her kim kardeşine “kâfir” derse, bu söz nedeniyle küfür, ikisinden birisine döner. Eğer (o kimse) dediği gibi ise (problem yoktur.) Ancak böyle değilse sözü kendisine döner.”⁶¹⁷

“Müslüman bir kişi (kendisi gibi) Müslüman (olan) birisini tekfir ettiğinde eğer o kâfir ise ne ala, şayet kâfir değilse tekfir eden kâfir olur.”⁶¹⁸

İşin hakikatine bakacak olursak bu hadisler hiç şüphesiz en çok istismar edilen hadisler arasında yerini almıştır. Kimileri “aman bende kâfir olurum” düşüncesiyle açıkça küfre giren insanlara bile bir şey dememekte bazıları da “nasıl olsa burada kastedilen küçük küfürdür, bir şey olmaz” man-

⁶¹⁶ Buhârî, Edeb, 73. Hadis no: 6103.

⁶¹⁷ Müslim, İman, 26. Hadis no: 60.

⁶¹⁸ Sahihu Süneni Ebi Davud, 3921.

tığıyla çok basit meselelerde bile ehl-i imanı küfre nispet etmektedirler. Acaba meselenin tahkiki nedir? Gerçekten de bir Müslümana kâfir diyen dinden çıkar mı? Şayet çıkıyorsa bu ne zaman olur? Hz. Ömer'in, Hatip b. Ebi Belta'ya söylediği sözü veya kimi sahabelerin Peygamberin huzurunda birbirlerini küfre nispet eden sözlerini ve Hz. Peygamberin onlara ses çıkarmamasını nasıl değerlendirmemiz gerekir?

Evet, bu ve benzeri, müşkil soruların çözümü için meselenin mutlaka ilmi bir zeminde incelenmesi gerekmektedir. Üstat Abdulmun'im "Kavaid fi't-Tekfir" adlı müthiş eserinde bu meseleyi ele almış ve kanaatimizce meselenin hakkını vermiştir. Bizde onun yaptığı taksimatı, aynen buraya aktararak meseleyi izah etmeye çalışacağız. O şöyle der:

"Bil ki şu dört gruptan başka hiç kimse bir Müslümanı tekfir etmez:

- 1) Allah'ın hükmün hiçe sayan kimse.
- 2) Şakacı ve alaycı kimse.
- 3) Tevilde hata eden kimse.
- 4) İctihatta hata eden kimse.

1) Allah'ın Hükmünü Hiçe Sayan Kimse: Böylesi birinin kâfir olacağı açıktır. Kâfir olmasının gerekçesi ise şudur: O, Allah'ın verdiği hükümle çelişmeyi kendisine caiz görmüş ve eşyayı/varlıkları Allah'ın verdiği isimden başka bir isimle vasıflandırmıştır. Örneğin, Allah bir şey için "bu helaldir" der, o ise -hiçbir özürlü olmaksızın- "hayır o haramdır" der. Allah "kim şu işi yaparsa o mümindir" der, o ise "hayır kim onu yaparsa kâfir olur" der.

Dolayısıyla böyle birisi eşyaya Allah'ın verdiği hükümden başka bir hüküm verir, Allah'ın verdiği vasıftan başka bir vasıf takar ve böylece Allah'ın "iman" dediğine "küfür" der.

Böylelerinin küfründe ve İslam'dan çıkışlarında hiçbir şek ve şüphe yoktur.

2) Şakacı Ve Alaycı Kimse: Bu, bir Müslümanı şaka yere, oyun olsun diye tekfir eden kimsedir. Böyle birisinin -bir önceki kısımda ki gibi- kâfir olacağında şüphe yoktur. Bunun delili Yüce Allah'ın şu sözüdür:

"De ki; Allah ile O'nun ayetleri ile ve O'nun Peygamberi ile mi alay ediyorsunuz. Artık özür dilemeyin. Siz imanınızdan sonra kâfir oldunuz..."⁶¹⁹

Bu ayet, kimi müminler hakkında alaycı bir üslup ile laf olsun diye ileri-geri konuşan bir takım insanlar hakkında inmiştir.

Müminler hakkında ileri-geri konuşmak onları tekfir etmekten daha basit bir şeydir. Buna rağmen onlar imanlarından sonra kâfir olmuşlardır. Onlar müminler hakkında şöyle diyorlardı: “Şu kurralarımız/Kur’an okuyanlarımız var ya , (bununla sahabeden âlim olanları kastediyorlardı)⁶²⁰ Biz onlardan daha çok midelerine düşkün, dilleri daha yalancı ve savaş anında daha korkak hiç kimse görmedik!”

Onlar sırf bu söz sebebiyle imanlarından sonra küfre düşmüşlerdi. Peki, istihza ederek ve eğlence olsun diye müminleri küfürle ve İslâm dairesinden çıkmakla itham eden kimsenin durumu ne olur? Elbette o “siz imanınızdan sonra kâfir oldunuz” hükmüne (dâhil olmaya) daha layıktır.

3) Tevilde Hata Eden Kimse: Bir Müslümanı şüphe sonucu veya yanlış bir teviden ötürü tekfir eden kimse gibi... Böylesi bir kimse -ilimsiz bir şekilde cahilce hüküm verdiği için- her ne kadar günahkâr olsa da, zayıf bir tevilin ve bazı nasslarla delil getirme şüphesinin bulunmasından dolayı kâfir olmaz.

Böylelerinin örneği, bazı sahabeleri ve o sahabelere yardım eden Müslümanları tekfir eden, büyük günah işleyen Müslümanların küfrüne hükmeden Haricilerin örneği gibidir. Buna rağmen -sırf şüphe ve tevilleri bulunduğu için-sahabeden onların kâfir olduğunu söyleyen hiçbir kimse bulamamaktayız...⁶²¹

İbn-i Teymiye der ki: “Hariciler, ümmeti öldürme, onları tekfir etme ve bid’at işleme açısından insanların en belirginleri idiler. Sahabe arasında gerek Ali *radiyallâhu anh* olsun gerek diğerleri, hiç kimse onları tekfir etmemiş aksine haddi aşan ve haksızlık yapan Müslümanlar hakkında uyguladıkları hükümleri onlar hakkında da uygulamışlardır.”⁶²²

⁶²⁰ Maalesef yaşadığımız coğrafyada da buna benzer bir düşünce hâkim durumdadır. İlimle uğraşan veya “Hoca” diye bilinen insanlar halk nezdinde adeta bir “dilenci” mesabesindeirler. Hatta öyle olmuştur ki; hocaların menkıbe ve kıssaları milleti güldürmek için dilden dile dolaşmaktadır. “Bahçene bir inek, bir de hoca girse; sen hocayı çıkar” diyecek kadar ileri gidilmiştir. Yaşadığımız coğrafya itibarı ile her ne kadar bu sayılan kötü vasıfların birçoğu hocalarda bulunsun da, sırf dine nispet edildiklerinden dolayı böylesi lafları kullanmamak gerekir. Çünkü ulema ile istihza din ile istihzanın içerisine girer. Bu nedenle de sahibini kötü bir akıbete duçar eder. Ağzımızdan çıkan sözlere son derece dikkat etmeliyiz.

⁶²¹ Velid b. Raşid es-Sueydân, akaid ile alakalı meselelerde Ehl-i Sünnetin icma’larını cem ettiği “el-İcmau’l Akdî” adlı eserinde sahabenin Haricilerin tekfir edilmeyeceği hususunda icma’ ettiklerini belirtmiş ve şöyle demiştir: “Sahabeler Haricilerin tekfir edilmemesi hususunda bildiğim kadarıyla icma’ etmiştir. Onların tekfiri hususunda ki ihtilaf sahabeden sonra vuku bulmuştur.” Bkz. “el-İcmau’l-Akdî”, 587. madde.)

⁶²² “Mecmuu’l-Fetâvâ”, 7/217.

4) **İçtihadta Hata Eden Kimse:** Bir Müslümanı şeriatın tüm naslarını, kurallarını ve bu kuralların gerektirdiği ahkâmı işlettikten sonra içtihaden tekfir eden kimse bu kısma dâhildir. Böylesi birisi hata etmiş olmasına rağmen mazurdur. Hatta (niyetine göre) sevap bile kazanır. Nitekim bu hususta Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“Hâkim içtihad eder de hataya düşerse ona bir ecir vardır.”⁶²³

Hz. Ömer’in, Hatib b. Ebi Belta’ya “münafık” demesi onun Mekke’nin Müslümanlar tarafından fethedileceği hususunda muhbirlik yapmış olmasından dolayıdır. Bu nedenle Ömer *radıyallâhu anh* onun boynunun vurulması için izin istemiş, ama Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, Hatib’in münafık olmadığını ve İslâm bağının hâlâ ondan zail olmadığını bildirmişti. Bununla beraber Hz. Ömer’e “Sen Müslüman kardeşini münafıklık ve kâfirlikle itham ettin hâlbuki o öyle değildi. Dolayısıyla münafıklık ve kâfirlik sana döndü/sen kâfir oldun” demedi. Sebebi ise, Hz. Ömer’in vermiş olduğu hükümde ve söylemiş olduğu sözde içtihad etmiş olmasıydı”⁶²⁴

İbn-i Kayyım, bu olaya dair yaptığı yorumda der ki:

“Kişi, kendi heva ve zevki için değil, Allah için, O’nun Râsulü ve dini için öfkelenip yoruma giderek bir Müslüman’a münafıklık ve kâfirlik suçlamasında bulunduğu vakit, bundan dolayı küfre düşmez hatta günah işlemiş bile sayılmaz. Hatta niyetinden ve maksadından ötürü sevaba nâil bile olur.”⁶²⁵

Useyd b. Hudayr’ın Sa’d b. Ubâde’ye “Sen muhakkak ki münafıkları savunan bir münafıksın” sözü de aynı bağlamda değerlendirilebilir. Olay şu şekilde cereyan etmiştir:

İfk hadisesi (Hz. Aişe’ye zina etti iftirası) Rasûlullâh’a çok ağır gelmişti. Bu olaya üzülen Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* minbere çıkıp: “Ey müslümanlar topluluğu! Ev halkım hususunda bana ezası ulaşan bir şahıstan dolayı bana kim yardım eder? Vallahi ben ehlim hakkında hayırdan başka bir şey bilmiş değilim. Bu iftiracılar bir adamın da ismini ortaya koydular ki, bu zat hakkında da ben hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Bu ismi söyleyen kimse şimdiye kadar ben olmaksızın ailemin yanına da girmiş değildir” dedi. Hz. Âişe der ki: ‘Bunun üzerine Ensâr’ın Evs kabilesinden Abdu’l-Eşhel Oğulları’nın kardeşi Sa’d b. Muâz ayağa kalktı ve: «Ya Rasûlallah! O kimseye karşı Sana ben yardım edeceğim. Eğer bu iftirayı

⁶²³ Müslim, 1716.

⁶²⁴ “Kava’id fi’t-Tekfir”, sf. 250–253.

⁶²⁵ “Zâdu’l-Meâd”, 3/372. Müessesetü’r-Risâle baskısı.

çıkaran Evs Kabilesi'nden ise ben onun boynunu vuracağım. Eğer Hazreçli kardeşlerimizden ise, yapılacak işi Sen bize emredersin, biz de emrini yerine getiririz» dedi. Hz. Âişe devamla: Bu defa Hazreç Kabilesinden Sa'd b. Ubâde ayağa kalktı. O bu olaydan önce de iyi bir adamdı. Fakat bu defa kabile asabiyeti onu Sa'd b. Muâz'ın sözlerinden dolayı öfkeye sürükledi de, Sa'd b. Muâz'a karşı: «Yalan söyledin. Allah'ın ebediliğine yemin ederim ki, sen onu (yani Abdullah İbn-i Ubeyy'i) öldüremezsın ve onu öldürmeğe muktedir olamazsın. O, senin cemaatinden biri olmuş olaydı sen onun öldürülmesini istemezdin» dedi. Bu defa da Sa'd b. Muâz'ın amcasının oğlu Useyd b. Hudayr ayağa kalkarak, Sa'd b. Ubâde'ye karşı: «Allah'ın ebediliğine yemin ediyorum ki, sen yalan söylüyorsun. Vallahi biz onu elbette öldürürüz. Sen muhakkak ki münafıkları savunan bir münafıksın» dedi...⁶²⁶

Bu olayda da Useyd b. Hudayr *radıyallâhu anh* kendi içtihadına göre nifak olan bir ameli işlemesinden dolayı Sa'd b. Ubâde'ye Hz. Peygamberin huzurunda nifak suçlamasında bulunmuştu. Ama Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ona "Sen kardeşine 'münafık' dediğin için kâfir oldun" dememişti. Bunun nedeni ise Hz. Useyd'in vermiş olduğu hükümde içtihadı dayanıyor olmasıydı.

Tarihte buna benzer birçok olay vuku bulmuştur. Maksat hâsıl olduğu için bu iki örnekle iktifa ediyoruz.⁶²⁷

Yaptığımız nakilden anlaşıldığına göre, bir Müslümanı delilsiz ve gerekçesiz yere tekfir eden birisi dinden çıkar. Bu konuda bir teville ya da bir içtihadı dayanan kimse ise dinden çıkmaz. Hatta içtihadı bir delile mebnî ise sevap bile kazanabilir.

Âlimlerden kimisi konumuzun esasını teşkil eden "Her kim kardeşine "kâfir" derse..." hadisinde geçen "küfür" lafzını küçük küfre hamletmiş ve böylesi birisinin dinden çıkmayacağını söylemiştir. Ama yukarıda zikri geçen taksimat ilmî veriler açısından daha isabetlidir.

İmam Nevevî bu hadisi "muşkil" hadislerden saymış ve beş manası olduğunu söylemiştir.⁶²⁸

Sonuç

İzahını yapmaya çalıştığımız bu kaide şer'î delillerin ortaya koyduğu hakikatlere göre sahih ve sabit bir kaidedir. Ancak alelîtlak kullanılacak bir

⁶²⁶ Buhârî, 4041 numaralı hadisin bir bölümü.

⁶²⁷ Konuyla alakalı diğer örnekler için bkz. "Kava'id fi't-Tekfir", sf. 253.

⁶²⁸ Bkz. "Şerhu Sahîhi Müslim", İmam Nevevî, 1/238.

kaide değildir. Her kim bu kaideden söz etmek isterse üstte geçen taksimata riayet etmesi zorunludur. Aksi halde karmaşıklıkların önüne geçilemez.

Müslümanı tekfir etmek sanıldığı gibi basit ve kolay bir iş değildir. Elinde kat'î deliller olmadan bu işe kalkışanların küfre girmesinden korkulur. İmam Şevkânî der ki: "Bilinmelidir ki, Müslüman bir şahsiyetin dinden çıktığına ve küfre girdiğine hüküm vermeye kalkışmak -elinde güneşten daha açık bir delil olmadıkça- Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kul için münasip bir şey değildir."⁶²⁹

Tehlikesinden dolayı nice ulema bu konuda çok temkinli davranmış ve çok net delillere vakıf olmadan İslam akdi sabit olan kimseleri tekfir etmekten hep kaçınmışlardır.

Bizim tekfirinden uzak durulması noktasında sürekli olarak sakındırmaya çalıştığımız kimseler; tağutlardan teberri etmiş, tevhidi sağlam ve İslam'ı sabit olan Müslümanlardır. Böylelerini tekfirde aceleci davranmak hatadır. Bizim sakındırmalarımız hep böylesi kimselere yöneliktir. Bunların dışında kalanların ise konumuzla alakası yoktur. Yani tevhidi bozuk, kalbini tağutlara bağlamış ve şirkten uzak durmayan kimselerin bu kaide ile alakaları yoktur. Yapmış oldukları küfür amelleri nedeniyle böylelerini tekfir edenler bu hareketlerinden dolayı tehdit kapsamına girmezler. Onların -zaten olması gerekeni yaptıkları için- kınanmaları dahi söz konusu değildir. Bu ayrıntıya dikkat edilmeli ve muradımız iyi tahkik edilmelidir. Allah en iyisini bilendir.

⁶²⁹ Şevkânî, "es-Seylül'l-Cerrâr ala Hadâiki'l-Ezhâr", 4/578.

SEKİZİNCİ KURAL

الثامن: من لم يكفر الكافر أو شك في كفره فقد كفر

Kâfiri Tekfir Etmeyen Veya Onun Küfründen Şüphe Eden Kâfir Olur

Şerhini yapacağımız bu kural tekfir kaidelerinin sonuncusudur.⁶³⁰ Bir önceki bölümde şer’î bir gerekçeye dayanmaksızın müslümanı tekfir etmenin ne kadar tehlikeli bir iş olduğundan bahsetmiştik. Bu bölümde ise açıkça küfre düşen kimseleri tekfir etmemenin ne denli büyük bir yanlış olduğundan bahsetmeye çalışacağız.

Malum olduğu üzere dinimiz bizlere her şeyi yerli yerine koymayı emretmiştir. Bir şeyi hak ettiği yerden başka bir yere koymanın adı İslam’da zulümdür. Zulüm ise Allah tarafından sevilmeyen bir davranıştır. Allah bir insana Müslüman hükmünü vermişse, bizim o insana başka bir isim takmamız ona karşı yapılmış bir zulümdür. Aynı şekilde Allah bir insana kâfir hükmü vermişse, bizim kalkıp o insanı başka bir isimle tesmiye etmemizde zulüm kapsamına girmektedir. Bu nedenle varlıkları Allah’ın isimlendirdiği şekilde isimlendirmemiz bizlerin temel vasfı olmalıdır. Her hak sahibine hakkını vermeli ve asla insanları hak etmedikleri isimlerle isimlendirmemeliyiz. Aksi halde hem onlara hem de kendimize haksızlık etmiş oluruz.

“Kâfiri tekfir etmeyen veya onun küfründen şüphe eden kâfir olur” şeklinde zikrettiğimiz bu kaide, şer’î delillerin ortaya koyduğu sahih bir kaidedir. Şimdi bu kaidenin delillerini zikrelelim.

1-) Rabbimiz şöyle buyurur:

“*Deki, ey kâfirler!*” (*Kâfirun*, 1)

⁶³⁰ Buraya kadar zikretmiş olduğumuz tekfir kaidelerini Abdulmun’im Mustafa et-Tartûsî’nin “Kava’id fi’l-Tekfir” adlı eserinden seçtik. Zikretmiş olduğumuz kaideler elbette bunlarla sınırlı değildir. Ancak halkımızın durumu göz önüne alındığında mezkûr kitaptaki kaidelerin hepsinin zikredilmesinin faydalı olmayacağı aşîkârdır. Bu nedenle bu kaideleri sekiz ile sınırlandırdık. Dileyen kardeşlerimiz adı geçen kitaba müracaat ederek konu hakkında yeterli bilgiye ulaşabilirler.

Bu ayeti kerimede Rabbimiz, elçisi Hz. Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e kâfirleri küfürleri ile vasıflandırmasını emretmiştir. Aslı itibarı ile buradaki hitabın muhatapları Mekkeli müşrikleredir. Allah *celle celâluhu*, peygamberi Hz. Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e "De ki ey Kureyşliler!" veya "De ki ey Mekkeliler" demesini emretmemiş, aksine onlara hak ettikleri küfür vasfı ile hitap etmesini emir buyurmuştur. Usul ilminde bilindiği üzere aksi bir karine olmadığı sürece emirler farziyet ifade eder, burada da aksini ifade eden bir karine yoktur. Dolayısıyla Hz. Peygamberin onlara bu şekilde hitap etmesi farz olmuştur.

Yine usul ilminde bilindiğine göre tahsis ifade eden bir karine olmadığı sürece Rasûlullah'a hitap aynı zamanda ümmetine de hitaptır. Yani O, ne ile mükellef ise ümmeti de aynı şekilde mükelleftir. Ancak Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e has olduğu bildirilen şeyler bundan müstesnadır. Burada da tahsis ifade eden bir şey olmadığına göre ümmetinin de bu emre dâhil olduğu kesinleşmiş olur.

Ayet-i kerimenin Arapça metninde yer alan "gul" lafzı Türkçede "söyle, bildir, haykır, ilan et" gibi manalara gelmektedir. Yani onların "kâfir" olduklarını de, bildir, söyle, ilan et" demektir. Allah'ın Rasûlü'de bu emri yerine getirmiş ve Mekkeli müşriklere bu ifadelerle hitap etmiştir.

Hatırlanacağı üzere kitabın giriş bölümlerinde Utbe b. Rebîa ile Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* arasında geçen bir konuşmayı nakletmiştik. Olay şu şekildeydi:

Utbe b. Rebîa Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e gelerek: "Ey kardeşimin oğlu! Sen aramızda bildiğin (gibi değerli bir) konumdasın. Ama kavmine öyle bir şey getirdin ki bununla onların birliğini bozdun, akıllılarını aptallıkla suçladın, ilâhlarını ve dinlerini kötüledin ve babalarını tekfir ettin. Şimdi beni dinle sana bir takım tekliflerde bulunacağım..." demişti.⁶³¹

Yine, Hz. Ebu Bekir'in Müslüman olmadan önce Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile arasında geçen bir konuşmayı aktarmıştık. İbn-i İshak'ın naklettiğine göre olay şu şekilde cereyan etmişti: "Hz. Ebu Bekr, Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile karşılaşır ve ona 'Ey Muhammed! İlahlarımızı terk ettiğin, akıl(lı)larımızı aptallıkla suçladığın ve babalarımızı tekfir ettiğine dair Kureyş'in söyledikleri doğru mudur?' der. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'de ona bunun doğru olduğunu anlatır..."⁶³²

Bu ve benzeri rivayetlerden anlaşıldığına göre Allah'ın Rasûlü *sallallâhu*

⁶³¹ "Siyretü İbn-i Hişam", sf. 293 vd.

⁶³² "Siyretü İbn-i İshak", 1/44. ayrıca bkz. "Delailü'n-Nübüvve", 2/33, 468 nolu haber.

aleyhi ve sellem daveti esnasında hiçbir taviz vermemiş ve gerek Mekke'nin önde gelenlerini ve gerekse atalarını çok sarih ifadelerle tekfir etmişti. Rasûlullah'ın onları tekfir ettiği o kadar şöhret bulmuştu ki, bu artık dillerden dillere dolaşır olmuştu. Mekke'nin önde gelenleri Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in çok değerli bir konumda olduğunu kabul etmekle birlikte bu hareketi ona yakıştıramamışlar (!) ve kendilerince onu vazgeçirme çabası içerisine girmişlerdi.

Bu gün bazı çevrelerin "Allah'ın Rasûlü hiç, bir insana kâfir demiş midir?" şeklinde sıkça dile getirdikleri şüphenin cevabını Kâfirûn Suresine ilişkin yapmış olduğumuz değerlendirmeleri ve sonrasında yer alan rivayetleri okuyan değerli okuyucuların insafına bırakıyorum.

2-) Rabbimiz şöyle buyurur:

"Gerçekten İbrahim'de ve beraberindeki müminlerde sizin için çok güzel bir örnek vardır. Hani onlar kavimlerine 'Biz hem sizden hem de Allah'ın dışında ibadet ettiğiniz şeylerden uzağız. Biz sizi tekfir ettik.⁶³³ Bir olan Allah'a iman edinceye kadar bizimle sizin aranızda ebedi bir düşmanlık ve kin baş göstermiştir' demişlerdi." (Mümtahine, 4)

Burada da bizler için "*çok güzel bir örnek*" olarak takdim edilen bir peygamberin, tekfiri hak eden kavmine karşı takınmış olduğu tavrı ile karşı karşıyayız. Hem o hem de yanında ki müminler hak ettikleri için onları tekfir etmiş ve bu tavır bize "*çok güzel bir örnek*" olarak sunulmuştur.

Küfrü kesin olan kimseleri tekfir etmek imanın bir gereğidir. Küfründe iki akıl sahibi insanın dahi ihtilaf etmeyeceği kimseleri tekfir etmede durak sayanlar henüz imanın kendilerinden ne istediğini anlayamamış kimselerdir. İman her hak sahibine hak ettiği hükmü vermeyi gerektirir.

Konumuzun detayına geçmeden önce burada bir hatırlatmada bulunmanın yararlı olacağını düşünüyorum. Biz "Kâfiri tekfir etmek gereklidir" dediğimizde bununla birilerinin zannettiği gibi insanların yüzlerine karşı sürekli "kâfir, kâfir, kâfir" demeyi kastetmiyoruz. Bu ancak Hz. İbrahim örneğinde olduğu gibi istisnâî durumlarda, şartların gerektirmesi sonucu olabilir. Bizim bu söz ile asıl kastettiğimiz; tekfiri hak eden insanlara karşı bunun gerektirdiği ahkâmı icra edebilmektir. Yani namaz kıldırıldıklarında arkalarında namaza durmamak, evlendirecek kızımız olduğunda onlara vermemek, öldüğünde cenazelerine gitmemek ve benzeri şeylerde Müslümanlara uyguladığımız hükümleri onlara uygulamamaktır. Bu nokta önemlidir; buna dikkat edilmesi gerekir.

⁶³³ Ayetteki "Kefernâ biküm" ifadesini biz bazı âlimlere ittibaan bu şekilde tercüme ettik.

Kâfiri Tekfir Etmeyen Kimsenin Küfründeki İlet

Kâfiri tekfir etmemek küfürdür. Said Havva der ki: "Kâfiri tekfir etmeyen ve onun küfründe şüpheyne düşen kimse kâfir olur."⁶³⁴ Kadı İyaz der ki: "Kim Yahudi, Hristiyan ve Müslümanların dinini terk edenlerden birisini tekfir etmez, onların tekfirinde duraksar veya şüphe ederse kâfir olur."⁶³⁵

Biraz sonra ilim ehlinin bu kaideye ilişkin sözlerini nakledeceğiz. Bu iki imamın sözlerinden de anlaşıldığı üzere küfrü sarıh olan bir kâfiri tekfir etmeyen, onun tekfirinde duraksayan ya da şüphe eden kimse onlar gibi küfre girer. Onun küfre girmesinin illeti/gerekçesi ise şudur: Bu kimse varlıkları hak ettikleri isimden başka bir isimle adlandırmış ve eşyaya Allah'ın verdiği hükümden başka bir hüküm vermiştir. Allah ve Rasûlü bir kimse için "Bu kâfirdir" dedikleri halde o böylesi bir kimse için aynı ismi takmayarak Allah'ı ve Rasûlünü yalanlamış olur. Bu ise küfrün ta kendisidir. Abdulmun'im der ki:

"Kâfiri tekfir etmeyen kimsenin küfre girişinde ki illet, onun, varlıklara şeriatın taktığı isimlerden başka isim takması ve onlara Allah'ın verdiği hükmün hılafına hüküm vermesidir. Şöyle ki; böyle birisi küfrü ve şirki iman, düşmanlığı hak eden kâfir ve müşrikleri de dost edinilmesi vacip olan Müslüman kabul etmiştir. Bu ise o kişinin Allah'ı tenkit etmesi, hükmünü reddetmesi ve -her ne kadar kendisi bunu yalanlama ve inkâr olarak değerlendirmese de- Allah'ın emrettiği şeyleri yalanlayıp inkâr etmesi manasına gelir. Bu hiç kuşku yok ki, açık bir küfür, sarıh bir yalanlamadır."⁶³⁶

Evet, Allah'ın kesin olarak kâfir diye adlandırdığı birisini tekfir etmemek Allah'ı yalanlamak demektir. Örneğin birisi "Ben Firavun'a kâfir diyemem" dese bu insan Allah'ın Kur'an'da Firavun'un küfrüne dair indirmiş olduğu ayetleri inkâr etmiş demektir. İşte bunun gibi bu günde tıpkı Firavun misali küfürde önder olmuş kimseleri tekfir etmeyen kimseler Allah'ın Kur'an'da ifade buyurduğu birçok nassı yalanlamış olmaktadır. Her ne kadar kendileri bunu kabul etmese de bu, yalanlamadan başka bir şey değildir.

Âlimlerin Bu Kaidenin Sıhhatine Dair Söylemiş Oldukları Sözler

Burada bazı âlimlerin konuya ilişkin sözlerini nakletmenin faydalı olacağını düşünüyorum. Ta ki bu sayede mesele hakkında şüphesi bulunanların şüpheleri zail olsun.

⁶³⁴ "el-İslâm", sf. 122.

⁶³⁵ "eş-Şifâ, bi Ta'rîfi Hukukî'l-Mustafâ", sf. 846.

⁶³⁶ "Kava'id fi't-Tekfir", sf. 256.

Araştırmalarımız neticesinde 42 farklı müellifin bu kaideyi kitaplarına yerleştirdiğini ve kaidenin sıhhati üzerinde söz söylediğini gördük. Hatta akaitle alakalı meselelerde âlimlerin icma' ettiği hususları kaleme alan Şeyh Velid b. Raşid es-Sueydân "el-İcmau'l-Akdî" adlı eserinde bu kaide üzerinde İslam âlimlerinin icma' ettiğini belirtmiştir. Şimdi burada bazı âlimlerin sözlerini naklederek konumuza devam edelim.

Kadı Iyaz der ki: "Kim Yahudi, Hristiyan ve Müslümanların dinini terk edenlerden birisini tekfir etmez, onların tekfirinde duraksar veya şüphe ederse kâfir olur."⁶³⁷

Kadı Iyaz bir başka ibaresinde şöyle der: "Biz, İslam dininden başka dinlere mensup olan kimseleri tekfir etmeyenleri veya onlar hakkında kararsız kalıp duraksayanları ya da şüphe edenleri yahut onların yollarının (dinlerinin) doğru olduğunu kabul edenleri tekfir ederiz. Böyleleri -her ne kadar Müslüman olduğunu ortaya koysa, İslam inancını kabul ettiğini söylese ve İslam'ın dışındaki tüm yolların/dinlerin batıl olduğuna inansa da- içindeki inancın hilafını ortaya koyduğu için kâfir olmuş olur."⁶³⁸

İmam Nevevî der ki: "Kim, İslam dininden başka dinlere mensup olan kimseleri tekfir etmez veya onları tekfir etme hususunda şüpheyne kapılır ya da onların yollarının (dinlerinin) doğru olduğunu kabul ederse Müslüman olduğunu ortaya koysa veya İslam inancını kabul ettiğini söylese dahi yine de kâfir olur."⁶³⁹

Ebu Batîn der ki: "Âlimler Yahudi ve Hristiyanları tekfir etmeyen ve onların küfründen şüphe edenlerin kâfir olacağı hususunda icma' etmişlerdir."⁶⁴⁰

Velid b. Raşid es-Sueydân der ki: "Âlimler kâfir ve müşrikleri tekfir etmeyen, onların küfründen şüphe eden veya onların yollarını doğrulayan kimselerin kâfir olacakları hususunda icma' etmişlerdir."⁶⁴¹

Abdullah el-Eserî der ki: "Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat âlimleri muayyen bir müslümanı tekfir etmekten sakınmış ve ilimsizce bir müslümanın tekfi-

⁶³⁷ "eş-Şifâ, bi Ta'rîfi Hukuki'l-Mustafâ", sf. 846.

⁶³⁸ "eş-Şifâ, bi Ta'rîfi Hukuki'l-Mustafâ", sf. 851. (Not: Yaptığımız bu tercüme "eş-Şifâ" adlı eserin elimizde bulunan "Dâru'l-Fayhâ" baskısından değil, başka bir yayınevının baskısından yapılmıştır; çünkü elimizdeki baskıda bazı yerlerin atlandığı son anda fark edilmiş ve bazı karşılaştırmalar sonucu mevcut baskının hatalı olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle başka baskıdan alıntı yapılmıştır.)

⁶³⁹ "Ravdatu't-Talibîn", 10/70.

⁶⁴⁰ "el-İntisâr li Hizbillahî'l-Muvahhidîn", sf. 32.

⁶⁴¹ "el-İcmau'l-Akdî", sf. 54. 374. madde.

rine yönelmenin çok tehlikeli bir iş olduğunu beyan etmişlerdir. Şu kadar var ki, onların bu tavrı şer'î şartlar çerçevesinde küfrü sabit olan kimselere küfür hükmü vermekten alıkoymamıştır. Şer'î nasslar küfür ameli işleyen veya küfür sözü söyleyen bir kimsenin tekfir edilebileceğini gösterdiği için onlar Allah ve Rasûlünün tekfir ettiği kimseleri tekfir etmekte asla tereddüt etmemişlerdir. Hatta öyle ki, kâfiri tekfir etmeyi inanç esaslarının temellerinden kabul etmişler ve kâfiri tekfir etmeyen ve onun küfründe şüphe edenin kâfir olacağına hükmetmişlerdir. Onların kâfir ve müşriklerin tekfirine böylesine ihtimam göstermesi heva ve heveslerinden kaynaklanmamaktadır. Onlar bununla ancak Allah'a kulluğu, velâ ve berâ akidesini yerine getirmeyi amaçlamışlardır..."⁶⁴²

Ali b. Nâif der ki: "Yahudi, Hristiyan ve Putperestler gibi Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in getirdiği dine girmeyen kimselerin kâfir olduğuna inanmak, onları kâfir diye adlandırmak, onların Allah'ın, Rasûlünün ve müminlerin düşmanları, olduğuna ve cehennemde ebedî olarak kalacaklarına inanmak İslam'ın en temel asıllarındandır."⁶⁴³

Yaptığımız bu nakillerden şerhini yapmaya çalıştığımız kaidenin sıhhati ve ulemanın bunun üzerinde ki ittifakı açığa çıkmış oldu.

Bir Uyarı

İzahını yapmaya çalıştığımız bu kaide her kâfiri tekfir etmeyenleri kapsamaz. Her kâfiri tekfir etmeye bu kaideyi getirip kalkan gibi kullanmak caiz değildir. Nerede bu kaide zikredilse mutlaka bir ayırıma gitmek gerekir. Kimileri vardır ki bir içtihadı ya da bir teville dayanarak tekfirden uzak durur. Kimileri vardır kâfirin küfrünü ve küfrünün niteliğini bilmez, bu nedenle de tekfirlerinden uzak durur. Kimileri de vardır bir engelden dolayı tekfirden sakınır. İşte böylesi ihtimallerden bu kaideyi umumileştirmek doğru değildir.

Bizim bu kaide ile kastettiğimiz; küfrü kesin olan ve küfründe aklîselim iki insanın ihtilaf etmeyeceği kimselerdir. Böylelerini tekfir etmeyenler Kur'an ve Sünnet nasslarını tekzip ettikleri için küfre düşerler. Kimin hali böyle ise bu kaideyi ona hamletmek caiz olur; aksi halde ayırıma gitmek ve konuyu detaylandırmak gerekir.

Burada Şeyh Ebu Hümmam el-Eserî'nin zikrettiği şu güzel taksimata yer vermenin faydalı olacağını düşünüyorum. O, "el-Kevkebu'd-Durriyyu'l-Münîr" adlı eserinde şöyle der:

⁶⁴² "el-İmân, Hakikatuhu, Havarimuhu, Nevakiduhu", sf. 129.

⁶⁴³ "el-Mufasssal fi'r-Reddi alâ Şubuhâti A'dâi'l-İslâm", sf. 82

“Biz bu meseleyi şu şekilde özetleriz:

1) Kim vahyin kâfir addettiklerini tekfir etmezse kâfir olur.

Kim Şeytanı, Firavun’u, Haman’ı, Ebu Leheb’i, Ebu Cehil’i, Ebu Talib’i ve Kur’an ve Sünnette kâfir olduğu belirtilen kimseleri tekfir etmezse vahyi yalanladığı için kâfir olur.

2) Kim Yahudi, Hristiyan ve Mecusiler gibi aslî kâfirleri tekfir etmezse kâfir olur.

Kadı İyaz der ki: “Kim Yahudi, Hristiyan ve Müslümanların dinini terk edenlerden birisini tekfir etmez, onların tekfirinde duraksar veya şüphe ederse kâfir olur.” (eş-Şifâ, 846)

3) Âlimlerin küfründe icma’ ettiği kimseleri tekfir etmeyen kâfir olur.

Hafız Sehâvî, İbn-i Mukrî’nin “er-Ravd” adlı eserinin “riddet” bahsinde şöyle dediğini nakleder: “Kim Yahudilerin, Hristiyanların ve İbn-i Arabî ve taifesinin tekfirinde tereddüt ederse kâfir olur.”

4) Şer’î deliler sonucu insanlardan birisinin kâfir olduğunu gören sonrada onu tekfir etmekte duraksayan kimse kâfirdir.

Ebu Zer’a er-Râzî der ki: “Kim Kur’an’ın mahlûk olduğunu zannederse yüce Allah’a karşı dinden çıkarıcı bir küfürle kâfir olmuş olur. Anlayış sahibi kimselerden kim de onun küfründe şüphe ederse o da kâfir olur.”⁶⁴⁴

İmam Tâvus, Haccac’ı tekfir eder ve onun kâfir olduğunu söylerdi. Seleften bazıları da onunla aynı görüşteydi.⁶⁴⁵ Buna rağmen o, Haccac’ı tekfir etmeyenlere şöyle derdi: “Irak’ta ki kardeşlerimize şaşırıyorum doğrusu! Onlar Haccac’ı “mümin” diye adlandırıyorlar!”⁶⁴⁶

İmam Tâvus Haccac’ı tekfir etmesine rağmen Irak’ta ona Müslüman diyenlere “kardeşlerimiz” diye hitap etmiş ve tekfir ettiği birisine mümin dedi diye karşıyı itham etmemişti. Bunun da nedeni Haccac’ın tekfirinde icma’ olmamasıydı. Bu noktayı iyi anlamak gerekir. Aksi halde konular birbirine karışır, Müslümanlar birbiri ile anlaşmazlığa düşer.

Yahudi ve Hristiyanları Tekfir Etmek

Yaşadığımız dönemin en acı olaylarından birisi de kendisini İslam’a nispet eden bazı çevrelerin “Allah için üçüncüsüdür” diyen, O’na oğul isnat eden ve Hz. Muhammed’in peygamberliğini inkâr eden Yahudi ve

⁶⁴⁴ “el-Kevkebu’d-Durriyyu’l-Münîr”, sf. 11.

⁶⁴⁵ Said b. Cübeyr, İbrahim en-Nehâî, İmam Mücahid ve İmam Şa’bî bunlardan bazılarıdır.

⁶⁴⁶ “Kava’id fi’t-Tekfir”, sf. 257.

Hristiyanlarla inanç birlikteliklerinin (!) olduğunu savunmaları ve onların cennete gireceğini iddia etmeleridir. Bu gerçektende garip bir iddiadır. Tarihte böylesi bir söylemi ortaya atan hiçbir Rabbanî âlim olmamasına rağmen bu çevreler biraz önce atıfta bulunduğumuz garip inancı hararetle savunmakta ve bunun için gece-gündüz demeden çalışmaktadırlar.

Biz burada onların ortaya attıkları bu iddialara cevap verecek değiliz. Ancak onların böylesi bir inanca sahip olmaları kitabımızın konusu olması itibarı ile bizi ilgilendirmektedir. Dolayısıyla burada böylesi bir insanın İslam'a göre hükmünün ne olduğunun izah edilmesi gerekmektedir.

Tarih sayfasına adını kaydetmiş Sünnet ehli âlimlerinin tamamı Yahudi ve Hristiyanların cehennemlik oldukları hususunda görüş birliği içerisindedirler. Bu noktada içlerinden farklı bir görüş öne süren birisini bilmiyoruz. Durum bu kadar kesin olmasına rağmen bu gün bazı çevreler ümmetin bu ittifakını göz ardı ederek Allah düşmanı olan Yahudi ve Hristiyanları dost kabul etmekte hatta daha da ileri giderek cennetlik olduklarını bile söyleyebilmektedirler. Bırakın onları tekfir etmemelerini onların cennete gireceklerine inanmaları tehlikenin boyutlarını gözler önüne serme açısından son derece önemlidir. Bu noktada üstte yaptığımız nakillerden bazılarını burada tekrar hatırlatarak Yahudi ve Hristiyanları tekfir etmemenin insanı dinden çıkaran bir amel olduğunu hatırlatmak isteriz.

Kadı İyaz der ki: "Kim Yahudi, Hristiyan ve Müslümanların dinini terk edenlerden birisini tekfir etmez, onların tekfirinde duraksar veya şüphe ederse kâfir olur."⁶⁴⁷

İmam Nevevî der ki: "Kim, İslam dininden başka dinlere mensup olan kimseleri tekfir etmez veya onları tekfir etme hususunda şüpheye kapılır ya da onların yollarının (dinlerinin) doğru olduğunu kabul ederse Müslüman olduğunu ortaya koysa veya İslam inancını kabul ettiğini söylese dahi yine de kâfir olur."⁶⁴⁸

Ebu Batîn der ki: "Âlimler Yahudi ve Hristiyanları tekfir etmeyenini veya onların küfründen şüphe edenlerin kâfir olacağı hususunda icma' etmişlerdir."⁶⁴⁹

Bu noktada daha birçok nakil zikretmek mümkündür. Ancak buna gerek yoktur; zira ümmetin tamamı bu hususta icma' ettiği için bir tek nakil bile meselenin hükmünü belirtme açısından yeterlidir. Bu gün bırakın onla-

⁶⁴⁷ "eş-Şifâ, bi Ta'rîfi Hukukî'l-Mustafâ", sf. 846.

⁶⁴⁸ "Ravdatu't-Talibîn", 10/70.

⁶⁴⁹ "el-İntisâr li Hizbillahî'l-Muvahhidîn", sf. 32.

rı tekfir etmeyi aksine onların cennet ehli insanlar olduğunu savunanlar tüm ulemaya göre kâfir olmuştur. Onların kâfir olmalarının nedeni ise Kur'an ve Sünnette yer alan nassları yalanlamaları ve geçici dünya menfaatleri karşılığında dinin hükümlerini satmalarıdır. Onların bu durumu ilimden birazcık nasibi olanlar için son derece açıktır. Allah'tan böyleleri için hidayet diliyor ve konumuzu burada sonlandırıyoruz.

YEDİNCİ BÖLÜM

Tekfirle Alakalı Muhtelif Meseleler

Buraya kadar ki bölümlerde tekfirin şartları, sebepleri ve manileri gibi konuyla alakalı temel esasları ele almaya çalıştık. Burada ise tekfir ile alakalı bazı meseleleri açıklığa kavuşturmaya ve üzerindeki sis perdelerini aralamaya çalışacağız.

1-) Ehl-i Kiblenin Tekfiri Caiz Değildir

Konumuza giriş yapmadan önce “Ehl-i kible” kavramının tanımını vermekte fayda vardır.

Ehl-i Kible “Kâbe’ye doğru yönelerek namaz kılanlar” anlamına gelmektedir. İslâm literatüründe küfre girmediği kabul edilen ve Kâbe’ye doğru yönelerek namaz kılmanın farz olduğuna inanan farklı mezheplere bağlı bütün müslüman zümreleri ifade etmek üzere kullanılan bir tabirdir.⁶⁵⁰

Bir insanın Ehl-i Kible’den sayılabilmesi için asıl olan, onun mücerret olarak namaz kılması değil hiçbir küfür ve şirk ameline bulaşmayarak namaz ehli olmasıdır. Bir insan küfrü veya şirki gerekli kılan bir inanca sahip olsa veya bu bağlamda bir söz söyleyip bir amel işlese tüm ulemaya göre küfre girer ve Ehl-i Kible’den sayılmaz. Biraz sonra geleceği üzere şirk amelleri ile beraber namaz kılması o insanı Ehl-i Kible dairesine sokmaz. Bir insanın Ehl-i Kible’den kabul edilebilmesi için her şeyden önce küfür ve şirkten uzak durması gerekmektedir.

Zikri geçen vasıflarla muttasıf bir şahsın tekfiri caiz değildir. Yani kendisini şirk ve küfürden koruduğu halde namaz kılan kimselerin işlemiş oldukları bazı günahlardan dolayı tekfiri caiz değildir. Aynı şekilde böylesinin Ehl-i Kible dışı kabul edilmeleri de uygun olmaz. Burada bir insanın

⁶⁵⁰ Bkz. DİA, 10/ 515, vd.

kıble ehlinde olup-olmadığını tespitinde bizim dikkat etmemiz gereken nokta o kişinin kendisini şirke ve küfre bulaştıracak amelleri işlememesidir. Eğer bu amellerden birisini işlerse o kişi Ehl-i Kible olmaktan çıkar ve ulemanın “Ehl-i Kible’nin tekfiri caiz değildir” şeklindeki sözlerinin o kişi hakkında işletilmesi artık geçersiz olur. Zira âlimlerin bu söz ile kastettikleri hiçbir şekilde şirke ve küfre bulaşmadığı halde bazı günahlara müptela olan insanlardır. Böyleleri, işledikleri günahları helal görmedikleri sürece kâfir olmazlar.⁶⁵¹ Kimin hali böyle olursa ona zikri geçen kaideyi tatbik eder ve onu tekfir etmekten uzak dururuz.

Dolayısıyla biz “Ehl-i Kible’nin tekfiri caiz değildir” derken bununla hiçbir surette şirke bulaşmadığı halde bazen kendisinden günah sadır olan günahkâr Müslümanları kastediyoruz. Biz böylelerinin tekfir edilmesini caiz görmediğimiz gibi bu işe kalkışanların dinde aşırıya gittiğine inanıyoruz. Çünkü böyleleri günahlar sebebiyle tekfir ettikleri için Haricilerle bir noktada birleşmiş olurlar. Malum olduğu üzere Haricîlerin inanç esaslarından birisi de, günahlar sebebiyle insanları tekfir etmektir. Önceki bölümlerde de değinmeye çalıştığımız üzere Ehl-i Sünnet dinden çıkarıcı olmayan günahlar sebebiyle hiç kimseyi tekfir etmez. Bundan dolayı da Haricîlerden ayrılmıştır. Biz menhec olarak Ehl-i Sünneti benimsediğimiz için dinden çıkarıcı olmayan günahlardan dolayı insanları tekfir etmiyor, aksini yapan insanların dinde aşırıya kaçtıklarına inanıyoruz.

Küfür Ameli İşlediği Halde Namaz Kılan Birisi

Ehl-i Kibleden Sayılır mı?

Burada üstte de kısmen değindiğimiz bir meseleyi yanlış anlaşıldığından dolayı biraz daha açmaya çalışacağız.

Ehl-i Sünnete göre bir insan küfrü gerektiren bir amel işlese kesinlikle dinden çıkar ve Ehl-i Kible olma vasfını yitirir. Onun namaz kılıyor olması kendisini küfre düşmekten kurtarmadığı gibi bu vasfın kendisinde devam etmesini de gerektirmez. İçerisine düştüğü küfürden tevbe edip vazgeçme-

⁶⁵¹ Burada çok önemli bir noktaya temas etmek istiyorum: Bilindiği üzere günahlar dinden çıkaran ve dinden çıkarmayan olmak üzere ikiye ayrılır. Dinden çıkarmayan günahlar; içki, faiz, kumar, zina ve benzeri günahlardır. Dinden çıkaran günahlar ise; Allah ve Rasûlüne sövmek, dinin şiarlarını küçümsemek, Allah’ın kanunlarını değiştirmek, kâfirleri veli edinmek ve benzeri günahlardır. Bizim yukarıda “günahlar” lafzı ile kastettiğimiz, dinden çıkarmayan günahlardır. Böylesi günahlarda kişinin dinden çıkması için onları helal kabul etmesi gerekir. Dinden çıkaran günahlara gelince; bunlarda “helal görme/istihlâl” şartı aranmaz. Bunları işleyenler o amelleri helal görseler de görmeseler de dinden çıkarlar. Bu tür günahlarda helal görme şartı aranmaz. Bu ayırıma dikkat etmek gerekir.

diği sürece namazı ona bir fayda sağlamaz. Bu nokta üzerinde ulema arasında herhangi bir ihtilaf söz konusu değildir. Burada İmam Aliyyu'l-Kârî'nin bir tespiti nakletmekte yarar görüyorum. O, "Fıkh-ı Ekber" şerhinde der ki:

"Bil ki, kible ehlinden maksat, âlemin yaratılmış olması, cesetlerin tekrar dirilmesi ve eczasının (cüzlerinin) bir araya getirilmesi, Allah'ın hem bütünlüğü, hem de parçaları bildiği ve benzeri dinî bakımdan inanılması zarurî olan inançlar üzerinde ittifak eden kimselerdir. Ömrü boyunca, bu âlemin kadîm olduğu, (yani yaratılmamış olduğu) haşrın vuku bulmayacağı yahut Allah'ın parçalara ait bilgisinin bulunmadığı inancı ile ömrü boyunca taat ve ibadetlerle meşgul olan bir kimse kible ehlinden değildir. Ehl-i Sünnet'e göre, Kible ehlinden hiç kimsenin tekfir edilmemesinden kastedilen küfrün alâmet ve işaretlerinden herhangi birşey bulunmadıkça kible ehline kâfir denilemeyeceğidir."⁶⁵²

Aliyyu'l-Kârî'nin bu tespiti gerçekte yerindedir. Bir insan kâinatın kadim olduğuna inansa bu inancı onu kâfir yapmaya yeterlidir. Böylesi birisi ömrü boyunca taat ve ibadetlerle meşgul olsa yinede kible ehlinden sayılmaz. Burada bizim dikkat etmemiz gereken bir insanın kâinatın kadim olduğuna inanması değil, aksine kendisini küfre sokan bir inanca sahip olmasıdır. Aliyyu'l-Kârî'nin zikrettiği bu ifade sadece bir örnektir. Biz buna kıyasla kendisini küfre düşürecek ameller işleyen insanların Ehl-i Kible'den olamayacağı sonucuna ulaşabiliriz. Çünkü bir insanın Ehl-i Kible'den sayılabilmesi için -Aliyyu'l-Kârî'nin de belirttiği gibi- kendisinde küfür alâmetlerinden herhangi bir emarenin bulunmaması gerekmektedir. Aksi halde kible ehlinden sayılmaz.

Sonuç olarak; bizler kible ehli olan hiçbir kimseyi işlemiş olduğu günahlar sebebiyle tekfir etmeyiz. Ancak kible ehli kimselerle de her namaz kılanı kastetmeyiz. Bizim bunun ile kastımız küfür ve şirkten uzak durarak namaz kılanlardır; namaz kıldığı halde şirk ve küfre bulaşanlar değildir.

Bu gün Allah'ın şeriatını kaldırıp yerine beşer mahsulü kanunlar icat eden, Allah'ın hükümlerini arkaya atarak bu kanunlarla hükmeden, onları seven, destekleyen ve korumasını sağlayanlar kimseler namazda kılsalar kible ehlinden sayılmazlar. Çünkü onlar bu amelleri ile küfre sapmış ve dinden çıkmışlardır. Kıldıkları namazın kendilerine bir faydası olmayacaktır. Yaptıkları bu ameller nedeniyle onları tekfir eden kimselere "Ehl-i Sünnete göre kible ehli tekfir edilmez" diyerek karşı çıkmak bu kaideyi anlamamaktan başka bir şey değildir. Onlar eğer kible ehli olsalardı bu küfür

⁶⁵² "Şerhu Kitabi'l-Fıkh-ı'l-Ekber", sf. 258.

amellerini işlemezlerdi. Bu amelleri işlemediklerine göre kıble ehli olmaktan çıkmışlardır.

2-) Tekfirde Silsile Meselesi

Bu mesele yaşadığımız bölge itibarı ile en çok karıştırılan meselelerin başında gelmektedir. Kimi ifratçı çevreler hakkında delalet ve sübut açısından kat'î bir delilin olmadığı, içtihadı dayalı bazı konularda kendileri gibi düşünmeyen Müslümanları tekfir etmektedirler. Bununla da kalmayıp onlara aynı ismi takmayan diğer Müslümanları sonra onları tekfir etmeyenleri sonra öbürlerini sonra onları tekfir etmeyenleri sonra öbürlerini derken berikilerini hâsılı, silsile yapmayanları tekfir etmekte ve bu şekilde bir zincirleme yapmaktadırlar. Bu ne kadar doğrudur? Bunu yapanlar nerede hata etmektedirler? Silsile caiz midir? Caiz ise bunun alanı nedir? İşte bu ve benzeri sorular bazı Müslümanların kafalarında yıllardır çözülmemeyi aramaktadır. Şimdi bu meseleyi ilim ehlinin tahkikatları çerçevesinde ele alalım.

İslam âlimleri tekfirde silsile yapma meselesini delaleti ve sübutu⁶⁵³ kati olan meselelerde silsile ve delaleti ve sübutu zannî olan meselelerde silsile diye ikiye ayırmışlardır. Bizde bu ayrımı dikkate alarak meseleyi incelemeye çalışacağız.

a-) Delaleti ve Sübutu Kati Olan Meselelerde Silsile

İslam âlimleri küfre müteallik meselelerde delalet ve sübût açısından kat'îlik (kesinlik) arz eden bir hususta muhalefete düşen birisini tekfir etmişlerdir. Bununla birlikte böylesi bir kimseyi tekfir etmeyenleri de aynı kategori de değerlendirmişler ve onu da küfre nispet etmişlerdir. Çünkü böylesi birisi aslı itibarı ile bir nassı yalanlamaktadır. Bu nedenle de küfre girmiştir. Şimdi bunu bir örnekle izah etmeye çalışalım. Rabbimiz Kur'an'ı Kerimde şöyle buyurmaktadır:

⁶⁵³ Bilindiği üzere şer'î deliller sübût ve delalet açısından ikiye ayrılır. Bunlardan da her biri ayrıca kendi içerisinde kat'î ve zannî olmak üzere ikiye bölünür. Bu ayrımların neticesi olarak karşımıza dörtlü bir taksimat çıkmaktadır:

- 1) sübûtu ve delaleti kat'î,
- 2) sübûtu kat'î, delaleti zannî,
- 3) sübûtu zannî, delaleti kat'î,
- 4) hem sübûtu hem de delaleti zannî.

Kur'an ve mütevatir hadisler sübût (sözün sahibine nispetinin gerçekliliği) açısından kat'î delillerdir. Bununla beraber gerek Kur'an ayetleri gerekse hadisler delalet (hangi manayı içerdiği) açısından kat'î veya zannî olabilirler. Sübûtu ve delaleti kat'î olan bir şeyi inkâr eden küfre düşer. Eğer sübûtunda zannilik varsa bunu kabul etmeyen hemen küfre nispet edilmez, ama yerine göre dalaletle düşmekle suçlanabilir.

"Meryem oğlu Mesih; gerçekten Allah'ın kendisidir, diyenler hiç kuşkusuz; kâfir olmuşlardır." (Maide, 72)

"Şüphesiz ki, Allah, için üçüncüsüdür, diyenler kesinlikle kâfir olmuşlardır." (Maide, 73)

Bir insan Allah-u Teâlâ'nın bu kesin hükmünden sonra "Ben Ehl-i Kitabı tekfir edemem, onlar kâfir değildir, onların tekfirinden bana ne? " gibi ifadeler kullansa sırf bu nedenle kâfir olur. Böylesi birisini tekfir etmek tüm Müslümanlara vaciptir. Bundan sonra birisi çıksa ve "Ben Yahudi ve Hristiyanları tekfir etmeyen bu adamı tekfir edemem" dese o da kâfir olur. Üçüncü bir şahıs onu tekfir etmeyi tekfir etmese o da kâfir olur. Burada silsile yapmak zaruridir; çünkü bu silsile içerisinde yer alan her bir kimse Allah'ın delaleti ve sübûtu kat'î olan bir ayetini yalanlamakta veya yalanlayan birisine Allah'ın hükmünü vermemektedir. Bu ise küfrün ta kendisidir.

Bir örnek daha verelim. Rabbimiz İblis hakkında şöyle buyurmaktadır:

"İblis (secde etmekten) kaçındı, kibirlendi ve kâfirlerden oldu." (Bakara, 34)

Allah-u Teâlâ, emirlerine karşı geldiği için İblis'in kesinlikle kâfir olduğunu beyan etmektedir. İblis'in kâfir olduğu hususunda İslam Ümmeti arasında hiçbir ihtilaf yoktur. Şimdi birisi çıksa ve bunun aksini iddia ederek İblis'in kâfir olmadığını söylese bu kişi sırf bu nedenle kâfir olur. Birisi de "Ben İblis'i tekfir etmeyi tekfir edemem, böylesi birisi kâfir değildir" dese bu kişi Allah'ın açık ayetini yalanlayan birisine Allah'ın verdiği ismi vermediği için aynı şekilde kâfir olur. Onu tekfir etmeyen veya onu tekfir etmeyi tekfir etmeyende kâfir olur. Çünkü burada Allah'ın kesin bir nassını yalanlama vardır. Böylesi bir durumda silsile caiz, hatta vaciptir. Tereddüt eden küfre düşer. Bu konuda âlimler arasında her hangi bir ihtilaf yoktur. Müslümanların bu konuya dikkat etmesi gerekir.

b-) Delaleti ve Sübutu Kati Olmayan Meselelerde Silsile

İşte bazılarının ifrata kaçtığı nokta burasıdır. Küfür olduğunda kesin ve açık delillerin olmadığı yerde silsile yapmak caiz değildir. Böylesi bir durumda kişi her ne kadar tercih yapma hakkına sahipse de asla kendisi gibi düşünmeyen diğer Müslümanları tekfir edemez. Şayet ederse aşırıya kaçmış olur ve Allah'a hesap verme durumunda kalır. Bunu bir örnek ile izah etmeye çalışalım: Malum olduğu üzere namazı tamamıyla terk eden kimse'nin kâfir olup-olmayacağı İslam fıkhnın en tartışmalı meselelerinden birisidir. Fakihlerden bazıları böylesi birsinin kesinlikle kâfir olacağını söylerken bazıları da farziyetini inkâr etmediği sürece kâfir olmayacağını söylemiştir. Burada önemli olan namazı terk edenin hükmünün ne olduğu değildir. Asıl önemli olan fakihlerden bazısının kâfir dediğine diğerlerinin kâfir

dememesidir. Eğer ihtimalle tekfir caiz olacak olsaydı burada ulemanın birbirini tekfir etmesi gerekirdi.

Namazı terk eden kimsenin kâfir olacağını ortaya koyan deliller delalet yönünden kat'î değildir. Bu delillerden en meşhur olanları Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den nakledilen hadislerdir. Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“Kul ile küfür arasında ancak namazı terk vardır.”⁶⁵⁴

“Küfür ile iman arasında namazı terk vardır.”⁶⁵⁵

“Bizim ile onların arasında ki ahit namazdır. Kim onu terk ederse kâfir olmuştur.”⁶⁵⁶

Bu hadislerde yer alan küfür lafzı acaba dinden çıkaran büyük küfür müdür, yoksa dinden çıkarmayan küçük küfür mü? Bu iki görüşten hangisi kabul edilirse edilsin ortaya çıkacak sonuç tamamen içtihadı dayalı olacak ve yüzde yüz doğru olan budur denilemeyecektir. Şimdi Ahmed b. Hanbel ve aynı menheci takip eden âlimler bu iki görüşten ilkinin seçerek namazı tamamen terk eden birisine kâfir hükmünü vermişlerdir. Diğer üç mezheb âlimi ise ikinci görüşü tercih ederek namazı terk eden birisini tekfir etmemişlerdir. Burada ki ihtilaf içtihadı dayalı olduğu için ne Ahmed b. Hanbel diğer âlimlere “benim kâfir dediğime kâfir demediler” diyerek küfür suçlamasında bulunmuştur, ne de diğer âlimler Ahmed b. Hanbel'e “Sen bizim Müslüman kabul ettiğimizi tekfir ederek dinden çıktın” demişlerdir. Her iki tarafta ihtilafın içtihadı mebni olduğunu iyi bildiklerinden dolayı birbirlerini mazur görmüşler ve asla karşı tarafı itham etmemişlerdir.

İşte bu nedenle bu ve benzeri meselelerde deliller kat'î olmadığı için silsile yapmak caiz değildir. Bir Müslüman içtihadı dayalı böylesi meselelerde silsile yapıyorsa kesinlikle aşırıya kaçmış ve sapkınlığa düşmüştür.

Bu gün yaşadığımız ülkede tevhid inancına sahip olmayan insanların kestiklerinin haram olduğunu söyleyerek et yiyen kardeşleri Allah'ın haram kıldığını helal kabul ettikleri (!) gerekçesiyle tekfir edenler, hatta biraz daha ileri gidip bu konuda silsile yapanlar kesinlikle açık bir sapkınlık içerisindedirler. Et meselesi tamamen içtihadı dayalı ve ihtilafı bir meseledir. Hakkında delalet yönü kesin olan bir delil yoktur. Bu nedenle Müslümanların birbirini mazur görmeleri ve asla birbirlerini itham etmemeleri gerekmektedir.

⁶⁵⁴ Nesâî rivayet etmiştir. Bkz. “Sahihu't-Terğib”, 563.

⁶⁵⁵ Tirmizî rivayet etmiştir. Bkz. “Sahihu't-Terğib”, 563.

⁶⁵⁶ Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir. Bkz. Sahihu't-Terğib, 564.

Konumuzu özetleyecek olursak; tekfirde silsile meselesi delaleti ve sübutu kat'î olan meselelerde olur. Zanna veya içtihadı dayalı meselelerde -kişi her ne kadar bir görüşü tercih etse de- asla silsile yapamaz. Ayet ve mütevatir hadislerin kesin olarak ortaya koyduğu esasları inkâr edenleri tekfir etmeyenlerde silsile kuralının işletilmesi gereklidir. Tabi ki bu esnada kişinin muteber bir teville dayanmaması gerekir. Muteber bir teville dayanarak aksi bir görüş beyan eden birisi hakkında bu kuralın icra edilmesi uygun değildir. Allah en iyisini bilir.⁶⁵⁷

3-) Tekfire Kim Yetkilidir?

Günümüzde karıştırılan meselelerden biriside tekfire kimin yetkili olduğudur. İlimin aydınlığının, yerini cehaletin karanlığına bıraktığı şu asırda insanlar bilir bilmez İslamî her konu hakkında Allah'ın hükmüne isabet ettirip-ettirmediğine aldırış etmeksizin konuşabilmektedirler. Öyle ki bu meseleler bazen âlimlerin bile konuşmaya cesaret edemediği ve söz söylemeye kendilerini ehil görmedikleri meseleler olabilmektedir. Bu, bizleri kuşatmış amansız bir hastalıktır. Rabbimizin bir an önce bizleri bu hastalıktan kurtarmasını diliyoruz.

Bu konuyu izaha geçmeden önce kitabın muhtelif yerlerinde de birçok kez atıfta bulunduğumuz çok önemli bir hatırlatmayı tekrar edelim. Tağutu reddedip Allah'a iman etmiş bir müslümanı küfre delaleti sarıh olmayan bir mesele nedeniyle tekfir etmek gerçektende çok zor bir iştir. Eğer bu şartları ve manileri gözetilmeksizin yapılırsa sahibini büyük sıkıntılara sokar ve Allah katında hesabı çok zor bir pozisyonla karşı karşıya bırakır. Bu nedenle bizim -elimizde güneş kadar berrak deliller olmadığı sürece- tevhide gönül vermiş Müslümanları tekfir etmekten uzak durmamız gerekmektedir. Bu hatırlatmayı yaptıktan sonra şimdi konumuzun izahına geçebiliriz.

Allah'a iman etmiş ve şirki reddetmiş bir müslümanı tekfir etmeye ve onun dinden çıktığına karar vermeye elbette ki İslam'ı çok iyi bilen ve tekfirin kuralları hakkında etraflı bir bilgiye sahip olan âlimler yetkilidir. İslam ahkâmının icra edildiği beldelerde ise bu yetki sadece hâkim ve kadıların elindedir. Ancak hemen hatırlatalım ki, âlimlerin bir insanın dinden çıkıp mürtet olduğuna dair vermiş oldukları hüküm asla icra edilmez. Bu hükmün icra edilmesi sadece hâkimin elindedir. Yani hâkim ve kadı bir adamın

⁶⁵⁷ Bu konu hakkında Ebu Muhammed el-Makdisî'nin "Hüsnü'r-Rifâka fi Ecvibeti Suâlâti Ehli Süvâka" adlı eserinin "Kâfiri tekfir etmeyen kâfir olur" kuralı üzerine yapmış olduğu değerlendirmesinde güzel bilgiler vardır. Dileyen kardeşlerimiz oraya müracaat edebilirler. Bkz. "Hüsnü'r-Rifâka fi Ecvibeti Suâlâti Ehli Süvâka", Dördüncü Mesele, sf.16.

mürtet olduğuna hüküm verdiğinde, o adam bu hükmün neticesi ile yüz yüze kalır; ama bir âlim bir şahsın mürtet olduğu kanısına ulaşırsa onun bu kanısı adama riddet ahkâmının icra edilmesini gerektirmez. Bu iki merci arasındaki fark asla göz ardı edilmemelidir.

Bir müslümanı tekfire bu iki grubun dışında başka bir merci yetkili değildir. Hatta bırakın avam insanları ilim talebelerinin bile bu konu hakkında söz söylemeye hak ve yetkileri yoktur. Fehd Abdullah der ki:

“Bir fikre, bir olaya veya bir şahsa küfür hükmü vermek ancak şeriatı hakkıyla bilen ve ilimlerini ehil insanlardan almış muteber âlimlerin işidir. Bu mertebeye ulaşmamış insanların aynı tekfir yapımları haramdır. Bunlarda iki gruptur: 1- İlim talebeleri. 2- Avam.”⁶⁵⁸

Fehd Abdullah kitabının ilerleyen sayfalarında da şöyle der:

“Tekfir meselesi ciddi ve önem arz eden bir meseledir. Bu nedenle bu hükmü verecek tek merci âlimler ve hâkimlerdir. Bazılarının içerisine düştüğü fahiş hatalardan biriside ümmetin âlimlerine müracaat etmeksizin tekfir hükmü vermesidir. Tekfir hükmünü vermeye tek yetkili olanlar âlimlerdir. İlim talebesi ilimde ne kadar ilerlerse ilerlesin (gerçek bir âlim olmadığı sürece) muayyen bir müslümana tekfir hükmü veremez. Çünkü ortada bir takım dakîk meseleler ve ihtimalli durumlar vardır. Bunlara ise ilimde derinleşmiş olan âlimlerden başka kimse dikkat edemez.”⁶⁵⁹

Şam’ın büyük âlimlerinden birisi olan Mustafa Said el-Hınn der ki:

“Muayyen şahısları tekfirden ihtiyatlı davranmak en uygun ve en selametli yoldur. Bir şahsa veya bir cemaate küfür hükmü vermede en uygun olan yol bu işi ilmî inceleme imkânlarına sahip olan yargı heyetine havale etmektir. Avamın kulaktan duyma yaygaralara dayanarak bu gibi konulara dalmaktan men edilmesi yine bu konuda en tutarlı yoldur. Allah-u Teâlâ şöyle buyurur:

*“Hakkında ilim (kesin bir bilgi) sahibi olmadığın şeylerin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve kalp bunların hepsi ondan sual edilecek/hesaba çekilecektir.” (İsra, 36)”*⁶⁶⁰

Bu nakillerden de anlaşılacağı üzere bir müslümanın dinden çıktığına hüküm vermek için kesinlikle ya âlim olmak gerekir ya da kadı. Aksi halde

⁶⁵⁸ “et-Tekfir; Hükmuhu-Davâbituhu- el-Ğuluvvu fihî”, sf. 40 vd. (Not: İlim talebesi ile kastedilen, İslamî camialardan eline diploma geçirmiş olan kimseler değildir. Nice diploma sahibi insanlar var ki ilimle onun arası yerle gök arası gibi uzaktır. İlim talebesi ile kastedilen; nereden mezun olursa olsun ehliyet sahibi bir âlimin önünde şer’î ilimleri tahsil eden ve tahsil ettiği bu ilimle amel eden kimselerdir.)

⁶⁵⁹ A.g.e. sf. 103, 104.

⁶⁶⁰ “el-Akîdetu’l-İslâmiyye Erkânuha-Hakâikuha-Müfsidâtuhu”, sf. 582.

Allah'a iman etmiş bir müslümanı işlemiş olduğu küfre delaletinde ihtimal bulunan bazı ameller sebebiyle dinden çıkmış kabul edemeyiz. Çünkü buna yetkili değiliz.

Bu konu anlaşıldıktan sonra önemli bir ayrıma daha dikkat çekmek istiyorum.

Malum olduğu üzere İslam âlimleri küfürle alakalı meseleleri herkesin bilebileceği zahir meseleler ve yalnızca âlimlerin bilebileceği hafî meseleler olmak üzere ikiye ayırmışlardır.

1-) Herkesin Bilebileceği Zahir Meseleler

Bu, Allah'a ve Rasûlüne sövmek, din ile alay etmek ve İslam'a hakaret etmek gibi küfür olduğunda kesin delillerin bulunduğu meselelerdir. Böylesi bir meselede âlim olmaya veya kadı olmaya gerek yoktur. Bir Müslüman bu amellerden birisini işlediğinde -eğer ikrah altında değilse- âlim veya cahil herkes tarafından tekfir edilebilir. Örneğin bir Müslüman -hâşâ- Allah'a sövse bu sövgüyü duyan herkesin onu tekfir etmesi gerekir. Burada âlim olma şartı aranmaz. Âlim veya kadı olma şartı bir sonraki başlıkta da göreceğimiz üzere hafî meselelerde geçerlidir. Eğer bir mesele hafî değil de zahir ise orada âlim olma şartı aranmaz.

2-) Yalnızca Âlimlerin Bilebileceği Hafî Meseleler

Hafî meselelerle kastedilen; küfür olduğunda kesin nasların olmadığı veya nassın bulunup küfre delaletinin zannî olduğu meselelerdir. Burada âlim ve kadıların dışında kalan insanların konuşma hakkı yoktur. Böylesi bir meselede sadece âlimler ve kadılar söz söyleyebilirler. Aksi caiz değildir.

Bu iki başlığı öğrendiğimize göre şunu açıkça söylemeliyiz: Bizim yurkardan beri Müslümanları kendisinden sakındırmaya çalıştığımız konu budur. Yani hafî veya içtihadı dayalı meselelerde Allah'a iman etmiş kulları tekfir etmek. Bu konuda söz söylemek ne bizim nede diğer ilim talebesi kardeşlerimizin işidir; aksine bu konuda söz söylemek ilimde derinleşmiş, meseleleri enine boyuna bilen tahkik ehli âlimlerin işidir. Fehd Abdullah der ki:

"Şahıslara tekfir hükmü vermek ancak âlimlerin işidir. (Ancak) bu, Allah'a ve Peygambere sövmek ve İslam karşıtı olduğunu ilan etmek gibi sarıh olan küfürlerde geçerli değildir. (Yani böylesi durumlarda tekfir hükmünü vermek için âlim olmaya gerek yoktur.)"⁶⁶¹

Sonuç olarak; bu gün küfür olduğu ihtimalli olan meselelerde Müslümanların birbirlerini tekfir etme hakları yoktur. Böylesi meselelerde ancak

⁶⁶¹ A.g.e. sf. 160.

ilimde derinleşmiş âlimler söz söyleyebilir. Cahil olanların sükût etmesi hem dünyaları hem de ahiretleri için daha hayırlıdır.

Küfür olduğu güneşin parlaklığı kadar açık olan meselelere gelince; bu nokta da herkesin aynı tavrı göstermesi ve Allah ve Rasûlünün küfür olarak adlandırdığı şeylerde hiçbir ihtilafa düşmemeleri gerekmektedir. Böylesi bir konuda muhalefete düşen kimseleri tekfir etmek için âlim olmak şart değildir.

Konuyu bu şekilde izah ettikten sonra deriz ki; bu gün küfür olduğu hususunda kesin ve kat'î nasların olmadığı meselelerde Müslümanlar birbirlerini tekfir etmemelidirler. Çünkü onlar hem bu hususta yeterli delile sahip değiller hem de bu işe yetkili değiller. Ancak içlerinde ciddi ilmî birikimi olan, nasları yerli yerinde kullanan ve tekfirin kurallarını etraflıca bilen birisi varsa o zaman durum farklıdır. Böylesi biri içtihatını ortaya koyarak kendince küfür kabul ettiği bir ameli işleyenleri tekfir edebilir. Bunun hesabını Rabbine verecektir; isabet etmişse iki, hata etmişse bir sevap olacaktır. Ancak burada şu noktanın da altını çizmek gerekir: Bu âlim her ne kadar kendi içtihadına dayanarak bir ameli küfür kabul ediyor ve o ameli işleyenleri tekfir ediyorsa da onunla aynı düşünmeyen kimseleri tekfir hakkına sahip değildir. Çünkü bu içtihadı dayalı bir meseledir. İctihada dayalı olan yerlerde de tekfirleşme olmaz. Allah en iyisini bilir.

4-) Tekfirci veya Haricî Kime denir?

Toplumumuzda yanlış anlaşılan meselelerden birisi de tekfirciliğin ve Haricîliğin ne olduğudur. Bazı guruplar ağzından “kâfir” lafzı duyduğu herkese isabet edip-etmediğini araştırmaksızın bu ismi yakıştırmaktadırlar. Doğru bir hüküm verip-vermediklerini tahkik etmeden bir kişiye “tekfirci” veya “Haricî” demek gerçektende büyük bir haksızlıktır; zira burada insana hak etmediği bir vasıf takılmaktadır. Bu da büyük bir zulümdür.

Meselenin detayına girmeden önce geçmiş bölümlerde anlatmaya çalıştığımız bazı meseleleri burada yeniden hatırlatalım. Malum olduğu üzere Haricîlerin/tekfircilerin bir takım özellikleri vardı. Bunlar kısaca şöyledir:

1-) Haricîler büyük günah işleyen herkesi günahın nevine bakmaksızın tekfir eder ve böylesi birisinin ebedî cehennemlik olduğuna hükmederler.

2-) Hiçbir ayırım yapmaksızın daru'l küfürde yaşayan her müslümanı tekfir ederler.

3-) Allah'ın hükmü ile hükmeden müslüman yöneticilere karşı ayaklanırlar.

4-) Sahabeyi tekfir ederler.

Bir insanda Haricîlerin vasıflarından birisinin bulunması onun “Haricî” diye damgalanmasını gerektirmez. Bizler nasıl ki bir kâfirin yolda insanlara eziyet veren şeyleri izale etme, ana-babaya iyilik etme ve tasaddukta bulunma gibi imanın şubelerinden birisini eda ettiğini gördüğümüzde ona hemen “mümin” hükmü veremiyorsak ya da bir müminin adam öldürme, zina etme ve hırsızlık yapma gibi küfür şubelerinden birisini işlediğinde ona “kâfir” ismini kullanamıyorsak aynı şekilde bir insanda Haricîliğin vasıflarından bir tanesinin bulunması sebebiyle hemen ona “Haricî” hükmü veremeyiz.

Ebu Hümam el-Eserî der ki:

“Haricîlerin temel ve fer’î inanç esaslarından birisine muvafakat eden birisi onların tüm esaslarını kabul etmediği sürece “Haricî” olmaz. Geçmiş âlimler bunu bu şekilde izah etmişlerdir. Mutezile’den Kadı Abdulcebbar der ki: «İnsan Mutezilenin beş temel ilkesini kabul etmediği sürece ‘Mutezilî’ olamaz.»

Ebu’l Hasen el-Hayyât şöyle der: «Kişi beş esası kabul etmediği sürece “Mütezilî” ismine hak kazanamaz. Bu beş esas şunlardır: Tevhid, adl, vaad ve vâid, el-menzile beyne’l menzileteyn, emr-i bi’l Ma’rûf-neh-yi ani’l münker. Kişi bu beş esası kabul ettiğinde işte o zaman Mutezilî olur.»⁶⁶²

Bu kuralın Sünnet-i Seniyye’den de delili vardır. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“Dört şey vardır ki, bunlar kimde olursa halis münafık olur. Kimde de bunlardan birisi bulunursa -onu terk edene dek- kendisinde nifaktan bir şube bulunmuş olur. (Bu dört şey şunlardır:) Kendisine bir şey emanet edildiğinde ihanet eder, konuştuğunda yalan söyler, söz verdiğinde aldatır ve düşmanlık ettiğinde haddi aşar.”⁶⁶³

Kişide bu hasletlerden birisi bulunduğunda ona “Bu münafıktır” diyemeyiz. Böylesi birisine “münafıktır” diyebilmemiz için bu dört hasletin hepsinin bir anda o şahısta bulunması gerekmektedir. Aynı şekilde bir insanda Haricîlerin hasletlerinden birisi bulunduğunda “Bu Haricîdir veya tekfircidir” diyemeyiz. Böylesi birisine “Haricîdir veya tekfircidir” diyebilmemiz için Haricîlerin tüm hasletlerinin o şahısta bulunması gerekmektedir. Aksi halde o şahsa bu ismi takmamız uygun olmaz.

Yine bir insanın “Haricî” veya “tekfirci” diye adlandırılabilmesi için insanları günahlar sebebiyle tekfir etmesi gerekir. Allah ve Rasûlünün küfür

⁶⁶² “el-Kevkebu’d-Durriyyu’l Münîr”, sf. 45.

⁶⁶³ Buhârî, İman, 24; Müslim, İman, 25.

olarak adlandırdığı bir ameli işleyene “kâfir” adını takanlara “tekfirci” veya “Haricî” demek yanlıştır. Bir insanın “tekfirci” diye adlandırılabilmesi için küfür sebebiyle değil günah sebebiyle insanları tekfir etmesi gerekir. Aksi halde bu ismi ona takmak caiz olmaz.

Yine kişi elindeki delillerden hareketle bir ameli veya bir amelim terkini “küfür” diye adlandırıyor ve neticesinde o hataya düşenleri tekfir ediyorsa asla “Haricî” veya “tekfirci” diye itham edilemez. Örneğin namazın terkini küfür kabul eden birisine göre doğal sonuç olarak namazı terk edenlerin kâfir olması gerekir. Böyle birisi “namazı terk eden herkesi ben tekfir ediyorum” dese hata yapmış olmaz; bu inanca sahip olan birisine de “sen tekfircisin” denmesi caiz değildir.

Sonuç olarak; bir insanın “tekfirci” diye adlandırılabilmesi için sahabe-yi küfürle itham etmek, günahlar sebebiyle tekfir etmek ve Kur’anla hükmeden meşru yöneticilere baş kaldırmak gibi vasıfların tamamıyla muttasıf olması gerekir. Bu vasıfların hepsine birden değil de, bazısına sahip olan kimselere “tekfirci” demek uygun değildir.

Allah’ın hükümlerini arkasına atarak beşeri kanunlarla hükmeden yöneticileri tekfir ettikleri için bazı cemaatler tarafından kimi kardeşlere tekfirci damgası vurulmaktadır. Bu yanlış bir damgalamadır; zira onlar Allah’ın “küfür” demiş olduğu bir ameli işledikleri için yöneticilere bu ismi vermektedirler. Eğer Allah, kitabında kendi hükümleri ile hükmetmeyenler için bu ismi vermiş olmasaydı, kardeşlerin aşırıya kaçtığı söylenebilirdi. Ama Kitabullah’ta böylesi insanlar için açıkça “kâfir” denmiştir. Bu nedenle onların kâfir olduğunu söyleyenlere “tekfirci” demek hem yersizdir hem de aşırılıktır.

Bazı Müslümanlar küfür olduğuna dair hakkında kesin delillerin bulunmadığı bir takım içtihadî meseleler hakkında hemen küfür hükmü vererek o amellere bulaşan Müslümanları tekfir etmektedirler. Hatta bazen bu hususta silsile bile yapabilmektedirler. Bizler böylelerini her ne kadar “Haricî” diye adlandırmak ta kendilerinin Haricîlik fitnesinden nasibini almadıklarını da söyleyemeyiz.

5-) “Tekfirin Faydası Var mıdır?”

Önceki bölümlerde de kısmen işaret etmeye çalıştığımız üzere tekfir şer’î bir görev ve İslamî bir hükümdür. Nikâh, miras, kısas ve benzeri ahkâm nasıl ki Allah’ın birer hükmü ise tekfirden aynı şekilde Allah’ın bir hükmüdür ve dinin ahkâmından bir ahkâmdır.

Şeyhu'l-İslam İbn-i Teymiyye der ki: "Tekfir şer'î bir hükümdür ve ancak şer'î delillerle sabit olur..."⁶⁶⁴

Takiyyuddin es-Subkî de şöyle der: "Tekfir şer'î bir hükümdür..."⁶⁶⁵

Bu nedenle tekfir boş ve faydasız bir şey değil, aksine üzerine birçok ahkâmın terettüp ettiği İslamî bir hükümdür. Bizler nasıl ki, nikâh, talak veya miras gibi ahkâm için "Bunların ne faydası var?" diyemiyorsak aynı şekilde tekfir meselesi içinde böylesi bir ifade kullanamayız. Zira her iki konuda İslamî birer hüküm olma noktasında eşittir ve kendisine göre bir takım faydaları vardır. Bu noktada Allah'tan korkan bir Müslümanın ağzından çıkan sözlerle dikkat etmesi ve Allah'ın ahkâmı için "Boş ve faydasız işler" dememesi gerekir; aksi halde Allah'a vereceği hesap çok zor olur.

Ebu Muhammed el-Makdisî der ki: "Gerek dünyevi hükümler açısından gerekse uhrevi hükümler açısından birçok sonuç, tekfir ahkâmı üzerine terettüp etmektedir." "Fıkıh kitaplarını inceleyen birisi açıkça görür ki birçok mesele ve ahkâm, tekfir konusu ile yakından alakalıdır."⁶⁶⁶

Allah-u Teâlâ'nın yeryüzünde icra edilmesi için indirmiş olduğu hükümlerin hemen hemen tamamı tekfir ahkâmı üzerine kurulmuştur. Şimdi kısaca bunları açıklamaya çalışalım.

1) Yöneticilerle Alakalı Hükümler. Müslüman yönetici ile beraber olmak, onu desteklemek, ona itaat etmek, açık bir küfür işlemedikçe ona isyan etmemek veya itaatsizlik yapmamak, İslam dairesinde kaldığı ve İslam şeriatını uyguladığı sürece iyi veya kötü olsun arkasında namaz kılmak ve beraberinde cihada çıkmak vaciptir. Yine Müslüman yönetici, velisi olmayan Müslümanların velisi konumundadır.

Kâfir yönetici hakkında ise ona bey'at etmek, onu yönetici edinmek, desteklemek, yardım etmek, onu dost edinmek, sancağı altında onunla beraber savaşa çıkmak, arkasında namaz kılmak, onun hükmüne başvurmak caiz değildir. Bu kâfire itaat yoktur. Aksine ona karşı çıkmak, yönetimden uzaklaştırmak ve yerine Müslüman yöneticiyi getirmek vaciptir.⁶⁶⁷ Buna bağlı olarak onu dost edinen, küfrünü veya küfür yasalarını destekleyen,

⁶⁶⁴ İbn-i Teymiyye, "Mecmuu'l-Fetâvâ", 17/78.

⁶⁶⁵ Ebu'l Hasen Takiyyuddin es-Subkî, "Fetâvâ's-Subkî", 2/586.

⁶⁶⁶ "er-Risâletu's-Selâsîniyye", sy. 12.

⁶⁶⁷ Allah-u Teâlâ şer'î siyasetle ilgili konularda Müslümanlara Müslüman yöneticiye itaat edilmesini vacip, buna karşılık kâfir yöneticiye itaat ve yardımı ise haram kılmıştır. İslam âlimlerinin "Hâkim olan yöneticinin durumunu bilmek her Müslümana vaciptir" demelerinin altında yatan etken de budur.

koruyan, yasalarının yapılmasında ve uygulanmasında ortak olan ve bu kanunlar ile hüküm verenlerin kâfir olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

2) Velayet İle Alakalı Hükümler. Kâfirin Müslümana velayeti geçerli değildir. Kâfirin, Müslümanlara veli (yönetici) yahut namaz imamı olması caiz değildir. Müslüman kadına nikâhta veli olması, Müslüman çocuklara veli yahut vasi olması yahut onlardan yetim olanların malları hakkında velayet makamında olması caiz değildir.

3) Nikâh İle Alakalı Hükümler. Kâfirin Müslüman kadınla nikâhlanması caiz değildir ve nikâhta ona veli olamaz. Müslüman erkek, Müslüman kadınla evlendikten sonra mürted olursa, aradaki nikâh bâtıl olur ve ikisi birbirinden ayrılır.

4) Miras İle Alakalı Hükümler. Bütün âlimlere göre din farklılığı mirasçı olması engeldir.

5) Kısas Ve Kan Diyetleri İle Alakalı Hükümler. Kâfirin kanına karşı Müslüman öldürülmez. Muharip kâfirin veya mürtedin bilerek veya yanlışlıkla öldürülmesi kefarettir ya da diyet vermeyi gerektirmez. Öldürülenin Müslüman olması halinde ise, durum bunun aksinedir.

6) Cenazeler İle Alakalı Hükümler. Kâfir için cenaze namazı kılınmaz, yıkanmaz, Müslüman mezarlığına gömülmez, kendisi için istiğfar caiz olmaz ve kabrinin başında durulmaz. Müslüman ise böyle değildir.

7) Yargı İle Alakalı Hükümler. Kâfir kişi Müslümanlar için yargıç olmaz, Müslüman hakkında kâfirin şahitliği geçerli olmaz, küfür yasaları ile karar veren kâfir yargıcın mahkemesine başvurmak caiz değildir. Bu yargıcın verdiği hükümler uygulanmaz ve o hükümlere gereken sonuçlar terettüp etmez.

8) Savaş İle Alakalı Hükümler. Kâfir, müşrik ve mürted ile savaşmak, Müslüman bâği ve asiler ile savaşmaktan farklıdır. Kâfirler ile savaşırken kaçanları kovalamak ve öldürmek mubah olduğu halde, asi ve bâğilerden kaçanlar izlenmez, yaralıları öldürülmez, malları yağmalanmaz, kadınları esir alınmaz. Müslümanın imanı sebebiyle kanı, malı ve namusu diğer bir Müslüman için haramdır. Hâlbuki kâfir hakkında asıl olan, kanı, malı ve namusu, Müslüman olmadıkça mubahtır.

9) Vela ve Bera (dostluk ve düşmanlık) İle Alakalı Hükümler. Müslümana velayet vacip olup tümünden onunla ilişkiyi kesmek caiz değildir. Sadece günah olan fiillerinden uzak durmak gerekir. Kâfire velayet ve Müslümanlara karşı kâfire destek vermek veya Müslümanların sırlarını kâfire bildirmek haramdır. Kâfirden ilişkiyi kesmek ve ona buğzetmek vacip olup onu dost edinmek caiz değildir.

Tekfir ahkâmı ile ilgili ve etkileri büyük olan daha pek çok mesele vardır. Verdiğimiz örnekler devede kulak misalidir. Örnek olması amacı ile burada sadece çok küçük bir kısmını aktardık.⁶⁶⁸ Bu konularla ilgili deliller ve hükümler fıkıh kitaplarında belli ve açıktır. Mü'min ile kâfir ayrımı yapmayanların, aktardığımız bütün bu konularda dini ve işi karışık olur. Verdiğimiz örneklerden de anlaşıldığı gibi Müslümanlarla ilgili hükümlerin kâfirlerle ilgili hükümlerle karıştırılmasında çok büyük sakıncalar, zararlar ve kötülükler bulunmaktadır.

Bugün doğru ile yanlışın, hak ile bâtılın birbirine karıştığını, bu konularla ilgili şer'î meselelerde birçok Müslümanın kafasında ölçülerin bozulduğunu hepimiz görüyoruz. Bu durum, oldukça önemli olan tekfir konusuna gereken önemin verilmemesinden, Müslüman ile kâfirin birbirinden ayrılmamasından ve bu konuda ihmalkâr davranılmasından dolayı ortaya çıkmaktadır. Avamından, yetişmiş olanına kadar birçok kimsenin ahkâmda, muamelelerde, ibadetlerde, dostluk ve düşmanlıkta ve daha birçok işte bo-calamalarından bu durum açıkça anlaşılmaktadır.”⁶⁶⁹

Yaptığımız bu nakillerden şartları ve manileri gözetilerek yapılan tekfirin boş ve faydasız bir hüküm olmadığını rahatlıkla anlayabiliriz. Ancak şartlarına ve manilerine dikkat edilmeden yapılan tekfirin ise sahibine fayda getirmeyeceği açıktır. Bu noktaya dikkat etmek gerekir. Fakat yaşadığımız bölgedeki İrca Ehlinin “Kâfirleri tekfir etmenin ne faydası var?” şeklinde ortaya attıkları şüphe İslam şeriatının bütün hükümlerini iptal etmeye ve işlevsiz kılmaya yöneliktir. Samimiyet duyguları içerisinde söylenmiş bir söz değil, aksine tağutları ve yandaşlarını temize çıkarma adına dile getirilmiş bir lakırdıdır. Bunun bu şekilde bilinmesi gerekir.

6-) Kişi Dinin Hangi Kapısından Çıkmışsa Tekrar O Kapıdan

Girmedikçe İmanı Sahih Olmaz

Günümüzün en çok karıştırılan meselelerinden biriside budur. Kendisinde Mürcie bulantısı olan bazı çevreler ve hatta bazı meşhur yazarlar bu

⁶⁶⁸ Tüm bunlardan sonra “Tekfirin Anlamsızlığı” şeklinde risaleler kaleme alıp insanları mutlak anlamda tekfirden sakındıranların ne kadar büyük bir hataya düştüklerini anlamak zor olmasa gerek. Bizim kendisinden sakındırmaya çalıştığımız tekfir, şartları ve manileri gözetilmeden yapılan tekfirdir. Tüm şartları oluşmuş ve engelleri ortadan kalkmış tekfire gelince; bu, Allah'ın bir hükmüdür. Bu hükümden ise ancak Allah'ın ahkâmını işlevsiz bırakmak isteyenler sakındırır. Bu ayırıma dikkat et!

⁶⁶⁹ “er-Risâletu's-Selâsîniyye Tercümesi”, sy. 36-38. Konu hakkında daha geniş bilgi için Şeyh Abdulkadir bin Abdulaziz'in “el-Cami' fi Talebi'l-İlmî's-Şerîf” adlı eserinin “İman ve Küfür Konularının Önemi” başlıklı bölümüne müracaat ediniz.

konuda ilimden fersah fersah uzak bir düşünceyi savunmakta ve ne aklın ne de naklin kabul edeceği çok garip bir fikir ortaya atmaktadırlar.

Bir gün kitaplarından çokça istifade ettiğimiz bir hoca efendinin tekfir ile alakalı bir konuşmasını dinliyordum. Konuşma ilerledikçe şaşkınlığım artıyor ve bir âlimden nasıl böylesi sözler sadır oluyor anlayamıyordum doğrusu. Hoca efendi şöyle diyordu konuşmasında:

“Bu gün Allah’ın kanunlarını kaldırıp yerine küfür kanunlarını ikame edenlerin küfre girdikleri kesin. Ancak bu insanlar bu amelleri ile küfre girmelerinin yanı sıra diğer taraftan da “Lâ ilâhe illallah” diyor ve namaz kılıyorlar. Kanun koyarak küfre giriyorlar sonra “Lâ ilâhe illallah” diyerek imana giriyorlar. Küfür sözleri söyleyerek ve küfür amelleri işleyerek din-den çıkıyorlar, sonra “Lâ ilâhe illallah” diyerek yeniden imana giriyorlar. Şimdi biz onların ortaya koyduğu amellerden hangisini tercih edeceğiz? Acaba küfür yönlerini ağır görüp onlara kâfir hükmü mü vereceğiz, yoksa imanlarına delalet eden amellerini baskın kabul edip onlara Müslüman mı diyeceğiz?”⁶⁷⁰

Bu sözler yüzeysel bir şekilde okunduğunda evvelemirde doğru gibi algılanabilir. Ancak ilmî bir bakışla derinlemesine okunduğunda sözlerde çok ciddi bir hatanın olduğu aşîkârdır.

Bir insan küfrü mucip bir söz söylese o sözün içerdiği manadan tevbe etmediği sürece “Lâ ilâhe illallah” demesi kendisine fayda vermez. Aynı şekilde kişi küfre düşürücü bir amel işlese o amelden tevbe etmediği sürece “Lâ ilâhe illallah” demesi veya İslamî ameller izhar etmesi kendisine bir fayda sağlamaz. Şimdi bunu birkaç örnekle izah etmeye çalışalım:

Bir insan içkinin haram olduğunu bildikten sonra onun helal olduğunu iddia etse bu iddiasından dönene kadar “Lâ ilâhe illallah” demesi kendisine fayda vermez. Çünkü o kişinin küfrü bir haramın helalliğini itikat etmek sureti ile meydana gelmiştir. Bu itikadından vazgeçmediği sürece hiçbir İslamî amel kendisine fayda vermeyecektir.

Ya da bu gün Allah’ın ahkâmını değiştiren, O’nun kanunlarına alternatif kanunlar çıkaran, helalleri haram, haramları helal yapan tağutlar sırf bu yaptıkları sebebiyle dinden çıkmış ve kâfir olmuşlardır. Onlar bu görevlerinden vazgeçmedikleri sürece kelime-i tevhidi telaffuz etmeleri veya dinin bazı emirlerini yerine getirmeleri asla kendilerine bir fayda sağlamaz. Çünkü onların küfrü “tağut” olmalarından ve Allah’ın haramlarını helal, helal-

⁶⁷⁰ Bu konuşma Hasan Karakaya hocaya aittir. Konuşma metni birebir deşifre edilmemiş, özet olarak nakledilmiştir.

lerini haram saymaları yönündendir, kelime-i şahadeti telaffuz etmemelelerinden değil. Bu nedenle onların Müslüman olabilmeleri için tağutluklarını bırakmaları ve küfürlerini terk etmeleri gerekmektedir. Aksi halde mümin olmazlar.

Bu bağlamda misalleri çoğaltmak mümkündür. Ancak maksat hâsıl olduğu için bu iki örnekle iktifa ediyoruz. Enverşah el-Keşmîrî "İkfârü'l-Mulhidîn" adlı eserinde şöyle der:

"Kimin küfrü dinin kesin bir hükmünü örneğin içkinin haramlığını inkâr etme yönünden olursa itikad ettiği o şeyden vazgeçmesi gerekir. (Kelime-i şahadeti ikrar etmesi ona fayda vermez) zira o kişi bu inancıyla beraberde kelime-i şahadeti telaffuz ediyordu. Böylesi birisinin (yeniden Müslümanlığına hüküm verebilmemiz için) bu inancından vazgeçmesi gerekmektedir..." "...Sonra bu kişi adeten kelime-i şahadet getirirse (içkinin helallğine dair) söylemiş olduğu sözden vazgeçmediği sürece kelime-i şahadet ona her hangi bir fayda sağlamaz..."⁶⁷¹

Enverşah el-Keşmîrî'nin bu tespiti gerçektende çok yerindedir; zira bir insan kendisini küfre ve şirke düşürecek bir amel işlese o amelden teberri etmediği sürece söylediği tevhidin ve yaptığı amellerin ona hiçbir faydası olmayacaktır. Kişinin, bu amellerden istifade edebilmesinin bir tek yolu vardır o da içerisine düştüğü şirkten uzaklaşmasıdır. Eğer içerisine düşmüş olduğu şirkten uzaklaşmazsa hiçbir amel ona fayda sağlamayacaktır.

Hasan Karakaya hocanın ifade ettiği şeyler ise tahkik edilmeden ve ilmî süzgeçten geçirilmeden söylenmiş sözlerdir. Biz bunu ilmî bir varta olarak değerlendiriyor ve hoca efendinin bu yanlıştan dönmesini temenni ediyoruz. Allah bize de hocamıza da hatalarımızı göstere. (Âmin)

7) Küfrü Kesin Olan Birisini Tekfir Etmemenin Zararları

Allah, her daim kendi hükmüyle hükmetmeyi bizlere farz kılmış ve varlıklara O'nun verdiği isimlerle takmayı bizlere emir buyurmuştur. Allah'ın "kâfir" olarak adlandırdığı bir kimseyi bizimde aynı isimle adlandırmamız ibadetin ta kendisidir. Nasıl ki İslam'ına şahit olduğumuz kimselere "Müslüman" adını takıyorsak aynı şekilde küfrüne şahit olduğumuz kişilere de kâfir ismini takmalıyız. Bu, tekfircilik değil, aksine Müslüman olmanın bir gereğidir. Burada önemli olan kâfir ismini verdiğimiz kimsenin kendi inanç ve yöntemlerimizle değil, şer'î yollarla küfre düştüğünün ispatlanmasıdır. Bu ispat edildikten sonra ona o ismi vermek artık şer'î bir veci-bedir.

⁶⁷¹ "İkfârü'l-Mulhidîn", 63. "Kava'id fi't-Tekfir" adlı eserden alıntılanmıştır. Bkz. sf. 197.

Bazı çevreler küfre düştüğü kesin olan kimi şahısları özellikle tağutları tekfir etmekten uzak durmaktadırlar. Bu son derece yanlış ve hatalı bir tutumdur. Çünkü Allah'ın verdiği hükmü onlara vermemek bir takım hataları da beraberinde getirir. Bunun sonucunda da hem kendimizin hem de insanların dalaletle düşmesi kaçınılmazdır. Küfre girdiği kesin olan insanları -ki bunların başında tağutlar gelir- tekfir etmemenin zararlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1) Allah'ın onlar hakkında vermiş olduğu hüküm işlevsiz hale getirilmiş olur. Malum olduğu üzere Allah-u Teâlâ bizlere kendi hükmüyle hükmetmeyi farz kılmıştır. Böylesi bir durumda bizler Allah'ın hükmüyle hükmetmemiş ve varlıkları O'nun verdiği isimle isimlendirmemiş oluruz. Rabbimiz şöyle buyurur:

“Kim Allah'ın indirdiği hükümlerle hükmetmezse işte onlar kâfilerin (zalimlerin, fasıkların) ta kendileridir.” (Maide, 44, 46, 47)

Eğer onlar hakkında Allah'ın hükmünü vermezsek o zaman yöneticilerini razı edebilme adına Allah'ın hükmünü gizlemek sureti ile Yahudilerin düşmüş oldukları hataya düşmüş oluruz.

2) Onları tekfir etmemek açıklanması bizlere farz olan ilmi ketmetmek anlamına gelir. Özellikle de açıklanmasına ve beyan edilmesine şiddetle ihtiyaç duyulduğu zamanlarda bu, gizlemenin en şerlisinden kabul edilir. Bu gibi durumlarda Allah'ın hükmünü gizleyenler Rabbimizin şu tehdidine muhatap olurlar:

“İndirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti Kitap'ta açıklamamızdan sonra onları gizleyenler var ya, işte onlara hem Allah lânet eder, hem de bütün lânet etme ko-numunda olanlar lânet eder.” (Bakara, 159)

3) Onları tekfir etmemek tağutların gerçek yüzünü insanlardan saklamak ve küfür ve zulümleri hakkında insanları doğru bilgidan uzaklaştırmak manasına gelir. Hele birde onlara İslam elbisesi giydirmek akla gelmeyecek mefsedetlere yol açar.

4) Tağutların tekfirini abesle iştigal olarak değerlendirmek -hâşâ- Rasûlullah'ın kendi dönemindeki tağutları tekfir etmesini de abesle iştigal olarak değerlendirmeyi gerektirir.

5) Tağutları tekfir etmemek onların artmasına ve çoğalmasına yol açtığı gibi zulüm ve küfürlerinin de artmasına yol açar.⁶⁷² Onlar âlimler (!) tara-

⁶⁷² Bu tespitler üstat Abdulmun'im'in son dönemin meşhur hadisçisi Nasiruddin el-Elbânî'ye reddiye olarak kaleme aldığı “el-İntisâr li Ehli't-Tevhîd ve'r-Reddu alâ men Câdele anî't-Tevâğit” adlı kıymetli eserinden alınmıştır. Bkz. sf. 36.

findan kendilerinin Müslüman addedildiğini bildiklerinde yaptıklarının doğru olduğunu zannedecek ve kendilerine karşı çıkan muvahhid müslümanları işlemiş oldukları hatalar nedeniyle cezalandıracaklardır. Bu da son derece tehlikeli bir durumdur.

Bu saydığımız ve daha zikredilmesi mümkün olan diğer sebepler nedeniyle küfrü kesin olan kimseleri tekfir etmemek şer'an çok sakıncalı bir tutumdur. Bu hataya düşmemek için görüş ve düşüncelerimizi daima gözden geçirmeliyiz.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Tekfirle Alakalı Bazı Fıkhî Meseleler

1-) Küfre Düşen Birisinin İmamlığı Caiz Değildir

İşlemiş olduğu bir amel veya söylemiş olduğu bir söz sebebiyle küfre düşmüş birisinin imamlığı ittifakla batıldır. Böyle birisinin arkasında kılınan namaz tüm ulema nezdinde sahih değildir. Bu şekilde eda edilen bir namaz sahibine sevap getirmeyeceği gibi namaz borcunu da üzerinden düşürmez. Dolayısıyla küfre girmiş birisinin arkasında namaz kılınmaz.

Malum olduğu üzere kâfir birisi ibadete ehil değildir. Tüm ibadetleri gibi kılmış olduğu namazları da geçersizdir. Çünkü ibadetlerin kabulünde ki temel şart şirk ve küfürden arınmış imandır. Dolayısıyla imanı olmayanın veya imanına şirk bulaştırmanın ibadetleri kabul değildir.

Kâfirin kıldığı namazın kabul edilmeyeceği noktasında ulema ihtilaf etmemiştir. Onun kılmış olduğu namaz kabul olmadığına göre kıldırması olduğu namazda haliyle kabul olmayacaktır. Zira kendisi için namazı sahih olanın başkası içinde namazı sahihtir, kendisi için namazı sahih olmayanın başkası içinde namazı sahih değildir. Bu nedenle kâfirler namaz kıldırması ehil değildirler.

Sonuç olarak ibadete ehil olmamaları ve amellerinin kabul edilmemele-ri sebebiyle kâfirlerin arkasında namaz kılmak sahih değildir. Cünübün veya abdestsiz birisinin arkasında kılınan namaz nasıl ki kabul edilmeyecekse, kâfir birisinin arkasında kılınan namaz da aynı şekilde kabul edilmeyecektir. Bu, tüm ulemanın ittifakla kabul ettiği bir husustur. Şimdi bu noktada bazı nakiller yapalım.

İmam Şafî “el-Ümm” adlı eserinde der ki: “Şayet kâfir birisi Müslüman olan bir topluluğa imamlık yapacak olsa, Müslümanlar onun “kâfir” olduğunu bilseler de bilmeseler de namazları sahih olmaz. Onun namaz kılması -eğer namazdan önce İslam’a girecek bir söz söylememişse- kendisini İs-

lam'a sokmaz. Onun kâfir olduğunu bildiği halde arkasında namaz kılanlar çok kötü bir şey yapmış olurlar..."⁶⁷³

İbn-i Kudâme el-Makdisî der ki: "Kâfir birisinin arkasında -onun kâfir olduğu ister namazın bitiminde bilinsin ister namazdan önce bilinsin- namaz kılmak hiçbir surette sahih olmaz. Arkasında namaz kılanların namazlarını iade etmeleri gerekmektedir..."⁶⁷⁴

İmam Nevevî der ki: "Küfre düşürücü bir bidat işleyen kimsenin arkasında namaz kılmak sahih değildir."⁶⁷⁵

Kitabın aynı yerinde yine şöyle der: "İşlemiş olduğu bidat sebebiyle küfre düşmeyen bir bidatçinin arkasında namaz kılmak mekruh olmakla birlikte sahihtir. Ancak işlediği bidat sebebiyle küfre düşmüşse önceden de ifade ettiğimiz gibi böylesi birisinin arkasında diğer kâfirlerin arkasında olduğu gibi namaz kılmak sahih değildir."⁶⁷⁶

Şâfiî der ki: "Kâfirin imameti sahih değildir."⁶⁷⁷

Şankîî der ki: "Küfre düşmüş birisinin, kadının ve hünsanın arkasında namaz kılmak sahih değildir"⁶⁷⁸

İbn-i Useymîn der ki: "Küfre düşmüş birisinin arkasında namaz kılmak mutlak surette sahih/geçerli değildir..."⁶⁷⁹

Vehbe Zuhayli der ki: "Bir kişinin imamlığı şu şartlar sayesinde geçerli olur:

1) İslam: Kâfirin imamlığı ittifakla sahih değildir..."⁶⁸⁰

Diyanet Vakfının hazırlamış olduğu "İman ve İbadetler" adlı İslam ilmi halinde şöyle geçer:

"İmamın ergin (balıg), belli bir aklî olgunluk düzeyine ulaşmış (âkil), ve tabii ki Müslüman olması şarttır. Küfrü gerektirecek bir inancı bulunan, bid'at ve dalalet ehlinin arkasında namaz kılınmaz."⁶⁸¹

⁶⁷³ "el-Ümm", 1/168.

⁶⁷⁴ "el-Muğnî", 3/438.

⁶⁷⁵ "el-Mecmu' Şerhu'l-Mühezzeb", 4/252.

⁶⁷⁶ Aynı kaynak.

⁶⁷⁷ "Hilyetu'l-Ulema fi Marifeti Mezâhibi'l-Fukahâ", 2/169.

⁶⁷⁸ "Şerhu Zâdi'l-Müstekni'", Muhammed b. Muhammed eş-Şankîî, 1/60.

⁶⁷⁹ "eş-Şerhu'l-Mumti' alâ Zâdi'l-Müstakni'", Muhammed Salih b. Useymîn, 4/220.

⁶⁸⁰ "el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhu", 2/340.

⁶⁸¹ "İman ve İbadetler, İlmihal", Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, (Yeni Şafak Gazetesi armağanı) sf. 278.

Yaptığımız nakillerden de anlaşılacağı üzere küfre girmiş birisinin arkasında namaz kılınmayacağı kuşkusuzdur. Şer'î kurallar çerçevesinde bir kimsenin küfre düştüğüne inanıyorsak o kişinin arkasında namaz kılamayız. Bu gün, bu mesele çok basite indirgenmekte ve hafife alınmaktadır. Oysa mesele hiçte basite alınmayacak kadar önemlidir. Zira sonucunda namaz gibi önemli bir ibadetimizin kabul edilip-edilmemesi söz konusudur. Bu nedenle birilerinin bu meseleyi hafife almasına ve hassasiyeti elden bırakmasına aldırış etmemeli, namazlarımızı kime teslim ettiğimize dikkat göstermeliyiz.

Son olarak; günümüzde insanlara namaz kıldıran din görevlilerinin görevi başlarken altına imza attıkları maddelerin küfre delaleti sarihtir. Böylesi küfür içerikli metinlere bir müslümanın imza atması düşünülemez. Bu nedenle böylesi kimselerin arkasında namaz kılmanın ne kadar doğru olduğunu siz düşünün.

2-) Kâfirin Cenaze Namazı Kılınmaz

Şer'an küfre girdiğine karar verilen bir kimsenin cenaze namazını kılma caiz değildir. Bu konuda ulema arasında herhangi bir ihtilaf söz konusu değildir. Rabbimiz şöyle buyurur:

"Onlardan ölen kimsenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Çünkü onlar Allah'a ve peygamberine karşı küfre saptılar ve fasık olarak öldüler."
(Tevbe, 84)

İmam Kurtubî İslam âlimlerinin şöyle dediğini nakleder: "Bu ayet, kâfirler için cenaze namazı kılmanın yasak olduğunu ortaya koyan bir nasıttır."⁶⁸²

Tefsir ve fıkıh kitapları gözden geçirildiğinde İslam ulemasının bu noktadaki sözlerinin birbiri ile paralellik arz ettiği görülür.

Cenaze namazı ölü için bir dua ve mağfiret sebebidir. Küfre girmiş birisi ise buna layık değildir. Bu nedenle İslam, kâfir birisinin namazını kılmayı ve bu namazla alakalı işlemlerle meşgul olmayı yasaklamıştır.

Cenaze ile alakalı olarak yıkama, kefenleme, kokulama, Müslüman mezarlığına defnetme, kabri başında durma ve iman edenlere has bazı defin işlemleri kâfirler hakkında yasaklanmıştır.

Bu nedenle, etrafımızda küfre destek veren, kâfirleri savunan, İslam'a ve Müslümanlara kin duyan kâfir kimselerin cenaze merasimlerine katılmamız ve namazlarını kılmanızı asla caiz değildir. Cenaze namazı asıl itiba-

⁶⁸² "el-Cami' li Ahkâmi'l-Kur'an", 4/118.

rı ile bir insan için şereftir; izzet ve şeref tamamıyla müminlere ait olduğu için onların bundan faydalanmaları söz konusu olamaz.

Günümüzde Allah'a ve İslam şeriatına düşmanlığı ile bilinen ve İslam'la savaşıyan insanların cenazesini kıldırarak hocalar üç kuruşluk dünya menfaati için dinlerini satmaktan başka bir şey yapmamaktadırlar. Oysa kendisini İslam'a nispet eden bir hocadan beklenen; Rabbanî bir tavırla hiç kimseden korkmaksızın Allah'ın emir ve direktiflerine boyun eğmesi ve geçici dünya menfaati karşılığında dinini satmamasıdır. Bu şekilde davranmayıp dünyayı ahirete tercih edenler karınlarına ateşten başka bir şey doldurmuyorlar.

"Allah'ın indirdiği kitaptan bir şey gizleyip de, onu az bir pahaya satanlar; işte onlar karınlarına ateşten başka bir şey doldurmuyorlar. Kıyamet günü Allah onlarla konuşmaz. Onları temize de çıkarmaz. Ve onlar için acıklı bir azap vardır."
(Bakara, 174)

3-) Kâfir Ana-Babaya İtaatin Hükümü

İslam, Allah'a isyanı emretmedikleri sürece ana-babaya itaati emretmiştir. Öyle ki, onlara itaat Allah'a ve Rasulüne itaatten sonra itaatlerin en efdali kabul edilmiştir. Onlara isyan etmek, Kur'an ve Sünnetin açık nassları ile şiddetle kınanmıştır. Rabbimiz şöyle buyurur:

"Rabbin, yalnız Kendisine ibadet etmenizi ve ana babaya iyilikte bulunmanızı emir buyurmuştur. Eğer ikisinden biri veya her ikisi, senin yanında iken ihtiyarlayacak olursa, onlara karşı "Öf" bile deme! Onları azarlama! İkisine de hep tatlı söz söyle! Onlara acıyarak alçak gönüllülük kanatlarını ger ve: 'Rabbim! Küçükken beni yetiştirdikleri gibi sen de onlara merhamet et!' de." (İsra,23, 24)

Ana-babaya "öf" bile demek yasak iken onları azarlamanın, kendilerine sövüp-saymanın ve onları dövmenin hükmü nedir? Elbette ki bunlar haramlık açısından "öf" demekten daha ileri bir seviyededirler.

Müslim'in rivayet ettiği bir hadiste Peygamberimiz sallallâhu aleyhi ve sellem "Günahların en büyüğü Allah'a şirk koşturmak, ana babaya karşı gelip eziyet vermek ve yalancı şahitlikte bulunmaktır"⁶⁸³ buyurarak, ana babaya itaatsizliği şirkten sonra en büyük günah olarak nitelendirmiştir.

Çocuklar ebeveynlerine son derece itaat etmeli, onlara saygıda kusur etmemeli ve rızalarını kazanabilmek için ellerinden gelen tüm gayreti sarf etmelidirler. Unutulmamalıdır ki; "Allah'ın rızası, ana-babanın razı edilmesine bağlıdır. Allah'ın gazabı da ana-babanın gazabındadır."⁶⁸⁴

⁶⁸³ Müslim, Kitabı'l iman, 87.

⁶⁸⁴ Tirmizi, 1899.

Peygamberimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem* hadislerinde ana-babaya itaatin üzerinde çok durmuş ve onları razı edemeyenlere ağır beddualarda bulunmuştur. Onlardan bir tanesi şu şekildedir:

“Ana-babasından birisine veya her ikisine ihtiyarlık devrelerinde yetişip de (onları razı edemediğinden ötürü) cennete giremeyen kimsenin, burnu yerde sürtülsün, burnu yerde sürtülsün, burnu yerde sürtülsün”⁶⁸⁵

Dolayısıyla bir Müslüman, ana-babasına son derce hürmet etmeli ve onları razı edebilmek için elinden gelen tüm çabayı sarf etmelidir.

Ana-Babaya İtaatin Sınırı

Ana-babaya itaatte Müslüman-kâfir ayırımı yoktur. Kâfir bir ebeveyn çocuklarına isyanı emretmedikleri sürece itaat edilmeyi hak ederler. İslam âlimleri şöyle demiştir: “İyilik ve itaat hususunda ebeveynin ille de Müslüman olması şart değildir. Kâfir bile olsa -şirki ve günahı emretmediği sürece- ebeveyne iyilikte bulunmak ve güzellik etmek vaciptir.”⁶⁸⁶

Esma *radiyallahu anha* anlatır:

“Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in zamanında, (müşrik olan) annem hasret gidermeyi arzulayarak beni ziyarete geldi. Bende Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e ‘Ona iyilik edeyim mi?’ diye sordum. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ‘Evet’ buyurdu.”⁶⁸⁷

Bu hadisten de anlaşıldığına göre ana-babaya -müşrik dahi olsalar- iyilik yapılması zorunludur. Bu asla engellenemez. Bununla birlikte İslam, her meselede olduğu gibi ebeveyne itaatte de bir takım şartlar getirerek itaatin sınırlarını belirlemiştir. Ana-babaya itaat mutlak itaat değildir. Mutlak itaat ancak Allah ve Rasulüne yapılır. Bu nedenle ana-babaya itaat Allah ve Rasulüne itaatle sınırlıdır. Yani onlar Allah ve Rasulüne isyanı emretmedikleri sürece itaati hak ederler; ama her ne zaman ki Allah ve Rasulüne isyanı ve günah içeren bir şeyi bizlere emrederlerse bizlerin onlara itaat etmesi asla caiz değildir. Şimdi ana-babaya itaatin caiz olmadığı yerleri zikrelelim:

a-) Şirk ve Küfürde İtaat Caiz Değildir

Rabbimiz şöyle buyurur:

“Biz, insana, anne babasına karşı iyi davranmasını emrettik...” “...Bununla beraber, eğer, hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığın bir şeyi bana şirk koşman için seninle mücadele ederlerse, onlara itaat etme. Fakat dünyada onlarla iyi geçin...”
(Lokman, 14, 15)

⁶⁸⁵ Müslim, Bir ve Sıla, 9.

⁶⁸⁶ Bkz. “el-Mevsuatu’l-Fıkhiyyetu’l-Kuveytiyye”, 8/65.

⁶⁸⁷ Buhârî, “el-Edebu’l-Müfred”, hadis no:25.

Bu ayet ebeveyne itaatin sınırını belirlemektedir. Şöyle ki, eğer onlar çocuklarını şirke ve küfre zorlarlarsa, çocuk onlara asla itaat etmemelidir. “Şirk koşman için seninle uğraşırlarsa, onlara itaat etme!” buyruğu bunun açık bir göstergesidir. Mevdûdî der ki:

“Allah’ın yarattıkları arasında anne babanın hakları en üst seviyededir. Fakat anne baba kişiyi şirke zorlarsa, onlara itaat edilmemelidir. Anne baba çocuklarının kendilerine hizmet etme, saygı gösterme ve helal şeylerde itaat etmeleri konusunda mutlak haklara sahiptirler. Fakat onların bir kişiyi körü körüne, gerçeklerden habersiz bir şekilde itaate zorlama hakları yoktur.”⁶⁸⁸

Bu gün kimi ana-babalar çocuklarını tevhid akidesinden ve bu akidenin gerektirdiği esaslardan döndürebilmek için uğraşmakta ve bin bir türlü baskı yoluyla onları şirke zorlamaktadırlar. Bu noktada çocuklara düşen, ana-babalarını güzellekle tevhide davet etmeleri, şayet kabule yanaşmıyorlarsa onları incitmeden gereken tavır göstermeleridir. Bazı genç kardeşler, tevhidî ve İslamî hakikatleri bilmeyen ebeveynlerine karşı çok sert davranmakta, onları rencide ederek gayri İslamî bir tavır takınmaktadırlar. Böylesi bir hataya düşen genç muvahhitlere, kendileri gibi genç yaşta iman eden Sa’d b. Ebî Vakkas’ın annesi ile arasında geçen şu olayı hatırlatmakta yarar görüyorum: Hz. Sa’d der ki:

“Ben anneme son derece itaatkâr bir gençtim. İslam’ı kabul ettiğim vakit annem bana:

- İhdas ettiğin bu din de neyin nesi ey Sâ’d! Ya bu dini terk edersin ya da ölene dek yiyip-içmeyi bırakırım da bu nedenle kınanır ve “anne katili” diye itham edilirsin, dedi. Bunun üzerine ben:

- Anneciğim bunu yapma! Zira ben bu tür şeylerden dolayı dinimi terk etmem” dedim.

Tam bir gün bir gece hiç bir şey yemeden bekledi. Takati kesilmişti. Sonra yine tam bir gün bir gece hiç bir şey yemeden bekledi. Bu durumu görünce anneme:

- Anneciğim! Vallahi biliyorsun ki, yüz tane canın olsa ve hepside bu şekilde tek tek çıksa, ben asla dinimi değiştirmem. Dilersen yersin dilersen aç kalırsın, dedim. Olayın ciddiyetini anlayan annem yemeye başladı ve bunun üzerine Allah-u Teâlâ “Biz, insana, anne babasına karşı iyi davranmasını emrettik...” (Lokman, 14, 15) ayetlerini indirdi.⁶⁸⁹

Rivayetlerden anlaşıldığına göre Hz. Sâ’d dininden dönmesini emrettiği için annesine itaat etmemiş, ama ona karşı kusurda da bulunmamıştır.

⁶⁸⁸ “Tefhîmu’l-Kur’an”, 4/229.

⁶⁸⁹ “Safvetu’t-Tefâsîr”, 2/451.

Dolayısıyla İslam erlerinin bu sahabîyi kendilerine örnek edinmesi ve şirk hususunda ana-babalarına itaat etmemeleri gerekmektedir.

b-) Gûnahta İtaat Caiz Değildir

Ebeveyne şirk hususunda itaat etmek caiz olmadığı gibi haram ve günahlarda itaat etmekte aynı şekilde caiz değildir. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“Yaratana isyan hususunda hiç bir mahlûka itaat yoktur. İtaat ancak iyi şeylerdedir.”⁶⁹⁰

“Hiç bir mahlûka itaat yoktur” ifadesinin içerisine ana-baba da dâhildir. Yani Allah’a isyanı emreden ana-baba bile olsa onlara itaat edilemez.

c-) Farzların Terkinde İtaat Caiz Değildir

Eğer ebeveyn çocuklarına bir farzı terk etmeyi emrediyorsa, çocuk onlara itaat edemez; çünkü farzları terk etmekte masiyet/günah kapsamına girer.⁶⁹¹

d-) Revâtib Olan Sünnetlerin Tamamen Terkinde İtaat Caiz Değildir

“Revâtib” kelimesi ile kastedilen; belirli vakitler için konulmuş sünnetlerdir. Bayram namazı, kurban ve benzeri ibadetler gibi.⁶⁹² Cemaat ile namaz kılmak, sabah namazının sünneti ve vitir namazı gibi şeylerde buna dâhildir. Eğer ebeveyn çocuklarından bu tür ibadetleri sürekli olarak terk etmelerini isterlerse, çocukların onlara itaat etmeleri caiz değildir.⁶⁹³

Buraya kadar izah etmeye çalıştığımız maddelerde bir müslümanın ana-babasına itaat etmesi caiz değildir. Bunun dışında, itaatin caiz olduğu yerlerde -ebeveyn kâfir bile olsa- çocukların onlara itaat etmesi ve rızalarını

⁶⁹⁰ Müslim, Kitabu’l İmara, 40.

⁶⁹¹ Ebu Muhammed el-Makdisî ve beraberindeki ilim ehli âlimlerin oluşturduğu fetva kurulunun vermiş olduğu bir fetvayı burada aktarmanın faydalı olacağını düşünüyorum. Bir genç tevhidî ve cihadî düşüncelerinden dolayı babası tarafından şiddetli baskılara maruz kalır. Öyle ki babası, kendisini birkaç defa hastanelik edecek şekilde döver ve ilim tahsil ettiği sohbet halkalarına gitmeyi yasaklar. Çocukta babasına itaat etmek için sohbetlere katılmayı terk eder ve fetva kuruluna “Benim bu nedenle sohbetleri terk etmemin hükmü nedir” şeklinde bir soru yöneltir. Soruya kurulun verdiği fetva şu şekildedir: “Farzı ayn olan ilimleri tahsil etmek senin üzerine farzdır. Aynı şekilde mescit de cemaatle namaz kılmada böyledir. Baban seni bunlardan men ettiği zaman ona itaat edemezsin. Bu görevleri yerine getirebilmek için babana açıkça muhalefet ettiğini göstermeksizin kurnazca davranmalı ve bu görevleri yerine getirmelisin...”

⁶⁹² Mehmet Erdoğan, “Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü”, sf. 474.

⁶⁹³ Bkz. “el-Mevsuatu’l-Fikhiyyetu’l-Kuveyytiyye”, 8/71.

gözetmesi gereklidir. Bu, İslam'ın bizlerden istediği bir ameldir. Buna muhalefet etmek caiz değildir.

4-) Kâfir Yöneticiye İtaatın Hükümü

İslam, insanlara yaşadıkları coğrafyaya hükmeden yöneticinin durumunu bilmeyi farz kılmıştır. Eğer bu yönetici Müslüman ise ona itaat edip destek vermek; kâfir ise ona isyan edip onu azletmek şer'î bir vecibedir. İmam Ğazalî der ki:

“Halkın, hâkim olan yöneticinin durumunu bilmesi vaciptir”⁶⁹⁴

Küfre girmiş bir yöneticiye itaat edilmesi ittifakla haramdır. Bu itaat bazen haram olabileceği gibi bazen de küfür olabilir. Bunun hükmünü belirleyen yapılan itaatin nevidir. Eğer itaat haramı helal, helali de haram yapma noktasında ise (bu günün ifadesi ile kanun yaptırmada ise) bu, kesinlikle küfürdür ve sahibini dinden çıkarır. Şayet itaat, kanun yaptırmamanın dışında ise o zaman bu da haram ve mubah diye ikiye ayrılır. Meselenin detayını Abdilmun'im şu şekilde izah eder:

“Kâfir ve müşriklere itaatin her türlü küfür müdür?” denilse bu soruya şu şekilde cevap veririz: Kâfir ve müşriklere itaat farklı farklıdır. Öyle itaat vardır ki, sahibini dinden çıkarır. Bazısı harama sokar. Bazısı da mubahtır.

a) Dinden Çıkaran İtaat

Bu; şirkte ve Allah'ın haram kıldığı şeyleri helal, helal kıldığı şeyleri de haram kılma hususunda onlara itaat etmekte olur. Onlara şahıslarından dolayı ve falanca oldukları için hak batıl demeden çıkarmış oldukları tüm kanun ve yasalarda itaat etmen ve onlara göre hareket etmekte aynı kapsamda değerlendirilir. İşte itaatin bu kısmı şirkettir ve sahibini dinden çıkarır.

b) Harama Sokan İtaat

Bu, helal görmeksizin bazı haramları işleme hususunda onlara itaat etmekle olur. Müslüman birisinin, içki içmeye davet ettiği zaman, helal görmeksizin bir kâfire itaat etmesi bu kabildendir. İtaatin bu kısmı büyük bir günahıdır. Ancak sahibini küfür derecesine götürmez.

c) Mubah Olan İtaat

Bu da, idare ile alakalı sağlık ve benzeri konularda onlara itaat etmekle olur. Trafik kurallarına uyma hususunda onlara itaat etmek bu kapsamda

⁶⁹⁴ “el-Mustasfâ”, sf. 373.

değerlendirilir. İtaatin bu kısmı mubah olduğu gibi inşâallah bir günahı da yoktur.”⁶⁹⁵

Bu bilgiler ışığında diyoruz ki; bu gün Allah’ın arzında hüküm süren tağutların teşrie yönelik çıkarmış olduğu kanunlara itaat etmek ve onları desteklemek asla caiz değildir. Böylesi bir itaat kişiyi dinden çıkardığı gibi ebedî bir azaba da duçar eder. Bu nedenle küfre girmiş yönetimlere destek vermemeli ve itaatimizi kime yaptığımıza son derece dikkat etmeliyiz.

5-) Kâfirin Velâyeti

Küfre girmiş birisinin bir müslümanın velisi olması caiz değildir. Ulema, Kâfir birisinin müslümanın velisi olamayacağını şu ayetle delillendirmiştir:

“Allah, mü’minlerin aleyhine kâfirler için asla bir yol vermeyecektir.” (Nisa, 141)

Bu ayete binaen bir kâfirin Müslüman bir şahsiyete veli olması ve velâyete ehil kabul edilmesi asla caiz değildir. Bu hakikati göz önünde bulunduran âlimler, kâfir bir babanın Müslüman olan kızına veli olamayacağını ifade etmişlerdir. Zira bir kâfir ancak kendisi gibi bir kâfire veli olabilir. Böylesi birisinin bir mümine veli olması olacak şey değildir. Rabbimiz şöyle buyurur:

“Kâfirler birbirlerinin velileridir.” (Enfal, 73)

Yani küfre girmiş birisi ancak kendisi gibi küfre girmiş birisine veli olabilir. Böylesi bir kimsenin müminlere veli olması ve onların işlerini üstlenmesi caiz değildir. Müminlerin velisi ancak kendileri gibi iman eden kimse-lerdir. Rabbimiz şöyle buyurur:

“Mü’min erkeklerle mü’min kadınlar birbirlerinin velileridirler.” (Tevbe, 71)

Bu gün şirk ve küfür bataklığına bulaşmış babaların, iman etmiş olan kızlarına velilik etmeleri caiz değildir. Bunun neticesi olarak kızlarını dile-dikleri gibi evlendirmeleri de elbette ki söz konusu olamaz. Böylesi akidevî bir farklılığın olduğunu bilen bacıların evlilik hususunda kendileri gibi inanan yakınlarını veli tayin etmeleri gerekir. Şirke düşmüş ebeveynlerine velâyet hakkı vermeleri caiz değildir. Şayet böylesi bir hata söz konusu olursa, ebeveyn, kızlarını kendileri gibi şirk ehli olan insanlarla evlendirecektir. Bu da hem kız için hem de ebeveyn için sonu hayır getirmeyen birçok proble-me kapı aralayacaktır. Bunun önüne geçmek için velâyet hakkının tayinine çok dikkat edilmelidir.

⁶⁹⁵ “Kava’id fi’t-Tekfir”, sf. 190.

Kâfir bir baba nasıl ki Müslüman olan kızını evlendirmeye yetkili değilse aynı şekilde mümin bir baba da kâfir olan kızını evlendirmeye ve ona velilik etmeye yetkili değildir. Çünkü mümin birisi ancak kendisi gibi mümin bir şahsiyete velilik edebilir. Aksi caiz değildir.⁶⁹⁶

6-) Kâfirin Nikâhı

Aslen Müslüman olmayıp sonradan İslam'a giren bir kâfirin küfür halinde iken akdettiği nikâhı Hanefî, Şafiî ve Hanbelîlerin oluşturduğu cumhuru ulema nezdinde sahihtir. Böylesi bir kimseden nikâhını yenilemesi istenmez. İslam'a girmeden önce akdetmiş olduğu nikâhı nasıl yaptığı, İslam'a uygun akdedip-etmediği, sıhhat şartları ve benzeri sorular sorulmaz. Aynı şekilde Müslümanların nikâhında aranan veli, iki şahit, icap-kabul gibi şartların onların nikâhında bulunması da şart değildir. İbn-i Abdilberr *rahmetullâhi aleyh* der ki:

"Müslüman olmayan çift aynı anda İslam'a girdiğinde –eğer aralarında her hangi bir nesep ve sütkardeşliği yoksa– (eski) nikâhı üzere kalacağı hususunda âlimler icma' etmişlerdir. Allah Rasûlü döneminde birçok insan İslam'a girdiği halde Rasûlullah *sallâllahu aleyhi ve sellem* onların nikâhını olduğu gibi kabul etmiş ve nikâhlarının şart ve keyfiyeti hakkında onlara her hangi bir soru da sormamıştır. Bu, tevatür yoluyla bilinen ve kesinlik kazanmış bir olaydır..."⁶⁹⁷

Bu görüşe sadece Malikîler itiraz etmiş ve kâfirin küfür halinde iken akdettiği nikâhı fasit kabul etmişlerdir; ancak İbn-i Abdilberr *rahmetullâhi aleyh*'in de ifade ettiği gibi Rasûlullah *sallâllahu aleyhi ve sellem*'in döneminde on binlerce insan İslam'a girdiği halde efendimiz onların nikâhlarının şekil ve keyfiyetine dair herhangi bir soru yöneltmemiştir. Bu da –İslam'a göre fasit dahi olsa– Rasûlullah *sallâllahu aleyhi ve sellem*'in onların nikâhını onayladığı ve olduğu gibi kabul ettiği manasına gelir.

Dolayısıyla bu günde aslen kâfir olan evli bir çift İslam'a girmek istediğinde üç mezhebin görüşünden hareketle kendilerinden tecdid-i nikâh yapmaları istenmez. Rasûlullah *sallâllahu aleyhi ve sellem*'in izlediği yol gereği eski nikâhlarının bekasına hükmedilir ve eski nikâhları geçerli kabul edilir.

Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta vardır, o da şudur: Bizim burada anlatmaya çalıştığımız hüküm hiç İslam'a girmemiş aslî kâfirler için geçerlidir. Çiftler eğer aslen kâfir değil de İslam'a girip sonra da çıkmak

⁶⁹⁶ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. "el-Mevsuatu'l-Fıkhiyyetu'l-Kuveytiyye", 26/35. "Küfür" maddesi.

⁶⁹⁷ İbn-i Abdilberr'in bu kavli için bkz. "el-Mevsuatu'l Fıkhiyyetu'l Kuveytiyye", 35/25.

suretiyle irtidat etmiş kimselerden ise o zaman üstte zikrettiğimiz hüküm böylelerini kapsamaz. Bunların –tekrar İslam’a girmek istediklerinde– nikâhlarını yeniden kıymaları ve bunu İslamî usullere göre yapmaları gerekir. Allah en iyisini bilendir.

SON SÖZ

Kitabımızı noktalarken bazı hususların altını çizmek istiyorum:

1) Kitabın yedinci ve sekizinci bölümlerinde yer alan konular tekfirle alakalı bilinmesi gereken önemli konulardan sadece bir kaçıdır. Biz bu konuları sadece tekfir meselesinin ehemmiyetine dikkat çekmek ve okuyucuya bu mevzunun –bazı yazarların iddia ettiği gibi– önemsiz ve boş bir mesele olmadığını gösterebilmek için kaleme aldık. Asıl konumuz tekfirin fikhî boyutu olmadığı için sözü fazla uzatmayı istemedik; şayet konu hakkında sözü uzatmak isteyip tekfirin fikhî boyutlarını etraflıca ele almaya kalkışsaydık hem bu eserin hacmini aşmış, hem de konumuzun dışına çıkmış olurduk. Bu nedenle bazı önemli başlıkları izah etmek suretiyle tekfir konusunun “boş ve anlamsız!” olmadığını okuyucuya anlatmaya çalıştık.

2) Kitabın başından beri okuyucuya vermek istediğimiz mesaj şu iki şeyden müteşekkildir:

a) Allah’a iman edip tağutu reddeden Müslüman kimseleri küfre delaleti kat’î olmayan meselelerde tekfir etmekten uzak durmalıyız. Zira bu, hem bizim işimiz değildir, hem de –sorumlu olmadığımız bir şeyi deruhte etmek suretiyle– altından kalkamayacağımız bir yükün altına girmektir. Bu nedenle günümüzde hararetle tartışılan ve üzerinde Muvahhid âlimlerin söz birliği edemediği meselelerde birbirimizi mazur görmeli ve itham türü etik olmayan bazı tavırlardan şiddetle sakınmalıyız. Ancak bununla birlikte Müslüman bir kul –Allah’a, Peygamberlerine veya dinin mukaddes addettiği şeylere sövmek ve onları tahfif etmek gibi– küfre delaleti sarih ve zahir olan meselelerde bir muhalefete düşerse o zaman o kimsenin tekfiri –gerek âlim olsun gerekse cahil– her Müslüman üzerine şer’î bir vecibedir. Bu noktada –İrcâ ehli hariç– hiçbir kimsenin ihtilaf etmesi düşünülemez. Böylesi hallerde de bu ameli işleyenlerin kaçınılmaz olarak küfre girdiğine inanmalı ve anlaşmazlığa düşmemeliyiz.

b) Allah’a şirk koşan müşrik ve kâfirler kimseleri de hiçbir tereddüt duymadan tekfir etmeliyiz. Bu da şu şekilde olmalıdır: Bir kimse –teşride bulunmak, Allah’ın yasalarını hiçe sayarak kanunlar yapmak, bunları ko-

rumak, desteklemek ve bekası için mücadele vermek gibi- Kur'an ve Sünnette büyük şirk olduğu bildirilen amelleri hiçbir şüpheye mahal vermeyecek şekilde işliyor ve bu noktadaki ikazları dikkate almıyorsa onun küfre girdiğini ve Allah'a ortak koştuğunu bilmeliyiz ve bunların hükmüne dair bizden bir şey talep edildiğinde hiç tereddüt etmeden küfürlerine ve şirklerine dair beyanda bulunmalıyız.

İşte bu iki mesele (yani şirkten uzak durmaya çalışan Müslümanları kat'î olmayan bazı meselelerden dolayı tekfir etmekten uzak durmak ve kâfirleri tekfir etmek) baştan beri anlatmaya ve izahını yapmaya çalıştığımız şeydir. Bunu iyi anlamalı ve bu noktada hataya düşmemeliyiz.

İşin aslı tekfir meselesi Türkiyeli Müslümanlar için henüz vuzuha kavuşmamış kapalı konuların başında gelmektedir. Bu nedenle bu ve benzeri konular hakkında etraflıca bilgiye ve gerekli ilmî donanımına sahip olmadan konuşmamak gerekmektedir. Aksi halde bizler için haram olan malları, kanları ve ırzları helal görmek gibi akıbeti hiçte iyi olmayan bir hatanın içine düşebiliriz.

Ümmetin ihtilaf ettiği meselelerde birbirimize rahmet etmeliyiz. Kesin olmayan konularda birbirimizi mazur görmeliyiz. Hele bir de kendisi ile anlaşmazlığa düştüğümüz kimse bizimle aynı akideyi paylaşıyorsa o zaman rahmet alanını son derece geniş tutmalı ve birbirimizi ithamdan olabildiğince kaçınmalıyız.

Bu yazdıklarım, kendisini Allah'ın dininin bir eri gören her Müslüman için samimiyetle kaleme alınmış nasihatlerdir. Bunlara riayet etmek sureti ile muvahhitlerin kanına girmekten uzak duran birisi, hata etmiş bile olsa Müslümanların kanına giren kimseye nispetle mağfiret edilmeye daha hak sahibidir. Bu noktada hakka isabet eden Allah'a hamd etsin, hataya düşen ise sadece kendisini kınasın.

Dualarımızın sonu alemlerin Rabbi olan Allah'a hamd etmektir.

Ve Sallallahu alâ nebiyyina Muhammed...

Faruk Furkan

20/05/2010

Konya

BİBLİYOGRAFYA

1. Kur'n- Kerim.
2. Kütüb-ü Sitte.
3. ABDULBAKÎ, Muhammed b. Fuad, "*el-Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'ani'l-Kerîm*", Dâru'l-Marife, Beyrut-1424/2003.
4. ABDULKADİR b. Abdulaziz, "*İman ve Küfür Hükümleri*", Umde Yayınları, 2007.
5. ABDULLATİF, Abdulaziz b. Muhammed B. Ali, "*el-Hukmu bi Ğayri ma Enzelallâh*", (www. almaqdese. net).
6. ABDURRAHMAN b. Fuad, "*Kava'id fi't-Tekfir*",
7. ABDURREZZAK, Ebu Bekr b. Hümam es-San'anî, "*Musannefu Abdirrezzak*", el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut-1403.
8. AHMED MUHAMMED el-BUKRÎN, "*et-Tekfir Mefhumuhu-Ahtaruhu-Davabituhu*", (el-Mektebetü's-Şâmile içerisinde)
9. ALÎ b. Nâyif, "*el-Mufasssal fi'r-Reddi alâ Şubuhâti A'dâi'l-İslâm*", (el-Mektebetü's-Şâmile içerisinde)
10. ALÛSÎ, Ebu'l-Fadl Şihabuddin Mahmud, "*Ruhu'l-Me'ânî fi Tefsîri'l-Kur'ani'l-Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî*", Dâru'l-Fikr, Beyrut-1414/1994.
11. ÂLU'S-ŞEYH, Muhammed b. İbrahim, "*Risâletu Tahkîmî'l Kavânîn*", (Sefer Havâlî şerhiyle birlikte). Daru'l Kelime, Hollanda-1420/1999.
12. ATAR, Fahreddin, "*Fıkıh Usûlü*" İFAV Yayınları-1988.
13. el-AYNÎ, Bedreddin Mahmud b. Ahmed, "*Umdetü'l-Kârî, Şerhu Sahihi'l-Buhârî*", Hayra Hizmet Kütüphanesi'ndeki nüsha.
14. el-BAĞDÂDÎ, Ebu Mansûr Abdulkahir b. Tahir b. Muhammed, "*el-Fark beyne'l-Firak*", Dâru'l-Âfâki'l-Cedîde, Beyrut-1977.
15. BEĞAVÎ, Hüseyin b. Mesud, "*Şerhu's-Sünne*", el-Mektebu'l-İslâmî, Dimeşk-1403/1983. (Şuayb el-Arnaut tahkikiyle); "*Me'âlimu't-Tenzîl*", Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye", Beyrut-1415/1995. (Hâzin Tefsiri ile beraber).
16. BEYDÂVÎ, Kâdı Nasiruddin Ebi Saîd Abdullah b. Ömer b. Muhammed, "*Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*" Daru'l Kütübî'l İlmiye baskısı.
17. BEYHAKÎ, Ebu Bekr Ahmed b. el-Huseyn, "*Şuabu'l-İman*", Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye", Beyrut- 1410.
18. BİLMEN, Ömer Nasuhi, "*Hukuku İslâmiyye Kamusu*", Bilmen Yayınları, Fatih/İstanbul, 1967.

19. BUHÂRÎ, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail, “*el-Edebu’l-Müfred*”, (Tercüme: Ramazan Sönmez), Konevî Yayınları, Konya-2007.
20. el-CESSÂS, Ebu Bekr Ahmed er-Râzî, “*Ahkâmü’l-Kur’an*”, Dâru’l-Fikr, Beyrut-1414/1993.
21. DEMİRCAN, Adnan, “*Hz. Peygamber Devrinde Münafiklar*”, Esra Yayınları, Konya, tarihsiz.
22. DİYANET, “*Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*”, İstanbul-1988, 2009.
23. DİYANET, Türkiye Diyanet Vakfı, “*İman ve İbadetler-İlmihal*”, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, (Yeni Şafak Gazetesi armağanı)
24. EBU BATÎN, Abdullah b. Abdurrahman b. Abdilaziz, “*el-İntisâr li Hizbillâhi’l-Muvahhidîn ve’r-Reddu alâ men Cadele ani’l-Muşrikîn*”, Dâru Tayba, Riyad-1409/1989.
25. EBU HANZALA, “*Güncel İtikat Meseleleri*”, yer ve tarih yok.
26. EBU MUHAMMED, Asım el-Makdisî, “*er-Risâletü’s-Selâsinîyye*”, ---, “*Hüsni’r-Rifâka fi Ecvibeti Suâlâtı Ehli Süvâka*”, ---, “*İmtau’n-Nazar fi Keşfi Şubuhati Mürcietü’l-Asr*”, (www. almaqdese.net).
---, “*Otuz Risâle*”, İstikamet Yayınları, İstanbul-2009.
27. EBU’L-ULÂ, Raşid b. Ebî’l-ULâ er-Râşid, “*Davabitü Tekfiri’l-Muayyen İnde Şeyhay ibni Teymiyye ve’bni Abdilvehhab ve Ulemai’d-Da’veti’l-İslâhiyye*”, Mektebetü’r-Rüşd, Riyad-1427/2006.
28. EBU ZEHRA, “*Mezhepler Tarihi*”, (Çeviren: Sibğatullah Kaya), Yeni Şafak Gazetesi, İstanbul. Tarihsiz.
29. ECE Hüseyin K., “*İslâm’ın Temel Kavramları*”, Beyan Yayınları, İstanbul.
30. el-ELBÂNÎ, Muhammed Nasiruddîn, “*Silsiletü’l-Ehâdisi’s-Sahîha*”, Mektebetü’l-Meârif, Riyad-1415.
---, “*Silsiletü’l-Ehâdisi’d-Dâife*”, Mektebetü’l-Meârif, Riyad-1412/1992.
31. ERDOĞAN, Mehmet, “*İslam Hukukunda Ahkâmın Değişmesi*”, Marmara İlahiyat Yayınları, İstanbul.
---, “*Fıkıh ve hukuk Terimleri Sözlüğü*”, Ensar Neşriyat, İstanbul-2005.
32. ERYARSOY, M. Beşir “*İman ve Tavır*”, Şafak Yayınları, İstanbul-1993.

33. el-ESERÎ, Abdullah b. Abdulhamîd, “el-İman; Hakikatuhu, Havarimuhu ve Nevakiduhu inde Ehli’s-Sünne ve’l-Cemaa”, (el-Mektebetü’ş-Şâmile içerisinde)

34. el-ESERÎ, Ebu Abdurrahman, “el Hakku ve’l Yakîn fi Adâveti’t-Tuğâtî ve’l Mürteddîn min Kelâmi Eimmeti’d-Da’veti’n-Necdiyye”, (www.almaqdese.net).

35. el-ESERÎ, Ebu Hümam Bekr b. Abdulaziz, “el-Kevkebu’d-Durriyyu’l-Munîr fi İbtali Hukni’t-Tahdîr an Tekfiri Kulli Hâkimin Kâfirin Şerîr”, (Ebu Muhammed el-Makdisî takdimi ile) www.almaqdese.net.

36. EŞ’ARÎ, Ebu’l-Hasen Ali b. İsmail, “Makâlâtü’l İslâmiyyîn ve İtilâfu’l-Musallîn”, Daru İhyâi’t-Turâsî’l Arabî, Beyrut. Tarihsiz.

37. FEHD, Abdullah, “et-Tekfir Hukmuhu-Davabituhu-el ğuluuvu fihî”, (el-Mektebetü’ş-Şâmile içerisinde)

38. FERİD, Ahmed, “Cehalet Özüdür Bid’atçı Tekfircilere Reddiye”, Guraba Yayınları, İstanbul-1996.

39. FURKAN, Faruk, “Kelime-i Tevhid’in Anlam ve Şartları”, Konya-2009. Yayınevi adı yok.

40. GADBAN, İbrahim, “Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’den 55 Altın Öğüt, Tercüme-Şerh”, Konya-2009. yayınevi yok.

41. GEZENLER, Murat, “İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi”, Şehadet Yayınları, Konya-2010;

---, “İslam Hukuku Açısından Cehalet Özü”, Şehadet Yayınları, Konya-2010.

42. GÖLCÜK, Şerafeddin, “Kelam Tarih-Ekoller-Problemler”, Tekin Kitabevi, Konya-2001. Beşinci baskı.

43. ĞAZÂLÎ, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed, “el-Mustasfâ”, Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut-1413.

44. HALİDÎ, Salah Abdulfettah, “el-Kabassâtu’s-Seniyye min Şerhi’l-Akîdeti’t-Tahâviyye”, Dâru’l-Kalem, Dimeşk, 1421/2000.

45. HATİPOĞLU, Haydar, “İbn-i Mâce Tercümesi ve Şerhi”, Kahraman Neşriyat.

46. HAVVA, Said, “İslam” Tekin Kitabevi, Konya-1992.

47. HÂZİN, Alâuddin Ali b. Muhammed b. İbrahim el-Bağdâdî, “Lübâbu’t-Te’vîl fi Meâni’t-Tenzîl”, Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut-1415/1995. (Beğavî Tefsiri ile birlikte)

48. HEYET, “İslam’da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi”, İFAV Yayınları, İstanbul-2006. (Gerçek Hayat Dergisi)

49. HEYET, “el-Mevsû’atu’l-Fıkhiyyet’l-Kuveytiyye”, Vizâratu’l-Evkâfi ve’ş-Şuûni’l-İslâmiyye, Kuveyt-1427.

50. HEYET, “Pratik Akaid Dersleri”, (Çeviri: Beşir Eryarsoy) Ümmülkura Yayınları, İstanbul, 2007.

51. el-HINN, Mustafa Saîd, “el-Kafî’l-Vâfî fî Usûli’l-Fıkhi’l-İslâmî”, Müessesetü’r-Risâle, Beyrut-1422/2201.

---, “el-Akîdetu’l-İslâmiyye Erkânuha-Hakâikuha-Müfsidâtuha”, Dâru’l-Kelimi’t-Tayyib, Dimeşk-1423/2003.

---, “Nüzhetu’-Müttakîn Şerhu Riyâzi’s-Salihîn”, Müessesetü’r-Risâle, Beyrut-1422/2001.

52. İBN-İ ATİYYE, Ebu Muhammed Abdulhakk b.Ğalib b. Abdirrahman, “el-Muharraru’l-Vecîz”, (el-Mektebetü’ş-Şâmile içerisinde)

53. İBN-İ BATTÂL, Ebu’l-Hasen Ali b. Halef b. Abdilmelik b. Battâl, “Şerhu Sahihi’l-Buhârî”, Mektebetü’r-Rüşd, Riyad-1423/2003.

54. İBN-İ CEVZÎ, Ebu’l-Ferec Cemaluddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, “Zâdu’l-Mesîr fî İlmi’t-Tefsîr”, el-Mektebu’l-İslâmî-Dâru İbn-i Hazm, Beyrut-1423/2002.

55. İBN-İ EBÎ’L-İZZ, el-HANEFÎ, “Şerhu’l-Akideti’t-Tahâviyye” el-Mektebu’l-İslâmî, Beyrut-1408/1988.

56. İBN-İ EBÎ ŞEYBE, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed “Musannefu İbni Ebi Şeybe”, (el-Mektebetü’ş-Şâmile içerisinde)

57. İBN-İ ESÎR, Mecduddin Ebu’s-Saadât el-Mubarek b. Muhammed el-Cezerî, “Camîu’l-Usûl fî Ehâdisi’r-Rasûl”, Mektebetu’l-Halvânî, 1389/1969.

58. İBN-İ HACER, Ebu’l-Fadl Ahmed b. Ali el-Askalânî, “Fethu’l-Bârî bi Şerhi Sahihi’l-Buhârî”, Mektebetu Mısır-1421/2001.

---, “Fethu’l-Bârî Tercümesi” Polen Yayınları, İstanbul-2006/2008.

59. İBN-İ HAZM, Ali b. Ahmed b. Saîd, “el-Fisal fî’l-Mileli ve’l-Ehvâi ve’n-Nihal”, Mektebetü’l-Hancî, Kahire.

60. İBN-İ HİŞÂM, Abdulmelik b. Hişam b. Eyyub, “es-Siyretü’n-Nebeviyye”, Dâru’l-Ceyl, 1411.

61. İBN-İ İSHAK, “Siyretu İbn-i İshak”, (Mektebetü’ş-Şâmile içerisinde).

62. İBN-İ KAYYIM, Şemsuddin Ebi Abdillâh Muhammed b. Ebi Bekr ed-Dimeşkî, “Zâdu’l-Meâd fî Hedyi Hayri’l-İbâd” (Şuayb ve Abdulkadir el-Arnâvut tahkikiyle), Müessesetü’r-Risâle, Beyrut-1424/2003.

63. İBN-İ KESİR, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Kesir, "*es-Siyretü'n-Nebeviyye*"; ----, "*el-Bidâye ne'n-Nihâye*" (Mektebetü'ş-Şâmile içerisinde); ----, "*Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm*" Dâru's-Selam, Riyad-Dâru'l-Fayhâ, Dimeşk-1418/1998.
64. İBN-İ KUDÂME, Muvafikuddin Abdullah b. Ahmed b. Muhammed el-Makdisî, "*el-Muğnî*", (el-Mektebetü'ş-Şâmile içerisinde).
65. İBN-İ MANZÛR, Ebu'l-Fadl Cemaluddin Muhammed b. Mukerrem b. Ali b. Ahmed "*Lisânu'l-Arab*" Dâru Sâdır, Beyrut. Tarihsiz.
66. İBN-İ RECEB, Zeynuddin Ebi'l-Ferec Abdurrahman b. Şihabiddin b. Ahmed, "*Camiu'l-Ulûmi ve'l-Hikem*", Dâru'l-Vefâ, 1419/1998.
67. İBN-İ TEYMİYYE, Takiyyuddin Ebu'l-Abbas Ahmed b. Abdulhalim, "*Mecmuu'l-Fetâvâ*" Dâru'l-Vefâ, 1926/2005.
----, "*es-Sârimu'l-Meslûl alâ Şatimi'r-Rasûl*", Dâru İbn-i Hazm, Beyrut-1417.
----, "*Ref'u'l-Melâm an Eimmeti'l-A'lâm*", el-Mektebetu'l-Asriyye, Beyrut.
68. İSLAMOĞLU Mustafa, "*Ayetler Işığında*", Düşün Yayıncılık, İstanbul-2006.
----, "*İman*", Düşün Yayıncılık, İstanbul-1995.
69. el-KADI, Ebu'l-Fadl İyaz b. Musa el-Yahsûbî, "*eş-Şifâ bi Ta'rifi Hukuki'l-Mustafa*", Mektebetü'l Ğazalî, Dimeşk-1420/2000.
70. KAHTÂNÎ, Muhammed b. Saîd, "*el-Velâu ve'l-Berâu fi'l-İslâm*", (Mektebetü'ş-Şâmile içerisinde).
71. KALKAN, Ahmed, "*Dâru'l Harp mi Dâru'l Harap mı?*" Beka Yayınları, İstanbul-2008.
72. el-KARADAVÎ Yusuf, "*Tekfirde Aşırılık*", Ağaç Yayınları, İstanbul-2006;
----, "*İslam'da Helal ve Haram*", Hilal Yayınları, İstanbul-Tarihsiz;
----, "*es-Sünnetü ve'l-Bid'a*", Müessesetü'r-Risâle, Beyrut-1425/2004.
73. KARAKAYA, Hasan "*Fıkıh Usulü*", Buruc Yayınları, İstanbul-1998.
74. KARAMAN, Hayreddin, "*Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar*", İz Yayıncılık, İstanbul-2006.
75. el-KÂRÎ, ALÎ b. Sultan Muhammed, "*Şerhu Kitabi'l-Fıkhi'l-Ekber*", Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut. "*Fıkıh-ı Ekber Şerhi*", Çağrı Yayınları, İstanbul.

76. KASIMÎ, Cemaleddin *"Tefsir İlminin Temel Meseleleri"*, İz Yayıncılık, İstanbul-1990.
77. el-KURTUBÎ, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *"el-Cami' li Ahkâmî'l-Kur'an"*, Dâru'l-Fikr, Beyrut-1422/2002.
78. KUDÂÎ, Ebu Abdillâh Muhammed b. Selame, *"Müsned-i Şihâb"*, Armağan Kitaplar, Konya-2009.
79. KUTUB, Seyyid, *"Fi Zilâli'l-Kur'an"*, Daru's-Şurûk, Kahire-1408/1987.
80. el-MAGRİBÎ, Ali Abdulfettah, *"el-Firaku'l-Kelâmiyyetu'l-İslâmiyye"*, Mektebetu Vehbe, Kahire-1415/1995.
81. MEVDÛDÎ, Ebu'l-A'lâ, *"Fetvâlar"*, Nehir Yayınları, İstanbul-1992. *"Tefhimu'l-Kur'an"*, İnsan Yayınları, İstanbul-1997.
82. MUKÂTİL b. Süleyman, Ebu'l-Hasen el-Ezdî, *"Tefsiru Mukatil b. Süleyman"* Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut-1424/2003.
83. el-MÜNECCİD, Salih, *"Şirkten Korunmak"*, Polen Yayınları, İstanbul.
84. el-MÜTTAKÎ, Ali b. Husmuddin el-Hindî, *"Kenzu'l-Ummal fi Süneni'l-Akvâli ve'l-Ef'âl"*, (el-Mektebetü's-Şâmile içerisinde).
85. en-NEVEVÎ, Ebu Zekerîya Muhyiddin Yahya b. Şeref, *"Şerhu Sahîhi Müslim"* Dâru'l-Menâr, Kahire-1423/2003.
- , *"el-Mecmu' Şerhu'l-Mühezzebe"*, (Mektebetü's-Şâmile içerisinde).
86. PALEVÎ, Abdullah, *"İstismar Edilen Kavramlar"*. Yayınevi ve tarih yok
87. er-RÂZÎ, Fahrüddin Muhammed b. Ömer, *"Mefâtihu'l-Ğayb"*, Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut-1421/2000. *"Tefsîr-i Kebîr"*, Huzur Yayınevi, Ankara-1988.
88. es-SABÛNÎ, Muhammed Ali, *"Tefsiru Ayâtî'l Ahkâm"*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut-1420/1999.
- , *"Safvetu't-Tefâsîr"*, Dersaadet Kitabevi, İstanbul, tarihsiz.
89. es-SABÛNÎ, Nureddin Ahmed b. Mahmud b. Ebi Bekr, *"el-Bidâye fi Usuli'd-Dîn"*, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, Ankara-2005.
90. es-SAKKÂF, Ulvî, *"et-Teveessut ve'l-İktisâd fi enne'l-Küfra Yekûnu bi'l-Kavli ve'l-Fi'li evi'l-İ'tikâd"* (el-Mektebetü's-Şâmile içerisinde)
91. SAMARRÂÎ, N. Abdurrezzak, *"Dünden Bugüne Tekfir Olayı"*, Vahdet Kitap Kulübü, İstanbul-1990.

92. es-SERAHSÎ, Muhammed b. Ahmed b. Ebi Sehl Şemsi'l-Eimme, "*Şerhu's-Siyeri'l-Kebîr*", (Mektebetü'ş-Şâmile içerisinde).
93. es-SUAYDÂN, Velid b. Raşid b. Abdulaziz, "*el-İcmau'l-Akdî*", (el-Mektebetü'ş-Şâmile içerisinde)
94. es-SUBKÎ, Ebu'l-Hasen Takiyyudddin Ali b. Abdilkâfî, "*Fetâvâ's-Subkî*" (el-Mektebetü'ş-Şâmile içerisinde)
95. ŞABAN, Zekiyyuddin, "*İslam Hukuk İlminin Esasları*" Tercüme: İbrahim Kâfi Dönmez, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara-1996.
96. eş-ŞAFÎ, Muhammed b. İdris, "*el-Ümm*", Dâru'l-Marife, Beyrut-1393.
97. ŞAMİL, "*İslam Ansiklopedisi*", Akit Gazetesi, İstanbul-2000.
98. eş-ŞANKÎTÎ, Muhammed b. Muhammed el-Muhtâr, "*Şerhu Zâdi'l-Müstekni*" (el-Mektebetü'ş-Şâmile içerisinde)
99. eş-ŞÂŞÎ, Seyfuddin Ebu Bekr Muhammed b. Ahmed, "*Hilyetu'l-Ulema fî Marifeti Mezâhibi'l-Fukahâ*", Müessesetü'r-Risâle, Beyrut-1980.
100. eş-ŞEHRÎSTÂNÎ, Muhammed b. Abdulkерim, "*el-Milel ve'n-Nihal*", Dâru'l-Marife, Beyrut-1404.
101. eş-ŞEVKÂNÎ, Muhammed b. Ali b. Muhammed "*es-Seylü'l Cerrâr'ul-Mütedeffik alâ Hadâiki'l Ezhâr*" Dâru İbn-i Hazm, birinci baskı; ---, "*Fethu'l-Kadîri'l-Camiu beyne Fenneyi'r-Rivâyeti ve'd-Dirâyeti min İlmi't-Tefsîr*", (el-Mektebetü'ş-Şâmile içerisinde).
102. et-TABERÎ, Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Kesîr, "*Camiu'l-Beyân fî Te'vîli Âyi'l-Kur'an*", Müessesetü'r-Risâle, Beyrut-1420/2000.
103. TAHÂVÎ, Ebu Cafer Ahmed b. Muhammed b. Selame, "*Şerhu Me'âni'l-Âsâr*", (Hadislerle İslam Fıkhu), Kitabî Yayınları, İstanbul-1428/2007.
104. et-TARTÛSÎ, Ebu Basîr, Abdulmun'im Mustafa Halime, "*Kava'id fî't-Tekfîr*", ---, "*el-İntisâr li Ehli't-Tevhîd ve'r-Reddu alâ men Câdele ani't-Tevâğît*" (www.AbuBasaer.bizland).
- , "*Dinden Çıkaran Ameller*", Şehadet Yayınları.
105. TOPRAK, Süleyman, "*Kelam Tarih-Ekoller-Problemler*", Tekin Kitabevi, Konya-2001. Beşinci baskı.
106. USEYMÎN, Muhammed b. Salih b. Muhammed, "*eş-Şerhu'l-Mumtî' alâ Zâdi'l-Müstakni*", Dâru İbnî'l Cevzî, 1422-1428.
107. YENİEL, Necati, "*Ebu Davud Terceme ve Şerhi*", Şamil Yayınevi, İstanbul-1987.

108. YUNUS, Hüseyin, *“Tekfir Meselesi”*, Ahenk Yayınevi, Van, Tarih-siz.

109. ZEYDÂN, Abdulkerim, *“el-Vecîz fî Şerhi’l-Kavâ’idi’l-Fıhkiyye”*, Müessesetü’r-Risâle, Beyrut-1424/2003.

---, *“el-Vecîz fî Usûli’l-Fıkh”*, Müessesetü’r-Risâle, Beyrut-1423-2002.

---, *“Fıkıh Usûlü”*, iFAV Yayınları, İstanbul-1993.

110. ez-ZUHAYLÎ, Vehbe, *“el-Fıkhü’l-İslâmî ve Edilletuhu”*, (el-Mektebetü’ş-Şâmile içerisinde);

---, *“Usulu’l-Fıkhî’l-İslâmî”*, Daru’l-Fikri’l-Muasır, Beyrut.

[illegible]

